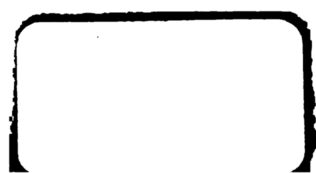

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 08238355 9

Wedel Jarlsb[illegible]

LENSGREVE
JOHAN CASPAR HERMAN WEDEL JARLSBERG

AMTMAND, MEDLEM AF RIGSFORSAMLINGEN PAA EIDSVOLD, STATSRAAD, STORTINGSMAND, STATHOLDER OG PROKANSLER VED DET KGL. FREDERIKS UNIVERSITET

1779—1840

AF

DR. YNGVAR NIELSEN

FØRSTE DEL

1779—1812

UNIVERSITETSPROGRAM FOR ANDET SEMESTER 1900

CHRISTIANIA

I KOMMISSION HOS H. ASCHEHOUG & CO.

TRYKT HOS W. C. FABRITIUS & SØNNER, A/S

1901

HANS MAJESTÆT

KONG OSCAR DEN ANDEN

UNDERDANIGST TILEGNET

I 1888 forelaa omsider første Bind af *„Grev Herman Wedel Jarlsberg og hans Samtid, 1779—1840“*, der omfattede Tiden indtil 1813. Jeg kunde da have det bedste Haab om at faa se Værket fuldført i Løbet af de nærmeste Aar, og saa vilde ogsaa være skeet, saafremt der ikke var foregaaet en Forandring i min Stilling, der i høi Grad vanskeliggjorde Arbeidet med en Fortsættelse.

For at give mig friere Anledning til at ofre mig for Studiet af Fædrelandets nyere Historie, foreslog i 1889 det historisk-filosofiske Fakultet at oprette et personligt Professorat for mig. Men da jeg den 4de Oktober 1890 blev udnævnt til Professor ved Universitetet, var det ikke Historie, men Geografi og Etnografi, som blev de Fag, hvori jeg skulde undervise, og dette gjorde det meget vanskeligt at fortsætte nogen Virksomhed som historisk Forfatter i større Udstrækning. Yderligere hemmedes denne gjennem længere Anfald af farlige Sygdomme, der først var overvundne i 1893. Udarbeidelsen af nye Forelæsninger i to store Videnskaber og ved Siden deraf Bestyrelsen af Universitetets etnografiske Samling lagde stort Beslag paa min Tid. Naar jeg ikke desto mindre mod Slutningen af 1892 kunde have færdigtrykt første Hefte af andet Bind, da skyldtes dette især den Omstændighed, at Heftet i det væsentlige allerede forelaa i udarbeidet Stand, forinden jeg overtog mit nye Professorat.

Om Høsten 1893 blev jeg gjennem et tilfældigt Sammenstød af Begivenheder dreven ind paa Studier, der dreiede sig om et enkelt Punkt af Fædrelandets Historie i 1814. Disse havde imidlertid sin store Betydning for den rigtige Forstaaelse af Grev Wedels politiske Virksomhed i samme Aar, og saalænge ikke Undersøgelserne af Stormagternes Mission til Danmark og Norge og af Konventionen i Moss havde fundet sin Afslutning, kunde det ikke ansees rigtigt at behandle Grev Wedels Liv og Virksomhed om Sommeren 1814. Først i 1898 — efter Reiser til London og St. Petersburg og Arbeider i de derværende Arkiver — var dette Arbeide helt ført til Ende.

Men da dette skede, var jeg kommen ind paa en anden Undersøgelse, der ligeledes havde Betydning for Grev Wedels Biografi, —

nemlig af Bodøsagen. Først om Sommeren 1900 var Resultaterne af disse Studier færdigtrykte. Til denne Tid havde jeg ogsaa rukket at føre Grev Wedels Biografi frem til Udgangen af 1814 og kunde saa fra Høsten 1900 anvende det meste af min Fritid til Fortsættelse og Fuldendelse af de Kildestudier over Grev Wedels Virksomhed som Finansdepartementets Chef, hvilke jeg allerede tidligere (i 1894) havde paabegyndt.

Men der mødte da nye Vanskeligheder, som atter truede med at stanse, om ikke Arbeidet, saa dog Udgivelsen af, hvad der fremdeles manglede.

Mit Skrift „Grev Herman Wedel og hans Samtid, 1779—1840“ var udkommet paa Alb. Cammermeyers og P. T. Mallings Forlag. Ved Salget af den store Cammermeyerske Forretning havde den oprindelige Eier forbeholdt sig dette og enkelte andre Skrifter som sin private Eiendom. Han var nu død og hans Bo opgjort. Senere havde P. T. Mallings Boghandel stanset, og dens store Forlag var solgt til det norske Aktieforlag. Dette ønskede ikke at fortsætte Udgivelsen, men gav mig frie Hænder til at lade mit Arbeide udkomme, som jeg ønskede det.

Jeg henvendte mig da til Collegium academicum, og dette var villigt til at lade det hele Skrift under ny Titel trykke som Universitetsprogrammer. Universitetet kunde derved vise en Hyldest mod den Mands Minde, der i 1811 bragte det norske Folk Opfyldelsen af det længe nærede Nationalønske om en videnskabelig Høiskole inden Landets egne Grænser, og som derhos senere i en Aarrække i Egenskab af Prokansler ledede dets Anliggender.

Idet Forudsætningen for denne fornyede Udgivelse blev en Omtrykning af, hvad der allerede var offentliggjort, aabnedes der Adgang til at foretage en Revision deraf. Denne har dog ikke givet Anledning til mange Forandringer. For en Del har der kunnet tages Hensyn til kritiske Bemærkninger, som er fremkomne. Men i Hovedsagen har der, ved den fornyede Gjennemgaaelse, ikke foreligget Opfordring til at ændre Meninger. Der er foretaget

en Del Forkortelser, og forskjellige Aktstykker, som oprindelig havde fundet Plads, uagtet de kun i fjernere Grad berørte Emnet, er nu udeladte ved den nye Bearbeidelse. I denne vil der, for alle saadanne Tilfælde, findes en Henvisning til vedkommende Sted i den ældre Udgave, som paa den Maade, for nogen Del, fremdeles vil bevare sit Værd som en Samling af Aktstykker, dels i Noterne, dels i Bilagene.

Efter de mange Aars Forhaling er der tilkommet et ikke ringe nyt Materiale, som nu har kunnet benyttes. Dels foreligger der talrige trykte Skrifter, fornemmelig fra dansk Side, af hvilke bl. a. kan nævnes de Kildeudgaver, Bøger og Afhandlinger, hvormed M. RUBIN, Dr. AAGE FRIIS, LOUIS BOBÉ og andre i de senere Aar har beriget den historiske Literatur, samt det store, for Nordens politiske Historie 1801—1814 overordentlig vigtige Kildeskrift, *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* hvor der findes trykte mange af de Aktstykker, jeg tidligere blot kunde anvende i utrykt Stand. Dels er der paa Bærum fundet en Samling Breve fra og til Grev Wedel og Peder Anker, der paa flere Steder fylder Huller i vor Viden, og som det nu har været muligt at anvende. Paa den Maade kan der i den nye Bearbeidelse meddeles endnu mere af Grev Wedels Breve end tidligere. I disse leverer han selv saa mange og saa eiendommelige Bidrag til sin Karakteristik, at de ikke vel kunde udelades. Der skal ikke ofte træffes en Statsmand, der saa træffende som han tegner sig selv i sine Breve, — private som offentlige.

I Noterne vil der findes de fornødne Henvisninger til det store trykte og utrykte Kildestof, hvorpaa Fremstillingen hviler. Dette er hentet fra talrige Arkiver og Biblioteker, — fra de Wedel-Jarlsbergske Familiearkiver og fra Rigsarkivet, hvor det har været nødvendigt at gjennemgaa Regjerings-Kommissionens, Vicestatholderskabets, Rentekammerets og flere andre offentlige Institutioners omfangsrige Samlinger af Arkivsager. For Tiden efter 1814 har den ældre Del af Finansdepartementets Arkiv, der er afleveret til Rigsarkivet, givet meget Arbeide, og ligesaa Statssekretariatets Arkiv.

Fra det Kgl. Familiearkiv, til hvilket Hs. Maj. Kongen har givet mig ubegrænset Adgang, har der været mange Aktstykker at benytte, og videre har der været en rig Høst at gjøre i Udenrigsministeriets Arkiv i Stockholm og i det svenske Rigsbibliotek, i Udenrigsministeriets Arkiv og i Rigsarkivet i Kjøbenhavn, samt i Universitetsbibliotekerne i Upsala og Lund. Tilsammen repræsenterer dette et meget betydeligt Arbeide.

For Tiden efter 1814 kommer derhos den samtidige trykte Literatur af Brochurer — politiske som finansielle —, Tidsskrifter og Aviser til som vigtige Kilder, og disses Masse vokser jævnt, eftersom Aarene gaar. En omhyggelig Gjennemgaaelse af disse tager megen Tid og kræver Taalmodighed.

Endnu har der været en god Kilde, de mundtlige Meddelelser fra Grev Wedels to ældste Sønner, Grev P. A. Wedel Jarlsberg (f. 1809) og Baron H. Wedel Jarlsberg (f. 1811), navnlig fra den ældste af disse, hvis usædvanlig skarpe Hukommelse bevaredes usvækket næsten lige til hans Død i 1893. Hvor der har været Anledning til at prøve Paalideligheden af deres Meddelelser, har de altid vist sig rigtige.

Under alt dette Arbeide har jeg erfaret megen Velvilje fra mange, og faaet Støtte i de anstrengende, langvarige Undersøgelser. Da første Bind af „Grev Herman Wedel og hans Samtid“ udkom for tretten Aar siden, bragte jeg i Fortalen min Tak til dem, som paa denne Maade havde ydet sin Bistand. I den siden henrundne Tid er flere af disse Mænd afgaaede ved Døden, som Grev Albert Ehrensvärd, Universitetsbibliotekar Elof Tegnér, Høiesteretsassessor A. F. Krieger, Geheimearkivar C. F. Wegener og Rigsarkivarerne M. Birkeland og A. D. Jørgensen. Men der er andre, til hvem jeg paa ny kan henvende min Tak.

I en ganske særlig Taknemmelighed staar jeg til Hs. Exc. Geheimeraad P. Vedel, hvis store personlige Velvilje paa mange Maader har lettet mit Arbeide i Kjøbenhavn.

I Stockholm har Professor C. J. Rogberg gjentagne Gange for mig velvilligen efterseet Aktstykker i det Kgl. Familiearkiv, og i

Upsala og Kjøbenhavn staar jeg i et lignende Erkjendtlighedsforhold til DHrr. Universitetsbibliotekar C. ANNERSTEDT og Rigsarkivar C. F. BRICKA. I Christiania har Statssekretær LEHMANN tilladt mig at benytte de under hans Værge opbevarede Arkivalier i Rigsarkivet; Kommandørkaptein FERD. JUL. WEDEL JARLSBERG har stillet talrige Dokumenter til min Raadighed, og Professor Dr. LUDVIG DAAE har givet mange værdifulde Vink. Hs. Exc. Statsminister CARL LØVENSKIOLD har stillet de nyfundne Breve fra Bærum til min Raadighed. Rigsarkivar H. J. HUITFELDT-KAAS har — ligesom andre af Rigsarkivets Funktionærer — vist mig en Velvilje, der væsentlig har lettet mit Arbeide.

For al den Hjælp, der saaledes er mig ydet, tillader jeg mig at fremføre min varmeste Tak.

Christiania den 3die Mai 1901.

Dr. *Yngvar Nielsen.*

INDHOLD.

		Side.
I.	Barndoms- og Ungdomsliv; Neapel, Haag, Jarlsberg og London . .	3
II.	Flugten fra Fædrenehjemmet	26
III.	Forsoningen	38
IV.	I Grev Schimmelmanns Hus	48
V.	De første Skridt paa Embedsbanen	74
VI.	Ophold paa Kongsberg og Udnævnelse til Amtmand i Buskeruds Amt	88
VII.	Regjerings-Kommissionens Oprettelse og Grev Wedels Arbeide for Norges Providering	109
VIII.	Providerings-Kommissionen i 1808	136
IX.	Grev Wedels Indtrædelse i Regjerings-Kommissionen	165
X.	Prins Christian August og den svenske Revolution	178
XI.	Kong Frederik VI. og Prins Christian August	200
XII.	Prins Christian August og Grev Wedel, Mai til Juli 1809	226
XIII.	Prins Frederik af Hessen i Norge, August 1809	261
XIV.	Frederikshamn og Jönköping, September til December 1809	295
XV.	Prins Christian Augusts Afreise og Død	329
XVI.	Selskabet for Norges Vel	344
XVII.	Regjerings-Kommissionens sidste Virksomhed	355
XVIII.	Grev Wedel under og efter det andet svenske Tronfølgervalg, Juli 1810 til April 1811	383
XIX.	Grev Wedel og det norske Universitet	423
XX.	Forenings-Politik i 1811 og 1812	441

FORTEGNELSE OVER ILLUSTRATIONERNE.

Side.

Grev Johan Caspar Herman Wedel Jarlsberg. Efter et Pastelmaleri (rimeligvis fra 1805) af Chr. Hornemann (f. 1766, † 1843). Originalen findes paa Bogstad. Titelbillede.

Grev Frederik Anton Wedel Jarlsberg. Efter et Maleri (rimeligvis fra 1772) af Jens Juel (f. 1745, † 1802). Originalen findes paa Jarlsberg 4

Grevinde Cathrine Wedel Jarlsberg. Efter et Maleri (rimeligvis fra 1772) af Jens Juel (f. 1745, † 1802). Originalen findes paa Jarlsberg 6

Grev Frederik Anton Wedel Jarlsberg. Efter et Maleri (rimeligvis fra 1783 eller 1784) af Johann Heinrich Wilhelm Tischbein (f. 1751, † 1829). Originalen findes paa Jarlsberg 8

Grevinde Cathrine Wedel Jarlsberg. Efter et Maleri (rimeligvis fra 1783 eller 1784) af Johann Heinrich Wilhelm Tischbein (f. 1751, † 1829). Originalen findes paa Jarlsberg 10

Bærums gamle Hovedbygning (nuværende Kontorbygning). Efter et Fotografi af O. Væring, November 1886 100

Bogstad 102

Vækkerø (den gamle, nu nedrevne Hovedbygning) 104

Hjørnet af Toldbodgaden og Dronningens Gade i Christiania, som det var ca. 1885. (Tilvenstre Kammerherre P. Ankers nu nedrevne gamle Gaard, hvis første Etage omkring 1870 indrettedes til Butiker; tilhøire Stiftamtmand C. H. von Storms gamle Gaard, der længe var Krigsskole) 279

Jarlsberg. Efter et Fotografi af O. Væring, Oktober 1886 432

Grev HERMAN WEDEL JARLSBERG er en af de største Skikkelser i det nye Norges Historie i det nittende Aarhundrede. I Rækken af de Mænd, som i dettes første Halvdel satte sin Kraft ind paa at værne Landet, grundlægge dets Institutioner, hæve dets Aandsliv, fremhjælpe dets Næringsveie og betrygge dets Fremtid, staar han mellem de forreste. Der er heller ikke nogen anden offentlig Mand i nyere Tid, som i vort Land har indlagt sig saa alsidige Fortjenester og paa saa mange Felter udfoldet en saa stor Virksomhed for Norge som han.

I Krigens tunge Dage satte Grev Wedel sit Liv som Indsats og skyede ikke personlige Ofre for at bringe Midler tilveie for Afværgelse af Hungersnød mellem Landsmænd. I den norske Regjeringskommission var han den ledende Kraft. Som en af de første arbeidede han for at skaffe Norge Velsignelsen af en fri Forfatning, og før de fleste forudsaa han de gavnlige Følger af en Forening til Værn om den skandinaviske Halvøs Fred. Han tog det sidste, store Løft, da det gjaldt om at skaffe Norge et Videnskabernes Sæde i dets egen Midte, og han blev den virkelige Grundlægger af det norske Universitet. Som Eidsvoldsmand har han baaret sin Del af Arbeidet med Affattelsen af Norges Grundlov, og som Medlem af det første overordentlige Storting var han med paa at knytte Baandet mellem Halvøens Folk og skabe en bestandig Fred, til Afløsning af al den gamle Tvist.

Efterat Freden var sikret og Foreningen grundlagt, var Grev Wedel den ledende Personlighed inden den norske Regjering. Styrelsen af Fædrelandets Finanser var lagt i hans Hænder paa en Tid, da alle økonomiske Forhold var forvirrede, næsten indtil Opløsning. Han førte med sikker Haand Norge igjennem en økonomisk Krise af den farligste Art, og da han traadte tilbage fra sin Stilling i Regjeringen, kunde han medtage Bevidstheden om at have, paa et sikkert Underlag, grundet den vigtigste Del af dets offentlige Administration. I en Række af Aar var han derefter

et fremtrædende Medlem af Stortinget, hvor han kunde glimre ved sjeldne parlamentariske Evner. Til samme Tid arbeidede han for at udvikle og lette Fædrelandets første Næringsveie, fremfor alt Trælasthandelen og Bergværksdriften. Han blev tillige Universitetets Prokansler, og endelig overtog han paa et skjæbnesvangert Tidspunkt Forsædet i den norske Regjering, hvorved det faldt i hans Lod at udjævne bl. a. de sidste Hindringer, som endnu stod i Veien for en tidsmæssig kommunal Lovgivning.

En kraftig Natur som Grev Wedels var ikke bange for at tage op nogen Kamp. Men han tog altid Striden for at sikre Andres Lykke gjennem Freden. Han blev i sin Ungdom skildret som en Aandens Herakles. I sin Manddom var han en Alexander, der gik lige paa, gjennem Vanskelighederne. Hævet over alle smaa Betænkeligheder, som over Menneskefrygt, kunde han helt gjøre sin Slægts Valgsprog: *Recte faciendo, neminem timeas,* til sit. Han var den selvstændige og uafhængige Statsmand, for hvem Overbevisningen om det for Norge gavnlige var den eneste Rettesnor.

Grev Wedel var til samme Tid den høibaarne Aristokrat og den jævne Folkets Mand. I vigtige Stunder af Norges Historie blev hans Forhold bestemt ved Ønsket om at mildne de Lidelser, som han frygtede vilde komme over Folket, fremfor alt over dets brede Lag. For sit eget Vedkommende streng i Kravet om en bestandig Offervillighed, var han mod Andre den milde Mand, som gjerne vilde lempe, hvor det var muligt, og lette Byrderne. Han var sig bevidst, at han eiede den store Begavelse, og at han inden sit Folk stod paa en fremtrædende Plads. Men han tog dette som en Forpligtelse til, ogsaa i Arbeidet, at gaa forrest.

At skildre denne fremragende Mands daadkraftige Liv, fra Vuggen til Graven, det er den Opgave, som skal søges løst i dette Mindeskrift. Hans Vugge som hans Dødsseng stod paa fremmed Grund, fjernt fra Norge. Men hans Liv, hans store Virke var viet Fædrelandet. At byde en helt værdig Skildring af Grev Herman Wedels Livsgjerning er en stor, men ogsaa en vanskelig Opgave. Maatte blot ikke Udførelsen ligge for meget under det store Maal, der er sat, at give Landsmænd en rigtig Forestilling om, hvad han har arbeidet for at sikre Norges Lykke og den skandinaviske Halvøs Fred!

I.

BARNDOMS- OG UNGDOMSLIV; NEAPEL, HAAG, JARLSBERG OG LONDON.

Ved Tønsbergfjordens Bund ligger det gamle Herresæde JARLSBERG, hvor der mødes Minder fra den fjerne Oldtid og fra den nyeste Tid. Her, paa Kongsgaarden Sæm, blev Bjørn Farmand dræbt, og her, i den gamle Fylkeskirke, bar Harald Gille Jernbyrd. I det nittende Aarhundrede er det Grev HERMAN WEDEL JARLSBERG, hvis Navn knyttes til denne Gaard, der i ni og tyve Aar var i hans Besiddelse, og som gjennem mere end to Aarhundreder har tilhørt hans Slægt.

Efter at have været Krongods gjennem umindelige Tider, blev i 1671 den gamle Kongsgaard, under Navn af Griffenfelds Gaard, overdragen til Peder Griffenfeld, og to Aar senere blev der af det tilhørende Gods og det hele omliggende Distrikt oprettet et Lensgrevskab, hvilket efter Griffenfelds Fald i 1676 blev overdraget til Ulrik Frederik Gyldenløve. Han solgte det igjen i 1683 til GUSTAV WILHELM VON WEDEL, hvis Efterkommere siden har eiet Gaard og Gods. Denne var en tapper Krigsmand, som havde tumlet sig om paa mangen en Valplads og tilsidst var traadt i Tjeneste hos Christian V., af hvem han i 1684 blev ophøiet til Greve. Hans nye norske Hovedgaard havde allerede fra 1679 ført Navnet Jarlsberg, og da Lensgrevskabet i 1684 paa ny blev oprettet, fik det samme Navn. Ved sin Død i 1717 efterfulgtes Grev Gustav Wilhelm af sin Sønnesøn FREDERIK ANTON, der regelmæssig begyndte at kalde sig Grev Wedel Jarlsberg. Fra ham gik Grevskabet i Arv til Sønnen, Grev FREDERIK CHRISTIAN OTTO Wedel Jarlsberg, og da han døde i 1776, efterfulgtes han af sin Søn, Grev FREDERIK ANTON, der gjerne til Adskillelse fra Farfaderen betegnes som „den anden“. Denne indehavde Jarlsberg gjennem en lang Aarrække, helt ned til 1811.

De var høist forskjelligartede Karakterer, disse Jarlsbergs fire første Besiddere. Gustav Wilhelm repræsenterede Erindringerne fra Gustav Adolfs og den store Kurfyrstes Tid; han var den kjække Kriger fra det syttende Aarhundrede, hos hvem der i besynderlig Blanding møder Træk baade af en troende Kristen og af en *condottiere*. Han var den samvittighedsfulde Ordensmand, den gode Husholder; Norge skyldte hans dygtige Ledelse sit udmærkede Net af gamle Fæstninger, paa hvis Bygning han kunde nedlægge Frugterne af en mangeaarig Erfaring. Hans to Efterfølgere var ægte Børn af det attende Aarhundrede, Verdensmænd og anlagte i en helt anden Stil; hos dem træder Lysten til at leve et muntert, glansfuldt Liv som den store Herremand i Forgrunden, medens de samtidig har glemt at være gode Husholdere. I Frederik Antons Karakter laa der en kjæk Lyst til Æventyr, der endog drev ham til Marokko, hvor han kjæmpede som spansk General; gjennem uheldige Bergværks-Spekulationer undergravede han sin egen Velfærd og overlod sin Arving at klare en forviklet Økonomi, hvad denne aldrig formaaede. Sønnen, Frederik Christian Otto, lignede sin Fader og lod Udgifterne stige. Han levede med Glans, og da han døde, efterlod han foruden sit Grevskab, der udelt gik i Arv til den ældste Søn, kun en ringe Pengesum til hvert af sine Børn[1].

Den fjerde Lensbesidder af Grevskabet, Grev Frederik Anton II. (kaldet Fritz), var atter den gode Økonom. Farfaderens og Faderens dristige Spekulationer og storslagne Levemaade var ham aldeles fremmede. Sparsommeligheden blev ham derimod i Tidens Løb til en Lidenskab, og det lykkedes ham gjennem et langt Liv at samle en betydelig Formue. Af den æventyrlige Ridderlighed, der havde udmærket hans Farfader og Navne, var intet gaaet i Arv til ham. Grev Frederik Anton I. havde altfor ofte følt Mangel af Penge og klaget derover; han havde imidlertid god Grund til at føle sig trykket. Grev Frederik Anton II. klagede ogsaa ved enhver Leilighed over sin vanskelige Stilling, men havde dog tiltrods for denne stadig Penge tilovers, som han vidste at gjøre sig frugtbringende. Han trak Penge ud af det samme Jarlsberg, paa hvilket hans Fader navnlig gjennem sin Byggelyst havde tilsat store Summer; men han lod det alligevel bestyre paa en saadan Maade, at dette Norges største Gaardsbrug ved hans Død var aldeles forsømt og voldte hans Efterfølger store Udgifter, inden det paa ny kunde drives op.

[1] Herom kan henvises til den korte Oversigt over Familien Wedels Fortid, der er trykt som Tillæg til første Bind af dette Skrifts ældre Udgave. I samme Udgave vil der findes en Række Noter til første Afsnit, som det her er ansect overflødigt at optrykke paa nyt.

Grev Frederik Anton Wedel Jarlsberg.

Grev Frederik Anton II. var født 26de Juni 1748. Han havde en eneste Broder, Baron HARTVIG FREDERIK, der var et Aar yngre end han selv. Denne var Kavaleri-Officer, blev tilsidst General-Major og havde Titel af Kammerherre. For øvrigt var han en høist besynderlig Herre. Han flakkede stadig om, mistænkte alle Mennesker og troede sig altid forurettet af andre. Hans mistænksomme Heftighed og Paastaaelighed ytrede sig hyppig i Forholdet til Broderen, for hvem han troede sig tilsidesat; han paaførte saaledes Greven en Proces i Anledning af Forældrenes Testament. Gang paa Gang omgikkes Baron Hartvig med Giftermaalsplaner; men da han havde særdeles vanskeligt ved at bestemme sig, gik disse altid istykker, inden han rak saa langt som til at erklære sig. Saaledes forblev han ugift til sin Død. Om sig selv nærede han meget høie Tanker, der udartede til et betydeligt aandeligt Hovmod. Der er adskillige Træk, som tyde paa, at han ikke var ganske vel bevaret. Men med alle sine Uregelmæssigheder var han dog en god Husholder, der aldrig undlod at lægge Penge tilside og derfor ogsaa endte som Besidder af en betydelig Formue.

Et ulige mere tiltalende Billede frembyder Grevens ældre Søster, LOUISE SOPHIE, et sjeldent Menneske, hvis udmærkede Egenskaber gjorde hende almindelig afholdt. Hun var Sjælen i sine Søskendes Kreds, den, til hvem de andre altid først søgte hen for at hente Trøst i Modgangen eller for at betro sin Glæde. Hun ægtede 1781 Kammerherre Thomas de Beringskiold, eller som han senere kaldte sig, WEDELSPARRE, Eier af den danske Herregaard Sparresholm. Ved flere Leiligheder var dette Ægtepar en god Støtte for Familiens øvrige Medlemmer. Grev Frederik Anton havde endnu to yngre Søstre, CATHRINE VILHELMINE (f. 1751), der ægtede Kammerherre JUUL paa Borup, og JULIANE VILHELMINE (f. 1754), der ægtede Kammerherre Peter Ulrik von BENZON; han var først Amtmand i Stavanger og blev derfra forflyttet til Danmark. Kammerherreinde Benzon var en livlig Natur, fuld af Munterhed og Spøg; hun havde bestandig et kvikt Indfald paa rede Haand, som dog undertiden kunde være af en noget grovkornet Beskaffenhed. Hun har gjerne i sine Breve et eller andet, hvormed hun driver Spøg, og i Mangel af andet brugbart Stof lader hun det ligesaa vel gaa ud over sine egne aandelige og legemlige Skrøbeligheder som over andres.

I denne Søskendkreds indførte Grev Frederik Anton i 1772 en yndig, ung norsk Pige som sin Brud. Hendes Navn var CATHRINE VON STORM, den Gang endnu ikke 16 Aar gammel; hun var født 5te

November 1756 og blev gift 12te Juni 1772. De foregaaende Grever havde søgt sine Giftermaal i mere høiadelige Slægter, Ehrentreuter, Aldenburg, Raben og Huitfeldt. Familien von Storm var ikke engang af anerkjendt Fødselsadel; den havde kun opnaaet den mere tvivlsomme Rangadel, der efter nogle gamle Forordninger kunde nedarves paa Efterkommerne af dem, som i nogle visse Aar havde tilhørt de høieste Rangklasser. Men Brudens Fader, Kammerherre CASPAR HERMAN VON STORM, var længe en høitstaaende Mand, idet han som Stiftamtmand i Akershus beklædte den første Embedspost i Norge næst Vicestatholderens. Han var derhos til en Tid anseet for en meget rig Mand. Men da Datteren ægtede Grev Wedel, var han hverken den rige eller den høitstaaende Mand. Han havde gjort Opbud og derefter i 1772 forladt Norge; det antoges, at han havde begivet sig til Sverige, hvor han skal have knyttet politiske Forbindelser med Gustav III. Senere reiste han til Danmark, hvor han tilbragte sine sidste Leveaar og døde 1777 paa Fyen.

De Midler, som Storm muligen til en Tid kan have eiet, kom paa Grund af Opbudet aldrig til hans Døtre. Grevinde Wedel var den ene; den anden, Helene Margrethe, var gift med Hofmarschal Henrik Christofer Bjelke, en Ætling af de gamle norske Bjelker, og Amtmand i det slesvigske Amt Tøndern (død 1789). Til Held for Døtrene og deres Mænd var imidlertid den Arv, som Storm kunde have ventet med sin Hustru, Ida Sophie von Mangelsen (født 1736), gaaet ham forbi. Storms Svigerfader, Generalløitnant Johan von MANGELSEN, overlevede nemlig sin Datter. Kammerherreinde Storm døde i 1766, medens hendes Fader levede til 1769, og ved Opgjøret af hans Bo faldt der et ikke ringe Beløb paa hver af Storms Døtre. De fik saaledes nogle norske Kongetiender, adskillige Kukser i Røros, endel Aktier i et Glasværk o. s. v. Derhos havde de to Svigersønner efter Storm overtaget Eiendomsretten til Sittens Jernværk i Høland, som de eiede i flere Aar, mindst til 1778, og som de stadig, men uden Held, søgte at faa solgt, hvorfor det rimeligvis tilsidst blev nedlagt i al Stilhed.

Grev Frederik Anton var, da han blev gift, Kaptein i Garden og blev kort Tid efter Kammerherre. Familien voksede temmelig rask. Det ældste Barn var en Søn, CHRISTIAN FREDERIK, der fødtes 14de Juli 1773. I August 1774 kom der en anden Søn, FREDERIK CHRISTIAN OTTO, som kun levede faa Dage, og derefter i 1775, som det synes, under et Ophold i Aalborg, en Datter, JULIANE MARIE, almindelig kaldet JULIE. Greven havde nu bestemt sig for at opgive sin militære

Grevinde CATHRINE WEDEL JARLSBERG.

Stilling og i Stedet at gaa over i den diplomatiske Løbebane. Der var virkelig ved denne Tid Tale om, at han skulde overtage en eller anden Ministerpost, og Svigerfaderen ønskede i den Anledning helst at se ham ansat i Dresden. Did kom han dog ikke, og han maatte endnu vente i nogen Tid, inden han fik Ansættelse som Minister ved et fremmed Hof.

Neapel blev omsider hans Bestemmelse. Greven overtog denne Post kun som det første Trin paa Befordringsbanen, for senere at komme bedre i Vei. Thi Posten som den dansk-norske Konges Sendebud ved det neapolitanske Hof var alt andet end godt aflagt i Forhold til de dermed forbundne Udgifter. Lønnen var kun 4 000 Rdl. Derhos var Neapel fjernt fra Kjøbenhavn og endnu fjernere fra Jarlsberg, saaledes at Opholdet der i flere Henseender maatte falde Greven ubeleiligt. Han modtog imidlertid Posten, da den blev ham tilbudt, og reiste i 1779 med sin Familie gjennem Frankrige til Neapel.

Et nyt Afsnit i Grevens og Grevindens Liv tog dermed sin Begyndelse. De flakkede fra nu af omkring i Europa, hvor deres yngre Børn er fødte i de forskjellige Lande, i hvilke Greven var ansat, eller paa Reiser imellem disse, fra Neapel til Jarlsberg. Derfor kunde ogsaa Forældrene for Spøg betegne sine Børn som *le François, le petit Hollandois, le Norvégien* o. s. v., og efterhaanden kunde Børnene opvise en Række fyrstelige Gudfædre og Gudmødre. Paa Grund af sit lange Fravær i Udlandet traadte Familien i et fjernere Forhold til Hjemmet. Deres Brevveksling med de hjemmeværende synes hovedsagelig at være ført gjennem Kammerherreinde Wedelsparre; mellem hende og Grevinden udviklede der sig under dette et hjerteligt, ægte søsterligt Forhold, der affødte en stor Aabenhed og Fortrolighed mellem disse Kvinder. Julie blev af Moderen betroet til Kammerherreindens Omsorg for den Tid, de skulde opholde sig i Italien, medens Sønnen Christian Frederik ledsagede Forældrene derhen.

Paa Reisen til Neapel fik Grevinde Cathrine sit fjerde Barn, i Montpellier, 21de September 1779. Det var en Søn, som i Daaben fik Navnene JOHAN CASPAR HERMAN, det første efter Moderens Morfader, Mangelsen, de to andre efter Morfaderen, Storm. Hans egentlige Navn blev HERMAN, og som født i Frankrige blev han i Familien den „lille Franskmand". Neppe mange Uger gammel, kom han til Italien, og her tilbragte han saaledes sine første Barneaar ved Middelhavets Bredder. Brødrene Christian og Herman trivedes her udmærket og var sine Forældre til megen Glæde. I December 1781 kom der endnu et femte

Barn, atter en Søn, som fik Navnene FERDINAND CARL efter Kongen og Dronningen af Neapel, af hvilke den sidste selv holdt ham over Daaben.

Neapel var i disse Aar et Hjem for en Række betydelige Mænd, der udmærkede sig i Videnskab, Literatur og Kunst; det var en Blomstringens Tid, med et fyldigt og bevæget Aandsliv, sikkert vækkende for den unge Grevinde, medens hendes Mand ikke fandt sig tilfreds mellem disse Omgivelser.

Han trivedes ikke i Neapel, og blev for hvert Aar, som gik, mere utaalmodig efter at komme bort. Gjennem sin Forbindelse med Statssekretær Ove Høegh-Guldberg haabede han at kunne blive forflyttet til en anden og bedre Stilling. I 1782 fik han paa Foranledning det venskabelige Raad fra Guldberg, at han ved en tillidsfuld Henvendelse til Udenrigsministeren, Rosencrone, skulde søge om at blive tilbagekaldt og forflyttet. Rimeligvis har Grev Wedel fulgt Statssekretærens Anvisning, og dette bragte ham det ønskede Resultat. Først synes det, som om man vilde give ham Posten i Madrid, hvad dog ikke forekom Greven mere tillokkende end at leve i Neapel; dette blev heller ikke til Virkelighed, hvorimod han om Sommeren 1783 fik den ønskede Tilladelse til at reise hjem og dermed for altid forlod Neapel. Den endelige Tilbagekaldelse kom dog først 12te Marts 1784.

Med sine 3 Sønner, af hvilke Herman nærmede sig stærkt det fjerde Aar, reiste da Greven og Grevinden mod Nord over Turin og Milano. Videre har de rimeligvis lagt Veien over St. Gotthard og Schweiz, gjennem Tyskland til Kjøbenhavn. De blev nu i omtrent halvandet Aar i Norden, hvor de rimeligvis tilbragte hele Vinteren 1783—84 paa Jarlsberg. Her fik ialfald Grevinden i Januar 1784 sit sjette Barn, en Datter, der fik Navnet CAROLINE. For første Gang synes nu Herman at have været i Hjemlandet.

Da styrtedes i April det Guldbergske Ministerium. For Grev Wedels Udsigter til Befordring havde dog ikke dette nogen skadelige Følger, uagtet han mistede sin Velynder, paa hvis Raad han havde opgivet Ministerposten i Neapel. Grev A. P. Bernstorff, der nu efter Rosencrones Fratræden atter havde overtaget sin tidligere Stilling som Udenrigsminister, var villig til at holde de Løfter, som var givne af den foregaaende Regjering. Allerede i Marts havde Grev Wedel faaet Meddelelse om, at det var bestemt at sende ham som Minister til Stockholm, og herom var der fremdeles Tale i Mai. Men senere blev der truffet en anden Ordning, og det hed sig nu, at han skulde gaa til

Grev FREDERIK ANTON WEDEL JARLSBERG.

Wien. Da der endelig kom en Afgjørelse, blev han 26de November 1784 udnævnt til Gesant i Haag. Forinden han tiltraadte denne Post, synes han med sin ældste Søn at have gjort en Reise til England. I de første Maaneder af 1785 var den hele Familie atter samlet i Haag, hvor den i Marts 1786 forøgedes med det syvende Barn, en Søn, der fik Navnet WILHELM, efter Prinsen af Oranien, der stod Fadder til ham. Denne blev Familiens „Hollænder“.

I Haag forefandt Grev Wedel i sin Legationssekretær, Herman SCHUBART, en Personlighed, der var høist forskjellig fra ham selv. Schubart var anlagt i den sentimentale Stil, hvad Grev Wedel med sin haarde Natur aldrig kunde komme til at forstaa. Hos Schubart var de æsthetiske og kunstneriske Interesser alt overveiende, hvad Grev Wedel ikke forstod. Schubart var gjennem Svogerskab og personligt Bekjendtskab kommen i nær Forbindelse med de mest indflydelsesrige Mænd i Danmark, Greverne Bernstorff, Reventlow og Schimmelmann. Rimeligvis paa Grund deraf havde han, medens han i Ledigheden bestyrede Gesantskabets Forretninger i Haag, begyndt at gjøre sig Forhaabninger om selv at faa denne Post. Saaledes var Grev Wedels Udnævnelse for ham en Skuffelse; han har formodentlig modtaget sin nye Chef med Uvilje, og denne Følelse fik senere rig Anledning til at forøges. Som fuldblods Aristokrat saa Grev Wedel i den borgerlige Legationssekretær kun Parvenuen, der intet havde at bestille paa den Løbebane, hvor han var kommen ind. Deres Samliv synes at have været en stadig Trætte. At den væsentlige Skyld for dette Misforhold maa søges hos Greven, lader sig neppe betvivle, skjønt ikke heller Schubart kan have opført sig, som han burde, overfor sin Chef.

Gjennem sine Breve til Slægtninge og Venner, hvilke han paa sine gamle Dage sammenarbeidede til et Memoireværk, *Biographie d'un diplomate de 50 ans,* der fremdeles med sine otte Foliobind henligger i Manuskript, har Schubart aabnet et Indblik i Grev Wedels huslige Liv, der ikke viser dette fra en tiltalende Side. Tidligere mærkes intet til et mindre godt Forhold mellem Ægtefællerne, og nu faar man, saasnart de var komne til Haag, gjennem Schubart høre, at Greven var en Hustyran, der mishandlede sine Tjenere, og som ikke engang undsaa sig ved at lade sit onde Lune gaa ud over sin Hustru; hun paa sin Side bar denne haarde Skjæbne med stor Taalmodighed og søgte stadig at kaste Kjærlighedens Slør over Ægtefællens Feil. Det var da ogsaa hende alene, som gjorde Opholdet i deres Hus udholdeligt for

Legationssekretæren, og hvis man kan tro denne, var han den første, til hvem hun betroede sine Følelser over sin ægteskabelige Ulykke. Schubart erindrede ikke, at i den Stilling, hvori han befandt sig, var Taushed hans første Pligt; hvad han saaledes fik at vide af Grevinden, naar hun laa under for det smertelige Tryk af sin Ægtefælles haarde Sind, blev hurtig befordret videre til hans Slægt og Venner i Danmark. Maaske har ogsaa Grevens libidinøse Tilbøieligheder allerede nu begyndt at give sig mere Luft, og dette kan yderligere have bidraget til at forværre Forholdet mellem de to Ægtefæller[1].

Grev Wedels Helbred var ikke den bedste, og navnlig synes det, som om han paa en eller anden Maade har lidt under Virkningerne af det hollandske Klimat. Derfra skrev sig hans voksende Pirrelighed og hans Mangel paa Omgjængelighed; de vanskelige politiske Forhold i Nederlandene bidrog neppe heller til at stemme ham blidere, da han derigjennem rimeligvis blev mere bebyrdet med Arbeide. Tiltrods for al Vrantenhed og Herskesyge vedblev imidlertid hans Ægtefælle at være ham ligesaa hengiven, som hun tidligere havde været. Hun lagde Skylden for alt paa sin Mands svækkede Helbred, og om hun ogsaa i et ubevogtet Øieblik havde røbet sin Fortrydelse over en enkelt Haardhed fra Grevens Side, saa var det dog endnu langt fra hende at lade en saadan Følelse faa Magt over Sindet. Verden maatte ikke ane de indre Kampe, dette kan have kostet hende; ikke engang den nærmeste Familie fik noget Indblik i disse Forhold. Børnene bidrog ogsaa over-

[1] Det har været en almindelig udbredt Tro, at den senere Amtmand G. P. Blom (f. 4de Juli 1785) skulde været en Frugt af en blandt Grev F. A. Wedels ulovlige Forbindelser, og denne Fortælling er endog bleven optagen i et trykt Skrift (O. A. Øverland, *Norges Historie,* V, S. 2548). Det hele kan dog kun være løs Digtning, og Historiens tidligere mundtlige Udbredelse kan ogsaa for en Del paavises at være en Frugt af ondskabsfulde Bagvaskelser. Grev F. A. Wedel var om Høsten 1784 ikke i Norge. Samme Sommer havde G. P. Bloms Moder netop ligget i Barselseng og kunde da heller ikke have været tiltrækkende som Objekt for en Forfører. G. P. Blom var selv sjette Barn, og derhos var hans Forældres sociale Stilling en saadan, at Historien allerede af den Grund bliver høist usandsynlig. Det har været fortalt, at Moderen 1784 var Husjomfru paa Jarlsberg og i al Hast blev gift. Men Frederikke Juliane Marie Stoud, Datter af Amtmand, Justitsraad Jens Stoud, var viet i Asker Kirke 7de Marts 1777 af sin Onkel, Pastor Vogelius, hos hvem hun levede efter Faderens Død, til Cand. theol. & jur., senere Kammerraad Peter Blom, der efter sin Fader, Gustavus Blom, arvede Aas, Jaren og Holm med Strandstedet Holmsbo i Hurum, samt den derværende Trælasthandel. Det kan tænkes, at der i 1784 har været en anden Historie med en Husjomfru, som er giftet bort i al Hast fra Jarlsberg. Men det har været ligesaa ugrundet som uretfærdigt at sætte dette i Forbindelse med G. P. Bloms Fødsel.

Grevinde CATHRINE WEDEL JARLSBERG.

ordentlig til at holde Ægtefællerne sammen; Grevinden var den ømmeste Moder, og med al sin Haardhed synes Greven at have havt adskillig Følelse for sine Børn.

Om Høsten 1786 bragte han sine to ældste Børn, Christian og Julie, til Colmar for at sætte dem i to derværende, paa den Tid meget anseede Opdragelses-Instituter. Det kostede Grevinden meget at skille sig fra sine Børn; men hun følte Nødvendigheden af at lade dem reise. Den 7aarige Herman derimod, der ikke kunde forstaa dette, vilde ikke lade sig trøste. Moderen siger i et Brev til Greven, at han „tudede og græd for Christian, saa man kunde høre ham paa Gaden". Det blev tidlig koldt i Holland dette Aar, og Moderen blev aldrig træt af at vaage over de i Haag gjenværende Børn, for hvem hun under sin Mands Fravær var dobbelt ængstelig. De vekslede, medens denne Reise stod paa, stadig Breve, hvori de udtalte sig om Børnene, og i disse nævnes da ogsaa Herman. Moderen havde hos ham opdaget en tidlig udviklet Skarpsindighed. „Han kommer," skriver hun, „med tusinde Betragtninger, til hvilke jeg ikke troede ham istand. Her en Aften havde vi bl. a. en Samtale om, hvad Sjælen var, som jeg forsikrer Dig har gjort mig stor Glæde. Ferdinand endte denne med at forsikre mig, at han bestemt vilde, at hans Sjæl skulde blive god." Caroline var et overmaade livligt Barn, medens Wilhelm under dette Faderens Fravær skulde faa sine første Tænder. Det er saaledes let at slutte sig til, hvad der var hans Forretning i Moderens „lille Kvartet", som hun i Spøg kaldte sine hjemmeværende fire Børn.

Hvad de to Børn angik, der sendtes til Colmar, da havde Moderen hos Julie opdaget en Mangel paa Følelse, som hun frygtede for at se udvikle sig til Haardhed, medens Grev Christian rigtig var hendes Yndling. Hun troede hos ham at finde alle de Egenskaber, som hun vilde se hos hans Fader; hvis Gud bevarede ham, da mente Grevinden, at han engang skulde ligne denne som god Fader, god Søn og udmærket Broder; paa det sidste lagde hun megen Vægt. Christian laa Moderens Hjerte nær, og om Aftenen gik hendes Tanker gjerne til ham, efterat hun om Dagen mest havde samtalt med Herman og Ferdinand.

De Forhaabninger, som Forældrene knyttede til sin ældste Søn, gik ikke i Opfyldelse. I Begyndelsen, efterat Faderen havde forladt ham, lader det til, at han trivedes vel i Colmar mellem sine nye Omgivelser, hvor hans aabne, freidige Væsen og livlige Overgivenhed hurtig blev bemærket. Men denne Vinter blev hans sidste. I Begyndelsen af Marts 1787 blev han angreben af en Skarlagensfeber, der

igjen gik over til Forraadnelsesfeber, og af denne døde Grev Christian 21de April.

For hans Forældre var dette et haardt Slag, navnlig for Faderen, der aldrig forvandt Tabet af sin elskede ældste Søn. Sorgen over Christian blev hos ham tilsidst en fix Idé, og han levede sig ind i en besynderlig mystisk Forestilling om et Samliv med den afdøde Søn, der med Aarene ikke svækkedes, men snarere tiltog. Sorgen havde en nedbrydende Virkning paa hans allerede i Forveien svækkede Helbred. For at rette paa denne, saa han sig i Midten af Juli 1787 nødsaget til at gjøre en Badereise til Aachen og Spa. Rimeligvis har Sorgen ogsaa havt en anden Virkning, ved atter at nærme de to Ægtefæller til hverandre; ialfald kan den have bidraget til at forhindre et Brud. Deres Breve til Familien i Danmark var fremdeles holdte i en Tone, der ikke lader ane andet, end at der her i alle Henseender var det bedste Forhold. Ogsaa Grevinden sørgede dybt og inderlig over sin tabte Christian; men hun havde dog lettere end Manden for at finde Trøst. Hendes Kjærlighed til de yngre Børn blev maaske efter dette endnu varmere, end den allerede var, og navnlig synes hun i disse Aar at have følt sig stedse mere tiltrukken af sine to Sønner, Herman og Ferdinand, maaske især af den sidste. For Herman havde Broderens Død betydningsfulde Følger. Han var fra nu af sine Forældres ældste Søn og som saadan Greve og Arving til Grevskabet Jarlsberg. Han var saaledes den, der engang skulde blive den hele Families Hoved, hvorfor ogsaa efter denne Tid dens Medlemmers Opmærksomhed mere maatte henledes paa ham. Foreløbig høres der dog ikke meget om ham, da han jo endnu kun var en Gut paa otte Aar; men det var dog bekjendt, at han røbede en stor Begavelse.

Grev Wedel trivedes ikke paa sin Post i Haag; men det var ham ikke saa ganske let at blive forflyttet til en bedre, da der var indtraadt et mindre godt Forhold mellem ham og Grev Bernstorff, hvis Opfatning rimeligvis har været stærkt paavirket af de Beretninger om Gesanten, som Legationssekretæren underhaanden fandt Anledning til at lade ham tilflyde. Om Sommeren 1787 synes Grev Wedel at have næret det Ønske at komme til Stockholm og faa den Post, som han allerede skulde havt i 1784. Men dette Ønske blev ikke opfyldt. Grevinde Wedel gav Grev Bernstorff Skylden derfor, hvad vel kunde være muligt, uagtet han havde givet Schubart sikkert Haab om at faa den nederlandske Post, naar den blev ledig efter Grev Wedel. Men det synes, som om Grev Bernstorff har ventet, at denne paa Grund af sin svæk-

kede Helbred vilde trække sig fuldstændig tilbage fra den diplomatiske Løbebane. Det var imidlertid noget, som ikke hørte med til Grev Wedels Forudsætninger, da han aldeles ikke tænkte paa at tage Afsked. Efter Schubarts Fremstilling skal Greven endog have drevet sin Aristokratisme til den Yderlighed, at han ikke vilde taale en borgerlig Mand som sin Efterfølger, og at han derfor, tiltrods for sit levende Ønske om at komme bort, vilde blive staaende paa sin Post, saafremt han fik den ringeste Mistanke om, at Legationssekretæren var bestemt til at afløse ham. Grev Bernstorff skal have havt den samme Opfatning af Gesanten og derfor have opfordret Schubart til at holde det Løfte, som han havde faaet, aldeles hemmeligt for sin Chef. Under dette voksede stadig Spændingen mellem de to Mænd, der var nødsagede til at holde ud i hinandens Selskab. I den for Nederlandene betydningsfulde Vinter 1787—1788, da Arvestatholderen paa ny var indsat under Beskyttelse af preussiske Bajonetter, ønskede Schubart at faa Permission for at reise til Danmark. Men dette vilde Greven ikke tilstede, da han selv var syg og ikke kunde bestride alle Forretninger ved Gesantskabet alene. Senere begyndte han selv at søge om Permission, som han fik. Grev Wedel reiste da med Grevinden og de hjemmeværende Børn om Sommeren 1788 til Jarlsberg, hvor Familien 24de Juli forøgedes med en fjerde Søn, det ottende Barn, der i Daaben kaldtes CHRISTIAN FREDERIK og i Familien omtaltes som „den lille Nordmand". Frederik VI. var denne Sommer som Kronprins selv i Norge, hvor han tillige med Prinserne Carl og Frederik af Hessen besøgte, 1ste til 2den August, Grev Wedel paa Jarlsberg; de tre Prinser stod der Faddere til den Nyfødte, hvem Moderen selv holdt over Daaben, uagtet der kun var hengaaet en Uge siden hendes Nedkomst. Fra Jarlsberg, hvor denne Gang Opholdet varede et helt Aar, synes Greven at have sendt Schubart Underretning om, at Opholdet i hans Fædreland havde styrket ham i den Grad, at han kunde blive staaende paa sin Post. For Schubart var denne Meddelelse et Tordenslag. I Breve til danske Venner paastod han, at Greven udelukkende havde fattet denne Beslutning for at skade ham, og kaldte sin Chef en lumpen Person. Imidlertid slap Schubart for at faa sin ubehagelige Overordnede tilbage; foreløbig blev nemlig Grev Wedel med hele sin Familie Vinteren over paa Jarlsberg, det „kjære Jarlsberg", som Grevinden kalder det i sine Breve, og under dette Ophold slog endelig den Time, da Greven fik sit Ønske tilfredsstillet om at blive forflyttet til en mere anseelig Stilling. I Januar 1789 havde han bestemt sig for at modtage

den ledige Post som Gesant i London og blev ogsaa den 26de Juni akkrediteret ved det engelske Hof. I Begyndelsen af August indskibede Familien sig atter ved Vallø Saltværk paa et Skib, der bragte dem til Flensborg, og derfra reiste Grevinden med Børnene til Slesvig paa Besøg hos hendes eneste Søster, Hofmarschalinde Bjelke, der nu var Enke. Greven havde tilladt hende at unddrage sig for den Kjedsommelighed, der efter hendes Mening fulgte med et Ophold i Hovedstaden.

Besøget i Slesvig var fra først af kun beregnet paa fjorten Dage, idet det derefter var Grevindens Mening at tilbringe den følgende Vinter med Børnene i Colmar. Dette blev imidlertid opgivet, og medens Greven opholdt sig i Kjøbenhavn udover Høsten 1789, laa Familien i Slesvig. Her stiftede Herman og hans Søskende et nærmere Bekjendtskab med sine Søskendbørn, Julie samt Johan og August Bjelke, hvem de rimeligvis allerede kjendte fra Forældrenes Besøg i Haag 1786. Deraf udviklede der sig et Venskab for Livet. De tumlede sig med hinanden i jævnlige Kampe, der kunde blive meget voldsomme. Bjelkerne var de stærkeste; men Wedelerne gjorde altid fælles Sag, naar en af dem angrebes. Børnene var hele denne Vinter sammen med sine to norske Mødre, og navnlig for Herman maa dette Ophold i Slesvig have havt stor Betydning. Der var hidtil ikke noget, som i særlig Grad havde knyttet ham til Norge, uden forsaavidt han var Arving til et norsk Grevskab. Men nu, umiddelbart ovenpaa et Besøg i Moderens Fødeland, at tilbringe Maaned efter Maaned sammen med hende og hendes Søster, uden at have Faderen i sin Nærhed, og da at høre om Norge, det fjerne Land, som han nu havde seet baade i dets Sommer- og Vinterdragt, det kan ikke have undladt at øve Virkning paa ham og gjøre sit til at bestemme hans Valg af Hjemland. Faderen betragtede nok ogsaa paa en Maade Norge som saadant, og det synes, som om han i sine Sammenstød med Schubart kan have lagt en vis Vægt paa dette; i hans Breve kan der forekomme særlig norske Ord, der ikke bruges i Danmark, og det er derfor rimeligt, at ogsaa hans Udtale af det fælles Sprog hovedsagelig har været norsk. Men for øvrigt kan han ligesaa vel regnes for dansk, som norsk. Den ældste Søn blev derimod aldrig i Tvivl om, hvor han hørte hjemme; han følte sig tidlig som fuldblods Nordmand, og det maa for en stor Del sættes i Forbindelse med hans Hengivenhed for Moderen og dette lange, umiddelbare Samliv med hende.

Grevens lange Ophold i Kjøbenhavn synes at have givet Anledning

til Rygter om, at han havde forandret sin Bestemmelse og ønskede at blive Stiftamtmand i Akershus Stift. Dette var dog ikke hans Plan, da han fremdeles agtede at vedblive paa den diplomatiske Løbebane. I Januar forlod han Kjøbenhavn, blev saa i nogen Tid hos sin Familie i Slesvig og reiste derefter til Haag, medens Familien fremdeles blev tilbage, for i den paafølgende Juni eller Juli Maaned at reise med Skib fra Hamburg til London.

Fra denne Tid høres heller ikke andet end godt om Forholdet mellem de to Ægtefæller. Det er, som om det Indblik, Schubart havde aabnet til, hvad der foregik i Familiens Indre, atter er afstængt. Grevindens egne Breve forraader intet af det Misforhold, der kan have bestaaet mellem hende og hendes Ægtefælle. Han omtales deri bestandig med de kjærligste Udtryk, og det lader heller ikke til, at de øvrige Medlemmer af Familien har anet, at ikke alt var saa godt, som det burde være. Man kan f. Ex. læse nogle Linier af det franske Brev, som hun faa Dage efter Mandens Afreise fra Slesvig til Haag i Februar 1790 skrev til sin Svigerinde, Louise Wedelsparre: „Gud lede og beskytte ham! Hans Helbred var ikke af de bedste, som næsten altid om Vinteren. Jeg vover at haabe paa, at Vaarens Luft, som allerede kan mærkes, og Anstrængelsen paa Reisen vil gjøre ham godt, — eller endnu hellere, min ømme Veninde, jeg tør ikke altfor meget hengive mig til de sørgelige Tanker, som hans slette Helbredstilstand undertiden indgive mig. Hans Mave fordøier aldeles ikke og volder ham uophørlige Lidelser, uagtet han, som Du ved, er frugal til det yderste og ikke tillader sig nogen Overdrivelse. Men, ømme Søster, hvortil tjener det at underholde Dig om en Sag, som sikkerlig er Dig ligesaa smertelig, og hvori vi ikke kunne gjøre nogen Forandring? Forsynet vil vaage over ham og ikke sende mig Lidelser, der vil overgaa mine Kræfter. Det har imidlertid aldrig kostet mig mere at skilles fra ham end denne Gang."

Under Opholdet i Slesvig havde Grevinden atter Anledning til at træffe sammen med Kronprinsen, som netop i April 1790 var paa et længere Besøg hos Prins Carl af Hessen paa Gottorp. Hun havde allerede under Kronprinsens Besøg i Norge 1788 fattet Beundring for den unge Fyrste, hvem hun siden altid betragtede med enthusiastisk Hengivenhed. Mellem Moderens Beundring for den tarvelige, virkelystne og velmenende unge Kronprins og den Retning, Sønnens Politik tog, da han var bleven voksen Mand, var der en meget stor Modsætning; men Grevindens Bekjendtskab med Kronprinsen har senerehen rimeligvis

været til Fordel for hendes ældste Sønner. Formodentlig har hun netop under sit Ophold i Slesvig af Kronprinsen faaet Løfte om en Ansættelse i Hestgarden for sin anden Søn, Ferdinand, der ogsaa i det følgende Aar blev udnævnt til Kornet.

I London gjensaaes de to Ægtefæller om Sommeren 1790. Greven havde først opholdt sig en Tid i Haag for der at ordne sine Forhold og var saa i April reist over til England. Senere kom Grevinden derhen med Børnene og blev derefter gjennem flere Aar rolig boende i London. I eller ved denne By fik hun 27de Juli 1791 sit sidste Barn, Datteren Helene Margrethe, der blev opkaldt efter Hofmarschalinde Bjelke, og om Høsten samme Aar blev Julie hentet fra Colmar. Familien var efter dette fuldstændig samlet i London. I det ydre saa alt ud til at være meget godt; alligevel trak der efterhanden mørke Skyer op, som tilsidst fremkaldte et Brud, der blev skjæbnesvangert for Familiens Lykke. Under Opholdet i London udvikledes de Spirer til en Misforstaaelse, der allerede tidlig var udsaaede, og de endte med at gjøre Livet i Faderens og Mandens Hus uudholdeligt for flere af Familiens Medlemmer. Modsætningen mellem Greven og Grevinden voksede i disse Aar med rask Fart, og den naaede tilsidst et Omfang, der gjorde det umuligt at skjule den virkelige Sammenhæng. Grevinden har i det længste kjæmpet for at hindre Udenverdenen fra at titte ind i disse sørgelige, forrevne Forhold; men omsider blev det ogsaa hende utaaleligt, og i Fortvivlelsen troede hun ikke at have anden Udvei end selv at bryde de Baand, som fremdeles holdt hende fast til Mandens Hus.

Det gik her, som det ikke saa sjelden hænder i stærkt bevægede Tider, i hvilke gamle og nye Ideer brydes med hinanden om Overtaget, og hvori der forberedes eller foregaar store Omvæltninger. Ogsaa i Ægteskaberne trænger da Tidens store Modsætninger hyppig splittende ind, og Naturer, hvis Mangel paa indre Overensstemmelse tidligere ikke er traadt frem, kan pludselig faa Lys over, hvorledes det i Grunden staar til med dem. Er da først det Slør draget tilside, som Ægtefællerne forsætlig eller uforsætlig har kastet over hinandens Øine, da er det vanskeligt at hindre en Ulykke. Grev Hermans Forældre var to saadanne Naturer, der tilsidst ikke kunde skjule for sig selv eller for hinanden, at det bedste for dem havde været aldrig at komme sammen.

Grevens Helbred var stadig bleven forværret, og hans legemlige Lidelser virkede paa hans Sind. Pirrelig og vranten, trak han sig stedse mere tilbage i sig selv, og mod sit Hus, sin Kone og sine Børn blev han en Tyran i endnu høiere Grad end nogensinde før. Medens han

stødte dem fra sig, fordybede han sig i Kjærligheden til sin ældste Søns Minde, og den bragte ham til stadig at hæve denne paa sine to næstfølgende Sønners Bekostning. Hans medfødte Sparsommelighed udvikledes til Gjerrighed. Hans Optræden i den senere Del af hans Gesantskabstid i London var en saadan, at den kunde vække Tanken paa, at han ligesom Broderen har været underkastet en Sindsforvirring, der rigtignok ikke hindrede ham fra at udføre sine diplomatiske Forretninger, men saa meget stærkere viste sig i hans Familieforhold. Der forekommer i hans hele Slægt intet Exempel paa Sindsforvirring, hverken paa fædrene eller mødrene Side, hverken i den Wedelske eller i den Huitfeldtske Familie. Men saavel hans egen som hans Broders Opførsel har ofte været en saadan, at den ikke kan forklares paa anden Maade end ved at antage Sindsforvirring som Grunden. Grevens heftige og lidenskabelige Natur blev aldrig tøilet, og under hans Sygelighed efter den ældste Søns Død er det ikke usandsynligt, at der efterhaanden kan have udviklet sig en saadan Tilstand hos ham, der mest gik ud over hans Omgivelser.

Dommen over hans diplomatiske Virksomhed lyder ikke meget fordelagtig; men der var her intet at indvende imod ham, saalænge han varetog sine Forretninger. Hans aristokratiske Betragtningsmaade antog mere og mere Karakteren af en dybt indædt Harme over Tidsaanden, med hvilken han aldrig kunde forsone sig. Navnlig skal det i denne Henseende have gjort et stærkt Indtryk paa ham under et Besøg i Paris, maaske i 1790, da en Pøbelskare trængte ind i hans Bolig og haanede ham. Til det nye Frankrige nærede han et dybt Had, og mod Sverige lagde han altid for Dagen stærke Fordomme. Men med de engelske Toryer og med Prinsen af Wales stod han til Gjengjæld paa en god Fod. „De moderne Filosofer“ havde i ham en bitter Fiende, og deres Lære var i hans Øine en „Helvedes Gift“.

Grevinden skildres af alle, der kjendte hende i de Aar, da hun med Manden boede i London, som en sjelden elskværdig Kvinde. Hendes Breve giver et lignende Indtryk, og den Maade, hvorpaa hun optraadte i det vanskelige Forhold til sin Mand, vidner om en høihjertet og ædel Karakter. Hun var tillige fra Forstandens Side høit begavet og nød almindelig Agtelse, hvor hun kom i Verden. Den enlige Stilling, hun indtog mellem alle sine fremmede Omgivelser, har kanske bidraget til at udvikle hos hende en stærkere Kjærlighed til Norge, hvilken hun ogsaa indprentede hos sine Børn. Den danske Historiker, Professor Frederik Sneedorf, der i 1792 saa hende i London, har udtalt sig om

hende i følgende Ord: „Grevinde Wedel er en af de agtværdigste Damer, jeg har kjendt; agtværdig, hvad enten man ser hende midt imellem sine Børn, eller i en lille Kreds af Venner eller i den store Verden, hvor hun altid er en Ære for Norge, som hun elsker med Varme; hendes Kundskab om Verden, som hun har seet meget af; hendes fine og fordomsfrie Anmærkninger gjør, tilligemed hendes blide Væsen, hendes Samtale yderst behagelig. Gid hendes Børn arve og bevare hendes Hjerte og hendes Forstand; det er, tror jeg, det bedste, jeg kan ønske denne fortræffelige Dame.“ Ved en anden Leilighed i samme Aar har Sneedorf atter skrevet: „Her er tvende behagelige og ægte danske Huse i London: den danske Ambassadeurs, Greve Wedels og Hr. Collets. Grev Wedel har syv raske Børn, ved hvilke er denne besynderlige Omstændighed, at næsten hvert er født i sin Del af Europa: eet i Neapel, eet i Frankrige, eet i Holland, eet i Engeland, to i Norge og eet i Danmark, og dog tale de alle saa reent Dansk, som om de vare komne fra Danmark i Gaar.“ Grevinden var begeistret for Tidens liberale Ideer, og dette kunde hun ikke skjule for sin Ægtefælle. Hun holdt af Kronprins Frederik, fordi han var en jævn Fyrste, der i Tidens Aand vilde virke for det almene bedste, og hun saa med Glæde den liberale Bevægelse, der kom til Gjennembrud i Frankrige. Ogsaa i Henseende til de indre politiske Forhold i Danmark og Norge synes der at have bestaaet en Modsætning mellem Ægtefællerne. Greven var en personlig Ven af Prins Carl af Hessen, medens Grevinden især havde sine Forbindelser inden de to Ministre, Greverne Reventlows og Schimmelmanns Kredse. Hun ønskede ikke at se den hessiske Prins vinde forøget Indflydelse ved at faa sin Datter gift med Kronprinsen; hendes Mand, der ogsaa var uenig med Grev Bernstorff, sluttede sig, medens han var i London, i det Sted saa meget nærmere til den hessiske Politik. I sine senere Leveaar underholdt han en regelmæssig Brevveksling med Prins Carl. Da Schubart var hans Legationssekretær i Haag, havde Greven havt Anledning til at komme i en Berøring med Grev Bernstorff og de denne nærstaaende Reventlowske og Schimmelmannske Kredse, som ikke var ham behagelig, og det kan tænkes muligt, at Grevens Uvilje mod Grev Schimmelmann og alt, som stod i Forbindelse med ham, har fundet sin meste Næring i den Tid, da han var nødsaget til daglig at se Schubart i sit Hus.

Saaledes var der nok af Næringsstof for den Uenighed, som stadig voksede mellem Ægtefællerne. Dog kunde der maaske endnu i nogen Tid være undgaaet et Udbrud, hvis Greven havde kunnet lægge noget

Baand paa sin Voldsomhed. Men dette blev ham stedse vanskeligere. Ved sin Adfærd fjernede han altid flere og flere af sin oprindelige Omgangskreds fra sig. I den første Tid, han var i London, var hans Hus Samlingsstedet for mange udmærkede Mænd, som der gik ud og ind; i den sidste Tid skal han have været omtrent umulig at omgaaes og synes da at have levet aldeles ensom.

Børnene blev opdragne med en Strenghed, som selv paa hin Tid var opsigtsvækkende, og med en Simpelhed, som kunde været gavnlig, hvis den ikke var ført til Overdrivelse. Grev Herman og hans Brødre maatte gaa i Faderens aflagte Klæder, selv da de var blevne høiere end han; naar disse ikke passede dem, maatte de paa egen Haand søge at faa dem saavidt omsyede, at de kunde blive brugbare. Ethvert Forsøg paa at følge de uskyldigste nye Moder, blev strengt straffet, som et Vidnesbyrd om „Jakobinernykker". De to ældste Sønner fik sig af Faderen paalagt forskjellige Arbeider, som at ro ham paa Themsen, arbeide i Haven, male Værelser o. lign. Da de selv i sine Fritimer af egen Lyst sysselsatte sig med Haandarbeide af forskjellig Sort, var dette sidste dem neppe imod, uden forsaavidt det tog Tid bort fra deres Uddannelse for øvrigt. Denne Opdragelsesmaade havde derhos sine Fordele, ved at udvikle en Haardførhed, som siden paa mange Maader kom dem tilgode, og ved tidlig at vænne dem til at føie sig efter vanskelige Forhold i Livet. Om Faderen end var meget haard, saa var dette dog ikke, fordi han var blottet for Kjærlighed til Børnene. Tværtimod var han paa sin Vis meget glad i dem og vilde gjerne gjøre, hvad han kunde, for deres Vel. Men han savnede Evnen til at gjøre sig elsket og blev kun frygtet af dem. Ved sine feilagtige Anskuelser om, hvad der passede sig for Ynglinge af deres Sind og Karakter, kom han til at øve et Tryk paa dem, der lettelig kunde have kuet unge Mennesker med mindre Aandsstyrke end disse.

Faderen søgte for det meste at holde sine ældste Sønner borte fra al Omgang med jævnaldrende. Han lod dem aldeles ikke faa regelmæssig Omgang med nogen engelsk Familie, og de fik kun Tilladelse til at være sammen med en Søn af den russiske Minister i London, Woronzow, hos hvem formodentlig Faderen har antaget, at de ikke skulde blive paavirkede af Tidsaanden. Om de, som det en enkelt Gang kunde hænde, fik Lov til at deltage i et lidet Bal eller Danseselskab, har det visselig kun været i saadanne Kredse, hvor Faderen antog dem for aldeles betryggede. At læse Aviser og følge med i Dagens politiske Literatur var dem heller ikke tilladt; men da Faderen selv om

Søndagen lod dem indhefte den foregaaende Uges Aviser, havde de alligevel derigjennem en Anledning til at sætte sig ind i de politiske Forhold, og de benyttede denne i saa stor Udstrækning, som de kunde. Hvad de saaledes fik at vide, blev yderligere forøget ved det, som de hørte af Husets Gjæster. Læsningen af de engelske Aviser og Samtalerne med de fremmede, der besøgte Huset, var for Hermans livlige Aand tilstrækkelig til, at han med Hurtighed kunde sætte sig ind i det Lands Institutioner, i hvilket han tilbragte de vigtige Aar, hvori han udvikledes til Yngling. Han fattede der en Interesse for England og dets offentlige Liv, som han siden altid bevarede, og som blev af afgjørende Betydning for hans egen Virksomhed som Statsmand.

Herman blev aldrig nogen Mand med stærkt udprægede literære Interesser, og Studierne var for ham væsentlig en Veiledning til det praktiske Liv. Men han behøvede heller ikke lang Tid til at sætte sig ind i et Spørgsmaal; med denne lette Opfatning gik det hurtig for ham at tilegne sig en Oversigt derover, og denne Evne er rimeligvis bleven skjærpet ved den eiendommelige Maade, hvorpaa han i sine unge Dage maatte erhverve sig Kundskab om det, der for ham havde den største Interesse, det offentlige Liv, der rørte sig omkring ham, men hvorfra den kortsynede Fader søgte at holde ham udestængt. Ferdinand blev mindre berørt af det, som han paa denne Maade fik Anledning til at høre, da hans Interesser mere var militære end politiske, og forsaavidt forskjellige fra hans livlige, mere begavede ældre Broders. Den sidste viste nu efterhaanden, hvad der boede i ham; de fremmede, Diplomater og andre, der jævnlig kom i hans Faders Hus, bemærkede snart, at de i ham havde for sig en usædvanlig begavet Yngling, der tillige havde dannet sig meget bestemte Meninger. De lagde ogsaa Mærke til, at denne Yngling fornemlig klyngede sig til sin Moder, med hvem han ogsaa følte det største Aandsslægtskab, og af hvis Personlighed han følte sig ganske anderledes tiltrukken end af Faderen. Børnene fandt i det Hele hos Moderen den Kjærlighed, som de ikke kunde opdage hos Faderen, og derfor sluttede de sig stedse nærmere til hende. Paa samme Maade sympatiserede ogsaa de ældste Sønner med de samme Retninger i Tiden, af hvilke de vidste, at den høitelskede Moder havde følt sig tiltrukken.

Blandt dem, der oftere kom i Grev Wedels Hus, var der flere, som dels allerede havde, dels i Tidens Løb erhvervede sig et berømt og høit anseet Navn. En af disse var den senere svenske Udenrigsminister, Grev Lars von Engeström, der i 1794—95 opholdt sig i London.

Han saa der jævnlig Herman og har 20 Aar efter i et Brev omtalt, at han erindrede denne som en kraftfuld Yngling, der nærede stærk Hengivenhed for sin hæderlige Moder. „Jeg tror," skrev Grev Engeström i 1814, „at hans engelske Opdragelse har bidraget mindre til hans Uafhængighed end den Luft, som Ungdommen paa den Tid indaandede over hele Europa, og som for en stor Del var jakobinsk." Den Aand, som skulde stænges ude af Huset, var altsaa allerede kommen indenfor Dørene, og det uden at Faderen vidste noget derom. Nogle Aar senere, om Sommeren 1798, opholdt den siden berømte Historiker, B. G. Niebuhr, sig i London. Han stod paa den Tid i dansk Tjeneste og havde paa Grund deraf Adgang til Grev Wedel. Han skriver derom i et Brev: „I Søndags var jeg paa Landet hos vor Gesant. — Hans Sønner er kjække; navnlig lover den ældste meget; han har rørt mig særdeles ved sin rigtignok feilagtige, men dog ædle Enthusiasme, som han omhyggelig maa skjule for sin haarde Fader."

Den Undervisning, som Grev Herman og hans Søskende fik, var alt andet end planmæssig. Paa samme Maade, som de flakkede rundt i Europa, gik de ogsaa fra den ene Lærer til den anden. Efterat Forældrene havde mistet sin ældste Søn under hans Ophold i Colmar, synes de ikke at have havt Lyst til at sende sine øvrige Børn fra sig. Julie blev rigtignok i Colmar indtil 1791; men forøvrigt foregik Børnenes hele Opdragelse i Forældrenes Hus. Under Opholdet paa Jarlsberg 1788—89 fik de to ældste Sønner sin første Undervisning af en Privatlærer, som hed SCAVENIUS, og da de i 1789—90 laa i Slesvig, havde de en tysk Lærer ved Navn SCHULZE. Begge disse var svage og eftergivende Personer, som ikke erhvervede nogen Indflydelse over de to Gutter.

I London havde de flere Lærere; men da disse hyppig vekslede, kom der heller ikke her nogen Fasthed i Undervisningen, uagtet de alle, hver paa sin Vis, skal have været baade dygtige og kundskabsrige. Alt gik efter Tilfældigheder; men alligevel gjorde Herman ved sit gode Hoved og sin lette Fatteevne betydelige Fremskridt. Først var der en dansk theologisk Kandidat Petrus Janus KRUSE (f. 1768), som opholdt sig i Gesantens Hus fra 1790—93, og hvis Undervisning roses. Kruse drog tilbage til Danmark, hvor han senere blev Sognepræst ved St. Mortens Kirke i Randers og Amtsprovst, og ved sin Død i 1837 omtales som en anseet Mand. Efter Kruse kom en Tysker, KELLER, der snart igjen forlod England, hvorpaa Gesanten antog en ny tysk Huslærer, SCHÜSSLER. Faderen skiltes i Uvenskab fra alle disse Lærere, og naar

han bagefter opdagede, at der fremdeles bestod Forbindelse mellem dem og hans Børn, blev disse haardt irettesatte. Schüssler reiste til Amerika, og efter ham kom fra 1ste Mai 1796 en ny Huslærer, Friederich August NITSCH fra Königsberg, en ivrig Tilhænger af den Kantiske Filosofi, over hvilken han med Bifald havde holdt Forelæsninger i London. I denne søgte han nu, uden Faderens Vidende, at indvie sine unge Elever, og ved Siden deraf lagde han som Lærer Hovedvægten paa Mathematik. For øvrigt gik Undervisningen ud paa at bibringe de Unge de nødvendige Kundskaber i de forskjellige Fag. Paa Fransk lagdes der, som naturligt i et diplomatisk Hus, meget Vind, og ialfald i den senere Tid blev der drevet meget paa med franske Stiløvelser. I dette Sprog havde for øvrigt Grev Herman allerede forinden Ankomsten til London gjort gode Fremskridt, da det havde været det daglige Omgangssprog i hans Forældres Hus. I London fik Børnene straks Lærere i Engelsk, hvilket Sprog ogsaa taltes i Husets Selskabs-Konversation. Gjennem de tyske Lærere var der rig Anledning til at faa Øvelse i at tale deres Sprog, i hvilket ogsaa gjerne Undervisningen meddeltes, forsaavidt den ikke foregik paa Fransk. Paa denne Maade erhvervede Greven en stor Færdighed i at udtrykke sig paa fremmede Sprog. Engelsk talte han som sit Modersmaal, og i det franske og tyske Sprog bevægede han sig altid med stor Lethed. Gjennem Forældrene, maaske især Moderen, øvedes alle Børnene i at tale Hjemlandets Sprog, hvilket de ogsaa maatte lære under sine Besøg i Kjøbenhavn og paa Jarlsberg. Grev Herman talte tidlig sit Modersmaal rent, korrekt og flydende; men han kunde dog aldrig helt frigjøre sig for en svag Akcent, der røbede, at det hverken var i Norge eller i Danmark, han først havde lært at tale dette Sprog.

Foruden Nitsch, der var den egentlige Huslærer, var der en særlig Lærer i Fransk, der synes at have været en emigreret Abbé. Dennes Undervisning foregik for en stor Del skriftlig; han forelagde sine to Elever forskjellige Spørgsmaal, over hvilke de da skulde tilkjendegive sin Mening paa Fransk. Disse Besvarelser er enten direkte knyttede til det forelagte Spørgsmaal eller udarbeidede i Form af venskabelige Breve til Læreren, som fingeres at være en fremmed Herre, der nærer Interesse for de to unge Mennesker. Fra 1798—99(?) er der bevaret en hel Række af disse eiendommelige Spørgsmaal og Svar, der omhandler de mest forskjelligartede Emner, og det er derigjennem muligt at følge Undervisningens Gang og lære det Modenheds-Standpunkt at kjende, til hvilket Grev Herman var naaet paa den Tid, da han havde fyldt sit

19de Aar. De Fag, der omfattedes af Lærernes Undervisning, opgives af ham selv, foruden Taleøvelser i de levende Sprog, at have været Geometri, Algebra, Arithmetik, Historie, Geografi, saavel fysisk og mathematisk, som politisk, Latin, derunder indbefattet Grammatik, Rhetorik, Poesi og Mythologi, Fysik og de skjønne Kunsters Theori. Der var, forklarer Grev Herman i en af sine Besvarelser til Læreren, imellem disse Fag egentlig intet, for hvilket han følte nogen udpræget Forkjærlighed; skulde han endelig vælge en Videnskab til sin faste Beskjæftigelse, saa troede han, at han vilde bestemme sig for Mathematiken: „I alle andre Videnskaber er der megen Dunkelhed og Usikkerhed; man maa der saa ofte nøie sig med Sandsynligheder og Formodninger. Mathematiken taaler ikke saadant. Der gaar man altid med fast og bestemt Skridt. Efter min Mening er der intet andet Studium, der bidrager saa meget til at aabne og ordne Hovedet. Ved at lægge sig efter dette vænner man sig til at tænke i Sammenhæng.“ Ved andre Leiligheder har han ogsaa udtalt sig om Mathematikens store Betydning for Naturkundskaben og for vor Verdensopfatning. Denne Forkjærlighed for det enkelte Fag kan dog ogsaa for en Del være en Følge af Nitschs Paavirkning.

Engang har den franske Lærer spurgt sin ældste Elev, hvad han syntes om Historien. Svaret lød, at uden Forbindelse med Kronologi og Geografi var den intet, kun *une masse informe, rude et indigeste*: „den ligner da et Legeme, der har megen Fedme, men er uden Ben og Muskler.“ Historien havde for Grev Herman sin hovedsagelige Betydning derved, at den kastede et Lys over paa Nutiden: „En Mand, som kjender alle de store Begivenheder, der har fundet Sted, deres Forbindelse, deres Aarsager og deres Følger, han ser klarere paa det, som foregaar. Han forudser for en stor Del de Begivenheder, som endnu skjules af Fremtidens tætte Slør. Naar Mennesket ser alle de store og gode Virkninger, hvilke Talenter og Dyder frembringe, saa ledes det til at skaffe sig Talenter og at efterligne disse Dyder. Naar det derimod ser, hvilke sørgelige Virkninger der følger af Uvidenheden, af umaadelige og lidenskabelige Ønsker, af Fordomme, der ofte falder i det latterlige, og af Ondskab, saa undgaar det med større Forsigtighed de Tilfælde, som kunde styrte det ned i disse Afgrunde.“ Omtrent en Maaned senere siger Grev Herman i et af sine Svar til Læreren: „Det vigtigste Øiemed for Historiens Studium er at lære Menneskenes Handlemaade at kjende, under visse Forhold. Man maa derfor studere de

Afsnit af Historien, hvori der forekommer de fleste Revolutioner; thi disse vise os bedst Lidenskabernes Spil."

Om Høsten 1798 gjennemgik den franske Lærer den romerske Literaturhistorie og lod derunder sine Elever læse flere Forfattere. Da de skulde tage fat paa Qvintus Curtius, gav dette Anledning til, at Grev Herman fik sig forelagt det Spørgsmaal, hvilke Fordele der fulgte af at studere Historien efter de samtidige Forfattere, fremfor efter de moderne, der havde benyttet disse. Svaret var, at her maatte man gaa til Kilderne, bl. a. fordi man der fik Sandheden renere; Historikerne var sjelden upartiske, hvad han beviste ved de engelske Forfattere, der dømte om Fortidens Begivenheder og Personligheder fra sit politiske Standpunkt. Som Exempler anførte han Hume og Smollett; men da han urigtig gjorde den første til Whig i Stedet for Tory, kan han neppe have læst disse Forfattere. Han henviser til Kildestudiet, naar man for Alvor vil trænge ind i Historien; hvor trættende og møisommeligt dette end kan være, saa er det dog den eneste Vei, ad hvilken man naar frem til at kunne se med egne Øine og dømme efter sin egen Opfatning. Forinden man gaar til Studiet af de enkelte Landes Historie, er det nødvendigt at kjende Verdenshistorien. Man maa nemlig ved Historiens Studium gaa frem som den, der gjør en Reise for at skaffe sig Kundskaber; denne søger først at faa Oplysninger om de vigtigste Steder, han skal passere, for derefter at opgjøre sin Rute, og den, der vil drage Nytte af det historiske Studium, maa følge Exemplet og erhverve en almindelig Oversigt over Historien, forinden han gaar ind paa dens Detaljer. Folkeslagenes Historie er derhos ogsaa i den Grad sammenknyttet, at det er umuligt at studere det ene uden at have noget Kjendskab til de øvrige: „Den, som ikke har sat sig ind i den almindelige Historie, vil ikke kunne vælge de Lande og de Tidsafsnit, hvis Historie er den mest lærerige; han kan maaske falde over Japans Historie, idet han indbilder sig, at der ikke kan være noget mere interessant og noget mere nyttigt." Grev Herman vedgaar imidlertid aabent, at han ikke føler sig tiltrukken af Universalhistorien; men da han erkjender dens Nødvendighed for rigtig at kunne nyde Specialhistorien og orientere sig i denne, finder han, at man maa underkaste sig det ubehagelige ved dens Studium for at kunne nyde andre Fordele.

Paa Foranledning af den franske Lærer maatte han ogsaa give en Fremstilling af Norges Forhold. Det viser sig, at han har været ganske godt inde i disse og havt et ikke lidet Kjendskab til Land og Folk. Hvorledes han har havt Anledning til at erhverve disse Kundskaber,

vides nu ikke; formodentlig har det været gjennem de danske Lærere, hvis Undervisning tildels kan være støttet ved Moderens Fortællinger og ved hans egne Besøg i Hjemlandet. Naar han nu, under sit Ophold i England, skriver om Norge, da mangler der ikke paa Udtryk for hans Kjærlighed og Stolthed over dette Land.

Af disse spredte Træk lader der sig danne et nogenlunde fyldestgjørende, tilfredsstillende Billede af den unge Greve, saaledes som han var i sit tyvende Aar. Hans Kundskaber havde maaske sine Mangler; men hans Aand havde udviklet sig til en Bestemthed og Modenhed, som ikke er almindelig i den Alder. Allerede nu viste han sig ogsaa i Besiddelse af det udprægede Humor, der aldrig senere forlod ham; i den Henseende minder han tildels om sin Tante, Kammerherreinde Benzon. Legemlig var han rask og livlig, og han besad en stærk Energi, forbundet med et Mod, til hvilket hans Kræfter ikke altid stod i det rette Forhold. Om hans Ydre høres der ikke meget; dog siger en fremmed, der havde Anledning til at se ham paa Jarlsberg i 1788, at han der straks blev opmærksom paa den niaarige Guts „luende Blik", og dette maatte saaledes ti, elleve Aar senere være endnu mere paafaldende. Men han var ogsaa som den unge Ørn i et Bur; han følte en stærk Længsel efter at komme udenfor det Gitter, bag hvilket Faderen havde stængt ham inde, og han higede ud mod den Virksomhedens Verden, hvori det ikke var ham tilladt at tumle sig. Men saa stærk var den sønlige Ærbødighed for Faderen, at der maatte tilstøde noget ganske overordentligt, forinden han selv brød ud af Buret og satte sig i Besiddelse af den Frihed, der var ham negtet.

II.

FLUGTEN FRA FÆDRENEHJEMMET.

I 1797 kom det i Gesantens Hus i London ved hans Heftighed til et voldsomt Optrin, under hvilket hans Raseri antog en saadan Karakter, at han truede med at lægge Haand paa sin Ægtefælle. Grev Herman traadte da i det sidste Øieblik i Veien for Faderen og hindrede ham i at fuldføre sit Forsæt. Men for Grevinden var efter dette heftige Udbrud Maalet fuldt, og hun besluttede med sin ældste Datter, Komtesse Julie, at forlade det Hus, hvor hun havde maattet døie denne sidste Ydmygelse. Dette stod for hende som den eneste Udvei, der var levnet for at undgaa endnu større Krænkelser. Paa Veien til Kysten fra London blev de to flygtende overfaldne af Røvere, der berøvede dem en Del af deres medbragte rede Penge. Det lykkedes dem alligevel at komme ombord paa et Skib, der bragte dem over til Danmark [1].

Grev Frederik Anton blev efter denne Hændelse stedse mere umedgjørlig. Han trak sig rent tilbage til sit Hus, hvor han nu levede paa en meget indskrænket Fod; han stødte ogsaa fra sig Landsmænd, der kom til London i vigtige Forretninger og der nok kunde have trængt til al den Bistand, som den dansk-norske Gesant kunde yde dem. Om Høsten 1797 indgik Greven paa at slutte en Overenskomst med sin bortreiste Ægtefælle om deres og Døtrenes fremtidige Forhold, og denne kom i Vinterens Løb ogsaa istand. Det var en fuldstændig Separations-Kontrakt, dateret London og Kjøbenhavn 18de og 31te December 1797, som under 23de Januar 1798 erholdt kgl. Konfirmation. Greven indgik

[1] Heller ikke ved dette Afsnit er medtaget nogen af de i den ældre Udgave trykte Noter. Det er tilstrækkeligt, at de i dem meddelte Aktstykker foreligger tilgjængelige paa ét Sted.

paa at udrede til sin Ægtefælle 2 000 Rdl. aarlig og til sin ældste Datter 200 Rdl. aarlig, hvorhos Grevinden i to Terminer skulde faa sig udbetalt 2 000 Rdl. „til hendes Gjælds Betaling og Etablissements Bestridelse“. Fremdeles blev med det samme bestemt, at Grevinden i 1798 skulde faa de to i London efterladte Døtre til sig i Danmark, saasnart Jævndøgns-Stormene var forbi. Dertil knyttedes den Betingelse, at hun til dem skulde „antage og holde en skikkelig og duelig Guvernante“. Saaledes var Ægteskabet faktisk opløst og Grevinden befriet for det fortsatte Samliv med sin haarde, voldsomme Mand.

Da de to Døtres Reise paa Grund af Krigen mellem England og Frankrige maatte foregaa tilsøs fra London til Cuxhaven, var Moderen meget ængstelig for, at de underveis skulde falde i Hænderne paa franske Kapere. De kom imidlertid lykkelig og vel til Danmark, hvor Moderen atter havde den Glæde at kunne se sine tre Døtre samlede. De opslog sin Bolig i Esrom, i den yndige, blide Egn ved Esromsø, tæt ved Fredensborg, et Sted, for hvilket Grevinde Wedel nærede en stor Forkjærlighed. De var her i Nærheden af Borsholm, hvor Wedelsparres nu havde slaaet sig ned, og Omgangen med disse nære Slægtninge var til stor Trøst for Grevinden; de havde i Familiestriden ganske stillet sig paa hendes Side. I Kjøbenhavn modtog Grevinden ogsaa et Besøg af sin ældste Søster, som i Januar 1798 kom til hende med to af sine Børn, August og Julie. Dette Gjensyn var for den haardt prøvede Kvinde en stor Glæde.

Ovenpaa alle de sjælelige og legemlige Lidelser, som Grevinde Wedel havde udstaaet, dels i Mandens Hus, dels under Flugten til Danmark, var hendes Kraft brudt. Hun følte sig svag og træt; hun ventede ikke at have mange Leveaar tilbage, og det eneste, hun ønskede, var at kunne tilbringe disse i Ro med sine Døtre og i Nærheden af Slægt og gode Venner. Saa meget stærkere var derfor ogsaa hendes Ulyst til at deltage i Kjøbenhavns Selskabsliv.

I Begyndelsen af 1798 synes det, som om Greven i Breve til Svogeren, Wedelsparre, havde slaaet paa, at han vilde sende sine to ældste Sønner, Herman og Ferdinand, til Danmark, noget, hvortil disse havde levende Lyst. Wedelsparre meddelte Moderen dette, men uden at kunne overbevise hende om, at Manden virkelig nærede nogen saadan Tanke. „Gud, hvilket Glimt af Lykke“ — skrev hun i den Anledning til Wedelsparre — „giver Du mig ikke, bedste Svoger, ved at sige, Du tror, jeg til Foraaret kan vente en eller to af mine elskede Sønner hid! mens jeg er langt fra at finde Haab derom i den Linje, Du har

underlinjet af min Mands Brev; thi jeg kjender ham for godt til at tro et Øieblik, han vilde betro Herman noget eller nogen.“ Af dette Brev fremgaar ogsaa, at Grevinden havde en hemmelig Frygt for, at hendes Mands Ven, den russiske Minister i London, skulde overtale ham til at sætte sine to ældste Sønner, ialfald Ferdinand, i Czarens Tjeneste. Hun var aldeles sikker paa, at ingen af dem vilde gaa ind paa noget saadant, og at de før vilde lade sig dræbe, end antage et Tilbud fra Rusland. Efter deres hele Tankegang, allermest efter Hermans, maatte ogsaa Keiser Pauls Rige være det sidste Sted, hvor de skulde kunne trives. Denne Plan blev dog, om den overhovedet nogensinde har foresvævet Faderen, aldrig udført. Ligesaalidt kom der noget ud af et Par Antydninger, som han lod falde om, at det var hans Hensigt at afstaa sit Grevskab og forlade Danmark og Norge. Det vrimlede af Planer i hans Hoved, og hans hele Væsen antog et høist besynderligt Præg. For hans to ældste Sønner maatte derunder Opholdet i Faderens Hus stedse blive mere uudholdeligt.

Han elskede dem fremdeles paa sin Vis, ligesom han altid havde gjort. Forholdet til den ældste Søn var dog efter Moderens Flugt blevet endnu kjøligere, end det før havde været; men mod Ferdinand viste han sig mere omsorgsfuld. Om Høsten 1798 gjennemgik denne en Sygdom, hvorunder Faderen var meget ængstelig. Saa kom Julen og det nye Aar 1799. Greven var da reist til Bath, medens hans 4 Sønner opholdt sig i London. Paa Nytaarsdagen modtog han i Bath et Nytaarsdigt i Sønnernes Navn, der formodentlig er lavet af Nitsch, og som i høie Toner priste hans udmærkede Egenskaber som Fader og den Erkjendtlighed, de følte for al den Lykke, han beredte dem. Rundt om det Ark, hvorpaa Digtet var skrevet, var der med barnlige Hænder tegnet en Krans af Blomster. Det er imidlertid blot kunstlede Følelser, som ligger bag disse Vers. Den barnlige Kjærlighed var nu engang for de to ældste Sønners Vedkommende borte; de brustne Baand lod sig ikke atter knytte, og Lærerens Vers kunde ikke slaa Bro over den Kløft, som i Aarenes Løb var kommen ind i Forholdet mellem Faderen og hans Børn, og som stedse blev bredere. Det blev kun kolde, klingende Ord, uden Varme, uden Hjertelighed. Tilfældet har gjort, at ogsaa de Nytaarsvers er bevarede, der paa den samme Dag blev overrakte til Grevinden af Søsteren og hendes egen Datter, Julie. Det er af de almindelige, trykte Nytaarslykønskninger „til en Moder“ og „til en Søster“, som kunde kjøbes i hveranden Butik. Men de blev ikke overrakte fra tyranniserede unge Mennesker paa en Lærers Foranstaltning;

de kom fra kjærlige og deltagende Hjerter. Faderen maa rimeligvis have været Nytaarsdagen over i Bath, hvor han ogsaa ved andre Leiligheder har opholdt sig til samme Tid af Aaret. Vinteren var Badesæsonen der; til andre Aarstider besøgte han Cheltenham, hvor han kunde gjennemgaa en Kur for sin slette Fordøielse. Sønnerne blev rimeligvis stadig i London, hvor Tiden for dem vedblev at snige sig hen i den gamle Ensformighed, indtil der om Sommeren 1799 indtraf en Begivenhed, der blev et Vendepunkt i de to ældstes Liv.

Da Grevinden forlod sin Ægtefælles Hus, havde hendes to ældste Sønner, der med sønlig Kjærlighed tog Del i hendes ulykkelige Skjæbne, for at lette hendes Flugt, i Hemmelighed optaget et Laan hos en i London bosat Schweizer, Henry Bogeard, der tidligere havde været Kammertjener hos deres Fader, men var bleven bortjaget af denne paa Grund af slet Opførsel. Laanet, der opgives at have været paa £ 200, blev rigtig tilbagebetalt ved de Penge, som Moderen sendte sine Sønner, efterat hun var kommen til Danmark. Senere kom Bogeard i Pengeforlegenhed, af hvilken han forsøgte at rede sig ud ved at skrive falske Veksler. Dertil benyttede han Grev Hermans Underskrift, som han havde havt Anledning til at se paa den Veksel, der i 1797 var udstedt til ham selv. Tre forskjellige Veksler, der tilsammen lød paa £ 105, og som var forsynede med det efterskrevne Navn, blev af Bogeard transporterede til en Slagter ved Navn William Marshal, der i April 1799 indfandt sig hos Gesanten og præsenterede dem til Indfrielse. Greven var aldeles uvidende om, at hans Sønner havde foretaget noget saadant, og da alle Omstændigheder syntes ham at tyde paa, at der her forelaa et Falskneri, vilde han selvfølgelig ikke betale. Greven tilkaldte sine Sønner, der bestemt negtede at kjende noget til denne Sag, og da han spurgte dem, om de havde staaet i Forbindelse med Bogeard, efterat han havde forladt Huset, vovede de ikke at vedgaa dette, men svarede, at de kun havde mødt ham en enkelt Gang paa Gaden. Marshal vilde ikke straks give sig, formodentlig fordi han i Tilfælde af, at Vekselen var falsk, ikke havde megen Udsigt til at erholde sine Penge. Han er derunder rimeligvis bleven noget paatrængende, hvorfor tilsidst Fader og Sønner maatte true med at kaste ham ud gjennem Vinduet, hvis han ikke fjernede sig.

Marshal anmeldte derefter Bogeard for Falsk. Gesanten havde ligeledes paa sin Side sat sig i Bevægelse for at faa oplyst Sagens rette Forhold og derved befri sin ældste Søn for enhver Mistanke, hvad han ansaa for at være saa meget mere nødvendigt, som han frygtede for,

at der kunde være andre Veksler af samme Art i Omløb. Bogeard blev fængslet og gjentagne Gange forhørt. De to unge Wedeler indfandt sig for Retten, ledsagede af Nitsch, og afgav der sine Forklaringer. Sidste Gang, de mødte i en Retssession, var 22de Juni. Ved sin Hjemkomst fra dette Forhør meddelte de Faderen, at Bogeard var funden skyldig i at have forfalsket en af Vekslerne, lydende paa £ 25, og at han derefter var dømt til at hænges. Den ældre Greve fandt sig derved tilfredsstillet og spurgte foreløbig ikke videre efter det passerede, førend han den 24de læser Dagens Aviser og der til sin Overraskelse finder en Beretning om Forhøret, af hvilken han erfarer, at Sønnerne virkelig havde staaet i Pengeforhold til Bogeard.

Det hjalp ikke, at Aviserne tildels havde givet en fordelagtig Omtale af den Maade, hvorpaa de to unge Mennesker havde fremstillet sig for Retten. Hvad Faderen fæstede sig ved, var kun det, at Sønnerne ikke havde givet ham en rigtig Forklaring, og han glemte kun altfor let, at han ved sin egen Haardhed havde en væsentlig Andel i, at de saaledes havde dulgt Sandheden for ham.

Der paafulgte nu et af de Optrin, som ikke var ganske sjeldne i dette Hus. Med Aviserne i Haanden søgte Faderen sine to Sønner, der netop modtog Undervisning af Nitsch. Denne tilstod straks, hvordan Sammenhængen var, og saa begyndte der en voldsom Scene, hvorunder Faderen greb en af de runde Cylindre af Mahognitræ, som paa den Tid i England benyttedes som Linealer, og anvendte denne mod sin ældste, næsten tyveaarige Søn. I sit Raseri glemte han alle Hensyn, og det ser ud, som om han først har stanset, da den mishandlede Søn kom hen til et Vindu, som han fik aabnet for at raabe om Hjælp. Efter den almindelige Beretning skal Sønnerne frimodig have vedkjendt sig saavel den i Aviserne indeholdte Beretning om deres Vidnesbyrd, som dette Vidnesbyrds Sandhed, og senere skal de efter samme Kilde paa Faderens Spørgsmaal have opgivet, hvorledes de havde anvendt de laante Penge. Dette kan dog være noget tvivlsomt. Ialfald beretter Faderen udtrykkelig, at Sønnerne med en ufattelig Haardnakkethed vægrede sig ved at give ham Oplysning om de Bevæggrunde, der havde foranlediget, at de kom i et saadant Forhold til en Person som Bogeard. Hvis han havde faaet Besked paa den Anvendelse, de havde gjort af Pengene, havde der neppe været nogen Grund for ham til at lægge Skjul paa en Handling, der i hans Øine maatte gjøre dem endnu mere skyldige. Baade Grev Herman og hans Broder fik derefter Stuearrest, som dog ikke blev af lang Varighed.

Faderen blev nemlig straks efter kaldt bort i Anledning af et Besøg, og dette benyttede Grev Herman til at undslippe; det Værelse, hvori han var bleven indestængt, havde nemlig to Døre, og deraf var det i Farten blevet forglemt at laase den ene. Saasnart han var kommen ud, søgte han Broderen og befriede denne, hvorpaa de besluttede at tage Flugten. Nitsch, der forudsaa, at dette vilde gaa ud over ham, besvor dem om ikke at udføre sit Forehavende; men de var ikke til at bevæge. Frygten for en Gjentagelse af den sidste Scene overvandt alle Betænkeligheder, og det forekom dem uudholdeligt at blive længere i Faderens Nærhed.

Det her skildrede Optrin havde fundet Sted paa et Landsted ved Themsen, hvor Faderen tilbragte Sommeren. Saaledes gjaldt det for de flygtende først at naa London og der finde et Smuthul, hvori de kunde unddrage sig Faderens første Eftersporinger. De fik i dette Øiemed fat paa en Hyrevogn; men neppe var de komne ind i denne, før de ved at se sig tilbage opdagede Faderens gule Livrée paa en velbespændt Vogn, der i fuld Fart satte efter dem. De undgik imidlertid Opdagelse, idet de kastede sig plat ned paa Bunden af Vognen, og kom derpaa i god Behold til London. I denne By henvendte de sig straks til den danske Major Friboe, som opholdt sig der paa en Udenlandsreise med sin unge Kone, og for ham forklarede de sin Stilling. Friboe laante Brødrene £ 50 til at bestride Udgifterne ved deres Reise for at opsøge Moderen, medens de gjennem en Ven, der var ansat ved et af de fremmede Gesantskaber og kjendte deres Familieforhold, fik tilveiebragt de fornødne Pas. Natten tilbragte de paa et usselt Straaleie i et af de simpleste Værtshuse i Charing Cross, et sædvanligt Tilholdssted for Tyve og Røvere, hvor der for Natteleie betaltes 4 eller 6 Pence. Paa et saadant Sted skulde ingen falde paa at søge den dansk-norske Gesants tvende Sønner.

Dagen efter traf de sin Lærer Nitsch paa et forud aftalt Sted, Newman Street No. 82, hvor denne forelagde dem et Forligstilbud fra Faderen, der efter Ordlyden var meget imødekommende. De skulde i Henhold til dette Tilbud, hvis de vendte tilbage til Hjemmet, faa fuld Tilgivelse og kunde gjerne, om de ønskede det, reise til Danmark; men Faderen vilde da sørge for, at de foretog Reisen paa en Maade, der var stemmende med deres Stand og Stilling. Tiltrods for Tilbudets lokkende Form, og uagtet Nitsch afgav skriftlig Forsikring om, at de havde Faderens Æresord for, at han agtede at holde sit Løfte, vilde dog ikke Brødrene uden videre antage hans Forslag; de skrev paa det

af deres Lærer fremlagte Tilbud, at de skulde tage det under moden Overveielse, hvorefter de skiltes fra ham, med Løfte om at træffes næste Dag Kl. 2 paa samme Sted for at fortsætte Underhandlingerne. Brødrene havde neppe endnu taget nogen endelig Bestemmelse om ubetinget Afvisning af Faderens Forsoningstilbud. Imidlertid maa der, efterat de havde været sammen med Nitsch, være indtruffet noget, der gav dem Anledning til at anse den med ham indgaaede Aftale for brudt, saaledes at de af Frygt for Faderens Forfølgelser besluttede snarest muligt at forlade London. Efter den almindelige Fremstilling skal Grunden have været den, at de om Aftenen paa et Kaffehus, hvor de var inde for at nyde sin Aftensmad, fik se en Avis, hvor Faderen med deres fulde Signalement lod dem efterlyse og udlovede en Præmie af £ 25 for deres Paagribelse. Men imod Paalideligheden heraf kan der reises Indvendinger. I det Brev, som Brødrene skrev til Faderen efter sin Ankomst paa dansk Grund, siges kun, at der havde tilbudt sig en meget fordelagtig Leilighed til deres Ønskers Opfyldelse, og at de derved var blevne forhindrede fra at besvare hans Tilbud.

Den følgende Morgen — det var 26de Juni — overleverede Greven til Nitsch en Promemoria, der skulde betragtes som hans Ultimatum til de bortflygtende Sønner, og dermed blev Huslæreren sendt afsted for at opsøge disse og forkynde dem Faderens Vilje. Til den forud aftalte Tid indfandt han sig i Newman Street, No. 82, men fandt ingen. Der var saaledes efter dette intet andet at gjøre for ham end at vende tilbage til Faderen og meddele, at hans Sønner ikke var komne til det aftalte Sted, og at der saaledes heller ikke havde været Anledning til at forelægge dem hans sidste Forslag. Den 27de røbede Nitsch ogsaa, hvor han havde truffet Flygtningerne. Efter hvad der var foregaaet Dagen i Forveien, kunde det ikke længer være af nogen Vigtighed for disse, at deres tidligere Mødested holdtes skjult for Faderen.

Faderens Vrede vendte sig nu mod Nitsch, hvem han betragtede som den egentlige Ophavsmand til alle sine Ulykker, og han skræmte denne til at give en for ham selv fordelagtig Erklæring om hans Forhold til Sønnerne. Nitsch har øiensynlig været meget bange for at paadrage sig Ubehageligheder fra den vrede Faders Side, og for at undgaa saadanne fandt han det mest hensigtsmæssigt at give en Erklæring, som fremstillede Grev Frederik Anton i det fordelagtigste Lys, og det uagtet han selv, forudsat at Faderens Opfatning var den rette, maatte erkjende, at han personlig ikke var uden Skyld, da han havde fortiet, hvad der ved Forhøret var fremkommet om Sønnernes hemmelige Forbindelser

med Bogeard. Han underskrev uden Betænkning alt, hvad Greven forelagde ham, og gav ham derved et Vaaben i Hænde mod Sønnerne. Nitsch gjorde endnu mere. Faderen havde henvendt sig til den britiske Regjering og paakaldt dens Bistand for at faa Rede paa de bortrømte Sønners Opholdssted. Da de Undersøgelser, som han derved fik sat igang, ikke førte til noget, blev ogsaa Nitsch sendt ud for at efterspore Sønnerne. Ved at negte ham Attest for godt Forhold, saafremt han ikke føiede sig, havde Greven et stærkt Baand paa Huslæreren, hvilket han ogsaa benyttede sig af. Nitsch forlod straks hans Hus, men maatte love at søge efter Flygtningerne, hvilket imidlertid snart viste sig forgjæves. Faderen havde opgivet Sønnernes Signalement og lod dem ialfald fra den 29de Juni af efterlyse; Grev Herman beskrives der med Finner i sit Ansigt og med tykke Fingre, medens det heder om Generalen, at han havde en elegant Optræden, Ørnenæse m. m.

Grev Herman og hans Broder tilbragte Natten mellem den 26de og 27de Juni paa samme Sted, hvor de havde sovet den foregaaende, og reiste saa om Aftenen 27de Juni med en Postdiligence som *outside passengers* til Edinburgh, uden at tynges af nogen Bagage, kun med hver sin Frakke og lidt Linned. De havde antaget falske Navne, for at skjule sin virkelige Stilling; Greven kaldte sig Smith og Baronen Meyer. Underveis gjorde de Bekjendtskab med flere unge Englændere. Reisen bragte dem en hidtil ukjendt Afveksling, og de glemte med sit ungdommelige Sind snart sin farefulde Stilling. Det æventyrlige ved det Foretagende, paa hvilket de havde indladt sig, virkede oplivende, og i det fjerne vinkedes de af Haabet om at gjense sin elskede Moder og i Norge eller Danmark bryde sig selv en hædret Løbebane. Dette var netop, hvad de selv havde ønsket, og om det nu skede med eller mod Faderens Vilje, var dem i Øieblikket forholdsvis ligegyldigt. De var som Fanger, der havde faaet sin Frihed, en Frihed, der paa dem maatte virke dobbelt velgjørende, da de i Virkeligheden aldrig havde smagt noget saadant.

Paa denne Maade kom de to unge Mennesker til Edinburgh, hvor de kjøbte sig en Kuffert, og saa gik de tilfods til Leith, for at søge en Skibsleilighed til Norge eller Danmark. Her henvendte de sig til sit Lands Konsul, der modtog dem venlig, og i hvis Hus de oftere kom under sit Ophold i denne By. Med hans Sønner og endel andre unge Mennesker foretog de ogsaa en munter Udflugt i Byens Omegn paa et Par Dage. Konsulen, der ingen Anelse havde om, at de to unge Nordmænd, hvem han paa denne Maade jævnlig saa i sit Hjem,

var de flygtende Sønner af Gesanten i London, fortalte selv i et Aftenselskab for sine Gjæster alt, hvad der var passeret med dem selv. Først da han nogle Dage senere fulgte dem ombord i det Skib, med hvilket de skulde afgaa til Norge, fik han til sin Forundring at vide, hvem de to unge Mennesker virkelig var.

Fra Leith kom de over Nordsøen til Langesund, hvor de atter efter mange Aars Fravær fra Fædrelandet betraadte norsk Grund. De havde derfra ikke lang Vei til Grev Otto Moltke, der nylig var udnævnt til Stiftamtmand i Kristianssand, men endnu ikke havde fratraadt sit tidligere Embede som Amtmand i Bratsberg Amt og boede paa Meen mellem Porsgrund og Skien. Ved en Express fik de ham underrettet om sin Ankomst, hvorpaa han øieblikkelig reiste ned til Langesund og der tog sig af de to Flygtninge. Ogsaa her havde de unge Mennesker holdt sit Navn skjult, indtil Grev Moltke kom ned til dem. Da det foreløbig ikke var deres Hensigt at blive i Norge, men at reise til sin Moder, søgte de kun at faa Leilighed til at fortsætte sin Reise. En saadan fandt de snart. Med det samme Skib, der bragte dem til Danmark, reiste ogsaa en ung norsk Dame, Inger Aall. De kom i Land i Helsingør, hvorfra de begav sig til Esrom. Her gjensaa de sin Moder og sine tre Søstre, af hvilke navnlig Helene skal have gjort meget af Herman, og her tilbragte de nu en Tid af Sommeren i overgiven Glæde, uden at frygte for Faderen og de Forsøg, han gjorde paa at faa dem udleverede. Formodentlig er der nu ogsaa snart gjennem Moderens Bekjendte skaffet dem Sikkerhed for, at der ikke vilde blive gjort noget Skridt imod dem.

Ved sin Ankomst til Helsingør havde Brødrene straks tilskrevet Faderen og i følgende Brev underrettet ham om, at de nu befandt sig paa dansk Grund:

„Høistærede Fader.

Da en meget fordeelagtig Leilighed til vore Ønskers Opfyldelse tilbød sig samme Dag, De, Høistærede Fader giorde os den Ære at lade os forelægge visse Conditioner blev vi hindret fra da at besvare samme, og derfore troe vi os forpligtet til at melde Dem, at vi i dette Øieblik ere lykkeligen ankomne til Fædrenelandet. — Efter det, der har havt Stæd imellem Dem og os vil De og enhver letteligen indsee Umueligheden af vor Tilbagekomst til det fædrene Huus. Den sidste Scene har fyldt Maalet. Deres Opførsel imod os, Deres voldsomme og umenneskelige Behandling, ja Selvforsvar har eene bragt os til det Yderste

og tvunget os til det Skridt vi have giort, som tillige var det eeneste Middel at forskaffe os de Fordeele, der tilkommer vor Alder, vort Fædreneland ey kan nægte os og selvstændige Væsener have Ret at fordre; hvilke Fordeele De saa efterstræbsom have søgt at berøve os. — Dette til vor Retfærdiggiørelse. — Uvidende om Deres nuværende Hensigter os angaaende tage vi den Frihed underdanigst at bede Dem inden tre Uger at lade os vide i hvor vidt vi tør regne paa Deres Understøttelse til vor Fremgang i Verden. Vi have den Ære underdanigst at forblive

Høistærede Fader

Helsingør d. 21de Julii 1799.

Deres underdanigste Sønner og Tjenere
I. C. Herman Wedel Jarlsberg.
F. C. Wedel Jarlsberg."

Formodentlig har Faderen først ved Modtagelsen af dette Brev faaet fuld Vished for, hvorhen Flygtningerne havde taget Veien. Men han havde da allerede gjort de fornødne Skridt for at faa dem udleverede, saafremt de skulde taget Veien til Danmark. I denne Anledning havde han paa Fransk udarbeidet en længere Beretning om alt, der var foregaaet mellem ham og Sønnerne, hvilken skulde tjene som Grundlag for hans Andragende til Kongen om at faa dem udleverede. De vrede Følelser, der efter Brødrenes Flugt besjælede deres Fader, vendte sig fornemmelig mod den ældste. Han var tilbøielig til, næst efter Nitsch, hvem hans Uvilje allerstærkest rammede, at betragte Herman som den egentlige Ophavsmand. Hos Ferdinand troede han at have opdaget Spor til en begyndende Anger, medens han havde mindre Tro paa, at en saadan Følelse vilde faa Magt over Hermans Hjerte; dog paastod han selv, at han heller ikke ganske mistvivlede om denne. I Midten af Juli indgav han en Ansøgning til Kongen om at faa hans Bistand til at bringe de to Sønner tilbage til sit Hus, hvor han, hvis de anholdt om hans Tilgivelse og angrede sine Feil, skulde glemme alt. Samtidig skrev han ogsaa til en af de høiere Embedsmænd, rimeligvis Statssekretæren Grev Christian Bernstorff, og bad ham anbefale hans Sag for Kongen.

Det danske Kancelli anstillede efter Modtagelsen af dette Andragende nærmere Undersøgelser og indhentede forskjellige Erklæringer, hvoraf Resultatet blev, at intet i den Anledning skulde foretages fra Regjeringens Side. Det mærkedes her, at der til Sønnernes Fordel gjorde sig gjældende Indflydelser, som aldeles opveiede Faderens

Anstrengelser. De mest formaaende Mænd i Danmark stod her imod ham.

For Grev Frederik Anton var det sikkerlig en stor Skuffelse, at Regjeringen i Kjøbenhavn negtede sin Medvirkning til at skaffe ham de bortflygtede Sønner tilbage. Han havde ingen Forestilling om, at han paa nogen Maade kunde have misbrugt sin faderlige Myndighed, men lagde al Skyld paa sine Sønner, der havde forladt ham og negtet at gaa ind paa det Tilbud om Forsoning, som han havde gjort dem. Det er ikke vanskeligt at sætte sig ind i de Følelser, hvormed han modtog Efterretningen om, at hans Ansøgning tiltrods for alle Anstrengelser var bleven afslaaet. Han var fortørnet og troede at have den mest retfærdige Grund dertil; han fnysede af Harme over sine Børns Flugt og den Understøttelse, som disse havde fundet i Danmark. Alene, som han nu var i London, hvor Wilhelm og Christian [1] var for smaa til at kunne være ham til synderligt Selskab, følte han dobbelt Bitterhed over den Krænkelse, han havde lidt. Saaledes forøgedes hans Vrede mod den ældste Søn, hvem han betragtede som den, der havde forført den yngre. Medens han ikke ofrede Herman nogen Kjærlighed, levede han sig i sin forstyrrede Sjælstilstand ind i Forestillinger om, at det var en ond Aand, som havde revet Ferdinand ud af hans Arme, og Tanken paa den tabte Christian antog nu den Form, at denne Søn var en Forbeder for Guds Throne, ved hvis Hjælp den onde Aand skulde overvindes, saaledes at han selv kunde faa Ferdinand tilbage. Flere af hans Breve fra denne Tid er nedrablede paa en Maade, der ikke synes at efterlade Tvivl om, at de skyldes en Mand, hvis Hjerne var syg, og hvis Adfærd ikke maa bedømmes efter de Regler, som gjælder for andre Mennesker. Hvor haardt han end har baaret sig ad mod dem, der skulde være hans Vilje undergivne, saa er der ogsaa for ham en Undskyldning i hans beklagelige Sjælstilstand.

Medens i London Faderen, dels i Vrede, dels i Fortvivlelse, rasede over, hvad der var skeet, reiste hans to ældste Sønner fra Esrom til Kjøbenhavn, hvor for dem endelig Arbeidets og Virksomhedens Tid skulde begynde. Begge Brødre higede efter at forberede sig for sin fremtidige Virksomhed, Herman ved at begynde sine Studeringer og Ferdinand ved at gjøre det første Skridt paa den militære Løbebane,

[1] Disse havde ved Aar 1801 Forbindelser med en Familie Gildemeister; deres Lærer i Fransk og Geografi hed Mr. Goujou.

for hvilken han allerede fra Barndommen var bestemt, overensstemmende med sin Tilbøielighed. Herman blev immatrikuleret ved Kjøbenhavns Universitet 12te Oktober 1799, udenfor den sædvanlige Hovedtermin, og lagde sig siden efter det juridiske Studium. To Aar senere, 21de Oktober 1801, underkastede han sig den theoretiske Embedsexamen med Karakteren *Laudabilis.* Praktisk Examen har han aldrig taget.

III.

FORSONINGEN.

Rygtet om de to Brødres beklagelige Stilling og deres mærkelige Hændelser var ilet forud til Kjøbenhavn, og der, som overalt ellers, hvor disse Begivenheder var blevne bekjendte, tog alle deres og Moderens Parti [1]. Brødrene vandt i Kjøbenhavn hurtig mange Venner ved sit elskværdige og freidige Væsen. Paa Borsholm og i Esrom havde de tumlet sig om i Skov og Mark og af fuldt Hjerte nydt den for dem uvante Frihed. I Danmarks Hovedstad viste de sig som belevne unge Mænd, der opførte sig med artig Beskedenhed, og som derhos forstod at udtrykke sig med Lethed. De blev forestillede for Kronprinsen, som ogsaa bagefter udtalte sig i meget anerkjendende Ord om deres Ydre og om den Maade, hvorpaa de havde udtrykt sig. Moderen følte sig stolt over disse prægtige Ynglinge; for hende var det, ovenpaa alle de Lidelser, hun havde gjennemgaaet, en stor Trøst at se sine kjække Sønner ved sin Side og at høre den rosende Dom, der blev dem tildel, hvor de kom. I et Brev fra denne Tid, Høsten 1799, har hun saaledes skrevet til Svigerinden, Louise Wedelsparre: „Du faar da at vide, hvad der vil glæde Dig, nemlig, at H. & F. har den Lykke at gefalde alle, ja, saa gar Kronprinsen, der har ytret til Grev Schimmelmann sit Bifald over deres Udvortes, samt Maaden, de udtrykte sig paa. Jeg har sidst Løverdag paa Charlottenlund modtaget saavel af Kammer Frøken Møsting, som det hele derværende Selskab saa mange Complimenter dem angaaende, at mit Moderhjérte blev ligesaa smigret som stolt deraf. Sandt er og, at disse Dine Yndlinge er i Kjøbenhavn ikke de vilde,

[1] Heller ikke ved dette Afsnit er det anseet nødvendigt at gjentage Noterne, for hvis Vedkommende der henvises til den ældre Udgave.

uhøvlede og støiende Naturbørn, som vi havde paa Borsholm og Esrom, men høflige, virkelig artige og beskedne unge Mennesker, der præsenterer sig meget godt og udtrykker sig ligeledes. Jeg er selv bleven frapperet derover, beste Kone, ønskende at have Dig ved min Side for, at Dit Hjerte kunde tage Del i min Fornøielse, og nu kan jeg ikke undlade i det mindste at melde Dig det."

I Kjøbenhavn havde Grevinde Wedel straks fundet en god Støtte i Grev Schimmelmann og dennes Hustru, og i deres Kreds blev hendes Sønner indførte ved sin Ankomst til Kjøbenhavn[1]. Moderen boede hos Grev Schimmelmann, da Herman tog sin første Examen ved Universitetet, og han vedblev senere at være deres trofaste Ven og Beskytter. Hos Faderen var dette ikke nogen Anbefaling for de to Sønner. Han var fremdeles yderst fortørnet paa „de stolte, myndige Børn", hvem han henviste til Grevinde Schimmelmann, medens han selv erklærede, at han ikke vilde høre noget om eller fra dem „uden igjennem Høiesterets-Advokat Rottbøll". I hans Øine havde Sønnerne gaaet helt op i den Schimmelmannske Kreds, hvilken han i sit Sprog betegnede som „Sukkerhusets krybende Klienter". Sine Døtre derimod undtog Grev Wedel fra denne Dom, og da Komtesse Caroline laa farlig syg i 1801, var han stærkt optagen af Ængstelse for at miste hende. For det Tilfælde, at hun den Gang skulde dø, havde han allerede givet Befaling til at føre hendes Lig til Jarlsberg for der at bisætte det ved Siden af hans elskede Christians jordiske Levninger. Datteren døde imidlertid ikke, og hun vedblev at beholde en høi Stjerne hos sin Fader.

Grevindens Helbred gik stadig nedover. Endnu i de sidste Dage af Januar 1802 var hun paa et Besøg i Kjøbenhavn, formodentlig hos Schimmelmanns. Hun vendte derefter tilbage til Esrom, hvor hun nogle Maaneder senere, 12te April 1802, drog sit sidste Suk. Hun bevarede til det sidste den store almindelige Sympathi, der tidligere havde fulgt hende. Døden kom visselig ikke for hende som en bitter Lod, men som en Befrier ud af store Trængsler. Et fra Norge nedsendt Vers, der blev indrykket i Kjøbenhavns Adresseavis for 15de Mai, søgte at tolke derværende Venners Følelser ved hendes Bortgang:

---

[1] Interessante Udtalelser forekommer i et Brev fra Grevinde Schimmelmann af 2den Oktober 1799. L. Bobé, *Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekreds,* IV, S. 215; smlgn. S. 217. Det siges her, at Grevinde Wedel og hendes to Sønner havde megen Uvilje mod det store Selskabsliv i London.

„Stor ved Din Byrd, men større ved Dit Hjerte,
Et skyldfrit Rov for længe dølget Smerte,
Du segnede — men fandt hos Gud den Fryd,
Som lønner hist — den her miskjendte Dyd."

Hendes Lig blev, indtil nærmere Bestemmelse kunde træffes, indsat i Holmens Kirkes Gravkapel i Kjøbenhavn, hvor det imidlertid blev staaende meget længe. Først i 1884 blev den Kiste, som indesluttede de jordiske Levninger af Grevinde Cathrine Wedel Jarlsberg, bragt til Norge, hvor den har fundet sin Plads i Familiens Gravkapel ved Sæm Kirke.

Dagen efter Dødsfaldet, den 13de April, meldte de to ældste Sønner til sin Fader, at hans Hustru ikke mere var blandt de levendes Tal; i sin Smerte over det store Tab, de havde lidt, var det dem en Trang at søge Forsoning med Faderen, og de vendte sig nu til ham med Bøn om, at han atter vilde aabne dem sit Hjerte. Men der kom intet Svar. Faderen saa i Brevet kun et fornyet Bevis paa, at de fastholdt sine gamle Meninger og fremturede i sin Forstokkelse, hvorfor han ikke vilde have noget med dem at bestille. Imidlertid vilde de ikke saa hurtig lade sig afvise, og en Maaned senere skrev de paa ny et indtrængende Brev til den haarde Fader for at mildne hans Følelser imod dem. Dette Brev, der nu findes paa Jarlsberg, lyder saaledes:

Kjøbenhavn d: 15de May 1802.

„Høistærede Herr Fader!

Under 13de f: M: toge vi os den Frihed at tilmelde vor Høistærede Herr Fader vores salige Moders Dødsfald, ved hvilken Leilighed vi tillige ærbødigst erklærede i Overeensstemmelse med hvad vi ansee som vor sønlige Pligt, at det er vort inderlige Ønske at kunne rette os efter vor Høistærede Herr Faders Villie og Beqvemmelighed i Henseende til hvad Arrangement af Tingene De maatte behage at foreslaae. — Med den Længsel der er saa naturlig for os som stedse have følt den sandeste Trang til vor Faders Kjerlighed, have vi til denne Dag ventet at vorde glædede ved Deres ærede Svar. — Vort Haab er desværre bleven uopfyldt; og vi tage derfor atter Pennen, gjennemtrængte af det inderlige Ønske at de ulykkelige Misforstaaelser, som hidtil saa længe forstyrrede vor Families Lykke maatte være endte og blive forglemte. —

Skulde vi end have feilet i nogen Deel af vort Forhold som Sønner, saa gjøre vi os dog Haab at Deres Faderhjerte ikke vil være uvilligt til en Udsoning, uden hvilken vi mangle Livets høieste Lykke, saa

meget mere som det bestandig har været vor Bestræbelse at opføre os saaledes, i den Tid vi have været unddragne vor Faders Kjerlighed, at vor Vandel ikke skulde kunne bedrøve den fortørnede Faders Hjerte. —

Vi have været lykkelige nok til at erfare bestandige Beviser paa mange Ædles Agtelse og Kjerlighed i de forløbne Aar; og hvor skulde vi da kunne udstaae Tanken at være ganske udslettede af en Faders Hjerte! — Tillad os da Høistærede Herr Fader! endnu engang at nærme os Dem med disse Linier. — Maatte de modtages og læses med de samme Følelser, med hvilke de ere skrevne, da turde vi maaskee gjøre os Haab om et gunstigt Svar; og intet skulde være glædeligere for

Vores Høistærede Herr Faders
ydmygste og ærbødigste
Sønner og Tjenere
I. C. Herman Wedel-Jarlsberg.
Ferdinand Carl Wedel-Jarlsberg."

Brevet traf ikke Faderen i den velvilligste Stemning mod sine Børn. Han var tværtimod ved denne Tid endnu mere opbragt mod Herman og Ferdinand, end han ellers pleiede at være, idet han troede at have faaet nye Beviser paa, at de vedblev at nære det gamle oprørske Sindelag mod ham og at trodse hans faderlige Myndighed. Sønnerne havde nemlig allerede, inden Moderen var død, sat sig i Bevægelse for at opnaa *venia ætatis* og saaledes at kunne staa aldeles uafhængige af sin Fader, og de havde, formodentlig ved Grev Schimmelmanns Hjælp, faaet den ønskede Bevilling af det danske Kancelli. De havde ved denne Leilighed fremlagt forskjellige Attester om sit Forhold, deriblandt en fra den extraordinære Professor i Historie, Jørgen Kjerulf, i hvis Hus de boede i de første Maaneder af 1801; han gav dem det Vidnesbyrd, „at de begge er Mønstre for unge Mennesker i deres Alder i Henseende til Flid, Sædelighed og erhvervede Kundskaber. Om deres Flid vidner de offentlige Prøver, de imidlertid hver i sit Fag har underkastet sig. Om deres exemplariske Sædelighed kan jeg efter mit private Kjendskab til dem begge aflægge bestemtere Vidnesbyrd. Der er intet Slags, jeg vil ikke sige Last, men blot Ungdoms Daarlighed, hvortil de er hengivne, eller med Rimelighed kan befrygte[s] at forfalde til. Deres Følelse for Moralitet og Anstændighed haver jeg fundet saa dyrket, at jeg trygt kan erklære dette, og sjelden vil der, efter min Overbevisning, gives noget Tilfælde, hvori man med saa megen Tryghed kan gjøre sig det bedste Haab om unge Mennesker i deres Alder."

Da Ansøgningen under 6te Februar var indvilget, satte Faderen sig i Bevægelse for at faa den omgjort. 27de April skrev han til Kancelliet og forespurgte sig, om der overhovedet var tilstaaet hans Sønner de ansøgte Myndigheds-Bevillinger, og i bekræftende Fald, paa hvilke Grunde man havde indladt sig derpaa. Kancelliet svarede under 29de Mai, at det i Overensstemmelse med Plakaten af 20de Februar 1717, 1ste Afdeling, B, § 8 havde anseet sig berettiget til at indvilge hans Sønners Ansøgning; til nærmere Forklaring blev der med det samme oversendt Afkrifter af de indkomne Attester. Hvordan Faderens Følelser var beskafne, viser sig af nogle Tanker, han i denne Anledning har henkastet paa et Papir, medens han gik og ventede paa Svar efter sin Henvendelse til Kancelliet. Sønnerne var i hans Øine — efter disse Udgydelser af et vredt Hjerte — forstokkede Syndere, Oprørere mod den faderlige Myndighed, der aldrig kunde faa Tilgivelse, forinden de kom angrende for ham, med fuld og ubetinget Tilstaaelse af, at al Skyld var deres; han var i sine egne Øine den samme Person som før, den krænkede Fader, hvem ingen vilde anraabe om Tilgivelse, den miskjendte Uskyld, der sad med al Retten paa sin Side.

Denne uforsonlige Stemning, hvorunder Faderen ikke vilde høre Tale om nogen Forhandling med sine to ældste Sønner uden gjennem Advokater og Prokuratorer, holdt sig dog ikke længe. Han gjorde nemlig snart den Erfaring, at han ikke stod sig paa at fortsætte Familiestriden. Han omgikkes straks efter sin Kones Død med Tanken paa at indgaa et nyt Ægteskab og ønskede da, inden der skulde foretages Skifte, at have opnaaet en ydre Udsoning med sine Børn. Paa anden Maade synes ialfald ikke det pludselige Omslag i hans Stemning mod de to ældste Sønner at kunne finde en tilfredsstillende Forklaring. Økonomiske Hensyn lader især til at have virket bestemmende paa hans Optræden og at have bidraget til at dæmpe hans Uvilje mod Børnene. Thi som mange andre forstyrrede Mennesker havde heller ikke Grev Frederik Anton med Aarene tabt sit Skjøn paa Penge og Penges Værd, og han forstod, at han ogsaa i den Henseende kunde have Fordel af at staa i et godt Forhold til de ældste Sønner. Saaledes overraskede han snart Verden ved atter at nærme sig til sine Børn.

Dette foregik meget pludselig og ganske uforberedt. I Juni 1802 havde Grev Frederik Anton bestemt sig for at gjøre en Reise til Jarlsberg, som han skrev til sin Søster Louise: „Jeg iler kuns til min eiegode Christians Støv, at indrette ham og mig et Gravsted.“ Han reiste over Augustenborg paa Als og videre til Kjøbenhavn. Han havde

sine yngste Sønner med paa Reisen og lader til at have været meget ængstelig for, at det skulde lykkes dem at sætte sig i Forbindelse med Brødrene. I Roskilde, hvor han paa Gjennemreisen havde en Del Visiter at gjøre, holdt han Sønnerne i syv Timer indespærrede i Vognén, og da han var kommen til Kjøbenhavn, lukkede han dem inde i et Værelse, naar han selv maatte gaa ud. Grev Herman passede da paa, og naar Faderen var borte, kaldte han Brødrene til Vinduet og førte en Samtale med dem fra Gaden. Dette saa ikke meget lovende ud for Fremtiden; men alligevel lykkedes det at istandbringe en Forsoning. Faderens Forhold til sine Børn var en offentlig Skandale, som beskjæftigede hele Kjøbenhavn, og dette var ikke behageligt for hans Familie. Saaledes laa det nær for denne at forsøge paa at faa en Udsoning istand.

Kammerherreinde Wedelsparre synes nu at have været den gode Aand, der traadte mæglende imellem Faderen og hans Børn. Et Forsøg, Sønnerne skal have gjort paa at faa en Forsoning istand, umiddelbart efter den gamle Greves Ankomst til Kjøbenhavn, mislykkedes. De sendte ham et ærbødigt Brev, men fik kun til Svar, at han ikke vilde se dem for sine Øine. Men derefter maa Kammerherreinden have taget sig af deres Sag og bevæget den opbragte Fader til at se Børnenes Forhold i et andet Lys, saaledes at det i August virkelig kom til en Forsoning, der ialfald for Udenforstaaende havde Oprigtighedens Skin. Flere Hensyn synes da at have forenet sig om at lægge Baand paa Faderen og gjøre ham mere imødekommende mod sine Sønner. Han ønskede bl. a. ved denne Tid at ombytte Gesantskabsposten i London med den i Wien, som den Gang indehavdes af den gamle og sløve St. Saphorin, og maaske har han ogsaa af Hensyn hertil anseet det hensigtsmæssigt at bortrydde den Hindring, som kunde ligge i hans sørgelige Familieforhold. Han maatte vide, at Mænd, der kunde faa Indflydelse paa hans Forfremmelse i denne Vei, stod paa Sønnernes Side, — at den mægtige Reventlow-Schimmelmannske Familiekreds betragtede hans Forhold som en Skandale af værste Sort, og han var rimeligvis, med al sin Forvirring, slu nok til at forstaa, hvad der i denne Henseende var til hans Fordel. For denne Gang blev han dog ikke ansat i Wien; han beholdt foreløbig sin Post ved det engelske Hof, men tog dog Permission for længere Tid og reiste allerede i August 1802 til Jarlsberg. Det mest afgjørende Hensyn maa dog have været Ønsket om at kunne indtræde i et nyt Ægteskab og forinden

uden Rettens Mellemkomst at faa ordnet sit økonomiske Mellemværende med Børnene.

For dette Øiemeds Skyld havde han under 16de August 1802 faaet Bevilling til at holde Samfrænde-Skifte med sine Børn, saafremt han atter ønskede at indtræde i Ægteskab, og i Henhold hertil skiftede han den 15de Februar 1803 paa Jarlsberg med Børnene. Greven havde selv opgivet sin Formue til 99 000 Rdl. og deraf tilbudt at overlade Børnene til Deling 50 000 Rdl., at betale sin Hustrus Gjæld med 8 000 Rdl., samt dække Omkostningerne ved hendes Begravelse mod at erholde hendes efterladte Bo og Effekter, der under eet vurderedes til 1 500 Rdl. Dette Tilbud blev vedtaget af Børnene. Efter Fradrag af al Gjæld m. m. viste det sig, at Grevens beholdne Formue kun var 62 675 Rdl. 42 β; men alligevel fastholdt han sit tidligere Tilbud om at overlade Børnene 50 000 Rdl. Paa hver af Sønnernes Part faldt der saaledes 9 000 Rdl., paa hver af Døtrenes 4 500 Rdl. Der er tilsyneladende noget generøst ved denne hans Optræden. Men det maa erindres, at Fastsættelsen af hans hele Formue kun beroede paa de af ham selv meddelte Opgaver, for hvis Paalidelighed der ikke haves nogen Sikkerhed. De yngre Børn synes at have været paa Jarlsberg, da Skiftet holdtes.

Forholdet mellem Faderen og hans Sønner var nu i det ydre, som om intet var passeret. Grev Herman vekslede endog Breve med Faderen, medens denne opholdt sig paa Jarlsberg, hvorfra han bl. a. sendte Sønnerne Multer. Af disse Breve er kun et eneste bevaret paa Jarlsberg, hvilket er holdt i den hjerteligste Tone. Det lyder saaledes:

Kjøbenhavn d. 2den April 1803.

„Beste Fader!

Jeg griber i Dag Pennen for at tilkjendegive Beste Fader min Taknemmelighed for Deres kjærlige Linier af 15de f: M: der ere mig tilstillede igjennem min Onkle Wedel Sparre. Det har ret glædet mig at erfare, at Beste Fader paa nogen Tid har forladt Eensomheden og søgt til en Forandring, Selskab i Christiania. Jeg ønsker at denne Tour maae have bekommet Beste Fader godt og at De maae have moeret Dem efter Ønske.

Jeg har faaet 100 Alen Borter efter den mig sendte Prøve — Disse afgaae en af Dagene med første Skibsleilighed tilligemed 12 Flasker Mallaga Viin — Uagtet jeg er mig bevidst at have skrevet Priiserne bag paa de sidstsendte Prøver af Borter fuldkommen overeensstemmende

med Henriques Kramboedrengs Udsagn, har jeg dog ikke kunnet faae samme ringere end 8 β pr. Alen istedenfor de af Beste Fader noterede 6 β pr. Al: — Saa at jeg har maattet anføre de 100 Alne i Regning for 8 Rdl. 32 β i Haab om Beste Faders Approbation.

Bonden Anders Pedersen har indfundet sig hos mig d: 29de f: M: og er bleven betalt efter Ordre, hvilket godgjøres ved hosføiede Qvittering.

Fra Sekretair Balsløv, som jeg har anmodet min Onkle Wedel Sparre at betale, er der endnu ikke indløben nogen Qvittering.

Man taler her siden nogle Dage om intet andet end Krig og Fred uden dog at vide andet end hvad Aviserne indeholde — I det Hele synes de best underrettede enige i at der formodentligen ikke saasnart udbryder Krig. — Vedkommende tale her meget høit og lydeligen, at dersom det virkeligen skulde være sandt, at den første Consul i sin Ruus gik saa vidt at ville nøde uafhængige Stater til at gribe Vaaben for ham, vilde intet andet for os blive tilbage end at forene os paa det nøieste med England og med dets Bistand gjøre de størst muelige Anstalter for at forsvare vor Uafhængighed til det yderste.

Her finder en ubehagelig Strid Sted imellem Prince William af Gloucester og den Franske Minister, hvortil første har givet Anledning — Han inviterede for nogen Tid siden alle herværende fremmede Gesandtere til Aftens (NB. paa Kongens Regning) undtagen den Franske Republiks — Herover er Ministeren, som ellers er en meget roelig og mild Mand, bleven stødt og har ikke vist sig ved Hoffet eller deeltaget i nogen Festivitet hvor Prindsen var nærværende siden den Tid — Han har endog afslaaet en Indbydelse som Prindsen for nogle Dage siden ifølge Forestillinger lod sig finde villig til at sende ham for at gjøre godt igjen hvad der var forseet — Begge Deele synes at have Uret. —

Man gjør meget her af den Engelske Prinds — som tillige med Følge forekommer ved nøiere Bekjendtskab hjertelig fade — Det er utroeligt at en Engelsk Prinds skulle kunne reise omkring og leve saaledes paa Fremmedes Regning som denne gjør — Lige indtil de mindste Ting han og hans Følge bruger maae Kongen betale og dog giver man sig Airs som neppe tilkomme en Prinds af Gloucester — Det besynderligste er at alt hvad man gjør for ham, tages som om det var Skyldighed. I Sverrig har man gandske gjort ham svindelig — Han har vundet meere Monde siden han var her sidst, men har ogsaa faaet fleere Prætensioner — Paa hans Følge mærker man at de har faaet for

mange Posteier og Flasker Viin til Livs. — Nu byder mit Papir mig at slutte — Jeg anbefaler mig derfore i Beste Faders vedvarende faderlige Godhed mod

Deres
lydigste og taknemmeligste Søn
Herman.

Ferdinand er reist ud paa et Par Dage til Borsholm, hvorfra han maaske selv skriver — Den nye Cornet beder jeg at gratulere, samt at omfavne ham og øvrige elskede Søskende paa det kjerligste fra mig. —"

Efter Skiftets Tilendebringelse havde Grev Frederik Anton frie Hænder til at udføre sit Ønske om at indtræde i et nyt Ægteskab. Foreløbig blev han paa Jarlsberg, hvor han rimeligvis har indrettet sig paa samme Maade, som han efter flere Beretninger skal have gjort ved sine foregaaende Ophold i Grevskabet. Jarlsberg var for ham hovedsagelig en Mælkeko, paa hvilken intet skulde kostes. Den store og frugtbare Eiendom laa der kun som Eng; Husmændene slog hvert Aar Hø over alle de store Vidder; dette blev kjørt i Hus med et Par Heste, som holdtes der, og derpaa solgt med stor Fordel. Men Eiendommen gik for hvert Aar tilbage. Intet nyt blev bragt til Stedet. I Vognskjulene stod fremdeles de gamle tunge Karosser og Slæder fra Fædrenes Tid, der blev trukne frem, hvergang Greven agtede sig ud for at kjøre, og de blev staaende der, indtil Sønnen blev Grevskabets Herre. Husholdningen førtes med den yderste Økonomi. Naar Greven kom til Jarlsberg for at tilbringe en Vinter der, medbragte han fra Udlandet Bagværket til de Posteier, som skulde spises under hans Ophold, og om de tilsidst blev meget mugne, fik det ikke hjælpe. De skulde og maatte spises. Ved Selskaber udmaalte han selv saa meget Kaffe, som behøvedes for at skaffe to Kopper til hver Gjæst. Af lignende Smaatræk fortælles ikke saa faa.

I den følgende Sommer, 1803, reiste Greven fra Jarlsberg til Danmark og videre til Holstein, hvor han i Traventhal traf sammen med den unge Dame, han havde udseet til sin anden Gemalinde, og som nu med sine Forældres Samtykke havde givet ham sit Ja. Hendes Navn var Komtesse NICOLINE WILHELMINE VON LUCKNER af Huset Blumendorf, Datter af Grev Nicolaus von Luckner, „Erb- und Gerichtsherr auf Blumendorf und Schulenburg", kgl. dansk Kammerherre og Amtmand over Reinfeld, Traventhal med flere Amter, og hans Gemalinde Adamine

Gotlobine, født Komtesse Wedell Wedellsborg. Ægteskabskontrakten er undertegnet i Traventhal 17de August 1803, og Vielsen skal derpaa være foregaaet samme Dag. Komtesse von Luckner var født 26de Juni 1780 og saaledes paa Dagen 32 Aar yngre end sin Mand[1]. Tiltrods for den store Forskjel i Alder, som der var mellem Ægtefællerne, synes Forholdet mellem dem at have været i det hele taget godt, — et ganske andet end i Grevens første Ægteskab.

[1] Smlgn. L. Bobé, *Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekreds*, IV, S. 223.

IV.

I GREV SCHIMMELMANNS HUS.

Allerede ved sin Ankomst til Danmark i 1799 havde Grev Herman Wedel fundet et nyt Hjem hos sin Moders Venner, Grev og Grevinde Schimmelmann. I dem fik han indflydelsesrige Beskyttere, ved dem indførtes han i de første og bedste Kredse, som paa den Tid fandtes i Danmarks Hovedstad, og ved dem aabnedes der ham Adgang til at se og lære at kjende alt, hvad mærkeligt og interessant Danmark havde at opvise. Forholdet til Grev Schimmelmann blev saaledes af stor Betydning for Grev Hermans egen Udvikling i den paafølgende Tid. I dennes Hus fandt han alt, hvad han havde savnet i Faderens ensomme Gesantskabshotel i London. Der havde han levet som i en Ørken, uden passende Omgang, uden at kunne tilfredsstille sine Længsler, og saa blev der med Et budt ham en saagodtsom ubegrænset Anledning til at nyde omtrent alt, hvad Danmark havde at opvise af Aand, Kundskab, Indsigt og fin Dannelse. Hvad der paa nogen Maade havde Betydning i Samtiden, det blev nu den Kreds, i hvilken han gjennem flere Aar skulde have sin Omgang. Forandringen kunde ikke ske mere pludselig, mere gjennemgribende. Den unge Ørn havde selv sprængt sit Bur og fundet en Tumleplads, hvor den frit og uhindret kunde prøve sine Vingers Styrke.

Kjøbenhavn var ved Overgangen fra det 18de til det 19de Aarhundrede Skuepladsen for et bevæget og indholdsrigt Liv. Som Handelsstad havde den naaet en Høide, hvortil den først i de allersidste Aartier atter har kunnet opvise noget tilsvarende, som derefter igjen er blevet overtruffet. Byen havde ved sin Handel paa Iniden og China og som Stapelstad for en større Del af Nordeuropa faaet en Betydning,

hvortil dens Indbyggerantal maaske ikke stod i det rette Forhold. Der var samlet store Rigdomme, som atter anvendtes til Forretningernes Udvidelse og Forflering, og der herskede en almindelig Velstand. Men det var ikke alene det udviklede Handelsliv, der gav Kjøbenhavn dens Betydning og for en Tid gjorde den til en Verdensstad af anden Rang. Byen var ikke alene i Navnet Hovedstad for Kongeriger og Hertugdømmer; den var det ogsaa som et Samlingssted for deres første Mænd, for dem, som havde virket, og for dem, som skulde virke. Staten ledede af betydelige Mænd, der selv havde været Børn af sin Tid og med en Klogskab, der kronedes af et tilsvarende Held, havde ført den igjennem farlige Brændinger samtidig med, at de paa mange Maader havde fremmet Samfundets indre Udvikling gjennem tidsmæssige Foranstaltninger. Bortseet fra enkelte Undtagelser, havde Regjeringen fulgt en liberal Politik, der havde sat sine Mærker, og uagtet den i den sidste Tid nok havde taget sine Forsigtighedsregler, var den villig og beredt til at følge den samme i Fremtiden. Aandslivet havde begyndt at tage en høiere Flugt, og mange Mærker tydede paa, at Danmark stod foran en ny Tids Frembrud. Mange nye Tanker gjærede mellem gamle og unge og naaede efterhaanden frem til større Klarhed. Nye Begavelser skjød frem, af hvilke enkelte i Tidens Løb skulde hæve sig til de høieste Pladse i Videnskabens og Digtekunstens Verden, og de samledes fra alle Monarkiets Dele i dets Hovedstad, der villig aabnede sig og bød dem et Hjem.

Mellem de Mænd, der her viste sig i Besiddelse af et aabent Blik for alt, hvad Tiden bragte af godt, ædelt og levedygtigt, var Grev ERNST HEINRICH VON SCHIMMELMANN. Gjennem en lang Række af Aar (1784—1813) var han den dansk-norske Stats Finansminister. Men hans største Betydning for Samtiden er at søge paa andre Hold, hvor han har erhvervet sig Adkomst til altid at erindres som en af dem, der med Held arbeidede paa at gjennemføre sin Tids liberale Synsmaader i den dansk-norske Stat, og som den aldrig svigtende Beskytter for ethvert ungt Talent, der arbeidede sig frem. Han var en liberal Mand i en Betydning, som dette Ord kan bevare til alle Tider, bortseet fra den forskjellige Brug, som i Medfør af de vekslende Tidsomstændigheder lader sig gjøre deraf; han vilde, at alle Kræfter i Samfundet skulde komme til sin Ret og kunne udnyttes til Bedste for det almene Vel, og saaledes var han en god Repræsentant for de Mænd, der troede at kunne anvende Enevældet til at gjøre alle Mennesker lykkelige. Som flere af de øvrige Statsmænd, der ved Slutningen af det 18de Aar-

hundrede havde Sæde i Kronprinsens Raad, var det for Grev Schimmelmann hovedsagelig om at gjøre godt, at virke for Borgervellet og gjennem fuld Offentlighed i alle Styrelsens Foretagender at overbevise Borgerne om, at den var besjælet af de bedste Hensigter. Den store Reform af Landboforholdene, som hører til de mærkeligste Begivenheder i Danmark Historie i de sidste 150 Aar, var udgaaet fra den samme Regjering, hvori Grev Schimmelmann havde sin Plads, og den er betegnende for den Aand, i hvilken Styrelsen virkede.

Man har kaldt Grev Schimmelmann genial, og det kan, med nogen Begrænsning, være en rigtig Betegnelse. Han var en modtagelig, enthusiastisk Aand, der sværmede for alt det gode, som han troede at se i Samtiden, og som arbeidede for at bringe dette til Anvendelse. Fik han en Idé, om hvilken han antog, at den kunde være til Statens og Borgernes Bedste, gav han sig ikke Ro, forinden han havde ladet sine Tanker faa Virkelighed. Videnskab og Kunst havde i ham, ligesom i flere af de øvrige Ministre, en varm Beskytter; han saa stadig deres Dyrkere i sit Hus og gjorde, hvad han kunde, for at sikre deres materielle Kaar, gjennem Understøttelse af Statens Midler og af sin private Kasse, samtidig med, at han gav dem Anledning til fortsat Udvikling og til at virke i sine Fag. Finansministeren virkede beaandende paa disse sine Omgivelser; han greb ind i deres Samtaler, ikke alene som den, der lærte af dem, men ogsaa for at udkaste frugtbringende Tanker. Thi han stod gjennem Læsning og Studier selv paa Høiden af sin Tids Dannelse; hans Blik paa Forholdene som den praktiske Stats- og Finansmand lod ham ogsaa se meget, for hvis Betydning de theoretiske Videnskabsmænd ikke altid havde aabne Øine.

Det Schimmelmannske Hus var gjennem lange Tider et Samlingssted for alle de store Mænd i Danmarks literære, kunstneriske og videnskabelige Verden. Som Tysker havde Greven maaske ikke altid det Blik for Betydningen af det nationalt danske, som i en nyere Tid vilde været krævet af en Mand i hans Stilling. Han var ogsaa en Repræsentant for Samtidens Helstatsmænd, og i sin Egenskab af født Tysker har han maaske endog med Forkjærlighed søgt at fremdrage sine nærmere Landsmænd. Ialfald følte han sig ikke særlig som Dansk i Modsætning til Monarkiets øvrige Nationaliteter, endskjønt han satte den danske Literatur høit og for dens Dyrkere var en virkelig Mæcenas; men saadant var omkring Aar 1800 mindre stødende for hans danske Omgivelser, end det vildet være noget senere, da Monarkiet efter Norges Udskillelse og Tyskernes forandrede Optræden gled over i nye

Baner. Grev Schimmelmanns ydre Personlighed var ikke imponerende; alene i de paa en forunderlig Maade fremstaaende Øine var der et Liv og en Glans, der viste, at i hans lille og uanseelige Legeme boede der en livlig Aand og en levende Interesse for alle gode Retninger i Samtiden, forenet med et ædelt og deltagende Hjerte. Derigjennem vandt han andres Hjerter, og derigjennem erhvervede han sig Retten til at nævnes i første Linje mellem de Mænd i hans Samtid, der fremmede og beskyttede det aandige Livs Udvikling i Danmark og Norge.

Ved sin Side havde Grev Schimmelmann i sin anden Hustru, en Søster af den før omtalte Diplomat, Schubart, en beslægtet Aand, der værdig udfyldte sin Plads i hans Hus. Grevinde Schimmelmann var en begavet Dame, der i alle store Træk delte sin Mands Opfatning af Forholdene; med sin let paavirkelige Natur var hun maaske i endnu høiere Grad end han modtagelig for alle Tidens gode Ideer, og hvor hun traf en ligesindet, sluttede hun sig til denne med saa meget større Inderlighed. En saadan havde hun fundet i Grevinde Wedel, hvis Bekjendtskab hun maaske fra først af havde gjort gjennem sin Broder, og mellem disse to høit begavede Kvinder udviklede der sig et varmt Venskabsforhold, som varede indtil Grevinde Wedels Død og derefter overførtes paa hendes Børn.

Grevinde Schimmelmann var sygelig og pirrelig. Hun skildres af forskjellige Forfattere, der havde kjendt hende personlig, som en noget lunefuld Dame og skal have været vanskelig at omgaaes, men roses for sit varme Hjerte. De, der engang havde vundet hendes Yndest, kunde ikke altid være ganske sikre paa at beholde samme Plads i denne, da den aandslivlige Grevinde ikke gjerne hørte sig modsagt. Om hende, den aandrige Dame af den store Verden, samledes især den literære og æsthetiske Del af den Kreds, der mødtes i det Schimmelmannske Palæ, medens Statsmænd og Videnskabsmænd mere søgte hendes Mand, der ofrede al den Tid, han kunde afse fra sin offentlige Virksomhed, paa Omgang med saadanne. Vil man i Korthed forstaa, hvad Grev og Grevinde Schimmelmanns Hus har været for Danmarks og Nordens Aandsliv og Statsliv, da er det nok at minde om deres Forhold til Baggesen, Oehlenschlæger, Pram og Steffens, hvem Greven bestemte til at foretage en geognostisk Undersøgelse af Norge, — med mange flere, og at erindre, hvorledes Greven var en Støtte for Niebuhr og søgte at knytte ham til Danmark. Til Rækken af disse store Navne slutter sig da ogsaa Grev Herman Wedel, der fra 1801 som Privatsekretær stod i daglig Berørelse med den varmhjertede og aandfulde Finansminister.

I Valget af sine Privatsekretærer viste Grev Schimmelmann sig navnlig fra en mærkelig Side, saaledes som han forstod at finde og fremdrage Begavelsen. Posten som hans Sekretær var i mange Henseender en meget lærerig, da den aabnede Adgang til at blive kjendt med Statsstyrelsen i mange af dens Enkeltheder, uden at den til samme Tid medførte nogen Overlæsselse. Sekretæren deltog i Husets selskabelige Omgang, som dets Søn, og kunde derved end mere nyde godt af hele dets Omgang. Fra Marts 1796 til Sommeren 1797 beklædte Barthold Georg Niebuhr Posten som Grev Schimmelmanns Privatsekretær og nød i denne Stilling Ministerens fuldstændige Tillid[1]. Efter et kort Mellemrum fulgte derpaa Johan Georg Rist, der senere blev en meget anvendt diplomatisk og administrativ Embedsmand; han tiltraadte Posten i December 1797 og beholdt den til Mai 1801[2].

Hertil kom nu, som den tredie i Rækken, og ikke den ringeste i denne, Grev Herman Wedel Jarlsberg. Tilbudet om at overtage Posten som Privatsekretær hos Grev Schimmelmann kom for ham temmelig pludselig. Rist fik nemlig aldeles uventet fra Grev Chr. Bernstorff Meddelelse om, at han kunde faa Ansættelse som Legationssekretær i St. Petersburg, hvis han kunde gjøre sig færdig til at reise med nogle faa Dages Varsel. Det stod saaledes for hans Vedkommende blot paa den ene Ting, om der lod sig finde en Mand, der foruden at være Posten voksen tillige kunde overtage den paa Stedet. Men netop en saadan havde man i Grev Wedel, der var vel kjendt i det Schimmelmannske Hus, og som besad alle de nødvendige Forudsætninger for at beklæde Posten. Han var rigtignok endnu ikke færdig med sin juridiske Embedsexamen; men dette synes ikke at have været nogen Hindring, hverken for, at han straks kunde overtage den ledige Post, eller for, at han kunde fortsætte og afslutte sine Universitetsstudier. Saaledes knyttedes han endnu fastere til det Schimmelmannske Hus, hvor han nu begyndte sin Statsmandsskole[3].

---

[1] *Lebensnachrichten über Barthold Georg Niebuhr,* I (Hamburg 1838), S. 71 flg., hvor der meddeles en interessant Skildring af Forholdene i det Schimmelmannske Hus, der ialfald for en større Del er bygget paa Niebuhrs egne Breve.

[2] JOHANN GEORG RIST'S *Lebenserinnerungen* herausgegeben von G. Poel, I (Gotha 1880), S. 101—171; — ligeledes en Hovedkilde for Kjendskabet til Livet i den Kreds, hvori Grev og Grevinde Schimmelmann var Midtpunktet.

[3] RIST, anf. St., I, S. 172: *„Durch eine glückliche Fügung fand sich in dem jungen Grafen Hermann Wedel-Jarlsberg, einem Jüngling von den glücklichsten Anlagen, trefflichen Kenntnissen, einem feurigen, ja stürmischen Charakter, aber*

Rist har i sine Erindringer[1] givet følgende Skildring af, hvorledes han selv havde det, medens han var Grev Schimmelmanns Privatsekretær, og denne Skildring passer vistnok aldeles for den Tid, hvori Grev Wedel beklædte den samme Post: „Dette Hus, hvilket jeg nu tilhørte, saa ikke alene det første, men hvad der er saa sjeldent, ogsaa det bedste Selskab. Daglig var Kunstnere, Lærde, Forretningsmænd, Reisende, og hvad der ellers udmærkede sig, buden til Middag. Jeg har der seet og lært meget, og jeg har der lært at kjende mange fortræffelige Mænd, der med den største Godhed kom mig imøde. Heller ikke har jeg at klage over Damerne; Omgangen med de bedste og elskværdigste, den Opmærksomhed, som de har behaget at vise mig, har mere end mange andre Skjæbnens Begunstigelser bidraget til min Uddannelse. Om Morgenen Kl. 7 eller 8, naar jeg havde spist Frokost, gik jeg til Greven, som da lod sig klæde paa eller arbeidede. Jeg refererede Sagerne fra den foregaaende Dag og forelæste ligeledes for ham Udarbeidelser eller Beretninger og Breve, indtil Tiden for Statsraadet, Kl. 10, eller indtil han gik i Kollegiet. Derefter havde jeg Tid til at forrette mine Arbeider, og naar disse var færdige, til at gjøre, hvad jeg vilde. Omtrent Kl. 3 blev der spist; omtrent Kl. 5 eller 6 skiltes man ad. Eftermiddagstimerne, da Greven arbeidede for sig selv eller modtog Forretningsbesøg, medens nedenunder hos Grevinden den hele elegante Verden samledes til Besøg eller til The, var atter mine. Omtrent Kl. 9 kom Greven ned, og jeg viste mig ligeledes. Ofte var man alene; da blev noget nyt læst høit, hvorved der herskede det mest brogede Udvalg; dog var det mest Bøger af alvorligt og belærende Indhold. Schellings Verker var paa Dagsordenen, da jeg kom. Grev Schimmelmann optog i sig de store Ideer med Begjærlighed og Begeistring og bearbeidede dem paa sin Maade. Grevinden hørte eller hørte intet; hun vidste altid for sit Øiemed at gribe en Tanke, der senere hen blev gjort gjældende. Han, som i Grunden aldrig blev træt

reinem Gemüth, ein Nachfolger, der leisten konnte, was ich von ihm fordern musste. Er war schon lange wie ein Sohn im Hause aufgenommen und von einer Hingebung und Verehrung für den Grafen beseelt, die mir Bürge war, dass mein Verlust ihm ersetzt werden würde. Nur einem solchen Manne konnte ich mich entschliessen, mein Verhältniss abzutreten. Hätte er sich nicht gefunden, ich glaube ich würde doch nein gesagt haben. Denn die Pflicht ein solches Herz nicht ohne die Umgebung kindlicher Liebe zu verlassen, lag ernst auf mir.“ Rist synes her at tillægge sig en større Andel i Grev Wedels Ansættelse, end der med Rette kan tilkomme ham; thi at træffe netop dette Valg maatte ligge meget nær for Grev Schimmelmann.

[1] Rist, anf. St., I, S. 106 flg.

og sjelden sov, mærkede ikke Nattens Magt og Timernes Gang paa min Stemme og mine Øine. Klokken blev ofte et; han hørte uafbrudt paa de mest abstrakte Forelæsninger, medens jeg, som altid glædede mig ved en sund Søvn, der heller ikke var let at bekjæmpe, tabte mine Sanser, men læste videre, bogstavelig sovende med aabne Øine. De bedste Timer var dog de, i hvilke han efter fuldendt Dagsarbeide, naar han følte Trang til at meddele sig, og medens han gik op og ned, udtalte sig og tillod mig at udtale mig over de høieste Interesser, over enhver stor Idé, som kan lede til Menneskernes Vel og øver Indflydelse paa Staternes Skjæbne. Nei, aldrig har jeg kjendt et ædlere, renere Sind, aldrig en mere barnlig Sjæl, aldrig en Aand, der mere var skikket for det høieste, digteriske Sving. I saadanne Timer elskede og ærede jeg ham, som min Fader, hvis klare Blik og faste Skridt i Livet kun manglede ham. Heller aldrig har jeg kjendt et mere bevægeligt aandigt Liv end hos ham, hvis Tanker med en eneste Gang streifede over fra den dybeste tragiske og religiøse Fortabelse til hin, helt igjennem vilkaarlige Ironi, hvortil kun de frieste Aander er istand, og for hvilken de alene er modtagelige."

Til denne Skildring maa endnu føies, hvad den samme Forfatter skriver om Livet i denne Familie, naar den om Sommeren forlod Hovedstaden for længere nordlig ved Øresunds Bredder at nyde Landlivets og Landluftens Fordele: „I Midten af Mai, naar allerede Haven under mine Vinduer grønnedes paa det herligste, drog vi paa Landet, til Sølyst, hvor de skarpe Vinde lader Foraaret indtræde noget senere. Sølyst er ved sin Beliggenhed et sandt Paradis; det behersker Indløbet til Sundet, som derfra over til Landskrona, i hvis Vinduer Aftensolen speiler sig, er 4 Mile bredt. Skjønne Plantninger pryder de vidtløftige Haveanlæg, og høie Punkter er benyttede for at lade den fremspringende Strandbred, Taarbæk og Kjøbenhavns Rhed paa den gunstigste Maade falde i Øinene. Fra Haven fører en skyggefuld Spadsergang langs en Eng ind i den prægtige Dyrehave, hvor der i en Omkreds af nogle Mile græsser Tusinder af Kron- og Daahjorte under gamle, høie Bøge, og hvor der fra den store Landevei, som gjennemskjærer Parken, hersker den dybe Skovstilhed, medens gamle Gravhauge bærer tusindaarige Ege; der flyder en Kilde, hvilken Sagnet ved Foraarstid tilskriver helbredende Kræfter, og som giver Anledning til et Marked ved St. Hans, hvor hele Kjøbenhavn forsamles i det friske Grønne og forvandler den rolige Skov til en broget Scene, hvor der ikke mangler nogen Folkeforlystelse, nogen Nydelse og nogen Plage, som pleier at fremkaldes

ved en Samling af nydende Mennesker. Jeg tilbragte her det første Foraar i en sand Fortryllelse og vidste mangengang ikke rigtig at klare mig bare for indre poetisk Velvære. Min Bolig var mig anvist i et lidet Sidehus, som beskyggedes af Kastanjer, og hvor jeg ganske alene drev mit Væsen. Der var jeg virkelig mangen en Gang tilmode som Jean Pauls Helte, der af lutter Glæde lukker Øinene. Greven reiste næsten hver Morgen ind til Byen, hvorhen jeg kun sjelden ledsagede ham; men et Par Rideheste, som for det meste stod ledige, og over hvilke jeg efterhaanden forstod at skaffe mig fuld Raadighed, satte mig i Stand til at se mine Venner i en Time. Jeg laa ofte den halve Morgen under et Træ, fordybede mig i dets Naboers Skjønhed og kunde saa i en Fart skrive et Vers i en Lommebog.“ Saadan var det Schimmelmannske Hus ved Vinter- som ved Sommertid, og i disse Omgivelser var det nu, Grev Herman Wedel var kommen. Mellem ham og hans Chef udviklede der sig et inderligt Forhold, der tiltrods for Aldersforskjellen vedvarede til Grev Schimmelmanns Død. Han var altid en trofast Ven for Grev Wedel, og paa Tider, da dennes Navn i Danmark kun betragtedes som lidet bedre end en troløs og utaknemmelig Forræders, forandredes intet i hans personlige Forhold til Finansministeren. Grev Wedel paa sin Side glemte aldrig, hvad han skyldte denne, der i mange Henseender var traadt ham i Faders Sted.

Hos Grev Schimmelmann var der Anledning til at blive personlig bekjendt med de øvrige ledende Statsmænd og andre af Danmarks fornemste Mænd. Til Husets regelmæssige Omgangskreds hørte de tre paa den Tid meget anseede Medlemmer af den Reventlowske Familie, Grev Ludvig paa Brahe-Trolleborg, — den bekjendte Statsminister, Grev Christian Frederik Ditlev Reventlow og Grev Kai Reventlow, fremdeles Grev Christian Bernstorff, der i 1797, i en Alder af kun 27 Aar, med Titel af Statssekretær, var bleven sin berømte Faders Efterfølger som Lederen af Monarkiets udenrigske Anliggender, og hans Broder, Grev Joachim. Af andre høitstillede og begavede Personligheder, der jævnlig saaes i denne Kreds, nævnes fremdeles Grev Christian Detlow Carl Rantzau-Ascheberg og hans henrivende og aandrige Hustru, Charlotte Diede von Fürstenstein. Mellem dem, hvis personlige Bekjendtskab Grev Wedel i denne Tid havde Anledning til at gjøre, var ogsaa Hertug Frederik Christian af Augustenborg, og ligeledes kan det være, at han allerede i disse Aar har lært Hertugens yngre Broder, Prins Christian August, at kjende. Med Sikkerhed vides, at Grev Wedel kjendte Christian Colbiørnsen.

Det var, med alle de høitklingende Navne, intet stivnet aristokratisk Selskab, som færdedes hos Grev Schimmelmann i Kjøbenhavn og paa Sølyst; Bærerne af disse store Navne var alle Mænd med Blik for mange af de nye Tiders Fordele og med ærlig Vilje til at lade sit eget Samfund nyde godt deraf. De skilte sig heller ikke skarpt ud fra de høiere borgerlige Kredse og var villige til at bøie sig for den virkelige Fortjeneste, hvor denne fandtes.

Hovedinteresserne for den store Omgangskreds, der samledes om Grev og Grevinde Schimmelmann, var literære og æsthetiske. Grevinden satte stor Pris paa, at Schillers utrykte Værker kunde læses i hendes Salon, forinden de var bekjendte i Tyskland; det var et Tegn paa den store Digters Erkjendtlighed for den rigelige Understøttelse, han havde modtaget fra hendes Mand. Med Klopstock, med Brødrene Stolberg, med Tænkeren Schönborn, der i Mangel af en bedre Stilling var bleven anbragt i det dansk-norske Diplomati og gjorde Tjeneste som Legationssekretær hos den ældre Grev Wedel i London, og med andre Digtere og Skjønaander vedligeholdtes der stadig Forbindelse. For den, som var en daglig Gjæst i disse æsthetiske Sale, var det omtrent uundgaaeligt at blive smittet af den der alt overveiende Interesse, og det hørte næsten med til den gode Tone at skrive Vers. Ogsaa Grev Wedel blev her reven med; der existerer endnu fra hans Haand et enkelt Digt, som han 15de Marts 1800 har skrevet i sin unge Landsmandinde, Inger Aalls Stambog:

„Hvor brat de Øieblikke svandt!
Vi tabte Dem — dog kun vort Øie taber;
Thi held os! Jordens Sønner fandt,
At Godes Minde Nøie skaber.

Reis, ædle Pige! hen til Fædres Land,
Hvor Frænders Favn og Venners Fryd Dem møder!
Før tre Gang' vendes Timeglassets Bund,
Skal hine Glæder Danmarks Savn forsøde,
Og De skal atter henrykt skue:
Det stolte, underligen skjønne Nord,
Hvor Ædle fryde sig og Fiender grue:
Den Plet, der er mig kjærest paa vor Jord.

Didhen staar al min Hu! Jeg venter,
Naar først er endt min Prøvetid,
Og Nornen mig til Norge henter,
At ofre for mit Land hver Daad, hver Id!

Hils Gode, hils de mosbeklædte Fjelde,
Som Landets Skjalde heldigen besang.
Hils Ædle! det fribaarne Folk, hvis Vælde
End ingen grum Despot betvang.
Naar Skjæbnens Vink tillader mig at gavne,
Jeg sværger: glad at ile hen
Og freidigen hver ædel Norsk at favne
Og være Sandheds, Retfærds, Dydens Ven!

Dem, som Naturen skjænker Ynde, Snille
Og negted ikke Ømhed, ædelt Sind,
Dem ønsker jeg: at stundom ville
Erindre mig; — og: silde sove ind."

Under disse Forhold var det naturligt, at en Mand i Grev Wedels Stilling tildels maatte faa sin personlige Omgang mellem Tidens Digtere, de gamle som de unge. Han vides ogsaa i denne Tid at have kjendt flere af disse. I det Schimmelmannske Hus traf han Christen Pram, som der var vel kjendt fra gammel Tid, og ligeledes har han der seet den unge Adam Oehlenschlæger. Til denne traadte han i et meget nært Forhold, og i Erindringen om deres Venskab har Oehlenschlæger i 1813 dediceret sin Tragedie „Hugo von Rheinberg" med disse Ord: „Videnskabens Dyrker, Kunstens Ven, Digterens Velynder, HERMAN WEDEL GREVE AF JARLSBERG helliger Høiagtelse og Taknemmelighed dette Sørgespil" og indledet den med et Digt til ham:

„Forsmaa ei, gode Jarl i Norden,
Et Spil som der ei forefaldt;
Det Skiønnes Fædreland paa Jorden
Er overalt.

Men ægte nordisk Aand forbinder
Det Skiønne med sit Fædreland;
Og selv i tydske Flok Du finder
En Helt fra Dan.

Ifald min Harald diærv og ædel
Indtager naar han viser sig;
Da, viid det, vakkre Herman Wedel!
Han ligner Dig.

Lad Hugos Gran Dit Hierte saare,
Naar Lynet styrter den i Dynd;
Skiænk Kunigundes Dyd en Taare,
Og Berthas Synd!

Og hvis Normannens Ørnevinger
Dit Hierte fylder end med Fryd,
Saa bifald og den Skiald som bringer
Sit Sprog mod Syd!

Normannen ei sit Norden svigter,
Fordi han streifer udenlandsk;
Og selv ved Rhinen danske Digter
Er stedse dansk."

Grev Wedel lovede, efter hvad der fortælles, den unge Digter at subskribere paa et betydeligt Antal Exemplarer af hvert Skrift, som denne udgav; men da det i Aarenes Løb, paa Grund af Oehlenschlægers overhaandtagende Produktivitet, blev noget brydsomt at sidde inde med et større Oplag af hans Skrifter, skal han have afløst sine Forpligtelser med en rund Sum Penge, een Gang for alle. Der fandtes længe paa Jarlsberg talrige Exemplarer af Oehlenschlægers ældre Arbeider.

Bindeleddet mellem Oehlenschlæger og Grev Wedel har rimeligvis været den Sidstes Bekjendtskab med Heinrich Steffens, der i Aarhundredets Begyndelse opholdt sig i Kjøbenhavn og jævnlig færdedes hos Grev Schimmelmann. Grev Wedel har altid siden sat megen Pris paa Steffens og omtalt ham som sin Ungdomsven. Steffens har paa sin Side[1] givet følgende Skildring af Grev Wedel i hans Ungdom: „Han var ved sin Herkomst som ved sin Begavelse bestemt til at indtage en betydelig Stilling; nu var han Privatsekretær hos Grev Schimmelmann. — — — Den unge Mand havde tidlig gjort Erfaringer af en usædvanlig Art; under Forhold, der gjorde ham Ære, var han i London, hvor hans Fader var dansk Gesant, med sin yngre Broder flygtet fra det fædrene Hus. Begge havde under mangehaande Æventyr reist igjennem England og Skotland og fundet Beskyttelse i Kjøbenhavn. Denne unge Mand, der var nogle Aar yngre end jeg selv, sluttede sig til mig af ganske Hjerte. Alt betydende i Aandens Verden trak ham til sig; han fattede for Fremtiden store Beslutninger, og jeg troede at se for mig en Yngling, der var kaldet til at indtage en betydelig Plads. Hans Venskab, hans Hengivenhed bandt mig nu nærmere til det grevelig Schimmelmannske Hus." Da Steffens holdt sine berømte Forelæsninger i Kjøbenhavn, maa Grev Wedel have været blandt hans Tilhørere, uagtet derom intet berettes.

„Alt betydende i Aandens Verden trak ham til sig", siger hans Ungdomsven. Der var omkring Aar 1800 samlet i Kjøbenhavn mange unge Mænd, der snart skulde erhverve sig et betydeligt Navn. Grev Wedel har i dem havt en intelligent Omgangskreds; han har med dem gjennemlevet den mærkelige Overgangstid, der betegner Skillet mellem det 18de og 19de Aarhundrede. Gjennem sin Forbindelse med Oehlen-

[1] HEINRICH STEFFENS, *Was ich erlebte*, V, S. 8 flg.

schlæger, om ikke ogsaa ad andre Veie, havde han sikkerlig Anledning til at blive kjendt med Brødrene Ørsted, og ligeledes maa det ansees utvivlsomt, at han jævnlig har været sammen med J. P. Mynster, der i sin Bekjendtskabskreds havde flere Berøringspunkter med Grev Wedel. Mynster bekjender selv, at han nærede en varm Hengivenhed for Inger Aall, og fortæller, at hun kom meget i hans Kredse[1]. Hos Professor Kierulf, i hvis Hjem „stedse en aandfuld Kreds af Ældre og Yngre samlede sig", gjorde han bl. a. Bekjendtskab med Archæologen P. O. BBRØNDSTED[2]. En i Tidens Memoirer hyppig omtalt yngre juridisk Universitetslærer, Benzon, der selv var Nordmand, har maaske ogsaa i den første Tid af Grev Wedels Ophold i Danmark havt Omgang med ham; men da Benzon tidlig overtog et Embede i Vestindien, kan dette Bekjendtskab ialfald ikke have været af nogen længere Varighed, ligesom han aldrig fik Leilighed til at indfri de Løfter, som han i sin Ungdom havde givet ved sin Begavelse.

Udenfor sit Hjem hos Grev Schimmelmann havde Grev Wedel efter al Rimelighed mange Kredse, hvor han jævnlig kunde træffe Blomsten af Danmarks Ungdom. Med Sikkerhed vides, at han oftere kom i det Brunske Hus, hvor Værtinden, Fru Fredrikke Brun, født Münter, om sig samlede en Kreds af aandrige Mænd, medens hendes Ægtefælle, en rig, fra Mecklenburg indvandret Kjøbmand, der selv kun havde ringe Sans eller Interesse for Fruens høiere Nydelser, skaffede de fornødne Midler til at vedligeholde den ydre Glans. Rist havde været en stadig Gjæst i de Brunske Saloner, af hvilke han har givet en Skildring, der ikke er ublandet smigrende, men som dog lader Ægteparrets gode Sider komme til sin Ret. Efter ham arvede Grev Wedel hans Plads, om ikke af anden Grund, saa ialfald, fordi Fru Brun, som det lader til, skaffede Grev Schimmelmanns Sekretærer meget at bestille. En Mand, hvem Grev Wedel ved denne Tid maa have kjendt, er ogsaa hans Faders Fætter, Baron Frederik Christian Wedel Jarlsberg, P. A. Heibergs Ven, bl. a. bekjendt som Forfatter af dramatiske Arbeider og af et Skrift om den geistlige Stands Afskaffelse. Men der er intet bekjendt om deres Forhold.

Der er endnu en Kreds, hvor Grev Wedel maa have færdets, og det er det gamle berømte „Norske Selskab", hvor hans Landsmænd

[1] Dr. J. P. MYNSTER, *Meddelelser om mit Levnet,* S. 126. C. PAVELS, *Autobiografi,* S. 128.

[2] P. O. BRØNDSTEDS *Reise i Grækenland,* I (Brøndsteds Levnet ved J. P. MYNSTER, S. 9.)

samledes. Nogen bestemt Efterretning om, at han under sit Ophold i Kjøbenhavn har været Medlem af dette Selskab, foreligger dog ikke; men det synes, efter hvad der for øvrigt vides om Grev Wedels Tænkemaade og om hans personlige Forbindelser, neppe engang muligt, at en saa ivrig Fædrelandsven skulde være savnet i denne Kreds, hvor alle andre Nordmænd kom sammen. Han, der hidtil kun havde kjendt lidet til Norge og Nordmænd, maatte netop føle sig dragen mod dette Samfund, for der at søge Omgang med sine Landsmænd og af Samtale med dem at lære det Land bedre at kjende, til hvis Skjæbne han var bestemt paa at knytte sin Fremtid.

I sine Erindringer taler Steffens om det norske Selskab i Kjøbenhavn og dvæler med stor Forkjærlighed ved dette, der aabenbart har gjort et meget stærkt Indtryk paa ham. Af de Mænd, hvem han saa i det norske Selskab, nævner han rigtignok kun Sverdrup og Christie ved Navn; men han fortæller dog i Almindelighed, at han i 1824 ved sit Besøg i Kristiania fandt de fleste af sine Venner fra dette Selskab igjen som de indflydelsesrigeste Medlemmer af Storthinget. I den Skildring, som han giver af Selskabet[1], om hvilket han for øvrigt bemærker, at det kun var en Ruin af, hvad det engang havde været, er der et Stykke, som særlig interesserer, naar man vil lære at kjende de unge Nordmænds Tanker en 10—15 Aar før 1814: „Uagtet Underholdningen i Selskabet var høist ligefrem, saa kunde dog enhver Foranledning aabenbare dets skjulte Sindelag. Det stille Ønske var nu, forsaavidt jeg dengang lærte det at kjende, ingenlunde en Adskillelse fra Danmark, men vel en større Selvstændighed. Med Landets Administration var man utilfreds; især ønskede man et eget nationalt Universitet. Uagtet nu denne Stemning og den dybt rodfæstede Nationalitet, der følte sig fremmed i Danmark, var den fremherskende og ved enhver Opposition traadte skarpt frem, saa var den dog ingenlunde en Hovedgjenstand for Samtalerne."

Den Dom, som Steffens fælder om det norske Selskab, at det kun var en Ruin mod, hvad det havde været, er aldeles berettiget, naar der kun tages Hensyn til de literære og digteriske Begavelser, som det paa denne Tid indesluttede. Norge havde den Gang allerede ydet sine sidste epokegjørende Bidrag til Fællesliteraturen og havde ikke paa længe frembragt nogen Digter af Rang. Danmark skulde nu for en Tid gaa i Spidsen; det havde faaet sin Baggesen, og kunde snart efter pege

[1] HEINRICH STEFFENS, *Was ich erlebte,* V, S. 35 flg.

paa sin Oehlenschlæger, mod hvilke ingen Nordmand kunde stilles op. Den eiendommelige Tone, som i Wessels Dage havde været et Særkjende for det norske Selskabs gode Hoveder, var nu trængt videre ud og havde paavirket alle literære og æsthetiske Kredse. For fremmede, som kom til Kjøbenhavn, var netop den sarkastiske Ironi og det Humor, der udmærkede Omgangstonen i den lærde Verden, meget paafaldende, og denne har vistnok for en Del været en Følge af den Indflydelse, som det norske Selskab havde øvet i sine Velmagtsdage. Selskabet havde sit gamle Ry; men det var ikke mere, hvad det havde været.

Det var derimod blevet noget andet, idet dets Medlemmer nu besjæledes af helt andre Interesser end i Wessels Dage. Literaturen var bleven det underordnede; de unge Mænd, som dannede Selskabets faste Kreds, var for en Del bestemte til at vinde et Navn ad Veie, som ingen Nordmand før havde betraadt. Thi her mødtes i det nye Aarhundredes første Aar de fleste af de mere fremragende Personligheder mellem dem, der i 1814, sammen med Grev Wedel, som hans politiske Venner eller Modstandere, bidrog til at grundlægge Fædrelandets politiske Frihed og Selvstændighed og til at befæste denne. Om end ikke alle disse var Selskabets Medlemmer og jævnlig kom der, saa dannede de dog en stor Kreds, der havde sine fælles Interesser og Berøringspunkter. Enkelte af dem kunde ofte mødes, medens andre blot saaes sjelden[1].

Omkring 1800 og lidt længere ned, netop i de samme Aar, hvori Grev Wedels Studieaar og første Embedsaar falder, levede der i Kjøbenhavn som Studenter, Kandidater eller yngre Embedsmænd en talrig Skare af Nordmænd, mellem hvilke der møder Navne som Christie, Falsen, Wergeland, J. Chr. Berg, Løvenskiold, Andreas Arntzen, J. H. Vogt, P. Chr. Holst, Lorents Lange, Chr. Hansteen, Chr. Krohg, H. M. Krohg, Johan Collett, Hagerup, Hornemann, Lyder Sagen o. fl. a. Det er de ledende Mænd paa Eidsvold og paa de første overordentlige Storthing, det er Mændene fra Carl Johans Raadsbord og den ældste Oppositions Medlemmer, som til denne Tid, uden at ane, hvordan de engang skulde komme til at staa, færdedes sammen og fik de for Livet bestemmende Indtryk, med deres personlige Sympatier og Antipatier. Mellem dem møder ogsaa en enkelt Digter og nogle Videnskabsmænd. De kjendte hinanden tildels ganske nøie, de Mænd, som i 1814 traf sammen paa Eidsvold og i Christiania, og dette Bekjendtskab havde de gjort i Kjøbenhavn. De havde der udviklet og fæstet sine Anskuelser,

[1] J. H. Vogt, *Optegnelser 1784—1846,* S. 16.

idet de paa samme Tid havde Adgang til at deltage i og paavirkes af det rige Liv, som udfoldede sig i Danmarks Hovedstad, og dog stod som en Kreds af fremmede, der havde sin Hjerterod i et andet, fra Danmark meget forskjelligt Land. Saaledes forberededes det, som skede i Norge i 1814, for en væsentlig Del en ti til femten Aar tidligere i Kjøbenhavn mellem de der levende Nordmænd. Dem var det forbeholdt at virkeliggjøre paa sit Hjemlands Grund de Fremtidstanker, der foresvævede den unge Slægt. Saalænge de paa Grund af Forholdene var nødte til at leve i Kjøbenhavn, var det norske Selskab deres Samlingssted, og derfor vil det være uretfærdigt at vurdere den Betydning, som Selskabet havde i denne Periode, alene efter dets blegnende literære Glans.

Til Norge stod alle disse unge Mænds Hu, og Opholdet i Danmark var for dem blot en forberedende Prøvetid, forinden de kunde vie Fædrelandet al sin Kraft og sit hele Arbeide. I denne Henseende delte Grev Wedel sine øvrige Landsmænds Opfatning; de higede alle paa samme Maade tilbage mod Fædrelandet. Der var forsaavidt indtraadt helt nye Forhold. Gjennem det attende Aarhundrede havde Norge skjænket Danmark en Række af betydelige Mænd, ikke alene i Literaturen, men ogsaa tildels i Administrationen. De Ynglinge, som drog ud fra Norge, fængsledes snart i Danmark, fandt sig vel tilrette der og arbeidede sig der frem til anseede Stillinger. Men noget før Aarhundredets Slutning forandredes dette fuldstændig. I de sidste tyve Aar af den gamle Forening drog ogsaa mangen en begavet norsk Yngling over Skagerak for at studere ved det danske Universitet; men Begavelsen søgte nu stedse hyppigere sit Maal i Norge selv, og det blev dette Land, ikke Danmark, til hvis Bedste de vilde ofre sit Arbeide. Saasnart Leiligheden gaves, kom de tilbage til Hjemmet, uagtet de i Brødrene Colbiørnsen havde lysende Exempler paa, hvad der for fremragende Nordmænd var at opnaa ved at blive i Danmark. Selv ældre Mænd, der allerede beklædte de mest anseede Stillinger i Kjøbenhavn, kunde ombytte disse med andre i Fædrelandet. I en hidtil ukjendt Grad følte Nordmændene i Kjøbenhavn sig knyttede til Norge.

Den store Forandring, der saaledes var foregaaet, fandt tildels Sted under Paavirkning af de nye Retninger, der kom frem i Samtidens Literatur. I Danmark og Norge, ligesaavel som i Sverige, vaagnede der en stærk Sans for Nordens Fortid. Man sværmede for de gamle Dage, med deres Kjæmper, og søgte i dem sine Idealer. Den norske og danske Ynglings Hjerte fyldtes med Fryd, naar han tænkte paa „Nor-

mannens Ørnevinger", saadan som Oehlenschlæger i 1813 kunde holde det frem for Grev Wedel, som et Minde fra deres Samliv i Ungdommens Dage. Begge Nationer var her hinanden lige, og Grev Wedel sværmede med Oehlenschlæger og Steffens for Nordens Oldtid. Imidlertid havde dog Nordmændene enkelte Grunde til særlig at føle sig stolte over sit eget Lands Fortid, forsaavidt det blev denne, som for det første kom til at staa i det mest straalende Lys og gav Digterne de Emner, der bedst lykkedes for disse. Nordisk og norsk blev paa en Maade enstydigt, og Nordmændene kunde saaledes med en vis Ret betragte sig som Repræsentanter for det ægte nordiske, hvad de heller ikke undlod at gjøre.

Med Tidens øvrige Ungdom var ogsaa Nordmændene grebne af de nye Ideer om Frihed og Lighed. Uklare, som disse var for de fleste, overførtes de alligevel paa Fædrelandet; dette var fra Fortiden frit, men skulde i Fremtiden blive endnu friere. Nordmanden var nu engang den frie, baade i egnes og andres Øine, og naar han saa mærkede, at der alligevel var visse Hager ved den Frihed, som hans Land nød, var det naturligt, at han blev misfornøiet og ønskede en Forandring. Saaledes fremvoksede den Aand, som Steffens har skildret i sin ovenfor gjengivne Omtale af det norske Selskab. Nordmændenes Fremtidshaab havde begyndt at antage nye Former.

I denne Henseende var der dog ikke nogen Grundforskjel mellem den norske og den danske Ungdom; ogsaa den sidste havde lignende Frihedsidealer, og den i Kjøbenhavn herskende Aand var saa langt fra at lægge Baand paa Nordmændenes vaagnende nye Stemning, at den tværtimod paa mange Maader maa have bidraget til at fremme denne. For Nordmændene, der fra gammel Tid skulde være de frie, var det naturligt at gjøre lidt mere Væsen af den nye Frihed; men deraf følger ikke, at de med Nødvendighed skulde være mere modtagelige for denne end enhver intelligent og dannet dansk Mand. Særegne Omstændigheder gjorde, at den danske Ungdoms Længsel efter politisk Frihed ikke blev tilfredsstillet paa samme Maade som i Norge, og derved kan Efterslægten let blive vildledet i Opfattelsen af dens virkelige Følelser. Der er ingen Grund til at tro, at Danmark i 1814 vilde været mindre modent for Friheden end Norge, om denne da var bleven det budt ved de ydre Omstændigheders Medfør.

Hvad her er sagt om Tidens norske og danske Ungdom i Almindelighed, passer i høieste Grad paa Grev Wedel. Allerede af denne Grund var hans lange Ophold i den danske Hovedstad af megen Be-

tydning for ham. Omgangen med de unge norske og danske Fremtidens Mænd var begeistrende og manende; den viste ham selv de Veie, paa hvilke han skulde vandre. Ved Samtaler med ældre, modne Mænd, der var graanede i Statens Tjeneste, kunde han lære af deres Erfaring og vinde forøget Kjendskab til Verden og til Menneskerne. Sværmeriet for den fjerne Fortid tjente hos ham kun til at fæste Beslutningen om at ofre alle sine Kræfter for Fædrelandet. Tanken paa en Adskillelse fra Danmark var ham sandsynligvis endnu ganske fremmed; men han havde, som hans Ven Steffens siger, for Fremtiden fattet „store Beslutninger". Hvilke disse var, oplyses rigtignok ikke; men det er dog ikke vanskeligt at forstaa, i hvilken Retning hans Fremtidsplaner gik. Hvad Steffens fortæller om Medlemmerne af det norske Selskab, finder vistnok mest Anvendelse paa ham, at han ønskede en udvidet administrativ Selvstændighed for Fædrelandet. I Forbindelse dermed maatte han imidlertid ogsaa have et andet Ønske, at kunne skaffe Norge, og da ogsaa Danmark med, en konstitutionel Forfatning.

Grev Wedel var her af de første Nordmænd, som havde lært at forstaa den politiske Friheds Betydning for sit Folk, og som havde tænkt sig Muligheden af, at den ogsaa kunde indføres i Norge. Da han stod i Storthinget den tyvende Oktober 1814 og holdt sin berømte Tale om Foreningen med Sverige, sagde han om sig selv: „Opvokset i en Tidsalder, da Frihedsluen blussede høit hos Europas mægtigste Nation, og for en stor Del opdraget iblandt et ædelt Folk, som i Aarhundreder har været stolt af sin frie Konstitution, lærte jeg tidligen at agte Menneskets Rettigheder og at elske den lovbundne Frihed." Han har i denne Tale selv pegt paa, hvad der havde vakt hans Kjærlighed til Friheden; hans Ungdomsaar faldt samtidig med den franske Revolution, og han havde i disse Aar indaandet den engelske Luft. Hans egne Ytringer bestyrkes af Engeströms og Niebuhrs korte Udtalelser om hans Ungdom. Efter Flugten hjemmefra lader det ikke til, at hans Meninger undergik nogen Forandring, og han omtales fremdeles i 1802 som „en overspændt Demokrat". Hvad der indbragte ham dette Navn, var kun hans Begeistring for den konstitutionelle Frihed, hvilken han aabent vedgik, og hvad han selv har kaldt sin Agtelse for „Menneskets Rettigheder". Der skulde ikke mere til for at faa en saadan Karakteristik.

Skjønt han selv vedgaar, at han ogsaa var paavirket af den franske Revolution, maa dog hans politiske Idealer nærmest søges i den engelske Forfatning. Men hverken han eller nogen af hans Landsmænd kan allerede ved denne Tid antages at have opgjort sig mere bestemte Planer

for den Forfatning, som de i Fremtiden tænkte sig anvendelig for Fædrelandet. Under det lange Ophold i Kjøbenhavn havde han imidlertid Anledning til at modne og udvikle sine Anskuelser; hvad der før mere skyldtes Andres Impulser og ydre Paavirkning, kunde nu bearbeides gjennem Studier, Selvtænkning og Omgang med andre, og saaledes blev disse hans Læreaar for ham en betydningsfuld Tid, hvori han yderligere forberededes for den Gjerning, som han tidlig havde følt sig kaldet til at udføre. Hans „store Beslutninger" havde Tid til at modnes; men han var sig neppe selv senere klart bevidst, hvor meget han netop i denne Henseende havde udviklet sig under sin „Prøvetid" i Kjøbenhavn. Hvad han, maaske halvt instinktmæssig, havde tilegnet sig under det ensomme Liv i London, kunde først nu gaa rigtig ind i hans Personlighed.

I sin Omgang med Grev Schimmelmann har Grev Wedel ikke lagt Skjul paa sine politiske Meninger, uden at det havde nogen Indflydelse paa deres indbyrdes Forhold. Med al sin Liberalisme var Finansministeren ligesaa lidt, som hans Kolleger i Regjeringen, nogen Tilhænger af konstitutionelle Forfatninger. Men de var tolerante, og dette viste sig ogsaa i Forholdet mellem Grev Schimmelmann og hans unge Privatsekretær, der uhindret kunde vedgaa, hvad der var hans Ideal. Af og til har han vel faaet mærke, at det laa et godt Skridt udenfor, hvad Grev Schimmelmann og Grev Reventlow ansaa for at stemme med Statens Vel; men sligt bandt ham ikke. Den Toleranse, hvormed han mødtes, er et Vidnesbyrd om den Aand, i hvilken Regjeringen førtes, og den kan være et Vink til Forklaring af mange Forhold. Der skal sjelden kunne paavises en Periode, hvori som Regel det gamle har stillet sig mindre fiendtlig til det nye, end netop denne, og hvori man lettere er kommen over de enkelte mere skarpe Brydninger, som indtraf.

Faa, om overhovedet nogen af de unge Nordmænd i Kjøbenhavn var saa bemærket af sin Samtid som Grev Wedel. Dette skyldtes dog ingenlunde alene hans Begavelse og det Ry, han ved den havde vundet. Ogsaa i sin ydre Optræden lagde han an paa at gjøre sig bemærket som Nordmanden, som den ægte Søn af de Fjelde, af hvilke han kun havde seet faa Glimt, og at svare til det Begreb, man i hans Dage havde dannet sig om, hvad der krævedes for at være en ægte Nordmand. Traditionen har berettet, at han stræbte efter at lægge en vis Ryhed i sit Væsen og allerede ved sit djærve, kraftige Haandtag antyde, at man i ham havde en Norges Søn for sig. Han skal ogsaa i

Kjøbenhavn have gaaet under Navn af „den norske Bjørn“, hvad han neppe har havt imod at høre. Sit personlige Mod viste han som forvoven Seiler, der ikke var bange for nogen Fare, naar han i en liden Baad tumlede sig paa Øresund. Denne Vovehalsnatur var maaske en Arv fra Faderens Farfader. Hvad der for øvrigt høres om hans Personlighed fra denne Tid, er ganske interessant.

Overalt viser Grev Wedel sig som den uforfærdede Forsvarer af, hvad han ansaa for sandt og rigtigt, og som en Ven af de undertrykte og uforskyldt lidende, uden Frygt og uden Personsanseelse, varmhjertet, men tillige heftig og fremfusende.

Hvor der var Fare, kunde han ikke holde sig tilbage. I 1801, da Englænderne truede Danmark, meldte han, som dengang var Student, sig til Tjeneste ved det da (i Januar) oprettede nye Landeværn og fik Ansættelse som Kaptein ved Søndre Sjællandske Landeværnsregiment, med Udnævnelse af 2den April. Udsigten til at komme i personlig Dyst med det Folk, mellem hvilket han havde levet i mange Aar, var ham neppe ubehagelig; men han kom dog ikke i Ilden den 2den April. Han skal senere have udtalt sig dadlende om, at høiere Vedkommende lod Landeværnet staa paa et Sted, hvor de saarede, som kom i Land fra Skibene, førtes forbi, saaledes at de uvante Krigere fik se alle Slagets Rædsler, forinden de selv var komne med i Kampen. Selv stod han til 23de November 1803 som Kaptein, men gik da *à la suite* og fik Afsked 19de Januar 1807.

Grev Wedels Selvbevidsthed var ikke ganske ringe, og den kan nok, hvor han stod Ansigt til Ansigt med ældre, anseede Mænd, have ladet ham gaa videre, end disse strengt taget syntes om. Fra Sommeren 1802 berettes der en Historie, som passerede mellem ham og Christian Colbiørnsen. Da denne ikke havde det bedste Ord paa sig mellem Tidens Liberale, kan det nok være, at Grev Wedel har mødt ham med en Fordom, der opveiede de Følelser, han ellers kunde have næret paa Grund af Landsmandskabet. Colbiørnsen skal paa sine gamle Dage have havt en stærk Tilbøielighed til at prale af alt, hvad der tilhørte ham selv, og at ville vide Besked om alt. En Dag havde han i Paahør af en ung Officer og Grev Wedel ytret, at et Kavalleri-Regiment talte 1 000 Mand, men blev straks modsagt af de to unge, der vidste bedre Besked. Grev Wedel kom under denne Samtale ogsaa til at give sin Uvilje mod den tvungne Udskrivning af Bønderne rigtig Luft. Han sagde til Colbiørnsen, at hvis han var en Bonde, saa vilde han, selv om han havde ti Sønner, sende dem alle udenfor

Landet, forat de kunde undgaa Soldaterstanden, og kun i den yderste Nød skulde de komme tilbage [1].

Medens han boede i Professor Kjerulfs Hus, beskrives han som „en Blanding af Barn og Greve"; senere, under Opholdet hos Schimmelmann, er han bleven mere udviklet, men beholdt dog længe sin Ungdommelighed, der imidlertid ofte fremtræder i en meget elskværdig Skikkelse. En ganske betegnende Historie fra disse Aar er følgende. En rig Fru Søbøtker fra Vestindien havde i Kjøbenhavn ladet en Negerinde mishandle og sætte i Arrest, af hvilken hun dog kom ud ved Politimesterens Mellemkomst. Men da Fruen derefter vilde lade Negerinden bringe til Vestindien for der at faa sin Hævn fuldført, flygtede hun til Grev Schimmelmann, der igjen gav Grev Wedel i Kommission at ordne denne Sag. Han traf først en Søn eller Sønnesøn af Fruen, der ligesom han selv var Officer i Landeværnet; da denne vilde slaa Sagen hen i Spøg, lod Grev Wedel ham forstaa, at han nok ikke rigtig skjønte, hvad der var ment, og at det var bedst, de afhandlede Sagen paa militær Fod. Omsider kom Greven til Fru Søbøtker, som igjen henviste ham til Konferensraad Heinrich; men denne var i Gjæstebud. Grev Wedel søgte ham der og fik ham endelig efter megen Møie i Tale, hvorpaa han med stor Heftighed udmalede Sagen og udlod sig med, at en saadan Umenneskelighed ei kunde forsvares. Hertil svarede den haardhudede Konferensraad med en spodsk Mine: „Da vil jeg saamen forsvare det." Enden blev, at Grev Schimmelmann betalte 500 Rdl. for at faa Negerinden løskjøbt.

Der er ogsaa en anden Historie om Grev Wedel fra denne Tid. En Dag, da Kongen var tilstede i Høiesteret, havde en Grev Haxthausen Vagt og var derunder grov mod Grev Wedel, der i civil Dragt stod mellem Tilskuerne. Da han imidlertid fik høre, at denne var en Greve, gjorde han mange Undskyldninger, hvorover Grev Wedel imidlertid blev endnu mere opirret og lod den anden vide, at han agtede at gaa hjem og iføre sig sin Landeværns-Uniform, forat de saa videre

[1] Historien fortælles i et Brev fra Kammerherre Aug. Hennings af 28de Juli 1802: *„Als er (ɔ: Colbiørnsen) aber vom Militair zu reden anfieng und behauptete ein Cavallerie Regiment bestehe aus 1 000 Mann, widersprachen ihm Ernst und der junge Graf Wedel Jarlsberg. Letzterer sagte, dass wäre er ein Bauer und hätte er 10 Knaben, so würde er sie alle ausserhalb Landes schicken, damit sie dem Soldatenstande entgehen sollten. Nur wenn es Noth thäte, würden sie zurückkommen. Dass war kein Wasser auf Colbiørnsens Mühle, die beim Winde geht."* Hennings er Kilden for, hvad der i Texten er meddelt om Colbiørnsens Tilbøielighed til at prale.

kunde afgjøre den Sag. Grev Haxthausen, der ikke følte sig vel tilmode ved en saadan Udsigt, betakkede sig, da han hørte dette, og krøb i Tide til Korset[1].

Grev Wedel var i Besiddelse af et uopslideligt godt Humør og altid oplagt til Spas og Løier. Til en Tid, sandsynligvis medens han var i Professor Kjerulfs Hus, boede han sammen med sin Landsmand, Herman Løvenskiold, der var meget forlegen og undseelig i sit Væsen. En Dag blev Grev Wedel søgt af en Dame, der ønskede at faa noget udrettet hos Grev Schimmelmann. Da det viste sig, at hun ikke kjendte ham personlig, fik han straks Lyst til at spille sin Ven et lidet Puds. Han udgav sig for en Tjener, og idet han sagde til Damen, at hun skulde faa Grev Wedel i Tale, indførte han hende til Løvenskiold og forestillede denne under sit eget Navn. Løvenskiold kom derved i den største Forlegenhed, og idet han ikke vidste, hvorledes han skulde tage Spasen, maatte han finde paa et Svar, som kunde tilfredsstille Damen, og dermed lade hende gaa.

En Sommer paa Sølyst hændte det engang, at Grev Schimmelmann, der var bekjendt for sin Distraktion, efter at have arbeidet en Stund med Grev Wedel, stængte sit Arbeidsværelse af uden at erindre, at Sekretæren var derinde, og kjørte til Kjøbenhavn for at deltage i et Statsraadsmøde. Grev Wedel tog dette med Ro, arbeidede, saalænge der var noget at bestille, sprang siden ud af Vinduet, spiste i Ro og Mag sin Middag med Grevinden og passede saa tilsidst paa atter at være inde i Arbeidsværelset, da det led mod den Tid, paa hvilken Ministeren pleiede at komme tilbage. Da denne lukkede op, fandt han til sin store Forfærdelse Sekretæren fremdeles siddende ved sit Arbeide, hvor han troede, at denne nødtvungen havde tilbragt den hele Dag. Grev Schimmelmann fik heller aldrig den rette Sammenhæng at vide, men blev bestandig i den Tro, at han havde havt sin Privatsekretær under Laas og Lukke, medes han var inde i Kjøbenhavn.

Et andet betegnende Træk, der ogsaa viser en lignende Side ved hans Karakter, er følgende. En af hans Venner, en Baron og Godseier paa Sjælland, der var mindre godt gift, kunde en Vaar ikke bevæge sin Hustru til at forlade Kjøbenhavn og følge med ham til deres Gods. I den Anledning henvendte han sig til Grev Wedel, der bad ham være ved godt Mod og rolig reise sin Vei. Nogle Dage efter hans Afreise

[1] FR. SCHMIDTS *Dagbøger*, S. 54 flg. Schmidt hørte i 1807 Fru Kjerulf fortælle disse Historier.

indfandt Grev Wedel sig hos Baronessen og inviterede hende paa en Kjøretur. Indbydelsen blev modtagen; men Kjøreturen endte ikke, forinden Grev Wedel havde sat Baronessen af paa hendes Mands Gods, der ligger mange Mil fra Kjøbenhavn.

I sine Breve til Onkelen, Wedelsparre, hentyder Grev Wedel en enkelt Gang til, at hans Omgangskreds ønskede, at han skulde gifte sig, men at han selv endnu ikke havde bestemt sig dertil. Brevet lyder saaledes:

Kiøbenhavn den 17de Decbr. 1805.

„Beste Fatter!

Efterlign ei af Forundring over at see nogle Linier fra min Haand Høipræsten Eli's Exempel — som faldt baglængs ned af Stoelen og brak Halsen!!! — Hvorledes lever Du da i den Jydske Hovedstad? — Det vil jeg spørge Dig ret alvorligen om. — Dernæst vil jeg sige Dig, hvad Du formodentligen alt veed — at 11te Decbr. Terminen desværre længesiden er begyndt — Ferdinand har fortalt mig om nogle Penge, Du bedste Fatter! skulde have i denne Termin. — Men hvorledes eller til hvem disse af mig skulde betales, har jeg ei erfaret, naar jeg undtager Cramer, de sædvanlige Renter etc. — samt 200 Rdl. som Oberstl. Bretteville har affordret Ferd.d, og som jeg med Dags Posten tilstiller ham, imod at notere samme paa Mellemregning med Dig. — Indlagte Brev fra Sparresholms nuværende Eier, Grandjean, har lagt, Gud ved hvor længe, i Hels.r og siden paa Borsholm, hvor jeg ved mit sidste Besøg modtog samme til Befordring. — Da det var umaadelig stort, tykt og slet sammenlagt, ønskede jeg ei gjerne at sende hele Pakken med Posten — og da Skribenten ved at adressere til Borsholm viiste, at han ei var just nøie bekjendt med Dig og det altsaa var høist rimeligt, Brevet ei indeholdt Hemmeligheder, har jeg taget mig den Friehed at aabne samme og afskjære den overflødige Halvdeel. — Med Gaarden gaar det, som det kan. — Mange Udgivter og ingen Indtægter, som sædvanlig. — Niels synes at gjøre saavelsom de andre Karle, hvad de kunne. — Mad. H[egelund] græder hver Dag over hendes gode Kammerherre og Kammerherreinde m. v: Hun beder hilse. — Skriv mig nu snart et Par Linier om Adskilligt. Omfavne alle fra

Din oprigtige

H. W. J.

I Hast. Da jeg i Dag har været saa beskjæftiget, at jeg ei veed hvorhen.

Snart meere. — Paa mine Reiser har jeg været frisk som en Fisk — moeret mig kongl: — (men ingen Kone faaet, som jeg dog havde i Commission.)
Beed Julie og Mutter ei være vrede paa mig for min Taushed!! — det ligger i min Natur at have meget at bestille og at give mig endnu mere."

Uagtet han saaledes ikke vil vedgaa, at han havde Giftermaalstanker, berettes det dog, at han særlig havde fæstet sig ved en ung Dame, uden at det dog dermed er sikkert, at han med de Opmærksomheder, han kan have vist hende, just har tænkt paa nogen Forbindelse for Livet. Fri og ubunden, som han var, ovenpaa at være sluppen ud af den Tvang, hvori Faderen holdt ham, har han maaske ikke higet saa stærkt efter at binde sin Skjæbne til en anden. Hans økonomiske Stilling var dog foreløbig ikke saa glimrende, at han uden Betænkeligheder skulde kunne byde nogen ung Dame sin Haand i de Samfundsklasser, hvor han var henvist til at søge sin Brud. Den lille Arv, han havde faaet i 1803 ved Skiftet med Faderen, kunde ikke strække langt, og hans øvrige Indtægter var heller ikke meget store. Det var ham øiensynlig ikke altid let at holde det gaaende, da der gjordes mange Krav paa hans Kasse. Ved Siden af sine egne Anliggender havde han ogsaa adskilligt at bestille med Onkelen Wedelsparres Affærer. Denne havde nu forladt Borsholm og var bosat i Aalborg, hvorfra han vedligeholdt en Brevveksling med Grev Herman, som hovedsagelig synes at have dreiet sig om Forretningsanliggender. Men ogsaa i disse Breve viser sig stadig Glimt af den unge Greves Lune og af hans gode Humør, der aldrig kunde fornegte sig. Et af dem lyder saaledes:

Kiøbenhavn den 11te Janr. 1806.

„Bedste Fatter!

Næst at ønske Dig og Dine af Hjertet et glædeligt Nyt-Aar og mange paafølgende Aaringer, takker jeg Dig for din kjærlige Epistel af 26de Decr. — Jeg begriber sandeligen letteligen, at denne Vinter ikke kan være Dig behagelig — Caroline har fortalt mig Dine Ubehageligheder med Logiet — som maae være Dig dobbelt smerteligt for den gode Mutters Skyld.

Fra Lassen har jeg i disse Dage efter given Anledning modtaget en Skrivelse, men endnu ingen Afregning. — Han boer nu paa Fredensborg efterat have forladt Fasting paa Esserom. — Hvorledes Du eller vi

forholde os til ham i Mellemregning, er jeg aldeles uvidende om. — Med første venter jeg fra ham Efterretning herom. — Lassen har været to eller tre Gange paa Borsholm siden Din Afreise. — Han haver udlagt noget for Gaarden, men ogsaa herfor mangler jeg Regnskab. — En liden Billet fra Dig, der egentligen er den, han har med at bestille, vilde være heel ønskelig. — Lassen synes at være en ganske brav Fyr, — men neppe ordentlig i Forretninger. — Jeg har talt med ham nogle Gange siden min Hjemkomst, — og da paatog han sig efter eget Tilbud at skaffe mig 20 à 24 Stude, — men endnu er intet heraf skeet. — Han lovede ogsaa at have lidt Opsyn med Gaarden; men som sagt have hans Besøg der ei været meget hyppige. Foruden Renter &c: har jeg betalt til Bretteville 200 Rdr. og til Brendstrup 54 Rdr., 4 ℔ 8 β. — Jeg sendte Bretteville ingen Renter, da han i sin Skrivelse sagde, han havde anmodet Dig skrivtligen om at udbetale samme til hans Søn ved Regimentet i Aalborg. — Fra Gudemlund reise nok med det første Sørensen og Michelsen herover. — Dem kunde Du medgive 3die Qvartals Regnskab for, at jeg kunde opgjøre en ordentlig Regning over Gaarden. Jeg er i denne Henseende ganske i Confusion. — Jeg veed for Ex. ei, hvorfra de 1060 Rdr., som Du nævner i Dit Brev, og som Ferdinand har ladet mig formode skulde udbetales i sidste Termin komme. —

Jeg veed intet videre at mælde Dig. — Alting er hos mig vel inden Borde. — Gid jeg stedse og snart maatte høre det samme fra Dig. — Omfavne Mutter, Julie og Julle fra mig. — Til Foraaret haaber jeg sikkert selv at kunne gjøre det. —

Nu ere vi da alle temmeligen visse paa ei med det Første at komme i Ilden, da Fredens Oliegrene overskygge Tydskland!!

Adieu. Gud velsigne Dig.

Elsk stedse Din egen
Herman.

P. S. Jo længere Du kan udsætte at trække paa mig, jo bedre, da jeg har havt uhyre Anstrængelser nødig for at holde Skibet flot i denne Tid. — Men naar Du ei kan længere, forstaar det sig, at jeg er til Tjeneste. —"

Et andet Brev er af samme Art:

Kiøbenhavn den 18de Febr. 1806.

„Beste inderligen elskede Fatter.

Jeg har adskillige forbindtlige Linier og nogle haarde Piller mediatim et immediatim at takke Dig for. — Sidste har min Mave, som er

meget stærk, strax fordøiet, saa at jeg endog ikke har mindste Eftersmag af samme. —

Foranlediget ved Dine Skrivelser har jeg igjentaget spurgt Ferdinand, om han ei havde modtaget noget Dokument fra Dig, som kunde give Oplysning om vore Pengesager, og *da først* modtog jeg Afskrivten af vor Foreening. — Da jeg aldeles intet havde i Hænde, som kunde give mig Oplysning om Mellemværende og det neppe er at formode, at jeg skulle kunne huske det Specielle af det Dokuments Indhold, som jeg paa en Flyvetour til Borsholm underskrev, er det meget begribeligt, at jeg kunde *lade, som om jeg var uvidende om,* at 1060 Rdl. skulde udbetales Dig sidste Termin.

Jeg saavelsom Ferdinand have ventet Dine Anviisninger, Vexler og andre Ordres angaaende Pengenes Udbetaling, men endnu er ingen præsenteret. — Angstett (?) siger en forbandet Løgn, naar han klager over Uakuratesse, i Henseende til Renternes Betaling i denne sidste Termin. — Han afhentede selv Pengene inden Terminens Udløb hos mig. — At de ei bragtes ham, er naturligt, da han stedse pleier at afhente dem. — Det var intet Tilfælde, at han traf mig, da jeg i heele December Maaned neppe var en Dag ud af Byen, og medens Terminen varede, neppe to Timer og foruden sædvanlige Tider i den Tid (som nu) var at træffe ved Spisetid. — I Henseende til Renterne for Limborg er jeg ganske uskyldig, da jeg har havt Christian op i Zahlkammeret med samme, — men derfra bragte han mig det Svar, at Du der intet mere havde at betale, hvilket foranledigede hos mig den Tanke, at de 8 Rdr. vare anviste at betales i Amtstuen. Men jeg har siden, da jeg betalte disse syndige Penge erfaret, at det var en Feiltagelse af en Fuldmægtig som hedder Feilberg, der havde hørt løseligen, hvad Christian sagde, og svaret i den Tanke, at Christian vilde betale Dit forrige Bidrag til Din Fader, som jeg sædvanligen betalte eller lod betale. Skatterne af Gaarden har en Skrivelse fra Lassen faaet mig til at troe vare af ham betalte. — Med det første formoder jeg, at Lassen gjør Afregning. Han siger, han haver endeel udestaaende.
Tiden tillader mig ei at tilføie mere. Hils, kys, klap, omfavn alle Venner, men først og fremst Dig selv

fra din aldrig uoprigtige
H. Wedel Jarlsberg.

At jeg har været Fanden i Vold, veed Du alt, og at jeg er sluppet fra ham, seer Du nu. Derfore ei mere om mig."

Ud af disse Breve lyser det samme glimrende Humør, der altid var hans Styrke i Livet; det bidrog ved mange Anledninger til at styrke hans Modstandskraft i Modgangens Dage og forøge hans energiske Udholdenhed under Kampen for, hvad han ansaa for det rette. De Prøvelser, han allerede havde gjennemgaaet, havde kun lutret ham; de havde ikke efterladt andet end gode Virkninger og intet Skaar gjort i hans freidige, livsstærke Sind.

V.

DE FØRSTE SKRIDT PAA EMBEDSBANEN.

Naar Grev Wedel i 1800 havde talt om sit Ophold i Danmark som en „Prøvetid“, da var dette med fuld Føie. Han havde nu sine Læreaar, og disse benyttedes paa den bedste Maade. Allerede som Privatsekretær hos Grev Schimmelmann havde han rig Anledning til at sætte sig ind i Enkelthederne ved Statsstyrelsen, fornemmelig den finansielle Del, og efterat han i nogen Tid havde beklædt denne Stilling, blev han anvendt i forskjellige andre Hverv, der i endnu større Grad var lærerige og udviklende for ham. Da i 1802 Severin Løvenskiold opgav sine Embedsstillinger i Danmark for at vende hjem til Norge og der overtage sin fædrene Gaard, Fossum ved Skien, og kort efter blev Amtmand i Bratsberg Amt, fik Grev Wedel[1] den efter ham ledige Post som *Assessor i Finanskasse-Direktionen,* til hvilken han udnævntes under 15de Juli 1803.

Det Regjerings-Kollegium, hvori Grev Wedel saaledes fik Plads, var en af de faa Levninger, der endnu var tilbage i den høiere Administration fra Struensee's Periode. Det var først oprettet ved en Kabinetsordre af 6te Juni 1771 under Navn af Finans-Kollegiet og var da bestemt til at overtage den almindelige Bestyrelse af alle Finanssager og føre Tilsyn med alle de Personer, hvis Forretninger angik disse. Da alle Struensee's Indretninger efter hans Fald skulde omgjøres, fik Finans-Kollegiet Lov til at bestaa med indskrænket Myndighed, og det bekræftedes ved Forordningen af 21de Januar 1773, efter hvilken derunder skulde henhøre alle Sager, der angik Penge-, Bank-, Mynt- og

[1] Som Privatsekretær hos Grev Schimmelmann blev han efterfulgt af Georg Philip Schmidt (f. 1766) „genannt von Lübeck“, der døde 1849 som Justitsraad og fhv. Bankdirektør i Altona, og som i sin Tid var en bekjendt Digter.

Kurssager. Denne Ordning vedblev uden Forandring indtil 1784, da der oprettedes et nyt Finans-Kollegium, hvortil henlagdes andre Forretninger end til det allerede forud bestaaende, der nu maatte forandre Navn og for Eftertiden skulde kaldes Finanskasse-Direktionen[1]. Som det egentlige Finansministerium maa efter denne Tid begge Kollegier tilsammen betragtes. Dog gik en større Del af Statens Indtægter fremdeles gjennem Rentekammeret, der indtil 1782 havde fælles Chef med Finans-Kollegiet. Under Finanskasse-Direktionen var henlagt et Assignations-Bogholderkontor, et Hoved- og Kontra-Bogholderkontor, Kontoret for Statsgjælden og Kontoret for Statens Aktiva; den havde, som det heder, særlig at „besørge alle Statens Indtægter og Udgifter, alle Revisions-, Udmyntnings- og Lotto-Sager og i Almindelighed, hvad betræffer den besynderlige Forvaltning af Mynt-, Penge- og Kassasager, som grunder sig paa staaende og tilværende Resolutioner, samt af de Indtægter og Udgifter, som hidtil til Skatkammeret har været henlagte". I begge Kollegier var Grev Schimmelmann første Medlem. I Finanskasse-Direktionen fungerede derhos 3 Direktører og 1 Assessor, medens det underordnede Arbeide udførtes af Bogholdere som Kontorchefer og for øvrigt af Fuldmægtige og Kopister[2]. Det var Assessorposten, der nu i 1803 overdroges den unge Nordmand. Der er ved den det mærkelige, at den før 1814 kun beklædtes af Nordmænd.

Ved Siden af sin Stilling i Finanskasse-Direktionen blev Grev Wedel tillige Sekretær i den store Kommission, der var nedsat under 2den Mai

---

[1] Resolutionen om denne Forandring er af 2den Juni 1784; den nærmere Kundgjørelse skede ved Kancelli-Plakat af 18de Juni. Smlgn. A. F. BERGSØE, *Greve Chr. D. Fr. Reventlows Virksomhed som Kongens Embedsmand og Statens Borger,* I, S. 124.

[2] I det nye Finans-Kollegium skulde, som det heder i Kancelli-Plakaten af 18de Juni, forenes Bestyrelsen af det hele Finansvæsen; Kollegiet skulde „have Forestillingen af alle Sager, Finanserne betræffende, Udfærdigelsen af alle kgl. Forordninger og Plakater om nye Paalæg eller Ophævelse af Skatter, som ikke efter forrige Anordninger eller efter deres Natur henhører til andre Departementer, Expeditionen af Mynt-Reglementerne, Foranstaltningen af alle overordentlige Udgifter, Forestillingen om Pensioner, og i Almindelighed alle de til Statens Finans-, Penge- og Kreditvæsen henhørende Sager, som ikke udtrykkeligen er henlagte til Over-Bank-Direktionen, til Finanskasse-Direktionen eller til Skatkammer-Direktionen." Overbankdirektionen bestyrede Bankens Anliggender, medens der ved den samme Plakat i Stedet for det hidtil bestaaende Skatkammer var oprettet en Skatkammer-Direktion, „som af en dertil anvisende Fond, besørger alle nu reglementerede staaende Pensioner og Vart-Penge, samt de til den gamle militære Enke-Kasse henhørende Pensioner, samler af de aarlig opkommende Besparelser en Fond til Statens ved overordentlige Omstændigheder foranledigede Udgifter, og over alle disse Anliggender gjør umiddelbar allerunderdanigst Forestilling."

1787, som det hed, „til at undersøge adskillige Finanserne betræffende Gjenstande“, og som siden havde været i Virksomhed. I denne Kommission, der omtales som den „i Danmarks Statsforvaltnings-Historie berømte Finans-Kommission“ [1], var de to Statsministre, Greverne Schimmelmann og Reventlow, de ledende; ved deres Side fungerede til forskjellige Tider mange af Danmarks og Norges dygtigste Mænd som dens Medlemmer. Medens Grev Wedel var Kommissionens Sekretær, bestod den, foruden af de allerede nævnte, af Frederik Moltke, F. J. Kaas, Ove Ramel Sehested, Grev Rantzau-Aschenberg, Konferensraaderne Wendt, Tetens, Wormskiold og Ove Malling, Legationsraad Eggers og Etatsraad Nils Tønder Lund. Af disse var Sehested og Lund Nordmænd, medens Moltke og Kaas begge havde beklædt høiere Embeder i Norge.

Finans-Kommissionen har navnlig i de Aar, som gik forud for 1800, forberedet mange hensigtsmæssige Foranstaltninger til Udviklingen af Rigernes Næringsveie, til Ordningen af Fattigvæsenet, til Pengevæsenets Organisation og til Gjennemførelsen af de Grundsætninger, hvorpaa Toldvæsenet var bygget efter Anordningen af 1ste Februar 1797. Overhovedet var det i denne Kommission, der indesluttede en betydelig Sum af Dygtighed, at de fleste af Grev Schimmelmanns og Grev Reventlows Ideer først blev behandlede og prøvede; i den fik de for en stor Del den Form, hvori de endelig fremtraadte, og saaledes blev Kommissionen i Grunden at betragte som Styrelsens Hjerte. Fra først af var den anordnet for at forberede Forslag til Indskrænkning af Statens Udgifter og Forøgelse af dens Indtægter, hvad Grev Schimmelmann især haabede at kunne opnaa ved at fjerne de Hindringer, der stod i Veien for en friere Udvikling af Monarkiets økonomiske Hjælpemidler, fornemmelig med Hensyn paa dets Handelsforhold. Dens Nedsættelse var saaledes en blandt de mange Ytringer af den liberale Aand, hvori Kronprins Frederiks Styrelse betragtede alle sociale og økonomiske Spørgsmaal.

Beklageligvis er Kommissionens Papirer ikke samlet opbevarede. Hvad der nu kjendes til dens mangeaarige og omfattende Virksomhed, er derfor ikke saa meget, som ønskeligt kunde være, og det maa ovenikjøbet bringes sammen fra mange forskjellige Gjemmesteder i Arkiverne. Tildels er der endog Grund til at befrygte, at vigtige Dele af Kommissionens Papirer er tilintetgjorte. Tiltrods for den velvillige Hensigt, hvori den var nedsat, og i Strid med de Principer, som Grev

[1] A. F. Bergsøe, *Grev Christian Ditlev Frederik Reventlows Virksomhed,* I, S. 162 flg., hvor der meddeles nærmere Oplysninger om Kommissionens Nedsættelse, dens Virksomhed, dens Medlemmer o. lign.

Schimmelmann ved andre Leiligheder har hyldet, var nemlig Kommissionens Forhandlinger hemmelige, og dette kan have medvirket til, at Medlemmerne heller ikke har anseet sig berettigede til at lade dens Papirer komme til Efterverdenens Kundskab.

Paa Grund af disse Forhold er det kun lidet, som kjendes til Grev Wedels Virksomhed, medens han var Finans-Kommissionens Sekretær. I September 1803 sees han som saadan at have sat sit Navn under en udførlig Forestilling, der blev indgiven til Kongen, men uden at det vides, hvorvidt han har havt nogen Andel i dens Affattelse. Ved Siden af sin Stilling i denne faste Kommission blev han ogsaa anvendt paa anden Maade i Kommissioner, der blot var i Virksomhed for kortere Tid, og som nedsattes i særlige Øiemed.

Om Vaaren 1804 blev der nedsat en Kommission, der skulde udtale sig om det fremtidige Forhold mellem Staten og Handelshuset Peschier & Co. Blandt Medlemmerne af denne Kommission var B. G. Niebuhr, der fremdeles paa denne Tid stod i dansk Statstjeneste, og Grev Wedel, begge forhenværende Privatsekretærer hos Grev Schimmelmann, der paa denne Maade for en Tid kom til at arbeide sammen. Kommissionens Arbeide ledede til et ganske eiendommeligt Resultat.

Peschier, hvis Navn er blevet bekjendt i den danske og norske Finanshistorie ved det Forhold, hvori hans Handelshus fra nu af bragtes til Staten, var anseet for at være en dygtig Forretningsmand. Han var i sin Tid af Grev Schimmelmann indkaldt fra sit Fødeland, Schweiz, og havde nedsat sig i Kjøbenhavn, hvor hans Handelshus havde betydelige Forbindelser med Statskassen. Som en Følge deraf kom han imidlertid til at skylde større Beløb til Banken og Depositokassen, hvilke det nu blev Spørgsmaal om at dække, samtidig med, at Handelshuset skulde støttes af Bankokontoret. Kommissionen kom til det Resultat, at den bedste Maade, hvorpaa disse indviklede Forhold lod sig ordne, vilde være, om der kunde oprettes et nyt Hus med det gamle Navn, Peschier & Co., i hvilket Staten gik ind som Medinteresseret. Dette skulde da ske paa den Maade, at der paa Bankokontorets Vegne indtraadte en Interessent, og at Huset styredes efter fælles Overlæg af samtlige, som deri var interesserede. Herom blev der oprettet Kontrakt, og det foreslaaede nye Handelshus Peschier & Co. kom virkelig istand. Det spillede senere en betydelig Rolle i Finanshistorien, og Følgerne af det eiendommelige Forhold, hvori det stod til den dansk-norske Statskasse, lader sig ogsaa mærke efter 1814. Det er muligt, at der i 1804 ikke var nogen anden Vei at slaa ind paa, med mindre

Statskassen vilde blive udsat for et betydeligt Tab, og at dette er Forklaringen til, at man indlod sig paa et Foretagende, hvorved det offentlige blev Deltager i et privat Handelshus. I det første Aar gik ialfald Forretningen godt og gav Overskud.

Ved Siden af denne offentlige Virksomhed havde Grev Wedel ogsaa i Aarene 1803—1806 adskilligt Arbeide for Grev Schimmelmann med dennes jydske Godser, Grevskabet Lindenborg med Gudumlund, hvorhen han jævnlig foretog Reiser. Ved Gudumlund var der anlagt forskjellige Fabriker, som voldte sin Eier mangehaande Vanskeligheder, indtil han i 1803 lagde deres Bestyrelse i Grev Wedels Haand. Der kom da mere Fart i Tingene, og den Forventning, hvormed Grevinde Schimmelmann havde hilset hans Overtagelse af Arbeidet, at han var den Herakles, der skulde bringe Orden i Augias's Stald, viste sig snart berettiget[1]. Han ryddede grundig op, afsatte og indsatte og fik det Hele i en ny og bedre Gang; for denne hans Gjerning er der i vore Dage fra kompetent Hold ydet ham Anerkjendelse. Grev Wedel stod særlig paa en god Fod med Fabrikernes underordnede Personale og maa ved sin Indflydelse over dem have havt en god Hjælp under sit Arbeide. Han viste dem Tillid, samtidig med at han var streng i sine Krav til dem. Det var tillige en Virksomhed, som i høieste Grad tiltalte ham selv, og af hvilken han ventede sig store Resultater; hvis man fulgte hans Plan, da skulde Gudumlund om nogle Aar i sin Art være et af de første Anlæg i Europa, — saa skrev han 5te December 1803 til Grev Schimmelmann[2].

Men dette Arbeide var dog ikke nok for Grev Wedel. Det var ham, som han selv sagde, en Trang at give sig det mest mulige at bestille. Saaledes indlod han sig ogsaa i Spekulationer med Kulleierne paa Bornholm, paa hvilke hans Opmærksomhed sandsynligvis er bleven henledet af Grev Schimmelmann. I Aarene 1803—1805 foretog han gjentagne Reiser til Bornholm, hvorhen han seilede med en Jagt, der i Taagen paa Østersøen baade kunde bringe ham til Ystad og andre Havne, inden den naaede frem til Rønne. Han fik paa Bornholm for egen Regning nogle Kulleier i Gang, hvortil han rimeligvis har anvendt en Del af sin mødrene Arv. Men denne Drift har neppe

---

[1] L. Bobé, *Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekreds,* IV, S. 222 flg.
[2] I *Samlinger til jydsk Historie og Topografi,* 2 Række, IV, S. 1—114 har Chr. Brønnum, selv Forpagter af Gudumlund, leveret en Afhandling over de derværende ældre Fabrikanlæg og i denne trykt en Række meget interessante Breve fra Grev Wedel til Schimmelmann o. A. fra Aarene 1803—1806, det sidste skrevet efter hans Ankomst til Kongsberg.

bragt ham noget større Udbytte. Efterat han selv havde opgivet den, synes han dog i den første Tid fremdeles at have været interesseret i dens Fortsættelse og at have ydet Bidrag dertil i rede Penge[1].

Et Liv som det, Grev Wedel førte, optaget af Arbeide, hovedsagelig med Finansstyrelsen, var i høi Grad lærerigt. Han gjennemgik her en praktisk Skole, i hvilken han fra Grunden af erhvervede sig Indsigt i den dansk-norske Stats finansielle System. Han, der faa Aar efter skulde blive sit Fædrelands første Finansminister, havde erhvervet Forudsætningerne for denne Stilling i sine Tjenesteaar under Grev Schimmelmann som Privatsekretær, som Assessor i Finanskasse-Direktionen og Sekretær i Finans-Kommissionen. Den tilkommende Chef for det norske Finansdepartement har benyttet disse Aar godt og lært, hvad læres kunde. Finansernes Stilling var i de Aar, hvori Grev Wedel arbeidede med dem, ingenlunde nogen gunstig, og det gik stadig nedad, indtil den store Katastrofe i 1813 kom som en uafviselig Nødvendighed. Efter den afsluttede Grev Schimmelmann sin Virksomhed som Finansminister, og vel et Aar senere begyndte hans Elev i en lignende Stilling under de mest fortvivlede Forhold, men førte dog Finanserne ud af alle Kriser. Medens Eleven senere har høstet stor Anerkjendelse for, hvad han udrettede, har Grev Schimmelmanns Finansstyrelse tildels været Gjenstand for skarpe Domme, idet den er bleven bedømt efter sin endelige Udgang. For os har den i ethvert Fald, hvordan den end maa bedømmes, sin Interesse netop, fordi det var i denne Skole, Grev Wedel udviklede sig som Finansmand.

Allerede ved Grev Schimmelmanns Indtræden i Regjeringen, i Aaret 1784, befandt Monarkiets Finanser sig i en mislig Tilstand, og han maatte derfor, i det samme han overtog den øverste Ledelse af Finanskollegiet, begynde som Reformator. I det følgende Aar, 1785, fremlagde han sit finansielle Program, ved hvis Udarbeidelse han paa

---

[1] Bornholms Kulleier var i det 18de Aarh. gjentagne Gange i Drift. Noget før 1800 var der i Anledning af dem nedsat en Kommission. Et af Grev Wedels Kulværker maa have ligget *„ved Claus Terkilds Mølle“*; Schakten var der 20 m. dyb, og Fløtsen, der skal have givet gode Kakkelovnskul, 5 m. tyk. Senere var dette i nogle Aar det eneste Sted, hvor der paa Bornholm foregik Bergværksdrift efter Kul. Fra Marts 1807 til August 1809 blev der ved tre Mænds daglige Arbeide tilsammen udbragt omtrent 10,000 Tdr. store og 1000 Tdr. Smaakul. Driften fortsattes fra Marts 1807 af Regimentskvartermester Andreas Rasch, der var indtraadt i et Interessentskab med 3 Mænd i Rønne, hvilke ydede personligt Arbeide. I November 1809 oprettedes et større Aktieselskab. Oplysninger herom i den indbundne Samling *Bornholmiana,* II, i Rigsarkivet i Kjøbenhavn, samt hos FR. THAARUP, *Danmarks Statistik,* I, S. 18 flg.

mange Punkter indhentede Raad og Veiledning fra Rentekammerets Præsident, Grev Reventlow, og som altsaa for en væsentlig Del maa siges at være et Udtryk for begge disse Statsmænds Opfatning. Ifølge den i Forbindelse dermed opgjorte Beregning antog Finansministeren, at det skulde lykkes i Løbet af 30 Aar, altsaa til Udgangen af 1815, at have afbetalt den hele Statsgjæld, som for 1785 opgives til et Beløb af omkring 24 Millioner Rigsdaler. Til Statsgjældens Forrentning oprettedes, i Overensstemmelse med det nye Program, et særeget Rentefond og til dens Afbetaling et saakaldet synkende Fond, hvorhos det bestemtes, at det tidligere uheldbringende Fællesskab mellem Banken paa den ene Side og Finanserne eller Statskassen paa den anden for Fremtiden skulde være ophævet og de sidste afgjøre alt tidligere Mellemværende med Banken. I 1791 grundlagdes saa den nye dansk-norske Speciesbank.

Grev Schimmelmanns Finansplan var i flere Henseender et mærkeligt Arbeide, og navnlig er den betegnende for den velvillige, helt igjennem menneskevenlige Aand, der besjælede dens Forfatter og hans Kolleger. De vilde ikke forbedre Statskassens Forfatning ved at trykke Befolkningen gjennem Paalæg af nye Skatter og Afgifter; man skulde gaa langsomt frem og efterhaanden forøge Monarkiets økonomiske Evne ved at fjerne alt, der stod i Veien for Udviklingen af dets materielle Hjælpekilder, ved at skabe et friere og rigtigere Handelssystem og ved at befrie Næringsveiene for alle trykkende Baand. Navnlig lagdes der Vægt paa, at man kunde fremme Agerdyrkning og Industri. Naar man saa dertil samtidig ved Hjælp af de forhaandenværende Midler formindskede den store Seddelmasse, der var kommen i Omløb som en Følge af Finansernes gjentagne Benyttelse af Banken som Hjælpemiddel, og efterhaanden afbetalte Statens inden- og udenlandske Gjæld, antog Grev Schimmelmann, at man kunde naa det store Maal, han havde sat for sin Virksomhed: at skabe et ordnet og fast Finanssystem [1].

[1] I Indledningen til Finansplanen af 1785 heder det, efterat der først er givet en Udsigt over den mislige Stilling: „Imod disse saa ufordelagtige og Deres-Majestæts Undersaatter og Finanser saa meget trykkende Omstændigheder, ved Finans-Kollegiet ingen sandere og virksommere Midler at angive, end at de Kilder maa forstoppes, hvorfra de have deres Udspring. Det vi tilforn allerunderdanigst har anført, vil endog overbevise Deres Majestæt, at disse er de eneste, og at alle andre Midler, som ikkun udvise Udveie og en temporær Lettelse, forværrer Skaden i Stedet for at læge den. Forøgelse af Produktionen, af Landets Grundkapital ved Kulturens, Vindskibelighedens og Handelens Forøgelse; Formindskelse af Bankosedlernes Cirkulation, en sukcessiv, men bestandig Afbetaling paa Statens Gjæld, disse 3 Poster ind-

Aldrig kan en Regjering, i Forhold til sin Samtid, med større Iver have arbeidet paa at træffe det rette, paa at ramme det rigtige økonomiske Livsprincip for et Statssamfund, og den har her arbeidet med Held. Uagtet den ogsaa i denne Henseende har gjort betydelige Feilgreb, saa er det dog sikkert, at det store materielle Opsving, der foregik over det hele Monarki i Aarene 1785—1807, for en ikke ringe Del skyldes de Foranstaltninger, som Kronprinsens Regjering under Ledelse af de to Statsministre, Schimmelmann og Reventlow, traf for at fremme Næringsveienes Opkomst. Endnu lever denne „Christian den syvendes Tid" i de gamle Broderfolks Erindring som en Tid for den materielle Blomstring, og det med Rette, — kun at det ikke er den sindssyge Konge, men hans Søn og dennes Raadgivere, hvem Æren tilkommer. De onde Tider, som fulgte bagefter, har bidraget sit til at sætte den i et saa meget mere straalende Lys.

Regjeringen lod det aldrig mangle paa samvittighedsfuldt Arbeide for at gjennemføre denne Del af Finansplanen. Til de første Foranstaltninger, som den traf i dette Øiemed, hører Oprettelsen af en Kreditkasse (1786), hvorved det var Tanken at fremme Agerbruget og overhovedet Bondestandens Bedste ved at tilstaa faste Laan til en ganske lav Rente, samt for Norges Vedkommende særlig til at fremme og ophjælpe Skovdriften, Bergværksdriften, Anlæg af Kanaler og anden gavnlig Virksomhed af lignende Art. I 1787 nedsattes den før omtalte store Finanskommission, som forblev i Virksomhed gjennem en lang Række af Aar.

Den Tillid, som Grev Schimmelmann og de øvrige Ministre nærede til de Virkninger, deres System vilde have paa Monarkiets materielle Udvikling, forledede dem til at gjøre vel sikker Regning paa, at Fremtiden ogsaa vilde stille sig gunstig for deres Planer til at bringe Statsfinanserne paa en fast Fod. De var sikre paa, at naar de Foranstaltninger, som de havde truffet til Næringsveienes Udvikling, først fik bære Frugt og vise sine Virkninger, vilde dette ogsaa forøge Statens økonomiske Evne. Indtil det kunde ske, vilde de nøies med efter Evne at regulere Finansernes Balanse gjennem Besparelser. Da dette

---

befatter tilligemed Finansernes sparsommeligste Forvaltning, efter vores Overbevisning, alt hvad der kan bidrage til at give Deres Majestæts Stater den Velstand og deres Finanser den Styrke, som Landets naturlige Beskaffenhed og Beliggenhed berettige dem til." S. M. NATHANSON, *Danmarks National- og Statshusholdning* (2den Udg.), S. 470. Smlgn. A. S. ØRSTED, *Af mit Livs og min Tids Historie,* II, S. 41 flg.

ikke altid strak til og man alligevel fastholdt den oprindelige Bestemmelse om ikke at gribe til nye Skattepaalæg eller optage Statslaan, saa Grev Schimmelmann sig, da der maatte skaffes Udveie, nødsaget til at gjøre Brud paa sine egne Grundsætninger og ty til Banken som Hjælpekilde for Finanserne, samt indlade sig paa en kostbar og farlig Vekselomsætning, der hovedsagelig dreves gjennem de to Bankokontorer i Kjøbenhavn og Altona.

Grunden til, at man kviede sig ved den blotte Tanke paa at optage Statslaan og derigjennem ordne Finanserne, dække deres Forpligtelser til Banken og have de fornødne Beløb i Kasse, var den allerede antydede, — at Regjeringen, fremfor alle Grev Reventlow, ansaa det urigtigt at forøge Skattebyrden, hvilket vilde blevet en Nødvendighed, hvis man skulde have optaget og forrentet nye Laan. For at undgaa de rentebærende Statslaan var det saaledes, at man vendte sig mod det farlige, men lokkende Middel, at skaffe rentefrie Laan i al Stilhed ved at udstede Sedler. Grev Schimmelmann maatte paa Grund af sin egen og sine Kollegers Synsmaade gribe til Seddelformerelsen som et nødvendigt Onde; det Held, som her fulgte ham i Begyndelsen, forledede ham til at vedblive. Det lykkedes ham i en Række af Aar, indtil 1799, at holde Sedlernes Kurs til pari, og saaledes kunde man leve i den Forestilling, at man havde faaet det rentefri Laan, som var ønsket.

Finansplanen var opgjort under Forudsætning af en stadig Fred, og saalænge der var rolige Tidsforhold, gik det ogsaa nogenlunde godt. Egentlig var der vel neppe nogen Tid, om hvilken det kan siges, at Finansplanens Beregninger har slaaet aldeles til; men dog var der Grund til at være fornøiet med Resultaterne før 1788, og ligeledes blev der mellem 1792 og 1799 afbetalt henimod 6 Millioner paa den udenlandske Gjæld. Derimod nødvendiggjorde de politiske Forviklinger i 1788 Udtællinger, der oversteg Finansernes Evne. Da der efter disse Forviklingers Bilæggelse atter indtraadte gunstigere Forhold, ansaa Regjeringen det ikke hensigtsmæssigt at opgive sit tidligere System, og den nøiedes fremdeles med at anvende, hvad der laa den nærmest ved Haanden, og med at benytte de Midler, som var vel kjendte og havde lange Tiders Praxis for sig. Grev Schimmelmann og hans Kolleger var her lidet opfindsomme, hvor det gjaldt at paavise nye Udveie; de holdt sig udelukkende til den gamle Fremgangsmaade, uagtet det netop var denne, som havde fremkaldt alle de Misligheder, hvilke det var blevet deres Opgave at afhjælpe.

I Haabet om, at der dog engang maatte komme bedre Tider, fortsattes altsaa, som man havde begyndt. Fremfor at tage de sikre Byrder, der vilde fulgt med at optage Statslaan i Tide og ved at forøge Skatterne, udsatte man sig for store Tab i Fremtiden, hvis man skuffedes i de politiske Forudsætninger, der var Betingelserne for Finansplanens Gjennemførelse. Dette er vistnok det, som paa Grund af Tidsforholdene endelig blev Grundmangelen ved Systemet, hvilket ogsaa synes at være erkjendt fra dets Forsvareres Side. Som Undskyldning er anført, at Statslaan dengang var sjeldnere, og at det ingenlunde var saa let at optage dem, som det senere blev. Efter 1800 blev imidlertid Regjeringen nødsaget til at benytte denne Udvei. Medens Grev Schimmelmann ovenpaa de bitre Erfaringer, han under den store Handelskrise i 1799 havde gjort med Banko-Kontorerne, var bleven mere betænkelig ved at benytte den udstrakte Vekselkredit, optoges der i de følgende Aar en Række af inden- og udenlandske Statslaan, hvis Forrentning han nu kunde trøste sig med var bleven lettere, da Befolkningens Evne til at bære nye Skattepaalæg ogsaa var bleven meget forøget. Som en Følge deraf kunde nu Regjeringen med mindre Betænkelighed end tilforn, for at dække de voksende Udgifter, gribe til den anden Udvei, som hidtil stedse var bleven forsmaaet, og efterhaanden ved Indførelsen af en Række nye Paalæg forøge Skattebyrden. Men da var det forsent. Hvad der tidligere kunde have hjulpet, udrettede nu ikke noget. De ydre Forhold stillede sig i denne Tid særdeles ugunstig for Finansplanens Gjennemførelse; først medførte det forbigaaende Fredsbrud i 1801 betydelige, aldeles upaaregnede Udgifter, og senere hen tyngede gjennem flere Aar de store Udrustninger tillands og tilvands meget stærkt paa Finanserne, for hvilke de blev en tærende Kræft.

Paa denne Maade oplevede man til en Tid, da den private Velstand befandt sig i en Tilstand af jævnt fremadskridende Blomstring, at Finansplanen af 1785 mødtes af stedse voksende Vanskeligheder. Den blev en stor Skuffelse. Man havde i 1785 stillet Statsgjældens Afbetaling i Udsigt. Denne viste sig i Virkeligheden i 1807 at være vokset fra 24 Millioner til 42. Der var i 1785 bebudet en Formindskelse af den store cirkulerende Seddelmasse og en Afvikling af Finansernes Mellemværende med Banken. I Stedet var dette sidste blevet endnu mere indviklet, og man havde i 1807 en Seddelmasse i Omløb, der var stegen til mere end 26 Millioner. Man havde villet undgaa nye Skatter og havde dog i 1807 paalagt saadanne til et Beløb af 13

Millioner Rigsdaler[1]. Saa langt var man kommen i Fredsaarene. Efter Krigens Udbrud var der intet andet Middel levnet end at fortsætte paa de engang betraadte Veie, og saaledes endte den Schimmelmannske Finansstyrelse med den store Statsbankerot i 1813.

Nu kan man pege paa, hvor Feilen laa; man kan mene som saa, at Udfaldet vilde være blevet et andet, hvis Regjeringen havde været hurtigere til at benytte mere virksomme Midler og ikke var vedblevet at leve i Haabet om, at alt tilsidst maatte ordnes til det bedste. Men saa maa det ogsaa erkjendes, at der er meget i, hvad en dansk Forfatter i denne Anledning har anført: at hvis Konjunkturerne i 1799 og senere hen havde stillet sig gunstig og Finansministeren da havde kunnet realisere Seddelmassen, vilde han rimeligvis have høstet stor Ros, fordi han havde sparet Monarkiet for den Byrde, der vilde fulgt af at gjøre Laan og forrente disse. Uheldigvis gik alt stik modsat af, hvad der var beregnet, og dermed traadte Systemets Mangler klart frem i Dagen. Men for at dømme retfærdig maa man ogsaa have for Øie, at der før 1784 var gjort store Feilgreb, hvis Virkninger maatte være meget generende for den følgende Regjering, maaske endog i den Grad, at en større Del af Ansvaret maa paahvile Grev Schimmelmanns Forgjængere. At bukke under for sine Forgjængeres Feil er en Udsigt, der maa staa for enhver finansiel Reformator som en Mulighed, der ikke er af de fjerneste. Og fremfor alt maa det ikke glemmes, at de ydre Forhold stillede sig afgjort ugunstig gjennem mange Aar, og at det var disse, som gjorde Udslaget[2].

Grev Wedels Arbeide med Finansstyrelsen falder i den anden Periode af den her omhandlede Tid, i den, hvori den ene af de opgjorte Forudsætninger efter den anden slog Feil og Manglerne ved Finansplanen stedse blev mere aabenbare. Han fik saaledes fra nærmeste Hold se de Vanskeligheder, der voldtes ved den voksende Statsgjæld, ved den vældige Seddelmasse og ved Statskassens Benyttelse af Banken som Hjælpemiddel i sine Forlegenheder. Men han lærte tillige

[1] NATHANSON, anf. St., S. 523.

[2] Det Schimmelmannske Finanssystem og hele den Maade, hvorpaa denne Minister ledede Monarkiets Finansstyrelse, hører til de Afsnit af det dansknorske Monarkis Historie, hvori det har været allervanskeligst at trænge ind. De lettest tilgjængelige Oplysninger fandtes tidligere i de foran omtalte Verker af NATHANSON, BERGSØE og ØRSTED, hvilke to sidste Forfattere forsvarer Systemet imod den førstes Kritik, hvorhos der var meddelt en Oversigt af S. C. ANDERSEN, *Om Bank- og Pengevæsenet i den dansk-norske Stat* (Christiania 1882), S. 38 flg. Nu haves der en udtømmende Fremstilling hos M. RUBIN, *1807—1814*, Kjøbenhavn 1892.

at vurdere de ædle Tanker, der laa til Grund fór dette skjæbnesvangre Experiment, skjønt han vel ogsaa maatte forstaa, at i Nødens Tider er det for en Finansminister ikke nok at være en Filantrop og forbedre den private Velstand, og at den, som helst vil undgaa alle stærke Midler, tilsidst kan bringes i den Stilling, at han maa anvende Kure, der bliver ødelæggende for den hele Statsorganisme. For en Mand, der eier et skarpt Blik, vil altid en Skole som den, Grev Wedel gjennemgik under Grev Schimmelmann, være i høieste Grad lærerig; der var i disse Aar Anledning for ham til at tilegne sig alt, hvad der var efterlignelsesværdigt, saavelsom til at vinde Erfaring om de Feilgreb, der maatte undgaaes.

Som finansiel Embedsmand i Kjøbenhavn afsluttede Grev Wedel sin Forberedelse til at overtage en Embedsstilling i Norge. Det var den Fremtid, han havde valgt sig selv. Han havde i Danmark kunnet opnaa de høieste Stillinger, som han maatte have ønsket, og om han havde sat sig det Maal at blive det samlede Monarkis Finansminister, vilde han have kunnet nære ligesaa godt Haab om at naa denne Stilling, som nogen dansk Lensgreve. I ethvert Tilfælde vilde en glimrende Karriere have ligget foran ham, hvis han var forbleven i Danmark. Men hans engang fattede Bestemmelse om sin Fremtid stod fast: han vilde til Norge og ofre dette Land al sin Kraft.

At vie Fædrelandet sin hele Daad var nu Grev Wedels Maal. I sværmerisk Hengivenhad for sin Moders Minde, i begeistret Taknemmelighed mod den Mand, i hvem han saa sin Velgjører, aandede han kun for denne Tanke. Naar han endnu talte om Fædrelandet, har det i visse Henseender været Fællesmonarkiet, der stod for ham. Men mere og mere gik det over til at være Norge alene. I hans varme Breve til Schimmelmann er der nok et videre Fædreland, som staar for Tanken; men det maa allerede da være berettiget inden Monarkiet at udsondre et snevrere, — Norge, som disse Følelser særlig gjælder.

Fra et af hans Besøg paa Gudumlund foreligger der et mærkeligt Brev fra Grev Wedel. Han havde modtaget et Brev fra Finansministeren, hvori denne havde skrevet om sine egne Planer og om sin egen Stilling, og saa svarede hans endnu ikke fireogtyveaarige Sekretær ham den 1ste Juli 1803 i følgende Ord:[1]

„Ubeskrivelig har dette Billede af Deres Excellences ædle, velvil-

[1] Den tyske Original er trykt af CHR. BRØNNUM *i Samlinger til jysk Historie og Topografi*, anden Række, IV, S. 93 flg.

lige, menneskevenlige og af Fædrelandskjærlighed opfyldte Sjæl rørt mig. Var ikke de Spirer til Mandens og Borgerens Dyder, som min fortræffelige Moder engang nedlagde i mig, under Deres Excellences godhedsfulde Opsigt og Pleie, vokset op til et stærkt Træ, som kan byde Verdens Storme Trods, saa vilde Intet mere belive mig end Ønsket om at fortjene de mange godhedsfulde Ytringer, som Deres Excellences Brev indeholder. I Deres Excellences Skjød aflægger jeg med inderlig Glæde og Rørelse den høitidelige Ed, at jeg til mit Livs sidste Aandedræt, af yderste Kraft skal være virksom for Fædrelandet, hvis Vel Deres Excellence saa længe har pleiet, og jeg haaber endnu rigtig mange Aar vil pleie, — det kan nu være, at jeg tjener Staten som Embedsmand eller som virksom Privatmand. Min Tid, min Formue, min Sundhed, mit Liv skal jeg gjerne ofre paa Fædrelandets Alter. Dette er min Tak for de godhedsfulde Følelser, hvormed Deres Excellence beærer mig.

Jeg begriber let det Ubehagelige, det Dilemma, hvori de Mænd, hvem Statens Vel er betroet, er blevne hensatte gjennem de nuværende Konjunkturer. Paa alle Sider omgivne af troløse Naboer og Allierede, med talrige Arméer paa vore Grænser, med de store Afstande mellem Rigets forskjellige Provinser, en Beliggenhed, som let kan pirre en Erobrers Begjærlighed, — alt dette og endnu utallige andre Omstændigheder synes at tilraabe os, at Staten, om den end for Øieblikket nyder den dybeste Fred, svæver i en stor Fare, idet Forandringen i den troløse bevæbnede Nabos Sindelag straks paa Øieblikket truer selve Statens Existence uden at lade os Tid til at træffe de efter vor Indretning og Forfatning nødvendigvis langsomme Forsvarsforholdsregler. Griber vi de nødvendige Midler til Forsvar for at være forberedte paa ethvert Tilfælde, da truer der os en helt uundgaaelig Fare, som let kunde have Opløsningen af Statens Baand til Følge. Naar man Aar efter Aar lader Statens Udgifter overskride dens Indtægter, maa man endelig (og i Danmark, som endnu sover, frygter jeg snart) komme til det Maal, hvor Muligheden for nye Anstrængelser af denne Art ophører og Gjældsbyrden bliver saa stor, at det ved feudale Indretninger i mange Aarhundreder trykkede og sig netop gjenoplevende Folks Skuldre ikke længere kan bære dem. Folket bliver Fortvivlelse til Del, og Staten er fuldkommen paralyseret."

Paa denne Maade betragtede den unge Sekretær Monarkiets Fremtid; i saadanne Ord malede han for sin Overordnede sin egen Opfatning, og dette var et Syn paa Forholdene, hvori disses paafølgende Ud-

vikling gav ham Ret. Hvad der er mærkeligt i dette Brev, er bl. a. hans Omtale af Danmark som et endnu sovende Land; det stemmer igjen med, hvad han i samme Brev meddeler om sine personlige Indtryk fra Reisen gjennem Jylland, — om den initiativløse Dødens Stilhed, han næsten overalt havde mødt. Der synes her at komme frem Stemninger, der laa dybere, og som virkede paa hans Opfatning i det Hele. Men det kan ikke nærmere sees, hvorpaa han grundede denne sin Opfatning af Danmark, og i hvilken Udstrækning han havde Ret i den Dom, han freidig afgav. Den har antagelig nærmest været foranlediget ved, hvad han paa Reisen havde Anledning til at se i de mindre Byer, hvorimod den neppe rammer Samtidens Landboforhold.

Foreløbig skulde han altsaa vende sig til Norge.

VI.

OPHOLD PAA KONGSBERG OG UDNÆVNELSE TIL AMTMAND I BUSKERUDS AMT.

Det første offentlige Hverv, der blev Grev Wedel overdraget i hans Fædreland, stod i Forbindelse med de uheldige Forhold, som herskede i Bergstaden *Kongsberg* efter Sølvværkets Nedlæggelse i 1805. Medens Kongsberg tidligere længe havde været betragtet som en af de største Perler i den norske Krone, som de oldenburgske Kongers rige underjordiske Skatkammer, og saa igjen i det 19de Aarhundrede paany har aabnet sine Rigdomme, var Sølvværket fra 1769 blevet drevet med en stedse voksende Underbalance, der i Perioden 1791—1803 gjennemsnitlig beløb sig til 215,000 Rdl. om Aaret. Dette var den navnkundige „kongsbergske Subus", der maatte dækkes af Finanserne og ikke bidrog lidet til at forøge de Vanskeligheder, med hvilke Monarkiets Finansstyrelse havde at kjæmpe. Da disse Forhold havde vedvaret i omtrent 35 Aar, uden at der viste sig Udsigt til Bedring, vaktes Tanken paa at indstille Sølvværkets Drift.

Kongsberg Sølvværk hørte under Rentekammeret, hvis Præsident, Grev Reventlow, maatte faa megen Indflydelse paa dets endelige Skjæbne. Han nærede i Almindelighed en stærk Interesse for det norske Bergvæsen og ønskede saaledes ikke uden tvingende Grunde at stanse Virksomheden paa Kongsberg; men han kunde heller ikke være blind for, at denne ikke i Længden lod sig holde i Gang paa den Maade, som det længe havde gaaet. Driften og den hele Styrelse lader til at have havt sine store Mangler og at have været overordentlig kostbar; Arbeidskraften udnyttedes kun i ringe Grad, medens Intriger synes at have krydset hinanden fra alle Sider. Saaledes er det nok

muligt, at et saa voldsomt Middel som den fuldstændige Nedlæggelse var nødvendigt, hvis Kongsberg Sølvgruber atter skulde komme i ordentlig Gang og give Udbytte. Efterat der paa Foranstaltning af Grev Reventlow var anstillet en nærmere Undersøgelse angaaende Sølvværkets Drift, en Undersøgelse, der klart lagde for Dagen, hvor fortvivlet Forholdene stillede sig —, og efterat Grev Reventlow selv personlig havde havt Anledning til at udtale sig om Sagen, blev denne fremmet med stor Skyndsomhed. Om man tidligere i det længste havde kviet sig ved at foretage noget, gik det nu til Gjengjæld saa meget hurtigere. Under 24de Oktober 1804 faldt kgl. Resolution for, at Sølvværkets Drift skulde stanses. En Kommission blev nedsat for at afgive nærmere Betænkning om Tiden for Nedlæggelsen og om Maaden, hvorpaa denne kunde foregaa, og efterat den havde afgivet sin Forestilling, blev det ved kgl. Resolution af 10de Juli 1805 bestemt, at Sølvværket skulde nedlægges fra Udgangen af ellevte Bergmaaned i samme Aar [1]. Dermed brød den længe forudseede, maaske uafvendelige Katastrofe løs over Bergstaden.

Her var kun Tale om at beholde det hele Værk i Gang efter den gamle Udstrækning, eller om fuldstændig at indstille dets Drift. For Alvor synes der ikke at være reist Spørgsmaal om at fortsætte denne efter en indskrænket Maalestok eller om at gjøre Forsøg paa at redde det berømte Sølvværk ved at bringe Udgifterne i et mere rimeligt Forhold til Indtægterne. Dommen over Sølvværket var uigjenkaldelig fældet, og den skulde udføres. Fra mange Kanter har der lydt en haard Kritik over Beslutningen i sig selv, som overilet, som fordærvelig for Bergstadens Interesse og som ødelæggende for al mulig Drift i Fremtiden. Man nøiedes ikke med at indstille Værkets Drift; man ødelagde det; hvad der lod sig tilintetgjøre, blev tilintetgjort, og hvad der ikke kunde ødelægges, blev givet til Pris for de forarmede Beboere af Stedet. Det var, som om man vilde udrydde alle Minder om den storartede Virksomhed, som her havde fundet Sted, og dermed tillige om de Feilgreb, der kunde være begaaede. „Det var," siger Jacob Aall [2], „som om man vilde lukke Døren til alle Forvildelser paa et Værk, hvis Drift omsider var bleven saa ødelæggende for Staten, endskjønt dets slette Tilstand mere var en Følge af Uvidenhed og uhensigtsmæs-

---

[1] BERGSØE, *Grev Reventlow*, II, S. 243 flg. Resolutionen er bl. a. indtagen i Rentekammerets Skrivelse til Finans-Kollegiet af 13de Juli 1805, indført i Bergkontorets Kopibog i Rigsarkivet.

[2] JAC. AALL, *Erindringer* (2. Udg.), S. 56 flg.

sig Bestyrelse, end af en indvortes Armod.“ Grev Vargas Bedemar, der besøgte Kongsberg nogle Aar efter Nedlæggelsen[1], ytrer sig ligeledes i haarde Ord.

Den store Arbeidsstok, der ogsaa i den uheldige Driftsperiode var holdt samlet ved Sølvværket, blev gjennem dettes Nedlæggelse bragt i en fortvivlet Stilling. Regjeringen havde her en uafviselig Pligt til at tage sig af deres Kaar og gjøre, hvad der stod i dens Magt for at redde dem fra den overhængende Nød. Paa den Tid, da Nedlæggelsen fandt Sted, var der ved Sølvværkets forskjellige Indretninger ialt sysselsat mellem 17 og 1800 Arbeidere[2], af hvilke blot et ganske lidet Tal i Fremtiden kunde beskjæftiges ved den ene Grube, der vedblev at være i Drift for Statens Regning, eller ved de Gruber og Pukværker, der enkeltvis overlodes til private. En Del Arbeidere fik ogsaa Sysselsættelse ved det nyanlagte Jernværk paa Kongsberg. Men dette hjalp ikke meget langt. For den store Mængdes Vedkommende maatte der gribes til andre Forholdsregler. Alle ugifte Bergarbeidere over 55 Aar og alle gifte over 45 ansaaes berettigede til Pension, og til de øvrige udbetaltes en Godtgjørelse een Gang for alle. Uagtet der hertil medgik ikke ganske smaa Beløb, ansaaes det dog mere fordelagtigt for Staten at overtage Udtællingen af disse Pensioner end at beholde den kongsbergske Subus som staaende Udgiftspost.

Paa forskjellige Maader sørgedes der ogsaa for at bringe de Arbeidere, som ikke fik livsvarig Pension, over i andre Livsstillinger. Alle Gutter, som havde staaet i Sølvværkets Tjeneste, blev saaledes satte i Haandværkerlære paa andre Steder, bl. a. i Kjøbenhavn, hvorhen der kom et større Antal af disse saakaldte „kongsbergske Drenge“, som dog ikke altid fik det bedste Ord paa sig for Flid, Orden og Arbeidsomhed. I den private Bergværksdrift og overhovedet i al Arbeidsvirksomhed blev der ved Sølvværkets Nedlæggelse pludselig kastet ind en overflødig Kraft, som ikke viste sig at være meget brugbar. De kongsbergske Sølvværksarbeidere var ikke vante til det udholdende og anstrængende Arbeide, der nu krævedes af dem, og de kom snart i Vanry. Uden stadig Sysselsættelse maatte de efterhaanden søge tilbage til sin første Hjemstavn, hvor de blev en meget besværlig Byrde

[1] Vargas Bedemar, *Reise nach dem hohen Norden*, I, S. 124 flg.

[2] En Protokol, der viser Navnene paa alle ved Sølvværket ansatte Arbeidere, fordelte efter Gruberne og efter deres Beskjæftigelse, findes i Rigsarkivet mellem Rentekammerets indkomne Breve (Berg- og Saltværkskontoret, 1806, a, No. 86).

for den udarmede Bergstad, hvis Fattigvæsen i Forveien var betynget nok, en Følge af de foregaaende Tiders Feilgreb.

Ordningen af Fattigforholdene paa Kongsberg kunde ikke længe opsættes. Den var ogsaa efter Sølvværkets Nedlæggelse noget af det første, hvorpaa Regjeringen henvendte sin Opmærksomhed. Thi hvorledes man end vilde indrette sig, var det uundgaaeligt, at der blev mange arbeidsløse Mennesker tilbage paa det gamle Sted, hvilke det gjaldt at skaffe Underholdning. Bergstaden, der mistede sin vigtigste Næringsvei, kunde ikke antages at have de fornødne Midler dertil, og saaledes blev det Staten, som hovedsagelig maatte bære Byrden; det var den, der ved sin uheldige Optræden som Driftsherre havde foranlediget den Katastrofe, hvis Virkninger nu skulde afværges, og den maatte for en større Del tage Følgerne deraf. Umiddelbart efter at Beslutningen var fattet om Sølvværkets Nedlæggelse, begyndte Rentekammeret at undersøge Fattigvæsenets Tilstand og træffe de første Foranstaltninger til at ordne dette. Ved en Skrivelse af 13de Juli 1805 paalagdes det Oberbergamtet i Forening med Kammerjunker, Major Petersen og Foged Jonas Collett, der var det tilforordnede i alle Sager, som angik de ved Sølvværkets Nedlæggelse opstaaede Forhold, at afgive Forslag „om Fattigvæsenets Indretning for Fremtiden i Forbindelse med en udvidet og for modvillige med Tvangsmidler understøttet Anstalt og et vel indrettet Skolevæsen, tilligemed Efterretning om Fattigvæsenets Indretning for nærværende Tid“ [1]. I Henhold til denne Skrivelse blev der fra Oberbergamtet truffet de første Foranstaltninger til at ordne det kongsbergske Fattigvæsen. Det indhentede fra Fattigforstanderne det fornødne Mandtal og den forlangte Oversigt over de bestaaende Forhold. Fattigforstanderne afgav en Forestilling, hvori de beregnede Udgifterne ved de fattiges Forsørgelse til 22,400 Rdl. aarlig. Derhos udarbeidede Foged Collett en Beregning med Plan „saavel til 1ste Klasse fattiges bedre Forsørgelse i Fremtiden som til Indretningen af de fornødne, med Tvangsmidler forbundne Arbeids-Indretninger og Undervisnings-Anstalter“, om hvilken Plan Oberbergamtet, da det oversendte alt det saaledes indsamlede Materiale, bemærkede, at det antog, den burde følges, og at det ikke betvivlede, den maatte gjøre virksom Nytte, naar Rentekammeret vilde udvirke, at der af den kongelige Kasse blev anvist de fornødne Beløb. Oberbergamtet afgav den Erklæring, at der i Bergstaden herskede stor Trang og Elendighed, og at

[1] Berg- og Saltværkskontorets Kopibog for 1804—1806 i Rigsarkivet.

denne maatte forudsees at ville tiltage, naar Vinteren kom; derfor maatte der skaffes snarlig Hjælp[1].

Oberbergamtet havde saaledes gjort Colletts Forslag til sit, hvorefter Sagen blev tilstillet Oberberghauptmand M. Thr. Brünnich til Erklæring. Denne, der havde styret Sølvværket indtil Nedlæggelsen, opholdt sig nu i Kjøbenhavn, hvor han under 15de Januar 1806 ogsaa afgav sin Erklæring[2]. Imidlertid ansaaes Sagen endnu ikke for tilstrækkelig forberedt, og det blev derfor bestemt, at den paany skulde behandles af Oberbergamtet, som i den Anledning skulde tiltrædes af enkelte andre Mænd.

Paa dette Sagens Standpunkt var det, Grev Wedel fik med den at gjøre. Ved en kongelig Resolution af 28de Marts 1806[3] fik han Paalæg om at begive sig til Kongsberg for der i Forening med Oberbergamtet og de dette tilforordnede Mænd at udarbeide og til nærmere kgl. Approbation indsende en udførlig Plan for den hensigtsmæssigste Indretning af Bergstadens Fattigvæsen og derefter deltage i dets Organisation. Det kan efter dette ikke have varet længe, forinden Grev Wedel gav sig paa Veien, og inden 16de Mai var han paa Kongsberg, hvor han derefter tilbragte Sommeren, sysselsat med det Arbeide, som var ham overdraget.

Arbeidet gik raskt fra Haanden. Sandsynligvis er det Grev Wedel, som her har været den virksomste. Derved maa dog ikke oversees, hvad Foged Collett kan have udrettet til Sagens Fremme. Han havde allerede tidligere havt Anledning til at sysselsætte sig med disse indviklede Forhold og var saaledes fremdeles vel kjendt med dem. Grev Wedel paa sin Side kom ny og frisk op i Forholdene og har utvivlsomt drevet paa, saa meget som det stod i hans Magt, for at faa en Ordning. Hvad Del den enkelte kan have taget i Arbeidet med denne, lader sig ikke paavise. At Grev Wedel her ikke har gjort mindst, er imidlertid let at forstaa.

Hovedsagen var at istandbringe en Ordning saa snart som muligt og derigjennem at skabe et brugbart Grundlag for den kommende Tid, uden at fæste sig saameget ved enhver Enkelthed. Dette var Forudsætningen, hvorefter man gik frem, og med den for Øie kom man

[1] Skrivelse fra Oberbergamtet til Rentekammeret af 26de Oktbr. 1805, i Uddrag indtaget i Rentekammerets Journal for Buskeruds Amt (No. 736) for 1805, i Rigsarkivet.
[2] Uddrag i samme Kontors Journal (No. 37) for 1806.
[3] Berg- og Saltværkskontorets kgl. Resol. (Rentekammeret) 1806—1807, No. 13.

ogsaa hurtig til en Afslutning. Allerede samme Aars Høst var Arbeidet færdigt, og Grev Wedel kunde da, tilligemed sine Medarbeidere, afgive til Rentekammeret et Udkast til en Plan for Fattigvæsenets Indretning og Bestyrelse i Bergstaden. Dette var i det væsentlige bygget paa den af Kongen under 31te Mai 1799 approberede Plan for Fattigvæsenet i Kjøbenhavn med Forstæder. Hvor det paa Grund af de lokale Forhold havde vist sig nødvendigt at afvige fra denne Plan, blev en saadan Afvigelse udførlig begrundet. Forinden Udkastet blev indstillet til kongelig Approbation, blev der i Sagens Anledning af Rentekammeret paany indhentet Betænkninger, denne Gang fra Kancelliet og fra Brünnich. Den sidstnævnte fandt derved intet væsentligt at erindre, medens Kancelliet havde flere Bemærkninger at fremsætte. Dette gjorde i en Betænkning af 7de Oktober den Udsættelse ved Arbeidet i Almindelighed, at det vistnok havde været mere hensigtsmæssigt, om man havde lagt til Grund det under 10de Juni 1803 stadfæstede Reglement for Fattigvæsenets Indretning og Bestyrelse i Danmarks Kjøbstæder, idet det antoges, at Forholdene paa Kongsberg maatte have mere Lighed med de mindre danske og norske Kjøbstæder end med Kjøbenhavn. Da Rentekammeret efter Modtagelsen af disse Betænkninger under 16de Oktober afgav sin Forestilling om Sagen, fandt ogsaa dette Regjeringskollegium, „at det havde været ønskeligt, at ved førbemeldte Udkasts Forfattelse tillige var blevet taget Hensyn paa Reglementet for de danske Kjøbstæders Fattige“. Men det erkjendtes ved Siden deraf, „at den betydelige Mængde fattige, der findes paa Kongsberg, og de Indretninger, som der agtes iværksatte, vel kunne gjøre Afvigelser i Bergstadens, fra de øvrige danske og norske Kjøbstæders Fattigvæsens Indretning nødvendige“. Rentekammeret gik tillige ud fra, at de nu foreslaaede Bestemmelser for det meste grundede sig paa den allerede bestaaende Ordning af Fattigvæsenet, af hvilken der sporedes heldige Virkninger, og det kunde derfor heller ikke have noget at erindre mod, at Udkastet i det Væsentlige toges til Følge som en provisorisk Anordning, for saaledes at skaffe den hurtigst mulige Afgjørelse paa Sagen.

Dette skede ved kgl. Resolution af 31te Oktober 1806, ved hvilken den indgivne Plan, med de Forandringer, som Kancelliet — med Hensyn paa de deri foreslaaede Straffebestemmelser — og Rentekammeret havde anseet hensigtsmæssige, blev approberet som provisorisk gjældende; dog skulde det, saasnart en almindelig Anordning for Fattigvæsenet i Norge kunde bringes istand, tages under Overveielse, hvor-

vidt ikke ogsaa det kongsbergske Fattigvæsen kunde ordnes i Overensstemmelse med, hvad der skulde gjælde for det øvrige Land. Medens alt andet Fattigvæsen i Norge som i Danmark hørte under Kancelliet, skulde Rentekammeret have Overbestyrelsen af Bergstadens Fattigvæsen. Samtidig blev der til dettes Understøttelse af den kongelige Kasse bevilget 20,600 Rdl. een Gang for alle, hvilket Beløb skulde anvendes til Indkjøb af to Gaarde, som skulde indrettes til Arbeids- og Tvangshuse, til Anskaffelse af Redskaber og Materialier, til Opklædning af trængende og „til Indretninger i det paa Stedet værende Sygehus", — samt i de første 2 Aar 36,330 Rdl. aarlig til de fattiges Forsørgelse, til Medikamenter og Sygepleie, til Betjentes Lønninger m. m. Derhos ansattes en Direktion for Kongsbergs Fattigvæsen, til hvis Medlemmer udnævntes Grev Wedel, Kaptein og Overførster Boeck, Sognepræst Haslef, Foged Collett, Byfoged Stabell og Kjøbmændene Borup og Jørgensen[1]. Den saaledes approberede Anordning om Fattigvæsenet paa Kongsberg blev udgiven i Trykken for derigjennem at gjøres tilgjængelig for alle Vedkommende. Den stod ved Magt indtil 1815, da der blev truffet en ny Ordning[2].

Den ved den kongelige Resolution nedsatte Direktion for Kongsbergs Fattigvæsen traadte allerede i Virksomhed den 13de November 1806 og meldte dette samme Dag til Rentekammeret; Direktionen anmodede da tillige om at faa sig anvist de fornødne Midler til sin Virksomhed. Men her fik den ikke hurtig Svar. Det synes, som om Finans-Kollegiet har havt vanskeligt for at skaffe Penge; thi uagtet gjentagne Anmodninger saavel fra Direktionen til Rentekammeret som fra dette til Finans-Kollegiet, kom der intet Svar før den 23de December, da Kollegiet underrettede Rentekammeret om, at der var anvist 8000 Rdl. paa den norske Zahlkasse. Rentekammeret havde ønsket en større Sum; men Finans-Kollegiet nøiedes med at anvise det nævnte Beløb og forlangte derhos nærmere Oplysninger[3].

---

[1] Sagens Akter ved den kongelige Resolution af 31te Oktober 1806, i Rigsarkivet (Rentekammeret, Berg- og Saltværkskontoret, kgl. Resolutioner 1806—07). Til de i Texten nævnte Medlemmer af Fattigvæsenets Direktion kom senere Bergmedicus Peckel, der blev ansat ved kgl. Res. af 5te Juni 1807 (smstds).

[2] WESSEL-BERGS *Reskripter,* IV, S. 601—619. KRAFT, *Topografisk-statistisk Beskrivelse over Kongeriget Norge,* II (2. Udg.), S. 125 flg. *Rigstidenden* for 1815, No. 70, 74 og 75.

[3] Direktionens Skrivelser til Rentekammeret af 13de Novbr. og 13de Decbr. 1806, Rentekammerets Skrivelser til Finans-Kollegiet af 6te og 20de Decbr. 1806, tilligemed det sidstes Svar af 23de Decbr. 1806 i Rigsarkivet (Rente-

For Direktionen var dette en meget ubehagelig Omstændighed; det maatte paa mange Maader lægge den Hindringer i Veien under dens Arbeide for Gjennemførelsen af den nye Ordning. Thi dertil behøvedes utvivlsomt mange Penge. Grev Wedel og hans Medarbeidere i Direktionen havde fra det første Øieblik af taget sin Opgave med Alvor og Kraft. Vinteren stod for Døren eller var allerede kommen i sin fulde Strenghed og derfor var det nødvendigt at ordne Fattigforsørgelsen saa hurtig som muligt. Der blev indkjøbt Materialier; der antoges forskjellige Haandværkere til at istandsætte Bygninger og Inventarier og forfærdige nye; Bergstadens fattige blev indførte i nye Mandtal, efter hvilke der uddeltes Almisser; der blev sørget for at skaffe Klæder til de nøgne, og for øvrigt truffet alle de Foranstaltninger, som krævedes af Forholdene. Men dette medførte mange Udgifter, og saalænge ikke den ventede Anvisning fra Finans-Kollegiet var indløben, maatte Direktionen hjælpe sig, som den bedst kunde. Den lod sig dog ikke stanse af de Vanskeligheder, som den saaledes mødte. Direktionens Medlemmer vilde ikke, fordi de manglede Penge, paadrage sig nogen Del af Ansvaret ved at lade Fattigvæsenets Ordning henstaa, og saaledes skaffede den sig Pengene dels ved selv at gjøre Forskud, dels ved at optage Laan.

Der er ved dette rastløse, selvopofrende Arbeide en stor Lighed med Grev Wedels senere Færd i Livet, og saaledes er der megen Grund til at antage, at det for en væsentlig Del var ham, der drev paa, at det skulde gaa med en saadan Fart, og ham, der især staalsatte Direktionen. I ethvert Fald har Direktionen seet rigtig, naar den gik ud fra, at det hovedsagelige her var at skaffe snarlig Hjælp, og om der kunde være Indvendinger at gjøre mod den Ordning, som den fik istand, saa var dette for intet at regne imod den store Ting, at Bergstadens fattige ikke skulde staa hjælpeløse, naar Vinteren kom. Det ser ud, som om den havde naaet dette Maal, og det er da hovedsagelig skeet derigjennem, at den arbeidede med en Fart, der ikke hørte til det sædvanlige, og som derfor synes at være kommen lidt for rask over Finans-Kollegiet, der ikke viste den samme Hurtighed med at skaffe Midlerne til at opretholde denne travle Virksomhed.

Grev Wedels Arbeide med det kongsbergske Fattigvæsen var aldeles i Grev Schimmelmanns menneskevenlige Aand. Den Opgave, som her

kammeret, Berg- og Saltværkskontorets indkomne Breve, 1806, C. No. 87). Grev Wedel har renskrevet og vistnok ogsaa gjort Udkast til Skrivelsen af 13de Decbr.

forelaa, var at gjøre, hvad gjøres kunde, for at afværge fra de enkelte Følgerne af de skjæbnesvangre Feilgreb, hvori Statsstyrelsen gjennem en lang Række af Aar havde gjort sig skyldig med Hensyn paa Sølvværket. Umiddelbart opsendt fra Kjøbenhavn, blev han Regjeringens Repræsentant ved dette Arbeide, og han kunde da tro at have frie Hænder til at gjennemføre de samme Synsmaader, som han hidtil havde hørt forkynde af sin faderlige Ven og Velgjører, Grev Schimmelmann. Saa meget mere overraskende maatte det blive ham, at han under dette Arbeide netop skulde føle sig ladt i Stikken af dennes eget Regjerings-Kollegium. Han fik der Anledning til at se en Modsætning mellem Regjeringens Theori og den haarde Nødvendighed, som maaske ikke tidligere var gaaet op for ham med samme Klarhed. Den haarde Nødvendighed var Pengemangelen, den Schimmelmann-Reventlowske Regjerings Achilleshæl, som lammede Udførelsen af de ædleste Hensigter. Men ved Siden deraf fik ogsaa Grev Wedel, i det samme han var traadt ud i det praktiske Liv og skulde handle paa egen Haand, en Følelse af, at Kollegiernes Styrelse ikke var den bedst indrettede og den mest hensigtsmæssige. Dens Formalisme, dens Langsomhed kunde ikke tiltale en Natur som hans, der vilde arbeide rask og se hurtige Resultater af sin Virksomhed, uden at lade sig paavirke eller binde af underordnede Hensyn. Han fik netop Leilighed til at se den fra dens svage Sider. Medens der i Kjøbenhavn korresponderedes frem og tilbage mellem Kollegierne om, hvorledes Pengene skulde anvises og med hvor store Beløb, voksede Nøden paa Kongsberg. Han lærte da at hjælpe sig selv, hvad der mest stemte med hans naturlige Tilbøielighed, og at handle paa egen Haand. Men tillige vaktes derved hans Kritik over Regjeringssystemet, som han nu lærte nærmere at kjende gjennem dets Virkninger.

Han fik et Indblik i de store Vanskeligheder, som var forbundne med at styre hans Fædreland paa en tilfredsstillende Maade fra Monarkiets Midtpunkt, fra Kjøbenhavn. Naar det, som i dette Tilfælde, gjaldt om at bringe hurtig Hjælp, skulde han føle sig hemmet ved de lange Afstande, der end mere lod Følgerne af Regjeringens Langsomhed træde for Dagen. Med den Adgang, han nu havde til at sætte sig ind i de beklagelige Forhold paa Kongsberg, maatte hans Blik for Manglerne ved Regjerings-Systemet end mere skjærpes. Om Ansvaret for den store Katastrofe ikke kunde væltes over paa nogen enkelt Mand, ligesaa lidt som Aarsagen lod sig søge i nogen enkelt Foranstaltning, saa kunde dog ingen negte, at Ulykken for en Del kunde været afværget

og ialfald dens Følger være blevne langt mindre følelige, hvis en kraftig og virksom Styrelse tidligere havde grebet ind. Som mange andre af sine Landsmænd har vel heller ikke Grev Wedel kunnet staa foran det rige Sølvbjerg, der endnu gjemte saa store Skatte af det ædle Metal, uden at rette en Bebreidelse mod den Regjering, der ansaaes for at være Skyld i, at denne gamle Velstandskilde maatte lukkes. Saaledes kan det ikke slaa Feil, at allerede den første Virksomhed, der overdroges Grev Wedel i Norge, bidrog meget til at give ham det Syn paa Forholdene, som siden stedse mere udvikledes. Om han allerede fra Kjøbenhavn medbragte Ønsket om en udvidet Selvstændighed for sit Fædreland, saa maatte det hurtig vokse under Indtrykket af, hvad han saa paa Kongsberg. En Styrelse af Norges Bergværker med Sæde i Kjøbenhavn maatte dog være noget af det, hvis Urimelighed faldt mest i Øinene, selv om det fra først af kunde være foranlediget ved særegne historiske Forhold; disse havde med Tiden tabt sin Berettigelse.

Grev Wedel havde hidtil været baaren oppe af den mest udstrakte Velvilje fra deres Side, der havde den største Indflydelse paa Statsstyrelsen. Men det personlige Forhold, hvori han saaledes var kommen, kunde ikke lukke hans Øine for Fædrelandets Behov. Han, der ikke vilde være andet end Nordmand, og som allerede i Kjøbenhavn havde stillet sig paa dette rent norske Standpunkt, maatte end mere gjøre det efter sin Ankomst til Landet. Den Kritik, han kunde anvende paa Regjeringens Handlinger, maatte blive en særlig norsk Kritik med Udgangspunkt i, hvad han ansaa for at være Norges Ret og Krav. I denne Retning udviklede han sig i den følgende Tid, hvori han opholdt sig i Norge. Hans Synsmaader maatte vinde i Klarhed, og han fik jævnlig Anledning til at danne sig mere bestemte Meninger om Forholdene. Han havde jo tidlig fattet „store Beslutninger“. Nu lærte han efterhaanden, hvorledes han skulde virke til Fædrelandets Bedste. Men dette krævede dog sin Tid. Ved Ankomsten til Kongsberg kjendte han endnu kun lidet til Land og Folk, og derfor maatte ogsaa hans „store Beslutninger“ i mange Henseender være yderst uklare. Eftersom han lærte sine Landsmænd og deres Livsvilkaar at kjende, tjente dette ogsaa til at modne hans Tanker om, hvad Fremtiden kunde bringe Norge, indtil endelig de ydre Begivenheders Gang gav dem en bestemt Skikkelse og skjænkede hans politiske Ideal dets fuldstændige Afslutning.

Opholdet i Norge, det fra først af kun skulde være midlertidigt, blev snart et fast. Medens Grev Wedel paa Kongsberg arbeidede med Fattigvæsenets Ordning, blev han knyttet for bestandig til Norge, idet

han opnaaede et af Landets høieste Embeder. Til en Begyndelse havde han tænkt, ialfald foreløbig, at kunne komme tilbage til Gudumlund for en kortere Tid og fortsætte sin Virksomhed dersteds.[1] Nu blev dette umuligt.

Den 19de Mai 1806 var Amtmanden i Buskeruds Amt, Emanuel Rafn, afgaaet ved Døden, og Grev Wedel, der ved sine Forretninger paa Kongsberg netop havde faaet sig anvist sin første Virksomhed i dette Amt, meldte sig til at komme i Betragtning ved Udnævnelsen af hans Eftermand. Der havde til dette Embede i alt meldt sig 7 Ansøgere, nemlig foruden Grev Wedel Amtmændene Hegge i Nordland og Fr. Thaarup paa Bornholm, Fogderne Collett i Numedal og Sandsvær, Lind i Østerdalen og Elster i Orke- og Guldalen, samt Byfoged Heiberg i Svannike. Rentekammeret omtalte i sin Indstilling samtlige Ansøgere som Mænd, hvilke det maatte meddele det bedste Vidnesbyrd, og udhævede særlig ved Collett, at han saavel i den nuværende, som i den nærmest forudgaaende Ledighed i Buskeruds Amt havde bestyret dette „til Kammerets fuldkomne Tilfredshed“. Rentekammeret nævnte dog fremfor de øvrige Grev Wedel som den, hvem det havde al Grund til at anse som den for Embedet bedst skikkede; det forudsattes, at han fremdeles kunde og skulde vedblive at deltage i Fattigvæsenets Ordning, ligesom Rentekammeret mente, at da Kongsberg laa i Buskeruds Amt, maatte det „anse hans Ansættelse som Amtmand der i Amtet endog at ville blive til Fordel for de paa bemeldte Bergstad, i Anledning af Sølvværkets Nedlæggelse forehavende Anlæg, da man vil kunne faa Leilighed til dermed at benytte hans Hjælp, som vi efter hans Duelighed og Virksomhed er overbeviste om ikke lidet at ville bidrage til disse Anlægs Fremme“.

I Henhold til denne Indstilling udnævntes Grev Wedel ved kgl. Resolution af 31te Juli 1806 til Amtmand i Buskeruds Amt, eller som det benævntes i det officielle Sprog, „Ringerike, Hallingdalen, Eker og Buskeruds Amt“. Som saadan oppebar han den samme Gage, som hans Formand før ham havde havt, 1000 Rdl.[2].

Naar Rentekammeret fremhævede Grev Wedels store Dygtighed og ansaa ham for at være fortrinlig skikket for det betroede Embede, hvortil han nu var udnævnt, havde det ubetinget Ret. Alligevel er det, med en senere Tids Befordringsprinciper for Øie, paafaldende at se en

[1] *Samlinger til jydsk Historie og Topografi,* 2den Række, IV, S. 103.
[2] Resolutionen med tilhørende Indstilling i Rigsarkivet (Rentekammeret, kgl. Resolutioner, 2det søndenfjeldske Kontor, 1806).

saa ung Mand foretrækkes for flere ældre Ansøgere, paa hvis Kvalifikationer for den samme Stilling intet kunde udsættes. Det var heller ikke alene hans Dygtighed, hvor overlegen den end kunde være, som her gjorde Udslaget; ogsaa hans høie Byrd og hans gode Forbindelser i Regjeringskredsene bidrog utvivlsomt sit til at hæve ham op. Den, som maaske, hvis ikke Grev Wedel var kommen til, havde kunnet gjøre sig mest Haab om at faa Embedet, var Foged Collett, der i ti Aar med Ære havde beklædt Embedet som Foged i Numedal og Sandsvær og nu efter Rafns Død for anden Gang var konstitueret i det ledige Amtmandsembede. Udnævnelsen af en Mand, der var 7 Aar yngre og først havde taget sin juridiske Examen 11 Aar efter ham selv, kunde neppe falde behagelig for Foged Collett. Derved var der dog intet at gjøre; at forsone sig med det skede, maatte ogsaa for ham blive lettere derigjennem, at Grev Wedels raske Befordring kunde aabne Udsigt til en snarlig ny Ledighed i Buskeruds Amtmandsembede. Foreløbig fortsatte de sit Samarbeide i Direktionen for Kongsbergs Fattigvæsen.

Foged Collett vedblev endnu i nogen Tid efter Grev Wedels Udnævnelse at bestyre Amtet. Først 19de November 1806 modtog Grev Wedel paa Kongsberg de Arkivsager, som under Konstitutionen var udleverede til Collett, og tre Dage senere indberettede denne til Rentekammeret, at han havde overleveret Embedet til dets nye Indehaver[1]. Formodentlig er den største Del af Arkivet fremdeles indtil videre forblevet i Amtmand Rafns Gaard i Drammen, hvor det var opbevaret siden dennes Død. Amtskontoret var i Rafns Tid i Drammen, men maatte under Ledigheden flyttes til Kongsberg, og her blev ogsaa Grev Wedel foreløbig boende som Amtmand. Han leiede sig ind paa et Herbergersted og havde der sit Kontor. Ved dette var fra hans Formands Tid ansat Thomas Bryn, der ogsaa i nogle Aar vedblev at gjøre Tjeneste hos Grev Wedel paa dennes Kontor, indtil han 1810 kom i en selvstændig Embedsstilling. Bryn stod ellers ved den Tid, da Grev Wedel blev udnævnt, i Begreb med at afreise til Danmark og var neppe tilstede, da Greven overtog sit nye Embede[2].

[1] Brevene herom i Rigsarkivet (Rentekammerets Journalsager, Pakke No. 367. Buskeruds Amt 1806—1807; J.-No. 1—403. Journal B).

[2] Rafns Enke havde — ifølge en Skrivelse fra Bryn til Rentekammeret, dateret Bragernæs 5 Aug. 1806 — overdraget denne at ordne Amtsarkivet til Aflevering, og han havde da sendt nogle Protokoller og Papirer til Collett, for dennes Konstitutionstid. Da saa Bryn maatte reise til Kjøbenhavn, blev det overdraget Sorenskriver Tandberg som Fruens Laugværge at besørge Afleveringen, „hvis det ikke sker ved den konstituerede Amtmand“. — I Halvorsens For-

Snart efter knyttedes Grev Wedel endnu stærkere til Norge, idet han blev forlovet med KAREN CHRISTIANE ANDREA ANKER, Datter af Kammerherre Peder Anker paa Bærums Jernværk, født 22de November 1789. Det er muligt, at Grev Wedel allerede inden sin Ankomst til Norge kan have fundet Anledning til at gjøre denne Families Bekjendtskab; i ethvert Fald maa han i Norge hurtig have truffet Peder Anker og hans unge Datter[1]. De boede dels i Christiania, hvor Peder Anker efter sin Moder havde arvet et stort Hus paa Hjørnet af Toldbodgaden og Dronningens Gade, dels paa Bærum og dels paa hans Gaard, Bogstad i Aker. Naar Grev Wedel besøgte sin tilkommende Svigerfader i dennes Hus i Kristiania, da havde han paa den anden Side af Gaden det Hus for Øie, som hans Morfader havde opført, og hvori hans afdøde Moder havde tilbragt sine Barndomsaar.

Peder Anker var paa sin Tid en af Norges betydeligste Mænd, der navnlig havde indlagt sig store Fortjenester af sit Fædrelands Veivæsen, hvis Nybygning i Slutningen af det 18de Aarhundrede for en stor Del var foregaaet under hans Ledelse som General-Veiintendant[2]. Paa denne Tid havde han opgivet sin offentlige Stilling og levede som den rige Godseier. Hans Eiendomme laa hovedsagelig rundt om Christiania, hvor det meste af Nordmarkens og Krokskovens store Skovvidder tilligemed Bærums Jernværk var i hans Besiddelse; for en Del laa de ogsaa ovenfor Randsfjorden, hvor han i Land, indenfor Grænserne af Christians Amt, havde erhvervet sig store og værdifulde Skove. Peder Anker var ved denne Tid en af sit Lands rigeste Mænd, om han end ikke i denne Henseende kunde maale sig med sin i 1805 afdøde Broder, Bernt Anker. Med sine Brødre og nogle andre Slægtninge havde han erhvervet et Adelskab, der fremstilledes som en Fornyelse af et ældre svensk, men uden at der var paavist nogen Tilkytning til den svenske Slægt, fra hvilken den norske Familie Anker skulde nedstamme. Dennes fleste Medlemmer var Præster eller borgerlige Mænd; først i de to sidste Slægtled havde den hævet sig op over sine borgerlige Omgivelser,

fatterlexikon siges, at Bryn oftere i Grev Wedels Forfald bestyrede Amtet. Dette var dog ikke ofte; for øvrigt er det rigtigt, at Bryn enkelte Gange har underskrevet Amtets Breve, f. Ex. 27de Mai 1808.

[1] Allerede i et Brev fra Kongsberg af 16de Mai 1806 til Bogholder Sørensen paa Gudumlund synes Grev Wedel at antyde sin forestaaende Forlovelse i Norge. *Saml. til jydsk Historie og Topogr.*, anden Række, IV, S. 103.

[2] Om Peder Ankers Fortjenester af de norske Veies Nybygning kan bl. a. henvises til *Historisk Tidsskrift*, IV, S. 262 flg. Smstds. S. 254 nogle Oplysninger om Bestyrelsen af Veiene i Jarlsberg Grevskab.

Bærums gamle Hovedbygning (nu Kontorbygning).

gjennem sine Medlemmers Dygtighed, sine store Rigdomme og sit Adelskab.

Alligevel maatte den efter de ældre Begreber staa betydelig under den Wedelske Slægt. Men dette Hensyn havde ingen Vægt for Grev Wedel, for hvem det maaske netop — efter hele hans liberale Aandsretning — har været noget tillokkende at søge sin Brud udenfor de høieste aristokratiske Kredse, hvor han ved sin Fødsel hørte hjemme. Peder Ankers eneste Datter var desuden — bortseet fra hendes udmærkede Egenskaber, der roses af alle, som har kjendt hende — maaske det bedste Parti, som fandtes i Norge. Ligesom Arvingen til et Lensgrevskab paa den ene Side nok kunde være en kjærkommen Svigersøn for Peder Anker, som derigjennem vandt en Befæstelse for sin og sin Slægts sociale Stilling, saa kom ikke heller hans Datter tomhændet til sit nye Hjem; at være Peder Ankers Svigersøn var en god Støtte for en ung Amtmand, der udenfor sin knappe Løn blot var henvist til Renterne af en ubetydelig Formue, indtil den Dag kom, da han efter Faderen kunde overtage Grevskabet. I et varmt, paa Fransk skrevet Brev [1] underrettede han sin moderlige Veninde i Kjøbenhavn, Grevinde Schimmelmann, om Forlovelsen, allerede forinden denne var offentliggjort: „Hun er Arving til en umaadelig Formue. Men det har ingenlunde paavirket mit Valg,“ og videre: „Hun er en Engel.“ I en Efterskrift heder det: *„Karen donnera probablement à mon caractère la douceur et le calme, qui lui manque.“*

Den, som mindst yndede denne Forbindelse, var antagelig Brudgommens Fader. Brudens tilkommende Rigdomme kunde muligens have forsonet ham med de Mangler, hendes Stamtræ havde at opvise i denne indgroede Aristokrats Øine; men uheldigvis havde han et mindre godt Øie til Peder Anker fra den Tid, da denne var General-Veiintendant. Der var nemlig da opstaaet en skarp Strid mellem dem i Anledning af Grevskabets Veivæsen, hvori Grev Frederik Anton ikke vilde taale Indblanding af andre, og der var aldrig kommet nogen Forsoning. Greven havde ikke let ved at tilgive, og da nu Sønnen vilde indtræde i Ægteskab med Peder Ankers Datter, skal dette ikke være blevet hilset med megen Glæde af Faderen. Derved var imidlertid intet at gjøre. Grev Herman havde truffet sit Valg; den unge Dame havde besvaret hans Følelser, og med hendes Faders Samtykke var Sagen klappet og klar. Grev Frederik Anton har formodentlig ogsaa,

[1] Meddelt af Oberstlieutenant C. J. Anker.

om end ikke med de blideste Følelser, givet sit Samtykke; men han kunde dog aldrig forsone sig med Forbindelsen. Maaske har han overhovedet aldrig seet sin Svigerdatter. Engang holdt denne paa at lægge Veien om Jarlsberg under en Reise; men da hun fik Underretning om, at Svigerfaderen var der, havde hun endnu Tid til at tage en anden Bestemmelse, og hun valgte en anden Vei. Paa Forholdet mellem Fader og Søn har dog dette neppe øvet nogen Virkning; de havde begge i 1802 og 1803 fundet sin *modus vivendi*, og den blev ogsaa efter Sønnens Giftermaal opretholdt som før, uden Hensyn til, at dette ikke havde vundet Faderens ubetingede Bifald.

Bryllupet feiredes paa Bogstad 19de Mai 1807, og det unge Par opslog derefter sin Bopæl paa Bærum og det Svigerfaderen tilhørende Udskibningssted Vækkerø ved Christianiafjorden. Allerede under 28de Marts havde Grev Wedel indgivet Ansøgning til Rentekammeret om at maatte holde Buskeruds Amtskontor paa Bærums Værk, og ved kgl. Resolution af 15de Mai blev dette indrømmet „indtil videre". Stedet ligger noget udenfor Grænsen af Buskeruds Amt, dog ikke meget langt fra denne, og de praktiske Ulemper ved, at Amtmanden boede der, kunde neppe ansees for at være meget store. For Befolkningen i de østligere Distrikter af Amtet var det endog lettere at søge sin Amtmant paa Bærum end i Drammen eller Kongsberg. Imidlertid var det en Fravigelse fra den almindelige Regel, hvorefter en Amtmand bestandig burde bo inden sit Distrikt [1].

Den nærmeste Tid efter Grev Wedels Ansættelse som Amtmand og hans Bryllup var i alle Henseender en lykkelig Tid for ham. Med Varme ofrede han sig for sin nye Virksomhed. Hans Landsmænd saa med Tillid og Glæde hen til den unge Amtmand, der hurtig blev almindelig afholdt, ikke alene i sit Amt, men ogsaa udenfor dette. Amtets Befolkning havde neppe nogensinde havt en Amtmand, der behandlede dem med større Venlighed og Ligefremhed, og som i det Ydre lagde mindre Vægt paa de Fortrin, han havde i sin Byrd og sin Embedsstilling.

Efter Grev Wedels Opfatning var det en af de første Pligter for en Amtmand at færdes omkring i sit Distrikt og der komme i personlig

[1] Saavel den kongelige Resolution, der efter Paategning er kommuniceret 26de Mai 1807, som Grev Wedels Ansøgning findes i Rigsarkivet (Rentekammeret, kgl. Resolutioner, No. 17, andet søndenfjeldske Kontor, 1807). Mellem de Grunde, som Grev Wedel anførte for at faa Tilladelse til at bo paa Bærum, var ogsaa den, at han der hurtigere fik Posten fra Kjøbenhavn, end om han boede paa noget andet Sted, inden sit Amt.

Bogstad.

Berørelse med Befolkningen. I sin Ansøgning om Tilladelse til at bo paa Bærum taler han selv om „de ofte igjentagende Reiser til Thinge og andre Forretninger i Embeds Distriktet, som jeg anser for næsten den vigtigste Del af en Amtmands Pligter“, og han siger, at under disse Reiser havde Almuesmanden den bekvemmeste Leilighed til at fremkomme med alt, som laa ham paa Hjerte. Hans Amtmands-Ideal var ikke Kontormanden, der er Mester i den skriftlige Behandling af alle Sager; han havde ogsaa en rigtig Forstaaelse af den Betydning, som den personlige Berøring mellem den høiere Embedsmand og Folket kan have for Administrationens heldige Gang, og han søgte, da han var bleven Amtmand, at gjennemføre sine Ideer. Med stor Ihærdighed søgte han derfor fra Begyndelsen af at blive kjendt med det Amt, der var ham betroet. Allerede 4de April kunde han indberette til Rentekammeret, at han havde været tilstede ved samtlige Vaarting i Lier, Røken, Hurum, Sigdal, Modum, Ringerike, Hallingdal og Sandsvær, og at han, naar Sommertingene holdtes, agtede at komme til Eker og Numedalen. Det sidstnævnte Dalføre var da den eneste Del af Amtet, hvori han endnu ikke personlig havde været. Han var om Vinteren 1806—1807 i rastløs Bevægelse, snart ilende til Kongsberg, snart til Hallingdal og saa indimellem med et lidet Ophold paa Bærum, uden dog heller her at lægge sine Embedsforretninger til Side [1].

Efter Bryllupet ledsagedes Grev Wedel paa Reiserne i Amtet af sin unge Hustru, der fulgte ham lige op i Hallingdals øverste Fjeldbygder, hvor hun blev ligesaa afholdt som sin Mand. „Greiva“ var det Navn, hvorunder Hallingen omtalte hende. Begge nød ret af Hjertet Omgangen med Fjeldbygdens friske og ligefremme Befolkning og udholdt freidig Savnet af sine tilvante Bekvemmeligheder. Greven prøvede Kræfter med Fjeldbygdens stærkeste og sprækeste Mænd; han holdt sig godt, men maatte dog tilsidst give tabt. „Den norske Bjørn“ fra Kjøbenhavn kunde ikke præstere slige Næver som Hallingen; men derfor holdt han lige meget af Fjeldbonden. Alt hvad han i sine Sam-

[1] Det har sin Interesse at følge Grev Wedel paa hans Reiser i Amtet. Hans Opholdssted kan sees af hans Skrivelser til Rentekammeret, der nu med dettes øvrige Journalsager (særskilte Pakker for Buskeruds Amt og Grevskaberne) findes i Rigsarkivet. Han var paa Kongsberg 20de Decbr. 1806, fremdeles 10, 17, 20de Januar, 7, 24, 28de Februar, 14, 21, 28de Marts, men har saa indimellem foretaget de i Texten omtalte Reiser paa Vaartingene, hvorefter han 4de April opholdt sig paa Bærum. Her var han atter 5 og 9 Mai, samt senere 23 Juni, 11, 28 Juli, 15 August, 22 September, 12 og 15 December, — alt i 1807.

taler med den elskede Moder og hendes Søster og under sin Omgang med Landsmænd i Kjøbenhavn havde hørt fortælle om den norske Bonde, saa han nu levendegjort for sine Øine. Livet paa disse Reiser og Omgangen med Bygdefolket var netop efter hans Ønske. Hans Interesse for Hallingen viste sig bl. a. deri, at han for sig og sin Hustru anskaffede flere Exemplarer af de Dragter, som paa den Tid brugtes i denne Dal [1], og det er ikke umuligt, at de paa sine Reiser kan have benyttet disse. Baade Greven og Grevinden bevarede til sine sidste Dage en levende Erindring om disse Reiser, ikke alene til Hallingdal, men ogsaa til de øvrige Dele af Amtet. Navnlig kunde Grevinden endnu i sine sidste Leveaar jævnlig more sig med at gjenopfriske Erindringerne om de Strabadser, hun derunder maatte udstaa paa Grund af de mangelfulde Samfærselsmidler, og om sit Liv mellem Folket i Fjeldbygden. Men ogsaa hos Amtets Befolkning vedblev Mindet om det unge vennesæle Par og om alt det Liv og Munterhed, der havde fulgt dem i Hælene, længe at leve, og der hørtes stadig mundtlige Beretninger derom, saalænge nogen af Øienvidnerne var ilive.

Indimellem Reiserne hvilede Grev Wedel ud paa Bærum og Vækkerø. Lykkelig, som han følte sig, var han her maaske i en endnu muntrere Sindsstemning, end han pleiede; overalt, hvor en Leilighed tilbød sig, greb han den og spilte sine Venner og Bekjendte fornøielige Puds. En Dag, da Grevinden var sengeliggende, kom saaledes en af Nabolagets Prester i Besøg til Vækkerø, hvor Greven bød ham til Middag. En Veninde, Jomfru Lasson, var tilstede, og for hende forestillede Greven da den tilreisende Pastor, idet han lod denne staa i den Tro, at det var hans Hustru. Jomfru Lasson spillede under Middagen sin Rolle til Ende, hvorpaa Pastoren reiste. Da han fjorten Dage senere atter kom til Vækkerø, traf han den virkelige Grevinde, som var inde i Spøgen. Hun tiltalte Presten som den, der før havde gjort Bekjendtskab med ham, og denne, som hverken vidste ud eller ind, blev aldeles forvirret. Tilsidst kunde han dog ikke faa andet i sit Hoved, end at det var den samme Dame, han begge Gange havde talt med. Han sagde dog: „Det er ganske mærkværdigt, hvor Grevinde Wedel er forskjellig. Havde jeg ikke selv seet hende, skulde jeg have troet, det var to Personer og ikke een. Saa lidet lignede hun sig selv

[1] Disse Dragter opbevaredes længe paa Bogstad og er nu skjænkede til Universitetet.

Vækkerø.
(Den gamle, nu nedrevne Hovedbygning.)

efter fjorten Dage!" Fra Grevens Side var dette Puds intet enestaaende.

Denne Munterhed drog ikke den nye Amtmand bort fra hans Embedsforretninger. Utrættelig har Grev Wedel expederet den ene Sag efter den anden fra sit Kontor, og den Mængde af Breve, der endnu findes fra ham til Rentekammeret, med hvilket han nu især havde at gjøre, vidner om hans Arbeidsomhed. Han satte sig hurtig ind i Sagerne og blev allerede efter kort Tids Forløb vel kjendt med Forholdene i sit vidtløftige Amt. Hertil bidrog ogsaa i høi Grad hans stadige Reiser.

Buskeruds Amt befandt sig i Opkomst, og der var meget at udrette for en foretagsom Amtmand. Gjennem Anlægget af den nye bergenske Hovedlandevei over Krokskoven var Færselen paa Ringerike tiltaget ganske betydelig [1]. Man var ogsaa saa smaat begyndt at tænke paa en Kanalisering af Vasdraget mellem Drammen og Randsfjorden [2]. Ligeledes var der dukket frem en Plan om at tilveiebringe en direkte Forbindelse mellem Kongsberg og Skien ved et Veianlæg gjennem Langeruddalen [3]. Det saa i det hele ud, som om man stod foran en Periode, hvori Amtets Samfærselsmidler skulde udvikles og derigjennem Veien banes for en yderligere Opkomst af dets forskjellige Næringskilder. Saaledes manglede her ikke paa Opgaver for en Mand som Grev Wedel. Men hverken for ham eller for nogen af hans Kolleger skulde der blive Anledning til at udfolde nogen omfattende Virksomhed som Banebrydere i Retning af Amternes økonomiske Fremgang. Ydre Forhold stillede sig her snart hindrende i Veien.

---

[1] Skrivelse af 22de Septbr. 1807 fra Grev Wedel til Rentekammeret (dettes Arkiv i Rigsarkivet, indkomne Sager fra Buskeruds Amt, Pakke 369, J.-No. 510), i Anledning af, at der var indkommet et Andragende om at maatte oprette et nyt Gjæstgiveri paa Hønefos. Grev Wedel oplyste, at der var tilstrækkelig Færsel til at underholde to saadanne paa Stedet, da der ankom mange Reisende til de derværende Sagbrug, og at denne Færsel var forøget, siden man fik den nye Vei over Krokskoven. Han anbefalede imidlertid ikke Ansøgeren, da han ikke havde de fornødne Bekvemmeligheder til et Gjæstgiveri.

[2] Kaptein Kramer blev opsendt til Norge for at undersøge Forholdene for Kanalanlæg fra Kristiania over Øieren til Mjøsen, over Værlesanden ved Moss, og fra Drammen til Randsfjorden og Spirillen (Rentekammerets Journalsager i Rigsarkivet; Buskeruds Amt, Pakke 368, J.-No. 447). Smlg. P. CHR. HOLSTS *Optegnelser*, S. 25.

[3] Brünnich indgav under 7de Juni 1806 Forslag om dette Veianlæg, hvortil Rentekammeret under 18de Juli 1807 svarede, at det burde opsættes, „indtil de mere nødvendige Veies Oparbeidelse ikke gjør Fordring paa Almuens Arbeide og Pengebidrag." (Rentek. Journalsager, Busk. Amt, P. 368, J.-No. 444).

I et enkelt Punkt er der Anledning til at lære Grev Wedels Anskuelser nærmere at kjende, med Hensyn paa en af Amtets vigtigste Næringsveie. I Januar 1807 blev der fra 12 Bønder i Sandsvær Prestegjæld indgivet en Ansøgning til Kongen om Tilladelse til at skjære paa sine Bygdesager saa mange Bord til Udskibning, som deres Skove med god Økonomi kunde taale. Ansøgerne skildrede i stærke Farver den Tvang, hvorunder de befandt sig, til at skaffe Kul til Kongsberg, og det økonomiske Tryk, hvori de holdtes af Kjøbmændene i Holmestrand og Larvik, der beherskede Laagens Vasdrag; de paastod at være saa daarlig stillede, at de havde vanskeligt for at betale sine Skatter og Afgifter.

Kjøbmændene i Holmestrand fik gjennem Foged Collett Anledning til at udtale sig om Ansøgningen, som de fandt stridende imod sine Interesser. Under 11te Februar blev derefter af fem Handelshuse i den nævnte By afgivet en Protest. Efter hvad disse oplyste, skulde Klagerne, der efter eget Sigende var haardt trykkede, i Virkeligheden befinde sig i en god økonomisk Stilling og hver eie en Formue af mellem 5,000 og 30,000 Rdl., saaledes at det neppe kunde forholde sig rigtig med deres Klager over Skattebyrderne. De 5 Handelshuse eiede Sagbrugene ved Vittingsfossen og ansaa sig truede i sine Interesser, hvis Ansøgningen skulde blive bevilget. De mindede om Forordningen af 22de April 1795, der „gav Norges Skove fri til Eierens Vilje og bedre Fordel", og hvorved det Baand løsnede, „der bandt Sageierne til visse aarlige Kvanta, visse Dimensioner og visse Redskaber". Men med det samme var det ogsaa lovet, at der ikke i Fremtiden skulde tillades Oprettelse af nye Sagbrug, uden paa saadanne Steder, hvor det maatte være fornødent. Men dette var ikke Tilfældet i Laagens Vasdrag[1].

Foged Collett udtalte nogle Dage senere, da han selv skulde erklære sig over Andragendet, at Klagerne for en Del var berettigede, og mente, at der var Grund til at foretage en betimelig Indskrænkning i Sagbrugseiernes Monopoler.

Sagen kom derefter til Grev Wedels Erklæring som Amtmand. Han synes at have underkastet Spørgsmaalet en grundig Overveielse og har maaske længe været i Tvivl om, hvad han her skulde tilraade. Først 9de Mai afgav han sin Betænkning.

[1] Priserne paa Tømmer i Sandsvær opgives til 6—6½ Rdl. pr. Tylvt for gode 10 Fods Maaltømmer; af 12 Fods, der betaltes høiere, gaves der i dette Distrikt kun ubetydeligt.

Grev Wedel fandt, at Sagen fortjente al Opmærksomhed, og at Sagbrugs-Privilegierne var i høi Grad odiøse. Han mente, at Ansøgerne havde Ret til at klage over disse Privilegier „i Forening med den endnu meget mere odiøse kongsbergske Circumferencetvang“, da alt dette hvilede tungt paa Almuen i Sandsvær og i flere andre Bygder. Han ansaa af Princip alle saadanne udelukkende Forrettigheder som de, af hvilke Sagbrugseierne var i Besiddelse, for uhensigtsmæssige, og om der end muligens kunde anføres Grunde for deres Berettigelse, saa var det dog ligefuldt hans Mening, at de stred imod Retfærdighed, Billighed og Landets Tarv. Spørgsmaalet gjaldt imidlertid ikke her noget saadant som at indføre den Slags Privilegier; Besvarelsen vilde da været let. Hvad der nu handledes om, var noget helt andet, det var at gjøre Indgreb i gamle Privilegier. Grev Wedel vilde ingenlunde negte „Staten Ret til, naar Almenvel fordrer det, at modificere Privilegier“, men fandt dog, at dette krævede „meget Overlæg“. Den første Indvending, som han her anførte mod at indrømme Ansøgernes Ønske, var saaledes Betænkeligheden ved at røre paa denne Maade ved hævdede Forrettigheder, tiltrods for, at han i Principet ikke ansaa disse for gavnlige. Men dertil kom endnu et andet Hensyn, som utvivlsomt i Virkeligheden for ham havde den største Vægt, nemlig Frygten for at se Fædrelandet afskovet. Tanken paa en saadan Mulighed var det, som især bragte ham ind paa den Tankegang, som ellers laa ham fjernt, med at ville anbefale en ubetinget Opretholdelse af Sagbrugsprivilegierne.

I Grev Wedels Betænkning fremholdes, at den Frihed, som Forordningen af 22de April 1795 havde givet Skoveieren, Sagbrugeren og Lastehandleren, vistnok havde skaffet Norge en Velstand, som det uden denne umulig kunde have naaet; i Øieblikket var Forordningens Følger gavnlige at se til, og man kunde med Skin af Ret paastaa, at endnu større Frihed for Øieblikket vilde fremkalde en Forøgelse af den almene Velstand. Derefter heder det videre: „Men kaster vi et Blik over Fremtiden, saa vil neppe nogen fordomsfri og upartisk Mand kunne negte, at den Velstand, grundet paa Skovhugst, som nogle Dele af Riget har naaet, er en bedragerisk Velstand, som det ei kan vedligeholde. — Vi tærer paa Kapitalen og lever høit. Naar denne er fortæret, har vi intet tilbage uden Vanen til Vellevnet og Savnet af gamle Sæder. Paa nogle Steder vil vel større Flid ved Agerbruget kunne nogenledes erstatte Skovenes Ødelæggelse; men paa de fleste Steder her i Norge, saavidt jeg kan kjende samme, er det vist umuligt at erstatte Savnet af de Midler til at skaffe sig Føde og Klæder, som

Skovene ved en god Økonomi kunde have skaffet de fjerneste Efterkommere. Det er især fra denne Synspunkt, at jeg formener, man bør frygte for at gjøre noget Skridt, som kunde give Skovhugsten ny Opmuntring." Tilstanden stod for Grev Wedel som lidet lovende, idet det Londonske og andre Markeder var stærkt øversvømmede af norske Skovprodukter; uden denne Oversvømmelse vilde Norge med en mindre Opofrelse af sine Skove kunne tjene det samme, som det nu fik „for en større Del af denne dets Rigdom."

I Grev Wedels Øine var saaledes Muligheden af Norges Afskovning en truende Fremtidsulykke. Den Velstand, som den blomstrende Trælasthandel i Øieblikket bragte ind over hans Fædreland, havde i hans Øine altfor meget ved sig af Sæbeboblens Natur, og han imødesaa med Betænkelighed den Dag, da denne Velstandskilde maatte stanse af sig selv. Buskeruds Amt havde havt store Fordele af Trælasthandelens Opsving; men Grev Wedel kunde ikke rigtig stole paa, at dette vilde vare ved, og han spurgte sig selv, hvad der vilde ske, naar Amtets Skove fra Stranden i Røken og Hurum og op til Høifjeldet i Hallingdal og Numedal var aldeles udtyndede. Da mente han, at Velstanden vilde faa en brat Ende. Den samme Betænkelighed for, at de norske Skove en vakker Dag kunde være nedhuggede, har ofte baade før og siden været fremme. Grev Wedel havde som Barn og Yngling i London havt Anledning til at se de norske Trælastdragere bringe Produkterne fra Fædrelandets Skove ind paa Verdensmarkedet. Sine Anskuelser om, hvad Følgen kunde blive, selv af en begrænset Trælastudførsel, har han fremsat i den her omhandlede Betænkning. Det siger sig derefter selv, at han ikke ønskede nogen Forandring i Retning af fuldstændig Løsgivelse af de Baand, som hvilede paa Skovprodukterne; han ansaa en saadan enstydig med Undergravelsen af en vigtig og indbringende Næringsvei. Hvis Trælastudførselen engang maatte stanse, blev det en Ødelæggelse for store Dele af Landet, og derfor ansaa han det for rigtigst at holde Maade og ved en Indskrænkning af den store Udførsel baade at sikre sig for Fremtiden og i Nutiden at holde sine Varer i en høiere Pris.

VII.

REGJERINGS-KOMMISSIONENS OPRETTELSE OG GREV WEDELS FØRSTE ARBEIDE FOR NORGES PROVIDERING.

Alt syntes at love Grev Wedel en rolig Fremtid paa den Bane, som var ham aabnet ved hans Udnævnelse til Amtmand. Han havde faaet sig anvist en Virkekreds, der skulde stemme med hans Ønsker, og som gav ham fuld Sysselsættelse. Samtidig levede han i sit Hjem under de lykkeligste Forhold, og han fandt der i rigt Maal Erstatning for en glædeløs Barndom og Ungdommens Savn af et Faderhjertes Kjærlighed. Fred, Ro og Lykke skulde efter al menneskelig Beregning være ham beskaarne i rigeste Maal, da der pludselig indtraf Begivenheder, som rev ham ud af denne Tilværelse og kastede ham over i det politiske Livs mørke og haarde Alvor. Ved Englændernes Overfald paa Kjøbenhavn i Eftersommeren 1807 tændtes ogsaa i Norden den Krigslue, som længe havde flammet høit i det øvrige Europa, og Fædrelandet bragtes i en Stilling, hvori der reistes andre og større Krav til Grev Wedels Dygtighed, og han kaldtes nu til nye Virkefelter. Hans Livsbane fik en helt forandret Retning; men denne stemte netop med hans Begavelses Art, med hans hele Naturel og med hans Tilbøielighed.

For den, der følger Grev Wedels tidligere Livsbane Skridt for Skridt, viser det sig klart, hvorledes hans forudgaaende Udvikling havde gjort ham skikket for den Situation, hvori han nu blev sat. Han havde seet et frit Folks Færd paa nærmeste Hold, og derfra hentet sine Idealer. I Kjøbenhavn havde han levet sig mere ind i Haabet om, at en lignende Fremtid ogsaa kunde oprinde for hans eget Land,

og tilsidst havde han i dette selv begyndt at faa Øinene opladt for de Mangler, der heftede ved Foreningen med Danmark. Nu stod en ny Tid for Døren, en Tid af Trængsler, Nød, Uro og store politiske Omvæltninger; men i denne viste det sig hurtig, at Grev Wedel netop i ganske fortrinlig Grad eiede de Egenskaber, der udkrævedes for at gaa igjennem en saadan Situation som den, der nu efterhaanden udviklede sig i Norden. For den, som i de kommende Aar skulde indtage en fremtrædende og ledende Plads mellem Nordmændene, udfordredes der først af alt et ubetvingeligt Livsmod, som det, Grev Wedel var i Besiddelse af, et Livsmod, der, uden at lade sig kue, kun havde gaaet styrket og forædlet ud af den haarde Prøve i Trængsler, der blot falder i de færreste Menneskers Lod. Der spurgtes nu om noget mere end Hengivenhed for en politisk Doktrin og velmente Bestræbelser for at fremme Landets materielle Velfærd. Hvad der først af alt behøvedes, var beslutsomme Mænd, der kunde vove de raske Handlinger, uden ængstelig Tanke paa at holde Ryggen fri, — Mænd, der forstod at vælge det rette Øieblik, naar der skulde handles, og at anvende de Midler, som var ved Haanden, for at redde Fædrelandet af den yderste Nød.

En saadan Mand var Grev Wedel. Han kunde under de mest fortvivlede Omstændigheder gribe Tanken paa, at der laa en lysere Tid bag Trængslerne og ikke langt borte; han forstod snart, at netop disse Trængsler maatte bane Veien for hans Fremtidsplaner til Norges Bedste, og han var, under meget vekslende Forhold, Manden for at fastholde Tanken paa at skaffe Norge en politisk Frihed, som det hidtil havde savnet. Eftersom Tiden skred frem, forandrede han sine Anskuelser om Maaden, hvorpaa denne kunde skabes; i selve Hovedsagen vaklede han ikke, da den først var bleven ham rigtig klar. Med Høsten 1807 begynder det Afsnit af Grev Wedels Livs, hvori han, først af alle Nordmænd, skulde optage Arbeidet for at skabe Fædrelandets Lykke ved at skjænke det en fri Forfatning, til hvis Opnaaelse og Betryggelse han snart fæstede sig ved en Forening med Sverige som det sikreste Middel. Handlingens Tid var kommen, og det andet store Afsnit i Grev Wedels Liv tog dermed sin Begyndelse. Fædrelandet var ikke længere det dansk-norske Monarki.

De nye Forhold, hvorunder Grev Wedel optog dette dobbelte Arbeide, indtraadte aldeles pludselig; den Krise, hvori Danmark og Norge i den anden Halvdel af Aaret 1807 kastedes ind, kom for den store Mængde som et Lyn fra den klare Himmel. Men den, som fra

nærmere Hold havde havt Anledning til at se Begivenhederne udvikle sig, havde allerede gjennem længere Tid hav stærk Opfordring til at gjøre sig fortrolig med Tanken paa, at ogsaa de nordiske Kongeriger med Lethed kunde blive trukne ind i den store Verdenskamp, der førtes uden Afbrydelse, og som truede med at antage et stedse større Omfang. Grev Wedel var en af dem, som tidlig havde seet, hvad der kunde forestaa, og overveiet, hvorledes Monarkiet maatte tage sit Parti, naar Freden ikke længere kunde bevares. I de politiske Kredse, hvori han færdedes under sit Ophold i Danmark, var der givet ham den bedste Anledning til at blive bekjendt med de Farer, som jævnlig truede Monarkiets Ro, og han var tillige, i Overensstemmelse med den i Regjeringskredsene herskende Opfatning, paa det rene med, at der her ikke var noget andet Valg, end naar Freden ikke længere lod sig opretholde, da at forene sig med England og ved dettes Side kjæmpe mod det franske Keiserdømme. Saaledes havde han udtalt sig i 1803, og der er ingen Grund til at betvivle, at han jo fremdeles i 1807 betragtede Monarkiets Stilling med de samme Øine.

Det kan nu, efterat Tidens diplomatiske Aktstykker er blevne tilgjængelige for den videnskabelige Forskning, ansees som en fastslaaet Kjendsgjerning, at Kronprins Frederik og hans Regjering i 1807 til det sidste holdt paa Nødvendigheden af at bevare et fredeligt Forhold til England, men at denne Magt stødte den Haand tilbage, som blev den rakt, og at den ved at opstille de mest overdrevne og krænkende Fordringer gjorde det umuligt for Kronprinsen at følge den Politik, som han helst havde villet. Det kan siges, at Kronprinsen og hans Raadgivere i Tillid til sin gode Sag ikke havde seet med tilstrækkelig skjærpet Blik paa de enkelte Krigstegn, der viste sig, og at de hellere i Tide burde have truffet forskjellige Foranstaltninger, som det nu blev for sent at tage; men man kan alligevel ikke reise nogen grundet Dadel imod Regjeringens politiske Holdning i Almindelighed. Mod sin Vilje blev den tvungen ind i en Situation, i hvilken der kun var den levnet en eneste Udvei, at slutte sig til Englands Fiender, og dermed var Resultatet givet: at Monarkiet maatte søge sin Frelse ved Tilslutning til det fransk-russiske Forbund. Dette blev noget helt andet, end man paa Forhaand havde tænkt sig, og det kuldkastede alle opgjorte Beregninger.

Krigen med England kan regnes for at være begyndt med det engelske Sendebud Jacksons Afreise fra Kjøbenhavn 14de August 1807. En Uge senere, den 21de August, udstedte Kronprinsen en Deklaration,

der skulde være hans Appel til hele Europa efter Englands Fredsbrud; men da havde allerede den engelske Flaade, der var ankommen til Øresund, begyndt at landsætte sine Tropper, og den 29de August stod Slaget ved Kjøge, hvor det sjællandske Landeværn blev sprængt. Derefter fulgte i Dagene fra 2den til 5te September det voldsomme Bombardement af Kjøbenhavn, og den 7de blev Hovedstaden overgiven til Fienden. Da Englænderne om Høsten vendte hjem, fulgte Danmarks og Norges store Flaade med som deres Krigsbytte. Monarkiet, der hidtil havde været en Sømagt af anden Rang, blev ved denne Plyndring pludselig berøvet sin gamle Stolthed, det flydende Værn; af Flaaden blev der kun tilbage ubetydelige Rester, som alene reddedes derved, at de tilfældigvis havde været fraværende fra Kjøbenhavn paa den Tid, da Overfaldet skede[1].

Flaadens Bortførelse var, navnlig lige ved Udbrudet af en Krig med Verdens første Sømagt, en Begivenhed, der maatte faa de mest indgribende Virkninger paa Forholdet mellem Norge og Danmark. Dermed brast et af de stærkeste Baand, der holdt vort Fædreland knyttet til det gamle Broderrige, og fra nu af maatte, indtil en ny Flaade kunde bringes tilveie, hvert af de to Riger sørge for sig selv. Paa en vis Maade var derved den gamle Forening i Krigstid at betragte som sprængt, idet enhver Overledelse fra Danmark blev umuliggjort eller ialfald mødte mange og store Hindringer[2], og naar der til Krigen med England ogsaa kom en Krig med Sverige, hvorved endog den sikre Landpostgang blev gjort umulig, lod Forbindelsen sig endnu vanskeligere opretholde. En saadan ny Krig maatte efter Flaadens Bortførelse blive en endnu større Ulykke for det samlede Monarki, end den vilde været under andre Omstændigheder, og derfor var Opretholdelsen af Freden med Sverige netop en overordentlig vigtig Sag for Regjeringen i Kjøbenhavn. Da denne ved Traktaten i Fontainebleau 31te Oktober 1807 havde indgaaet Forbund med Napoleon og dernæst gjennem Begivenhedernes Udvikling var bleven ogsaa Ruslands Forbundsfælle, blev Spørgsmaalet om Forholdet til Sverige endnu mere brændende. I Kjøbenhavn vilde man ikke have denne Krig til gjensidig Ødelæggelse; men det var tillige en nødvendig Forudsætning for Fredens Bevarelse, at Sverige gik ind paa at slutte sig til Fastlandsmagterne, Frankrige og Rusland, imod England. Dette hindredes ved

[1] E. Holm, *Danmark-Norges udenrigske Historie 1791—1807*, II, S. 165—286.
[2] Allerede i den kongelige Proklamation til det norske Folk af 18de Januar 1814 har Frederik VI. fremhævet dette.

den svenske Konge, Gustav IV. Adolfs stivsindede Uvilje mod Frankrige og Napoleon, hans fra Barndommen indgroede Had til Danmark og hans Uvilje mod den russiske Keiser. Da han afviste alle Opfordringer fra disse Magters Side, blev Følgen, at Russerne 21de Februar 1808 uden forudgaaende Krigserklæring rykkede ind i Finland, og at den dansk-norske Regjering ved en Deklaration af 29de Februar saa sig tvungen til at erklære Sverige Krig[1].

Fra nu af kom under den store Verdenskamp de nordiske Stater til at staa paa hver sin Side i de kjæmpendes Rækker. Alle de Anstrængelser, som de i en lang Række af Aar, dels hver for sig, dels i Fællesskab havde underkastet sig for at opretholde Freden, var dermed spildte. Den dansk-norske Regjering havde i de forudgaaende Aar ladet sin udenrigske Politik bestemme efter meget forstandige Grundsætninger, men havde dog ikke kunnet undgaa det engelske Overfald, hvoraf Monarkiets Indblanding i Krigen blev den nødvendige Følge, og derved blev den, under Trykket fra sine overmægtige Allierede, Sveriges Fiende.

Foreløbig syntes Danmark og Norge i denne Krig at staa med bedre Chanser for et heldigt Udfald end Sverige, som straks saa sit Territorium udsat for et overmægtigt Angreb, der frembød megen Lighed med det, som netop var bleven rettet mod Kjøbenhavn; det var den store materielle Overmagt, som her atter gjorde sig gjældende, med den samme Udgang. Men heller ikke den Stilling, hvori det dansk-norske Monarki befandt sig om Vinteren 1807—1808, var i Virkeligheden en meget forhaabningsfuld. Hvis dets Regjering havde kunnet vælge sine Allianser og stille sig ved Englands Side mod Fastlandets Keisermagter, var nok Monarkiets tyske og danske Fastlandsprovinser, maaske ogsaa Fyen, blevne besatte af franske Troppekorpser, ja, de kunde endog være blevne indlemmede i det store franske Keiserdømme. Men paa den anden Side var Forbindelsen med Norge da bleven opretholdt og Havet havde været frit for Rigernes store Handelsflaade. Tiltrods for den Ulykke at miste nogle af de bedste Provinser vilde alligevel Monarkiet have seet sin Skibsfart og Handel blomstre midt under Krigen. Fremfor alt vilde Norge da have gaaet imøde en gylden Tid, hvorunder Landet kunde nydt mange af Fredens Velsignelser, uden at trykkes ved Krigens Byrder, medens det nu blev den Del af Monarkiet, der maaske led mest under disse.

---

[1] HOLM, anf. St. II, S. 375, flg.

I alle Monarkiets foregaaende Krige havde Forbindelsen over Havet været aaben, og Norge havde da i Nødens Time fra Danmark kunnet erholde baade Levnetsmidler og Forstærkninger til sin Hær, ligesom det paa sin Side havde kunnet yde Danmark Gjengjæld. Nu gik hvert Land ind i Krigen uden Udsigt til at nyde godt af de Fordele, det tidligere havde havt af Foreningen. Heller ikke var noget af dem forberedt paa at optage en langvarig Krig. Under den lange forudgaaende Fredstilstand var Hæren kommen i Forfald. Et til Yderlighederne gjennemført Anciennetets-System havde lammet Officerernes Handledygtighed og Foretagsomhed og tildels lagt Kommandoen i Hænderne paa udlevede Oldinge, der for det meste opholdt sig i Sengen. Fæstningerne var forsømte og deres Værker tildels forfaldne. Pengemangelen og en altfor fast Vedhængen ved den engang indførte Ordning havde hver gjort sit. Hæren havde desuden ikke i samme Grad som Flaaden været Gjenstand for Regjeringens og Folkenes Omhu og havde maattet staa tilbage for denne. Regjeringen havde hovedsagelig været en Fredsregjering, hvis ledende Mænd ikke havde stor Interesse for Militærvæsenet. Nu viste det sig, hvor meget der var forsømt, og man fik tage Følgerne deraf.

I det Øieblik, da Krigen udbrød, stod det neppe klart for nogen, hvilke Følger denne kunde drage efter sig, hvis den skulde blive af længere Varighed. Endnu var der ingen, som anede, at Monarkiets Dage snart skulde være talte, og den Trang til en udvidet Selvstændighed for Norge, som snart efter voksede frem, laa der endnu kun i de første Spirer. Det var Begivenhedernes Magt, som gav den norske Særfølelse Anledning til at udfolde sig og samle sig om bestemte Formaal. I 1807 var der endnu usvækket Begeistring for de gamle Tvillingriger, og den første Følelse, som ved Efterretningen om, hvad der foregik i Danmark, greb det norske Folk, var en dyb Harme og Ønsket om at kunne yde sin Bistand til at afværge det skjændige Angreb. Det er endog rimeligt, at den første Virkning, som Overfaldet havde, netop var en Befæstelse af Foreningen i Nordmændenes Sind, og at deres Hengivenhed for denne sjelden har været større. Den Rystelse i alle økonomiske Forhold, som blev Fredsbrudets første Følge, og som mindst rammede Norge ligesaa haardt som Danmark, gjorde ikke deri noget Skaar.

Hvad der i Øieblikket virkede mest lammende paa Norge, var det Beslag, der allerede forinden Krigens Udbrud blev lagt paa alle norske, som danske, Skibe i engelske Havne. Uagtet denne haarde Foranstalt-

ning ikke blev gjennemført i sin fulde Udstrækning, føltes den dog som ødelæggende; lige ved Krigens Udbrud stansedes en af Landets mest indbringende Næringsveie, og det netop i en Sommer, da Norges Udførsel af Trælast havde været mere storartet og mere fordelagtig end nogensinde tidligere. Noget senere vanskeliggjordes ogsaa den for Norge nødvendige Tilførsel af Korn fra Danmark, og Landet truedes saaledes fra to Kanter. At dette maatte ytre sine Virkninger i alle Lag af Folket, er indlysende. Det kunde nok synes at maatte nedslaa manges Mod; men dog er det mærkeligt, at det ikke formaaede at dæmpe den almindelige Begeistring, hvormed Folket gik ind i den forestaaende Kamp og beredte sig paa denne. Man gjorde sig ikke Rede for, hvor daarlig man i Grunden var rustet; man tog det uundgaaelige og haabede paa Fremtiden.

Men Norge stod alene. I den forladte og enslige Stilling, hvori Riget befandt sig, laa en indtrængende Opfordring til enhver Fædrelandsven om at anstrenge sig, saalangt hans Evner rak. Fædrelandskjærligheden og Offervilligheden fik ogsaa straks et Midtpunkt at samle sig om, i den under 24de August 1807 nedsatte interimistiske *Regjerings-Kommission for Norge.*

Oprettelsen af denne Auktoritet for Norge var paakrævet af Omstændighederne. Saasnart den engelske Flaade havde vist sig i Skagerak og Kattegat, og Kjøbenhavn dermed var indespærret fra Søsiden, var den Situation given, som nødvendiggjorde den norske Regjerings-Kommission, endnu forinden Bombardementet var begyndt eller Flaaden bortført. Norge maatte have sin egen Styrelse inden Landets Grænser, med Myndighed til at afgjøre alle Sager, der ikke kunde taale Opsættelse. Som det heder i det kongelige Reskript af 2den September 1807, der gav nærmere Bestemmelser for Kommissionens Virksomhed, var det Hensigten med dennes Nedsættelse, „at den i alle paatrængende og for Norges Tarv vigtige Tilfælde skal være i Besiddelse af den Myndighed at kunne iværksætte alt, hvad Kongen ellers igjennem sine forskjellige civile Kollegier og Departementer lader foranstalte“. I samme Reskript heder det endvidere: „Da Regjerings-Kommissionen skal levnes Tid til at tænke og virke for det Heles Bedste, saa skal den paa ingen Maade befatte sig med Forretninger og Expeditioner af den Natur, som enten kunne uden Skade udsættes, eller uden Betænkelighed overlades til Stiftsbefalingsmændenes Afgjørelse“. Derfor fik nu Kommissionen Myndighed til selv at bestemme, hvilke Sager der kunde henlægges til Stiftamtmændene, hvorhos den i Almindelighed fik

Myndighed til „selv at organisere sine Forretningers Gang". De militære Kommandosager laa udenfor Kommissionens Myndighed; men da der i dennes Spidse blev sat den samme Mand, som indehavde en af Landets høieste Kommandoer, blev der alligevel sørget noksaa godt for at tilveiebringe den Enhed i Ledelsen af den civile og militære Styrelse, som under saadanne Forhold ikke vel lod sig undvære.

Denne Mand var Prins CHRISTIAN AUGUST af Slesvig-Holstein-Sønderborg-Augustenborg, kommanderende General i det søndenfjeldske Norge. Ved hans Side indtraadte i Regjerings-Kommissionen Stiftamtmand over Akershus Stift, Grev GEBHARD MOLTKE, og Justitiarius i Akershus Stiftsoverret, Etatsraad ENEVOLD DE FALSEN. Dertil kom endnu Amtmanden over Smaalenenes Amt, Kammerherre MARCUS GJØE ROSENKRANTZ, der under 2den September tilforordnedes Kommissionen. Denne begyndte sin Virksomhed den 1ste September 1807, en Dag, som derigjennem er bleven en af Mærkedagene i Norges nyere Historie [1].

Af de 4 Medlemmer, der havde Sæde i Regjerings-Kommissionen, var Prinsen af Augustenborg den ved sin Byrd mest fremtrædende Personlighed og allerede af denne Grund at betragte som selvskreven til at være Kommissionens Præses. Uagtet han ikke skal have havt megen Lyst til at indtræde i denne Stilling, modtog han den dog, og han blev derigjennem inden kort Tid en af de mest bemærkede Mænd i hele det skandinaviske Norden, til hvem der knyttedes store Forventninger. Disse havde rimeligvis mest sin Grund i Prinsens folkelige, vindende ydre Fremtræden og i de Forestillinger om en brav og samvittighedsfuld Karakter, som derigjennem uvilkaarlig fremkaldtes.

Christian August var Militær, og det med Liv og Sjæl, med en stor Evne til at give sig hen til Tjenesten og til de Pligter, som denne krævede opfyldt. Hans Interesser var hovedsagelig militære, og de havde neppe i nogen større Udstrækning gaaet ind paa den civile Administrations og Politikens Omraade, forinden han nu med eet gjennem Omstændighedernes Medfør saa sig stillet i Spidsen for et Kongeriges Regjering under de vanskeligste Forhold. Han følte det da som sin Pligt at tage denne Del af Arbeidet, og han satte sig med stor Samvittighedsfuldhed ind i alt, hvad der vedkom den. Christian August var utvivlsomt en Mand, der nok til sine Tider kunde gribe

[1] Foruden de almindelige Kildesamlinger og Fremstillinger af Tidens Historie (deribl. WESSEL-BERGS *Reskripter,* IV, S. 667 flg.) kan her ogsaa henvises til *Danske Samlinger,* III, S. 121.

Initiativet og sætte meget i Gang; men det er ikke ligesaa givet, at han var den Mand, hvis Personlighed bød den største Sikkerhed for, at han tillige kunde føre det paabegyndte Arbeide til Ende. Heller ikke foreligger der noget, som tyder paa, at han har været i Besiddelse af noget skarpt politisk Blik eller været en Statsmand i Ordets egentlige Forstand. Han var ialfald let udsat for at komme under Indflydelse af andre og havde vanskeligt for at fatte afgjørende Beslutninger paa egen Haand.

I sit Forhold til Soldaterne var han derimod storartet; de vidste, at de i ham havde en Chef, der, naar det kneb, var forberedt paa at sætte sig selv under de samme Vilkaar som de, og derved knyttedes de til ham med en aldrig svigtende Hengivenhed. Prinsens Navn øvede en sand Fortryllelse paa den norske Soldat, og i den Magt, som han vandt over Hæren, ligger den virkelige Forklaringsgrund til den store Vægt, som senere lagdes paa hans Person. Christian August og den nationale norske Hær voksede næsten sammen i den almindelige Bevidsthed, og derved blev han paa et vigtigt Tidspunkt den, om hvem alle Beregninger kom til at dreie sig. Thi Christian August var da bleven Hærens Ideal. Hans jævne Optræden havde ved Siden deraf ogsaa i alle Dele af Landet, hvor han var personlig kjendt, indbragt ham en almindelig Popularitet, der end mere forøgedes ved, hvad der kom ud om hans storartede, men tillige bramfrie Godgjørenhed.

Af Herkomst og ved Familieforbindelser var han en Repræsentant for de dansk-tyske Overgangslandskaber, og det er vanskeligt at afgjøre, hvor han hørte mest hjemme. Han var lidt af en Tysker og lidt af en Dansk, men har neppe selv gjort sig Rede for, at han hverken var helt det ene eller det andet. Han stod imidlertid i undersaatligt Forhold til den danske Konge, og hans Fremtid var nærmest knyttet til hans Stater. Denne Stilling maatte for Kronprinsen være en sikker Borgen for, at han med fuld Tryghed kunde lægge den øverste Ledelse af Norges særlige Anliggender i Prinsens Haand, saa meget mere, som hans Ophold i dette Land endnu ikke havde været af nogen længere Varighed, tilstrækkelig til, at han skulde føle sig mere knyttet til Norge end til de øvrige Dele af Monarkiet. Christian August havde ogsaa paa sin Side al Opfordring til at erindre, hvilke Forpligtelser han havde overfor Kongehuset og Monarkiet; der var i den Henseende mange Baand, fra hvilke han vanskelig kunde rive sig løs, og som maatte synes mere end betryggende.

Prinsen var, da han udnævntes til Præses for den norske Regjerings-Kommission lidt over 39 Aar gammel; han var født 9de Juli 1768. Personer, der havde Anledning til at høre mange Træk om ham i hans Ungdom, har skildret ham som en livlig Gut, der var vanskelig at opdrage, men derhos som meget udholdende, fast, retsindig og menneskekjærlig. Hans humanistiske Uddannelse fandt sin Afslutning under et næsten treaarigt Ophold ved Leipzigs Universitet, hvorefter han i Kjøbenhavn modtog sin theoretiske og praktiske Uddannelse som Militær. Senere stod han nogle Aar i østerrigsk Tjeneste og kom derefter tilbage til Danmark. I 1803 blev han udnævnt til kommanderende General i det søndenfjeldske Norge og kom derefter til Norge i Marts 1804. Her viste han sig fra først af som den strenge, pligtopfyldende Mand i alle Tjenesteforhold, der for sine underordnede stod som et vækkende Exempel. Med en ualmindelig Samvittighedsfuldhed gav han sig ifærd med at ordne Militærvæsenet i det ham underlagte Kommando-Distrikt. Men han var tillige meget ængstelig for at gaa ud over, hvad han ansaa for at være sit særlige Omraade, og bøiede sig da stedse villig for andres mere sagkyndige Dom.

Af Regjerings-Kommissionens øvrige Medlemmer blev Grev MOLTKE kun en kort Tid i Norge, hvor han saaledes ikke fik nogen synderlig Anledning til at vise sin Duelighed eller indlægge sig nogen større Fortjeneste af Landet.

ENEVOLD DE FALSEN hørte derimod til Norges mest udmærkede Mænd. Tidlig udviklet, kunde han ved denne Tid, i en Alder af 52 Aar se tilbage paa en lang Virksomhed i de høieste Embedsstillinger og glæde sig ved et anseet Navn som Forfatter. Hans Legeme var svækket, og dertil kom en overhaandtagende Melankoli; men da han nu i 1807 kaldtes til at træde i Spidsen for Fædrelandets Styrelse, var hans Aand endnu stærk nok til at ryste af sig alt det, som hemmede dens Frihed, og med hele sin Begeistring viede han sig til den nye Gjerning. Falsen blev en virksom Deltager i Behandlingen af de mange Spørgsmaal, der strømmede ind; han var derhos Kommissionens literære Medlem, der trykkede sit Stempel paa alle de Skrivelser, der udgik fra den.

ROSENKRANTZ tilhørte en af Danmarks ældste Slægter, men var selv født i Norge og havde levet den største Del af sit Liv i dette Land, hvor han desuden ved Giftermaal var kommen i Besiddelse af et betydeligt Jordegods. Fra Begavelsens Side ansaaes han ikke for at staa høit; men naar der spurgtes om Karakterens uplettede Hæderlig-

hed, om Vilje og Evne til at ofre alt for sit Land, da var der ikke mange, som kunde sættes op som hans Ligemænd, og endmindre fandtes der hans Overmand. Nogen selvstændig politisk Rolle kunde han aldrig komme til at spille; hans Opgave blev at følge sine Kolleger og i deres Fodspor at virke for Landets Bedste. Hans Kjendskab til Forholdene var derved til ikke ringe Nytte.

Overhovedet var der i Regjerings-Kommissionen et stærkt norskt Element, som havde rig Anledning til at gjøre sig gjældende. Hvad enten dette skyldtes Tilfældet, som vel er det rimeligste, eller virkelig var tilsigtet, saa var det ubetinget det for Norge heldigste af, hvad der kunde ske, ligesom Regjerings-Kommissionen derved maatte blive mere populær i Folkets Øine. Prinsen blev desuden paa denne Maade straks omgiven af Nordmænd og vænnede sig til at betragte Forholdene med deres og ikke med danskfødte Embedsmænds Øine, overalt, hvor han ikke havde Forudsætningerne for at dømme selvstændig. Han kom derigjennem ogsaa til uvilkaarlig at føle sig mere som Nordmand, medens hans Følelse for Danmark trængtes tilbage.

I een Henseende var imidlertid Kommissionen mangelfuldt udstyret. Hverken Grev Moltke, Falsen eller Rosenkrantz var i Besiddelse af den personlige Bevægelighed, som ogsaa maatte være en nødvendig Betingelse, ialfald for en enkelt af Medlemmerne; ingen af dem kunde fylde en Stilling som Kommissionens flyvende Element, som det allesteds nærværende Medlem. Prinsen havde meget af dette ved sig, hvad han allerede viste ved den hurtige Reise, som han i August foretog langs Kysten til Christiansand. Men da han var bunden til ikke at fjerne sig for meget fra sit Hovedkvarter og maatte have et aarvaagent Øie med Naboen i Øst, var der ikke saa megen Nytte ved ham i den Henseende, som der ellers kunde været, og Kommissionen tiltrængte ligefuldt Bistand af en Mand, som var istand til at rive sig løs uden Varsel og reise, hvor hans Nærværelse krævedes. Denne Mand var dog nær ved Haanden, og Regjerings-Kommissionen fandt, hvad den behøvede, hos Grev Herman Wedel.

Han var velbekjendt for Kommissionens Medlemmer. Prins Christan August kjendte han maaske allerede fra sit Ophold i Danmark (S. 55), og det samme har rimeligvis været Tilfældet med Falsen, der fra 1791 til 1802 boede i Kjøbenhavn som Assessor i Høiesteret. I ethvert Fald havde Grev Wedel efter sin Ankomst til Norge i 1806 neppe kunnet undgaa at komme sammen med dem begge ved mere end

een Anledning[1]. Grev Moltke og Rosenkrantz var ogsaa i saadanne Stillinger, at Grev Wedel maatte kjende dem personlig, selv om den selskabelige Kreds i Christiania og Omegn havde været en langt større. Til Rosenkrantz var Grev Wedel ved sit Giftermaal kommet i et nærmere Forhold, idet hans unge Brud havde været opdragen i dennes Hus sammen med Rosenkrantz's omtrent jævnaarige Datter.

Grev Wedel var paa sin Side ikke den, som trak sig tilbage, naar der aabnedes ham Adgang til at udføre et dristigt og farefuldt Hverv. I dette Øieblik at unddrage sig den Kaldelse, der kom til ham, var for ham en umulig Tanke. Hans Vovehalsnatur kunde nu komme til at vise sig fra sin bedste Side og hans Lyst til det æventyrlige og ualmindelige finde rig Næring ved Udførelsen af de Hverv, som han selv blev anmodet om at overtage. Hvad ingen af Regjerings-Kommissionens øvrige Medlemmer kunde paatage sig, det faldt for ham som den naturligste Sag af Verden. „Det simple og lette", har Jacob Aall i denne Anledning sagt om ham, „var ikke Grevens Sag; kun det overordentlige, det vanskelige og farlige indeholdt noget tillokkende for ham." Ved den første Efterretning om Krigens Udbrud fik han i den til Søen stødende Del af sit Amt øieblikkelig holdt Vaabenthing i gammel Stil med Bønderne, saadan som det var befalet i Lovbogen[2]. Derefter ilede han til Christiania for at tilbyde sin Tjeneste, og Tilbudet blev med Glæde modtaget.

Hvad der først krævedes af Grev Wedel, var intet ringere end at foretage en Reise over Havet til Jylland, hvor Regjeringens Kollegier midlertidig havde sit Sæde i Kolding, og der forhandle med disse, bl. a. om de Foranstaltninger, som udkrævedes for at forebygge Hungersnød i Norge. Han skulde i Kolding fremtræde som sine Landsmænds og særlig som Regjerings-Kommissionens Tolk og skildre Stillingen, som den var. Forholdene tillod ikke at medgive ham Brevskaber, idet han let kunde opbringes af fiendtlige Krydsere, naar han forsøgte paa at sætte over Skagerak i en mørk Nat; hvis der da hos ham blev fundet Papirer, som indeholdt Oplysninger om Landets Tilstand, kunde disse gjøre stor Skade. Alt maatte derfor gaa mundtlig.

I Regjerings-Kommissionens første Møde, 1ste September, var Greven tilstede, saaledes som det heder i dens Deliberations-Protokol:

---

[1] Fra Kjøbenhavn kjendte Grev Wedel Christian Augusts Broder, Hertugen af Augustenborg, personlig. *Saml. til jysk Historie og Topogr.*, anden Række, IV, S. 101.

[2] WULFSBERG, *Efterretninger og Opmuntringer angaaende de nuværende Krigsbegivenheder,* No. 2 for Onsdag 26de August 1807.

„Amtmanden over Buskerud, Grev Wedel, som efter Kommissionens Anmodning var mødt i samme, tilbød sig at foretage en Reise til Kolding for der at forestille Hans Kongelige Høihed og Finans-Kollegium Forfatningen her i Landet, og Kommissionens ovenanførte Fornødenheder, især til Penge. Kommissionen, som med Taknemmelighed modtog dette Tilbud, besluttede altsaa med Grev Wedel at tilskrive Finans-Kollegium." Sandsynligvis 4de eller 5te September forlod Greven Norge, idet han, rimeligvis fra Frederiksværn, stak i Søen med en af de Søllingske Lodsbaade, som bragte ham over til Fladstrand. Underveis blev han forfulgt af tre engelske Skibe; men han seilede fra dem alle og kom lykkelig iland. Om Eftermiddagen 8de September naaede han Kolding, hvor imidlertid Kronprinsen ikke længere var. Saaledes maatte han fortsætte Reisen videre til Kiel, hvor han omsider traf denne.

Greven havde reist i Matrosklæder, og det skal endog i Begyndelsen have faldt ham vanskeligt at erholde Befordring, da Jyderne ikke vilde tro ham paa hans Ord, at den forklædte Matros var en Amtmand. Klæderne var efter den hurtige og besværlige Reise noget medtagne, og det var nødvendigt at faa Benklæderne forsynet med en solid Lap, inden den norske Regjeringskommissions Udsending med nogenlunde Anstand kunde træde frem for Kronprinsen og udrette sit Ærinde. Bl. a. var det overdraget ham at forklare Prinsen en Plan, der var udkastet af Christian August til at samle Tropper i Norge og føre dem over til Sjælland for at undsætte Kjøbenhavn. Kronprinsen hørte paa Grevens Udvikling, men gav ham kun det Svar: „Det er vel altsammen, men Kjøbenhavn holder sig nok." Han vidste ikke, at Hovedstaden allerede var falden; men endnu samme Dag eller den næstfølgende kom Efterretningen om dens Kapitulation[1].

Grev Wedel ilede efter at have talt med Kronprinsen hurtigst muligt tilbage til Norge. Om Aftenen 12te September var han i Kolding, hvor han af det der midlertidig etablerede Bankokontor modtog et Kreditiv, stort 20,000 Rdl. Hamburger Banko, paa Bankokontoret i Altona og 500 Rdl. dansk Kurant i Kontanter til Dækkelse af sine Reiseudgifter. Ved Afreisen fra Kolding medtog han i sin Vogn Lauritz Engelstoft, der opholdt sig i denne By i sin Egenskab af Sekretær for Hertugen af Augustenborg og nu fulgte med til Randers, hvorhen de

[1] Efter Grev Wedels egen Fortælling til sin Familie. Smlgn. JAC. AALL, *Erindringer,* (2. Udg.), S. 115 flg.

kom den følgende Aften efter 25 Timers Reise[1]. Her blev Engelstoft tilbage, medens Grev Wedel fortsatte Reisen. Det gik uden Stans videre mod nord, og formodentlig fra Fladstrand stak han over til Norge. Den 19de September stod Grev Wedel atter i Regjerings-Kommissionens Møde i Christiania og overleverede der i den tilkaldte Zahlkasserers Hænder en forseglet Pakke fra Finans-Kollegiet og Finans-Kasse-Direktionen, der indeholdt 100,000 Rdl. dansk Kurant, bestemt til Anvendelse for at afgjøre de nødvendigste Udgifter i Norge og forhindre en Stansning af Pengecirkulationen[2].

Grev Wedel havde paa en glimrende Maade løst den Opgave, han havde paataget sig. I en forbausende kort Tid havde han uden noget Uheld gjort den lange Reise fra Kristiania til Kiel og tilbage igjen. Han havde trodset de Farer, der truede hans Lodsbaad fra Havets Bølger som fra de fiendtlige Krydsere. Reisen var udført med hele den Selvfornegtelse og den Opofrelse for det almene, der altid var et Hovedtræk i Grev Wedels Karakter. Han havde paa sin hurtige Færd kun undt sig den knappeste Hvile, ikke mere, end det var nødvendigt for at kunne holde ud; under hele Reisen havde han neppe været af Klæderne, og hans Matrosdragt befandt sig ved Tilbagekomsten i den ynkeligste Forfatning. Men om han ogsaa havde døiet meget ondt, saa kunde han have den Bevidsthed at være den første, der havde gjenoprettet Forbindelsen mellem Norge og Danmark, og han havde i Kiel lagt Regjerings-Kommissionens Betragtning af Forholdene frem for Kron-

[1] Engelstofts Dagbogsoptegnelser fra 1807 og 1808 er trykte i *Danske Samlinger*, III, S. 97—192.

[2] I Regjerings-Kommissionens Deliberations-Protokol heder det om Mødet 19de September: *„Amtmand Greve Wedel Jarlsberg indfandt sig og overleverede til Regjerings-Kommissionen en Pakke med 7 Segl for, som han opgav at at være Finants Kollegii, Finants Kasse Directionens og den danske Zahlkasses Segl. I Pakken sagde han, var ham tilkjendegivet at være 100,000 Rdl. D. C., bestemte til Stats Kassens Udgivter i Norge. Greven udbad sig Regjerings Kommissionens Tilstaaelse for, at Pakken af ham var overleveret med ubeskadigede Segl, hvilket og saaledes befandtes, hvorfor den forlangte Tilstaaelse blev ham meddelt.“* Videre er refereret, at Zahlkasserer Schaft efter Budsendelse indfandt sig i Mødet, der modtog Pengene og gav Kvittering for disse. Med Myntguardein Prahm blev der ligeledes omtrent til samme Tid opsendt 25,000 Rdl., der var bestemte til Anvendelse i samme Øiemed som de Penge, der overbragtes ved Grev Wedel Jarlsberg. — Regjerings-Kommissionens Protokoller og Papirer er nu samlede i Rigsarkivet; hvor der i det følgende henvises til dem, vil det være overflødigt paa hvert enkelt Sted at nævne dette Arkiv.

prinsen og skildret ham Norges Nød. I Kolding havde han desuden havt Adgang til at forhandle med de derværende Medlemmer af Regjeringen og Departementschefer om, hvad der skulde gjøres for at lindre denne, og den store Pengesum, han medbragte paa sin Hjemreise, viste, at der ikke manglede Vilje til at bistaa Norge nu, da det var afskaaret fra Danmark.

For Greven selv blev denne Reise Indledningen til hans Arbeide for Fædrelandets Forsyning med Levnetsmidler, hvilket fra nu af gjennem længere Tid lagde Beslag paa hans Kræfter. Saaledes fik han efter sin Tilbagekomst ikke lang Tid til at hvile sig ud og til at sysle med sine Embedsforretninger i Buskeruds Amt, hvis Bestyrelse han igjen for en Tid havde overtaget.

Allerede 24de September var han efter et kort Ophold i sit Hjem igjen tilstede i Regjerings-Kommissionen for at forhandle med denne om en Plan til Norges Providering for den kommende Tid, den vigtigste, men tillige den vanskeligste af alle de mange Opgaver, som i Øieblikket forelaa for den norske Styrelse. Regjerings-Kommissionen havde efter den af Grev Wedel aflagte Prøve paa, hvad han kunde udrette, paa ny henvendt sig til ham for at paakalde hans Hjælp ved Norges Kornforsyning. Grev Wedel havde i største Hast benyttet sin korte Hviletid til at udarbeide en Plan til Norges Forsyning med Korn og de andre Levnetsmidler, som udkrævedes nu ved Høstens Komme, om man skulde kunne klare sig Vinteren over, og forelagt denne for Kommissionen. I Mødet 24de September anstilledes en flygtig Beregning over hver enkelt Landsdels Behov, paa Grundlag af de ufuldstændige Oplysninger, som forelaa. Man kom da til det Resultat, at de tre sydlige Stifter, Akershus, Christiansand og Bergen, ikke kunde faa for meget Korntilførsel, hvorved dog bemærkedes, at den af Grev Wedel foreslaaede Fremgangsmaade neppe kunde skaffe noget Korn til Bergens Stift. Derfor kunde Kommissionen ikke træffe nogen Bestemmelse, men maatte nøies med at anmode Grev Wedel i Almindelighed om „at faa tilført til alle Norges Havne saa meget, som Omstændighederne gjør muligt.“ Kommissionen antog, at der til Bergens Stift krævedes det Halve, og til Christiansands Fjerdedelen af, hvad Akershus behøvede, og at de Steder i sidstnævnte Stift, „hvis Trang synes at udfordre den hastigste Tilførsel,“ var Kragerø, Byerne ved Langesundsfjorden, Drammen og Christiania. Hid gjaldt det altsaa fremfor alt om at skaffe Tilførsel, og dette Hverv lagdes i Grev Wedels Haand. Regjerings-Kommissionen tænkte sig, at Tilførselen skulde ske for

Entreprenørernes Regning og Risiko, dog saaledes, at der af det Offentlige sikredes dem en bestemt større Gevinst [1].

Spørgsmaalet om Landets Forsyning med Levnetsmidler paatrængte sig alle; thi det maatte under de forhaandenværende Omstændigheder for hver Dag, som gik, blive alt mere klart, at her truede Hungersnøden, hvis der ikke bragtes hurtig Hjælp. Denne Hjælp ventedes at komme fra Regjerings-Kommissionen. Da Stiftamtmanden i Akershus, der selv var Medlem af Kommissionen, 30te September havde forsamlet Christiania Magistrat med Byens Repræsentanter og en Del af dens Kornhandlere for med dem at overveie, hvilke Foranstaltninger der helst burde tages mod den befrygtede Kornmangel, foreslog man som det bedste og virksomste Middel, at Regjerings-Kommissionen skulde for offentlige Midler besørge indkjøbt i Jylland det fornødne Korn. Saafremt ikke dette var gjørligt, tilbød Borgerne sig at sende en eller flere af sin Midte til Jylland for at gjøre Indkjøb af Korn, men paa Betingelse af, at Kommissionen skulde forsyne dem med det fornødne Kreditiv, og at Kongen eller Kommissionen vilde assurere vedkommende Skibe og Ladninger. Uagtet Regjerings-Kommissionen fandt, at den var bemyndiget til at aabne dem den forlangte Kredit i Jylland, saa kunde den dog, af Hensyn til den med Grev Wedel trufne Aftale, ikke indlade sig paa nogen Foranstaltninger, der vilde fremkalde en for ham generende Konkurrense. Borgerne fik imidlertid Anvisning paa

---

[1] Regjerings-Kommissionens Deliberations-Protokol for 24de September 1807, hvor det videre heder, at Christiania især tiltrængte Forsyning med Rug og Havre, *„da Byg haves nogenlunde Forraad af; Gryn og Erter, især sidste Sort, savnes mest i Aggershus Stift, og dette vil formodentlig ogsaa være Tilfældet i de øvrige Stifter. Til de saakaldede Fedevare, Smør, Kjød og Flesk føles allerede Savn hele søndenfjelds; men Trangen dertil vil dog nok blive størst fra Langesunds Fjorden incl. til Egersund. Brændeviin og Tobak, Artikler, der engang ved Vane ere blevne Nødvendigheds Vare for Almuesmanden og især for Soldaten og Matrosen, ville sikkerligen finde en fri og fordelagtig Afsætning; men Regjerings-Kommissionen tror sig dog ikke berettiget til at forskrive disse Varer, eller ved Entreprise betinge sig dem her leverede efter en Kontrakt, der tilfældigen kunde foraarsage Stats Kassen Udgivter. Kom. maa derfor overlade til Private, om de i Haab om den Fordeel, de kunne vente sig, ville medtage noget af disse Slags Vare. Hvad Priserne angaa, som de Entreprenerende maatte loves, der ville paatage sig, for egen Regning og Risiko at levere ovenanførte Livets første Fornødenheder, da maatte Greven derom behage at accordere med enhver, som vil paatage sig saadan Leverance, efter den større eller mindre Vanskelighed, der kunde ansees at være forbunden med Overfarten til Afleveringsstedet, og derefter tilstaae den, han kontraherer med, fra 12 til 15 pro Cts. Gevinst, over den bevislige Indkjøbspris i Danmark.“*

at gjøre Indkjøb i Fyen eller Holstein, og det stilledes dem i Udsigt at skaffe dem Kredit der, naar de vilde opgive, hvor meget der tiltrængtes [1].

Da nu Grev Wedel foreløbig havde overtaget det Hverv at lede det søndenfjeldske Norges Kornforsyning, ansaa han det for nødvendigt at foretage en Reise til Gøteborg for at gjøre Indkjøb af Korn og fortsætte denne til Rendsburg og Kiel. Han forlod saaledes Christiania Dagen efter sin Sammenkomst med Regjerings-Kommissionen [2] og reiste til Gøteborg, hvor han var 30te September. Her gjorde han sine første Indkjøb af Korn. Ved disse viste det sig snart, at han ikke havde ganske let ved at indordne sig under Kommissionens Myndighed. Han vilde handle hurtig, uden at lade sig binde af altfor mange Hensyn, der kunde hindre ham i at opnaa, hvad der var Hovedsagen, og dette var for ham at skaffe sine Landsmænd Levnetsmidler. Han tænkte paa de mange sultne Munde, som der vilde blive i Norge, hvis han ikke straks bragte Forsyning, og da var det i hans Øine en mere ligegyldig Sag, hvordan man fik dette, naar det kun kom til hans Fædreland. Da han nu i Gøteborg kom over et Parti paa 2040 Tønder Rug og han ikke havde ved Haanden nogen Entreprenør, som paa egen Regning og Risiko vilde skaffe dette til Norge, saa optraadte han selv paa Regjerings-Kommissionens Vegne som Kjøber og afsendte det hele Parti for dens Regning og Risiko til Peder Anker, som skulde besørge Afleveringen. Han skyndte sig saaledes, at han ved Afsendelsen af den første Melding om, at det hele var underveis, ikke engang havde Tid til at skrive om Prisen og Betalingsmaaden, men forbeholdt sig at sende nærmere Underretning derom. Regjerings-Kommissionen lader ikke til at have fundet sig tilfreds med denne Grevens uafhængige Handlemaade; den tilskrev ham, at dette stred imod Aftalen af 24de September, og at den derfor ikke kunde paatage sig det Ansvar, „som af deslige Transporter maatte kunne flyde“. Rugen var imidlertid i Norge og blev der beholdt [3]. Snart efter kom der nye 1100 Tdr. fra samme Sted, ligeledes indkjøbte paa Grev Wedels Foranstaltning, men efter hans Afreise fra Gøteborg.

---

[1] Regjer.-Komm.s Deliberations-Protokol for 30te September 1807. Oplysninger om de Forraad, som havdes i forskjellige Kjøbstæder, i den ældre Udgave, I, S. 147.

[2] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* III, S. 184.

[3] Deliberations-Protokollen for 9de Oktober 1807. Kommissionens Brev til Grev Wedel er af 8de Oktober.

Om sin Virksomhed i Gøteborg har Grev Wedel selv fortalt i følgende Brev til Peder Anker[1]:

Gøtheborg d. 30te Sept:r 1807.

„Beste elskede Fader!

Af Overskrivten vil Du see hvor vi ere — og at vi leve saa vel og fornøiet som de bedrøvelige Tider samt Fraværelsen fra alt hvad der er kjært tillader forstaaer sig af sig selv — Om en Times Tid gaae vi ombord til Jylland — derfor haves ei Leilighed til lang Pasiar — men jeg maae ile til Forretninger —

Med D'Hrr. Anderson & Wohlfahrt her i Staden har jeg sluttet om circa 1200 Svenske Tønder Østersøisk beste tørrede Rug som ufortøvet afskibes for Regjeringens Regning og Risico i Svenske Skibe til Christiania under Din Addresse. Fragten betales i Christiania efter den Akkord, som her træffes — hvorom Du bliver tilbørligen underrettet.

Med D'Hrr. Laur-Grill: Petersen & Co. her ligeledes om circa 840 Tdr. Sv. Tønde Riga Rug som afskibes paa samme Maade som fornævnte Partie. —

Jeg maae bede Dig beste Fader! paa det omhyggeligste lade drage Omsorg for Rugens Modtagelse og Aflevering til det Kongl. Magasin eller hvor den Kongl. Regjerings Commission ifølge mit Advisbrev af Dags Dato maatte befale —

Det til Fragternes Betaling fornødne kan Du oppebære af Regjerings Commissionen — Maaskee det kunde være passende at afhandle Skjøldborg de 4 eller 500 Rd:r Svenske Penge han har for dermed tildeels at udrede Fragten, som formodentl: bliver størstedeelen at akkordere i Svensk Riksgl: ell: Banco. —

Jeg veed Fader ei bliver vreed at jeg bryder med disse til det Offentliges Beste sigtende Foranstaltninger derfor har jeg taget mig den Friehed uden Tilladelse at gjøre Sligt —

Uagtet Posten imellem Norge og Danmark er af Svenske Maj:t spærret, saa er dog Posten imellem Gothenburg og Kiøbenhavn aldeles ubehindret — Fader kan derfor efter Aftale med I. A. Petersen convolutere Breve til Kn til ham (ogsaa til London) som da blot leverer dem paa Posthuset her —

[1] Original hos Statsminister Løvenskiold paa Vækkerø; ligesaa det flg. Brev.

Alting seer meget kritisk ud — men det er dog intet synderligt Nyt at mælde —

Nu Adieu beste Fader Lev ret vel og vær ret rask til jeg kommer hjem som bliver saasnart som mueligt —

gode Faders lydige og taknemmelige Søn

Herman W: J:g —

Indsluttede Linier til Regjerings Commissionen og til søde Karen bedes snarest afleveret."

Fra Gøteborg satte Grev Wedel tilsøs i en aaben Baad, der paa ti Timer i en heftig Storm bragte ham over Kattegat til Udbyhøi ved Indløbet til Randers Fjord; han seilede om Natten midt igjennem en engelsk Transportflaade paa 40 Skibe. Saasnart han var kommen iland paa dansk Grund, ilede han sydover langs Jyllands og Slesvigs Østkyst for at træffe Foranstaltninger til Opfyldelsen af det ham overdragne Hverv. Den 7de Oktober var han i Rendsburg[1], hvor nu Regjeringen havde sit Sæde, efter at have forladt Kolding, og reiste derfra for anden Gang i samme Høst til Kiel, efterat han paa førstnævnte Sted, efter Foranstaltning af Finans-Kollegiet, havde erholdt udbetalt af den der midlertidig etablerede Zahlkasse 100,000 Rdl. Kurant til sine videre Foretagender, med Forpligtelse til at aflevere det mulige Overskud i den norske Zahlkasse i Christiania.

Han reiste fra Kiel, hvor han formodentlig har talt med Kronprinsen, tilbage til Randers, hvorfra han sendte Peder Anker følgende Brev:

Randers d. 13:de Oct:r 1807.

„Fortreffelige Fader! Tusinde Omstændigheder have nødt mig til at reise til Rendsborg og Kiel og nøde mig fremdeles til at toure omkring i dette nydelige Veir i de smukke Jydske Heder. Men hvor smertelig end Fraværelsen maa være mig, saa er jeg dog glad ved at have bevirket, at jeg i dette Øieblik disponerer over circa 65,000 Tdr: forskl: Kornvare foruden Kjød, Flesk, Erter, Smør &c. — og at mig blev udbetalt i Rendsborg (foruden Bruget af mine Creditiver) 100,000 Rdr: til mine Operationers Lettelse — Transporten til Norge er forbunden med meget store Vanskeligheder men jeg tør haabe for en stor Deel at kunne overvinde dem — Jeg tør haabe inden 8 Dage at forlade Jylland for

[1] *Danske Samlinger,* III, S. 156.

at reise til Sverrig eller hjem — Skulde inden min Ankomst i en eller anden Norsk Havn ankomme et eller flere Skibe med Levnetsmidler addresserede til din Ordre — da er det fra mig og Du er vel saa god naar Du derom faaer Underretning saa hastig som mueligt paa beste Maade efter Overenskomst med Regjerings Commissionen at sørge for Losningen og Modtagelsen — Det er mig umueligt at bestemme Qvantiteter, Havn eller Navn thi i den Henseende har jeg maattet give Carte blanche —

Du har formodentlig alt modtaget de 15,000, som ere anviste Veivæsenet — derfor intet om den Commission —

Adieu — Gud velsigne dig gode Fader —

Hold altid meget af din

lydige, taknemmelige

Søn

Herman."

Samme Dag skrev han ogsaa til Regjerings-Kommissionen:

„Pro Memoria!

Uagtet det er mig umueligt at indsende nogen fuldstændig eller detailleret Beretning om de Foranstaltninger jeg ifølge høie Ordres har truffet for Norges Proviantering anseer jeg det dog for min Pligt til den Kongl: Regjerings Commission's foreløbige Underretning at mælde:

„At jeg ved adskillige Omstændigheder har seet mig nødsaget til at foretage en Reise til Rendsborg og Kiel for at bringe Eenhed og Orden i Operationerne samt at forsynes med tilstrækkelige Fonds —

„At adskillige Qvantiteter Levnetsmidler som i Jylland vare blevne opkjøbte for Kongens Regning til Overførelse til Norge forinden min Ankomst her til Landet samt alt udskrevne(!) Magazin-Korn i Randers, Viborg, Ringkiøping(!), Thisted, Aalborg og Hjørring Amter ere blevne overladte til min Disposition:

„At jeg herved og ved adskillige af mig sluttede Kjøb i dette Øieblik har circa 65,000 Tdr: forskjellige Kornvare, foruden betydelige Qvantiteter Smør, Ost, Flesk, Kjød, Gryn, Erter &c. — for hvis hastigstmuelige Overførelse fra Jylland til Norge deels er og deels endnu skal træffes Anstalter paa forskjellige Maader.

„At mig af Zahlkassen i Rendsborg er bleven udbetalt 100,000 Rdr: D: Ct: til Brug ved den mig betroede Commission. — Overskuddet er jeg beordret at overbringe til den Kongl: Regjerings-Commission.

At jeg i dette Øieblik tiltræder en Reise til det vestlige Jylland hvorfra jeg begiver mig over Aalborg til Fladstrand hvor jeg haaber om 8 Dage at kunne gaae ombord for at seile til Norge eller Sverrig, efter befindende Omstændigheder.

Randers den 13:de Oct:r 1807.

H. Wedel Jarlsberg

Til
den Kongl: Regjerings-Commission for Norge
Christiania."

Fra Randers reiste Grev Wedel over til Vestkysten af Jylland og derfra atter tilbage til Aalborg, saa til Fladstrand og derfra over Skagerak til Frederiksværn. I Jylland havde han bevæget Lieutenant Henne i Fladstrand og Stiftamtmand Pentz i Aalborg til at forrette som Kommissionærer for Ladningernes Afsendelse.

Efter sin Tilbagekomst til Norge i Slutningen af Oktober foretog han en Reise langs Kysten til Christiansand for at ordne Modtagelsen af de Levnetsmidler, som han havde indkjøbt, og for at tilveiebringe det fornødne Antal af norske Skibe til at fragte disse over Skagerak. Der havde nemlig i Jylland mødt Vanskeligheder i denne Henseende, da Jyderne tiltrods for den tilbudne Assuranse ikke vilde vove sine Skibe[1]. Først ud i November kom han saaledes til Ro paa Bærum.

Men da kunde han ogsaa med Tilfredshed se tilbage paa, hvad der under denne to Maaneders rastløse Omflakning var udrettet. I Gøteborg og Jylland var der sluttet Kontrakt med forskjellige om at levere i Norge i Løbet af den samme Høst og Vinter 22,479 Tønder Rug, 6400 Tdr. Byg, 1550 Tdr. Malt, 44,800 Tdr. Havre, 510 Tdr. Smør, 70 Sk℔ Ost, 1460 Tdr. Kjød, 81 Sk℔ Flesk, 500 Tdr. Erter, 382 Tdr. Helgryn og 40 Tdr. Halvgryn, — Mad til at mætte mange hungrige Munde. Der var fragtet og assureret 48 mindre, for det meste norske Skibe, der skulde overføre de indsamlede Fødevarer til de søndenfjeldske Kjøbstæder, som Kragerø o. a. Der var til alle hans Foranstaltninger medgaaet store Beløb, ikke mindre end 95,480 Rdl. 92 β. Regjeringen synes at have været meget imødekommende imod ham. Af Rentekammeret i Rendsburg erholdt han saaledes i Forening med vedkommende Amtmand Disposition over den største Del af den ved Forordning af 22de August 1807 udskrevne Rug og Havre fra de nordlige jydske Amter og

[1] Brev fra Regjerings-Kommissionen til Stiftamtmand de Thygeson af 3die November 1807 i Kommissionens Korrespondanse-Protokol, No. 15.

over, hvad der var i Behold af den sammesteds ved Forordning af 19de September 1806 udskrevne Havre. Derhos fik han senere Disposition over Halvdelen af det ved Forordning af 22de August 1807, i Hjørring, Aalborg og Randers Amter udskrevne Hø og Halm, som Rentekammeret gav ham Tilladelse til at bringe til Norge.

Fra Bærum sendte han følgende Skrivelse til Regjerings-Kommissionen:[1]

„Pro Memoria!

Adskillige manglende Efterretninger have hidtil hindret mig fra at efterkomme den Kongl: Regjerings-Commissions Befaling, at indkomme med en Indberetning om Fremgangen af den mig overdragne Commission angaaende Norges Proviantering.

Efter at have modtaget nogle af disse giver jeg mig herved den Ære i mueligste Korthed at fremsende al den Underretning som jeg anseer nødvendig til en almindelig Oversigt — da Udviklingen af Detaillen ved denne ikke lidet vidløftige Operation, ikkuns bør være Gjenstanden for et endeligt almindeligt Regnskab.

Under 30te Sept:r og 13 Oct:r d: A: tog jeg mig den Friehed at tilmelde den Kongl: Regjerings Commission hvorledes jeg for at fremme

[1] Original mellem de til Kommissionen i August—December indkomne Sager, Pakke No. 1. Mellem Bilagene er en specificeret Opgave over de Levnetsmidler, der i Høsten og Vinteren kunde ventes tilførte for kongelig Regning, der er Kilde for de i Texten meddelte Tal. Under 6te December har fremdeles Kommissionen anvist i to Kreditiver paa Zahlkassen i Rendsburg til Grev Wedel tilsammen 6000 Rdl. — Tilladelsen til at disponere over det i Texten nævnte Hø og Halm gaves ved en Skrivelse fra Rentekammeret til Regjerings-Kommissionen, dateret Rendsburg 21de November 1807. Af denne sees, at Grev Wedel havde anmodet Amtmand Blom i Hjørring om at skaffe ham kjøbt Fourage af Hø og Halm, og at han, da han ingen anden Udvei saa, havde henvendt sig til Feltkommissariatet, som gav denne Anvisning: *„Og endskiønt vi forudsee de Vanskeligheder, der med de ommeldte Fourage-Sorters Opsendelse, især Halms, der ikke saaledes som Høe, kan lade sig sammenspinde, ville finde Stæd, kan dog fra vores Side heller ikke noget imod bemeldte Forslag være at erindre, saa meget mindre, som vi ikke paatvivle, at jo Greve* WEDEL JARLSBERG *vil viide at sørge for, at Skibes Fragtning til Fouragens Opsendelse ikke skal give Anledning til, at derved færre Skibe kunne faaes til den endnu vigtigere Opsendelse af Kornvarer, som ham ogsaa er overdraget i Forening med vedkommende Amtmænd at drage Omsorg for.“* Derfor var det nu overladt til Amtmændene i de tre nævnte Amter at føie Anstalter til Oversendelsen af saa meget Hø og Halm, som de kunde blive enige om med Grev Wedel; derom skulde Regjerings-Kommissionen underrette denne. Særdeles anerkjendende Udtalelser om Grev Wedel i en Rapport til Kongen fra Christian August af 15 Decbr. 1807; *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* III, S. 242.

den mig betroede Sag, saae mig nødsaget til at foretage Reiser til Gothenborg, derfra til Jylland, derpaa langs Jyllands østlige Kyst til Rendsborg og Kiel, saa langs den vestlige Kyst tilbage til Fladstrand, hvorfra jeg begav mig over Frederiksværn til Christiania. — Siden har jeg maattet reise langs Kysterne herfra til Christiansand og tilbage. — At udvikle de Vanskeligheder jeg har maattet kjæmpe med og Maaden paa hvilken jeg enten har overvundet eller undvigt samme — samt Grundene derfor — anseer jeg som overflødig Vidløftighed. — Jeg har handlet med al mig muelige Iver efter beste Overbeviisning, som om det var for mig selv. — Resultatet af mine Bestræbelser, saavel for at skaffe Levnetsmidler som for at foranstalte samme hidførte vil behagl: erfares af Tab: Lit:a A: & B:; og forsaavidt disse ikke maatte indeholde tilfredsstillende Efterretning vil det nærmere sees af medfølgende Correspondence Hefte Lit:a C. pag: 1 til 16 — pag: 56 til 63 med Pakke Bilager Lit:a D: — og pag: 72 til 76 med Pakke Bilager Lit: E. — Tabellerne Lit:a A & B ere forfattede med al den Nøiagtighed som nu kan gives samme ifølge de havende Efterretninger, og rimelige Formodninger; Men de opgivne Summer kunne desuagtet letteligen i Virkeligheden blive noget mindre eller noget større; hvilket imidlertid ved en Operation af den Natur, som den her omhandlede, ikke kan komme i Betragtning. — Foruden de i Tab: Lit:a A opgivne Qvantiteter kan formodentlig ventes en Deel meere af hver Sort, da jeg har overdraget Vedkommende, i Tilfælde af at saa mange Skibe paa engang skulde indtræffe paa et eller andet Sted, at de i de Kongl: Magaziner i Forraad havende Vahre ei maatte være tilstrækkelige til sammes Ladning, da, for at forebygge Liggedagpenges Paadragelse, ufortøvet, til saa billige Priser som mueligt, at indkjøbe saa store Qvantiteter Byg, Malt, Havre, Rug eller Feedevahre, som behøves — Alt efter befindende Omstændigheder. — De til disse Vahrers Betaling fornødne Summer er jeg overbeviist om det Kongl: Finance Collegjum foranstalter anviiste, enten ifølge den Kongl: Regjerings Commissions eller min i sin Tid udstædende Reqvisitioner(!). Den Hurtighed, hvormed Levnetsmidlernes Transport skulde iværksættes, gjorde det nødvendigt at bruge Agentere paa flere Steder, som hver for sig maatte handle efter bedste Skjønnende — Dette vil rimeligviis foraarsage at fleere Skibe indtræffe paa et vist Sted end egentligen kunde være bestemt derhen; — For at forebygge de ubehagelige Følger heraf, er nysnævnte Foranstaltning (som jeg er overbeviist om, vil blive udført med al muelig Conduite) aldeles uundgaaelig. —

Af medfølgende Lit:a F:, som viser de Indtægter og Udgivter, jeg har havt hidtil, vil behagl: erfares, at jeg har udtømt det mig igjennem det Kongl: Finance Collegjum meddeelte Creditiv paa Bank-Comptoiret i Altona for 20,000 Rdr: Hamb: B:co — og at jeg har i Hænder en rede Beholdning af 5019 Rdr: D: Ct: 4 β.

Derimod behøves:

I Norge.	Til Kontraktens Opfyldelse med Kjøbmand Almfeldt circa	10,000
	Til Fragternes Betaling circa	40,000
I Randers	— circa	3,000
I Aalborg	— circa	3,000

De 2de sidstnævnte Summer tør jeg udbede mig snarest mueligt anviste paa en Kongl: Kasse i Jylland. — Men de her udfordrende Summer skulle nærmere blive reqvirerede.

Bilagene C: D: og E: tør jeg udbede mig efter behagl: Afbetjening snarest mueligt tilbage, da jeg umueligen kan undvære dem.

Bærum den 22de Nov:r 1807.

H. Wedel Jarlsberg.

Til

Den Kongelige Regjerings Commission for Norge."

Regjerings-Kommissionen var i Begyndelsen noget ængstelig over den Selvstændighed, hvormed Grev Wedel var optraadt, og frygtede for, at han ved oftere at afslutte saadanne Handler, som den, hvorpaa han havde indladt sig i Gøteborg, kunde paadrage den et altfor stort Ansvar. Meningen havde kun været, at Grev Wedel skulde opfordre andre til at optræde som Entreprenører, medens han nu havde paadraget Staten Udgifter med stor Risiko og derhos selv var optraadt som Entreprenør paa dennes Vegne. Unegtelig var dette et Brud med de Forudsætninger, hvorefter Provideringen oprindelig skulde ledes. Men det var uundgaaeligt, og Grev Wedel blev, da han stod magtesløs overfor de Private, som nødig vilde vove noget, formelig tvungen ind paa den anden Bane og til at lade Staten gribe ind. Nødvendigheden heraf var dog ikke endnu erkjendt. Senere mærkedes det, at Norge ialfald ikke tabte ved Statens Kornhandel[1].

For at forebygge Gjentagelser, tog Kommissionen i sit Møde 10de Oktober 1807 under Overveielse, „at sende en oplyst og paalidelig

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* II, S. 358.

Mand efter ham til Jylland, for enten at afgjøre med Greven, hvad der fremdeles bliver at iagttage til Levnetsmidlers Indkjøb for Norge, eller i Tilfælde, at Grev Wedel Jarlsberg ikke skulde have naaet sit Bestemmelsessted, da selv at udføre Kommissionens i samme Henseende trufne Foranstaltninger". Man søgte efter „et hertil brugbart Subjekt", og Kommissionens Medlem Enevold Falsen meddelte da, at hans Søn, Høiesteretsadvokat CHRISTIAN MAGNUS FALSEN, „var villig til at paatage sig denne Kommission, naar han derved kunde gavne det almindelige". Da Regjerings-Kommissionen troede at kjende ham i Egenskab af „en ligesaa kundskabsrig som for det almindelige Bedste nidkjær Mand, saa modtog den villigen dette Tilbud"[1]. Der skulde altsaa nu formelig ansættes en Mand til at kontrollere Grev Wedel i en Virksomhed, som han frivillig havde paataget sig med de største Opofrelser, — en Foranstaltning, der, om den var bleven udført, vilde havt et overordentligt smaaligt Præg og sat Greven selv i den pinligste Stilling.

Alligevel savner ikke den Ængstelighed, hvormed Regjerings-Kommissionen her optraadte, ganske sin naturlige Forklaringsgrund. Kommissionen maatte uvilkaarlig fristes til at anskue Sagerne i et andet Lys end det, hvori Grev Wedel betragtede dem. Den havde meget andet end Provideringen at varetage, og den mindedes daglig om, at Udgifterne voksede i et ganske andet Forhold end Indtægterne; ved Siden deraf havde den et stort Ansvar overfor Regjeringen i Danmark, om hvilket den endnu ikke kunde vide, at det ikke vilde blive taget med synderlig Strenghed. Naar Kommissionens Medlemmer paa sit Kontor i Christiania modtog Underretninger om Grev Wedels omfattende Foranstaltninger i Sverige og Jylland, og naar de saa, hvorledes han, uden ængstelig at afveie Midlernes Tilstrækkelighed, udelukkende arbeidede paa at skaffe den størst mulige Hjælp hurtigst muligt, kunde der nok paatrænge sig et ængsteligt Spørgsmaal om, hvorledes Pengene skulde strække til for at dække alle disse Udgifter. Grev Wedel anlagde sin Virksomhed i en storslagen Maalestok, og Kommissionen vidste, at den kun havde Midler i en meget liden. „Det traf vel ikke sjelden," siger den samtidige Jacob Aall[2], der var nøie inde i disse Forhold, „at Grev Wedel under at lægge Planer til Statens Tarv, glemte, at han var Medlem af en lille Stat med smaa Midler, og lagde saaledes Planer for Norge i de store Staters Spor, i en større Stil, end som passede sig

[1] Deliberations-Protokollen for 10de Oktober 1807.
[2] *Erindringer,* (2. Udg.), S. 116.

for Fædrelandet. Ved denne Leilighed var det imidlertid hensigtsmæssigt at anlægge Planen i det store og at anstrænge Statens yderste Kræfter; thi det gjaldt intet mindre end at forebygge Mangel og Hungersnød i Fædrelandet.“ I dette Ræsonnement ligger det bedste Bevis for Nødvendigheden af de Forholdsregler, som Grev Wedel havde truffet paa sin flyvende Reise til Jylland og Holstein, og det varede heller ikke længe, forinden Regjerings-Kommisionen villig erkjendte, at han ikke havde kunnet handle anderledes, naar han skulde udføre det Hverv, der var lagt i hans Haand. Han tog kun Hensyn til Norge. At sikre Landet mod Hungersnød var hans eneste Tanke, — det Maal, for hvilket alt ellers maatte staa tilbage. For enhver Pris skulde Norge hjælpes og reddes, og da spurgte han ikke efter, om det kanske kunde gaa lidt uregelmæssig til i Jylland. Dersom der overhovedet skulde bringes Hjælp, — dersom dette Hensyn skulde gaa foran alle andre, da var det ogsaa nødvendigt, at der straks blev grebet til, og at der ikke ængstelig spurgtes, om Staten kunde komme til at risikere Tab; da maatte man ikke vente, indtil der fra private kunde faaes antagelige og fordelagtige Tilbud.

Idet dette tilsidst blev erkjendt, viste det sig ogsaa, at den Mistillid, der havde ligget bag Beslutningen af 10de Oktober, ikke stak særdeles dybt. Til at udjævne Modsætningen mellem begge Parters forskjellige Opfatning har det ogsaa bidraget, at en stor Del af det saaledes indkjøbte Korn tilsidst maatte anvendes til offentlige Øiemed, nemlig som Føde for Hæren, der paa anden Maade vilde have lidt Hunger, — fremfor til at afværge den private Nød. Grev Wedels Foranstaltninger kom derved til at staa i et nyt Lys for Kommissionen. Overhovedet maatte denne paa Grund af Forholdenes Udvikling jævnlig give Grev Wedel Medhold. Da han saaledes i Jylland havde assureret Skibe for offentlig Regning for at skaffe sig Transportmidler til Norge, sluttede ogssaa Kommissionen sig villig til hans Opfatning og gav ham Medhold.

Under disse forandrede Stemninger blev nu ialfald ikke Falsen sendt efter Grev Wedel. Han fik sig i Stedet overdraget en anden Reise i et vigtigt offentligt Øiemed. I Regjerings-Kommissionens Møde den 21de Oktober blev der taget en Beslutning om, at Chr. M. Falsen og Administrator i det Ankerske Fideikommis, „Handelsmand“ JACOB NIELSEN skulde afreise til Kjøbenhavn for der at hente en Del Penge, som tilhørte den norske Zahlkasse, men for Øieblikket var beroende i den danske. De to Udsendinge maa snart have forladt Christiania og

være afreist til Kjøbenhavn, hvorfra de inden 8de November var tilbage, medbringende 108,400 Rdl.[1].

Saaledes fik Regjerings-Kommissionen paa forskjellige Maader Penge i Kassen. Ved Grev Wedels Tilbagekomst modtog den ogsaa det Overskud, han havde af de paa Reisen hævede Penge. Der var endnu levnet en Smule Misstemning, som synes at skimte igjennem enkelte Vendinger i Grevens Indberetning til Kommissionen af 22de November. Men denne er i ethvert Fald hurtig forsvunden. Under 4de December[2] sendte Regjerings-Kommissionen ham en varm Takkeskrivelse, der tillige indeholdt en uforbeholden Erkjendelse af, hvad han havde virket paa sine farefulde og anstrængende Reiser; „under enhver Betragtning," heder det, „og uafhængig af Tilfældene, ville Deres Høivelbaarenheds patriotiske Bestræbelser stedse vorde Dem en uomtvistelig Adkomst til Regjeringens Skjønsomhed og Fædrelandets Tak."

[1] Deliberations-Protokollen for 21de Oktober og 8de November 1807. De hjembragte Penge var for en større Del tidligere nedsendte til den danske Zahlkasse for at veksles i mindre Sedler.

[2] Regjerings-Kommissionens Korrespondanse-Protokol No. 15. JACOB AALL, *Erindringer* (2. Udg.), S. 117. — Hvor meget Grev Wedel udrettede paa denne anden Reise til Jylland, fremgaar bl. a. af en i Rigsarkivet beroende Skrivelse af 27de December 1807 fra den i Rendsburg værende Afdeling af Rentekammeret til Rentekammeret i Kjøbenhavn (Berg- og Saltværkskontorets Journalsager 1808, No. 13), hvori ytres den Formening, at der ved de af ham under Opholdet i Jylland i Henhold til Forordn. af 22de August sidstl. trufne Foranstaltninger vilde være gjort nok til Forsyning af den norske Land- og Sømilitær-Etat for det følgende Aar. — I et Brev af 9de August 1808 udtalte Regjerings-Kommissionen for Kongen, idet den gav en kort Oversigt over, hvad Grev Wedel havde udrettet paa sine Reiser til Danmark i 1807, at uden hans Bestræbelser vilde endog Armeen allerede forlængst have lidt Hunger; thi uagtet de af ham besørgede Indkjøb kun var bestemte til privat Brug for Landets Indvaanere, saa var det dog blevet nødvendigt at anvende den betydeligste Del, især af Rug og Byg, af hvad under Regjerings-Kommissionens Bestyrelse var indkjøbt, til Armeens Underhold. *Norske Samlinger,* II, S. 223. — I Christiania dannede fjorten af de mest formuende Kjøbmænd en Association til Indkjøb af Korn og Levnetsmidler, og to af dennes Medlemmer, Nils Rosenberg og Even Stenersen, reiste i den Anledning over til Jylland for der personlig at besørge disse Forretninger. I en mere udførlig Skrivelse fra Regjerings-Kommissionen til Thygeson af 13de Oktober 1807 er der udtrykkelig taget det Forbehold, at denne af Hensyn til Christianiakjøbmændenes forestaaende Indkjøb i Jylland maatte paase, at han ikke ved sine Foranstaltninger drev Priserne i Veiret paa det derværende Marked.

VIII.

PROVIDERINGS-KOMMISSIONEN.

Anordningen af den for Norges Forsyning allernødvendigste Tilførsel fra Jylland var saaledes med Held ledet af Grev Wedel. Men hans Arbeide var ikke dermed til Ende. Det blev en naturlig Følge af hans første Virksomhed, at Regjerings-Kommissionen ogsaa maatte ønske, at han paatog sig Tilsynet med Modtagelsen af Levnetsmidlerne, eftersom de ankom til Norge. Atter igjen var det ham selv, der tilbød sig at virke i Fædrelandets Tjeneste, og i Henhold til hans Tilbud anmodede Regjerings-Kommissionen under 8de November ham om at træde sammen med Mægler Smith i en *Providerings-Kommission for Norge*, hvorom der den 13de s. M. blev tilskrevet begge med den fornødne Befaling. Ved denne Beskikkelse var intet nævnt om en forskjellig Grad inden Kommissionen for dens to Medlemmer; men senere nævnes Grev Wedel oftere udtrykkelig som dens Formand. Denne Providerings-Kommissions Opgave skulde være at modtage Indberetninger om alle Ladninger med Levnetsmidler, der ankom til Landet i Løbet af Vinteren for Regjeringens Regning eller allerede kunde være ankomne; disse Indberetninger skulde afgives af dem, som det paa ethvert Sted var overdraget at modtage Ladningerne. Den fornødne Orden kunde saaledes iagttages med Regnskabet over alle Omkostninger, som medgik til Ladningernes Modtagelse, Varernes Fordeling og Opbevaring og i sin Tid ved deres Salg. Vedkommende Varemodtagere var ansatte gjennem Stifterne paa Regjerings-Kommissionens Foranstaltning; Mægler Smith skulde være den egentlige Forretningsfører, der ved Siden af at holde Regnskab overtog den rent merkantile Del af Arbeidet, medens dettes Overledelse betroedes Grev

Wedel, der saaledes blev den egentlige Chef for Norges Providering[1]. Ogsaa den Tillid, som derved vistes ham fra Regjerings-Kommissionens Side, var et Vidnesbyrd om, at den mellem dem opkomne Misstemning ikke havde meget at betyde. Det var heller ingen ringe Opgave, som han nu havde faaet sig forelagt; af dens heldige Løsning afhang det, hvorvidt det, som han havde udrettet paa sine to Høstreiser, skulde blive til virkeligt Gavn for Landet.

Grev Wedel og Mægler Smith skulde nærmest have Tilsyn med den Kornindførsel, der fandt Sted for offentlig Regning; ved Siden deraf foregik der imidlertid, da det led udover Høsten og Vinteren, adskillig Indførsel ad privat eller halv privat Vei, ligesom Stiftamtmanden i Christiansand, NICOLAI EMANUEL DE THYGESON, opmuntret ved Grev Wedels Exempel, tidlig havde stillet sig selv til Disposition og udfoldet en betydelig Virksomhed for at skaffe Korn til Indbyggerne i den af ham bestyrede Landsdel. Da Thygeson erfarede, at Grev Wedel var reist til Jylland, anholdt han ogsaa om at faa et lignende Hverv; men Regjerings-Kommissionen fandt ikke uden videre at kunne indgaa derpaa, da den af Hensyn til hans Embedes Vigtighed ikke ansaa det heldigt, at han i længere Tid var fraværende. Imidlertid vilde den ikke nedlægge noget bestemt Forbud, men overlod alt til hans eget Skjøn. Hvis han reiste, maatte han undgaa alt, som kunde krydse Grev Wedels Foranstaltninger, og vogte sig for at foretage noget, som kunde drive Priserne op[2]. I Henhold til denne halve Tilladelse skal han ogsaa selv i Løbet af Vinteren have foretaget Reiser over Skagerak, der mindede om Grev Wedels. I Bratsberg Amt virkede en særegen Providerings-Kommission for Amtet, til hvis Stiftelse Amtmand Løvenskiold aldeles selvstændig havde grebet Initiativet, og som udrettede meget til at lindre Nøden[3]. Saaledes var der mange Kræfter i Bevægelse,

---

[1] Regjerings-Kommissionens Deliberations-Protokol for 8de November 1807 og WESSEL-BERGS *Reskripter*, IV, S. 682. Kommissionens Befaling er dateret 13de November.

[2] Oplysninger om Behovet i Christiansands Stift, i den ældre Udgave, I, S. 156, Note 2.

[3] JACOB AALL, *Erindringer* (2. Udg.), S. 128. Hvad denne Forfatter paa samme Side ytrer om, at „den rige Høst gav Landets Kornegne de fornødne Fødemidler“, kan nok være rigtigt; men det maa ikke forlede nogen til at danne sig et altfor lyst Billede af Forholdene. Thi Arbeidet for Korntilførselen blev ikke derfor mindre nødvendigt; de i det foregaaende fra officielle Kilder meddelte Tal vil godtgjøre dette i tilstrækkelig Grad. Jac. Aalls Ytring gjælder sandsynligvis kun de bedste Korndistrikter i egentlig Forstand. I Anledning af en fra Amtmand Løvenskiold under 7de November 1807 indgiven Forestilling

alle samvirkende til det fælles Maal, at afværge Hungersnøden. Men som den første mellem alle disse opofrende Mænd stod Grev Wedel, Sjælen i det Hele og Regjerings-Kommissionens Raadgiver i alle Providerings-Anliggender.

Uagtet hans og hans Kollegas Virksomhed paa Grund af de Omstændigheder, hvorunder de virkede, nærmest maatte blive indskrænket til de nærmere liggende Landsdele, tabte de dog ikke de fjernere af Sigte. Omkring 1ste Februar 1808 indgav de saaledes til Regjerings-Kommissionen en Forestilling om, hvad der kunde gjøres for at afhjælpe den i Bergens Stift herskende Mangel. De beregnede, at der endnu i den tilbageværende Del af Vinteren fra Danmark kunde overføres 10,000 Tdr. Rug og 10,000 Tdr. Byg til Bergens Stift. Men det gjaldt om at skaffe Transportfartøier, og dertil havde Grev Wedel kastet sine Øine paa de beslaglagte engelske Skibe, som nu ifølge kgl. Befaling af 24de December 1807 skulde konfiskeres. Regjerings-Kommissionen, der erkjendte Vægten af de fremførte Grunde og med Forslagsstillerne var enig i, at Mangelen ingensteds var større og mere trykkende end netop i Bergens Stift, sluttede sig dertil og indgik i den Anledning med en længere Forestilling til Kronprinsen, hvori den varmt anbefalede Forslagene til Approbation[1].

Mangelen paa Skibe synes at have været meget stor; det mærkedes, at Rhederne kun havde ringe Lyst til at risikere sin Eiendom. Det gik i Norge som i Jylland, at den Assuranse, der lovedes fra det Offentliges Side, ikke kunde bortrydde Skibsrhedernes Betænkeligheder. Regjerings-Kommissionen havde paa sin Side kun ringe Lyst paa Assuransen og ønskede sig helst befriet fra alt Ansvar med denne. Da saaledes Rentekammeret i December 1807 havde bestemt Oprettelsen af en Assuranse for de Skibe, der seilede med Korn og Levnetsmidler til Norge[2], anmodede Regjerings-Kommissionen, samtidig med, at den oversendte Meddelelsen til Providerings-Kommissionen, tillige denne om at afgive en Erklæring, hvorvidt ikke dette maatte gjøre en yderligere Assuranse fra Regjeringens Side overflødig og altsaa befrie denne fra de allerede indgaaede Forpligtelser, ligesom den mente, at der ialfald ikke var

---

til Regjerings-Kommissionen henledede denne under 5te Januar 1808 Providerings-Kommissionens Opmærksomhed paa Nødvendigheden af at proviantere Bratsberg Amt over Langesundsfjorden og Skien.

[1] Skrivelse af 5te Februar 1808 i Korrespondanse-Protokol, No. 14, Fol. 44.

[2] I. H. Schou, *Kgl. Forordninger*, XIV, S. 824 flg.

nogen Tvivl om, at Skibsrhedere for Fremtiden burde anvises denne Vei for at erholde sine Skibe forsikrede[1].

Vanskeligheden ved at opdrive Skibe holdt sig i Februar og Marts 1808, og dermed voksede ogsaa Faren for Hungersnød, da der ikke kom nok af Korn og Levnetsmidler til Landet[2]. Regjerings-Kommissionen benyttede sig af de beslaglagte engelske Skibe, af hvilke en Del allerede i Februar synes at være anvendte til at forsyne det vestenfjeldske med Korn, endnu inden der var kommet Svar paa det indgivne Andragende om Tilladelse til at benytte disse. Men heller ikke dette hjalp, og det Korn, som var ophobet i Jylland ved Feltkommissariatets Foranstaltninger, blev saaledes kun til ringe Nytte paa Grund af den herskende Mangel paa Skibe. Grev Wedel gav dog ikke tabt. Under 1ste Marts 1808 indgav Providerings-Kommissionerne en Forestilling, der 4 Dage senere besvaredes fra Regjerings-Kommissionen, som meget vel forstod, hvor overhængende Faren kunde blive. Da det nu var af yderste Vigtighed at forsyne Norge med saa mange Kornvarer og andre Levnetsmidler som muligt, ansaa Kommissionen sig berettiget til at anvende ethvert Middel, som stod i dens Magt. Den gav derfor af egen Magtfuldkommenhed Providerings-Kommissionen Bemyndigelse til at sætte i Rekvisition for denne Transport saavel alle dertil tjenlige Skibe, som de søfarende, der ikke godvillig vilde lade sig engagere til disse Skibes Bemanding, — det sidste dog kun ved Anmodning til vedkommende Distrikts-Indrulleringschefer[3].

Et saadant Skridt tages ikke uden i den yderste Nød; alene denne kan tilstede den Slags Indgreb i den personlige Frihed og Eiendomsret. Thi det var, hvad der nu blev besluttet. Offervilligheden var i Dalen, og derfor maatte Regjerings-Kommissionen handle paa den Maade, som den nu gjorde, hvis den skulde kunne varetage sit Hverv. Det gjaldt om at føre Korn og Levnetsmidler over Havet, inden de engelske Krydsere atter viste sig under de norske og jydske Kyster, og Tiden var nu knap; derfor greb man i det sidste Øieblik dristig til Forholdsregler, der under andre Omstændigheder ikke havde staaet til at forsvare. Da det imidlertid heller ikke ved Anvendelsen af disse Midler lod

[1] Skrivelse af 5te Januar 1808 i Korrespondanse-Protokol, No. 15, Fol. 159. Brevene er i disse Protokoller ikke altid indførte i sin kronologiske Orden.

[2] Udtalelser herom haves bl. a. i en Skrivelse fra Regjerings-Kommissionen af 19de Februar 1808 til Stiftamtmand Baron Güldenkrone, indtagen i Korresp.-Protokol, No. 15, i sin Helhed trykt i den ældre Udgave, I, S. 158, Note 3.

[3] Skrivelse til Providerings-Kommissionen af 4de Marts 1808 i Korresp.-Protokol, No. 15.

sig gjøre at skaffe det tilstrækkelige Antal af Skibe, kastede Grev Wedel paa ny sit Blik paa de beslaglagte engelske Skibe, der henlaa i Drammen. Under 15de April henvendte han sig til Regjerings-Kommissionen med Anmodning om, at disse maatte blive stillede til hans Raadighed. Idet Kommissionen den følgende Dag gav den ansøgte Tilladelse, bemærkede den tillige: „Kommissionen maa derhos ytre sin Tilfredshed med, at Deres Høivelbaarenhed tillige vil paatage Dem den Uleilighed at sørge for disse Skibes Ekvipering og Bemanding“[1].

Saaledes var Grev Wedel overalt utrættelig. Til samme Tid var han yderligere optaget af Arbeidet med at opstille et Korps, hvormed han selv agtede at drage i Felten mod Sverige. Derved blev han ogsaa for en Tid nødsaget til at afbryde al Befatning med Provideringsvæsenet. Inden den 20de April var han færdig til at afmarschere med sine Folk fra Hjemmet, og han maatte da paa eget An- og Tilsvar konstituere sin Fuldmægtig Thomas Bryn til at forestaa Bestyrelsen af Buskeruds Amt, medens hans Andel i Provideringens Bestyrelse midlertidig overlodes Direktør SAMUEL BAGGE. Dette blev af Regjerings-Kommissionen godkjendt under 23de April[2]. Men ligesom Grev Wedel i den følgende Tid ikke ganske opgav Bestyrelsen af sit Amt, saa har han heller ikke undladt at føre Tilsyn med Provideringens Anliggender[3].

Bagge, der allerede senhøstes 1807 i Provideringens Anliggender havde foretaget en Reise til Jylland, var imidlertid ogsaa en virksom Mand, der med Iver tog sig af sine nye Forretninger. Medens Grev Wedel laa i Felten, foretog han saaledes i Mai 1808 en Reise langs Kysten indtil Mandal, hvor han skaffede Skibe til Korntransport fra Jylland. Han var svensk af Fødsel, og hans endnu opbevarede Skrivelser til Regjerings-Kommissionen viser, at han ikke fuldstændig havde lært at udtrykke sig paa sit nye Fædrelands Sprog. Men han var varmt interesseret for Norge[4].

---

[1] Skrivelse af 16de April 1808 i Korrespondanse-Protokol No. 15, Fol. 137.

[2] Korrespondanse-Protokol No. 15. Grev Wedel havde under 20de April indberettet, at han havde konstitueret de to nævnte Mænd. Kommissionen udtalte sine varmeste Ønsker om et heldigt Udfald af hans Foretagender i det vigtige Anliggende, hvortil han havde besluttet at opofre sig.

[3] Af Rentekammerets Journaler og Journalsager i Rigsarkivet sees, at Grev Wedel i 1808, — indtil Udgangen af August — har været i Funktion som Amtmand 12te Februar, 19de Marts, 12te April, 25de Juni, 16de Juli, 2den og 13de August. Derimod er Bryn som konstitueret Amtmand paa Bærum 27de Mai. Af andre Kilder sees, at Greven selv var paa Bærum 18de Juli.

[4] Under 16de Juli 1808 indberettede Bagge til Regjerings-Kommissionen, at han af Peder Anker havde faaet overladt et Vandfald, ved hvilket han agtede at

Idet Bryn kun var konstitueret paa Grev Wedels An- og Tilsvar, blev Regjerings-Kommissionens Skrivelser til Amtet fremdeles stilede til den virkelige Amtmand, og det bliver derved i det enkelte Tilfælde vanskeligt at afgjøre, hvorvidt det er denne eller hans Stedfortræder, der har forhandlet med den øverste norske Regjerings-Auktoritet. Ved enkelte Leiligheder sees det imidlertid, at denne har benyttet Leiligheden, naar Grev Wedel tilfældigvis befandt sig i Christiania til at træffe en Afgjørelse angaaende administrative Anliggender, der vedkom Buskeruds Amt. Saaledes er der forhandlet med ham personlig angaaende Anbringelsen af svenske Krigsfanger i hans Amt. Der var fordelt saadanne, ligesom ogsaa engelske, paa flere Steder i Landet, og bl. a. var Kongsberg, der laa inden Grænserne af Buskeruds Amt, meget benyttet som Interneringssted[1]. Da Grev Wedel om Aftenen 16de Juni var i Christiania, blev der med ham truffet Aftale om at sende 100 svenske Krigsfanger op til Hallingdal, og disse afleveredes den 18de paa Bærum for at transporteres til sit Bestemmelsessted under Bevogtning af Grev Wedels eget Korps[2]. Om Sommeren og udover Høsten 1808 omtales der i Regjerings-Kommissionens Brevveksling oftere svenske Kringsfanger i Hallingdal lige op til Aal.

Paa samme Maade synes ogsaa Grev Wedel personlig — i Henhold til Regjerings-Kommissionens Anmodning[3] — at have forestaaet et Arbeide i Buskeruds Amt, der for en Del greb supplerende ind i Providerings-Kommissionens Bestræbelser. Det gjaldt Tilveiebringelsen af Surrogater for Befolkningen i de mest trængende Bygder, der kunde

anlægge en Papirmølle, som han vilde drive med 20 svenske Krigsfanger. Bagge har i Regelen undertegnet de af ham, alene eller i Forening med Smith, udfærdigede Skrivelser, som den, der optraadte som forrettende for „H. W. Jarlsberg".

[1] De engelske Krigsfanger paa Kongsberg oprettede der en Frimurerloge, som gav dem lidt Adspredelse.

[2] Regjerings-Kommissionens Skrivelse af 17de Juni 1808 til Grev Wedel i dens Korrespondanse-Protokol, No. 16. I samme Protokol findes en Skrivelse til Grev Wedel af 20de Mai 1808, hvori han fra Kommissionen anmodedes om at sørge for, at Peter Jakobsen, som „reddede Christian Thoresens Brig fra de engelske Røveres Vold", maatte af Eieren faa en Anerkjendelse for denne Bedrift.

[3] Skrivelse af 16de Juli 1808, hvori Regjerings-Kommissionen anmoder Grev Wedel om hans Betænkning over det af Overlærer Flor fremsatte Forslag om at lade Almuen ved Kongsberg indsamle islandsk Mose for at udsælges i Lier, Modum og andre trængende Bygder, — i Korrespondanse-Protokol, No. 16. Greven maa dog allerede længe forinden Modtagelsen af denne Skrivelse have begyndt sit Arbeide med Indsamlingen af dette Surrogat. Smlgn. den følgende Note.

holde dem oppe over Sommeren, indtil Høsten bragte nyt Korn i Laderne og lod Kværnerne paa ny faa Mel at male. Tilstanden i Amtet var slet, og midt paa Sommeren var Nøden almindelig i dets fleste Bygder, hvor man manglede Korn. Buskeruds Amt maa overhovedet have været et af de Distrikter, der om Vaaren 1808 led mest under den herskende Kornmangel. Grev Wedel havde allerede 18de Marts personlig indfundet sig i Regjerings-Kommissionen og der afgivet en meget indtrængende Forestilling, som havde den Virkning, at Kommissionen besluttede at overlade til private 26,000 Tdr. Havre for at afhjælpe den herskende Mangel paa Brødkorn, i de 3 Amter, Buskerud, Akershus og Smaalenene[1]. Men dette var ikke tilstrækkeligt, og allerede 16de Mai indgav Grev Wedel paa ny en Forestilling til Regjerings-Kommissionen om den i hans Amt herskende Nød.

Der maatte nu ogsaa tænkes paa andre Midler. Som Surrogat var den islandske Mose anbefalet, og Grev Wedel satte derfor igang en storartet Indsamling af dette Næringsmiddel. Til Fattigvæsenet paa Kongsberg blev deraf daglig leveret flere Tusinde Pund. Mosen blev malet paa forskjellige Steder, Kongsberg, Vestfossen, Haugsund, Krokstadelven, Hønefos o. s. v., og derpaa blev der bagt Brød, som var halv-

---

[1] Grev Wedels Forestilling, der findes i Regjerings-Kommissionens Arkiv, Pakke No. 7, lyder saaledes:

P. M.

Foruden en stor Mængde mundtlige Andragender fra Almuesmænd i Budskeruds Amt om Hjelp i Korn og Penge, ere mig overleveret indsluttede 11 Ansøgninger.

Af disse vil den Kongl. Regjerings Commission erfare, at det er høiligen nødvendigt snarest muneligt at træffe Foranstaltninger, som kunne afvende de uberegnelige Følger, som Mangel paa Sædekorn og Hungersnød medføre.

Disse Foranstaltninger ere, hvad en stor Deel af Budskeruds Amt angaaer, saa meget mere paatrængende, som det er vist at i Drammen, endog ikke mod contant Betaling og urimelig høie Priser, har i de sidste 10—12 Dage været Kornvare at faae tilkjøbs. —

At afhandle Aarsagerne til denne Tingenes Tilstand og at fremsætte mine Tanker om, hvorledes den kunde være forskjellig, anseer jeg i dette kritiske Øjeblik upassende — ligesom det vilde være overflødigt at foreslaae for den Kongl. Regjerings Commission de Foranstaltninger, som nu bør træffes. —

Efter Afbetjening tør jeg udbede mig Ansøgningerne tilbagesendte, tilligemed Regjerings Commissionens gunstige Resolution.

Christiania d. 18 Martii 1808.

H. Wedel Jarlsberg.

Til
Den Kongl. Regjerings Commission for Norge.
Christiania.

blandet med Mosemel[1]. Saadan hjalp man sig i disse Nødens Tider; Midlet slog til og opholdt manges Liv, ved Siden af den Kornforsyning, som tilflød Amtet fra Providerings-Kommissionen[2].

En længere Afbrydelse i Grev Wedels Virksomhed i Providerings-væsenets Tjeneste foraarsagedes ved hans Deltagelse i Krigen mod Sverige. Denne kaldte ham bort fra hans Amt og fra Christiania til de østligere Landskaber, der laa Krigsskuepladsen nærmere, og holdt ham der fængslet i flere Maaneder. Under den almindelige Begeistring, der havde grebet det norske Folk, var der flere offervillige Mænd, der stillede sig til Fædrelandets Raadighed i Hærens Rækker. I Drammen dannedes et frivilligt Korps, Frederikshald oprettede et andet, og i Christiania dannede LUDVIG MARIBOE et frivilligt Artillerikorps.

Grev Wedel stod ikke heller tilbage i denne Kappestrid. Af Arbeidere ved Bærums Værk, Folk paa Godset og unge Bondegutter fra det øvrige Bærum og Asker oprettede han *Bærums frivillige Jægerkorps,* hvilket han selv kommanderede som Kaptein. Det havde graa Uniform med grønne Rabatter og grønt Skjerf og skal have været det smukkest uniformerede af samtlige Frikorpser[3]. Grev Wedel synes selv, paa sin egen og formodentlig ogsaa paa sin Svigerfaders Bekostning, at have besørget den hele Udrustning, hvorhos han tillige i den Tid, Korpset laa i Felten, ialfald for en Del maa have bestridt Udgifterne ved dets Underhold, medens det lader til, at Lønningerne gik af offentlige Kasser[4]. Selv med denne Hjælp bliver det en meget betydelig Opofrelse, som Grev Wedel her gjorde i Fædrelandets Tjeneste, — en Opofrelse, der blev end større gjennem hans personlige Deltagelse i Felttoget.

---

[1] Skrivelse til Regjerings-Kommissionen fra Grev Wedel, dateret Bærum 18de Juli 1808, mellem Kommissionens indkomne Sager for dette Aar.

[2] At der ikke paa alle Kanter har været Offervillighed og Redebonhed til at hjælpe sine nødlidende Medmennesker, synes at fremgaa af en Skrivelse fra Regjerings-Kommissionen til Grev Wedel af 24de Juni 1808 i Korrespondanse-Protokol No. 16. I denne siger Kommissionen, at den er bleven underrettet om, at der i Hallingdal og paa Ringerike skulde være flere, der havde ikke ubetydelige Kornbeholdninger, hvilke de ikke som Laan eller mod Betaling vilde overlade til trængende, hvorfor den anmodede Grev Wedel om at skaffe nærmere Oplysning angaaende Sammenhængen hermed.

[3] Optegnelse mellem Andreas Fayes Samlinger i Rigsarkivet. Uniformerne blev længe liggende paa Bærum, hvor de tilsidst omsyedes til Klæder for Stedets fattige. Ogsaa Vaabnene fandt forskjellig Anvendelse; men endel af dem er dog endnu levnet. Baron Harald Wedel Jarlsberg har i Mai 1886 skjænket Universitetet to Geværer, to Sabler og to Hatte af Læder med grønne Fjær.

[4] Dette foreslaaes ialfald i en Skrivelse fra Regjerings-Kommissionen til Kommissariats-Kollegiet af 20de April 1808, i Korrespondanse-Protokol No. 14.

Korpset afmarscherede under hans egen Kommando 20de April fra Christiania og tillagdes den under Oberst OHMES Kommando bag Glommen i Syd for Øieren opstillede Reserve, i hvilken ogsaa de andre frivillige Korpser fra Christiania og Drammen blev indordnede, sammen med nogle Kompagnier af den regulære Hær [1]. Det Wedelske Korps foretog jævnlig Rekognosceringer paa Glommens østlige Bred, hvor dets Afdelinger kom hennimod Rødenæssjøen. Imidlertid kom det ikke i Kamp, og dets eneste Bytte blev en svensk Skildvagt, som det lykkedes Artilleriløitnant Friis, der havde stødt til Korpset, at tage tilfange.

Som Grev Wedels Næstkommanderende gjorde i den første Tid Høiesteretsadvokat Chr. M. Falsen Tjeneste. Men hans Deltagelse i Felttoget blev kun ganske kortvarig. Han foretog en Rekognoscering og vendte derpaa hurtig tilbage til Christiania for at overtage sit nye Embede som Sorenskriver i Follo [2]. Grev Wedel mente imidlertid senere, at den egentlige Grund var den, at hans Næstkommanderende var bleven kjed af de med Livet i Felten følgende Anstrengelser og Ubehageligheder. Dennes Ophold i Felten blev kun ni—ti Dage. Derimod blev hans Broder, Hagbarth Falsen, fremdeles staaende ved Korpset [3]. Felttoget var paa den Kant, hvor Korpset havde gjort Tjeneste, endt inden Udgangen af Juni, idet da den svenske Hær havde forladt Landet. Dets Tjeneste var saaledes for det første at betragte som overflødig, og navnlig kunde Fædrelandet paa andre Maader finde udstrakt Anvendelse for dets Anførers aldrig svigtende Offervillighed [4].

Det nye Krav, der snart efter fra Regjerings-Kommissionen stilledes til Grev Wedel, var at foretage en *tredie Reise til Danmark* i Provideringens Anliggender og ved sin Nærværelse paaskynde Arbeidet med Norges Kornforsyning. Regjerings-Kommissionen paalagde ham først, i Norge at fragte eller ligefrem, paa samme Maade som tidligere,

[1] I. RÆDER, *Danmarks Krigs- og politiske Historie 1807—1809,* II, S. 406. *Budstikken* for 1808, No. 2.

[2] *Budstikken,* 1808, No. 9.

[3] *Budstikken,* 1808, No. 11.

[4] Det har ikke — hverken paa Bærum eller Bogstad — været muligt at finde nogen Regnskaber, der kunde vise, hvor meget Grev Wedel og Peder Anker har ofret paa Jægerkorpsets Opsætning. Paa Bogstad er derimod fundet Generalkvartermester-Løitnant Sejersteds Marschrute for Korpset, dateret Hovedkvarteret Borregaard 13de Juni 1808. Det skulde efter nærmere Ordre samles ved Hovi i Spydeberg og derfra marschere første Dag til Prinsdal og anden Dag til Bærum. Afmarschen fra Hovi er formodentlig foregaaet den 14de eller 15de, siden Grev Wedel om Aftenen 16de var i Christiania. — Paa Toten var der oprettet et frivilligt Bondekorps med fem Kompagnier (Regjer.-Komm., Indkomne Sager, 1808, Pakke 8.)

rekvirere og bemande det fornødne Antal Skibe til Kornfarten, og derpaa, efter sin Ankomst til Danmark, sende disse og de danske Fartøier, han der kunde erholde, med Korn til Norge, fornemmelig til Akershus Stift, baade til Underholdning for Hæren og for private. Ved Siden deraf skulde han forhandle om Tilstaaelse af nye Laan til de handlende og om Udstedelsen af nye Assignationsbeviser, — samt foranledige en bedre Ordning af Postgangen over Skagerak. Endvidere fik han Paalæg om at gjøre, hvad der stod i hans Magt, for at opnaa en hurtig Afgjørelse paa alle Sager, der vedkom de for kongelig Regning forsikrede Skibe, som var opbragte eller ødelagte af Fienden, da dette, som Regjerings-Kommissionen mente, vilde forøge de privates Villighed til at sætte sine Skibe i denne farlige Fart. Derhos skulde Grev Wedel paa Zahlkassen i Rendsburg faa aabnet en Kredit af mindst 500,000 Rdl., der dels skulde tjene til at lette de handlendes Spekulationer, dels til at bestride Udgifterne ved de Befragtninger, han sluttede for Regjeringens Regning[1].

---

[1] Under 26de August 1808 er der i Korrespondanse-Protokol, No. 16 indført følgende Skrivelse fra Regjerings-Kommissionen til Amtmand Grev Wedel Jarlsberg:

„Foranlediget af Deres Høivelbaarenheds forestaaende Reise til Danmark for derved end mere at paaskynde og bevirke Norges Providering, maatte det være Commissionen tilladt at fremføre deels endeel Anmærkninger, som den ønsker iagttagne paa denne Reise, og deels nogle enkelte Anliggender, hvorom den har givet Forestillinger, men intet Resultat erholdt, og som den haaber Herr Greven ved Deres Nærværelse, efter Omstændighederne, ville søge at bevirke. Hvad Commissionen for det første anseer af Vigtighed, er, hvad Deres Høivelbaarenhed selv har ytret, at der sørges for, at saa mange tjenlige Skibe som mueligt blive befragtede her fra Norge til at afhente Korn fra Danmark. Til den Ende bemyndiges Herr Greven til hos vedkommende Authoriteter at lade sætte i Reqvisition saa mange Skibe, som ikke frivilligen maatte kunne erholdes befragtede, og hos Enroulleringscheferne at reqvirere det til Skibenes Bemanding fornødne Mandskab. Naar derefter saa stort et Antal Skibe, som kunne erholdes, her ere befragtede, holder Commissionen sig forvisset om, at Deres Høivelbaarenhed med den Dem egne Nidkjærhed, vil søge, efterhaanden som Skibene ankomme til Danmark, at lade dem derfra afgaae med Korn, fornemmeligen til Aggerhuus Stift, hvor det er Herr Greven bekjendt, at Armeen og Indvaanerne tiltrænge den hastigste Undsætning, ligesom man heller ikke tvivler om, at De vil sørge for, at der til Transporten ogsaa blive befragtede saa mange danske Skibe, som til andre offentlige Anliggenders Udførelse ikke maatte være bestemte. Dernæst udbede vi, at Deres Høivelbaarenhed behageligen ville være uleiliget med at bringe i Erindring i det Kongelige Finants Collegium Commissionens Forestillinger af 9de i forrige og 6te i denne Maaned, angaaende de Handlendes gjentagne Ansøgninger om nye Laan, hvorvidt disse Laan maatte udvides, og Nødvendigheden af, at flere Assignationsbeviser forfærdiges, hvad enten saa dette skulle ske ved Finants Collegii eller Regjeringscommissionens Foranstaltning, da om end ikke flere Laan blive bevilgede Private,

Ligesom Grev Wedel ved sine vovelige Reiser til Jylland om Høsten 1807 havde aabnet Arbeidet for Fædrelandets Forsyning med Levnetsmidler, saaledes var det nu om Høsten 1808 atter overdraget ham at indlede et nyt Afsnit i den store Provideringsvirksomhed, der om Sommeren for det meste havde været dreven i en mere indskrænket Maalestok. Det krævedes af ham, at han ikke maatte slippe denne sin Gjerning; der var ingen, som med større Dygtighed og med større Tilsidesættelse af alle Hensyn til egen Interesse og egen Bekvemmelighed kunde tage dette vanskelige Anliggende i sine Hænder. Provideringen maatte nu igjen tage sin Begyndelse, hvis ikke Landet i den kommende Vinter skulde udsættes for at lide Hungersnød, og saasnart September kom med de mørke Nætter, maatte Kornskibene atter ud for at lure sig forbi de britiske Krydsere. At træffe den første Anordning, at skaffe Skibe og Korn og saa at lade den tidligere Fart gjenoptages, blev nu for en Tid Grev Wedels Gjerning. Opgaven var stor. Men han viste for anden Gang, at han var Manden for at løse den.

I det enkelte at foreskrive Grev Wedel, hvilke Forholdsregler han skulde træffe, var ikke muligt; nu som tidligere, maatte Afgjørelsen for hvert enkelt Tilfælde overlades til hans Skjøn. Han var overhovedet ikke den, som her vilde lade sig binde, og da han desuden ikke saa meget følte sig som den Regjerings-Kommissionen underordnede Embedsmand, men mere som den private Mand, der frivillig ofrede sin Tid,

---

Statscassen dog vil tiltrænge betydelige Fonds. Fremdeles var det at ønske, at Deres Høivelbaarenhed, ved Afhandling med General Postamtet kunde bevirke nogle sikrere og mere bestemte Forholdsregler fastsatte i Hensyn til Posternes Gang, hvilke det vel blev rigtigst, efter Omstændighederne, og Krydsernes Beliggenhed ved de danske Kyster, at afsende deels fra Jyllands østre, deels vestre Kyst, altsaa vexelviis til Christiansand eller Friderichsværn, da deres Retour til Danmark altsaa her i Landet maatte bestemmes efter de Steder, hvortil Baadene fra Danmark vare ankomne. Herr Greven vil meget kunde bidrage til, at Norge bliver forsynet ved Privates Bestræbelser med Korn, om De behager ved Deres Forestillinger i det Kongelige Rentekammer at søge bevirket en hastig Afgjørelse af de Sager, som for dette Collegium ere andragne, angaaende af Fienden opbragte eller ødelagte og for Kongelig Regning asseurerede Skibe, da disse Sagers længere Henstand vil svække Tilliden til denne saa nødvendige Foranstaltning, saa og at bevirke Udvidelse af Asseurancen til Ladninger, som herfra nedsendes. Endelig udbede vi, at Herr Greven ville bevirke Regjeringscommissionen aabnet en Credit paa Rendsborg Zahlcasse af i det mindste 500,000 Rdl., som uomgjængelig fornøden, deels til at lette de Handlendes Speculationer, og deels til at betale de af Deres Høivelbaarenhed for Regjeringens Regning sluttende Befragtninger. Deres Høivelbaarenhed ledsages af vore oprigtige Ønsker for Deres eget og den forehavende vigtige Reises Held og dens lykkelige Udfald, saavel for Fædrelandet, som Dem selv.“ Denne Skrivelse kan betragtes som Instrux paa den tredie Reise.

sit Arbeide og sin Velfærd for Fædrelandet, var han ikke altid saa villig til at lade sig lede af dens Instruktioner. Han blev sendt til det Sted, hvor der skulde handles og ofte i en Hast gribes til; da var han sig ogsaa bevidst, at det var paa sig selv, han maatte stole. Saaledes var det, hvis Kommissionen fra Christiania af forsøgte at gribe ind i hans Dispositioner, at forudse, at der kunde opstaa nye Rivninger mellem dem, hvilke da heller ikke udeblev.

Efterat Foged Jonas Collett, paa Ansøgning fra Grev Wedel, under 20de August var bleven konstitueret som Amtmand i Buskeruds Amt, denne Gang paa eget An- og Tilsvar, med selvstændig Myndighed, var Grev Wedel ikke længere bunden ved Hensynet til sine Embedspligter. Hans første Forretning blev da at istandbringe et Opgjør for sit Arbeide med Provideringen i dennes første Periode og aflevere dette til Regjerings-Kommissionen. Han var netop kommen tibage fra et Besøg paa Kongsberg, hvor han sammen med de øvrige Direktører havde afsluttet Indberetningen om det nye Fattigvæsens Virksomhed i de to første Aar og aflagt Regnskab for de derved oppebaarne Summer[1]. Derefter maatte han benytte de faa tilbageværende Dage til at opgjøre sit Providerings-Regnskab. Han gjorde dette paa Bærum i de sidste Dage af August 1808, saavidt som det lod sig udføre uden at have alle Papirer ved Haanden, idet disse dels fandtes i Danmark, dels var bortkomne ved Forlis, dels tagne af Fienden. Han maatte derfor i Øieblikket indskrænke sig til at fremsende en Kasse-Extrakt, der viste, at han fra 12te September 1807 og til Afreisen i 1808 havde disponeret over 587,851 Rdl. 20 β, hvoraf kun en Ubetydelighed var i Behold, og en tabellarisk Oversigt, der viste, hvor meget der i samme Periode var ankommet til Provideringsvæsenet[2].

---

[1] Aktstykkerne i Regjerings-Kommissionens Arkiv, indkomne Sager for 1809, Pakke No. 17. Grev Wedel har som Formand i Fattigvæsenets Direktion været personlig tilstede paa Kongsberg indtil 12te August 1808.

[2] Skrivelsen findes i Pakke No. 7 af Regjerings-Kommissionens indkomne Sager og lyder saaledes:

„Hvormeget jeg end ønsker paa det nøieste at opfylde den Kongl. Regierings Commissions Befalinger, saa seer jeg mig dog aldeles ikke i Stand til, førend efter nogle Maaneders Forløb at aflægge et ordentlig (!) Regnskab for Provideringsvæsenet, da der mangler en stor Mængde nødvendige Data og Bilag, som for en Deel skulle haves fra Danmark og for en Deel ere forliiste eller faldne i Fiendens Hænder. — For imidlertid at gjøre, hvad jeg kan til Opfyldelse af Commissionens Befaling, giver jeg mig den Ære at fremsende:

1. En Cassa Extract fra 12te Septembr til Dato, forsaavidt det tilkommer mig at giøre Rigtighed for Indtægt og Udgivt.

Nærmere Regnskab lod sig ikke i Hasten tilveiebringe, og snart efter var Grev Wedel paa Veien til Jylland. Han lagde denne Gang sin Vei langs Vestlandets Kyst, hvor han formodentlig har undersøgt Forholdene og forberedet Modtagelsen af de Ladninger, som han nu haabede at faa sendt over Havet fra Jylland. Rimeligvis har han ogsaa konfereret med Stiftamtmand Thygeson.

Om Aftenen Kl. 7 den 10de September stak Grev Wedel tilsøs fra Ny Hellesund i Vest for Christiansand. Der blæste en Storm og gik høi Sø. Men netop saadan likte han sig med sin Vovehalsnatur. Ude paa Havet blev han praiet af en anden Baad, der bragte Kureren Røssler, som havde ilet efter ham med Breve fra Regjerings-Kommissionen. Men i den høie Sø var det umuligt at lægge bi og modtage, hvad der saaledes bragtes. Man maatte lade det staa til, og da de to Baade skiltes fra hinanden i Stormnatten paa Skageraks Bølger, kunde Grev Wedel ikke vide, om han nogensinde skulde faa det Bud, der var sendt efter ham. Overfarten tog 17 Timer. Kl. 12 Middag den 11te

---

2. En Tabellarisk Fortegnelse over de i fornævnte Periode til Provideringsvæsenet ankomne Korn og Feedevahre.

I Henseende til Kornvahrernes Anvendelse maae det være mig tilladt at bemærke: at adskillige indtrufne Omstændigheder giøre det umueligt at vide samme nogenledes nøiagtigt, forinden alle Regnskaber ere indkomne. Imidlertid kan det for Øieblikket ikke være af nogen Vigtighed for Commissionen at underrettes derom, da alle Provideringsvæsenets Kornfor[r]aader i dette Øieblik ere indsendte til:

1. Beholdningerne i Aggershuus, Fredriksstad, og Fredrikssteens Fæstninger samt

	Rug.	Havre.
i Drøbak circa	*400*	»
- Kragerøe	*350*	»
- Oster Risøer	*197*	*175*
	947	*175*

som ifølge Provideringsvæsenets Regning skulle være i Behold og ere beordrede til Aggershuus Fæstning.

2. Den Beholdning af Rug, som er under Amtmand Løwenskiolds Bestyrelse i Scheens Fiorden, men som formodentlig er medgaaet eller snart medgaaer til de mange Strandstæder og de svenske Krigsfanger.

Da jeg havde sluttet de fleste Accorder, Provideringsvæsenet angaaende, forinden Providerings Commissionen blev anordnet, og saaledes staaer til Ansvar for Handlinger, som min Collega ikke kan kiende, uden af mit Udsagn og jeg desuden har modtaget de fleste Penge paa mit eget Navn, har jeg troet det rigtigst, at enhver af os aflægger særskildt Regnskab for det ham betroede.

Bærum den 25de August 1808.

H. Wedel-Jarlsberg.

Til
Den Kongl. Regjerings-Commission.

September stod Grev Wedel paa den jydske Kyst. Han var kommen noget i Øst for Hanstholmen, til Stranden ved Glæde, mellem Viksø og Torupstrand, og her skrev han, umiddelbart efter sin Landstigning, paa selve Stranden, med Blyant sin første, meget kortfattede Rapport til Regjerings-Kommissionen [1]:

Glædestrand imellem Wixøe og Thorup Strand d: 11 Sept:r 1808, Kl: 12 Middag.

„Vigtigheden af de mig betroede Forretninger gjør det til Pligt for mig at mælde den Kongl: Regjerings Commission min Ankomst hertil efterat have forladt Nye Hellesund i Aftes Kl: 7 — Nyt er det ikke mueligt her at erfare — Dette Brevs Form maae undskyldes paa Grund af Omstændighederne —

H. Wedel Jarlsberg.

P: S: I Søen blev jeg prayet af Coureer Røssler, som sagde at have Breve til mig fra Regj: Commissionen — men det var ikke mueligt at komme ombord til hinanden; derfor anmodede jeg ham om at sende mig dem til Aalborg —

Til
Den Kongl: Regjerings Commission for Norge."

I Jylland modtog han ogsaa de ved den nævnte Kurer overbragte Breve, derimellem en .Skrivelse fra Regjerings-Kommissionen af 6te September [2]. I denne underrettede man ham om, at der var opstaaet Vanskeligheder i Jylland med Hensyn til Assuransen af de Skibe, der skulde gaa til Norge, og at saadan ikke kunde erholdes, forinden General-Adjutant, Kommandør-Kaptein Riisbrigh ankom til Jylland. Men da det var vigtigt i Fremtiden at undgaa alle Ophold af denne Art, paalagde Kommissionen Grev Wedel, som Tillæg til de Instruktioner, han tidligere havde modtaget, at anmode Toldstederne i Jylland om at assurere de til Norge med Levnetsmidler bestemte Skibe; den mente at have Hjemmel herfor i en kongelig Resolution, der var meddelt fra Rentekammeret og bl. a. skulde bestemme, at det indtil Riisbrighs Ankomst til Nørrejylland skulde have sit Forblivende ved Reso-

[1] Regjerings-Kommissionen, Indkomne Sager, Pakke No. 8.
[2] Afskrift i Regjerings-Kommissionens Korrespondanse-Protokol, No. 16.

lutionen af 26de Mai 1808, der bevilgede Assuranse for de Skibe, der afgik fra Jyllands Vestkyst, hvilken Resolution nu ogsaa maatte følges for Østkystens Vedkommende. I øvrigt maatte Grev Wedel afhandle med Sølieutenant Henne om Skibenes Afsendelse.

Forholdene i Jylland syntes ved Grev Wedels Ankomst ikke at stille sig meget lovende for Opnaaelsen af hans Øiemed, og de Erfaringer, han gjorde i Begyndelsen af sin Reise, blev kun lidet opmuntrende. Han begav sig først fra Landingsstedet ved Glæde til Thisted, for der med Amtmand Faye at træffe Aftale om at bringe Levnetsmidler over til Norge med jydske Sandskuder, og reiste saa til Aalborg. Han blev straks bekjendt med, at flere Skibe havde maattet vente længere Tid uden at turde løbe ud, fordi man negtede dem Assuranse. Men herpaa blev der dog raadet Bod ved hans Ankomst til Aalborg, idet han da traf General-Adjutant Riisbrigh, som ankom til denne By 14de September, for at paase Afsendelsen af Korntransporter til Norge. Allerede den følgende Dag traf de to i Fællesskab de fornødne Foranstaltninger til at bortrydde denne Hindring for Norges Forsyning til den kommende Vinter.

Grev Wedel har selv for Regjerings-Kommissionen skildret Stillingen i følgende Brev: [1]

„Under 12te (sic) d: M: gav jeg mig den Ære at tilmælde den Kongl: Regjerings Commission ved et Par Ord min lykkelige Ankomst til Jylland — og i Dag anseer jeg det for Pligt at indberette Et og Andet især Norges Providering betræffende: —

Paa Søen blev jeg prayet af Coureer Røssler, men formedelst Søegang kunde jeg ikke modtage hans medbringende Breve af 6te d: M: — som han overleverede mig i Thisted, hvorhen jeg først reiste for at aftale et og andet med Amtmand Faye om Transporten af Levnetsmidler til Norge med Jyske Sandskuder —

Adskillige Skibe have rigtig nok i betydelig Tiid maattet vente efter Assurance som er blevet dem nægtet — Men i Gaar ankom General-Adjutant Risbrich hertil og i Dag er det Fornødne i den Henseende iværksat — Da det ved min Ankomst hertil var uvist naar og hvor jeg kunde træffe General-Adjutanten — afsendte jeg den Kongl: Regjerings Commissions Breve til Kongen pr. Feldt Post Estafette ledsaget af en Skrivelse fra mig.

---

[1] Regjerings-Kommissionen, Indkomne Sager, Pakke No. 8.

Endnu er næsten intet gjort for Norges Providering i disse Egne. Kornvahre er her stor Overflødighed af, og Skibe findes ogsaa i temmelig Mængde — Men Søefolk mangle aldeles. Endog de, som henhøre til de norske Skibe, som have lagt her i Sommer, ere tagne til Kongelig Tjeneste, især til Kanonbaadene — Søefolk maae altsaa nødvendigen leveres fra Kanonbaadene i Sjæland og Fyen — Alle Foranstaltninger i denne Henseende vorde ufortøvet iværksatte ved General-Adjutanten, der vist vil gjøre alt mueligt for den gode Sag, og ved mig — Ligesom strax, uden at oppebie Søefolkenes Ankomst, med største Anstrængelse arbeides paa Skibenes Tilladning for med Kraft at kunne iværksætte den mellem General-Adjutant Fisker og General-Adjutant Risbrich ved mig aftalte Plan. Den meest paatrængende Mangel ved de militaire Magasiner maae afhjælpes ved Tilførsel fra Vestkanten af Jylland, da det endnu vil medtage nogle Uger, inden betydelig Tilførsel vil kunne ventes fra den østlige Kyst. Fra min Side skal vist intet vorde forsømt. Her er for Øieblikket aldeles intet Nyt af Vigtighed — Uroelighederne i Spanien, som saa meget mueligt holdes skjulte, synes at beskjæftige de Franske i høi Grad — hvilket har den lykkelige Følge for Danmark at næsten alle fremmede Tropper unddrage samme deres Beskyttelse.

I Morgen tidlig fortsætter jeg Reisen til Kiøbenhavn — Fra Tid til anden skal jeg give mig den Ære at tilmælde den Kongl: Regjerings Commission Fremgangen af de til Norges Providering sigtende Foranstaltninger samt hvad ellers kunde være af Vigtighed.

Aalborg d: 15:de Sept:r 1808.

H. Wedel Jarlsberg.

Til
Den Kgl: Regjerings Commission
for Norge
i
Christiania."

Grev Wedel afreiste 16de September fra Aalborg til Kjøbenhavn, hvor der fra Regjeringens Side blev truffet de nærmere Foranstaltninger til, at han i Jylland kunde udføre, hvad der var ham paalagt. Under hans Fravær blev Riisbrigh i Jylland for at ordne Provideringen, medens der i Kjøbenhavn, efter Grev Wedels Forestillinger, arbeidedes for at udfærdige de nærmere Regler og Anordninger for denne store og indviklede Virksomhed. Dette Arbeide gik gjennem Rentekammeret.

Paa en Forestilling fra dette Regjerings-Kollegium afgaves der under 24de September 1808 en udførlig kongelig Resolution, med de Bestemmelser, der skulde danne Grundlaget for Norges Forsyning med Korn og andre Levnetsmidler i den kommende Vinter [1].

Provideringsarbeidet blev overdraget Grev Wedel og som hans Kollega den allerede fra den foregaaende Vinter i disse Forretninger prøvede Krigsraad (Kaptein) RASMUS LANGELAND. For dem begge blev der i disse samme Dage fra Rentekammeret udfærdiget den befalede Instruktion, og snart efter finder man dem i fuld Virksomhed i Nørrejylland [2]. De mødtes 4de Oktober i Aarhus, hvorfra de reiste til Aalborg. I denne By traf de den 8de Oktober General-Adjutant Riisbrigh, der efter sit Mandat ogsaa nu skulde samvirke med dem.

Hvad det først gjaldt om at faa Rede paa, var, hvad der fandtes af Beholdninger fra den saakaldte „forrige Udskibnings-Epoke", Vinteren 1807—8. I dette Øiemed satte Greven og Langeland sig i Forbindelse med Stiftamtmand Baron Güldencrone og Amtmand, Kammerherre Fønss, samt med de Kommissionærer og Kjøbmænd, der i den foregaaende Vinter havde havt Forretninger med Providerings-Kommissionen i Christiania og med Feltkommissariatet i Kjøbenhavn. Dernæst søgte de ved Brevveksling med de jydske Stiftamtmænd og Amtmænd at erhverve en Oversigt over, hvor det til Norges Providering bestemte Korn bedst kunde leveres og udskibes, samt over, hvad der paa disse Steder fandtes af brugbart Magasinrum. Da der i denne Henseende var mislige Forhold ved de to for Provideringen vigtige Punkter, Hals og Udbyhøi, henstillede de til Stiftamtmand Pentz og Amtmand Fønss at tilveiebringe Magasiner for 8—10,000 Tdr. ved Hals og for 5000 Tdr. ved Udbyhøi. Fremdeles anmodede de Amtmændene i Hjørring og Thisted Amter om at skaffe Magasiner ved Fladstrand, Løkken, Viksø og Klitmøller for 2—3000 Tdr. paa hvert Sted. Efterat dette var gjort, foretog Grev Wedel i Dagene fra 10de til 17de Oktober en Reise langs den jydske Kyst til Sæby, Fladstrand, Hjørring, Løkken, Blokhusene, Torupstrand, Thisted o. s. v. og tilbage til Aalborg, hvor imidlertid Langeland havde besørget de ham specielt overdragne Forretninger, der gik ved Siden af den øvrige Providering.

---

[1] Gjengivet i fuldstændigt Uddrag i den ældre Udgave, I, S. 172 flg.

[2] Af den *in triplo* udfærdigede Skrivelse fra Rentekammeret af 27de September 1808, hvorved den ovenfor omtalte Kgl. Resolution meddeles Regjerings-Kommissionen, findes et Exemplar mellem de til denne indkomne Sager for 1808, Pakke No. 11. Instruktionen er trykt i den ældre Udgave, I, S. 176, Note 1.

Uden Ophør fortsattes dette travle Arbeide. Der blev vedtaget Taxter for Fragten af Korn fra de østlige og de vestlige jydske Havne til Norge, — høiest fra de sidste, da Besværlighederne der var størst. For at skaffe de større norske Skibe, der stak 13—14 Fod og derfor ikke kunde løbe ind i de almindelige Havne, et Sted, hvor de kunde seile hen, anmodede Kommissærerne Stiftamtmanden i Ribe, Kammerherre Moltke, om at anskaffe Magasiner for omtrent 10,000 Tdr. Kornvarer i Hjerting, „et af de fortrinligste Udskibningssteder i Jylland". Kommissærerne anordnede, hvilke Sorter Havre der helst skulde skaffes. Da de frygtede for, at Limfjorden kunde tilfryse, anmodede de Amtmændene i Viborg, Ringkjøbing og Thisted Amter „om af alle Kræfter at paadrive Transporten til Vands af Kornvare til Aalborg". Da det ikke gik hurtig nok med at tilveiebringe de fornødne Magasinrum ved Hals, leiede Kommissærerne to i Aalborg Havn liggende Skibe, der var for store til Farten paa Norge, for at henlægge dem som Magasin for omtrent 8000 Tdr. Kornvarer ved Bløden.

Grev Wedel sendte om denne sin Virksomhed følgende korte Beretning til Regjerings-Kommissionen:

„Indsluttet giver jeg mig den Ære at fremsende en Gjenpart af den Indberetning med Bilag, sóm jeg i Forening med Krigsraad Langeland har tilstillet det Kongelige Rentekammer under Dags Dato. Deraf vil behagl. erfares Sagernes Stilling i Jylland, forsaavidt Norges Providering betræffer.

Uagtet Alt gaaer uendelig bedre i Aar end i Fior, maae man dog beklage, at der ikke er udrettet, hvad Norges Tarv udkræver, især fordi ingen Forberedelser forinden min Ankomst vare gjorte f. Ex. med at bygge Magasiner, istandsætte Skibe etc.

Fra min og Med-Commissairs Side er efter min Overbeviisning Intet spildt.

Med ubeskrivelig Længsel har jeg nu i flere Uger ventet efter Convoien og Breve fra Norge, som jeg siden mere end en Maaned aldeles savner.

I Afdrag paa den Credit, som det Kongl. Finance Collegium har aabnet den Kongl. Regjerings Commission ved Zahlkassen i Kiel har jeg anviist til forskjellige Commissionairer for gjorte Leverancer 85,500 Rd. D. Ct. — for hvilke Firesindstyve og Fem Tusinde og Fem Hundrede Rd. D. Ct. den Kongl. Regjerings Commission vilde behage at debitere mig, da samme indtages i mit aflæggende Regnskab.

Efterat have nu tilbragt 2de Maaneder paa denne Reise, agter jeg nu om nogle Dage at benytte mig af den Kgl. Resol. af 28de f. M. ved at udnævne min Ven, Capitain Kammerjunker Herman Løvenskjold, en i fleere Henseender udmærket ung Mand til Commissair i mit Sted og at vende tilbage til Norge[1].

Aalborg den 25de Oct:r 1808.

H. Wedel Jarlsberg.

Til
Den Kongl. Regjerings Commission
for Norge
i
Christiania."

Med denne Skrivelse fulgte en længere Indberetning, undertegnet af Grev Wedel og Langeland, ligeledes dateret Aalborg 25de Oktober 1808[2], hvori de til Slutning ytrede: „Ifølge General-Adjutant Riisbrighs, Amtmændenes og vore Foranstaltninger arbeides i de fleste jydske Havne paa at istandsætte alle Skibe og at tillade dem med den Anstrengelse, som Omstændighederne tilstede; men det gaar i det hele dog kun langsomt, da man overalt mangler Tømmermænd til Skibenes hurtige Istandsættelse og Søfolk til disses Bemanding. Vel er en Del Søfolk kommanderede til de forskjellige Havne; men deres Antal er endnu ikke tilstrækkeligt, og de er for det meste saa maadelige, at man ifølge troværdige Skipperes Forsikring, neppe kan forsvare at gaa tilsøs med dem. Vi maa imidlertid haabe, at denne Mangel endeligen afhjælpes, saa at alle Skibe i de jydske Havne snart kunde afgaa til Norge. Efter en løselig Opgave kan vi formode, at de Skibe i de jydske Havne, der endnu ikke er udklarerede, kan indtage circa 50,000 Tdr. Kornvare. Antager man, at alle disse Expeditioner har det største Held, vil i det høieste fra 1ste September d. A. til medio November være ført circa 100,000 Tdr. Kornvare fra Jylland til Norge. Man kan med Hensyn til de utallige Vanskeligheder, som Aarstiden og fiendtlige Krydsere lægger i Veien for Transporten, neppe regne i Almindelighed, at ethvert jydsk Skib gjør to Reiser til Norge, inden

[1] Oplysninger om, hvad der var sendt over Skagerak, i den ældre Udgave, I, S. 179, Noten.

[2] Begge Skrivelser *in duplo* mellem Regjerings-Kommissionens indkomne Sager, Pakke No. 8.

Foraarets lyse Nætter igjen forbyder Koffardimændene at vove sig paa Vandet. Under de fordelagtigste Forudsætninger, der desværre vist ikke kan stadfæstes ved Udfaldet, vil der altsaa neppe ved de Skibe, der nyligen er afseilede eller endnu ligger i jydske Havne, kunne føres fra 1ste September til Fartens Stansning 200,000 Tdr. Kornvare fra Jylland til Norge. Hvad Hjælp der kan ventes fra Norge, er os ubekjendt; men det ved vi, at Antallet af de til Farten paa Danmark tjenlige norske Skibe ikke er meget stort. Da ikkun ubetydelig smaa Fartøier er ankomne fra Norge, kunde vi neppe regne, at de fleste vil være istand til at gjøre mere end een Reise, med mindre Vinteren skulde være usædvanlig mild, hvorpaa man ikke bør stole. Det er altsaa indlysende, at man langtfra ikke med de Skibe, som findes i Jylland, og som kunde ventes fra Norge, er istand til at skaffe Nordmanden den Tilførsel, som er nødvendig for at forebygge den alvorligste Hungersnød. Vi maa derfor ærbødigst forestille det kongelige Rentekammer, hvor yderst vigtigt det er, at alle Skibe i Sjælland, Fyen og de øvrige Øer, samt i Hertugdømmerne uden Ophold rekvireres og bemandes for, naar de ei der, hvor de ligger, kunde faa Ladning, at gaa til Jylland og tillades. Var her i Jylland blot et tilstrækkeligt Antal vel bemandede Skibe, tror vi, at det, efter de nu træffende Foranstaltninger, vilde gaa nogenledes rask med deres Expedition. Hvor mange deraf vilde naa Norge, beror paa en særdeles Lykke og Fiendens hidtil udviste Skjødesløshed eller skaanende Adfærd; thi vi maa ikke skjule for os selv, at det staar i Fiendens Magt, ved at trække en Kjæde af Krydsere fra Skagen til den svenske og norske Kyst, at forsikre sig i det mindste Halvdelen af de Skibe, der afgaar til Norge fra de østlige jydske Havne og Øerne. Vi skal imidlertid med største Iver gjøre alt, hvad der staar i vor Magt, for at befordre de os meddelte Befalingers vigtige Øiemed."

Af de Skrivelser, som Grev Wedel under sit Ophold i Jylland tilstillede Regjerings-Kommissionen, viser det sig, at ikke nogen Møie var sparet, men at han tillige vel forstod, hvor meget han personlig havde udrettet. Det er muligt, at dette kan have gjort ham tilbøielig til at undervurdere, hvad der var virket ved andre; ialfald bidrog det sit til, at han ikke ønskede Indgriben fra andres Side, og da nu netop Regjerings-Kommissionen syntes at ville krydse hans Foranstaltninger, drog dette en, rigtignok forbigaaende, Misstemning efter sig.

I den ovenfor nævnte Skrivelse til Grev Wedel af 6te September, havde Regjerings-Kommissionen i forbigaaende nævnt, at den havde

grebet ind i hans Foranstaltninger. Greven havde nemlig, da han paa sin Reise vestover passerede gjennem Frederiksværn, givet Kaptein i Marinen, Jens Schou FABRICIUS, Paalæg om at anholde alle Skibe til Providerings-Kommissionens Tjeneste, og i Henhold til denne Befaling havde derefter Fabricius stanset et Skib i Frederiksværn, hvilket en Privatmand vilde fragte til Jylland. Sagen blev meddelt Regjerings-Kommissionen, der antog, at der her maatte foreligge en Misforstaaelse, idet Providerings-Kommissionen ikke skulde beslaglægge Skibe, der var fragtede af private. I samme Anledning blev der ogsaa skrevet til Fabricius, til hvem der atter fjorten Dage senere, under 20de September, blev sendt ny Anmodning om at tage sig af Korntilførselen og sørge for at skaffe Skibe, idet Kommissionen nærede Frygt for, at der ikke allerede gjennem Grev Wedels Foranstaltninger skulde være tilveiebragt det fornødne Antal Skibe for i Høstens Løb at bringe Korn og andre Levnetsmidler over fra Jylland til Norge [1].

Regjerings-Kommissionen var endnu paa denne Tid aldeles uden Underretninger fra Grev Wedel, og da den havde hørt, at der paa Nøtterø og Tjømø var Skibe, som han ikke havde sat i Rekvisition, troede den at maatte gribe ind. Henvendelsen til Fabricius skede imidlertid ikke i nogen Form, der kunde være stødende for Grev Wedel, og da Kommissionen netop anmodede Fabricius om at skaffe den de Oplysninger, af hvilke han maatte være i Besiddelse vedkommende Grevens Foranstaltninger, viste den derigjennem yderligere, hvor megen Vægt den lagde paa disse. Den kunde vanskelig optræde anderledes, end den gjorde, da Tiden var knap og meget stod paa Spil. Den ene Auktoritet var henvist til at handle uden at vide, hvad den anden foretog sig, og saaledes kunde lettelig den enes Befalinger komme til at krydse den andens.

I dette Tilfælde følte Grev Wedel sig krænket ved Regjerings-Kommissionens Optræden i Norge. Allerede dens Skrivelse af 6te September, der maa have været med i den Post, der bragtes ham ved Røssler og efter at have passeret ham i Stormnatten paa Skagerak omsider var kommen i hans Hænder efter Ankomsten til Jylland, maa have sat ham i en pirrelig Stemning. Under denne skrev han følgende Brev til Regjerings-Kommissionen [2]:

---

[1] Denne sidste Skrivelse af 20de September 1808 findes i Korrespondanse-Protokol, No. 16, og er trykt i den ældre Udgave, I, S. 181, Note 1.

[2] Original *in duplo* i Kommissionens Arkiv, Pakke No. 8.

„Da Hr. Capt: Fabricius har tilmældt mig at have oplyst den Kongl: Regjerings-Commission om det Ugrundede i Hr. Grosserer Mariboes mistænkelige Forebringender, og i den Kongl: Regjerings-Commissions, for Captainen og mig lidet smigrende Forudsætninger og Ordres af 6te d: M: — saa anseer jeg det aldeles overflødigt videre at berøre de Foranstaltninger, hvorover Hr. Mariboe har fundet for godt at dolere —

Endnu har jeg ikke udstædt nogen Ordre som jeg anseer fornødent at tilbagekalde — og jeg tør ogsaa haabe at det aldrig skeer. —

Det vilde være upassende for mig ved denne Leilighed at tale om mine Følelser og om Vigtigheden, endog for den offentlige Tjeneste, af at de Mænd, som Regjeringen bruger, ikke uden Undersøgelse compromitteres.

Aalborg d: 15:de Sept:r 1808.

H. Wedel Jarlsberg.

Til

Den Kongl: Regjerings-Commission for Norge

Christiania."

Da denne Skrivelse naaede sit Bestemmelsessted, fandt Regjerings-Kommissionen sig ogsaa paa sin Side, som den selv bemærkede i sit Svar, ubehagelig berørt ved „den ligesaa uforskyldte, som bitre Tone", hvori Grev Wedel havde udtrykt sig. I Anledning af, at Greven var bleven fornærmet over, at der var opstaaet en Mulighed af en Misforstaaelse med Hensyn til det Forlangende, han havde stillet til Fabricius, udtalte Kommissionen sig i det samme Svar, dateret 1ste Oktober[1], i følgende Ord: „Kommissionen fatter ei, hvorledes Hr. Greven eller Kaptein Fabricius kunde anse sig kompromitteret ved Brevet, der i høflige Udtryk var stilet til dem selv, uden at komme til nogen andens Kundskab, blot for at afværge Følgerne af en Misforstaaelse, der vel mellem de fuldkomneste Mennesker kan finde Sted, og den tror ei, den derfor fortjente at gives en Erindring om Vigtigheden af, at de Embedsmænd, der enten ved frivillig Opofrelse af deres Tid og Arbeide, som Deres Høivelbaarenhed, i det vigtige Arbeide, de har paataget dem, eller efter Embeds Pligter understøtter den i sine Bestræbelser for at gavne det Hele, ikke under disse deres Forretninger kompromitteres." Ogsaa gjennem denne Skrivelse gaar der en bitter Tone. Men Kommissionen erklærede, at den vilde berolige sig i sin Overbevisning om, at

[1] Regjerings-Kommissionens Korrespondanse-Protokol, No. 17, Fol. 44.

den ikke havde fortjent en saadan Mistydning; den ønskede derfor Greven alt muligt Held i hans Gjerning.

Misforstaaelsen blev dog snart udjævnet. Fra begge Sider erkjendtes, at hvad der nu stod paa Spil, var altfor vigtige Opgaver, til at det kunde gaa an at lade deres Udførelse lammes ved indbyrdes Fornærmelser og Misforstaaelser mellem de Mænd, i hvis Haand Løsningen var lagt. Som en Følge deraf blev der slaaet en Streg over det nu foregaaede, og det hele var snart glemt.

Under Grev Wedels Fravær var der i Hjemmet foregaaet en Forandring i Providerings-Kommissionens Sammensætning. Mægler Smith havde i Begyndelsen af September ansøgt om at blive entlediget fra sin Stilling i denne, og under 14de September svarede Regjerings-Kommissionen, at han først maatte aflægge Regnskab og aflevere dette tillige med de Penge, som han havde for Regjerings-Kommissionen, til Direktør Bagge. Formodentlig har Smith vist sig langsom; thi under 7de Oktober blev han paa ny tilskrevet med Anmodning om at aflevere inden 4 Uger saavel Regnskab som Kassebeholdning til Direktør Bagge, der havde erklæret sig villig til at modtage dem[1]. I Stedet for Smith anmodede Regjerings-Kommissionen Branddirektør Heyerdahl og Kjøbmand Erik Thurmann om at træde ind som Grev Wedels Kolleger, og da han var borte fra Landet, maatte de foreløbig træde sammen alene og uden ham organisere Kommissionen. Denne betragtedes nu som noget nyt, der rigtignok skulde træde i den gamle Kommissions Fodspor[2]. Saaledes skulde Heyerdahl og Thurmann snarest muligt søge at indhente de fornødne Oplysninger gjennem Smith og de forhen antagne Kommissionærer, hvorhos der fra Regjerings-Kommissionens Side blev truffet Foranstaltninger til at skaffe Oversigt over, hvilke Beholdninger af Levnetsmidler der allerede fandtes, og hvad der yderligere kunde tilveiebringes. Begge modtog Kaldelsen, men kun Thurmann blev i længere Tid staaende som Grev Wedels Kollega. Heyerdahl søgte sig nemlig allerede i Begyndelsen af 1809 entlediget fra sin Stilling som Medlem af Providerings-Kommissionen.

Hvad Smith angaar, da lader det til at have været vanskeligt at erholde Papirer og Oplysninger fra ham. Det var fornemmelig Bagges

[1] Begge Skrivelser i Regj.-Komm.s Korrespondanse-Protokol, No. 16.

[2] Regjerings-Kommissionens Skrivelse af 16de September 1808 til Prins Christian August, i Korrespondanse-Protokol, No. 16. Det heder der bl. a.: *„Man kan altsaa vente, at denne nye Providerings-Commission med det første vil begynde at virke.“*

Opgave, medens Grev Wedel var fraværende, at besørge dette; men der synes ikke at have været meget at faa, og derved blev den gjenoplivede Providerings-Kommission i Mangel af den fornødne Oversigt over, hvad der tidligere var udrettet, sandsynligvis ikke lidet hindret i sin Virksomhed.

Den Opgave, som i Jylland forelaa for Grev Wedel, var kun at sætte Providerings-Arbeidet igang. Saasnart dette var forsvarlig besørget, skulde han vende tilbage til Norge og overtage den Post, hvorpaa han der var stillet, som Leder af Levnetsmidlernes Modtagelse og deres Anvendelse i Norge. Som en Følge deraf havde han allerede ved kgl. Resolution af 28de September faaet Tilladelse til, naar der var truffet de første Foranstaltninger til Korntransporten fra Jylland til Norge, og han saa gjennem de ham overdragne Forretninger maatte kaldes andetsteds hen, da at udnævne en anden Kommissær i sit Sted og overdrage denne Besørgelsen af, hvad der til en Begyndelse var paalagt ham selv.

Af denne Tilladelse benyttede ogsaa Grev Wedel sig, da han stod i Begreb med at vende tilbage til Norge; han antog sin gamle Ven, HERMAN LØVENSKIOLD, nu Kammerjunker og Kaptein, til sin Stedfortræder i Jylland. Saaledes blev det fra nu af Løvenskiold og Krigsraad Langeland, der som Kommissærer vaagede over Kornladningernes Afsendelse fra Jylland til Norge. Løvenskiold, der for det meste opholdt sig i Aalborg, til en Tid ogsaa i Veile, hvor han blev konstitueret som Amtmand, skulde hver Uge til den norske Regjering sende en Beretning om, hvad der havdes i Beholdning, og hvilke Ladninger der afsendtes. Dog sees ogsaa Langeland, der mest opholdt sig i Kolding, at have besørget denne Del af de løbende Forretninger[1].

Sandsynligvis forlod Grev Wedel Jylland omkring første November. Veien var den samme, som han fem Gange tidligere havde tilbagelagt, nemlig over Havet, og da nu den svenske Kyst var stængt, var han udelukkende henvist til at seile over Skagerak. I en mørk Nat, helst en, hvori Stormen tudede og blæste, maatte det saa bære tilbage over Bølgerne, indtil han gjennem Braattene under den norske Kyst velbeholden naaede en Havn i Hjemlandet og igjen stod imellem det Folk, for hvis Bedste han atter i de sidste Maaneder havde virket med hele

[1] Fra Kolding opgav Langeland 17de November 1808, at der laa færdig til Afsendelse 20,000 Tønder Rug, 20,000 Tdr. Havre, 400 Oksehoveder Brændevin og 30,000 ℔ Tobak.

sin viljekraftige Sjæls Energi og med Tilsidesættelse af ethvert privat Hensyn.

I Providerings-Kommissionen var han paany tilstede 16de November sammen med sine nye Kolleger, Thurmann og Heyerdahl, og indgav da til Regjerings-Kommissionen et Andragende om at faa anvist 20,000 Rdl. til Provideringsvæsenet[1]. Atter var han tilstede 28de November, da han sammen med Thurmann ansøgte Regjerings-Kommissionen om, at de maatte erholde Underretning om, hvilke Fartøier der til enhver Tid fandtes i Akershus og Christiansands Stifter[2]. Endnu senere, 9de December, indgav han sammen med sine to Kolleger en kraftig Ansøgning om at træffe de virksomste Forholdsregler til at fremme Provideringen i Vinterens Løb[3]. Om ogsaa det æventyrlige Reiseliv var tilende for denne Gang, saa var det kun for at gaa over i anden Virksomhed. Utrættelig arbeidede Grev Wedel sammen med Thurmann paa Provideringens Fremgang, og det varede af denne Grund endnu en Tid, inden han efter Tilbagekomsten til Fædrelandet kunde overtage Bestyrelsen af Buskeruds Amt.

Først i Februar Maaned kunde Grev Wedel afse den fornødne Tid til at besørge sine egentlige Embedsforretninger ved Siden af Provideringen. Han meldte dette til Regjerings-Kommissionen og gav med det samme den konstituerede Amtmand, Foged Collett, sin varmeste Anbefaling. I Regjerings-Kommissionens Møde 11te Februar 1809 be-

---

[1] Regjerings-Kommissionen, Indkomne Sager, Pakke No. 13.

[2] En anden ganske karakteristisk Skrivelse af s. D. er følgende:

Pro Memoria!

At vi i Overeenstemmelse med den Kongl. Regjerings-Commissions Befaling af 23de d. M. skulle saasnart Hr. Capt. Lassen er hjemkommen til ham udbetale 1500 Rdl. som Capt. Lt. Stibolt har udlagt for Provideringsvæsenets Regning — samt at vi i Øvrigt ere aldeles uvidende om de Foranstaltninger Hr. Stiftamtmand Thygeson har truffet til at bringe alle til Farten paa Danmark tjenlige Skibe i Virksomhed — giver vi os den Ære at mælde —

Christiania i den anordnede Providerings Commission den 26de Novr. 1808.

H. Wedel-Jarlsberg. *Erich Thurmann.*

Til
Den Kongl. Regjerings Commission
for Norge.

Original med Grev Wedels Haand mellem de til Regjerings-Kommissionen indkomne Sager, Pakke No. 13.

[3] Original med Grev Wedels Haand Regjer.-Komm., Indk. Sager, Pakke No. 8.

sluttedes „ved forefaldende Leilighed at have Kammerraad Collett i Erindring“ [1].

Grev Wedel var dermed atter i Funktion som Amtmand i Buskerud. Han var tillige virksomt Medlem af Providerings-Kommissionen, og skulde saaledes allerede dermed have nok at bestille. Dette hindrede ham imidlertid ikke fra at tage sig med lige Iver, som før, af det kongsbergske Fattigvæsen, hvis Anliggender han formodentlig ogsaa efter Leilighed har søgt at varetage under sit Ophold i Danmark. Efter Hjemkomsten var han ialfald stærkt optagen deraf, og virkede da, i Forening med sine Kolleger i Fattigvæsenets Direktion, for at skaffe Fædrelandet al den Nytte, som kunde udbringes af de i Bergstaden oprettede Arbeidsanstalter. Det Maal, mod hvilket Grev Wedel arbeidede, var, at Hæren for en stor Del kunde faa fra de kongsbergske Fabriker, hvad den tiltrængte af Klædningsstykker [2]. Med alle de Pligter, der for

[1] Regjerings-Kommissionens Deliberations-Protokol, No. 6, Fol. 65. Grev Wedels Promemoria til Regjerings-Kommissionen, der er dateret Christiania 8de Februar 1809, (Indkomne Sager, Pakke 19) lyder saaledes: *„Da de Reiser for Norges Providerings-Væsen som nødte mig til at ansøge om at Foged Jonas Collett maatte constitueres som Amtmand over Buskeruds Amt, ere tilendebragte, og de Regnskabssager samt andre Forretninger som under mine ofte igjentagne lange Reiser havde hyppet sig sammen, ere nogenledes bragte i Orden, saa anseer jeg det for min Pligt, igjen at paatage mig det mig betroede Amts Bestyrelse, uagtet jeg er fuldkommen overbeviist om at Hr. Kammerraad Foged Jonas Colletts udmærkede Redelighed, fortreffelige Hjerte, sjeldne Indsigter og modnere Erfaring ved mange Leiligheder vil savnes i Amtets Bestyrelse. — Det er ikke utidig overdreven Beskedenhed, som jeg afskyer ligesaameget som den utidige overdrevne Stolthed, der frembringer disse Yttringer, men den inderligste Følelse af Foged Jonas Colletts sjeldne Værd som Borger og Embedsmand. — Han fortjente sandeligen en mere udvidet Virkekreds og større Embeds-Indtægter, hvortil jeg vover at anbefale ham ved forefaldende Leilighed.“* —

[2] Følgende Skrivelse (Regjer.-Kommissionen, Indkomne Sager, 1809, Pakke 17) giver en Forestilling om, hvordan der her arbeidedes:

P. M.

Fra det Øieblik Bestyrelsen af Kongsbergs Fattigvæsen blev os overdraget, har det været vor Bestræbelse, at formindske Aarsagerne til Armod ved at udbrede Fliid og Virksomhed — Den siden Krigens Udbrud daglig tiltagende Nød har endmere paaskyndet vore Anstrængelser og Armeens Trang til Klæder bød os især at henvende vor Opmærksomhed til Forfærdigelsen af saadanne Tøier som Land og Søe-Krigerne kunde behøve — Vore Bestræbelser ere saavidt lykkedes at Kongsbergs Fattigvæsen (foruden andet) leverer ugentlig til Land eller Søe-Etaten fra 1,000 til 2,000 Alen Vadmel, Lærred &c — Men maatte vi ikke befrygte snart at mangle Materialier til Fliidens Vedligeholdelse i de indrettede Arbeids Anstalter da de Partier Uld, Hør, Hamp &c — som vi længesiden have indkjøbt i Danmark endnu ikke ere fremkomne, kunde vi betydeligen udvide Arbeids-Anstalterne til Lettelse for en Mængde Mennesker og til Gavn for Armeen som derved vilde faae et større Bidrag til dens Klæd-

øvrigt hvilede paa hans Skuldre, var det ham selvfølgelig ikke muligt at deltage i de regelmæssige Møder af Direktionens Medlemmer, der efter den oprindelige Bestemmelse fra 1806 skulde holdes een Gang hver Uge; men ogsaa fra Bærum, Vækkerø og Christiania fulgte han Forretningernes Gang og arbeidede i Sagens Tjeneste. Han kunde paa Kongsberg tildels iværksætte de Planer, som han allerede ved Krigens Udbrud i 1807 havde havt, om at oprette Fabriker inden Landet, hvor den norske Hær havde kunnet faa sit Behov tilfredsstillet[1]. Den Gang gjaldt Tanken især en Vaabenfabrik. Nu var han gjennem Begivenhedernes Medfør kommen ind paa at skaffe Soldater og Matroser, hvad de tiltrængte af Klæder.

Ved Siden af alt dette var endvidere Grev Wedel et virksomt Medlem af den ifølge kgl. Reskript af 9de Oktober 1807 nedsatte *Overkriminalret*[2]

---

ning; Vi vove derfor herved at anholde om: at et Partie Uld beliggende i Mandahl og (saavidt vi vide), Regjeringen tilhørende, maatte overlades Kongsbergs Fattigvæsen imod en passende Betaling samt at et andet Partie beliggende i Christiansand og tilhørende Grosserer Kyhns Fallitboe i Kiøbenhavn, maatte sættes i Reqvisition (da her i Norge ingen findes som kan disponere derover) imod at den høieste Betaling, som er givet for Uld af saadan Bonitet, deponeres i Zahlkassen til Beste for bemældte Boe; efter saaledes at være taget ved Reqvisition maatte bemældte Uld udleveres os — Skulde Christiansands Fattigvæsen eller anden offentlig Indretning tiltrænge en Deel af bemeldte Qvantiteter Uld vilde det naturligvis være os en behagl: Pligt, saavidt mueligt deraf at overlade. —

Skulde der af den under Regjerings Disposition værende Hør og Hamp kunne overlades Kongsberg Fattigvæsen et Partie vilde dette i fleere Henseender være meget gavnligt for Indretningen og det Almindelige.

Direktionen for Kongsberg Fattigvæsen d: 21 Jan:r 1809.

H. Wedel-Jarlsberg

paa egne og Collegers Vegne.

Til

Den Kongl. Regjerings Commission for Norge.

[1] Brev fra Kronprins Frederik til Prins Christian August af 26de December 1807, i den førstes Kopibøger i det danske Krigsministeriums Arkiv: *„Hvad angaaer den af Grev Wedel yttrede Idee i Norge at anlægge en Gevær Fabriqve og den Kiøbmand Mariboe yttrede Idee sammesteds at anlægge en Klæde Fabriqve, naar de maatte faae Leverance til den Norske Armee, da vil Jeg over disse Punkter høre Commerce Collegiets Formeening; hidindtil have deslige Indretninger i Norge aldrig villet lykkedes. Men i Henseende til Salpeter og Krudt Fabriqvers Anlæg, da kan disse ej nok opmuntres."*

[2] Overkriminalretten havde sit første Møde 4de November 1807. Grev Wedel kunde først indfinde sig i Rettens Møde 11te Novbr. Ifølge Rettens Justitsprotokol var han senere tilstede i dens Møder: 2den og 30te December 1807; 6te Januar 1808 (hvorimod han var syg 20de Januar, da der faldt Dom i Sagen

for Norge, der midlertidig skulde dømme i sidste Instans i alle Straffesager, med Sæde i Christiania. De øvrige Medlemmer var Stiftamtmand Grev Moltke som Præses, Amtmand Rosenkrantz, Etatsraad Enevold de Falsen, General-Auditør Sommerhielm og Justitsraad Brochmann. Dette var en midlertidig Høiesteret for alle kriminelle Sager, og Grev Wedels Gjerning var, ved hans Deltagelse i denne Rets Arbeide, ikke lidet forøget. Han har, naar han var hjemme, deltaget i alle Voteringer, medens han paa Grund af sine mange Reiser blot i sjeldnere Tilfælde har mødt i selve Retten paa de Dage, den var samlet. Dette blev hans eneste Virksomhed som Dommer; uden nogen Forberedelse efter sin

---

mod Halvor Hoel), 16de Marts, 6te April, 7de December 1808; 1ste Februar, 1ste Marts, 5te April, 3die og 17de Mai, 5te og 19de Juli, samt 2den August 1809. Efter denne Dag haves ingen Opgave over, hvem der mødte i Retten. Af Voterings-Protokollen faaes derhos følgende Oplysninger om Grev Wedels Reiser og Ophold: 12te og 15de Novbr. 1807 har han været hjemme, ligesaa 5te Decbr. — 7de Decbr. nævnes udtrykkelig, at han var paa Bærum, hvorpaa han foretog en Embedsreise til Kongsberg og var tilbage 12te Decbr. Senere var han hjemme 15de, 16de og 17de Decbr. (sidste Gang tilføies udtrykkelig paa Bærum), 20de, 22de, 23de, 28de og 29de December 1807. I 1808 var han hjemme 6te og 9de Januar, begge Dage stærkt optagen af en Mængde andre Forretninger, fremdeles 10de og 11te, hvorpaa han 12te Januar var saa upasselig, at han ikke kunde læse Akterne i en Sag. 20de Jan. var han fremdeles syg, og kunde af den Grund ikke møde i Retten. Han var fremdeles hjemme 7de, 8de, 9de, 16de og 17de Februar, 2den, 4de (Bærum nævnes), 8de, 9de, 10de, 12te, 13de, 14de Marts. Fra 6te—13de April var han paa Reiser og optagen af andre Forretninger, og opholdt sig den 20de paa Bærum. 26de Juni var han hjemme paa Bærum efter en Embedsreise, drog snart efter paa Tingreise til Hallingdal; var hjemme 8de Juli og reiste saa til Kongsberg. 14de Juli var han paa Bærum. 17de Juli var han hjemme. 6te August kom han atter fra en Reise og var hjemme 8de, men reiste saa til Kongsberg og kom tilbage den 12te. Saa fulgte Jyllandsreisen. 16de, 17de og 18de November var han hjemme, reiste derpaa til Kongsberg og var tilbage den 24de. Han var nu hjemme 30te November, 2den, 8de, 13de, 14de og 15de December 1808. I 1809 har han været hjemme 23de og 24de Januar, 9de, 10de, 12te og 18de Februar, samt 25de og 26de Marts. I denne Maaned har han beklaget sig over „mange næsten uovervindelige Forretninger“ og over en „uoverkommelig Mængde Forretninger“. Endvidere har han været hjemme 23de April, 4de og 10de Mai, 10de, 14de og 20de Juli, 4de, 6te, 8de, 9de og 12te August, 27de og 28de September, 5te, 7de, og 11te Oktober, 13de og 16de November, samt 5te December. I 1810 findes hans Navn kun nævnt 3 Gange, da han maa have været hjemme, sandsynligvis paa Bærum, nemlig 24de Januar, 21de Februar og 9de Mai. — Overkriminalretten, hvis Sammensætning senere hen undergik mange Forandringer, blev ophævet ved Reskript af 19de Januar 1810, saaledes at den for Eftertiden alene skulde paadømme de allerede indstævnte Sager. Den sidste af disse blev paadømt 28de Mai 1817, da Retten opløstes. Grev Wedel synes ikke at have deltaget i dens Arbeider længere end til Mai 1810. Dens Arkivsager findes nu i Rigsarkivet.

Examen blev han saaledes sat ind i Rigets høieste Domstol, men rigtignok sammen med nogle af dets mest erfarne Jurister.

Amtmand i Buskerud, første Medlem af Providerings-Kommissionen, Medlem af Overkriminalretten og Formand i Direktionen for Kongsbergs Fattigvæsen, — var fire vigtige, ansvarsfulde og stærkt optagne Stillinger, og dog veg ikke Grev Wedel tilbage for at paatage sig endnu en femte, der i og for sig var vigtigere og stillede større Fordringer til sin Indehaver end de øvrige Stillinger tilsammentagne.

IX.

GREV WEDELS INDTRÆDELSE I REGJERINGS-KOMMISSIONEN.

Norge led fremdeles under Handelens Spærring og Krigen, der i Fællesskab stansede en Flerhed af Folkets gamle Næringskilder. Kun med de overordentligste Anstrengelser havde det været muligt at afværge Hungersnøden om Vaaren og Sommeren 1808, og da Grev Wedel i Høstens stormfulde Dage paa ny laa i Jylland, var det — som ingen bedre end han forstod —, en Umulighed at beregne, hvor meget der i den kommende Vinter kunde føres over Skagerak af Korn og andre Levnetsmidler. Udsigterne var mørke. For at kunne holde ud krævedes der en høi Grad af tillidsfuld Tro paa Fædrelandets Sag hos dem, der under disse Forhold stod i Spidsen for Landets høieste Styrelse.

For Enevold de Falsen blev Trykket for haardt. Til en Tid havde hans Virksomhed kunnet frie hans Aand ud af Melankoliens Tvang; men da saa de mørke Høstdage i 1808 indfandt sig, formaaede han ikke længere at holde sig oppe. Følelsen af alle de Farer, der truede Fædrelandet, lagde sig knugende over hans Sind; han søgte og fandt Døden i en Tilstand, der alene kan betegnes som Sindssygdom. Den 16de November 1808 lod han sig overtale til at besøge det dramatiske Selskabs Theater paa en stormende, regnfuld Aften. Falsen forlod Theatret, og blev ikke siden seet levende. Hans forvildede Sind havde ledet den bedrøvede Fædrelandsvens Skridt til Fjorden, i hvilken hans Lig blev fundet den næste Morgen.

Med Falsen havde den norske Regjerings-Kommission tabt sit mest fremragende Medlem, den Mand, der ved alle administrative Afgjørelser

havde været dens Sjæl, og Tabet kunde synes uerstatteligt. Allerede i Forveien havde Kommissionen lidt under sine Medlemmers Faatallighed, og der var derfor i September 1808 udnævnt en ny Mand til at tage Sæde i den, en forhenværende Søofficer, Kammerherre GEORG KAAS. Men han kom aldrig til at indtage sin nye Plads. Paa Reisen til Norge fandt han i Midten af November sin Død i Skageraks Bølger. Ogsaa han havde, for at undgaa de fiendtlige Krydsere, stukket i Søen fra Fladstrand paa en stormfuld Dag, da det skulde være lettere at slippe over. Men Skibet forliste, uden at naa sit Bestemmelsessted [1].

Faa Dage efter Falsens Død, og inden der endnu til Regjerings-Kommissionen var indløbet Efterretning om den Skjæbne, der havde rammet dens sidst udnævnte Medlem, henvendte Prins Christian August sig til Kongen med en Anmodning om at udnævne et eller to nye Medlemmer af Kommissionen. Men han anholdt tillige om, at disse ikke, ligesom Kaas, maatte opsendes fra Danmark, men tages inden Kredsen af de allerede i Norge ansatte Embedsmænd eller være indfødte Nordmænd. Han henledede Kongens Opmærksomhed paa den norske Særfølelse og antydede meget ligefrem, at der burde tages Hensyn til denne. Som Mænd, der kunde komme i Betragtning, nævntes af Prinsen Amtmand Sommerfelt i Kristians Amt og Stiftamtmand de Thygeson i Christiansand; derhos udtalte han sit Ønske om at faa Grev Wedel som Medlem af Kommissionen og anbefalede ham med Varme [2].

Frederik VI. fulgte kun for en Del det Raad, han saaledes havde modtaget fra Prins Christian August. Om en Udnævnelse af Stiftamtmand Thygeson blev der overhovedet ikke Tale, ligesom heller ikke om Sommerfelt. Derimod bestemte Kongen sig for at vælge Etatsraad Nils TØNDER LUND, der ogsaa under 12te December blev udnævnt til Medlem af Regjerings-Kommissionen. Etatsraad Lund var født Trønder

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 38.

[2] *Aalls Erindringer* (2. Udg.), S. 160—163; *Norske Samlinger,* II, S. 256 flg. Den der (af C. ST. PLATOU) efter Konceptet meddelte Rapport fra Prinsen til Frederik VI. af 22de Novbr. 1808 stemmer ikke ganske ordret med den i det danske Krigsministeriums Arkiv opbevarede Originalskrivelse, i hvilken Prinsen udtalte sig om det ønskelige i, *„at den unge, udmærket duelige Amtmand over Buskerud, Grev Wedel, tillige maatte ansættes i samme* [ɔ: Regjerings-Kommissionen], *og tillige vedblive at besørge de, i Henseende til Provianterings-væsenet ham anbetroede Forretninger. Jeg har holdt for Pligt, efter bedste Overbeviisning, over denne Gienstand, at forelægge Deres Majestæt mine ringe Tanker, og haaber med Hensyn hertil, at Deres Majestæt skjænker mig Deres Overbærelse.“* Allerede 22de September 1807 havde Christian August foreslaaet ham for Kongen til Medlem af Regjerings-Kommissionen. *Meddelelser fra Krigsarkivet,* III, S. 182.

og gik nu i sit 60de Aar; han havde dels som Naturvidenskabsmand, dels paa en hæderlig Embedsbane [1], der hævede ham op til Statens høiere Stillinger, erhvervet sig et anseet Navn, og hans Udnævnelse kunde derfor under flere Forudsætninger hilses med Glæde af hans Landsmænd. Den var et Forsøg fra Kongens Side paa at imødekomme det udtalte Ønske om flere Nordmænd i Regjerings-Kommissionen [2].

Men heller ikke Lund kom til at indtage sin Plads i denne. Det Skib, hvormed han i Januar 1809 satte over, blev knust af Drivisen udenfor Arendal. Ingen af de ombordværende blev reddet [3].

Tønder Lunds Udnævnelse til Regjerings-Kommissær blev ikke den eneste i Slutningen af 1808. Kort efter lagde Kongen paa ny for Dagen sin Tilbøielighed til at imødekomme de Ønsker, for hvilke Christian August havde gjort sig til Tolk, og forstærke Kommissionens norske Element. Under 21de December 1808 udnævnte han Mathias Otto Leth SOMMERHIELM, Amtmand i Smaalenene (derimod ikke Sommerfelt, hvem Prinsen ønskede), og Grev Herman WEDEL JARLSBERG, Amtmand i Buskerud, til Medlemmer af den norske Regjerings-Kommission. Af dennes Medlemmer var der ingen, som i Henseende til Begavelse, Energi og Handlekraft kunde maale sig med denne sidste. Han ragede høit op over sine Kolleger, saavel de ældre som den sidst, samtidig med ham selv, tilkomne. Sommerhielm var nok en anseet Embedsmand; men han savnede de Egenskaber, der udmærkede Grev Wedel, som nu, i en Alder af lidt over 29 Aar var traadt ind i den høieste Stilling, han under Datidens Forhold kunde naa i sit Fædreland, og med al Udsigt til inden kort Tid at være Sjælen i den norske Regjering [4].

---

[1] Smlgn. ovenfor, S. 95.

[2] Frederik VI. skrev fra Kjøbenhavn 15de December 1808 til Christian August: *„Det Tab, Regjeringskommissionen haver gjort ved Etatsraad Falsen, haver gjort mig meget ont. Jeg haver troet, at en Mand udrustet med det fornødne Talent, strax maatte udnævnes; en saadan Mand haaber Jeg at finde i Etatsraad Tønderlund; han er vandt til Collegial Forretninger, har et klart og got Hoved, er redelig og født Nordmand.“* Skrivelsen er indført i Kongens Kopibog i Krigsministeriets Arkiv i Kjøbenhavn.

[3] *Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie,* V, S. 687 flg. *Aalls Erindringer* (2. Udg.), S. 161 flg.

[4] Dagen for de to sidste Udnævnelser opgives forskjelligt. RÆDER (*Danmarks Krigs- og politiske Historie,* III, S. 80) siger, at Grev Wedel blev udnævnt 19de December 1808 og Sommerhielm i Begyndelsen af Januar 1809. I *Norske Samlinger,* II, S. 258, Note 1 angives som begges Udnævnelsesdag 21de December 1808.

Kort efter erholdt Grev Wedel et yderligere Bevis paa Kongens Tilfredshed, idet han modtog Ridderkorset. Som Begrundelse herfor var i den forudgaaende Indstilling anført, at han under Krigen ved mange Leiligheder havde „givet Bevis paa sine heldige og patriotiske Bestræbelser, især ved fortrinlig at bidrage til Norges Proviantering, samt i sin Virkekreds bidraget til at opflamme Fædrelandskjærligheden hos sine Medborgere". I samme Aar blev han derhos udnævnt til Kammerherre, med høiere Rang end den almindelige.

Grev Wedel var for tredie Gang sluppen uskadt fra de farlige Høstreiser, der netop havde krævet to kostbare Liv, medens de over hans Personlighed blot kunde kaste den romantiske Glans, der altid følger æventyrlige Foretagender, naar de krones med Held. Hans Navn var paa alles Læber, og hvor han kom, var han afholdt — dobbelt afholdt som manges Redder af Hungersnøden. I en farefuld Tid som denne, trængte Regjeringen netop en Personlighed, der uden at være stivnet i Kollegiernes bureaukratiske Former, kunde træde i den mest umiddelbare, personlige Berøring med alle Folkets Klasser og bringe det friske levende Indtryk af alt, hvad han saaledes erfarede, med sig til Kommissionens Overlægninger. En Mand af denne Art var den nye Regjerings-Kommissær, om hvis Evne til at vinde Sympathi der ikke mangler Vidnesbyrd. Selv i de tørre Brevskaber, der vedkommer hans Virksomhed i Provideringens Tjeneste, findes der af og til Udbrud af de Følelser, han har vakt hos de mange, med hvem han kom i Berøring [1], og for hver, som har benyttet Leiligheden til at udtrykke skriftlig, hvad han mente i sit Hjerte, saa har der utvivlsomt været mange, som enten har ladet sig nøie med den mundtlige Tale, eller som ikke har havt Anledning til at lægge sin Hengivenhed for Dagen. Men Grev Wedels Popularitet naaede videre end til de Kredse af Samfundet, hvis Medlemmer skriftlig og mundtlig kunde forhandle med Providerings-Kommissionen. Hans Følelse for det hele Folks Vel, hans Evne til at vinde alle har sandsynligvis virket ligesaa stærkt paa Folkets store Mængde, som inden hans Forretnings-Forbin-

[1] Som Exempel kan her meddeles Begyndelsen af en Promemoria fra Kommandør Lorentz Fisker, dateret Frederiksværn, 27de Februar 1808: „*For særdeles venskabelig Modtagelse paa Bærum aflægger jeg herved min pligtskyldigste Taksigelse; en agtbar Mands Godheder smigrer mig; en elskværdig Mands Høfligheder er en Olie paa en aldrende Mands maaske saarede Hiertes Følelser — men nok om herom! vær forvisset om at ieg sætter høy Pris paa Deres Venskab og at Deres Nærværelse stedse vil glæde mig.*" (Rigsarkivet, Provideringsvæsenet, Indkomne Sager for 1808).

delser. Der gaves ikke i det hele Norge nogen Mand, der saaledes kunde styrke Regjerings-Kommissionen med sin Anseelse og sin Popularitet. Sorgen over det Tab, Fædrelandet nys havde lidt ved Falsens Bortgang, blev dæmpet ved Bevidstheden om, at der var en Mand, som kunde fylde hans Plads, og snart maatte det gaa op for alle, at her var fundet mere end Erstatning.

Grev Wedel tog Sæde i Regjerings-Kommissionen den 19de Januar 1809, og han deltog fra nu af flittig i dens Forhandlinger [1]. Paa denne Maade blev han ganske anderledes end tidligere bunden til Christiania og Omegn, og i den tilbageværende Del af Vinteren og udover Vaaren 1809 har han dels boet paa Bærum, dels paa Vækkerø og dels i Svigerfaderens Hus i Christiania. Skjønt overlæsset med Forretninger, kunde han dog nu mere i Ro følge Begivenhedernes Gang fra nært Hold og erhverve et Indblik i disse, tilligemed en Indflydelse paa deres Udvikling, som det ikke vilde være muligt at opnaa i en anden Stilling. Christiania blev desuden snart det vigtigste politiske Punkt i det hele Norden, hvor mange Traade krydsede hinanden. Byen blev et Arnested for det hurtig dannede norske Selvstændigheds- og Foreningsparti, som blev en naturlig Følge af den Politik, der førtes fra dansk saavelsom fra svensk Side.

Den fælles dansk-norske Regjering fulgte ved denne Tid fremdeles den samme Politik, som fra Krigens Begyndelse. At CHRISTIAN VII. var død, og at hans Søn, FREDERIK VI., fra 13de Marts 1808 var de tvende Rigers Konge, havde ingen Indflydelse. Aldrig kunde et Thronskifte have mindre Betydning; kun Kongens Navn var forandret, medens det var den samme Personlighed, der styrede og i sin Stilling som Konge vedblev at omgive sig med de samme Mænd, der havde havt hans Tillid som Kronprins.

Gjennem uafvendelige Begivenheders Medfør var Frederik VI. bleven dreven ind i Krigen. Krænket og saaret i sit Hjerte over Englands Overfald, havde han bagefter, uden at lægge Baand paa sin Harme, grebet til Foranstaltninger, der intet udrettede uden at vise hans Forbitrelse. Med ensidig Bitterhed fastholdt han sin Uvilje mod

---

[1] Deliberations-Protokollen viser, at Grev Wedel i Januar 1809 har været tilstede ved samtlige Møder, som Kommissionen har havt efter hans Tiltrædelse, nemlig 19de, 20de, 23de, 25de og 28de. I Februar har han deltaget i følgende Møder: den 1ste, 2den, 6te, 8de, 9de, 11te, 14de, 16de, 22de, 23de, 25de og 27de; kun ved et eneste (20de Februar) har han været fraværende.

England, besjælet af Ønsket om at faa Hævn over dette Land, en Hævn, som han dog selv var for svag til at kunne tage.

I Fredens Dage havde Frederik VI., med sine velvillige Bestræbelser for at skabe Folkets Lykke, været en god og afholdt Regent, og hvis han var død i August 1807, vilde hans 23aarige Regentskab have staaet for Efterslægten som den lykkeligste Periode, der kunde falde i nogen Stats Lod, og han selv som en af de bedste og mest velmenende Regenter, Historien kjendte. Nu derimod overlevede han Fredsbrudet, og i den vanskelige Tid, som fulgte efter dette, blev der kun altfor megen Anledning til at mærke, at han savnede mange af de Betingelser, der udkrævedes for at styre en Stat i saa farlig en Situation, som den, hvori det dansk-norske Monarki befandt sig efter Fredsbrudet i 1807.

Allerede den Omstændighed, at Kongen for det meste opholdt sig i Kiel, hvor han havde sit Hovedkvarter, medens Ministrene blev i Kjøbenhavn, medførte en Deling af Regjeringen, der ledede til Lammelse af mange Foretagender og blottede Styrelsens svage Sider. Frederik VI. vilde styre gjennem sit militære Kabinet; han hørte mere paa sine Adjutanter, der altid var nærværende, end paa sine Ministre, der var langt borte. Enheden, der nu mere end nogensinde skulde være nødvendig, manglede som oftest, og Kongens Fravær fra Hovedstaden maatte med Nødvendighed lede til en Forsinkelse af alle Forretninger. De Ministre, der i Fredens Dage havde indlagt sig store Fortjenester, kunde ikke nu opretholde sin Indflydelse i samme Udstrækning som før, og var desuden heller ikke de rette Mænd for den nye Situation. Men endnu mindre skikkede til at klare Vanskelighederne var dog de kongelige Adjutanter, „de røde Fjær“, som de kaldtes, af hvilke neppe nogen var værdig at besidde den Indflydelse, som de havde vundet.

Styrelsen savnede en Personlighed, der var Stillingen voksen, — som kunde udnytte, hvad Forholdene bød, for dermed at bidrage til at styrke Staten og holde Monarkiet sammen under den politiske Storm. Hos dem, der havde Magten i sine Hænder, mærkedes intet til det Klarsyn, der i saadanne Tider alene kan være istand til at redde en fortvivlet Stilling, og Kongens personlige Stivhed var ikke den kloge Statsmands Fasthed, der aldrig taber det store Fremtidsmaal af Sigte, selv om der maa slaaes af paa mange Biting. Frederik VI. overvurderede desuden sine egne Evner, og han besad en Tro paa sin politiske Indsigt, der ofte kan ytre sig paa en komisk Maade i de

Almensætninger af Statskløgt, han har indblandet i sine Skrivelser, men som ogsaa i vigtige og afgjørende Øieblikke kunde blive høist betænkelig. Med al sin Skikkelighed var han heller ikke fri for en vis Tilbøielighed til at være med paa at blande Kortene i det politiske Spil, hvor tilsidst hans egen Trone blev Indsatsen.

I Norge var Forholdet ganske anderledes. Hvad Monarkiet som Helhed savnede, det besad fra Begyndelsen af 1809 dets nordlige Halvdel, Kongeriget Norge. Her stod der i Spidsen for den særlige Landsstyrelse to Personligheder, der om sig samlede det hele Folk. Paa Prins Christian August og Grev Herman Wedel Jarlsberg hvilede alle Nordmænds Blikke, og eftersom Fædrelandets Trængsler forøgedes, voksede ogsaa Tilliden til dem.

Christian August var den seierrige norske Hærs Fører. I Spidsen for de ham hengivne Soldater havde han i 1808 renset Landet for Fiender og tilbagevist alle Angreb. Han stod nu for Folket som en stor Hærfører, hvis Ros gjenlød fra alle Kanter, og for en stor Del med fuld Ret. Men man tog alligevel maaske for lidet Hensyn til, at en ikke ringe Andel i det heldige Udfald maatte tilskrives de Vanskeligheder, hvori Sverige befandt sig, trykket fra Øst af de russiske Hærmasser, og den uheldige Ledelse af den mod Norge opstillede svenske Hær.

Det Held, der under Felttoget 1808 havde fulgt de norske Vaaben, virkede opmuntrende paa alle Folkets Klasser. Danmark havde intet tilsvarende, og Officererne i den danske Hær kunde med Misundelse se hen paa sine norske Vaabenfæller, der havde kjæmpet for sit Land. Krigen havde i Norge bidraget til at styrke den almene Følelse af Nationens virkelige Kraft, naar den selv under Nød og Savn formaaede at værge sig uden Bistand udenfra. Ikke alene Soldaterne havde samlet sig om Christian August og saa i ham, den dansk-tyske Prins, Idealet af en norsk Hærfører. Ogsaa det øvrige Folk vidste, at naar han havde delt de kjæmpende Landsmænds Lod, saa var det, fordi han var villig til at dele ondt og godt med alle i Norge. Men den folkelige Begeistring tillagde ham ogsaa Egenskaber, som han ikke besad. For Almenheden gik det ikke op, at der var en anden, som udfyldte, hvad Prinsen manglede, og at denne var Grev Wedel. I mange Ting saa Prinsen med Grev Wedels Øine, og den Tillid, som han nærede til denne Ven, overgik langt de Følelser, han havde overfor Kommissionens øvrige Medlemmer. Gjennem det Herredømme, ban havde opnaaet over Prinsen, vandt Grev Wedel hurtig Overtaget inden den norske Regjering,

og hvad han ikke kunde udrette ved sin egen Personlighed, det havde han Anledning til at opnaa gjennem Christian August.

Grev Wedel, der havde en stærk Bevidsthed om, hvad han skyldte sin Nationalitet som Nordmand, gav Regjerings-Kommissionen en endnu mere norsk Karakter, end den før havde havt. Hvor der opstod en Kollision mellem Norges og Fællesstatens Interesser, var ikke Grev Wedel villig til blindt at bøie sig for de sidste. Hans politiske Opfatning blev stedse mere bestemt udelukkende af Hensyn til Norge, og naar Frederik VI. begik Feilgreb i Forholdet til Regjerings-Kommissionens Foranstaltninger[1], da maatte det øve sin Virkning paa Grev Wedels Opfatning af Foreningen mellem Danmark og Norge. Hans Meninger paavirkede igjen Prins Christian August. Naar en samtidig af dem begge[2] har udtalt sig i følgende Ord: „Imellem Prinsen og Wedel dannedes et paa Harmoni i Anskuelser om Fædrelandets Stilling og varme Følelser for Norge grundet Venskabs- og Agtelses-Forhold, som havde en afgjørende Indflydelse paa Fædrelandets politiske Stilling", da har han altfor meget gjort dem til hinandens Ligemænd, og blendet af den Glans, der omgav Christian Augusts Navn, har han sat denne alt for høit. Prinsen var i dette Forhold hovedsagelig indskrænket til at være den modtagende, og hans Anskuelser om Norges Stilling var visselig i alt væsentligt kun de, som blev ham indgivne af Grev Wedel.

Hvad denne angik, saa modnedes nu stedse mere hans Blik paa Forholdene. Lidt efter lidt skabtes den Situation, der skulde bestemme hans fremtidige politiske Ideal; men endnu laa dette ikke helt klart for ham, og vi kan, vi tør ikke tænke, at han har fundet det uden efter stærke indre Kampe, hvori Mindet om den elskede Moder har holdt ham oppe. Han havde at sønderrive mange Baand som de, der havde forenet ham med Schimmelmann; netop for en Natur som hans maatte det koste meget at risikere et saadant Brud.

Falsen havde gaaet i Graven under Byrden af sin Fortvivlelse for Norges Fremtid. Grev Wedel traadte ind i Regjerings-Kommissionen som Bæreren af de lyseste Forhaabninger og med en Vilje og en Kraft til at virkeliggjøre disse, som hans høitbegavede, men svækkede og tungsindige Forgjænger havde savnet. Som Medlem af sit Fædrelands

---

[1] RÆDER, *Danmarks Krigs- og polit. Historie*, III, S. 69 flg.
[2] JAC. AALL, *Erindringer* (2. Udg.), S. 168.

Regjering kunde han virke i Overensstemmelse med sine tidlig fattede „store Beslutninger". Den uventede Forandring, der var indtraadt i Fædrelandets Stilling, og hvorved han selv var sat op i Spidsen for dets Styrelse, maatte bestyrke ham deri. Leiligheden til at virke var jo given ham paa en Maade, hvorom han blot for faa Aar tilbage aldrig kunde have drømt, og nu maatte den benyttes.

Hvad Grev Wedel vilde, — derom kan der ikke være Tvivl. Først af alt en gjennemgribende Forandring af Norges statsretslige Stilling. Alt, hvad han havde prøvet i Fædrelandet, maatte overbevise ham om Nødvendigheden af at give det en udvidet Selvstændighed og at lade det styres fra Norge, ikke fra Danmark. Han har ikke reist omkring i de danske Provinser, for at hente Levnetsmidler til sine Landsmænd, uden at føle, hvor ganske anderledes let hans Gjerning vilde have været, hvis Norge havde havt sin Styrelses Tyngdepunkt inden Landets egne Grænser og ikke i Kjøbenhavn og Kiel. Selv har han aldrig nævnt noget derom. Men den, som følger hans senere Livsgjerning, forstaar let, hvorledes han under sine Reiser med de smaa Fartøier under stormende Nætter paa Kattegat og Skagerak, og naar han flakkede om i Jylland for at skaffe Mad til de hungrende Munde i Hjemmet, maa have havt Tanken rettet paa sit Lands Fremtid, paa at skabe det lykkeligere Vilkaar i kommende Dage. Da maa han have følt sig styrket i sit Forsæt, og besluttet sig til at arbeide for dette Maal. Gjennem Mulm og Mørke paa hans høstlige Reiser har det staaet lysende for ham som den kommende Tids store Opgave, at skabe udvidet Selvstændighed for Norge, og om muligt, i Forbindelse dermed at lade Monarkiet indtræde i de konstitutionelle Staters Række. For ham stod nu Norge som det første. I sine Pligter mod dette kunde han ikke lade sig binde af nogen Taknemmeligheds-Følelse, det maatte endog være mod selve Kongen og hans Ministre, — disse, som dog altid havde vist ham den mest oprigtige Velvilje.

I Grev Wedel besad Regjerings-Kommissionen fra nu af et Medlem, der havde det statsmandsmæssige Syn paa Forholdene. Han nøiedes ikke med at betræde de Veie, som alle før havde vandret; han vilde ogsaa, hvor det var nødvendigt, anvise nye Baner og føre en selvstændig norsk Politik. Derunder maatte særlig Forholdet til Naboriget i Øst tiltrække sig hans og Prinsens Opmærksomhed.

Begge de krigførende Magter havde tidlig vist Lyst til at tilvende sig den andens Lande. Fra svensk Side var der kastet lystne Blikke

til Norge, hvad der bl. a. viste sig ved Udspredelsen af et Skrift, der var beregnet paa at gjøre Nordmændene misfornøiede med sin politiske Stilling, og den trykte Proklamation, som de svenske Chefer i April 1808 lod udbrede i Norge, sigtede ogsaa, om just ikke i ligefremme Ord, paa en Forening af de to Riger som det endelige Maal for de svenske Troppers Indmarsch[1]. Om Høsten 1808 blev der endog uden Omsvøb i en ny svensk Proklamation rettet en Opfordring til Norges Indbyggere om at erklære sit Land for selvstændigt og derpaa slutte Fred med Sverige. Fra Danmark manglede det ikke paa tilsvarende Skridt i modsat Retning, der viste, at Frederik VI. og hans Raadgivere nærede det Haab, at Sverige skulde blive nødsaget til at kaste sig i Danmarks Arme, og at saaledes snart det Øieblik skulde være kommet, da en ny Kalmar-Union kunde stiftes. De viste det bl. a. ved sine Forsøg paa at lade udsprede i Skaane Opfordringer til det svenske Folk om at slutte sig til Danmarks Konge og sætte Sveriges Krone paa hans Hoved, — „Nordens Frederik", som han for Anledningen blev kaldt[2].

Hos de to Hære, der havde kjæmpet om Norges sydøstlige Grænselandskaber, raadede der en Stemning, som sjelden skal gjenfindes under lignende Omstændigheder. Efterat det egentlige Felttog havde fundet sin Afslutning, vedblev Hærene at indtage de gamle Stillinger, idet de af og til foretog nogle Skjærmysler og kunde bortsnappe en enkelt Post. Men herunder udviklede der sig mellem dem et Samkvem, der aabnede Rum for Betragtninger over Urimeligheden af denne Krig. Soldaterne havde i det fiendtlige Land hjulpet Befolkningen med at dyrke sin Jord, endnu medens Krigen var i fuld Gang. De svenske Officerer, der som Krigsfanger fordeltes omkring i Norge, havde der tildels fundet en Modtagelse, som om de var Familiernes mest kjærkomne Gjæster. Krigen var — saa ræsonneredes der — alene en Følge af ydre Omstændigheder, hvorover hverken Svensker eller Nordmænd kunde raade; man kunde nok skyde paa hinanden, uden at det derfor udelukkede Muligheden af, hvad en af de høiere norske Chefer be-

[1] Proklamationen er trykt i den ældre Udgave, I, S. 202, Note 1.

[2] Det fra Sjæland til Skaane ved Luftballoner oversendte Skrift, der indeholdt Opfordringer til de Svenske om at antage Frederik VI. som sin Konge, er trykt i *De la Gardieska Arkivet,* XX, S. 242 flg. Smlgn. J. RÆDER, *Danmarks Krigs- og politiske Historie,* III, S. 258 flg. og SCHINKEL-BERGMANN, *Minnen ur Sveriges nyare Historia,* IV, S. 312.

nævnede en *reciproque attention*[1]. Der forekommer ikke saa sjelden Udtalelser af denne Art, som viser, at begge Parter maa have været paa det rene med, at Krigen kun var foranlediget ved Regjeringer og Diplomater, uden at berøre Folkenes Hjerte. Men da vilde det været urimeligt, om der ikke hos mere klarsynede Mænd var opstaaet en Tanke paa, hvordan en Gjentagelse kunde afværges, og om da ikke netop en politisk Forening mellem Halvøens tvende Folk skulde have vist sig som det sikreste Middel derimod. En saadan Foreningstanke maatte ligge i Luften. Ligesom begge Regjeringer, rigtignok under andre Former, havde grebet den, saaledes kunde den ogsaa dukke op hos andre, der sysselsatte sig med Tanken paa de nordiske Rigers Fremtid og den endelige Udgang af Øieblikkets Trængsler.

Mellem de svenske Hærførere, der kommanderede ved den norske Grænse, var ogsaa Baron GUSTAV MAURITZ ARMFELT, der allerede for 18 Aar siden, i 1790 havde været indviklet i personlige Forhandlinger med misfornøiede Nordmænd[2]. Hvad han nu kan have foretaget i samme Retning, er ubekjendt. At han ganske skulde have holdt sig stille, er dog lidet rimeligt. Den svenske Hær var jo netop gaaet over Grænsen under den Forudsætning, at Norges Forening med Sverige var dens endelige Opgave, og med Armfelts Talent for den politiske Intrige kunde intet ligge nærmere end at forsøge sig i denne. Men ogsaa andre af de svenske Officerer maatte sysselsætte sig med Tanken paa en saadan Forening som et Middel til at redde Sverige. Finland var tabt, og der var al Grund til at vente et russisk Angreb paa selve Sverige, hvis Konge med Vanvidets Stivsind klyngede sig fast til den Politik, hvorpaa han engang var slaaet ind.

---

[1] *Handlingar rörande Sveriges äldre, nyare och nyaste historia,* IX, S. 9—21 og IV, S. 59. Den der aftrykte Brevveksling er ganske mærkelig og stiller Forholdet mellem de to fiendtlige Anførere i et noksaa eget Lys. NILS HÖJER finder (*Sv. histor. Tidskr.,* 1887, S. 222), at der ikke kan lægges nogen synderlig Vægt paa de gjensidige Vidnesbyrd om Sympati og Venskab mellem Folkene, som lagdes for Dagen under Felttoget i 1808, og mener, at den i Texten nævnte Modtagelse, de krigsfangne svenske Officerer fandt i Norge, for en Del kan forklares af, at de var Slægtninger af de Familier, hos hvilke de levede. Dette gjælder dog neppe andre end Gahn. Den Maade, hvorpaa de øvrige, med denne fangne svenske Officerer behandledes, der fik de norskes Senge, medens disse selv laa paa Straa, kom ikke af Slægtskab. Det mest slaaende Exempel er vel den Modtagelse, Grev Axel Mörner fandt hos Nils Aall paa Ulefoss, hvor han dog ingen Slægtninger havde.

[2] ELOF TEGNÉR, *Gustaf Mauritz Armfelt,* I, S. 325, 327 og 397, og Forfatterens Afhandling, *Gustav III's norske Politik* i *Historisk Tidsskrift,* anden Række, I, S. 260 flg. — RÆDER, III, S. 413 flg.

Medens Farerne voksede, pleiede fædrelandssindede svenske Mænd med hinanden Raad om Nødvendigheden af et Systemskifte af den Art, som kun bliver muligt ved at skifte Konge eller Dynasti. Nordmændene maatte ogsaa, om de vilde følge den Vei, som var dem aabnet til at forene sig med Nabofolket, være forberedte paa, at dette kun lod sig gjøre gjennem Anvendelsen af det samme Middel, saafremt det ikke lykkedes at vinde den danske Regjerings Medvirkning til at samle det hele Norden som tre konstitutionelle Riger under samme Hersker.

Men nærmere Efterretninger om, hvad der saaledes er tænkt og talt, derimod neppe skrevet om Fremtidens Politik, kan ikke tilveiebringes. De Mænd, som senere satte den svenske Revolution i Gang, har aldrig meddelt Oplysninger derom; de maatte netop bagefter fremstille Sagen, som om der før Marts 1809 ikke havde fundet Forbindelser Sted mellem dem og det norske Hovedkvarter, der kunde have øvet sin Virkning paa den norske øverstbefalende Generals Forhold. Fra norsk Side talte endnu stærkere Hensyn for at tie og fjerne alle Vidnesbyrd. Vi forstaar imidlertid, og da især ved Hjælp af, hvad der senere skede, at der har udviklet sig en saadan Stemning, som den her antydede, — at man overalt var forberedt paa, at noget kunde ske, og at der har været, om just ikke truffet bestemte Aftaler, saa dog udvekslet Meninger om mange vigtige Fremtids-Spørgsmaal mellem norske og svenske Mænd. Thi begge Lande truedes af en uvis, haard Fremtid, og begge Folks Mænd havde den samme Opfordring til at tænke og senere handle. Selv under Taushed kan der, til en saadan Tid, vokse op en stærk Forstaaelse.

Grev Wedel maa, da han tog Sæde i Regjerings-Kommissionen, ligesaa meget som Prins Christian August have været paa det Rene med, hvad der saaledes rørte sig. I sine Beregninger over, hvad Fremtiden kunde bringe, maatte han ogsaa tage Hensyn dertil. Ingen af de to Mænd, der ved Aarsskiftet 1808—9 ubestridelig var de første i Norge og de, til hvem det hele Folk saa op, kan have været uvidende om, at store Begivenheder maatte forestaa, og at disse kunde udnyttes til Fordel for Norge. Ligesaa lidt kan nogen af dem bagefter være bleven overrasket ved, hvad der indtraf nogle Maaneder senere.

Den norske Selvstændighedsfølelse, der havde suget sin kraftigste Næring gjennem Christian Augusts heldige Ledelse af Landets Forsvar, havde tillige i Grev Wedels Personlighed faaet en Mand, der kunde fatte alle dens Konsekvenser. Dette var, hvad man tidligere havde

savnet. Hans Indtrædelse i Regjerings-Kommissionen blev dermed Indledningen til et nyt Afsnit i dens Virksomhed, idet der nu inden dens Midte var kommet Mænd, der saa sin Opgave i noget andet end blindt at følge efter i Kjølvandet, hvor Frederik VI. styrede foran. En stærk Vilje var kommen ind i Kommissionen, og denne Vilje var Grev Wedels.

X.

PRINS CHRISTIAN AUGUST OG DEN SVENSKE REVOLUTION.

Under 7de December 1808 var den gjennem længere Underhandlinger forberedte Vaabenstilstand mellem den norske og den svenske Hær bleven afsluttet, og elleve Dage senere gav Frederik VI. dertil sit Samtykke, — efter hans eget Udsagn, fordi han af „militære Grunde" fandt den fordelagtig. Men dette var dog kun under Forudsætning af, at Krigen snart skulde gjenoptages. Imidlertid blev de norske Tropper trukne længere tilbage fra Grænsen og forlagte i mere vidtløftige Kvarterer, hvorved Tilstanden blev mere udholdelig for dem, end om de fremdeles udover Vinteren skulde have holdt til i de ugjæstmilde Grænseegne. Tilstanden i Landet for øvrigt var forværret, og netop ved Aarsskiftet lød Klagerne stærkere end nogensinde. Isen, der havde lagt sit Bælte opover Skagerak, havde overtaget de engelske Krydseres Rolle, og den løste sin Opgave endnu bedre end disse, ved at slaa en uigjennemtrængelig Kordon rundt den norske Kyst.

Men Hæren maatte under alt dette holdes paa Krigsfod, tiltrods for, at de kampdygtige Troppers Antal daglig indskrænkedes af de udbrudte smitsomme Sygdomme. Tropperne havde ved Midten af Januar 1809 Brød for to Maaneder, og det lod sig saaledes beregne, at hvis der ikke forinden Midten af Marts kunde komme mere Kornvarer ind i Landet, maatte Hæren opløses, med mindre man vilde slaa ind paa den anden Udvei, der kunde synes at staa aaben. Christian August har selv pegt paa denne Udvei. Den 27de Januar 1809 skrev han til Frederik VI. og forklarede denne, at Sveriges Skjæbne maatte være afgjort inden Udgangen af Februar Maaned, og han selv da være Herre

over de svenske Magasiner. Den samme Tanke har han paa ny udkastet for sin Krigsherre, Kongen, i et senere Brev af 17de Februar, men rigtignok kun som en fortvivlet Udvei, der maatte vælges i den yderste Nød. Heri kunde Christian August have Ret. Han respekterede den svenske Soldat, og om han ogsaa kunde føle sig overlegen over de af deres Anførere, hvem han hidtil havde mødt, saa maatte han dog være paa det rene med, at det blev Svenskerne, som ved hans Indmarsch fik alle de Fordele paa sin Haand, han selv tidligere havde havt. Imidlertid, nogen Udsigt til et heldigt Udfald var der dog, og denne vilde blive betydelig forøget, om enten Russerne rykkede frem i det egentlige Sverige eller den danske Hær over det islagte Øresund besatte Skaane. Begge Dele vilde væsentlig lette et Angreb fra Norge [1].

Frederik VI. forberedte i Begyndelsen af Januar 1809 et saadant Angreb paa Skaane og samlede paa Sjæland 25,000 Mand. Men Overgangen lod vente paa sig, og da omsider Isen forsvandt, maatte den opgives. Sverige skulde havt vanskeligt for at modstaa et samtidigt Angreb fra Sjæland og fra Norge, med den danske Hærs friske Hovedstyrke og med de fra Felttoget i 1808 kampøvede og seiervante norske Tropper, samtidig med, at det maatte opbyde al sin Kraft for at værge sig mod Russerne i Øst. Men Frederik VI. forspildte det gunstige Øieblik, hvad enten han nu selv manglede de Forudsætninger for at lede en Hær, som han tiltroede sig, eller han aldrig for Alvor har tænkt paa at gjengjælde Sverige i 1809 det Besøg, Carl Gustav i 1658 havde aflagt paa Sjæland.

Han trak sig selv tilbage, men overlod den norske Hærs Anfører den Ære at foretage Angrebet alene. Dette kunde ogsaa have gaaet an, da Russerne daglig kunde ventes paa svensk Grund. Men da indtraf der Begivenheder, som lagde Sverige aabent for den norske Hær, uden at Christian August gjorde noget for at benytte sig af denne Leilighed. Den samme norske General, der nys havde givet Frederik VI. Anvisning paa at føde de Tropper, som stod under hans Befaling, af de svenske Magasiner, blev rolig staaende, hvor han var, da den svenske Hær frivillig forlod Grænsen. En saadan Adfærd maatte tage sig underlig ud, og den vakte ogsaa stor Opsigt i Samtiden.

Sverige var paa Afgrundens Rand, og dets Tilværelse som Stat stod paa Spil. I Begyndelsen af Marts 1809 maatte man der være for-

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 141—148.

beredt paa det tredobbelte norsk-dansk-russiske Angreb. Da besluttede Oberstløitnant Georg Adlersparre at føre den mod Norge opstillede svenske Vesthær mod Stockholm og afsætte Kong Gustaf IV. Adolf, hvis Haardnakkethed blot kunde bringe nye Ulykker over det hjemsøgte Land. Men han maatte være forberedt paa, at Christian August da vilde følge efter. Naar han alligevel vovede sit Foretagende, i Tillid til, at den norske Hær vilde beholde sine Stillinger, da bliver det et saa dristigt Skridt, at det ikke med Rimelighed kan finde nogen anden Forklaring, end at Adlersparre kjendte Christian August saa vel, at han var paa det rene med, hvilken Holdning denne vilde indtage.

Den 7de Marts 1809 begyndte Vesthæren sin Marsch, og den 14de erholdt Adlersparre i Örebro Underretning om, at Kongen allerede den foregaaende Dag, 13de Marts, var bleven afsat, og at hans Farbroder, Hertug Carl af Södermannland, havde overtaget Regjeringen. Adlersparre fortsatte imidlertid sin Marsch, for ogsaa at lægge sit Ord med i Laget, og holdt 22de Marts sit Indtog i Stockholm, hvor han indtil videre blev og først langt ud paa Sommeren vendte tilbage til sin Post, henimod den norske Grænse.

Saaledes var den svenske Trone ledig, og dermed begyndte en Række af hemmelige og offentlige Overlægninger mellem norske og svenske Mænd, sigtende til at betrygge begge Rigers Fremtid. Det er disse, som særlig giver Aaret 1809 dets store Interesse for Norges og den senere Unions Historie, og i dem møder man igjen snart Grev Wedels Navn, ved Siden af Christian August, som den, der fra norsk Side ledede disse mærkelige Forhandlinger.

Samtidig med, at Adlersparre brød op med Vesthæren for at marschere mod Stockholm, ansaa han det hensigtsmæssigt at erhverve udtrykkeligt Tilsagn fra Prins Christian August om, at denne ikke vilde benytte sig af hans Fravær til at rykke over Grænsen, og tillige at undersøge, hvorvidt Prinsen i Tilfælde maatte være villig til at modtage Valg som svensk Konge eller Tronfølger. Han havde allerede da fuldt opgjort med sig selv, at denne Kombination var den naturligste, og saaledes dukker Prinsen op som svensk Tronkandidat, i det samme Revolutionen kommer til Udbrud. Hvad enten det her kan siges, at den tænkte Ophøielse skulde være Lønnen for den krævede Tjeneste, eller at her kun var en ydre Forbindelse, — for Prinsen var det ialfald umuligt at se bort fra, at der bestod en saadan Sammenhæng.

Som sin betroede Udsending anvendte Adlersparre en af Vesthærens Officerer, Major Baron Carl Henrik Anckarsvärd, der netop 5te

Marts var kommen tilbage til Carlstad efter et Besøg i Stockholm. Han havde forhandlet med de derværende Ledere fór Revolutionspartiet, i hvis Planer han var indviet. Saaledes var det ingen almindelig Parlamentær, der afgik til Norge, og da Anckarsvärd Natten til den 7de Marts[1] forlod Carlstad for at reise til Kongsvinger, var dette lige meget i Egenskab af politisk Udsending, som af militær Underhandler.

Han naaede hurtig Kongsvinger, hvor han 8de Marts paa Fæstningen havde en Samtale med dennes Kommandant, Generalmajor BERNHARD DITLEF VON STAFFELDT, som af hans Mund modtog den første Efterretning om den svenske Hærs Opbrud. Staffeldt vilde ikke tillade den svenske Parlamentær at reise videre, men afsendte i det Sted uden Forhaling Major STABELL som Kurer til Christiania, hvorhen denne formodentlig er ankommen efter en Reise paa 10—12 Timer[2]. Følgelig maa Christian August senest 9de Marts om Morgenen have havt Underretning om den svenske Udsendings Nærværelse paa Kongsvinger, — dog neppe mere end, at denne var kommen for at andrage

[1] *Handlingar rörande Sveriges historia,* III, S. 34 flg. *Ræder,* III, S. 284. JAC. AALLS *Erindringer* (2. Udg.) S. 671—673.

[2] *Norske Samlinger,* II, S. 338 flg., hvor det siges af Prinsen selv, at Stabell kun overbragte en mundtlig Rapport. *Ræder,* III, S. 284. Hermed maa sammenlignes en Note i Skriftet *Den okändes sista hälsning eller Den brokige riddaren, lyftad ur sadeln; fortsättning af anmärkningarne öfver en recension af de historiska handlingarne* (Stockholm 1832), S. 85, der lyder saaledes: *„Anm. har af säker hand, sedan förestående var skrifvet, fått följande närmare uppgifter om förhållandet. Vid insurrektionens utbrott i Wermland affärdades friherre C. H. Ankarsvärd til Norrska Generalen Staffeld, för att underrätta honom derom och förfråga huruvida under Västra Armeens marsche på Stockholm man å Norrska sidan ville låta gränsen vara ofredad eller icke. På Generalens befallning förklarade då dess Adjutant, nu mera Gen. Stabell, att Generalen, med vunnen kännedom, att en revolutionsplan i Stockholm, syftande till fred, syntes skrida till utveckling, i skrifvelse till prinsen gifvit honom det råd, att Svenskarne icke borde störas i dette företag. Insurrektionen i Wermland var dittills okänd, såväl af Prinsen, som af Generalen, och ännu mindre hade de någon aning om thronföljare-valet, hvars kännedom följde först på dess verkställighet. De order Norrska Armébefälet fått från Danmark, voro att, sedan en Rysk eller Dansk Trupp gått öfver Sveriges gränser, skulle Norrska Arméen äfven verkställa sin öfvergång. I enlighet dermed var sistnämnde armée uppställd och färdig till anfall och i enlighet dermed svarade Prinsen på den hos Gen. Staffeld gjorda förfrågan, efter rådplägning med Grefve Wedel Jarlsberg och flere Norrmänn, att han ej skulle ofreda Svenska gränsen, så framt ej Sveriges fiender inträngde, i hvilket fall han hade bestämda order, att äfven anfalla. Han erhöll ej underrättelse om Ryssarnes ankomst till Umeå och Grisselhamn innan de dragit sig derifrån, hvaraf finnes, att han bokstafveligen efterlefvat de order han fått.“*

om en fortsat Vaabenhvile, hvorunder den svenske Vesthær uhindret kunde marschere mod Stockholm.

Anckarsvärd havde nemlig i sin første Samtale med Staffeldt kun berørt denne Del af sit Hverv, og for øvrigt bevaret Taushed. Ganske vist var det ham paalagt af Adlersparre ogsaa at sondere Prinsen, om denne skulde nære nogen Tilbøielighed til at modtage den svenske Krone. Men Anckarsvärd handlede i dette Punkt selvstændig og undlod foreløbig at berøre et saa vanskeligt Emne, idet han ved nærmere Eftertanke kom til det Resultat, at han derigjennem kun vilde forspilde et gunstigt Udfald af sin Sendelse. Adlersparre har selv senere erkjendt Rigtigheden heraf og da ydet sin Udsending den ham tilkommende Anerkjendelse for hans Takt[1]. Anckarsvärd havde paa Veien havt Tid til

[1] Adlersparre ytrer selv herom i *Handlingar rörande Sveriges historia,* III, S. 39 flg.: *„Man har trott, at den stillhet, som de Norrske bibehöllo på vår gräns under vår frånvaro, ägt gemenskap med det påföljande thronföljarevalet. De, hvilka hyst eller hysa denna öfvertygelse, äro i den djupaste okunnighet om den ovanliga mannens caracter, som vi ägt och förlorat. Det mest oförmärkta försök, att vid beskickningen till Norrige sammanbinda dessa händelser, skulle hafva beröfvat oss prinsens hela välvilja, som hade endast till föremål: f r e d o c h f r i h e t i N o r d e n! Jag bör här säga hvad som gör heder åt Baron Anckarsvärds skarpsinnighet, vida öfverträffande min egen, att han insåg detta både förr och bättre än jag. Jag hade verkligen uppdragit honom, att gifva Prinsen en vink i detta ämne; men han gjorde det icke, och derföre har han min evärdeliga erkänsla. Det är min pligt att här förklara, att när jag, på konungens befallning, infann mig på Norrska gränsen för att med Prinsen underhandla om det redan skedde Thronföljarevalet, ville han ej antaga detsamma. En Thron, hvilken som helst, var för honom i intet afseende lockande. Pligten att svara emot en tapper nations allmänna och ovanliga förtroende, och en annan pligt som var hans första passion — den a t t f ö r s v a r a d e n o r d i s k a f o l k s l a g e n s s j e l f s t ä n d i g h e t o c h f r i h e t, var det skäl, som hos honom sedan verkade en förändrad föresats.“* Smstds. S. 34 flg. siger Adlersparre, at han sendte Anckarsvärd til Staffeldt: *„för att alldeles oförställdt berätta honom vår tillämnade afmarche och afsigten dermed, samt för att begära hans bestämda yttrande, huruvida han ville lemna gränsen i fred under vår frånvaro. Han skulle ytterligare förklara, att vårt företag syftade på att förskaffa fred med våra grannar, hvilket så nära instämde med Norrska Nationens önskan.“* Anckarsvärd har selv, i August 1844, altsaa efter gode 30 Aars Forløb, fortalt, at han af Adlersparre havde faaet sig paalagt det „delikate“ Hverv, *„at give Prinds Christian August Haab om, ved en eventuel stedfindende Thronforandring, at komme paa Valg til Sverrigs Kronprinds og Thronfølger.“* Videre har han ved samme Leilighed sagt: *„Det Hverv, som Oberstlieutenant Adlersparre havde paalagt mig, nemlig: at give Prindsen Forhaabninger om den svenske Krone, kunde jeg saaledes ikke personlig overbringe ham, og selv i det Tilfælde, at jeg havde faaet Prindsen i Tale, vilde jeg ikke have kunnet udføre samme, da jeg fandt et saadant Andragende, under disse Forhold, høist upassende og compromitterende for Prindsen; men derimod berørte jeg vel denne Mulighed løselig for General v. Staffeldt.“* Ræder, anf. St., III, S. 284—286. I Overensstemmelse hermed

rolig Overveielse af, hvad Adlersparre havde paalagt ham at udrette, og han maatte da forstaa, hvor uklogt det vilde være straks at sammenknytte de to forskjellige Anmodninger, han havde at overbringe. Et Tilbud om den svenske Krone — navnlig om det maatte gaa gjennem andre — kunde blot have den ene Virkning, at forhindre den øverstkommanderende norske General fra at indgaa paa nogen Vaabenhvile; for at kunne tilstaa en saadan maatte han se sin egen Person holdt aldeles udenfor. Først bagefter kunde denne Sag berøres.

Underretningen om den svenske Parlamentærs Ankomst til Kongsvinger maatte sætte Prins Christian August i megen Tvivl. Selv om der ikke forelaa direkte Meddelelse gjennem Staffeldt om, at Medlemmer af det svenske Revolutionsparti, der nu var skredet til Handling, ønskede ham til Konge eller Tronfølger, saa var dog selve Andragendet om en Vaabenhvile af en saadan Natur, at det maatte fremkalde de alvorligste Overveielser. Christian August maatte nøie gjøre sig Rede for, hvor langt han kunde gaa, og hvorledes han kunde forene sine personlige Ønsker om at se Freden gjenoprettet i Norden, og hvad deraf videre fulgte, med de Pligter, han skyldte sin Konge og dennes Allierede. Paa den ene Side stod Udsigten til Fred, som en naturlig Virkning af den svenske Konges nærforestaaende Afsættelse, samt hvad han videre kunde forestille sig om Tronledighedens Følger, — paa den anden Muligheden af at kunne foretage et heldigt og afgjørende Angreb paa sin Modstander. Heller ikke havde han nogen Vished for et heldigt Udfald af den svenske Revolution. Saaledes var han henvist til at optræde med stor Forsigtighed.

Han valgte da foreløbig den Udvei at lade den svenske Parlamentær blive, hvor han var, paa Kongsvinger, idet han høflig lod ham tilkjendegive, at han formodentlig selv helst ønskede at undgaa den Opsigt, som vilde blive Følgen af hans Reise til Christiania. Prinsens Svar til General Staffeldt indeholdt hovedsagelig kun en Meddelelse om, at denne havde hans Fuldmagt til at modtage, hvad den svenske Parlamentær videre havde at foredrage, for derefter at indsende nærmere Rapport. Derefter skulde der bestemmes en Dag til at overbringe

har ogsaa Anckarsvärd i April 1842 i et Brev til JAC. AALL (trykt i dennes *Erindringer*, 2. Udg., S. 671) sagt, at han ogsaa havde det Hverv at fremsætte *„Antydning om, som et Middel til Øiemedets Opnaaelse, at lade Prinds Christian August ane den svenske Thronfølge som Resultatet“*. I samme Retning har endvidere Anckarsvärd ytret sig i sit i 1833 udgivne Skrift, *Politisk trosbekännelse,* S. 43. Smlgn. SCHINKEL-BERGMANN, IV, S. 427.

mundtligt Svar paa Anckarsvärds Andragende[1]. Men dette Brev til Staffeldt overbragtes ikke af Stabell. Prinsen havde dertil udseet sin fortrolige Ven, Overadjutant, Major Nils Stockfleth DARRE, som formodentlig er afreist fra Christiania om Morgenen 9de Marts og samme Aften maa have naaet Kongsvinger[2]. I ethvert Tilfælde er der kun hengaaet en ganske kort Tid mellem Stabells Ankomst og Darres Afreise. Omtrent samtidig med, at denne naaede Kongsvinger, maa Prinsen i Christiania have modtaget Staffeldts anden Rapport[3], der formodentlig er afgaaet fra Kongsvinger om Morgenen den 9de. Heller ikke denne indeholdt Meddelelse om, at der fra svensk Side var stillet noget Andragende om mere end en Vaabenhvile. „I ethvert Tilfælde," heder det her, „gaar Opstanden for sig, uanseet hvilken Beslutning Deres højfyrstelige Durchlauchtighed maatte behage at tage. Man vil marschere imod Stockholm; Kongen skal tages til Fange, Napoleon skal raadspørges om Besættelsen af den ledige Trone; man ønsker Prins Peter eller rettere Hertugen af Oldenburg. *Det synes ikke, som om man ønsker nogen Forening med os.*"

I disse sidste Ord ligger der dog en tydelig Anvisning paa, at Staffeldt har havt nogen forudgaaende Viden om, at der har været Foreningsplaner oppe. Det har været udtalt, at Ordene skulde bevise det modsatte[4]. Men hvorfor da overhovedet nævne denne Sag, naar den laa saa helt udenfor alle Land?

Darre aabnede straks ved sin Ankomst mundtlige Forhandlinger, og han kunde derved underhaanden give Baron Anckarsvärd det Tilsagn paa Prinsens Vegne, „at naar man blev overtydet om, at det virkelig forholdt sig saaledes, som han angav, da vilde den norske Armé forholde sig som rolig Tilskuer, med mindre samme skulde erholde H. M. Kongens udtrykkelige Befaling at rykke ind"[5]. Men da havde Anckarsvärd allerede for General Staffeldt, altsaa i Løbet af den 9de, efter Afsendelsen af denne Dags Rapport til Prinsen, fremkastet Tanken om at lade Christian August blive svensk Konge eller Tronfølger. At dette er skeet, derfor har man Anckarsvärds egne Ord; men

[1] *Norske Samlinger* (8vo) II, S. 338 flg.; smlgn. RÆDER, III, S. 287.
[2] Forudsætningen er den samme her som ovenfor, S. 181, at en militær Kurer med Holdheste paa samtlige Skydsskifter ikke har behøvet mere end 10—12 Timer mellem Christiania og Kongsvinger paa Vinterføre.
[3] Rapporten meddeles i dansk Oversættelse hos RÆDER, III, S. 285.
[4] N. HÖJER i Svensk historisk tidskrift, 1887, S. 226.
[5] *Norske Samlinger*, II, S. 430, hvor Darres Navn ikke forekommer; men den der omhandlede underhaands Meddelelse kan ikke være overbragt af andre.

han beretter tillige, at han af General Staffeldt blev afvist med megen Heftighed [1]. Om hvad der foregik mellem Darre og Anckarsvärd, vides kun lidet. Darre har sandsynligvis indskrænket sig til at afgive en mundtlig Rapport til Prinsen, og nogen Optegnelse fra hans Haand har neppe existeret. Derimod har Anckarsvärd flere Gange senere afgivet den Forsikring, at der ikke under dette Ophold paa Kongsvinger mellem ham og Darre er vekslet noget Ord, der indeholdt en Hentydning til den svenske Tronfølge, saalænge de forhandlede om Vaabenstilstanden. Altsaa skulde Darre ikke have faaet høre nogen Antydning i denne Retning, saalænge der ikke endnu var givet noget Tilsagn fra Prinsens Side om at forholde sig rolig med Hæren. Men dette er ikke afgjørende, da det paa den anden Side ikke er rimeligt, at Staffeldt har holdt Darre i Uvidenhed om, hvad der var foregaaet, forinden han var ankommen til Kongsvinger. Det var derhos ikke Darre, men Staffeldt, som gav det endelige Svar. Efterat der var givet Tilsagn om, at Vaabenhvile skulde blive iagttaget fra norsk Side, løstes imidlertid Anckarsvärds Tunge, og han fremsatte da for Darre let forstaaelige Antydninger om den svenske Tronfølge, hvad imidlertid denne smilende skal have afvist [2].

---

[1] Jac. Aall, *Erindringer* (2. Udg.), S. 672, hvor det i et Brev, som Anckarsvärd i 1842 skrev til Aall, heder: *„Da hans venskabeligere Sindsstemning lod til at være i jevnt Tiltagende, vovede jeg løseligen at fremkaste Tanken om Prinds Christian August, som den in petto afsatte Gustav IVde Adolfs Efterfølger paa den svenske Throne; men denne Tanke modsagdes med en saa heftig Livlighed fra Generalens Side, at jeg var glad ved strax at kunne erklære den for et Slags Tankespøg, alene udgaaet af min, af Begivenhederne let forklarlige, Indbildning, og det var paa Grund af Staffeldts varme Fremstilling af Prindsens rene Characteer, uindskrænkede Pligtfølelse og Mangel paa Ærgjerrighed, at jeg fandt det raadeligst ikke videre at udføre det Ærinde, som jeg i saa Henseende af Oberstlieutenant Adlersparre havde faaet.“* Smlgn. S. 185 i samme Værk. Dette Optrin kan ikke være foregaaet efter Darres Ankomst; alle Grunde tale for at henlægge det til den Mellemtid, da Staffeldt og Anckarsvärd begge ventede paa Underretning fra Christiania.

[2] Anckarsvärds Ord (i 1842) lyder saaledes: *„Jeg fandt i Major Darre en usædvanlig dannet, oplyst og genial Mand, og kom meget snart i det behageligste Forhold til ham, hvoraf Resultatet blev en mellem ham og mig afsluttet Convention om 12 Dages Stilstand, dog saaledes at den skulde ansees som brudt fra den Dag, da Revolutionsarmeen eller nogen af dens Afdelinger paa nogen Maade virkede mod Ruslands Armeecorpser eller Troppeafdelinger. Under denne Forhandling med Major Darre kan jeg forsikkre paa Tro og Ære, at aldrig et Ord nævnedes med Hensyn til Prindsens Opstigen paa den svenske Throne eller til Revolutionsarmeens Hensigter og Planer i saa Henseende.“* Jac. Aall, *Erindringer* (2. Udg.) S. 672. Naar C. F. Wegener (*Bidrag til Danmarks Historie i det 19de Aarhundrede*, I, S. 101) tiltrods for denne Forsikring paa Tro og Ære om, at Anckarsvärd ikke, før han havde opnaaet

Nogen formelig Fornyelse eller Udvidelse af den allerede bestaaende Vaabenstilstand blev ikke afsluttet, og hvad der aftaltes, er egentlig ikke præciseret. Saa meget synes dog at være sikkert, at General Staffeldt i Henhold til den gjennem Darre givne underhaands Meddelelse ikke ansaa det nødvendigt, saaledes som det var forudsat i Prinsens Brev af den 9de, at indsende nogen ny Rapport, for atter at faa nærmere Besked, men at han i det Sted paa Prinsens Vegne som kommanderende General gav den svenske Udsending det bestemte Tilsagn, at man fra norsk Side ikke vilde benytte sig af de svenske Troppers Afmarsch til at gjøre Indfald i deres Land, men respektere Vaabenstilstanden af 7de December 1808, og at Svenskerne i alle Tilfælde kunde gjøre sikker Regning paa at erholde nærmere Underretning 10—12 Dage i Forveien, saafremt det paa Grund af Forholdet til Frankrige og Rusland skulde blive en Nødvendighed at foretage Angreb fra Norge [1]. Nogen skriftlig Forsikring blev ikke given. Alt foregik mundtlig.

Tilsagn om Rolighed fra norsk Side, har nævnt den svenske Krone eller Tronfølge for Prinsens fortrolige Ven, alligevel gaar ud fra, at der mellem de to paa Forhaand er truffet formelige Aftaler, da kan det forklares paa den Maade, at denne Forfatter har holdt sig til den mindre tydelige Text i Jac. Aalls egen Fremstilling (S. 185 flg.), men ikke til det af ham som Bilag meddelte Brev fra Anckarsvärd. — Da BJÖRNSTJERNAS *Anteckningar* udkom, fremkaldte disse en Polemik, hvorunder C. A. ADLERSPARRE i et Skrift, kaldet „*Erinringar*“, forsvarede Christian August. I denne Polemik blev Anckarsvärd indblandet; han skrev en længere Redegjørelse i *Svenska tidningen* for 30te Marts 1853, der i Oversættelse er optaget i *Morgenbladet* for s. A., No. 102 og i *Christianiaposten*, No. 1650 og 1651, hvor General Birch tilføiede nogle Bemærkninger. Hvad der meddeles, stemmer i Hovedsagen med de ovenfor gjengivne Udtalelser; Forfatternes Ræsonnement tilsigtede at rense Christian August. I *Morgenbladet*, No. 117 optraadte en Indsender, med et hidsigt Indlæg imod Prinsen og Grev Wedel, hvori han fremholdt den modsatte Anskuelse og belagde denne med gode Grunde. I samme Retning skrev en Indsender i *Christianiaposten*, No. 1667, hvorpaa L. K. D[AA] i det følgende Numer skrev en Opsats, der tog Sagen fra et videre Synspunkt og nærmest rettede et Angreb mod Frederik VI, for derigjennem at belyse Christian Augusts Stilling. Endelig afsluttedes denne Polemik med et Forsvar for Prinsen i samme Blad No. 1686. Ogsaa RÆDER (III, S. 286 flg.) har mundtlige Ytringer af Anckarsvärd at paaberaabe sig, hvilke stemmer med dennes skriftlige Erklæringer. Mellem de Fremstillinger af Underhandlingen med Darre, der skriver sig fra Anckarsvärd som Kilde, maa ogsaa nævnes G. MONTGOMERY, *Anmärkningar öfver handlingar rör. Sveriges historia, VIIde delen*, S. 29—32.

[1] *Handl. rör. Sveriges historia*, III, S. 50 flg. og derefter hos C. A. ADLERSPARRE, *1809 års revolution och dess män, tidstaflor*, II, S. 59 er der trykt et Brev, som G. Adlersparre den 11te Marts skrev til Oberst Baron H. Posse. I dette siges, at Baron Anckarsvärd havde overbragt „*General Staffeldts med Prinsens af Augustenburg authorisation gifna svar: „Att som kriget emellan*

Anckarsvärd ilede med den modtagne Besked hurtig tilbage til Sverige, og allerede om Natten mellem den 10de og 11te havde han indhentet Adlersparre, som den foregaaende Dag med sine Tropper var rykket ind i Kristinehamn, hvor Anckarsvärd aflagde Rapport om sin Sendelse [1]. Adlersparre havde dermed opnaaet den Sikkerhed, han ønskede, og han kunde selv i værste Tilfælde gjøre Regning paa, at Fristen, om ogsaa den norske Hær skulde blive nødsaget til at sætte sig i Bevægelse, ikke vilde blive ham altfor knapt tilmaalt.

Samtidig med Anckarsvärd eller kort efter dennes Afreise forlod ogsaa Darre Kongsvinger og ilede til Christiania, hvor Prinsen maa have ventet paa hans Tilbagekomst med utaalmodig Spænding. Darre var samme Aften i Christiania [2], hvor han kunde aflægge mundtlig Beretning, samt derhos sandsynligvis overleverede i Prinsens Hænder den Rapport, som General Staffeldt havde skrevet denne Dag og efter, at Anckarsvärd havde brudt sin Taushed. I denne Rapport [3] heder det: „Da Baron Anckarsvärd indsaa, at han i den Stilling, hvori han befandt sig, ikke kunde vises den Naade personlig at opvarte Deres

Sverige och Danmark ej varit nationelt, uten endast härledt af monarkernas tvistigheter, blefve Svenska Nationen den Danskas allierade från samma stund deras inhemska rörelser hade till syftemål: Fred i Norden." Dette skulde være det oprindelige og paalideligste Referat, der nu haves. Ifølge RÆDER, anf. St., III, S. 287, lovede Prinsen at respektere Grænsen i Overensstemmelse med den før afsluttede Vaabenstilstand, — *„undtagen i de to Tilfælde, som ej afhang af Prindsen at afgjøre, nemlig: 1) Hvis bestemte Angrebs-Ordres ankom fra Kongen af Danmark, og 2) Hvis Russerne angrebe det egentlige Sverrig. Men selv i disse to Tilfælde skulde den svenske Armee derom blive underrettet 10 à 12 Dage, forinden Angrebet fandt Sted"*. Dette er nærmest hentet fra Adlersparres egen Beretning i *Handl. rör. Sveriges historia*, III, S. 35: *„Sedan den Courier, som General Staffeldt i anledning häraf afskickade till högsta Befälhafvaren, Prinsen af Augustenburg, återkommit, erhöll Baron Anckarsvärd det bestämda svar, att vår gräns skulle för Norska Arméen vara fredad, utom i 2:ne fall, hvilka det ej berodde på prinsen att afböja: 1: om bestämda anfalls-ordres från Danska Regeringen ankommo; 2: om Ryssarne inföllo i det egentliga Sverige. Likväl försäkrades, att vi, äfven i dessa begge händelser, skulle 10 à 12 dygn före anfallet derom underrättas"*. Et mere ufuldstændigt referat er det, som findes i *Norske Samlinger*, II, S. 430.

[1] *Handlingar rörande Sveriges historia*, III, S. 50. — Hvad Anckarsvärd senere har berettet om, at han paa Kongsvinger ventede i 3 Dage paa Darres Ankomst, er urigtigt og maa skrive sig fra feilagtig Hukommelse. — Smlgn. A. IPSEN, *Christian August* (Kiel, 1852), S. 71, hvor 2 Dage nævnes, og *Svensk historisk tidskrift*, 1887, S. 227.

[2] Prinsens Brev til General v. Krogh af 10de Marts 1809, der indeholder en Forklaring over, hvad der var foregaaet, er skrevet med Darres Haand. *Norske Samlinger*, II, S. 429.

[3] RÆDER, III, S. 288.

høifyrstelige Durchlauchtighed, reiste han alligevel meget tilfreds herfra. Ogsaa i Sverige anerkjender man vor kommanderende Generals store Fortjenester og militære Kundskaber, og gjør Ønsker, om ikke for P. (Peter af Oldenburg), saa dog for C. A.“ Det sidste Navn var let forstaaeligt. Her var der dog ikke længere nogen Uklarhed. Staffeldt havde nævnt det Ord, som hævede denne. Fra dette Øieblik altsaa, om Aftenen den 10de Marts, har Christian August, uanseet hvad han tidligere havde tænkt eller vidst, været vidende om, at han i Sverige var nævnt som Tronkandidat, og at han havde sine Tilhængere ved Revolutionshæren, der var paa Marsch mod Stockholm. Derimod kunde han, saaledes som Anckarsvärd havde udrettet sit Ærinde, sige, at der ikke havde været gjort ham noget direkte Tilbud, da han indvilgede det svenske Andragende om Vaabenhvile. En anden Sag bliver, hvilke Tanker han alligevel kan have gjort sig.

Christian August har ikke afgivet sit Svar paa det Forslag, der bragtes ham ved Major Stabell, uden at raadføre sig med andre. Der foreligger et bestemt Vidnesbyrd om, at han indhentede flere Nordmænds Raad, og iblandt disse nævnes udtrykkelig Grev Wedel Jarlsberg [1]. Denne har været sammen med Prinsen i Regjerings-Kommissionen baade den 8de og 9de Marts [2]. Men hvem de øvrige var, til hvem der sigtes som Prinsens norske Raadgivere, er aldeles ubekjendt; der kan dog gjættes paa hans Kollega i Regjerings-Kommissionen, M. G. Rosenkrantz. Grev Wedel maatte imidlertid her være Prinsens mest indflydelsesrige Raadgiver; han stod utvivlsomt ved Christian Augusts Side allerede under denne første Forhandling om Forholdet mellem Norge og Sverige, ved det første Skridt, der kan paavises som Indledningen til det Foreningsarbeide, han fra nu af viede sin Kraft, og som fandt sin Afslutning 4de November 1814. Saaledes bliver 9de Marts 1809 for Grev Wedel, som for Norge en betydningsfuld Dag, og det gjælder derfor om at bringe den største Klarhed over, hvad da passerede, og derigjennem at finde et Udgangspunkt for Bedømmelsen af de senere paafølgende Begivenheder.

Christian August, der i Februar havde villet angribe Sverige og da havde seet Norges Redning i en Indmarsch i Naboriget, havde nu

---

[1] Smlgn. hvad der anføres ovenfor, S. 181, Note 2.

[2] Grev Wedel var i Marts 1809 nærværende i alle Regjerings-Kommissionens Møder, nemlig 1ste, 2den, 4de, 6te, 8de, 9de, 13de, 15de, 16de, 20de, 22de, 23de, 25de, 27de, 29de og 30te Marts; Christian August var der 8de, 9de, 13de, 15de, 16de, 20de, 22de, 23de, 25de, 27de, 29de og 30te. Smlgn. S. 162, Note 2 og S. 169, Noten.

underhaanden givet Svenskerne Tilsagn om, at han ikke skulde opsige Vaabenstilstanden med kortere Varsel end 10—12 Dage. Saaledes havde han berøvet sin Krigsherre, Frederik VI., den Fordel, denne mente at have derved, at Stilstanden kunde opsiges alene med et ganske kort Varsel. Men fra samme Tid af var tillige Christian August aldeles uvillig til at rykke over Grænsen, og han satte senere i dette Punkt en uovervindelig Seighed imod alle Kongens Ønsker og Befalinger. Faa Maaneder senere blev det sagt officielt om ham i Sverige, at han derigjennem havde vist dette Land den største Tjeneste, som det nogensinde havde modtaget af en Udlænding[1].

Det var Adlersparres og Samtidens Dom i Sverige, der i denne officielle Udtalelse kom til Orde, som en Forklaring paa den inderlige Følelse af Taknemmelighed, der bevægede det svenske Folk til at tilbyde ham Tronfølgen. Senere er der kommet stærke Protester imod det berettigede i den Opfatning, der paa denne Maade var kommen

---

[1] *Handl. rör. Sveriges historia,* IV, S. 59 flg. Her er trykt den Beretning om Rigets Styrelse, der 7de Juli 1809 blev meddelt *„rikets ständers hemliga utskott"*, og i den heder det: *„Allmänna tänkesättet uti en betydande del af Danska Riket eller i Norrige, har, på ett synnerligen märkbart sätt skiljt sig ifrån de af Danska Regeringen yttrade grundsatser. Från krigets början har man derstädes ansett fiendtligheter emellan Sverige och detta land såsom ett onaturligt tillstånd. Båda delars befälhafvare hafva äfven gjort allt för att mildra krigets olyckor. Ömsesidig personlig högaktning har ännu mera stadgat det allmännas tänkesätt; och ett ej allenast ovanligt, utan i sitt slag alldeles ensamt bevis deruppå, har från Norrska sidan blifvit gifvit. Det är Eders Maj.t väl bekant, att Westra Arméens aftåg till det stora företag, som gaf Eders Maj.t medel att frälsa Fäderneslandet, berodde på en försäkran, att Rikets vestra gräns icke under tiden skulle anfallas. Den ädla Furste, som nu styr Norrige, ej blott i kraft af ett Embete, utan äfven understödd af alla invånarnes kärlek, gaf denna försäkran, uppfyllde och uppfyller än detta löfte, oaktadt flerfaldiga och deribland ganska nyligen erhållne bestämde befallninger ifrån dess hof att gå anfallsvis tillväga. Prins Christian August af Holstein Augustenburg har såmedelst gjort Sverige den största tjenst det ännu af utländsk man någonsin emottagit."* Smstds. S. 71 forekommer følgende Ytring af den fra hemliga utskottet afgivne Betænkning: *„Utskottet kan icke eller dölja hvad sjelfva erfarenheten besannat, att Prins Christian August redan gjort Sverige en betydlig tjenst genom det stillestånd denne Furste lemnat Riket på dess vestra gräns, ett stillestånd, som var vilkoret för vår räddning, och hvilket han så dristigt, på eget ansvar beviljat, och så ädelmodigt på blotta Riddersmanna-tro hittills underhållit."* I Oktober 1814 har Adlersparre i et Brev til Baron Platen udtalt om Nordmændene: *„Jag har alldrig glömt och kan aldrig glömma, hvad denna nation kunnat göra och hvad den giorde 1809."* Forfatterens *Det første overordentlige Storthing,* S. 255. — Smlgn. herom ogsaa F. SCHIERN, *Historiske Studier,* I, S. 305, 310, Noten, og C. G. MALMSTRÖM, *Augustenburgarnes politik* i C. F. BERGSTEDTS *Tidskrift för literatur,* 1851, S. 463.

frem. Dels har den været anseet som en grov Fornærmelse mod Prinsen, som om det var en Beskyldning for at have svigtet sin Konges Sag, — dels er den bleven opfattet, som om deri laa en Sigtelse for, at Prinsens Villighed til at love at forholde sig rolig med den norske Hær har været betinget af, at den svenske Krone eller Tronfølge til samme Tid var stillet ham i Udsigt. Dels har der endelig været svenske Forfattere, som ikke har villet erkjende det for berettiget at lægge den store Vægt paa den Tjeneste, der fra Prinsens Side skulde være vist det svenske Folk, idet de har ment, at den norske Hær ikke var i den Forfatning, at den virkelig kunde været farlig for Sverige. Det er den samme Anckarsvärd, der fra 30- til 50-Aarene har været Talsmanden for denne Mening, medens Adlersparre altid stod paa det modsatte Parti, ved at hævde, at den norske Hær under Christian Augusts Ledelse var den svenske en farlig Modstander, og at derfor det Tilsagn, han i Marts 1809 lod give, var den største Tjeneste, der kunde bevises Sverige [1].

I Ordene, som de foreligger, er der imidlertid ingen Antydning af, at Prinsens Tilsagn var knyttet til et samtidig givet Løfte fra svensk Side. Der tales kun om det Krav paa det svenske Folks Taknemmelighed, som han senere kunde have, og forsaavidt bliver det her overflødigt at indgaa paa en nærmere Undersøgelse af deres Berettigelse.

Hvad Sagens anden Side angaar, om den Betydning, der kan tillægges den Tjeneste, Prinsen viste Sverige, har der været delte Meninger. Men Adlersparres Udsagn maa vistnok her sættes over den underordnede Officers, som Anckarsvärd var, idet den førstnævnte skulde have Anledning til bedre end den anden at erhverve Kjendskab til alle de Forhold, som maatte tages med i Betragtningen. Christian August har givet forskjellige Forklaringer angaaende Hærens Forfatning, men havde dog i Februar erklæret sig for Nødvendigheden af at foretage et Indfald i Sverige. Forudsætningen var, at Stødet fra Vest skulde fore-

---

[1] De forskjellige Skrifter, hvori de afvigende Meninger kommer til Orde, er nævnte i det foregaaende. Stærkest, ligefrem hadsk, staar Modsætningen i den Polemik, der i Aarene 1831 og 1832 førtes i Anledning af de af Adlersparre udgivne, her oftere paaberaabte *Historiska handlingar*. Adlersparre mødte navnlig en voldsom Kritik fra Gustaf Montgomery, der igjen for en Del maa have havt sine Oplysninger fra C. H. Anckarsvärd. At den historiske Opfatning, som kommer tilsyne hos Adlersparres Modstandere, er dannet efter det Lys, hvori de senere betragtede Norge og Foreningen, vil vanskelig kunne bestrides. Den hænger ogsaa tildels sammen med det omtvistede Spørgsmaal om, hvem der var den egentlige Ophavsmand, og hvem der havde den største Fortjeneste af Revolutionen i 1809, Adlersparre eller Adlercreutz.

gaa samtidig med et Stød fra Øst, og at Nordmænd og Russere skulde mødes paa svensk Grund. Det var den Fare, som i Marts 1809 truede Sverige, og det er af den, Sverige blev reddet, da den norske Hær blev staaende i Vest for Rigsgrænsen. For Sverige som Stat dreiede det sig her om at være eller ikke være, og i dette Øieblik kunde en Fremrykning af norske Streifkorpser, selv om den blot havde strakt sig til Göteborg, Carlstad og Dalarne, efter al menneskelig Beregning være bleven skjæbnesvanger for Sveriges fremtidige Tilværelse. Thi i samme Marts Maaned havde Russerne under Schuvaloff gaaet ind i det egentlige Sverige over Torneå, hvor Generalmajor Gripenberg strakte Gevær under Omstændigheder, som man har kaldt vanærende[1], og omtrent samtidig besatte Barclay de Tolly med sine Tropper Umeå, medens Kosakker fra Ålandsøerne havde vist sig i Grislehamn i Stockholms län. Faren drev rigtignok over for denne Gang; men den kunde, som det nogle Maaneder senere viste sig, komme tilbage, naar det skulde være, og en rask og kraftig Fremtrængen fra norsk Side vilde efter al Sandsynlighed have bragt Russerne til at gaa paa[2]. Under saadanne fortvivlede Forhold var det, at Sverige samtidig med, at det ved en ublodig Revolution skiftede Regent, tillige fik det nødvendige Pusterum paa sin vestlige Grænse ved den Imødekommen, som Christian August der lagde for Dagen. Denne maatte ogsaa være sig vel bevidst, hvad han derved gjorde for Sverige.

Tilbage staar da kun det Spørgsmaal, om Christian August har overtraadt sine Pligter som Frederik VI's Hærfører, og om han derved har havt sin egen fremtidige Ophøielse i Tankerne. For Bedømmelsen af Prinsen som historisk Personlighed er dette af største Vigtighed. Han skyldte Kongen alt og var bunden til ham, som Monarkiets fælles Overhoved.

Christian August var, da Darre var kommen tilbage til Christiania, og da han havde modtaget Staffeldts sidste Rapport, vidende om, at man

---

[1] GUSTAF MONTGOMERY, *Kriget emellan Sverige och Ryssland* 1808 og 1809, II, S. 208.

[2] Smlgn. MONTGOMERY, II, S. 229: *„Då inga kraftiga och ändamålsenliga åtgärder voro vidtagna till Svenska kustens och Stockholms försvar, hade ett anfall ifrån Grisslehamn samt öfver Torneå och Umeå försatt Sverige i en verkligen bekymmersam ställning, i synnerhet om detta Ryssarnes företag blifvit raskt och beslutsamt understödt af Norrmännen. I alla hänseenden hade hufvudstaden fallit i Ryssarnes händer, och hele norra delen af riket blifvit et rof för deras omilda framfart, i händelse v. Döbeln och Lagerbring icke funnits eller ej vidtagit de åtgärder, hvilka tillintetgjorde icke blott öfvergeneralen v. Knorrings, utan äfven Barclay de Tollys planer.“*

i Sverige tænkte paa ham som Kandidat til Tronen eller ialfald til Tronfølger. Umiddelbart efter skrev han et varmt Brev til sin Broder, Hertug Frederik Christian af Augustenborg[1]. Dette var 10de Marts, sandsynligvis om Aftenen, og i Brevet udtalte han ligefrem, at han fra Sverige havde faaet „Udsigter“, men at han „for at undgaa mere Snak“ havde undladt at indberette dette til Kongen. Fremdeles antydedes i Brevet, at han havde tænkt paa at vise et stort og lysende Exempel paa Uegennyttighed og Selvfornegtelse ved at arbeide paa at fremme Kongens Interesser og skaffe denne den Krone, om hvilken han vidste, at indflydelsesrige svenske Mænd omgikkes med Tanken paa at sætte den paa hans eget Hoved.

Christian August har her selv troet at være oprigtig. Han har dog maaske skuffet sig selv, og naar han blot af Hensyn til sin egen Lyst til at undgaa Folkesnak mente at kunne afholde sig fra at gjøre Kongen Meddelelse om, hvad der var stillet ham i Udsigt, da var dette ingen fuldgyldig Grund for ham til at holde sig taus ved en saadan Anledning. Alene Hensynet til ham selv burde have gjort ham dette forstaaeligt, og det er her vanskeligt at fatte, hvorledes det overhovedet i denne Anledning har kunnet gjøres gjældende til Forsvar for hans Handlemaade, at det vilde været uforsvarligt at gjøre nogen Indberetning om det forefaldne til Kongen[2]. En kommanderende General, der modtager Tilbud om et fiendtligt Lands Krone, maa, hvis han selv iagttager Taushed, være forberedt paa, at Kundskaben derom finder andre Veie at naa til hans Konge, og Christian August burde have vidst, at Frederik VI. var ganske godt betjent i Henseende til Spionering.

[1] Brevet er trykt hos Ræder, III, S. 290, Noten; det heder deri: *„Ich hoffe, dass mir der Himmel eine Gelegenheit verleiht, unserm König und Vaterland einen glänzenden Dienst leisten zu können, und dann — heureux le séjour, où la liberté et la loyauté trouve un asyl. Ich hoffe, dass ich dieses erlebe. Aussichten habe ich erhalten; doch dies unter uns. Mehr Schnack zu entgehen — daher habe ich es nicht gemeldet. Indess ganz ohne Grund ist es nicht — denn ohne Eigenliebe man achtet und schätzt mich — in einem gewissen Lande, von dem die Rede. Ist dies geglückt, dann die Ruhe des Privatstandes am liebsten in A — und meine Wünsche sind erfüllt. Froh werde ich die letzten Tage meines Lebens hinbringen; die Jahre der nützenden Thätigkeit sind dann vorbei, und man tritt mit Ehren und frohen Selbstbewustsein vom Schauplatze. Mein Herz sagt mir, ich verdiene Zutrauen“.* Nils Höjer har i *Svensk histor. tidskr.*, 1887, S. 226, ment af Brevets varme Udtryk at kunne drage den Slutning, at han var bleven overrasket og ikke tidligere havde hørt saadanne Forslag. Jeg finder det modsatte, at Prinsen netop har reflekteret over Sagen, som ikke er ham ny.

[2] Ræder, III, S. 289.

Under Forudsætning af, at Meddelelsen om de Udsigter, Adlersparre havde aabnet ham, var skeet direkte gjennem dennes Udsending, kunde Prinsen maaske have havt Ret til at overholde fuld Diskretion, men da saavel i sine Breve til Broderen, som til Kongen. Han kunde da have sagt sig selv, at han afviste Forslaget, men at det, som var foregaaet, skulde bevares i dyb Taushed. Men nu var Henvendelsen ikke skeet umiddelbart til ham selv. Det var gjennem to af sine Underordnede, Staffeldt og Darre, at Prinsen var bleven vidende derom. Christian August maatte være paa det rene med, at naar han for Kongen taug om, hvad der var foregaaet, kunde han ialfald udsætte sig for at se sine Hensigter miskjendte af denne, hvis eller naar Frederik VI. ad andre Veie modtog Underretning om, hvad der var forefaldt i Samtalerne paa Kongsvinger. Den Feil, han her begik, drog mange andre efter sig. Det var en Uforsigtighed og en Mangel paa Hensyn til Frederik VI., saa stor, som den vel kunde tænkes, hvori han han her gjorde sig skyldig.

Men Dommen over hans Handlemaade er ikke alene dermed opgjort. Ogsaa andre Hensyn har været bestemmende for ham.

En af de Betragtninger, som først frembød sig for Christian August, har utvivlsomt været den Tanke, at en heldig Udgang af en Revolution i Sverige vilde være enstydig med Fredens Gjenoprettelse. Skjønt en udmærket Leder af en Krig, som den, der nu var ført paa Grænsen mellem Norge og Sverige, var han dog altid en afgjort Fredsven. Han kjendte Krigen og dens Ødelæggelser af Menneskeliv og Eiendom; at afværge disse stod for ham som et skjønt Maal, til hvis Opnaaelse han gjerne vilde yde sin Medvirkning. For Fredsvennen Christian August kunde selv et Seierstog ind i Sverige — og Krigens Chanser var desuden altid usikre — staa som en alt andet end tillokkende Udsigt. Naar han saa den Situation, hvori Sverige befandt sig, maatte han derhos tillige overveie, hvilke Følger det vilde have for de to andre nordiske Riger, om Sverige blev oversvømmet af de russiske Tropper, og skjønt hans Pligt som General i Frederik VI's Tjeneste bød ham at medvirke dertil, saa kunde han dog ikke lukke sine Øine for de Farer, Sveriges Sønderlemmelse vilde drage efter sig. Nordens Fællesskab i Interesser kan paa dette Tidspunkt ikke have undgaaet hans, ligesaa lidt som Grev Wedels Blik. Dermed maatte Tanken henledes paa Frederik VI., og Christian August bringes til at arbeide for denne, medens hans egen Personlighed traadte mere i Baggrunden.

Her møde vi atter Grev Wedels „store Beslutninger". Naar han gav Christian August det Raad at indvilge det Andragende, som var stillet til ham fra svensk Side, da var det, fordi han nu forstod, at her var en Leilighed, som maaske aldrig siden vilde frembyde sig, til at forene de tre nordiske Kongeriger og skjænke dem hvert sin frie Forfatning.

Saavel Prinsen som Grev Wedel maatte kjende saa meget til sin Konges Politik, at de vidste, hvorledes hans Tanker ogsaa var rettede mod den svenske Krone. Men naar de ydede sin Medvirkning til at fremme Handlinger, der kunde bortrydde den store Hindring, som laa i Gustav IV. Adolfs Person, da var dette forsaavidt ogsaa til Bedste for Frederik VI. Tanken paa den fremtidige svenske Tronfølge var uadskillelig forbunden med det Tilsagn, som nu var givet den svenske Revolutionshær, og da Christian August indhentede Grev Wedels og sine andre norske Raadgiveres Mening, maatte det være det første Spørgsmaal, som blev overveiet: hvad skal der ske, hvis Revolutionen lykkes? Tanken paa en Forening af de nordiske Riger laa da nær, og maatte fremstille sig for mange.

Det blev saaledes de ledende Mænd inden den norske Regjerings-Kommission, som her greb Initiativet og slog ind paa en selvstændig norsk Politik, hvis sande Formaal ikke kan være tvivlsomt. Det var en fra Norge udgaaende storskandinavisk, liberal Politik, som det dermed var Tanken at indvie. Christian August gik med paa at slutte sig til denne, og han har troet at være villig til at ofre alt for Frederik VI. Men de „Udsigter", der var ham aabnede, vedblev dog at dæmre for hans Sjæl, og han kunde aldrig helt slippe dem. Derigjennem kastedes der en Dobbelthed over hans hele Handlemaade, der paa mange Maader blev synlig og følelig i den kommende Tid, ikke mindst til hans egen Skade.

At Christian August bandt sig overfor Anckarsvärd, var stridende mod alle de Ordrer fra Frederik VI., hvori han maatte se sin Instruktion; men det kunde dog ikke med Rette bebreides ham, at han stillede sig velvillig mod Svenskerne. Saadan som Forholdene var, vilde han i Tilfælde sandsynligvis ogsaa fra Regjerings-Kommissionens danske Medlem, Grev Moltke, have modtaget det samme Raad som fra Grev Wedel. Det var den samme Betragtning, som maatte fremstille sig for dem alle, at et heldigt Udfald af den svenske Revolution var til Frederik VI's Fordel, og at man ved at holde sig rolig fra norsk Side bedst

kunde sikre dette. Den Tjeneste, som Christian August nu viste Sverige, kunde ligesaavel godskrives hans Konge, som ham selv. Feilen fra hans Side laa kun deri, at han for Frederik VI. iagttog Taushed om sit eget Forhold til Sagen. For øvrigt handlede han aldeles konduitemæssig, som det var klogt at handle under de forhaandenværende Omstændigheder, naar man vilde virke for Frederik VI's Anerkjendelse ogsaa som svensk Regent.

For Grev Wedel var Begivenhederne i Sverige ikke komne overraskende. Han havde allerede opgjort sin Plan og havde let ved at sætte sig ind i de nye Forhold, der skabtes i det Øieblik, da Adlersparre satte sig i Marsch mod Stockholm. Naar det mange Aar senere af en dansk Forfatter[1] er paastaaet, at der allerede om Vinteren 1808—9, forinden den svenske Revolution var kommen til Udbrud, formelig har været „et Parti i Landet, som ønskede Afløsningen af Forbindelsen med Danmark og en Forening med Sverige", da er der i de nu foreliggende Kilder intet, som tyder derpaa. En Paastand som denne er en Foregriben af senere Begivenheder; den gjælder ikke engang for Grev Wedels Vedkommende.

Grev Wedel havde i 1803 i sit Brev til Grev Schimmelmann (S. 85 flg.) talt om Monarkiets fiendtligsindede Nabo, og han kan dermed alene have tænkt paa Sverige. Siden den Tid havde han selv staaet under Vaaben imod dette Land. Men han havde tillige i de henrundne Aar lært meget. Gjennem sin Opdragelse i Udlandet — rigtignok hos en Fader, hvis politiske Opfatning for en stor Del var bestemt af Had til Sverige — var han mere holdt udenfor de Fordomme, som kunde virke paa hans Landsmænd, og som bestemte Kong Frederiks og de danske Statsmænds Syn paa Nordens politiske Forhold. Hans Ønske om en Forening med Sverige var opstaaet i Norge; hans Kjenskab til Sverige var hidtil meget indskrænket og flygtigt, og skjønt det ikke er umuligt, at han allerede nu kan have stiftet sympatiske Forbindelser i Sverige, saa maa det dog alene have været Tanken paa Norge, paa Fædrelandets Fremtid, som lod ham gribe og fastholde Foreningen med Nabolandet i Østen og i den se Nordens fremtidige Redning. Sverige var ham ikke længere den fiendtlige Nabo. Han havde, uden at det nærmere i Enkelthederne kan angives, hvorledes det var foregaaet, vundet en Sympati for dette Land og dets Folk, som senere aldrig døde hen.

---

[1] Ræder, III, S. 237.

Hans Fremtidsideal var i Marts 1809 de tre nordiske Rigers Forening under Frederik VI., en ægte storskandinavisk Politik. Omtrent samtidig med de første revolutionære Skridt i Sverige, eller ialfald umiddelbart efter, at man i Norge var kommen til Kundskab om det passerede, har Grev Wedel i Henhold til en Beretning[1], som støtter sig til mundtlige Meddelelser fra ham selv, og som maa ansees for at være ubetinget paalidelig, opgjort med sig selv, hvad der burde gjøres. Han har udviklet sine Meninger mundtlig for Prins Christian August og skriftlig for sin gamle faderlige Ven, Grev Schimmelmann. Det var hans Tanke, at Frederik VI. burde gribe den Anledning, som var nær for Haanden, til at forene Nordens tre Kroner paa sit Hoved, hvad Grev Wedel mente vilde falde let, naar Kongen blot ilede med at skjænke sine Arveriger en fri Forfatning, der egnede sig til at indføres i Sverige. Ved et saadant Skridt vilde der kastes en saa stor Glans over Frederik VI's Navn, at det svenske Folk maatte bortlægge alle sine gamle Fordomme mod det dansk-norske Kongehus og med Glæde sætte ham paa den ledige Trone. Til Grev Wedels Fremtidsplaner hørte ogsaa en udvidet administrativ Selvstændighed for Norge, hvorved hvert af Rigerne skulde komme til at staa paa omtrent den samme Fod i den fremtidige Union, i hvilken Norge skulde træde ind med samme Selvstændighed, som de to andre Riger. Han skal have tænkt sig at give denne indre Selvstændighed et tydeligt Udtryk,

[1] J. H. VOGTS *Optegnelser,* S. 24: *„Greve Herman Wedel har flere Aar senere fortalt mig, at han i Anledning af Thronfølgervalget i Sverige i 1809 skrev til Schimmelmann, at den eneste Vej, Kong Frederik den sjette havde at gaae for at vælges og derved at bevirke Nordens Forening, var at afstaae sin Enevoldsmagt, hvortil Schimmelmann havde svaret ham: mein lieber Wedel! solcher Ideen ist man hier gar nicht fähig“.* I *Personalhistorisk Tidsskrift,* Række III, Bind VI, S. 27 refereres Schimmelmanns Svar i det væsentlige paa samme Maade: *„solcher Ansichten ist man hier durchaus nicht fähig“.* SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 34 flg., har en dermed overensstemmende Beretning, som imidlertid ikke er aldeles tilfredsstillende, forsaavidt den ikke med tilstrækkelig Bestemthed fastsætter Tiden for disse Underhandlinger. Det heder ogsaa her, at Norge og Danmark straks maatte faa en fri Forfatning, hvortil kommer det særlige Tillæg om Christian Augusts fremtidige Stilling; det forudsættes, at Frederik VI. skulde blive svensk Tronfølger. Foruden Brevvekslingen med Grev Schimmelmann er denne Forfatter derhos vidende om, at Grev Wedel mundtlig havde meddelt sin Plan til Prinsen, som havde godkjendt den. Schinkel støtter sig ogsaa til Meddelelser fra Greven selv. Hvad der i en, for øvrigt paa dette Punkt meget forvirret, Fremstilling berettes af HENRIK WERGELAND, (*Konstitutionshistorie,* I, S. 44) om, at Grev Wedel *„kommunicerede personlig med flere Personer i Kabinettet i Kjøbenhavn for at bringe det i Virksomhed for Ideens Realisation ved den dansk-norske Konge“,* fortjener ogsaa at paaagtes.

idet det nemlig paastaaes, at det skulde have hørt med til hans Plan at lade Kongen udnævne Christian August til Vicekonge eller Rigsforstander i Norge. Dermed maa da formodentlig tillige være tænkt paa, at en lignende Ordning, med en særskilt Vicekonge, ogsaa skulde indføres for Sveriges Vedkommende. Herom oplyses dog ikke noget. Derimod er det muligt, at Grev Wedel har tænkt sig, at Frederik VI. ikke straks skulde vælges til Sveriges Konge, men foreløbig nøies med at blive Arvtager efter Hertug Carl.

Folkenes nære Slægtskab og de Fordele, der for dem alle vilde flyde af en Sammenslutning, blev det afgjørende ved den politiske Skandinavisme, for hvilken han fra Marts 1809 arbeidede. Ligesom Nødvendigheden af en gjennemgribende Forandring i Norges Forhold til Danmark havde stillet sig for ham som en af den kommende Tids Opgaver, saaledes havde han ogsaa under de farlige Høstreiser, naar han i sin lette Baad jagede hen over Havet, havt rig Anledning til at overveie, hvor ganske anderledes alt vilde have været, saafremt Sverige havde staaet som Danmarks og Norges forbundne, i Stedet for at være deres Fiende. I Rigernes Forening laa ogsaa Muligheden af at faa hans inderlige Ønske opfyldt om at skjænke Norge og Danmark en fri Forfatning, medens Krigens Fortsættelse medførte Farer baade for den vindende og den tabende.

Enhver Seier, som med norske Vaaben kunde vindes paa svensk Grund, vilde være lige ødelæggende til begge Sider, og Grev Wedel kunde ikke tage Feil af, hvad Følgen maatte blive af et Forbund mellem Frederik VI. og Keiser Alexander I. At hjælpe til ved Sveriges Underkuelse var i Grev Wedels Øine jævngodt med Norges Undergang. Han saa de Farer, som truede, og kunde mod dem ikke stille noget andet Værn end en skandinavisk Union. Grev Wedel forstod, hvad det vilde sige, at der paa den skandinaviske Halvø var to Stater, der hver fulgte sine egne Veie i den udenrigske Politik. Svenskernes Reisning for at redde sit Fædreland tiltalte ham, ogsaa af den Grund, at den aabnede Udsigt til en Sammenslutning. Halvøens politiske Enhed overfor Udenverdenen blev det store Fremtidsmaal; men han vilde ikke, at Norge skulde skilles fra Danmark, og derfor udsaa han først Frederik VI. til at være den, der skulde gjennemføre det store Fremtidsværk. Han har maaske allerede nu havt Mistillid til denne Konges Evner til at løse en saadan Opgave, som her vilde blive ham forelagt; men alligevel var Grev Wedel af mange Hensyn henvist til først at vende sig til

ham. Saalænge ikke Frederik VI. klart havde lagt for Dagen, at han ikke var Manden, og saalænge det lod sig antage, at der i Sverige kunde oparbeides en Stemning for hans Valg, var det nødvendigt at holde sig til ham. Tanken paa en Forening alene mellem Halvøens to Riger kom først senere op og blev i Grev Wedels Øine først berettiget, naar Frederik VI. havde svigtet.

Grev Schimmelmann var her naturlig den, hvem Grev Wedel maatte søge at vinde som Talsmand hos Kongen for sin nye Politik. Gjennem ham var det ogsaa, han sendte Frederik VI. sine Opfordringer. Sandsynligvis er de fremførte for Kongen. Med Bestemthed vides det ikke; men det er dog rimeligt, at den danske Finansminister har, om end maaske paa en mere forbeholden Maade, forebragt for Kongen, hvad der ønskedes fra Norge. Frederik VI. har kun delvis forstaaet det givne Raad, og han var kun villig til at følge det, saalangt det stemte med de Forhaabninger, han allerede i Forveien nærede. I ethvert Tilfælde fattede han ikke, hvad der laa bag den Anvisning, der blev ham given, og var langt fra at forstaa, at der i Norge var begyndt at røre sig nye Stemninger. Initiativet var nu grebet fra norsk Side. En Undladelse af at følge det givne Vink kunde blive skjæbnesvanger for det dansk-norske Monarkis fremtidige Bestaaen.

Christian August maa have været af Grev Wedels Mening med Hensyn paa Ønskeligheden af at skjænke Norge som Danmark en konstitutionel Forfatning. Men beklageligvis foreligger der ingen Antydninger af, hvordan saavel han som Grev Wedel havde tænkt sig Grundtrækkene i den fremtidige Forfatning. Thi hvad der 23 Aar senere er fremkommet om Christian Augusts politiske Idealer fra 1809[1], nærmest med Hensyn til den særlig svenske Forfatning, synes ikke at kunne betragtes som paalideligt. Dog er det i sig selv ikke usandsynligt, at Grundtanken deri, en i to Kammere delt Nationalforsamling, virkelig allerede ved denne Tid har været fremsat baade af Prinsen og af Grev Wedel. For den sidstes Vedkommende stemmer det med, hvad der

[1] *Tankar i åtskilliga ämnen af svenska kron-prinsen Carl August* (Stockholm 1832) indeholder en Række politiske Betragtninger af Prinsen, iklædte Brevformen. Bogens Udgiver vedgaar selv, at Brevene kun er digtede, og siger, at de er oversatte fra det tyske Sprog; men det antydes, at det er Prinsens egne Tanker, som indeholdes i Skriftet. Paa Grund af den gjennem dette gaaende anti-Bernadotteske Tendens kan det dog være tvivlsomt, om Udgiveren ikke selv er Brevenes Forfatter, og om han har fulgt andet end sin Fantasi med Hensyn paa de Tanker, han tillægger den afdøde Prins.

flere Aar senere blev aftalt mellem ham og den svenske Kronprins angaaende Norges Stilling efter Halvøens Forening. Men det maa heller ikke oversees, at han selv, faa Maaneder efter de her omhandlede Begivenheder, var ganske paa det rene med, at den norske Forfatning maatte bygges paa et andet Grundlag end den svenske, og at Landets fremtidige Institutioner, til dets Held, maatte blive udpræget demokratiske.

XI.

KONG FREDERIK VI. OG PRINS CHRISTIAN AUGUST.

For at undgaa mere Snak, havde Christian August, som han selv sagde, bestemt sig for ikke at meddele Frederik VI., hvad han vidste om, at enkelte af de svenske Revolutionsledere havde rettet sine Øine paa ham, som Sveriges fremtidige Styrer. I Overensstemmelse dermed forholdt han sig taus om denne Sag, da han under 11te Marts 1809 indberettede til Kongen, hvad der for øvrigt var forefaldt, og gjorde ham Rede for Anckarsvärds Meddelelser og sit eget Svar paa disse[1]. Efter Modtagelsen af dette Brev kunde Frederik VI. anse det for givet, at Christian August nok havde stillet sig imødekommende mod det Andragende, der først var fremsat, men at han tillige indtog en mistænksomt afventende Holdning med Hensyn til, hvad der videre skulde ske. I Virkeligheden havde jo heller ikke Prinsen nogen Sikkerhed for, at den svenske Revolutionshær vilde naa sit Maal, og Kongen kunde derfor ikke tænke andet end, at Mistanke og Forbeholdenhed her var paa sin Plads, og at den norske Hærs Øverstbefalende vilde være meget forsigtig mod de Svenske.

I denne Aand instruerede nu Frederik VI., under 21de Marts, Prinsen, da han havde givet Svenskerne det første Tilsagn[2]. Han takkede Christian August, fordi han ikke havde sat nogen Lid til det Parti, som reiste sig i Sverige, saa meget mere, som ingen kunde vide, om det hele ikke var lagt an paa at narre. Af denne Grund skulde Prinsen, forinden han gik videre, enten forlange Gisler eller ogsaa

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 209.
[2] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 212 flg.

kræve Ret til at besætte Göteborg eller endog samtlige svenske Søhavne, samt ikke i noget Tilfælde binde sig uden Kongens Approbation. Hvad Frederik VI. her vilde, var især at se Tiden an. Forsaavidt var han stiltiende enig i, at det foreløbig var bedst at holde sig rolig og afvente, hvad senere vilde ske. Rykkede Russerne frem, maatte Prinsen fremdeles gaa paa, og hvis der i Sverige opstod Borgerkrig, da maatte Øieblikket benyttes. „Rusland og Frankrige er vore allierede," skrev Kongen; „vi kan derfor ei handle uden disse og med deres Medvirkning. Skulde Sverige rent afsætte Kongen og erklære sig for Frankrige, saa maa som naturligt, alt blive *in statu quo.*"

Imidlertid kunde Christian August paa sin Side ikke ganske bevare Taushed med Hensyn paa de sandsynlige politiske Virkninger af den svenske Revolution. Om denne lykkedes, maatte jo netop han og den norske Hær, selv i sin tilbagetrukne neutrale Stilling, faa en vigtig Opgave, hvis der skulde arbeides for Nordens Forening under Frederik VI. Han har for første Gang i sin Rapport af 17de Marts[1] udviklet for Kongen, hvorledes han tænkte at forholde sig. Selv agtede han, som han skrev, foreløbig ikke at blande sig i de svenske Anliggender. Men naar disse havde udviklet sig noget mere, da var det hans Plan ved Staffeldts Hjælp at skaffe en duelig Nordmand Adgang til at reise til Sverige, og hertil havde han allerede paa Forhaand udseet Peder Anker, en Mand, som var nøie bekjendt med de første svenske Familier. Ligeledes tænkte han paa at bearbeide Stemningen i Sverige ved at sende nogle af de krigsfangne svenske Officerer til sit Hjem med Permission paa Æresord. Efter hvad han her udviklede for Frederik VI., var den store Hovedtanke, fra hvilken man maatte gaa ud, de nordiske Rigers Selvstændighed, som skulde sikres gjennem deres Sammenslutning, og derfor holdt Prinsen paa, at alt maatte forhindres, som kunde lede til, at Sverige isolerede sig, hvilket vilde gjøre dets Selvstændighed til en Indbildning. Prinsen vilde, at det svenske Folk, naar Revolutionens første Del var tilendebragt, ikke maatte sende nogen Parlamentær til St. Petersburg eller til Paris, men at de skulde have frit Valg og da frivillig overdrage Tronen til Frederik VI. De Forhandlinger, som i Forveien maatte føres herom, var imidlertid af saadan Beskaffenhed, at de maatte foregaa med Forsigtighed og i største Taushed, ja, at de ikke engang kunde betroes til Papiret. Han selv var Manden, i hvis Hænder Ledelsen af denne vanskelige Forhandling bedst kunde betroes,

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 214 flg.

da han paastod, at han „uden Forfængelighed“ kunde sige, at han nød Agtelse i Sverige. Nu at se Fædrelandets Selvstændighed hævdet og Skandinavien forenet under Frederik VI's Scepter, var alt, hvad Prinsen sagde, at han ønskede, og han vilde skatte sig tilfreds, om han kunde bidrage noget dertil, for saaledes at give et Bevis paa sin Taknemmelighed og ubrødelige Hengivenhed for sin Konge. Hans sidste Levedage vilde da blive lykkelige ved Bevidstheden herom.

Den Stemning, som kommer frem i Rapporten, minder om Brevet til Broderen af 10de Marts, uden at dog deri nævnes om det Offer, han agtede at bringe. Samtidig udbad ogsaa Christian August sig nærmere Forholdsregler for, hvad han skulde gjøre, hvis Russerne rykkede ind i Sverige for der, som han udtrykte sig, at spille samme Rolle som i Polen, og ligeledes, hvis den svenske Konge og hans Familie skulde falde paa at tage sin Tilflugt til Norge, hvad han da skulde foretage sig med dem.

Saadant var det Program, som Prinsen i sin Rapport af 17de Marts udkastede for Frederik VI. Den Omstændighed, at det netop var Peder Anker, som var udseet til at virke for Sagen i Sverige, tyder paa, at baade denne og Grev Wedel havde været enige i de nu fremsatte Forslag, og at man der har den sidstes Meninger om, hvad der var at gjøre. Dette stemmer netop med de Forslag, han tidligere havde fremsat for Grev Schimmelmann.

Som en Fortsættelse til det her udviklede maa den næst paafølgende Rapport betragtes, der er dateret 24de Marts[1], og hvori Prinsen uden Omsvøb erklærede det for sin Hovedopgave at vinde Stemningen i Sverige for sin Konges Valg, og at knytte den svenske Nation med uopløselige Baand til de tvende andre nordiske Folk. Dette — „efterhaanden at amalgamere de tre Nationer“ — skulde være Grundtanken i, hvad han paa sit halvtyske Sprog kaldte for sin „Fremgang“. Han gav Kongen den Forsikring, at han kjendte sin Stilling og sine Pligter, at han ikke vilde foretage noget, der kunde kompromittere, men altid give Beviser for sand Hengivenhed for Konge og Fædreland. Skulde der arbeides, da maatte det ske fra Norge; thi endnu opirrede det blotte Navn Dansk. Idet han alligevel antog, at det vilde blive let at overbevise det svenske Folk om, at dets eneste og sande Interesse krævede, at Kronen blev tilbudt Frederik VI., vilde han fremdeles virke indirekte for sit Maal. Det var fremdeles de samme Midler, som han

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 216 flg.

agtede at bruge; der tales nu om et Par fornuftige og paalidelige Mænd, som havde Forbindelser i Sverige, og Prinsen paastod, at han havde vundet indflydelsesrige Personer mellem de krigsfangne Officerer for sin Opfatning om, hvad der var begge Rigers sande Interesse. Derhos vilde han senere med Anvendelse af al Forsigtighed indsende i Sverige et anonymt Skrift, som skulde have Titel af *„Sendebrev fra en Nordmand til den svenske Nation“*. Endelig hørte en Lettelse af Kommunikationerne med Sverige til dette foreløbige Program, hvis Maal var at vinde de mest indflydelsesrige Medlemmer af det Parti, for hvilket Adlersparre var Hovedmanden, og om hvilket Prinsen erklærede, at det bestod af Sveriges mest oplyste og agtede Mænd.

Tilsyneladende aaben og tillidsfuld, som denne Rapport er, saa er der dog nogle Ytringer deri, som viser, at den politiske Stilling i Øieblikket ikke var saa aldeles klar, som det efter den skulde synes. For det første lægges der en stærk Vægt paa den Uvilje, som i Sverige næredes mod Danmark, og det siges i rene Ord, at Stemningen ikke var fordelagtig for Frederik VI., uagtet Prinsen mærkelig nok udtalte som sit Haab, at det skulde blive let at overbevise Svenskerne om, at deres sande Interesse var at tilbyde Kronen til Frederik VI. Efter dette maa Christian August have havt Efterretninger fra Sverige. Men han slaar tillige paa, at han i Danmark havde hemmelige Fiender, der havde mistydet hans Holdning, og for at undgaa videre Ubehageligheder bad han Kongen om ikke at indvie nogen i, hvad han betroede ham i denne Rapport. Saaledes har altsaa Prinsen været vidende om, at hans Handlemaade allerede nu har været strengt bedømt, og at der i Danmark var Mænd, som ikke stolede paa ham.

I Virkeligheden var ogsaa Prinsens Optræden i denne Tid noget paafaldende. Gjennem General Staffeldt fortsattes Forbindelsen med den svenske Revolutionshær, medens denne marscherede mod Stockholm. Hvad Staffeldt modtog fra Adlersparre, sendtes straks videre til Prinsens Hovedkvarter, tildels med Kommentarer fra Staffeldts Haand[1]. I den Erklæring, Adlersparre 12te Marts, som Garanti mod Prinsens Tilsagn, afgav til den nævnte norske General, forekommer følgende: „Dyb og klippefast er den Høiagtelse og den Tiltro, hvormed vi nu fæste os ved en stor og redelig Mands Ord.“ Af Staffeldts Breve til Prinsen fremgaar, at han haabede, at Sverige ikke skulde komme til at indtage en isoleret Stilling, og at Peter af Oldenburgs Tronkandidatur maatte op-

[1] *Ræder,* III, S. 291 flg.

gives, medens han ansaa det umuligt at opnaa en Forening med Sverige uden de to store Keisermagter, Frankriges og Ruslands Samtykke. General Staffeldt har overfor Adlersparre været meget uvis, og først 18de Marts begyndte han at fatte Tro paa, at denne „vilde gaa over til vort Parti, for her at finde et Rygstød“. Samtidig lod Prinsen Stemningen i Sverige undersøge ved norske Speidere. Men ikke tilfreds med, hvad han saaledes kunde erholde, bestemte Prinsen, der naturligvis med megen Spænding imødesaa alle Efterretninger fra Sverige, og maaske ligesaa meget efter, at han den 18de Marts havde modtaget Budskabet om Gustav IV. Adolfs Afsættelse, som før, sig for at sende en Mand til Sverige, der kunde indlede Underhandlinger med Adlersparre og den nye svenske Regjering. Hertil valgte han imidlertid ikke Peder Anker, men en mere underordnet Mand, den før omtalte, svenskfødte Direktør SAMUEL BAGGE. Bagge afreiste den 24de Marts fra Christiania som Overbringer af et Brev fra Prinsen til Adlersparre[1], og for tillige i Göteborg at træffe Oberst, Baron Baltasar Bogislaus VON PLATEN, en af Sveriges mest fremragende Mænd, med liberale Anskuelser, som nu, efter tidligere at have holdt sig mere tilbage, stod paa Revolutionsmændenes Side. I Brevet til Adlersparre fordrede Christian August Oplysning, om Revolutionen havde fremkaldt nogen Forandring i Sveriges politiske System; men den rette Mening af hans Ord er meget langt fra at være klar, og det synes, som om Brevskriveren i denne Henseende endog har lagt an paa at vælge Udtryk, der ikke tydelig tilkjendegav, hvad han tænkte, men dog saaledes, at den, for hvem det var bestemt, ikke kunde være i Tvivl om, hvad der tilsigtedes. Det er egne politiske Planer, der ligger bag dette Brev; de egnede sig ikke til at meddeles Frederik VI. i den Form, hvori de fremstilledes for Adlersparre[2]. Men efter hvad Prinsen tidligere havde meddelt Kongen, var han dog nødsaget til ikke at forbigaa Bagges Sendelse ganske i Taushed; saaledes skrev han under 31te Marts i en Rapport[3] til Frederik VI., at han havde henvendt sig til Adlersparre med et Komplimentbrev, og at han haabede ad indirekte Veie at kunne vinde denne Revolutionsmand for Sagen; han havde nu forespurgt sig, hvorvidt Statsomvæltningen vilde medføre nogen Forandring i Sveriges politiske System.

---

[1] Prinsens Brev til Adlersparre er trykt i den ældre Udgave, I, S. 236, Noten.
[2] Ogsaa *Ræder,* III, S. 410 taler om dette *„i det franske Sprog affattede mærkværdige og gaadefulde Brev“.*
[3] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 218 flg.

Men det, som skulde være Hovedsagen, at virke direkte for Frederik VI's Valg, var fremdeles forsømt. Herom kunde Brevet til Adlersparre ialfald have indeholdt bestemte Hentydninger. Noget saadant forekommer imidlertid ikke deri. Det skulde være et indledende Skridt til at virke paa Revolutionspartiet, som her var gjort; alligevel kunde Christian August ikke engang indberette til Frederik VI., at han havde givet Bagge det Hverv at optræde som Agent for hans Kandidatur. Kun ubestemte Hentydninger om at virke ad indirekte Veie kom til Kongen.

Men Rapporten indeholdt endnu andre mærkelige Sager, der, naar de sammenholdes med Prinsens Brev til Adlersparre, yderligere forøger Vanskelighederne ved at se tilbunds i Forholdene. Prinsen forklarede for Kongen, at man kunde haabe alt af det svenske Revolutionsparti, naar man indirekte søgte at paavirke det, og dermed havde han nu, da han sendte Bagge, gjort en Begyndelse. Men den forblommede Maade, hvorpaa det af denne overbragte Brev var affattet, tyder ikke just paa, at det var Frederik VI's Kandidatur, som det nu skulde være mest magtpaaliggende at faa fremholdt. Christian August har selv i en Rapport af 7de April forklaret for Frederik VI., at han bl. a. havde sendt Bagge, fordi denne havde den Overbevisning, at de tre nordiske Rigers fælles Interesse fordrede deres Forening under samme Scepter; men det har dog snarere været Bagges personlige Hengivenhed for Prinsen, der bragte dennes Valg til at falde paa ham [1]. I ethvert Fald hviler der over det hele en Tvetydighed, som bliver større, jo mere der søges at løfte paa det Dække, der nu indhyller disse Begivenheder i Dunkelhed.

Bagge ansees for at have været Prinsens fortrolige. Han reiste efter Bestemmelsen til Göteborg, hvor han traf den, han søgte, Baron von Platen, og hvorfra han har faaet det medbragte Brev fra Prinsen befordret videre til Stockholm. I denne By opholdt nemlig nu Adlersparre sig, og derfra havde han fortsat sin Brevveksling med Staffeldt paa Kongsvinger. Samtalen mellem Baron Platen og Bagge kan neppe tænkes at have havt mere end et eneste Formaal, nemlig at træffe Aftaler angaaende Tronfølgen i Sverige til Prinsens Fordel. Her var utvivlsomt Tale om noget helt andet end om at sondere Svenskernes politiske System. Men det synes da igjen lidet rimeligt, at Christian August skulde have grebet Initiativet; der maa her have foreligget

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 223 flg.

andre Opfordringer eller Hentydninger fra svensk Side, der har foranlediget ham til at lade Bagge gjøre sin Reise og modtage Besked. I Göteborg skal Bagge have været uforsigtig, og den Samtale, som han og Platen førte med hinanden, blev, som det paastaaes, hørt af udenforstaaende, af hvem den igjen er bleven meddelt til Medlemmer af den norske Regjerings-Kommission og, som det heder, „opbevaret for Efterverdenen“ [1]. Fra Christiania er Meddelelse om, hvad der saaledes er foregaaet i Göteborg, hurtigst mulig bleven sendt til Kjøbenhavn og Kiel, men rigtignok ikke af Christian August. Saaledes fik Frederik VI. snart, formodentlig kort efter 1ste April, nogenlunde Rede paa, hvad der var forhandlet mellem Bagge og Baron Platen. Men dette stod paa en paafaldende Maade i Strid men de af Prinsen selv givne Oplysninger.

Hvad Bagge havde foretaget i Sverige, synes at have afveget meget fra de Formaal, han i Henhold til Christian Augusts Meddelelser skulde have fremmet. Langt fra at arbeide mod de Maal, han skulde have kjæmpet for, — de tre nordiske Rigers Forening under Frederik VI., havde han, efter alt, hvad man nu kan se, kun bidraget til yderligere at bringe Uklarhed over Christian Augusts hele Handlemaade. Frederik VI's Kandidatur til den ledige svenske Trone er derved bleven end mere skudt til Side, og i Stedet har nye Sympatier samlet sig for Christian August. Denne gav ikke Kongen fuldstændige Oplysninger, og hvert Skridt, han foretog, var egnet til at vække Mistanke i Danmark om, at han arbeidede i egen Interesse. De farlige Virkninger af hans første Taushed om de Udsigter, der var ham aabnede fra svensk Side, begyndte altsaa nu at vise sig, uagtet der blot var hengaaet tre Uger, siden han først skulde have faaet disse Antydninger. Prinsens Agenter og hans Venner i Sverige havde i den siden hengaaede Tid anseet det som sin Pligt at arbeide for ham, uden Hensyn til de kompromitterende Virkninger, som dette kunde faa for den, i hvis Interesse de vilde virke. Christian August kunde ikke være uvidende derom, og dog vedblev han at være taus og skildre sig selv for Kongen som den, der vilde fremme hans Valg. Saaledes øgedes Tvetydigheden.

Efterat Christian August havde givet en Fremstilling for Frederik VI., hvorved han indrømmede at have sat sig i Forbindelse med Svenskerne og at have skrevet et Brev til Adlersparre, var han nødsaget til at fremsende de Svar, han modtog fra Naboriget. Adlersparres

[1] *Ræder*, III, S. 411.

Svarskrivelse, der var dateret 30te Marts, blev saaledes ogsaa virkelig forelagt Kongen; Prinsen karakteriserede den selv for denne som et besynderligt og tvetydigt Svar. Brevet handlede væsentlig om Udleveringen af de norske Krigsfanger og indeholdt den Meddelelse, at Kommunikationen mellem Norge og Danmark gjennem Sverige nu vilde være fri. Dette skulde nu synes at være noksaa uskyldige Ting; men alligevel erklærede Prinsen for Frederik VI., at efter den Tendens, der gik igjennem Skrivelsen, ansaa han det for upassende indtil videre at indlade sig i nogen Korrespondanse af denne Art, ligesom han heller ikke, førend han havde modtaget Kongens Befaling, vilde bekjendtgjøre noget om, at Kommunikationen atter var aaben [1].

Saa skrev Christian August 9de April. Men allerede den 10de sendte han en anden Rapport, hvori han paa ny foreslog Kongen, at han maatte sætte sig i Forbindelse med en indflydelsesrig Mand i Sverige, nemlig med Baron Armfelt, hvem han rigtignok selv skildrede som „en Fanfaron og et umoralsk Menneske", samtidig med, at han beskrev Adlersparre som den almindelig agtede Mand, med det gode Hoved og de omfattende Kundskaber. Til at forhandle med Armfelt havde Prinsen udseet Major Darre, hvem han ønskede at sende til Kjøbenhavn for at indhente Kongens Bestemmelse angaaende en mulig Udlevering af Krigsfanger. Han bad Kongen om at sende Darre tilbage, naar han havde været to Dage i Kjøbenhavn, for saa paa Tilbageveien at udforske Baron Armfelt nærmere, naar han stillede denne i Udsigt en Forlængelse af Vaabenstilstanden [2].

Forbindelsen med Baron Armfelt var, som Prinsen ogsaa selv indberettede, indledet fra dennes Side. Armfelt havde en Tid været borte fra Vesthæren og opholdt sig, da denne foretog sit Tog mod Stockholm, paa sin Eiendom ved denne By. Efterat Adlersparre var kommen til Stockholm, blev han atter sendt til den vestlige Grænse, til Göteborg, for der at overtage Befalingen over de tilbageværende Dele af Vesthæren, og tillige med det særlige Hverv, at vedligeholde Forbindelserne paa Norge [3]. At han vendte sig til Prinsen selv, var af mange Grunde

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 223 flg. og 225 flg. Smlgn. RÆDER, III, S. 411 flg.

[2] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 227 flg. Smstds. S. 225 flg. Prinsens Brevveksling med Armfelt.

[3] Efter sin Tilbagekomst til Stockholm fortalte Armfeldt selv til den engelske chargé d'affaires, Foster, at han, samtidig med sin Overtagelse af Kommandoen over Vesthæren, fik Bemyndigelse af Hertugen af Södermannland til at skaffe sig nærmere Underretning om de norske Lederes Planer. SCÆVOLA, *Utländska*

naturligt, bl. a. ogsaa, fordi de tidligere havde været i Forbindelse med hinanden, da Armfelt om Sommeren 1808 ogsaa var Vestarmeens Chef. Inden der endnu var afsendt nogen Officer fra Norge til Kjøbenhavn, optraadte Prinsen og den svenske Chef mere som allierede end som Fiender. Under saadanne Forhold var det naturligt, at Opmærksomheden i Danmark blev henledet paa, hvad der foregik i Norge og Sverige.

Frederik VI. maatte nu vise, hvorledes han opfattede Stillingen; han kunde ved at gribe dristig til endnu have Haab om at vinde den svenske Krone, og hvis han gjorde noget kraftigt Skridt, var dette efter al Sandsynlighed tilstrækkeligt til at gjøre det umuligt at arbeide for Christian Augusts Valg til svensk Tronfølger. Forbindelser som de, hvori Prinsen ved denne Tid var kommen med de ledende svenske Politikere, er efter sin Natur vanskelige at trænge ind i. Men skjønt det ikke med Bestemthed kan siges, hvor langt Prinsen endnu var gaaet, — hvilken Fremtid der var ham stillet i Udsigt, og hvilke Tilsagn han selv havde givet, saa maa det dog være at anse som sikkert, at hvis Frederik VI. havde forstaaet Situationen, hvis han havde indseet, hvor vigtigt det var at følge Grev Wedels Raad, saa havde ikke hidtil Christian August gaaet længere, end at han fremdeles kunde træde tilbage og indskrænke sig til at virke for Kongens Valg. Hvilke Feil end han har begaaet, saa har ogsaa Frederik VI. sin Del af Ansvaret for, at de storskandinaviske Forhaabninger blev knuste. Ogsaa han har begaaet skjæbnesvangre Feiltagelser og lidt under en lignende politisk Uklarhed, som den, der bragte Christian August ind i hans Vanskeligheder. Heller ikke Frederik VI. vidste rigtig, hvad han vilde, og under Mangelen af et bestemt Formaal greb han saa længe Feil, at han tilsidst gjorde sig selv umulig. Det første, han udrettede, var at støde fra sig de Nordmænd, der skulde været de eneste, som kunde holde Christian August fast og drive ham til at arbeide for Kongens Valg i Sverige. I den Henseende forstod Frederik VI. neppe nogensinde, hvor uklogt han handlede.

Frederik VI. vilde gjerne fornye Kalmar-Unionen og se sit Hoved prydet med Erik af Pommerns tredobbelte Krone. Men han oversaa de

---

diplomaters minnen från svenska hofvet, S. 52. Det kommer kun an paa, hvad Hertugen forinden har havt at holde sig til, og hvad han har vidst, da Adlersparre kom til Stockholm. Af det anførte Sted sees for øvrigt, at Armfelt selv angav, at Fangernes Udveksling blot skulde være et Paaskud til at indlede Underhandlinger om Rigernes Sammenslutning. Et Brev fra Armfelt er trykt hos C. A. Adlersparre, *Erinringar vid Grefve M. Björnstjernas anteckningar* (Stockholm, 1853), S. 114 flg. Smlgn. Ræder, III, S. 413.

Vink, han modtog fra Grev Wedel, angaaende den eneste Maade, hvorpaa et saa stort Maal kunde naaes, og han viste ved den Holdning, han fra første Øieblik indtog overfor Svenskerne, at han aldeles misforstod, hvad her var at gjøre. Paa den første Meddelelse fra den svenske Feltmarschal Klingsporr om Revolutionen, der ledsagedes af en Anmodning om Vaabenstilstand, hvilken han modtog 24de Marts i Kiel, svarede han, at derom ikke kunde blive Tale uden paa visse, nærmere angivne Betingelser[1]. Derefter modtog Kongen 1ste April i Kjøbenhavn Hertugen af Södermannlands overordentlige Udsending, Grev CARL LÖWENHIELM, der efter enkelte Beretninger havde det Hverv at sondere Frederik VI. og i muligt Tilfælde stille ham et Valg til svensk Tronfølger i Udsigt. Han skal dog have fundet sig lidet tiltalt af Kongens Omgivelser, og det ugunstige Indtryk af disse blev ikke forbedret, da han af Kongen selv blev modtagen paa en stødende Maade. Frederik VI. har selv givet et Referat af, hvad der forefaldt, og dette taler med tilstrækkelig Tydelighed om den politiske Uklogskab, som han her viste. Det findes i en Skrivelse af 5te April til Christian August[2]: „Grev Løvenhielm, som var sendt til mig, haver jeg affærdiget med det Svar, at forinden deres Havne lukkedes for de Engelske, og de tillod fri Passage med Provisioner til Norge, fik de ingen Vaabenstilstand herfra. Ligeledes gjorde jeg ham opmærksom paa, at al Underhandling var vanskelig med en Nation, som aldeles maatte ansees som Insurgenter."

Men samtidig med, at Frederik VI. paa denne Maade stødte den fremrakte Haand tilbage, vilde han dog arbeide for selv at blive Konge

---

[1] *Norske Samlinger,* I, S. 319 flg. Betingelserne, som opstilles der, er de samme, der nedenfor omtales som fremsatte for Grev Löwenhielm.

[2] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 218. Brevet af 5te April bragtes til Norge af Divisionsadjutant Brock, som den 18de var tilbage i Kjøbenhavn. Smlgn. SCÆVOLA, *Utländska diplomaters minnen,* S. 33, hvoraf sees, at Frederik VI. ikke afgav noget skriftligt Svar med Underskrift, men kun lod Grev Bernstorff tilstille den svenske Udsending en Verbalnote, hvoraf fremgik, at Kongen ikke kunde udtale sig om Vaabenstilstanden, forinden han havde faaet nærmere Underretning fra Paris. — SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 35 flg.: *„Med ett ord, den gamle Fredrik förifrade sig, och tillät sig ganska opassande uttryck så väl om regentens person, som om styrelsen i allmänhet, och orden bedragare och upprorsmakare voro icke de starkaste."* Grev Löwenhielm anføres her i en Note som Kilde for denne Beretning. — Ifølge en Meddelelse i Andreas Fayes Samlinger, der stammer fra en Fortælling af Baron Ferdinand Wedel, som ved denne Leilighed skal have været tilstede i Kongens Forgemak, havde Löwenhielm, da han forlod Frederik VI., udbrudt: *„Den gossen skall, ta' mig tusen djäflar, inte bli konung i Sverige!"* — Med Hensyn til Udtrykkene, „den gossen" og „den gamle", maa erindres, at Frederik VI. var født 28de Januar 1768 og altsaa ved denne Tid lidt over 41 Aar gammel.

over denne samme Nation af Insurgenter. I det Brev, hvoraf ovenstaaende Citat er hentet, har han netop straks foran skrevet til Christian August: „Jeg erkjender tilfulde alt, hvad De haver gjort og vil gjøre; jeg finder ogsaa, at hvad de De kan virke, er bedre end om jeg selv direkte handlede. Sveriges Forening med Danmark er det store Maal, vi begge ville arbeide for. De af Dem valgte Midler approberer jeg aldeles“ [1]. Dette saa jo ud som en fuldstændig Billigelse af Christian Augusts Planer, i den Form, hvori de var forelagte Kongen; men der nævntes ikke et Ord om det vigtige Punkt, der tidligere var fremholdt for Frederik VI., om at gjøre det første Skridt til at vinde den svenske Krone ved at tilstaa Norge saavelsom Danmark en fri Forfatning.

Da Skrivelsen af 5te April afgik fra Kjøbenhavn, havde Christian August endnu ikke skrevet det Brev til sin Broder, Hertugen af Augustenborg, hvori han med megen Klarhed viser, at Frederik VI. kun ved frivillig at opgive sin uindskrænkede Magt kunde haabe at vinde Stemningen for sig i Sverige [2]. Dette Brev, af 6te April, har sin store Betydning for Bedømmelsen af de handlende Personers gjensidige Stilling ved dette Tidspunkt:

„Et Blik paa vort Fødelands Finanser og Ressourcer vil om kortere eller længere Tid føre Maskinens bestemte Opløsning efter sig, og da er det Tidspunkt kommen, da vort Fødeland er udsat for Opløsning ved indre Gjæring og Undertrykkelse, hvor først de enkelte Dele skiller sig fra det, for senere at blive en Provins af en fremmed Magt [3], hvor Anarki med alle dens skrækkelige Midler og umiddelbare Følger for Nutid og Fremtid kaster Nationen et Aarhundrede tilbage, da den rede-

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 218.

[2] RÆDER, III, S. 423 flg. Hermed maa sammenlignes, hvad Prinsen selv siger i sin til Broderen rettede Apologi: *„Schon damals schlug ich das einzige mir zweckmässig scheinende Mittel (gemässigte Constitution für Dänemark und Norwegen) sowohl zur Vereinigung und den daraus fliessenden Folgen als zur Rettung unserer Finanzen und also zur Verhütung der Auflösung des Staats vor. — Ich durfte dies nicht direct thun — da ich das Kopenhagener Terrain nicht völlig kannte, und da ich ein, wie es nachher sich erwies, nur zu gerechtes Misstrauen hatte. — Dieses wirksamste Mittel konnte nicht angewandt werden und es blieben mir also nur einige sehr unsichre übrig, um zu diesem Zwecke zu wirken.“* — IPSEN, *Christian August,* S. 228, og JAC. AALL, *Erindringer* (2. Udg.), S. 663. Mellem den tyske Text hos Ipsen og den oversatte hos Aall forekommer ikke saa ganske faa Afvigelser, der maa have sin Grund deri, at de til de to Forfattere af den hertugelige augustenborgske Familie meddelte Afskrifter ikke kan have været aldeles overensstemmende.

[3] Det er værd hermed at sammenligne de S. 85 flg. gjengivne Udtalelser af Grev Wedel fra 1803.

lige og dygtige Mand bliver et Offer for Egennytte og Uforstandighed. Hvilken retskaffen Mand skulde ikke anvende alt for at forhindre en saadan Tilstand? Kun eet Middel derimod gives, og dette er:

1. Foreningen af de 3 nordiske Riger under eet Scepter og en ligeartet Konstitution.

2. En moderat Konstitution, ved hvilken Krediten hæves, Finanserne gives en solid Basis, og hvorved Regentens Hænder ikke bliver lænkebundne.

3. At denne Forandring maa komme ovenfra; den maa være et Offer fra den uindskrænkede Magt til Nationen, som herved bindes ved uopløselige Baand.

4. Det gunstigste Øieblik er nu, da Sverige tilbyder Kronen. Ikke et Øieblik maa tabes. Afsendinge, Deputerede fra alle 3 Riger maa frit kunne raadslaa om Konstitutionen med sin Konge.

Men hvorledes bliver en saadan Idé optaget af Vedkommende? Vil det blive muligt at overbevise ham om Nødvendigheden, om det ærefulde og det heldbringende af dette Skridt? Vil det menneskelige, den dermed forbundne smertelige Idé ikke beholde Overhaand? Kan jeg bidrage dertil? — En Vaabenstilstand kunde maaske give mig Leilighed til at være nogle Dage fraværende og reise til Kjøbenhavn.

Miskjend mig ikke; thi ikke Forfængelighed, men kun den Overbevisning, at jeg i min Stilling, formedelst den Tiltro, hvormed man ufortjent beærer mig her og tildels ogsaa i Sverige, maaske er en af de faa Mænd, som angaaende denne Sag tør frit ytre mig for Kongen, maaske ikke uden Nytte kan være virksom for ham, altsaa for Fædrelandet. Ærgjerrighed leder mig sandeligen ikke. Du skal aldrig behøve at skamme Dig ved Din Broder, aldrig frygte for, at han lader sig forføre selv ved de mest glimrende Udsigter, til at handle imod Ed og Pligt. Hellere falde end leve som en Skurk."

Ligesom Grev Wedel havde vendt sig til Frederik VI. gjennem Finansministeren, Grev Schimmelmann, saaledes søgte Prinsen at lade sine advarende Ord naa frem til Kongen gjennem en anden af de mest høitstillede Mænd i Danmark, sin Broder, Kongens egen Svoger. Hvorledes Hertugen har stillet sig, da han modtog denne Opfordring, og om han har været villig til at fremføre, hvad deri var ham anvist, er ubekjendt.

Selv om nu han, hvad vel er rimeligst, har udtalt sig om disse Ting for Frederik VI., saa er der ialfald hengaaet nogen Tid, forinden det er kommet til dennes Kundskab, at Christian August havde stillet

et saadant Forlangende til ham. Men Kongen havde heller ikke, om han ogsaa havde havt Kjendskab til denne Skrivelse allerede 5te April, været tilsinds at gaa ind derpaa. De norske Anvisninger for den Politik, han burde følge, rørte ved hans ømmeste Punkt; Frederik VI. kunde ikke tænke sig Muligheden af, at han skulde behøve at opgive det mindste af den Magtfylde, han havde modtaget fra sine Forfædre. Skrivelsen af 5te April var i denne Henseende et Fingerpeg for de Mænd mellem Christian Augusts Omgivelser, der havde haabet at kunne overbevise Kongen om, hvad de ansaa for hans eget og hans Rigers sande Vel. Frederik VI. havde hidtil staaet taus ligeoverfor de Vink, der var komne fra Norge. Hans første Ord, saadan som de kom i Brevet af 5te April, var ikke opmuntrende, og formodentlig kan derfor det Omslag, som nu begyndte at foregaa, dateres fra 10de April, den Dag paa hvilken Kongens Brev blev modtaget af Christian August. Snart efter kom der mere bestemte Udtalelser fra Kongen, der maatte tjene til yderligere at gjøre Prinsen kjølig overfor ham. I en følgende Skrivelse, af 12te April[1], udtalte Frederik VI., at han ansaa det for en uheldig Omstændighed, at det ene Rige havde en fra de andres forskjellig Forfatning. Men Kongen nævnte ikke, at han agtede at foretage den mindste Forandring i Danmark og Norge, og saaledes kunde der ikke være Tvivl om, hvorledes han dømte om Situationen.

Tiltrods for den Tillid til Prinsen, der syntes at aande ud gjennem Brevet af 5te April, maatte det ogsaa snart mærkes, at der var foregaaet en Forandring i Kongens Holdning, og at der i hans Sind var en Mistanke mod Prinsens Hensigter, som det ikke vilde blive let at bortrydde. Denne Mistanke strakte sig ogsaa til hans Omgivelser. Darre, som 16de April kom til Kjøbenhavn, og af Prinsen var udpeget som den, der skulde underhandle med de Svenske, blev foreløbig holdt tilbage i denne By[2]. Darre var Prinsens Fortrolige og havde paa Kongsvinger truffet den Aftale om Vaabenstilstand, der var bleven Udgangspunktet for de paafølgende Underhandlinger; det var derfor intet uklogt Træk af Kongen at beholde denne Mand imellem sine Omgivelser i Stedet for at lade ham vende tilbage til Norge.

Men det kan ikke heller vel betvivles, at dette ikke vilde være

---

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 221 flg.

[2] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 229 og 231. RÆDER, III, S. 419: *„Kongen beholdt Overqvarteermester v. Darre hos sig i Kjøbenhavn, indtil Efterretninger ankom fra Paris eller Petersborg, der muligen kunde gjøre et mundtligt Referat til Prindsen nødvendigt, og som Major v. Darre i saa Fald kunde medbringe."*

skeet, dersom ikke Kongens Mistanke var bleven skjærpet ved Angivelser om, at der i Norge foregik besynderlige Ting. Prinsen havde jo allerede i Marts for Kongen slaaet paa, at han havde Fiender i dennes Nærhed. Han havde 10de April anseet det nødvendigt at forsikre Frederik VI. om, at Rosenkrantz var dennes trofaste Undersaat. Da Rosenkrantz ikke nævnes i Kongens Breve, maa altsaa Christian August ad andre Veie have modtaget Underretning om, at ogsaa hans Kolleger i Regjerings-Kommissionen var Gjenstand for Mistanke. Kongen vilde ikke være vidende om, at Prinsen havde Fiender[1]; men dog foretog han til samme Tid et opsigtvækkende Skridt, der ikke kunde opfattes anderledes end som et Udtryk for en stærk Mistanke.

Grev Moltke blev kaldt tilbage fra sin Stilling i Norge og udnævnt til Stiftamtmand i Fyen. I hans Sted blev det bestemt at sende Kancelli-Præsident FREDERIK JULIUS KAAS til Christiania som midlertidigt Medlem af Regjerings-Kommissionen og midlertidig Stiftamtmand over Akershus Stift. Om denne Forandring blev Christian August underrettet gjennem en Skrivelse fra Kongen af 12te April[2]. „Han er en Mand," skrev Frederik VI., „som kjender Norge, besidder min Fortrolighed, og er en Mand, paa hvis Ærlighed De kan bygge, og som baade med Glæde arbeider under Dem, og som De kan forlade Dem paa. Omendskjønt maaske Personer, som vi begge kjender, vil søge at beskrive ham anderledes, samt vil maaske frembringe Dem Ting om hans Reise, saa beder jeg Dem dog at sætte Lid til, hvad jeg siger, som er baade Deres og Kaases Ven." Tiltrods for disse venskabelige og beroligende Forsikringer var alligevel Kancelli-Præsidentens Opsendelse til Norge en Forholdsregel, der vidnede om en dyb Mistillid til Prinsens og hans norske Omgivelsers Paalidelighed. Uanseet de Forsikringer om Kongens Erkjendtlighed for, hvad han havde udrettet, der indeholdtes i det samme Brev, og uanseet alt, hvad deri var ytret angaaende Kongens uforandrede Mening om det ønskelige i, at der arbeidedes for de tre nordiske Rigers Forening, kunde Christian August umulig overse, hvad der laa i dette Skridt. Kaas sendtes til Norge for at kontrollere den derværende Regjering i dens Forhold til de svenske Revolutionsmænd, og for i fornødent Fald at modarbeide, hvad der kunde blive foretaget fra den Side.

---

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 222. — Med Hensyn til den mod Prinsen rettede Mistanke kan sammenlignes de Formodninger, der opstilles hos A. IPSEN, *Christian August, Prinz zu Schleswig-Holstein, nachmals Kronprinz von Schweden; eine Episode aus der Geschichte der nordischen Reiche,* S. 84.

[2] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 222.

Den nærmeste Følge af denne Foranstaltning var da den, at Prinsen derved følte sig mere fristet til at lytte til de Røster, der lød til ham fra Sverige. Da Meddelelsen om, hvad der var at vente, indløb, befandt der sig netop en svensk Udsending i Christiania, og det synes rimeligt, at de Stemninger, hvori Christian August kom ved Modtagelsen af Kongens Brev, blev afgjørende for den Holdning, han indtog til denne. Paa Regjerings-Kommissionens øvrige Medlemmer kunde heller ikke Kaas's Udnævnelse virke synderlig anderledes, og derfor kan det med god Grund siges, at hvad Frederik VI. havde indledet ved sit Svar til Grev Löwenhielm, det fortsatte han, da han besluttede at sende Kaas til Norge.

Den svenske Udsending, der i Dagene nærmest før 20de April kom til Christiania, var Baron VON PLATEN, den samme, med hvem Samuel Bagge nylig havde forhandlet i Göteborg. Platen, der nu var sendt af Armfelt, traf i Christiania Grev Wedel, der var vidende om den Behandling, Grev Löwenhielm havde mødt, og som nu for Prinsen aabent udtalte som sin Opfatning, at alle Tanker paa at kunne udrette noget ved Frederik VI. maatte opgives. I ham fandt Platen en kraftig og virksom Støtte, og ved forenede Bestræbelser lykkedes det dem at bringe Prinsen til at antage en noget mere bestemt Holdning. Derigjennem bliver dette Platens Besøg afgjørende for Prinsens senere Stilling, og fra nu af træder Grev Wedel mere i Forgrunden som Hoved for dem, der i Norge arbeidede paa en Forening med Sverige uden Hensyn til Danmark og Kong Frederik VI. Den storskandinaviske Politik maatte opgives, da Kongen selv havde sat sig udenfor Spillet.

Paa den ene Side stod Kongens principielle Utilbøielighed til at foretage endog blot den ringeste Ændring i Danmarks og Norges Forfatning, ja endog til at indrømme det svenske Folk mere end et Skin af Frihed, „en tilsyneladende Frihed“, der ovenikjøbet maatte indrettes saaledes, at den ikke blev „stødende for de Danske og Norske, hvor det absolute, suveræne Dominium er indført“ [1]. Paa den anden Side troede han sig bunden ved Hensynet til sine allierede, der maatte afholde ham fra alle bestemte Skridt i Retning af at erhverve den svenske Krone, saalænge han ikke havde faaet nogen Meddelelse om, hvordan de vilde stille sig dertil. Men dette var ikke nogen Grund, der kunde have den samme Virkning paa Grev Wedel. Han vilde have en fri Forfatning for sit Fædreland og afværge en Gjentagelse af

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 228.

den forhaandenværende pinlige Situation. Kunde dette ikke opnaaes med Frederik VI., maatte det ske mod ham, og Grev Wedel arbeidede fra nu af for en Forening mellem Norge og Sverige alene, idet han dog ikke endnu helt udelukkede Muligheden af, at ogsaa Danmark kunde blive medtagen i denne, saafremt dets Konge skulde faa Øinene opladte for, at der kun var een Maade, hvorpaa dette Maal lod sig naa.

En saadan Forening krævede imidlertid, som første Betingelse, Christian Augusts Medvirkning, og derfor vendte nu Grev Wedel sig til Prinsen med Forslag om at slutte sig til hans Planer. Dette synes allerede at være skeet inden Platens Ankomst eller ialfald nogenlunde samtidig med denne. Grev Wedels Ytringer til Christian August skal, efter en Beretning, for hvilken Grev Wedels egne Udtålelser anføres som Hjemmel, omtrent have lydt saaledes, at nu saa man, hvorledes Kongen af Danmark ikke vilde høre paa noget, som var fornuftigt; for at redde Norden, gjorde man nu Regning paa Prinsen, der alene behøvede at ville, for at opnaa noget. Men Christian August skal da have afvist denne ligefremme Hentydning, ved at fremholde for sin norske Ven, at han var dansk Undersaat og derfor ikke kunde høre paa nogen Opfordring af denne Art [1].

For Kongen bevarede imidlertid Prinsen fremdeles den gamle Taushed om, hvad han vidste angaaende de svenske Planer, der nu ialfald havde vundet een energisk Tilhænger i Norge. I Stedet derfor har han omtrent til samme Tid, som hans Samtale med Grev Wedel maa være forefaldt, i en Rapport af 12te April [2], fremsat en Antydning af, at Svenskerne nok kunde komme til at gjenoptage sine Tanker om Norges Erobring; men dette klinger dog mere som en Opfordring til Kongen om at forekomme en saadan Mulighed ved at gribe rask til og fremstille sig som Kandidat til den svenske Trone. Et saadant Skridt kunde gjøres ligefrem eller ad Omveie; men i ethvert Tilfælde maatte der gives de Svenske Tilsagn om, at Frederik VI. vilde tilstaa dem „en deres forrige lignende Konstitution“. Maalet, som stod for Christian August, var ogsaa nu, efter hvad han angav for Kongen, det at sammensmelte de tre Folk. Der er en paafaldende Modsætning mellem de Forslag, som Prinsen paa denne Maade gjør Frederik VI., og hvad han til samme Tid maa have vidst om Stemningen i Sverige.

Baron Platens Ankomst til Christiania og de Samtaler, han der

---

[1] SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 36.

[2] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 229 flg.

havde med Prinsen og Grev Wedel, og sandsynligvis ogsaa med andre Medlemmer af den norske Regjerings-Kommission, kunde ikke forblive ubekjendte. Christian August har da ogsaa selv anseet sig nødsaget til umiddelbart efter Platens Afreise at give Frederik VI. Meddelelse om, hvad der ved denne Leilighed skulde være forefaldt mellem ham og den svenske Udsending [1]. Men denne Beretning var aldeles vildledende og i Strid med, hvad der virkelig var foregaaet.

Efter hvad Christian August ansaa det tilraadeligt at lade Kongen vide, skulde Hensigten med Baron Platens Sendelse kun være den at faa Rede paa, hvad Nordmændene og Prinsen selv tænkte om den svenske Revolution. Han berettede i den Anledning først, at Kongens Svar havde stødt Svenskerne, og forklarede videre, at han og hans Omgivelser havde været saa lykkelige at overbevise Platen om, at Sveriges Isolering vilde være de tre nordiske Rigers Undergang, hvilken alene kunde forebygges gjennem en Forening af Rigerne under Frederik VI. Svenskerne havde atter givet Prinsen Beviser paa sin Tillid, og de Komplimenter, som i den Henseende gjordes ham, bevægede ham til som Gjengjæld at forsikre, at saalænge han levede, vilde han vise sig tro mod sine Grundsætninger. I Prinsens tungvindte Sprog maatte dette betyde, at han, for at overtyde Platen om, at han ikke vilde indlade sig paa noget, der stred mod hans Pligter, agtede at holde fast ved den afvisende Stilling, hvori han for Kongen maatte give sig Udseende af at staa. For yderligere at vise Kongen, hvad han mente, tilføiede han, at han havde betydet Platen, at der hverken gjennem ydre Overmagt eller indre Omvæltninger var at tænke paa at forene Norge alene med Sverige uden Danmark; men — ligesom om han var bange for, at Kongen af disse Ytringer skulde faa Mistanke om, at der ogsaa var faldt andre Ord — saa skyndte han sig at tilføie, at der ikke fra Platens Side var fremkommet nogen udelikate eller fornærmelige Udtalelser, der umiddelbart havde foranlediget dette, men at han kun havde ytret sig saaledes for at orientere den anden og forekomme, at han indlod sig paa Forslag, der ikke stemte med de Pligter, der paalaa Frederik VI's General.

Nogle Dage senere sendte Prinsen atter en ny Meddelelse til Kongen, hvori han foreslog denne at sende en paalidelig Mand til Sverige for der at virke i hans Interesse — ja, han henledede endog Opmærksomheden paa sig selv, der havde Popularitet i Sverige, som en Mand, der kunde gaa som Ambassadør til den sammentrædende

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 232 flg.

svenske Rigsdag, naar han blev ledsaget af to Diplomater. Han meddelte ogsaa nu, at Svenskerne indsaa Umuligheden af at vinde Norge ved Erobring [1].

Efter disse Oplysninger fra Prinsens egen Haand, skulde han altsaa under sine Samtaler med Platen have optraadt paa en Maade, der berettigede ham til Kongens fulde Tillid. Ganske anderledes fremstilles det passerede i en Kilde, for hvilken Baron Platens egen Beretning angives som Hjemmel; denne stemmer rigtignok tildels godt overens med, hvad Prinsen selv har fundet at kunne fortælle, men har derhos en Del Tillæg, der viser dennes Handlemaade i et ganske andet Lys [2]. Det synes ikke tvivlsomt, at Platens Beretning her maa tillægges Fortrinnet i Henseende til Paalidelighed.

Ifølge denne Kilde var det Armfelts Hensigt at lade Platen undersøge Prinsens Stemning med Hensyn til Tronfølgen i Sverige, og hvis han var velvillig sindet, da at overtale ham til at modtage et Tilbud om denne. I Christiania blev Platen forekommende modtagen af Prinsen. Men denne udtalte sig kun med Forbehold. Han udtrykte sin dybt følte Taknemmelighed for det Bifald og den Høiagtelse, som

---

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 234 flg. — I sin Apologi (A. IPSEN, *Christian August,* S. 288) ytrer Prinsen herom, umiddelbart efter det S. 210, Note 2, gjengivne Stykke: *„Es glückte mir indess, einen Oberst von Platen, zu gewinnen; er versprach mir, mit Hand und Mund dafür zu handeln. Er hat Wort gehalten, aber dies konnte Nichts wirken aus folgenden Ursachen: Das Betragen unsers Königs gegen den Graf Lövenhjelm, das mit Verbesserungen erzählt ward; einige wahr oder unwahr, aber planmässig ausgestreute Sagen von geringschätzigen Ausdrücken unsers Königs gegen die Schwedische Nation; mit Hogartschem Pinsel entworfne Schilderungen seiner Umgebungen, des modus procedendi u. s. w. die Hersendung des Herrn von Kaas, der sich auch damals in Gothenburg betrank und den ihm unbekannten Schweden seine geheimsten Gedanken und nicht freundlichen Bemerkungen über hiesige Beamten mittheilte, der als ein Vertrauter des Königs bekannt war; der Einfluss des Schwedischen Adels, den das Schicksal des Holsteinischen und Dänischen Adels schreckte — und der sorgfältig das Verfahren der Dänischen Regierung in Hinsicht der Privilegien und Rechte der einzelnen Individuen ausforschte und ausbreitete; der Zustand der Dänischen Finanzen; das Wankende in den Beschlüssen des Dänischen Cabinets etc. etc. — brachten eine so allgemeine Stimmung hervor, die mit dem so sorgfältig erneuerten Nationalhass gegen die sogenannten Jüten keinen Erfolg aller Bemühungen möglich machte. Die Erfahrung lehrt, dass Nationen, die mit Tapferkeit gegen einander fochten, dadurch, dass sie sich gegenseitig Achtung abnöthigten, gewöhnlich mit einer gegenseitigen Zuneigung endigten; hätten die Dänen einen der beiden Winter benutzt, — wenn auch nur auf kurze Zeit und sich durch ihren Muth und das Talent ihrer Anführer dort Achtung erworben, — dann bin ich überzeugt, dass der Zweck leicht erreicht worden wäre. —“*

[2] SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 37—43; smlgn. S. 361.

vistes ham fra Sverige, men sagde tillige, at de tre skandinaviske Kroners Forening maatte seire over enhver Betænkelighed; han elskede Sverige, han ønskede at se det lykkeligt; men efter hans Overbevisning gaves der kun en eneste Maade, hvorpaa dets Tilværelse kunde betrygges, og dette var ved at glemme Fortiden og vælge Frederik VI.

Herom vilde Platen ikke høre. Han paaberaabte sig den store Forskjel mellem Svenske og Danske i Henseende til Samfundsindretninger, Sæder og Nationalkarakter, den gamle mislige Erfaring fra Kalmar-Unionens Dage og alt, som siden havde givet Nationalhadet Næring. Da han ikke paa eget Ansvar evnede at afgjøre noget, der kunde fremkalde en Forandring i de Forudsætninger, under hvilke han var udsendt, kunde han ikke gjøre andet end paa ny at opfordre Prinsen til at rette sig efter den svenske Nations Ønsker. Men Christian August stod fast ved sin første Bestemmelse og foreholdt Platen alt, hvad der stillede sig i Veien for, at han selv kunde modtage Tilbudet om at blive valgt: der var de gamle Minder, som knyttede det svenske Folk til det afsatte Dynasti, Usikkerheden af den Beslutning, som Rigsdagen kunde komme til at fatte om Tronfølgen og om Forfatningen, Napoleons Tilbøielighed til at foretrække Frederik VI. og hans egen Stilling som General i dennes Tjeneste, medens Krigen endnu varede. Af alle disse Grunde kunde han ikke høre paa de svenske Forslag uden at henskyde Spørgsmaalet til sin Suveræns Afgjørelse; uden denne kunde Prinsen intet gjøre, og han var for alle Tilfælde bestemt paa at underkaste sig, hvad Kongen agtede at bestemme.

Paa denne Maade syntes Platen ikke at vinde noget hos Prinsen. I Stedet vendte han sig til hans Omgivelser og fandt der et villigere Øre hos Grev Wedel, hos Peder Anker, hos Rosenkrantz m. fl. Grev Wedel ytrede, at man i Sverige blot skulde handle raskt og om muligt vælge Prinsen enstemmig, for at faa se, hvilken Indflydelse dette vilde have paa hans Beslutning. Alle de tre nævnte norske Herrer skal derhos have sagt, at Prinsen i sin nuværende Stilling neppe kunde udtrykke sig anderledes, end skeet var.

Maaske har de ogsaa efter Platens første Samtale trængt mere ind paa Prinsen og søgt at bevæge ham til at give et mere imødekommende Svar. Ialfald viste det sig snart, at han blev medgjørligere overfor den svenske Udsending, og Dagen før dennes Afreise fra Christiania havde de en ny Samtale i et Selskab paa Bogstad, hvorunder Prinsen endelig lod sig bevæge til at give et betinget Løfte. De talte ved denne Leilighed meget sammen, og Platen, som nu var mere ivrig end nogensinde

før, søgte at overtale Prinsen til at give et bestemt Løfte, — men længe forgjæves. Da Øieblikket nærmede sig for Afreisen, bad Platen Prinsen følge med ind i et Kabinet, — det saakaldte blaa Kabinet, der ligger i Bygningens sydøstlige Hjørne, og her gjorde han sit sidste Forsøg. Han havde allerede før hos Prinsen mærket Frygt og Had mod Rusland, og deraf vilde han nu benytte sig. Saa fremholdt han for Prinsen alle de Farer, som truede Norge, naar først Sverige var bukket under for den russiske Overmagt, og spurgte, om man i Norge vilde tillade Sveriges Undergang for selv at falde som et Offer for „Barbarerne“. Dette gjorde et stærkt Indtryk paa Prinsen: „Nei,“ raabte han, „nei og endnu en Gang nei! hellere skulde jeg søge et Tilflugtssted i Amerika.“ Platen saa, at han nu kom i en stærk Bevægelse, og trængte paa, idet han med Taarer i Øinene bad Prinsen ikke længer at vægre sig ved at give ham et gunstigt Svar.

Da gav Prinsen efter. Bevæget omfavnede han Platen og sagde: „Jeg ønsker Sverige alt muligt godt; jeg høiagter dette tapre og ulykkelige Folk, og det ædle Tilbud, som det nu gjør mig, skjænker det en evig Ret til min Taknemmelighed; da De anser det umuligt, at Kongen af Danmark kan komme paa Tale, saa lover jeg Dem at udtrykke min Tanke, saasnart Freden er bleven sluttet. Om Kongen af Danmark giver mig Tilladelse dertil, skal jeg med Glæde modtage Deres Tilbud. Dette er alt, hvad min Samvittighed og min Pligt giver mig Ret til at love Dem.“

Da Platen efter denne Ytring forlod Kabinettet, traf han i det nærmeste Værelse Grev Wedel, som tog ham afsides og spurgte, om Prinsen havde lovet, hvad man ønskede. Da Platen fortalte, hvad Prinsen havde ytret, svarede Grev Wedel: „Gjør da alt muligt for, at Stænderne kan vælge ham! Det er det eneste og det sikreste Middel til at bestemme ham.“ Mellem Grev Wedel og Baron Platen var fra dette Samvære grundfæstet et paa personlige Sympatier og paa Fællesskab i politiske Anskuelser bygget Venskab for Livet, der straks fik sit Udtryk deri, at de fra nu af var „Brødre“, — at de tiltalte hinanden med „Du“.

Denne vigtige Samtale maa have fundet Sted den 20de eller 21de April. Den følgende Dag, senest den 22de April, reiste den svenske Udsending tilbage til Göteborg, hvor han afgav sin Beretning til Armfelt. Han fortsatte derefter Reisen til Stockholm, hvor han indtraf umiddelbart, forinden den Rigsdag traadte sammen, der skulde bestemme over Sveriges Fremtid og bl. a. vælge den tilkommende Konge og Tronfølger. Ogsaa Armfelt reiste til Stockholm, for at være tilstede under

Rigsdagen. Her havde han om Aftenen den 4de Mai en Sammenkomst med den derværende engelske Chargé d'affaires, Foster, af hvilken denne har leveret et længere Referat i en Indberetning, som han den paafølgende Dag afsendte til sin Regjering[1].

Armfelt nævnte for Foster de samme Nordmænd, hvis Navne vi allerede kjender, som de, der ønskede at rive sit Land ud af Forbindelsen med Danmark, nemlig Grev Wedel, Rosenkrantz og Anker. Grunden var den, at Foreningen med Danmark ved at bringe Norge op i Krigen med England havde ødelagt hele dets Handelsliv og dermed stanset en af de vigtigste Næringsveie for Norges Indbyggere. Platen var sendt til Christiania under Paaskud af at forhandle om Fangernes Udveksling. Under sit Ophold i Christiania havde han havt gjentagne Samtaler med de tre nævnte Nordmænd og adskillige andre, hvilke samtlige udtalte sin ubetingede Tillid til Selvstændighedstankens Fremgang. Men de havde dog tilføiet, at den Rolle, som Sverige vilde komme til at spille i Underhandlingerne med Frankrige og dette Lands Bundsforvante, nødvendigvis maatte blive afgjørende. Om Sverige blev nødsaget til at bøie sig i enhver Henseende under Frankriges Vilje, da kunde en forenet dansk-fransk Hær marschere ind paa svensk Grund og tilintetgjøre deres Forehavender. Men hvis Sverige derimod stod fast og forpligtede sig til at negte en saadan Gjennemmarsch for at angribe dem, saa skulde de se sig istand til at gjennemdrive sin Selvstændighed og indgaa i Forening med Sverige.

Efter Armfelts Forklaring for Foster — og den maa her tillægges en vis Vægt — havde Christian August lige til ganske nylig været stemt for den danske Regjering, hvorfor man ikke tidligere havde kunnet omtale denne Plan for ham. Men saa var Prinsen kommen i en skarp Meningsudveksling med den danske Styrelse, hvortil Armfelt for øvrigt ikke opgav nogen Grund, og man haabede, at et aabent Brud skulde blive Følgen deraf. Saafremt Selvstændighedsplanen lykkedes, vilde man foreslaa Christian August at overtage Regjeringen.

Da Hovedformaalet med den paatænkte Forandring var at ophjælpe Landets Handel, hvilket bedst kunde ske med engelske Skibe og under engelsk Beskyttelse, saa betragtede Nordmændene et Forbund med England som det vigtigste Middel til at opnaa, hvad man ønskede; de havde derfor udtalt Ønske om, at der maatte komme en engelsk Agent til Christiania for at skaffe sig nærmere Underretning om Forholdene

[1] SCÆVOLA, *Utländska diplomaters minnen från svenska hofvet*, S. 52 flg. og 65.

og træffe Aftale om, hvad der burde gjøres for ufortøvet at forsyne Norge, hvis Kornforraad ikke antoges at kunne række længere end til Midten af Juni. Baron Armfelt støttede dette Ønske, og henstillede til Foster at følge den Opfordring, der saaledes var udgaaet til ham; men det lykkedes ham ikke at overbevise Englænderen om det grundede i disse Forhaabninger. Tværtimod, denne stillede sig temmelig tvivlende til dem, uagtet han rigtignok ansaa Sagen for at være af den Vigtighed, at den hurtigst mulig fortjente en udførlig Beretning til Udenrigsministeriet i London.

Fosters Meddelelse om, hvad der foregik i Samtalen mellem ham og Armfelt, er utvivlsomt af Vigtighed, forsaavidt den tjener til at bekræfte Paalideligheden af, hvad der allerede er bekjendt fra andre Kilder, og yderligere udfylder dette; men hvad der synes endnu vigtigere, er det, at den rimeligvis bringer Forklaringen paa, hvad der bragte Christian August til at opgive enhver Tilbageholdenhed og udtale sig med en Aabenhed, der ikke kunde misforstaaes. Allerede den fra Platen stammende Beretning viser, at der foregik et Omslag i Prinsens hele Holdning i de Dage, hvori han havde Anledning til at se denne; men det er neppe grundet, naar Platen har troet at finde en tilstrækkelig Forklaringsgrund i, hvad han fremførte om den fra Rusland truende Fare. Den Armfeltske Beretning søger derimod med utvivlsomt større Føie Omslagets Aarsag i Prinsens forandrede Forhold til den danske Regjering og antyder, at der her i den allersidste Tid var forefaldt noget, om hvilket hans Omgivelser endog tænkte sig Muligheden af, at det kunde foranledige et aabent Brud mellem ham og Kongen. Men efter alt, hvad der hidtil var foregaaet, kan ikke dette have været noget andet end Bebudelsen af, at Kaas skulde komme til Norge og træde ind i Regjerings-Kommissionen, — med hele den deri liggende Udtalelse af Mistillid til Prinsen og hans norske Omgivelser. I Stedet for at lægge Baand paa Prinsen, bragte denne Forholdsregel ham kun til at indlade sig dybere med sine svenske Forbindelser. Dette blev altsaa den første Virkning af Kaas's Sendelse.

Skridt for Skridt havde Christian August viklet sig ind i det Net, der snart helt skulde lukke sig om ham. Han kunde rigtignok sige til sig selv, at han ikke var nogen Forræder, at han ikke havde gjort noget for at rive Norges Rige ud af Frederik VI's Hænder, og at han blot var villig til at modtage Valget under Betingelser, der ikke medførte Brud paa Tro og Love. Men han kunde alligevel ikke skjule for sig selv, at den Mistanke fra Kongens Side, der var kommen tilsyne,

ogsaa var vel begrundet, og at hans egen Holdning havde givet Mistilliden rig Næring. Han kunde ikke længere staa aaben og ærlig for Kongen, men maatte vedgaa, at han selv for en væsentlig Del gjennem egen Skyld havde bragt sig i den Stilling, hvori han var kommen, idet han havde været altfor modtagelig for de lokkende Røster, der havde lydt til ham angaaende det svenske Tronfølgervalg, samtidig med, at han havde lovet Frederik VI. at arbeide for dennes Valg. At gjøre Kongen Rede for det Løfte, han nu havde givet Baron Platen, var umuligt, ligesaa lidt som han kunde nævne de Forudsætninger, under hvilke det var givet. Han kunde ikke forklare for Kongen, at han gjerne vilde arbeide for dennes Valg, men at det var en Umulighed at sætte det igjennem, og at han derfor selv havde erklæret sig villig til at modtage Valget. Han kunde endnu mindre forklare, at Baron Platen, Grev Wedel, Peder Anker, Rosenkrantz o. a. ikke alene vilde se ham bære Sveriges, men ogsaa Norges Krone; det var ikke nogen Undskyldning for ham at sige Kongen, om dette havde ladet sig gjøre, at han ikke selv vilde gaa længere end til at modtage Valget i Sverige, men aldrig yde sin Medvirkning til at løsrive Norge fra Danmark.

Med alt, hvad der til dette Øieblik var sagt ham af Svensker og Nordmænd, — med alt, hvad han vidste om den i begge Lande herskende Stemning, skulde Prins Christian August havt det klart for sig, at hans Valg til svensk Kronprins ikke tænktes som en isoleret Handling, og at det næste Skridt vilde blive at skille Norge fra Danmark. Han vidste, at de Nordmænd, der havde sat sit Haab om Fædrelandets Redning til en Opløsning af Unionen med Danmark, ogsaa agtede at sætte hans folkekjære Navn paa sin Fane, ved Siden af Norges Uafhængighed og Foreningen med Sverige. Alt dette har Christian August ganske godt kjendt, og han har dog maaske fremdeles villet tvinge sig selv til at tro, at hans Valg kunde sættes igjennem i Sverige, uden Brud med hans Pligter som Frederik VI's kommanderende General i Norge. Han har maaske endnu troet, at han ikke havde andre Hensyn at tage, end at han for at undgaa mere Snak, foreløbig kunde tie for Frederik VI., og at han fremdeles kunde bringe denne et stort Offer, omend i en noget anden Form end den oprindelig tænkte. Men den, der i et afgjørende historisk Øieblik ikke kan se klarere end Christian August, og som kan tænke sig Muligheden af at naa et stort Maal gjennem Fortielser og falske Skridt, kan ikke hævde en selvstændig politisk Holdning, men maa finde sig i at ledes af andre. Christian August blev da som Politiker et Redskab i Hænderne paa Mænd, som med ganske anden

Klarhed og Fasthed forstod at forfølge sine udstukne Maal. Men ogsaa disse Mænd fik at føle, hvor usikkert det var at benytte som Redskab en Mand med hans Natur.

I Øieblikket var Christian August bunden ved Løfter til flere Sider. Man havde hans Tilsagn i Kjøbenhavn, i Stockholm, i Christiania; men hvor kunde der stoles paa ham? Christian Augusts Karakter var ikke uærlig; men den var svag, og i denne Svaghed, der lod ham give Løfter, baade hele og halve, til alle Sider, laa Grunden til hans store Feilgreb. Han har troet at kunne arbeide for Nordens Enhed i en anden Form, naar han selv modtog Valget i Sverige, enten ved en fremtidig Resignation eller ad andre fredelige Veie, uden at ville forstaa, hvor lidet han selv magtede at bestemme dette. Det vilde blive andre, som i det afgjørende Øieblik maatte komme til at raade. Han selv kunde blot opnaa at indvikle sig i Modsigelser og Fortielser, der tilsidst kunde blive mest trykkende for ham selv.

Hvad der nu først af alt maatte forties, var Grev Wedels og andre Nordmænds Fremtidsplaner, i hvilke Prinsen var indviet. Gjennem sin Handlemaade i Aaret 1809 og senere blev Wedel i Danmark, fra Kongen og nedover, stemplet som Forræderen, der svigtede de helligste Forpligtelser mod en Konge og en Regjering, til hvilken han desuden var bunden ved den intimeste Fortrolighed og Tillid. Fra Enevoldskongens og hans Omgivelsers Standpunkt var denne Dom naturlig og kan kaldes berettiget.

Men dette bliver ikke Historiens Dom.

Ligesaa lidt som der kan reises Bebreidelser mod Adlersparre og Adlercreutz, fordi de i Marts 1809 ved sine dristige Handlinger reddede Sverige fra Undergangen gjennem Gustav IV. Adolfs Fjernelse, — ligesaa lidt kan en saadan Bebreidelse rettes mod Grev Wedel og de med ham ligesindede Nordmænd, fordi ogsaa de omgikkes med lignende Tanker og vilde redde sit Land og betrygge dets Fremtid ved Skridt, der kunde komme til at koste Frederik VI. hans Trone.

Hensynet til Frederik VI. og Hensynet til Norge stod mod hinanden. Var Norge, historisk og nationalt, kun en Provins af denne Enevoldskonges Rige, var Monarkiet en historisk og etnografisk Enhed, da var der kun at tage Hensyn til dette og til dets Styrer. Men var Norge beboet af et Folk, der havde sin egen Udvikling, og som i Fremtiden kunde komme til at følge sine egne Veie, — var dette Land ikke en dansk Provins, men et eget Rige, da var det berettiget at lade Hensynet til dets Bedste blive det overveiende. I dette Tilfælde

maa Grev Wedels Handlemaade sees i det samme Lys, hvori den historiske Forskning betragter andre Mænd, der har arbeidet i samme Aand som han. Tiltrods for hans Stilling som Christian Augusts Kollega i Regjerings-Kommissionen, var der dog en væsentlig Forskjel, og Prinsen kunde ikke paaberaabe sig de samme Hensyn som Grev Wedel.

Greven var Nordmand og nærede en glødende Kjærlighed for Norge. Naar han saa sit Land udsat for at gaa tilgrunde, som en Følge af de Forpligtelser, Foreningen med Danmark paalagde det, uden at lysere Udsigter vilde aabne sig, da kunde hans Fædrelandssind nok sige ham, at Forholdene stedse mere kom at ligne Stillingen i Sverige i Marts 1809. Her maatte, saa mente han, handles med Raskhed for at skaffe Landet Frihed, Fred med England og Sverige og Redning fra den truende Hungersnød. Hans Planer gik langt. Christian August var imidlertid den nødvendige Forudsætning for deres Gjennemførelse, og om han skulde nøle med at tage de Skridt, der blev Konsekvensen af hans Tilsagn, maatte Grev Wedel være forberedt paa at skyde ham frem. Kongen var varslet. Han havde vist de „store Beslutninger“ fra sig. Men hvilken historisk Personlighed havde han ikke været, hvis han havde lyttet til de Røster, der lød til ham fra Norge! Nu var det for sent.

Hvilke Midler Grev Wedel nu, da han mente sig fri fra Hensynet til Kongen, i det enkelte har tænkt sig anvendte for at sætte sine dristige Fremtidsplaner igjennem, er og vil sandsynlig altid blive en Hemmelighed. Med Støtte i flere af Landets indflydelsesrigeste Mænd og som Medlem af Regjerings-Kommissionen, havde han imidlertid enkelte af de bedste Forudsætninger paa Haanden, og det kan ikke heller betvivles, at han har gjort sikker Regning paa Hærens Tilslutning, gjennem den Tryllekraft, der laa i Christian Augusts Navn. Allerede derved blev Prinsens Medvirkning saa nødvendig. Paa den anden Side lader det sig ikke negte, at Planen har et Præg af det æventyrlige ved sig, og at den mere maatte være bygget paa Haabet om straks at rive alle med, ved den første Reisning i Fædrelandets og Prinsens Navn, end paa forudgaaende Bearbeidelse af Stemningen; Grev Wedel har maaske i det ungdommelige Overmod, hvormed han nu betragtede alle Kongens Foranstaltninger, undervurderet den Modstandskraft, det gamle havde. Foreningen med Danmark var ikke styrket ved noget Tvangsbaand; den havde ingen bedre Støtte end Folkets indgroede Hengivenhed for Kongehuset og Broderriget. Men denne Hengivenhed var et stærkt

Baand, saa stærkt, at det let kunde stanse selv et vel forberedt Reisningsforsøg. Sandsynligvis har ogsaa Grev Wedel, da han først indlod sig i disse Fremtidsplaner, overvurderet sine Landsmænds Evne til kraftig Handling i det afgjørende Øieblik. Forudsætningen for Planernes lykkelige Gjennemførelse maatte jo netop være en selvstændig Reisning fra norsk Side.

Men meget af det æventyrlige, der er knyttet til Grev Wedels Planer for Landets Fremtid, vil tabe sig, naar det viser sig, at han ogsaa omhyggelig har taget Hensyn til de ydre politiske Forhold. Grev Wedel og hans politiske Venner indlod sig ikke med Svenskerne uden at stille sine Betingelser, og disse Betingelser var Englands Anerkjendelse af Foreningen og dette Lands Understøttelse. Forat Foreningen skulde komme istand, var det saaledes forudsat fra norsk Side, at Sverige maatte opretholde sin Allianse med England og undgaa en Tilslutning til Frankrige, hvis Keiser var Frederik VI's bedste Støtte. Saafremt Sverige kunde slippe for at antage et nyt System, var der Mulighed for en Forening; det maatte da være blevet dennes nærmeste Følge, at den norske Hær var kommen den svenske tilhjælp i dens Kamp mod Russerne, medens Norge befriedes for Blokaden og opnaaede uhindret Korntilførsel. Fra norsk Side var altsaa den hele Beregning forsaavidt klogt opgjort, under Hensyntagen til de ydre politiske Forhold; men alligevel laa netop her det svage Punkt ved disse Foreningsplaner. Thi Svenskerne havde intet høiere Ønske end at opnaa Freden, og dette kunde alene ske ved at antage et fuldstændig nyt System, med Tilslutning til Frankriges og Ruslands Politik.

XII.

PRINS CHRISTIAN AUGUST OG GREV WEDEL, MAI TIL JULI 1809.

April Maaned nærmede sig allerede mod Enden, og endnu havde ikke Christian August, tiltrods for sine Forhandlinger med Svenskerne, fremlagt Bevis for Kongen paa, at han virkelig havde udrettet noget til bedste for hans Valg. Da indfandt FREDERIK JULIUS KAAS sig i Christiania for der paa Kongens Vegne at undersøge Forholdene og som Medlem af Regjerings-Kommissionen kontrollere sine nye Kollegers Færd.

Oprindelig skal det have været Kongens Tanke at lade Kaas overtage den ikke paa lange Tider besatte norske Statholderpost. Han vilde i dette Tilfælde være bleven Prinsens Overordnede; det var endog, efter hvad der berettes, paatænkt at overdrage ham en særlig udstrakt Myndighed, der kunde passe for de særegne Forhold, under hvilke han blev sendt til Norge. Denne Plan blev imidlertid opgiven, uvist af hvilken Grund, og Kaas, hvem Statholderposten allerede var stillet i Udsigt, maatte saaledes nøies med den lavere Stilling som midlertidig Stiftamtmand i Grev Moltkes Sted, hvilket hos ham skal have fremkaldt en stor Skuffelse[1]. Prinsen blev nu hans Overordnede, da han

---

[1] Man har (*Aalls Erindringer,* 2. Udg., S. 187) været i Tvivl om den rette Dag for Udnævnelsen, da denne er udeglemt i *Collegialtidende* for 1809. Den maa imidlertid være af 12te April (S. 229, Note 2). — Ifølge en Note af J. CHR. BERG til CHR. A. BERGHS kortfattede Levnetsbeskrivelse af Darre i *Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie,* V, S. 174, skal det have været Darre, som „ved sin mundtlige Beretning om Tingenes Tilstand“ fik bevirket, at Kaas ikke blev Statholder. Dette er imidlertid umuligt, idet Darre først samme Dag, som Kaas blev udnævnt, afreiste fra Christiania. Dermed maa den hele

vedblev at staa som Regjerings-Kommissionens Præses, og Kaas saa sig indskrænket til at øve en kontrollerende Virksomhed, mere i det skjulte. Paa Grund af sin høie Rang blev han dog ialfald den anden næst efter Prinsen, ogsaa inden Kommissionen. Tilliden mellem Regjerings-Kommissionens to første Medlemmer var saaledes fra Begyndelsen af undergravet. Hvad der end yderligere kunde forværre Stillingen, var Kaas's Løsmundethed, i Forbindelse med hans Tilbøielighed til at drive Politik paa egen Haand. Hvad den førstnævte Egenskab angaar, saa paastod ialfald enkelte af hans samtidige, at den blev forøget ved en lidet behersket Lyst til i godt Lag at se for dybt i Flasken, — en Svaghed, som i hans Stilling var meget farlig, navnlig med det delikate Hverv, der nu var ham overdraget. Derimod havde Kaas en meget stor Fordel i det udstrakte Kjendskab, han fra sin tidligere Embedsvirksomhed i Norge besad til Forholdene i Christiania og de nærmest tilstødende Egne, hvor han 1783—1802 havde beklædt forskjellige høiere Stillinger, som Assessor i Overhofretten, Magistrats-Præsident og Stiftamtmand. Han havde desuden i Norge gjennem Giftermaal erhvervet sin betydelige Formue og i nogen Tid været knyttet endnu nærmere til Landet, som stor Eiendomsbesidder. Nu vendte han, i en Alder af femti Aar, tilbage under høist eiendommelige Forhold.

Allerede i Kjøbenhavn synes Kaas at have udtalt sig paa en uforsigtig Maade om Prinsen. Han havde ialfald der et voldsomt Sammenstød med dennes Broder, Hertugen af Augustenborg[1]. Paa Reisen gjennem Sverige fortsatte Kaas paa samme Maade og begyndte at drive Politik paa egen Haand. Han havde fra Helsingborg til Göteborg Følge med Ritmester Geijer ved de Mörnerske Husarer, der var født i Verme-

Historie om Darres Indflydelse falde bort. Saafremt der skulde ligge noget virkeligt deri, maatte det være saaledes at forstaa, at det efter Kaas's Afreise kunde have været paa Tale at give ham en høiere Stilling i Norge, og at ved denne Leilighed Darre var bleven taget med paa Raad. Men da havde man jo i Kjøbenhavn de fra Kaas modtagne Indberetninger at holde sig til, saaledes at det var aldeles overflødigt at henvende sig til Darre, — og desuden er det ikke meget sandsynligt, at Frederik VI. og hans Ministre, naar der var Tale om at kontrollere Christian August, netop skulde have rettet sig efter Raad fra dennes personlige Ven. — Den Form, som var valgt for Kaas's Sendelse til Norge, kritiseres stærkt af RÆDER, III, S. 417 flg. Denne Forfatter finder, at naar Kongen havde Mistanke til sin kommanderende General, da skulde han blot have kaldt ham tilbage: *„En saadan Handlemaade vilde i det Mindste have tilkjendegivet Regjeringens Kraft og faste Villie. At dette ikke skete, er en beklagelsesværdig Svaghed.“*

[1] WEGENER, S. 105.

land, og saaledes efter Kaas's Mening „halv Nordmand". Med denne samtalede han om de politiske Forhold og troede at finde ham gunstig stemt for sine Meninger. For øvrigt talte han med mange og kom til det Resultat, at de fleste tilhørte de indre Partier, der var opstaaede eller holdt paa at danne sig, men at der gaves nogle faa, som forstod, at de af de seneste Begivenheder kunde drage de muligst lykkelige Følger for Sverige ved at tilraade en Forening med Danmark og at overdrage den svenske Krone til Frederik VI.

I Göteborg traf Kaas Samuel Bagges 66aarige Fader, Overdirektør Bagge. Denne nævnte for ham de Betænkeligheder, som mange i Sverige havde mod den af ham forfægtede Forening. Den første af disse var Hensynet til, at Frederik VI. ikke havde nogen Søn, hvorimod man var bange for at se Prins Christian Frederik paa Tronen, da hans daværende Gemalindes daarlige Rygte kun var altfor godt kjendt i Sverige. Dernæst gik man ud fra, at Frederik VI. ikke vilde modtage den svenske Krone uden paa Betingelse af, at han fik den med den samme Suverænetet, som han havde i sine to ældre Riger. Kaas forlangte derom nærmere Forklaring, og Bagge sagde da, at naar Sverige beholdt sin Rigsdag med Stænder og Folkets Ret til at beskatte sig selv, — eller efter hans Forklaring de Rettigheder, som vare sikrede ved Regjeringsformen af 1772 og Sikkerhedsakten af 1789, vilde man være tilfreds. Hertil gav Kaas det forbeholdne Svar, at han ikke kjendte sin Konges Mening med Hensyn til Sveriges indre Anliggender, men dog gik ud fra, at der i dennes Karakter laa tilstrækkelig Sikkerhed for, at han kun vilde modtage den svenske Krone i den Hensigt at befæste Sveriges Lykke og Rolighed i Forbindelse med hans øvrige Staters, men ingenlunde at tiltvinge sig Magt og Rettigheder, i Strid med det svenske Folks medfødte Forestillinger.

Med Armfelt talte Kaas i Göteborg tre forskjellige Gange. I mere end een Henseende var der Berøringspunkter mellem disse to Mænd, begge ægte Børn af det attende Aarhundrede. Kaas følte sig ogsaa tiltrukken af Armfelt og fandt i ham en behagelig Mand, uden dog at komme paa det rene med hans Hensigter. Han synes imidlertid at have antaget, at Armfelt vilde arbeide for Frederik VI. Men Kaas ansaa ham dog for at være en altfor letsindig Mand til at kunne spille nogen virkelig Rolle eller holde et fast Program[1]. Kaas maa for øvrigt

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 239, Noten, og RÆDER, III, S. 425 flg. Mellem Tilhængerne af den skandinaviske Forening nævnes i Breve fra hin Tid hyppig Grev Ruth; smlgn. WEGENER, S. 340 flg. I den ældre Udgave,

i sine Samtaler med Armfelt, Bagge og andre svenske Mænd have udtalt sig med en Mangel paa Hensyn, der var overraskende hos en Mand i den betroede Stilling, hvori han nu befandt sig. Men hans Indberetninger til Frederik VI. indeholdt naturligvis intet derom.

Fra Göteborg fortsatte han sin Reise til Christiania og ankom til denne By 29de April[1]. Faa Dage senere, den 4de Mai, tog han Sæde i Regjerings-Kommissionen, i hvis Forhandlinger han fra nu af blev en flittig og virksom Deltager[2].

Mellem sine nye Kolleger har Kaas neppe fundet den mest velvillige Modtagelse. De vidste jo alle, hvorfor han kom til Norge, og forsaavidt de var indviede i de senest førte Forhandlinger, havde de saa meget mere Grund til at se med Mistanke paa Frederik VI's ny ankomne Repræsentant. Misstemningen var sandsynligvis allerede i Forveien vakt, da Underretningen om den nye Udnævnelse var indløben, og da Regjerings-Kommissionen samtidig dermed, den 18de April, modtog en kongelig Befaling, hvorefter den fra nu af skulde indsende en ugentlig Rapport over sine Forhandlinger[3], blev Stemningen neppe bedre. Ogsaa mellem Prinsen og Kongen er der sandsynligvis ganske kort efter opstaaet en ny personlig Misstemning, i Anledning af den besynderlige, næsten

---

I, S. 266, Note 1 er der trykt et Brudstykke af Armfelts Brev til Hertug Carl af Södermannland, Venersborg 27de April 1809. Smlgn. SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 37 flg.

[1] *Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie,* V, S. 174, Noten.

[2] I Deliberations-Protokol, No. 6, Fol. 199 anføres under 4de Mai følgende: *„Hans Excellence Kancelliepræsident Kaas fremlagde Hans Majestæt Kongens allernaadigste Udnævnelse af 12 April 1809, at indtræde som Medlem af den Kongelige interimistiske Regjeringscommission for Norge.“* — Kaas mødte derefter i Kommissionens Møder 8de, 10de, 13de, 15de, 18de, 20de, 25de og 28de Mai, 1ste, 5te, 8de, 15de, 22de, 26de og 29de Juni. Christian August (smlgn. S. 188, Note 2 og de der gjorte Henvisninger) har været tilstede i følgende Møder, 1ste, 5te, 7de, 8de, 10de, 12te, 13de, 17de, 19de, 20de, 22de, 24de, 26de, 27de og 29de April, 1ste og 4de Mai, samt derefter i de samme Møder som Kaas, til og med 25de Mai, hvorpaa han var fraværende den 28de, ligesom han havde været borte 15de April. I Juni var han tilstede i de samme Møder som Kaas. Grev Wedel var i April nærværende i de samme Møder som Prinsen, og derhos i Mødet den 15de, altsaa i alle Møder, som Kommissionen da holdt. I Mai var han fraværende i et eneste Møde, den 13de, men ellers tilstede i alle de ovenfor nævnte, fra den 1ste til den 28de. I Juni var han nærværende i alle Møder sammen med Prinsen og Kaas. — Af Kommissionens Protokoller sees, at der efter Kaas's Ankomst er foretaget nogle Forandringer i dens Forretningsorden, der maa skyldes ham. Som gammel rutineret Embedsmand kan Kaas nok have fundet meget at udsætte paa den Forretningsorden, Kommissionen paa egen Haand havde opgjort sig.

[3] Deliberations-Protokol, No. 6, Fol. 172.

holdningsløse Maade, hvorpaa Frederik VI. nu behandlede Christian August.

Kongen havde den 18de April takket for den Iver, som Prinsen udviste for de tre Rigers Forening, men tillige fremholdt, at han, saalænge han ikke kjendte sine allieredes Mening, maatte være meget forsigtig for ikke at kompromittere sig. I dette Brev gik han tillige ind paa de samme Tanker, Prinsen selv havde fremsat i et Brev af 12te April om Nødvendigheden af at foretage et direkte eller indirekte Skridt i Sverige. Kongen mente nu, den 18de, at man maatte se at faa alt saadant afgjort, forinden Rigsdagen traadte sammen, hvilket dog forekom ham vanskeligt. Men kunde man faa en Afsending til Rigsdagen, vilde dog Sagen kunne klares, blot han kunde være sikker paa sine allierede. Han lagde nu det Hele i Christian Augusts Haand og paalagde ham, om han ansaa det muligt, „da at indlede alt til et frivilligt Tilbud“[1]. Et saadant Brev, skrevet seks Dage efter det, der meldte den for Prinsen krænkende Beslutning om at sætte Kaas ved hans Side, tager sig høist besynderlig ud. Christian August opfattede Svaret, som om det indeholdt en Billigelse af de Planer, han havde været inde paa i sine foregaaende Breve, og foreslog derfor nu, at Kongen skulde sende ham til Sverige som Ambassadør, ledsaget af to Diplomater[2]. Men dette vilde ikke Kongen gaa ind paa, og han gav Prinsen et bestemt Afslag[3]. Tiltrods for sin Høflighed i Formen, maatte dette Svar, der sandsynligvis ankom til Christiania 10de eller 11te Mai, virke stødende ikke alene paa Prinsen, men ogsaa paa dennes norske Omgivelser. Dertil kom endnu, at Kongen i det samme Brev omtalte sit Forhold til Sverige paa en Maade, der maatte overbevise de mindst klarsynede Mænd om, at han her intet forstod. De Svenske skulde med Tvang, ved Frygt for at miste store Dele af sit Land, drives til at vælge ham, hvis de ikke vilde modtage en Konge af den russiske Keisers Naade. Frederik VI. følte sig nu som den, der var aldeles ovenpaa, og uagtet han oftere for Prinsen betonede, hvor vigtigt det var at undgaa overilede Skridt, saalænge intet var bekjendt om de allieredes Mening, saa har han dog selv anseet det for givet, at disse vilde bistaa ham, naar det gjaldt om at erhverve hele Sverige eller at plyndre det for nogle af dets bedste Provinser.

---

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 228 flg.
[2] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 234 flg.
[3] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 237 flg.

Dette var ikke den Broderhaand, som Regjerings-Kommissionen ønskede at række det betrængte svenske Folk. En saadan Tænkemaade, som den Kongen her, ovenpaa de Raad, han havde modtaget fra Norge, lagde for Dagen, forringede hans egne Udsigter, og den formindskede tillige den Mening, Prinsen, Grev Wedel og andre kunde nære om hans Brugbarhed for den store Opgave, som det til en Tid var tiltænkt ham at løse. Det var, som om Frederik VI. selv arbeidede paa at vise sin egen Umulighed som det forenede Nordens fremtidige Styrer.

Kaas var altsaa nu i Christiania og sad i den mistænkte Regjerings-Kommission. Men han optraadte som den, der intet mistænkeligt havde opdaget.

Samtalerne med Armfelt og Bagge synes at have havt en mærkelig Indflydelse paa ham, og han var ved sin Ankomst til Norge — ialfald tilsyneladende — ved deres Fremstilling af Sagernes Stilling bleven overbevist om, at der ikke var foregaaet noget, som ikke enhver kunde være sig bekjendt, og at de Forhandlinger, som havde fundet Sted, havde Frederik VI's Valg som sit Maal. Den tillidsfulde Tone, hvori han skrev, synes ikke at kunne aabne nogen Mulighed for, at den blot skulde være paatagen for at skuffe Prinsen. Thi denne havde Adgang til at se alt, hvad Kaas skrev. Hver Rapport fra Kancelli-Præsidenten til Frederik VI. blev forevist for Christian August og sat i Chifre af de samme Personer, der besørgede Chifreringen af dennes egne Skrivelser. En saadan Opførsel var jo enstydig med at sige til Kongen, at alt var i den bedste Orden, og at der ikke forelaa noget, som kunde berettige til Mistanke. Men ligesaa indlysende er det, at Kaas ikke burde have begyndt med at stille sig i ét saa inderligt Tillidsforhold til den mistænkte, som han nu gjorde. Af det meget mærkelige, som tildrog sig i Aaret 1809, er dette noget af det mærkeligste. Af egen Drift, uden nogen paaviselig Grund, havde Kaas begyndt sin Virksomhed i Norge med at bryde Brodden af den Kontrol, han skulde øve.

Gjennem Christian Augusts Breve til Kongen gaar der en noget anden Tone, der viser, at det ikke var med stor Glæde, Prinsen saa Kancelli-Præsidenten i Christiania. Han lagde ikke Skjul paa, at han følte sig krænket ved Kongens Beslutning om at sende denne til Norge, og han ilede med at forklare Kongen, at dette almindelig opfattedes som et Tegn paa, at han nærede Mistro til den norske Regjerings-Kommission. Denne var, saa paastod Christian August, der dog bedre end nogen anden vidste, hvad der var foregaaet, aldeles ugrundet, og han haabede, at Kongen med Tiden nok skulde blive beroliget; selv

vilde Prinsen gjøre alt for at bortrydde de overdrevne og feilagtige Forestillinger, som var fremkaldte ved Kaas's Sendelse[1].

Inden kort Tid var Kaas — ialfald tilsyneladende — aldeles vunden af Prinsen, og ligesom han paa sin Reise gjennem Sverige havde ment at finde en Stemning for Frederik VI., saaledes lod han nu til at staa i den Tro, at det hele Norge, med Christian August i Spidsen, var elektriseret af Ønsket og Haabet om at se de tre nordiske Riger forenede under Kongens Styrelse. Han priste i høie Toner Prinsens Iver for at fremme dette Maal, og Christian August kunde med Selvfølelse henvise til det Skudsmaal, han saaledes havde faaet, som Bevis paa, at hvad der fortaltes i Kjøbenhavn om separatistiske Planer i Norge, var aldeles ugrundet[2]. Hvad skulde Frederik VI. under disse Omstændigheder tro?

Uden at bryde sig om Nærværelsen af den kontrollerende Speider, som foreløbig kunde antages at være beroliget, fortsatte Prinsen sine engang indledede Forbindelser med det svenske Revolutionsparti. Adlersparre, der fremdeles i Stockholm afventede Begivenhedernes videre Udvikling, vekslede derfra Breve med Christian August. Tiltrods for disses Tvetydighed gjorde Prinsen imidlertid Kongen bekjendt dermed gjennem Afskrifter. Hvad der nu stod paa Dagsordenen, var Afslutningen af en mere bindende Vaabenstilstand, hvad Armfelt og andre Svensker med Utaalmodighed afventede. Armfelt havde allerede, inden han forlod Göteborg, givet Oberst Baron C. H. Posse Fuldmagt til at afslutte denne Stilstand med den fra norsk Side bestemte Underhandler, Major Darre, der skulde vende tilbage fra Kjøbenhavn[3]. Posse fik imidlertid ingen kort Ventetid.

Tilnærmelsen var, som det synes, indledet fra svensk Side, hvor Armfelt tidlig havde begyndt at vise allehaande smaa Opmærksomheder mod Nordmændene. Senere maatte Usikkerheden ved den bestaaende Ordning stedse mere paatrænge sig og vække Ønsket om at faa den afløst af en varigere Ordning, hvorunder begge Folks Behov af et mere uhindret fredeligt Samkvem kunde blive tilfredsstillet. Inden Armfelt forlod de vestlige svenske Provinser for at reise til Stockholm, havde han udstedt et Forbud mod, at svenske Krydsere opbragte de

---

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 239 flg.
[2] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 247 flg.
[3] Her kan bl. a. henvises til et i den ældre Udgave, I, 270 flg. trykt, længere fransk Brev, der antagelig er skrevet af Hertug Carl til Armfelt. Smlgn. Ræder, III, S. 425.

Skibe, som var bestemte til Norge. Dette var en betydelig Fordel, forsaavidt der nu alene var at befrygte Opbringelse ved de engelske Skibe, og Regjerings-Kommissionen ansaa sig saaledes med Grund forpligtet til at vise Gjengjæld. Saaledes vedtog den i sit Møde 20de April, at der skulde udstedes et Forbud mod, at norske og danske Krydsere gjorde svenske Priser. Herom blev der under 22de April udfærdiget en Plakat. Uagtet der i denne var truffet det Forbehold, at den kun skulde gjælde, indtil man kunde faa Kongens nærmere Bestemmelse, blev den ikke fra Kongens og hans Regjerings Side hilset med de gladeste Følelser, idet dens Udstedelse ansaaes for overflødig. Kongen lod Prinsen svare tilbage, at det havde været heldigst at lade Plakatens Udstedelse henstaa, indtil Omstændighederne kunde tillade ham selv at afgive en saadan Bestemmelse [1].

Medens Sagerne stod i denne Stilling, bestemte ogsaa Adlersparre sig for at gribe ind og ved at paavirke sine norske Venner mellem Christian Augusts Omgivelser fremkalde en hurtig Afgjørelse. Han opholdt sig fremdeles i Stockholm, og fra denne By lod han nu 28de April Løitnant Carl FORSELL afreise til Norge. Denne skulde overbringe en Skrivelse til Prinsen, der var bestemt til at tjene som det officielle Skilt for Reisen. Men ved Siden deraf medbragte han to meget hemmelige Skrivelser til Grev Wedel og Darre, hvilke for Sikkerheds Skyld skulde være blevne indsyede i Foret paa Forsells Frak [2]. Sandsynligvis naaede den svenske Udsending en af de nærmeste Dage før den 6te Mai frem til Christiania, hvor han ved sin Ankomst traf Grev Wedel, derimod ikke Darre, som paa den Tid endnu ventedes hjem fra Kjøbenhavn. Adlersparre fremstillede i sine hemmelige Skrivelser, hvorledes man først maatte komme til Enighed om Norges fremtidige Regjeringsform eller Grundlov, og hvorledes derpaa den norske Hær skulde reise sig og udraabe Christian August til Norges Konge. Naar det var skeet, skulde de svenske Rigsstænder vælge ham til Tronfølger, forat saa begge Riger kunde forenes efter Carl XIII's Død. Da Adlersparre ansaa det hensigtsmæssigt, at Grundtrækkene i den norske Forfatning blev nogenlunde de samme som i den svenske, oversendte han samtidig en Afskrift af det saakaldte Håkansonske Grundlovsudkast, med

[1] Regjerings-Kommissionens Deliberations-Protokol, No. 6, Fol. 177. *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 232 flg. og S. 237 flg.

[2] SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 37, hvor Forsells egne Meddelelser paaberaabes som Kilde. Efter samme Værk, Bihang, II, S. 96 synes Forsell paa Reisen at have krydset Platen, der drog til Stockholm.

et af ham selv foranlediget Tillæg angaaende en foreslaaet Ændring af Repræsentationsretten[1].

Grev Wedels Tankegang var i denne Sag væsentlig den samme som Adlersparres, og hvad denne havde foreslaaet, blev hurtig grebet af den anden. Det varede ikke længe, inden Grev Wedel indviede Prinsen i Adlersparres Planer. Men han fik Afslag. Christian August negtede at ville være med paa nogen Plan til at gjøre Revolution i Norge for at rive Landet ud af dets gamle Forbindelse med Danmark og forene det med Sverige. Derimod fastholdt han sit forhen givne Tilsagn om at ville, hvis Omstændighederne føiede det saaledes, modtage Valg som svensk Tronfølger.

Adlersparre havde nu vist, hvad han tilsigtede med Christian Augusts Valg i Sverige, og Grev Wedel havde givet ham sin Tilslutning. Norges Forening med Sverige gjennem en frivillig Folkereisning skulde føre til det store Maal, der ansaaes for at være Betingelsen for begge Rigers Redning. Prinsen negtede at medvirke til Reisningen eller rettere at laane sit Navn til denne, men vilde dog tiltrods for alt, hvad han vidste, fremdeles modtage et Valg, hvis Pris han kjendte. Han lod ikke Frederik VI. ane, hvad der var ham budt, og han vedblev at behandle Adlersparre som sin bedste Ven, for hvem han nærede ubegrænset Tillid og Agtelse. Hans Forhold til denne viser sig bedst af det Svar, som han den 6te Mai sendte paa hans Skrivelse[2]:

„Deres Højvelbaarenheds

ærede Skrivelse af 22de f. M. er et nyt Beviis paa den Tænkemaade, som udmærker Dem og som giver den Mand der ræddede sit Fæderneland, forøget Adgang til enhver retskaffen Norboes Erkiendtlighed.

---

[1] SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 77 flg., hvor en Meddelelse fra Grev Wedel selv angives at være Kilden. Smlgn. Bihang, II, S. 98 og 103. *Svensk historisk tidskrift,* 1887, S. 230. Smlgn. *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 257.

[2] Prinsens (ikke egenhændige) Brev er gjengivet i bogstavret Aftryk efter Originalen i Lunds Universitets-Bibliotek. Det er tidligere trykt i *Handl. rör. Sveriges historia,* V, S. 70 flg. og derefter hos WEGENER, S. 349 flg. og C. A. ADLERSPARRE, *1809 och 1810, tidstaflor,* I, S. 202 flg. Ligesaa hos RÆDER, III, S. 427 flg. Han angiver Datum for Adlersparres Brev til 28de April, medens Originalen har 22de. Smlgn. SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 37. Smlgn. for øvrigt dette Værk, Bihang, II, S. 94, Brev No. 30. Hos sidstnævnte Forfatter (V, S. 78, Note 2) siges for øvrigt med Urette, at Prinsens Brev var til Hertugen af Södermannland; det var utvivlsomt til Adlersparre og Svar paa dennes Brev.

Ej forsynet med den fornødne Fuldmagt, — ej tilstrækkelig underrettet om den sig saa ofte forandrende politiske Stilling, — seer den for Kongeriget Norge anordnede Regierings Commission sig ej i Stand at tage en afgiørende Beslutning om den af Deres Højvelbaarenhed giorde Proposition og forinden samme har imodtaget Hs. Majestæt Kongens Befaling.

Jeg haaber at ved den Negociation, om nærmere Bestemmelse og Udvidelse af den imellem begge Armeer bestaaende Vaabenhvile, som i disse Dage efter sikker Formodning maa finde Sted, imellem Hr. Oberste von Posse og den fra Kiøbenhavn retournerende, af mig dertil beordrede Overquarteermester von Darre, der kunde tages nærmere Aftale om et militair Arrangement, hvorved, naar endog den dansk norske Staats politiske Stilling, giør nogle Restructioner (sic) uomgiængelig nødvendig, Deres Højvelbaarenheds ædle Hensigt og Ønske, for det meste vil kunde opfyldes.

Alt hvad de Pligter jeg skylder mit Fæderneland, — hvad som min Overbeviisning og mine Grundsætninger mig tillader, skal af mig biedrages til at oprette — og end meere befæste Eensforstaaelse imellem de nordiske Nationer, — Nationer som have Grund til giænsidig Højagtelse, ikkuns kan og bør have en Interesse og som Deres Højvelbaarenhed rigtig bemærker, bør være Venner.

Med sand Taknemmelighed og med den Interresse, Sagens Vigtighed for hver Norboe maa have, har jeg imodtaget, det mig af Deres Højvelbaarenhed venskabelig meddeelte Project til en Grund Lov for svenske Nationen.

Europa, men fortriinlig de nordiske Rigers Øjne ere henvendte paa Sverrigs Rigsdags Beslutning. Dannemark og Norge, og dette er almindelig Stemme fra Statens første Mand, til de nedre Classer, seer tillidsfuld paa denne for Nordens Fremtids Lykke saa vigtige Beslutning; thi det forlader sig paa de Mænd som staaer i Spidsen, agtet for deres Talenter og Caracter, — paa den Oplysning og den Fædernelands Kiærlighed, svenske Nationen har Grund til at være stolt af. Det forventes af Alle, at den tapre svenske Nation, vil uden Hensyn til enkelte Individuers Interresse, sikkre Nationens Friehed og Rettigheder, — at den med Hensyn til Europas Stilling, vil handle og vælge som selvstændigt Folk, — at den træffer saadant Valg, hvorved Nordens Fremtids Lykke sikkres.

Varm Kiærlighed for mit Fæderneland, — sand Agtelse for den svenske Nation, — inderlig Overbeviisning om Øyeblikkets Vigtighed,

og at det for Norden vigtige Øjemeed, kan og vil opnaaes ved de oplyste, for Fordomme og Egennytte befriede Mænd af den svenske Nation, — har foranleediget disse Yttringer. Disse Motiver vil undskylde min Frimodighed, hos den oplyste og retskafne Mand, som sikkert vejer Europas og Nordens Stilling med deres Kræfter, — som indseer Øjeblikkets Vigtighed for Nordens Fremtids Skiæbne, og som jeg troede at skylde denne Frimodighed, som et sikkert Beviis paa min Højagtelse.

Jeg tør anmode Deres Højvelbaarenhed, om at fornye mig i Herr Oberst von Platens venskabelige Erindring; Siden den mig uforglemmelige Samtale med denne agtværdige Mand, har Europas politiske Stilling meget forandret sig, — men denne har end meere forøget de Motiver, hvorpaa de af mig anførte Sætninger grundede sig.

Det er med den fortriinligste Højagtelse jeg har den Ære at undertegne mig

Deres Højvelbaarenheds
ærbødig hengivne
Christian Prinz til Slesvig Holsteen.

Christiania
den 6te Maii 1809.

S. T.
Her Oberst-Lieutenant og
Over-Adjutant von Adlersparre."

Prinsens Brev var sat paa Skruer, og den uindviede skulde have vanskeligt ved at forstaa, hvad det var, Brevskriveren ønskede. Efterslægten, som ved, hvad der nu virkelig var bragt i Forslag, og som er paa det rene med, at Prinsen vel vidste, hvad der tilsigtedes, vil have vanskeligt ved at tilegne sig den Tanke, at han her har handlet med fuld Oprigtighed. Men alligevel er det muligt, at han fremdeles har tvunget sig til at tro, at han kunde optræde paa denne Maade, idet han fastholdt den gamle Drøm om det store Offer, han vilde bringe for Frederik VI. Denne Drøm maatte nu blive saa meget mere usandsynlig, eftersom det viste sig, at Stemningen i Sverige var afgjort imod Kongen [1], og at Ønsket om at se ham selv valgt netop bares oppe af den Betragtning, at han vilde bringe Norge med sig. I denne Henseende var han sat fuldstændig ind i det unionelle Program og i den Rolle, der efter dette var ham tiltænkt. Programmet var ialfald klart nok: den skandinaviske

[1] Smlgn. bl. a. SCHINKELS *Minnen,* Bihang, II, S. 97.

Halvøs Forening under Christian August, frembragt gjennem det norske Folks Reisning og frivillige Tilslutning til Sverige, med sin egen forud antagne Forfatning, og det blev senere længe fastholdt som Grundlag for alle Forhandlinger, selv om Regentens Navn i Tidens Løb maatte blive et andet. De ydre Forhold kunde forandres. Hovedsagen, det store Maal, mod hvilket der arbeidedes, var og blev fra nu af given.

I sit Svar havde Prinsen udtalt sit Bifald til Adlersparres Ønske om en nærmere Fastslaaen af den allerede bestaaende Vaabenstilstand, idet han troede at kunne gaa ud fra, at der samtidig førtes Underhandlinger med dette Maal for Øie mellem Baron Posse og Major Darre. Saa langt var man dog endnu ikke kommen. Darre blev fremdeles holdt tilbage i Kjøbenhavn, og da han endelig kom, viste det sig, at han ikke havde faaet den af Prinsen ønskede Fuldmagt. Derved blev det umuligt at lægge nogen større politisk Betydning i Forhandlingerne om Bekræftelse og Fornyelse af den i Marts Maaned tilstaaede Vaabenhvile [1].

Da Baron Posse, i sin Utaalmodighed efter at træffe Darre, den 7de Mai fra Venersborg havde tilskrevet Christian August et Brev, hvori han uden Omsvøb tog Ordet for en Forening af de to Nationer[2], og Prinsen indsendte dette til Frederik VI., benyttede han tillige Anledningen til atter at udvikle for Kongen den Del af sine politiske Anskuelser, hvormed han, efter det hidtil passerede, kunde gjøre sin Suveræn bekjendt. Da Darre omsider indfandt sig, efter at være sluppen fra Kjøbenhavn, var det eneste, som han medbragte fra sin Reise, en Indrømmelse fra Kongen om, at man kunde betragte den mellem begge Hære afsluttede Vaabenstilstand som faktisk bestaaende, uden at der skulde høres Tale om dens formelle Anerkjendelse. I den Samtale, som Christian Augusts Ven paa sin Gjennemreise havde med Baron Posse, sandsynligvis i Venersborg, maa han ogsaa have nævnt de Forhaabninger, Frederik VI. nærede, hvortil den svenske Officer ikke gav andet Svar, end at Kongen af Danmark ikke havde anden Vei til at blive Hersker over Sverige end at underkue dette Land[3].

Nogen formel Bekræftelse af Vaabenstilstanden fra Marts blev saaledes ikke given. Frederik VI. ønskede at have frie Hænder, og medens

---

[1] Det er efter Ordlyden ikke ganske klart, hvorvidt den i Prinsens ovenfor S. 234 flg. gjengivne Brev til Adlersparre omtalte Skrivelse fra denne af 22de April er overbragt ved Forsell; men det maa være saaledes.

[2] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 250 flg.

[3] SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 79.

der i Sverige i Mai Maaned vaagnede en stærk Frygt for et fornyet Angreb fra russisk Side, laa det ogsaa i Frederik VI's Interesse at kunne staa færdig til at understøtte dette ved at lade den norske Hær gaa over Grænsen. Alle de Farer, som tidligere havde truet Sverige, voksede derved frem med fornyet Styrke, og derfor var det naturligt, at de mest formaaende svenske Mænd nu med spændt Opmærksomhed saa hen paa Norge og ventede, hvad Christian August vilde gjøre. Medens man i Stockholm var forberedt paa, at den russiske Hær om faa Uger vilde være i Hernösand og derfra aabne sig en Forbindelse med Norge, da var der visselig mange, der med G. M. Armfelt var enige i, at det var ude med Sverige, hvis ikke Christian August vilde frelse det i Nødens Stund[1]. Alt syntes i Øieblikket at afhænge af den Bestemmelse, han vilde fatte, og i Stockholm som i Kjøbenhavn var Opmærksomheden lige henvendt paa ham og paa den norske Regjerings-Kommission i Christiania. Gik han paa denne Tid over Grænsen, da var maaske ikke engang den yderste Kraftudfoldelse istand til at redde Sverige.

Christian August gik ikke over Grænsen. Den norske Hær forsøgte ikke at række sine russiske forbundne Haanden paa svensk Jordbund, og det svenske Folk forstod, hvad det skyldte denne Prinsens Holdning. Han blev staaende i sin tidligere afventende Holdning, og de eneste, der fra Norge gik over Grænsen, var hans agenter. Saaledes foretog Samuel Bagge nu en ny Reise til Sverige, paa hvilken han inden 15de Mai var kommen til Stockholm og der havde truffet Armfelt og Platen, sine gamle Forbindelser. Ved sin Tilbagereise medbragte han fra den sidstnævnte et langt Brev til Prinsen, uden at der for øvrigt vides synderligt om, hvad han har fortalt. Han maa imidlertid have overbragt en Meddelelse fra Prinsen om, at denne havde bestemte Ordres til Angreb, men at han ikke vilde følge disse, førend Svenskerne havde bragt sine indre Anliggender i Orden. Bagge har ogsaa i Stockholm gjort opmærksom paa, at Stillingen kunde blive vanskelig for Christian August, hvis der ikke snart blev sluttet Fred med Russerne[2].

---

[1] Schinkels *Minnen,* Bihang, II, S. 117.

[2] Schinkels *Minnen,* Bihang, II, S. 110: *„Baggen är hitkommen från Norge; han säger att Prinsen är ledsen öfver Darrens dröjsmål, men att alt för öfrigt står braf till.“* Brev fra Armfelt til Posse, 15de Mai 1809. Smstds. S. 115: *„Bagge har varit här och omnämt prinsens förlägenhet, i fall vi ej kommer till snar upgiörning med grannarne; men jag tror, at sen det går så här bra, är det bäst giöra constitution, innan de få hand med i spelet. Jag nyttiade tillfället af Baggens återresa och skref till prinsen et långt bref; han talas mer*

Frederik VI. var endnu ikke kommen paa det rene med sine allieredes Tanker og stod i denne Henseende ligesaa uklar som før. Af det Brev, som han 12te Mai skrev til Prinsen [1], skulde denne ikke blive meget klog. Frederik VI. var ikke meget tilfreds med det svenske Konstitutionsudkast, som han havde modtaget over Norge, og han har i sine Breve til Christian August udtalt sine Betænkeligheder, hvilke han alene mente at kunne bortrydde ved sin Følelse af, at det var hans Pligt at modtage den Krone, som kunde blive ham budt. Men saavel til Prinsen som til Kaas erklærede han dog, at han blot vilde være Konge i Sverige paa Betingelse af, at han kunde forene dette med sine Pligter som Danmarks og Norges Hersker, og i Brevet til Kaas gjorde han endog den ikke uvigtige Tilføielse, at det kunde være tidsnok at gjøre denne Erklæring, naar Kronen blev ham tilbudt [2]. Hvad Christian August for øvrigt hørte fra Kongen i Mai Maaned, var hovedsagelig Advarsler mod at fæste Tillid til Adlersparres Ærlighed, og nogle godtkjøbs Betragtninger over svenske Forhold [3].

Frederik VI. vilde paa denne Tid helst have den svenske Krone ved Anvendelse af Magt. Sverige skulde gaa under Aaget af norske og russiske Bajonetter, hvis det ikke forinden kastede sig i hans Arme. Det skulde derfor ikke indrømmes nogen Begunstigelse udover den blotte Vaabenhvile, selv om det lod sig nøie med at være neutralt, og derfor gav Kongen 15de Mai den Befaling, at om der forlangtes nogen yderligere Indrømmelse fra Adlersparre, da skulde denne henvises til

---

och mer om som thronföljare, hvartil jag hoppas han näms, innan fredsunderhandlingarne börjas; här löpa många rygten om Ryska rustningar, men efter min öfvertygelse kan mycke i den vägen afprutas." Brev fra Platen til Posse, 15—20de Mai 1809. Det maa ogsaa være Bagge, hvortil der sigtes ved det i *Läsning i blandade ämnen,* ny serie (Karlstad, 1839), Hefte 2, S. 22 gjengivne Brev fra Adlersparre af 28de Mai 1809, hvori heder: „*Prinsen af Augustenburg, den ädlaste prins på jordklotet, skickade nyss och kungjorde, att han nu har bestämda ordres att anfalla oss, men att han, enligt gammal öfverenskommelse med mig, ej gör det förr än vi afslutat våra inre angelägenheter.*" Smlgn. C. A. ADLERSPARRE, *1809 års revolution och dess män,* II, S. 20. Dette kan kun sigte til Bagges Reise i Mai. Naar RÆDER (III, S. 474) tror, at det Sendebud, hvormed Grev Wedel oversendte sin nedenfor, S. 245 flg. meddelte mærkelige Skrivelse til Baron Platen, afgik samtidig med den Besked, hvortil der sigtes i Adlersparres Brev, da er det ikke rigtigt. Bagge var nok ved begge Leiligheder Overbringeren; men han gjorde to Reiser, en i Mai og en 1ste Juni.

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 241.

[2] Breve til Christian August og Kaas af 15de Mai 1809 i *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 241 flg. og 249 flg.

[3] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 255 flg.

ham selv, som den eneste, der havde Myndighed til at afgjøre saadant Lignende Besked kom atter i de mest uforbeholdne Udtryk i et Brev fra Kongen af 28de Mai[1]. Christian August kunde ikke være i Tvivl om, at hans Konge vilde have Sverige betragtet som et fiendtligt Land.

Men selv saa han Forholdet i et helt andet Lys. I sine Rapporter til Kongen udviklede han med Varme alt, som talte imod, at den norske Hær skulde række Russerne Haanden til at ødelægge Sverige og dermed forberede Danmarks og Norges egen Undergang. Hans Frygt i denne Henseende var bleven skjærpet ved hans Konferenser med en Mand som Platen, med hvis Meninger hans egne viste sig at være meget overensstemmende. Christian August søgte at overbevise Kongen om, at hvis man skulde opnaa en Forening med Sverige, da var den bedste Vei dertil at benytte Folkets Stemning mod Rusland; en Forening af alle tre Riger vilde desuden gjøre dem uafhængige af Frankrige. Saaledes optrak Christian August i sine Rapporter fra den større Del af Mai 1809 Grundtrækkene i et politisk System, der nok i Krigstilfælde vilde sætte Jylland og Hertugdømmerne i Fare, men ved at sikre de danske Øer og de to Riger paa Halvøen lægge Grundvolden til en Magt, der i kommende Dage kunde blive farlig for Rusland[2].

Samtidig forklarede han, at det var en Umulighed at angribe Sverige. Uagtet han den 7de Mai gav Kongen den Underretning, at man foreløbig var sikret mod Hungersnød, paastod han dog snart efter, at det af Hensyn til Provianteringen var en Umulighed at samle Hæren, da man i dette Tilfælde maatte anvende Beholdningerne til dens Underhold. Om det Fortvivlelsens Skridt, hvorpaa han i Februar havde givet Anvisning, var der ikke længere Tale. Kort og godt, han erklærede ikke at kunne rykke ind i Sverige, uagtet der til samme Tid fra den kommanderende General i Trondhjem indløb Meddelelse om, at han i Forening med Christian August havde havt alt færdigt til et Indfald i Sverige i flere Maaneder, og nu var beredt paa at marschere derind og med Vaaben i Haand drive Foreningen igjennem[3].

Ligesaa beføiet, som den første Del af disse Prinsens Betragtninger kunde være, ligesaa usandsynligt er det, at Vanskelighederne ved et Angreb paa Sverige, naar samtidig Russerne rykkede mod Syd, skulde været saa store, som han nu skildrede dem. At dømme om Sagens rent militære Side er maaske ikke saa ganske let; men det synes dog,

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 256 flg.
[2] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 242 flg., S. 250 flg. og S. 253 flg.
[3] RÆDER, III, S. 429.

som om Christian August ikke skulde have kunnet opgive ethvert Haab om at gjøre efter, hvad Ulrik Frederik Gyldenløve havde kunnet udrette 130 Aar tidligere, til en Tid, da ingen Fiende fra Øst truede Sverige med Undergang. Nøglen, der forklarer Prinsens Holdning, er imidlertid ikke vanskelig at finde. Bagges ovenfor anførte Ytringer giver allerede tilstrækkelig Forklaring. Han nærede baade som Følge af sin Fredskjærlighed og af andre Grunde en afgjort Ulyst mod at gaa over den svenske Grænse som Fiende, og søgte i det længste at faa Udsættelse, idet han med stor Betænkelighed saa det Øieblik imøde, da Russernes Fremrykning kunde gjøre det umuligt for ham at udsætte sin egen Indmarsch paa svensk Grund. Derfor var det hans Ønske og Haab, at Svenskerne maatte slutte en Overenskomst med disse og stanse deres Fremrykning; thi dermed bortfaldt ogsaa Nødvendigheden af at gjøre noget fra norsk Side.

Christian Augusts Stilling var meget eiendommelig; men han kom ogsaa med eiendommelige Forslag. Den 14de Mai gjentog han sin tidligere Anmodning om at blive sendt til Stockholm og der virke for Kongens Sag. Han gik endog videre og foreslog samtidig, at Kongen skulde give ham hans Afsked, og da skulde han rigtig kunne fremme det Formaal, for hvilket han ikke skyede noget Offer. Imidlertid blev der ikke fra hans Side nævnt et Ord om, at Bagge var afreist i hans Ærinde til Stockholm med en Melding, der stod aldeles i Strid med de Pligter, han skyldte Frederik VI. og sin Stilling som dennes General [1].

I Stockholm var den grundlovgivende Rigsdag samlet, og med dens Medlemmer konfererede Bagge som Prinsens hemmelige Udsending. Under Sveriges vanskelige og farefulde Stilling skred Rigsdagens Forhandlinger frem, — disse Forhandlinger, der for Frederik VI. havde den største Interesse, uden at han ved Prinsens Virksomhed i Sverige blev sat nærmere ind i dem. Den 17de Mai var der til Christiania kommet en forhastet Efterretning om, at Hertug Carl af Södermannland var valgt til Sveriges Konge. Det kunde ikke undgaaes at sende Meddelelse herom til Frederik VI. [2] Christian August forsikrede denne, at han, hvad der saa end skede, kunde stole paa ham. Han beklagede den kortsynede Politik, som Svenskerne hidtil havde fulgt, men trøstede dog Kongen med, at han fremdeles kunde have de bedste Udsigter, da alt kom an paa, hvad Napoleon bestemte.

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 252.
[2] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 259.

Snart kom der imidlertid nærmere Efterretninger, sandsynligvis gjennem Bagge, der overbragte Platens Brev, og Christian August maatte da igjen meddele Frederik VI., hvordan Sagerne stod. Men den gamle tillidsfulde Tone var borte.

Nu erklærede han, i en Rapport af 24de Mai [1], at han fandt det at være sin Pligt at meddele Kongen, at denne „desværre“ intet betydeligt Parti havde i Sverige, og at der ikke var noget Haab, med mindre Napoleon gav en bestemt Erklæring om, at han vilde have Kongen valgt til svensk Tronfølger; kun da, mente Prinsen, vilde det være passende, om Kongen umiddelbart vendte sig til de ledende Mænd i Sverige og meddelte dem sin Hensigt. Maaske kunde da, ved „Haabet af forandret og ensformig Konstitution for det hele Skandinavien“ al Mistro bortfjernes og den svenske Nation vindes for Frederik VI.

At Bagge har medbragt høist indtrængende Opfordringer til Christian August, er høist sandsynligt. Men det blev ikke dermed. Faa Dage efter denne Agents Afreise fra Stockholm, 21de Mai, blev det af den svenske Regent overdraget den allerede foran nævnte Oberst, Baron Posse, der i Armfelts Fravær førte Befalingen over Vesthæren, at forlange en Samtale med Christian August for at opfordre ham til at forene sine Stridskræfter med de svenske og i Fællesskab at drive Russerne tilbage. Anmodningen herom naaede hurtig Prinsen, der sandsynligvis ogsaa i Forveien var underrettet af Bagge om, hvad der kunde ventes [2]. Grev Wedel havde ligeledes erholdt en lignende Opfordring, der sandsynligvis gjennem Bagge er ham tilstillet fra Baron Platen; han skulde anvende sin Indflydelse hos Prinsen for at bevæge ham til at gaa over Grænsen, som Sveriges allierede, ikke som dets Fiende [3].

At saadanne Anmodninger kunde fremkomme, viser, hvor langt man tidligere havde gaaet i sine Forbindelser. Det kritiske Øieblik syntes at nærme sig, og Grev Wedel anstrengte sig for at faa Sagen til at gaa. Det saa ud, som om der kun behøvedes et Ord fra den norske Hærs afholdte Fører, der nu havde Skandinaviens Fremtid i sin Haand, og de norske Tropper vilde have ilet mod den botniske Bugt, medens Gjenoprettelsen af det fredelige Forhold til England vilde have fyldt Norges Havne med Korn. Men Ordet blev ikke udtalt.

---

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 257 flg.
[2] Schinkel-Bergmann, V, S. 77.
[3] Schinkel-Bergmann, V, S. 79 og S. 352 flg., hvor Hertug Carls Brev til Posse i denne Anledning findes trykt.

Christian August fulgte ikke det Kald, som lød til ham fra norske og svenske Venner. Men han trak heller ikke sin Haand helt tilbage.

Bagge var i Christiania, færdig til at vende tilbage til Sverige, naar det behøvedes. Foreløbig beholdt Christian August ham der, medens han selv bestemte sig for at reise til Grænsen ved Svinesund og der tale med Baron Posse.

Ved sin Ankomst til Frederikshald skrev han 28de Mai en længere Rapport til Kongen [1], hvori han advarede denne mod at sætte Lid til Keiser Alexanders Løfter, da han gik ud fra, at denne kun vilde erobre Sverige for at sætte en russisk Prins paa Tronen, hvorefter Norge om kortere eller længere Tid maatte faa samme Skjæbne. Videre meddelte han nu følgende:

„For at forekomme Misforstaaelse maa jeg endnu indmelde et i Sverige temmelig almindeligt Rygte, nemlig det, at naar Hertugen var udvalgt til Konge, jeg da skulde vælges til Successor. Jeg tror ei derpaa, og ved sandelig ei, hvorledes jeg kommer til den Ære; thi jeg har bestemt erklæret til flere af de svenske Parlementærer, da der taltes om deres politiske Stilling, at jeg ei indsaa, hvorledes Sverige isoleret kunde bestaa, foruden at blive en russisk Provins, at jeg ei indsaa, hvorledes en Mand af Æresfølelse kunde antage deres Trone, da han vilde have Udsigt til at blive Vasal.

Skulde et saadant Andragende, imod Formodning, ske, da skal jeg svare, at jeg forinden maatte indhente Deres Majestæts Resolution, men at jeg paa ingen Maade vilde antage saadant Tilbud, foruden i Forveien at være forsikret om en meget fast Forening med mit Fædreland; thi aldrig vilde og kunde jeg stride mod samme eller blive dets Fiende. Anser Deres Majestæt det i saa Fald for fordelagtigt, at jeg antager det som en Forberedelse til Forening, da skal jeg endog, saa længe jeg lever, være beredt til hvert Offer til det store Øiemeds Opnaaelse. Jeg holder for Pligt at indmelde dette Rygte til Deres Majestæt, da naar det ei var sandt, jeg i saa Fald meget vilde kompromitteres, og ansøger derfor allerunderdanigst, at det maa holdes hemmeligt.

Ansøgende Deres Kongelige Majestæt om allernaadigst Resolution, slutter jeg med den Forsikring, at jeg altid skal vise mig Deres Tiltro værdig, altid værdig min Karakter og tro de Pligter, jeg skylder Fædrelandet."

---

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 259 flg.

Dagen efter, at denne høist mærkværdige Rapport var skreven, den 29de Mai om Formiddagen, mødtes Christian August ved Svinesund med Baron Posse. De to fiendtlige Hæres Førere kom her sammen for at træffe Aftale om sit fremtidige Forhold; det var en af de Samtaler, af hvilke Historien ikke har mange at opvise[1].

Baron Posse var instrueret af Hertug Carl om at indhente — under Løfte om den strengeste Hemmeligholdelse — Prinsens Bestemmelser og Tanker angaaende det Tidspunkt, da der skulde tages en fælles Beslutning for de to Nationer, den norske og den svenske, forat de begge kunde vende sig mod den fælles Fiende; Belønningen skulde ikke udeblive for hans Gjerning. Hertugens Brev blev forelagt Prinsen, som svarede, at han aldrig vilde foretage noget, der stred imod hans Konges Befalinger, og at hvor nødig han end vilde, saa maatte han dog, naar denne bød det, forene sine Vaaben med Russernes. Men han lovede tillige at forsøge paa at overtale Frederik VI. til at give sin Tilladelse til, at han i Forening med Svenskerne besatte nogle svenske Landskaber for saaledes at beskytte det kjære fælles skandinaviske Fædreland mod Russernes truende Oversvømmelse.

Dette var, hvad Christian August, saa at sige officielt betroede den svenske Udsending. Men i dybeste Hemmelighed, som noget, der blot lod sig meddele Hertugen af Södermannland, erklærede han derhos, at saafremt Rigsdagen valgte ham til Sveriges Tronfølger, da var han villig til at modtage Tilbudet, medmindre hans egen Konge bestemt satte sig derimod. Med denne Besked vendte Baron Posse tilbage til Sverige.

Sandsynligvis har Prinsen umiddelbart efter sin Tilbagekomst til Christiania sat sig i Forbindelse med Grev Wedel, og som Resultat af deres Overlægninger maa det formodentlig betragtes, at Bagge øieblikkelig fik Paalæg om at foretage en ny, den tredie Reise til sit Fædreland, som Overbringer af hemmelige, mundtlige som skriftlige Budskaber til de mest indflydelsesrige Mænd. Med faa Timers Varsel forlod Bagge 1ste Juni Christiania. I det sidste Øieblik, forinden han steg i Vognen, nedskrev Grev Wedel et længere Brev, som den anden skulde medtage til Baron Platen, et Brev, der var bestemt til at udfylde og forklare den Besked, som Posse havde faaet ved Svinesund. Alt kunde imidlertid ikke betroes Papiret, og hvad der saaledes endnu maatte blive dunkelt,

[1] Schinkel-Bergmann, V, S. 80, hvor Sammenkomsten skildres paa Grundlag af Baron Posses egne Meddelelser.

fik Bagge det Hverv nærmere at tydeliggjøre. Brevet var imidlertid ikke vanskeligt at forstaa; det lyder saaledes[1]:

„Min ubeskriveligen kjære Broder!

For faa Timer siden blev det bestemt, at B: skulde reise til St. for at give de fornødne Vink i visse Anledninger — Utallige Hindringer have forbudet mig at tage fat paa Pennen, førend nu, da Hestene alt have været forspændte over en Time — Jeg kan altsaa kuns skrive Dig — faa Ord, uagtet jeg i dette Tidsrum kunde behøve Millioner for at tolke hvad jeg føler og hvad jeg tænker om vor fælleds Sag. — Min hele Sjæl har, siden Du forlod os, været mere beskjæftiget med det store Anliggende Dage og Nætter igjennem end mine mange Detail Forretninger egentlig tillade — At leve og døe ved Din og ædle Medborgeres Side, for den store hellige Menneskeheds Sag, er og bliver til mit sidste Aandedræt mit Ønske og min Attraae! Broderlandets Anliggender, der burde og kunde være Central-Bevægelsen for det hele — interessere til en utrolig Grad de Brave her som Du kjender. — Med den inderligste Græmmelse og Harme har man erfaret de Fremskridt som Barbarernes Skarer ustraffet gjøre ind ad Sveriges Hjerte. Dette har foranlediget de alvorligste Overlægninger med Din Ven. Resultatet har været og er at han paa ingen Maade (hvad smaa Folk som Du kjender end finde for godt at befale) hjelper Barbarerne. Dette har han endog erklæret — han og enhver oplyst Mand indseer at det vilde være et politisk Selvmord og et moralsk Nidingsværk. Herfor indestaaer jeg Dig med min Ære — og vort Venskab. Anvend derfore alle Kræfter, hver Mand imod Barbarerne; — Men trænge de frem med saadan Kraft at Sverige ei kan holde sig isoleret i saa lang Tid, som behøves til Forberedelsen og Fuldførelsen af vort store Værk; — saa lad P: C:

[1] En Del af Brevet er trykt hos C. A. ADLERSPARRE, *1809 års revolution och dess män, tidstaflor,* II, S. 140, Noten, uden at det der er nævnt, til hvem Brevet er skrevet; det oplyses kun, at Originalen findes i *„Georg Adlersparres efterlemnade brefsamling“*. Det er derefter aftrykt hos WEGENER, S. 344 flg., hvor det imidlertid kaldes for et Brev fra „Grev Wedel Jarlsberg til G. Adlersparre“, og som saadant er det ogsaa anført hos SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 80, Note 6, og ligeledes hos RÆDER, III, S. 474 flg. Disse Gjengivelser er imidlertid ikke fuldstændige. Her meddeles Brevet første Gang bogstavret og fuldstændigt efter Originalen i Lunds Universitetsbibliotek. Det viser sig nu, at det ikke kan være bestemt til Adlersparre, til hvem Grev Wedel ikke sagde „Du“; den eneste, til hvem det kan være skrevet, er Platen, der jo havde været i Christiania, hvad ikke var Tilfældet med Adlersparre. Haandskriften er utvivlsomt Grev Wedels.

spille en Comedie med Barbarerne — lad Jere Norske Brødre under Garantie af den frie Constitution som I selv vælge, saa hurtig som muligt trænge frem tvers over Landet for at redde den største Deel af Sv: for Barbarerne. Ville Barbarerne med væbnet Haand hindre deres Allierede de Norske at besætte Landet saa indestaaer jeg Dig for at disse ei uden forbandet blodige Pander vige den Plads de staae paa. Kommer det til saadanne Optrin, saa ere vi jo de facto Eders troeste Venner og Allierede. — Vi ere for svage for at underkue Eder og naar vi ei ønske vor egen Undergang kunne vi ikke gjøre fælleds Sag med Barbarerne til Eders Plage. Føre Eders Norske Brødre sig ei saaledes op som I ønske saa jag Dem ud igjen ved given Leilighed — Men Anførerens Egenskaber sikkre imod ethvert Misbrug. — Lad bare for Guds Skyld ifald dette Middel skulde være nødvendigt ikke Danske Tropper slippe over; — Saalænge I have med Pr: C: og Norske Tropper at bestille er aldeles intet tabt om disse end var gangne over heele Landet — Tillige maatte saa meget mueligt passes paa at ei fleere Barbarer kom over end man engang ved Leilighed ved forenet Magt kunde drive ud igjen — Du forstaaer mig nok! — Drive I Barbarerne tilbage over Bugten behøves ingen videre Tale; saa gaaer Sagen bædre end vi ventede! — Fortreffeligt forsikrer jeg Dig. Men førend Udgangen med Barbarernes Attaque kan vanskeligen nogen Bestemmelse tages — thi saa gav man Slip paa den sidste Udflugt! — Men nok herom Du kjender mig og B. vil fortælle Dig Alting bedre end jeg har Tid at skrive Dig — Vi leve i Mørket! — Tusind Tak for Alt mig tilsendte — Jeg har gjort passende Brug deraf! — Send mig snart mere! — Men oprigtig maae jeg forsikre Dig at Du og Adlersparre maa søge en Samtale med Din Ven — Du bør absolut være med — Han har ubegrændset Tillid til Dig —

Nu Farvel — Du erindres med oprigtigt Venskab af mange her — Din troe Broder —

Scandinavius."

1 Juny 1809.

Medens det havde en saadan Hast med at afsende Bagge til Stockholm, tog Prinsen det mere rolig med at tilstille Kongen nærmere Underretning om, hvordan det var gaaet i hans Sammenkomst med Baron Posse. Først den 3die Juni[1] skrev han sin Rapport derom til

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 262 flg.

Kongen; men det var neppe uden Vanskelighed, den blev sat i passende Ord. Om det Svar, han havde givet den svenske Udsending, udtalte han sig i det væsentlige overensstemmende med, svad denne selv havde udfundet af hans Ytringer: han havde givet Tilsagn om, at den Del af Sverige, som underkastede sig Frederik VI., kunde være forvisset om at beholde sin Frihed og sine Rettigheder, og derved troede Prinsen at have gjort „et stort Skridt til den gode Sags Fremme". At hindre Russerne fra at besætte Sverige laa efter hans Mening i Kongens Interesse; at rykke ind alene og besætte Dele af Sverige med de norske Tropper i den daarlig forsynede Tilstand, hvori disse befandt sig, betragtede Prinsen som en Umulighed, hvorimod alt i denne Henseende vilde stille sig anderledes, hvis han kunde faa sine Forsyninger hos de Svenske selv og forøge sin Styrke med svenske Tropper, der forinden skulde aflægge Troskabsed til Frederik VI. Saaledes som Prinsen fremstillede Sagen, maatte alt undgaaes, der kunde give det Udseende af, at man kom som Erobrere: „Nationen maa ei opirres; den maa kaste sig i vore Arme, og enhver Idé af Erobring med Omhu forekommes; derfor kan og bør Deres Majestæts norske Tropper alene anvendes." Saafremt Kongen alligevel vilde befale en Erobringskrig i Forening med Russerne, bad Prinsen om, at det maatte være ham „tilladt af et eller andet Paaskud at søge Afsked"; thi Russernes Seir i Sverige vilde medføre Norges Underkuelse inden kortere eller længere Tid og saaledes ogsaa lede til det dansk-norske Monarkis Opløsning. Prinsen lagde heller ikke Skjul paa, at Spørgsmaalet om hans eget Valg til svensk Tronfølger ogsaa havde været omhandlet under Samtalen med Posse, men gav dog ikke nogen Beretning om, hvad der egentlig var foregaaet. Redegjørelsen var som en Følge deraf holdt i en noget svævende Form: „Det sidst ommeldte Rygte", skriver han, „udbreder sig mere og mere; endog Posse lod sig mærke noget derom; jeg gav ham det at forstaa, jeg sidst ommeldte. Skulde Andragendet virkelig ske, da skal mit Svar blive, som jeg har indmeldt. Er intet andet Middel til nøie Forbindelse mellem de nordiske Riger, da ved Deres kongelige Majestæt mit Øiemed; nu og altid skal jeg være beredt til hvert Offer, Fædrelandets Vel krævede! Jeg ansøger Deres Majestæt aldrig at tage Hensyn paa mit Individuum i saa Henseende."

Han opfordrede tillige Frederik VI. til at besøge sit „sandelig troe Rige, Norge", og til at sætte i hans Sted „en Mand udmærket ved hans Fødsel, og som har Energi, af Karakter eller som vinder ved sit Udvortes", hvad han nærmere forklarede derhen, at det skulde være „en

dansk Prins", hvis Generalstab maatte bestaa af norske, dertil udvalgte Officerer. Der var ikke mere end en eneste saadan Prins, om hvem der her kunde være Tale, og det var Tronfølgeren, Prins Christian Frederik, Kongens Fætter.

Det givne Raad kunde være baade godt og rigtigt; men det var alligevel ikke let for Kongen at følge det, forsaavidt hans egen Person vedkom, idet han var henvist til at tage Søveien, med Fare for at blive opbragt af engelske Orlogsskibe, eller til at reise gjennem Sverige, forinden der var sluttet en fast Vaabenstilstand, for ikke at tale om en endelig Fred. Saavel formelle som praktiske Hensyn maatte her tale imod enhver Reise til Norge under de forhaandenværende Forhold, og de samme Hensyn var maaske ligesaa meget hindrende for Tronfølgeren, som for Kongen. Det maatte saaledes i Kongens Øine tage sig ud, som om Christian August ikke mente noget med, hvad han saaledes foreslog, og derfor er det nok muligt, at selv denne Rapport, der dog var at betragte som forholdsvis aaben, kun har tjent til at forøge Mistanken til Christian Augusts egne Hensigter.

Dette var ikke ubeføiet. Armfelt var allerede i Midten af Mai vidende om, at Prinsen paa Grund af Misfornøielse med Hoffet i Kjøbenhavn tænkte paa at søge sin Afsked, hvilket han betragtede som en stor Fordel for de norske misfornøiede, idet disse da paa egen Haand kunde vælge en Anfører og iværksætte sine Planer. Han ventede da, at der snart skulde ske noget, og skal endog have lovet at skaffe en engelsk Agent til Christiania for at bistaa ved Planens Udførelse. I sine Samtaler med den engelske Chargé d'affaires i Stockholm, Mr. Foster, udtalte Armfelt sig ofte med stor Tillid om de Forhaabninger, han gjorde sig, uagtet han ikke heller lagde Skjul paa, at der vilde blive en Ende derpaa, saafremt der snart blev sluttet Fred med Rusland. Navnlig fyldtes hans Hjerte med Tillid til Fremtiden, da Posse indfandt sig i Stockholm i den første Uge af Juni og der afgav Beretning om, hvad Christian August havde tilsagt ham[1].

Uagtet Frederik VI. ikke kan have være helt indviet i alle Enkeltheder af, hvad der saaledes foregik, saa var dog de svenske Befalingsmænds stadige Forbindelse med Christian August ham høist paafaldende, og Gang paa Gang i Løbet af Mai Maaned har han dels ligefrem forbudt alt saadant Samkvem, dels advaret derimod, samtidig med, at han for-

[1] Depescher fra Foster til det engelske Udenrigsministerium, daterede Stockholm 19de og 29de Mai, 2den, 6te og 7de Juni 1809. SCÆVOLA, *Utländska diplomaters minnen*, S. 58 flg., 66, 61 flg., 63.

sikrede om, at han kjendte det norske Folk altfor godt til nogensinde at kunne tro „de skammelige Rygter“, som der var sat i Omløb angaaende dets Stemning. Han foreholdt navnlig Prinsen, at hans svenske Venner alene arbeidede paa at narre ham og benytte ham som sit Redskab[1]. Kongens Sprog i disse Breve til Prinsen blev i Juni Maaned stedse mere bestemt, eftersom han mere og mere troede at komme paa det rene med, at denne ogsaa nærede Tanker om sin egen Ophøielse. Kaas var ligeledes bleven vaklende i sin Tro paa Prinsen, og om det end ikke var ham muligt at paavise sikre Holdepunkter for sin Mistanke, saa var han dog ikke længere den blindt troende, men trak sine Følehorn til sig[2]. Alligevel mente han ikke, at der kunde være nogen Fare for, at det norske Folk vilde slutte sig til Sverige, men fremstillede det for Kongen, som om Stemningen var aldeles betryggende, og at der ikke var den Mand i Landet, som jo ikke med Glæde vilde stille sig under Prinsens Kommando, naar han rykkede ind i Sverige.

Kancelli-Præsidenten, der selv i det længste havde været imod en saadan Indrykning i Nabolandet og i denne Henseende delt Prinsens Betænkeligheder og støttet hans Forestillinger til Kongen, var i den sidste Tid bleven omstemt og vilde nu have et kraftigt Angreb paa Sverige. Samtalerne paa Grænsen og Prinsens Forbindelser med Adlersparre og Posse huede ham imidlertid ikke, og skjønt han endnu antog at kunne indestaa for, at det var umuligt at rive Nordmændene fra Kongen og forene dem med Sverige, saa fandt han det dog rigtigt at henlede Kongens Opmærksomhed paa den Indflydelse, som Tilbudet om den svenske Tronfølge kunde have paa Prinsen. Men denne Advarsel blev ikke ytret ligefrem; den kom tilsløret, og skjønt ingen kunde tage Feil af, hvem der sigtedes til, saa var der dog ikke nævnt noget Navn. Selv nu var Mistanken ikke stærkere, ikke bedre grundet, end at Kaas efter faa Dages Forløb tilbagekaldte den paa Grundlag af de bestemte Erklæringer, som Prinsen havde givet ham, og som havde kaldt hele hans gamle Tillid tillive igjen, tiltrods for, at der fremdeles var Rygter i Omløb, hvorefter Prinsen skulde vælges til svensk Tronfølger; det eneste, som da foruroligede Kaas, var, at der ikke blev truffet Forberedelser til at rykke ind i Sverige fra norsk Side[3].

---

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 261 og 265.

[2] RÆDER, III, S. 433: *„I en Depeche fra Præsident Kaas af 26de Mai er skrevet paa Marginen: at han har brugt og herefter vil bruge sit eget Chiffer, da han var bleven mistænksom imod Prindsen.“* Smlgn. *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 261 flg., Noten.

[3] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 268 flg., 276 flg., 285 flg., 291 flg. og 303 flg.

Kongen havde fra 28de Mai og senere gjentagne Gange i Juni, da han troede at kunne stole paa sine russiske Allierede, givet Prinsen bestemte Ordrer til at gaa over Grænsen. Men disse blev ikke udførte, og intet tyder paa, at Prinsen for Alvor har havt isinde at udføre Kongens Befaling. For Kongen gjentog han sine tidligere Advarsler mod Russerne, om man ikke havde Kræfter nok til at modsætte sig deres Fordringer, hvis de først havde vundet Sverige; et russisk Herredømme der vilde lede til at bringe Nordmændene i Slaveri bagefter. Han erklærede sig imidlertid villig til at rykke ind, naar det blev befalet, og naar Russerne havde sat sig i Marsch paa sin Side, men under Forudsætning af, at han fik Bemyndigelse til at love Provinsernes Indbyggere i Kongens Navn, at de skulde beholde sin Frihed og sine gamle Rettigheder. Han gjentog ogsaa nu sine Ytringer om, at han kunde bringe ethvert Offer for Fædrelandets Sag, og antydede, at intet fornuftigt Menneske kunde falde paa at modtage Sveriges isolerede Krone uden Napoleons Samtykke, med mindre det var for „selv at ofre sig til et større Øiemed"[1].

Men der blev fremdeles intet gjort. Juni Maaned gik hen, uden at der hørtes noget til det Angreb paa de svenske Grænselandskaber, som Kongen ønskede, og som han havde befalet. Imidlertid valgtes den gamle, barnløse Hertug Carl af Södermannland til Sveriges Konge den 5te Juni, og antog Navnet CARL XIII. Spørgsmaalet om, hvem der skulde blive hans Efterfølger, rykkede dermed sin Afgjørelse nærmere. Frederik VI. var nu nødsaget til at opgive alle Forhaabninger om ved Valg at blive svensk Konge. Valget af en Kronprins stod paa Dagsordenen, og dette maatte igjen indvirke paa Christian August; men netop under saadanne Omstændigheder skulde det været naturligt, om han havde søgt at udføre, hvad han tidligere havde antydet, nemlig at tage sin Afsked. Men det var saa langt fra, at han gjorde noget Forsøg i den Retning, at han endog undlod at gribe Anledningen, da den blev ham buden. Frederik VI. gav ham nemlig 17de Juni bestemt Befaling til uopholdelig at rykke ind i Sverige som Russernes, ikke Svenskernes forbundne; hvis ikke, da maatte han nedlægge sin Kommando: „dersom Deres Durchlauchtighed", heder det i Brevet, „endnu ei forstaar min Mening eller kan udføre den, saa haver De uopholdeligen at reise herhid, paa det, at jeg kan afgjøre det mundtlig med Dem, som min Pen har været for svag til at tydeliggjøre for Dem. Som Statsstyrer og øverste

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 271 flg.

Feltherre bør altid arbeides efter mine Grundsætninger. Disse og ingen andre bør være Rettesnor for Deres Handlinger. Enhed i Statsstyrelsen er det, hvorpaa det kommer an, og alt andet er unyttigt. Dersom dette ei var Tilfældet, behøvedes neppe nogen Konge." I et andet Brev af s. D. gav Kongen ham derhos Bemyndigelse til at overdrage Kommandoen til Generalmajor Lowzow i Tilfælde af, at han for nogen Tid forlod Landet. Allerede 8de Juni havde Frederik VI. givet lignende Befalinger og erklæret, at han vilde have blind Lydighed, samtidig med, at han under Paaberaabelse af sit Venskab for Prinsen advarede ham mod de Svenske som de, der vilde bedrage ham[1]. Under 22de Juni 1809[2] skrev han til Kaas: „Efter at have udtrykt mig med al den Bestemthed, som Jeg i Kraft af Min Stilling burde det, er jeg bleven tilfreds nu; thi enten føler man sig selv af Vedkommende skuffet, eller man har fundet, at Lydighed er bedre end Offer. — Imidlertid er Jeg vis paa, at en falsk Anskuelse af Sagen i sin hele Omfang, med Iver til at gavne har misledet den duelige og ædle Mand." Det er Ord, bag hvilke der ligger baade megen Viden og en stærk Mistanke, som for et Øieblik skal skydes tilside.

Frederik VI. stolede paa den russiske Keiser og hans Minister Romanzow, som de, der aldrig vilde lade ham i Stikken; om Sverige havde valgt en Konge, saa kunde han nok faa dette omgjort, og ialfald vilde han indskrænke Sverige ganske betydelig. At blive valgt til svensk Tronfølger havde ikke nogen synderlig Interesse for ham, og hvad der var tabt den 5te Juni, skulde gjenvindes ad andre Veie. Sverige skulde ved norske og russiske Bajonetter tvinges i Støvet for ham, og om der skulde faa Lov til at bestaa et uafhængigt Sverige, da maatte det ialfald blive saa svagt og lidet som vel muligt. I et Brev til Prinsen af 26de Juni[3] skrev han saaledes: „Det er saare vigtigt at erfare med Sikkerhed, hvor vidt Russerne er; thi alt Ophold vilde være skadeligt for Sagen. Det er bedrøveligt, at det, som de Svenske har kunnet gjøre med god Vilje til deres eget Bedste, vil Omstændighederne tvinge dem til; og naar Finland kommer til Rusland og en Del af det søndre Sverige falder til Danmark, saa bliver Carl XIII's Rige meget lidet og neppe muligt at soutinere for ham i Tiden."

Saadan var Frederik VI's Tankegang, og med saadanne Planer for Øie var det, han paalagde Christian August at rette Angrebet mod

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 267 flg.
[2] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 275.
[3] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 282.

Sverige. Men denne Ordre blev, hvor ofte den kunde blive gjentagen, dog aldrig fulgt. Christian August og hans norske Omgivelser vilde ikke fremme Frederik VI's nye Unionspolitik, der for dem var jævngod med et politisk Selvmord. Uagtet Kongen senere hen atter blev mere beroliget, hvilket fandt sit Udtryk i hans Breve, saa hørtes der ligefuldt intet, hverken om at rykke over Grænsen, eller om en Reise til Kjøbenhavn. Derimod fremsatte Prinsen i de sidste Dage af Juni et andet Forslag om at lade Kaas eller en af Regjerings-Kommissionens øvrige Medlemmer gjøre en Reise til Danmark og der mundtlig give Kongen en Fremstilling af, hvorledes Sagerne stod i Norge, da han, som han skrev, under Sagernes daværende Stilling ikke, saa gjerne han end ønskede, kunde benytte Kongens Tilladelse til at fjerne sig fra sin Post, forinden der enten var indledet Underhandlinger eller afsluttet en endelig Vaabenstilstand[1]. Han skildrede sig fremdeles som den, der ikke havde høiere Ønske end at tjene Kongens Interesser, og Kaas paa sin Side var noksaa villig til at give en Fremstilling af hans Forhold, der kunde støtte hans egne Udtalelser. Kaas gik ind i Kongens Tankegang, hvorefter Prinsen skulde være et Offer for de svenske Revolutionsmænds sleske Paavirkninger, og troede, eller lod, som om han troede, at denne med Lethed igjen kunde bringes tilbage til den strenge Pligts Veie: Christian August, der fra Begyndelsen ønskede en Forening mellem alle de tre nordiske Riger, skulde derigjennem være bleven vunden af Adlersparre, som havde stillet en saadan Forening i Udsigt for derved at kunne opnaa sit første Ønske, at kunne trække Tropperne bort fra Grænsen og rykke frem mod Stockholm. Bagefter var Platen bleven sendt til Norge for at undersøge Stemningen, og han havde da som en Snare stillet Prinsen dennes eget Valg i Udsigt for derved at opnaa en Forening med Norge, og da det samtidig meddeltes ham, at der var et stort Parti i Sverige, som var imod de tre Rigers Forening, havde Prinsen grebet den nye Tanke i det Haab, at han derved kunde gavne Kongen og opfylde sit høieste Ønske; med andre Ord, Prinsen havde troet at kunne modtage Valget for derved bagefter at aabne Frederik VI. en Vei til at bestige den svenske Trone. Imidlertid paastod nu Kaas, at Prinsen syntes at være kommen paa andre Tanker om Forholdene i Sverige. Derfor holdt han nu paa en væbnet Indskriden som det bedste Middel til at ordne Forholdene i Kongens

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 282 flg.

Interesse[1]. Den Skildring, som Kaas saaledes giver af Prinsens vekslende Stemninger, er aabenbart bygget paa Meddelelser fra denne selv, af hvilke Kaas maa have faaet et Indtryk af fuld Paalidelighed og Oprigtighed.

Frederik VI. maatte føle sig meget tiltalt ved en saadan Melding, som den, der kom fra Kaas, og han troede, at Prinsen fuldstændig havde opgivet alle Tanker paa Sveriges Trone. For Kaas udtalte han sin Glæde over, at Prinsens Tænkemaade havde forandret sig, og til Christian August gjentog han i Midten af Juli sin bestemte Befaling om at rykke over Grænsen og besætte de svenske Landskaber indtil Klarelven, samtidig med, at et mindre Korps fra Trøndelagen gik ind i Jæmteland[2]. Men alligevel vidste Prinsen at finde Paaskud til afholde sig fra alle fiendtlige Skridt mod Sverige, og imidlertid udvikledes i dette Land Begivenhederne paa en Maade, der ikke kunde efterlade nogen Tvivl.

I Sverige havde der hersket delte Meninger med Hensyn paa den fremtidige Tronfølger. Et lidet Parti havde saaledes til det sidste, uanseet alle Skuffelser, holdt paa Frederik VI. Men der var dog ingen Stemning for dennes Personlighed, og hvad der var foregaaet mellem ham og Grev Löwenhielm, tjente heller ikke til at forbedre hans Udsigter. Et andet Parti holdt paa det afsatte Dynasti, forsaavidt det vilde overdrage Kronen til Gustav IV. Adolfs Søn, den senere Prins af Vasa, naar engang hans gamle Farbroder afgik ved Døden. Men begge disse maatte træde tilbage for den tredie Gruppe, der efterhaanden samlede sig om Christian Augusts Kandidatur, med Haabet om, at den skandinaviske Halvøs Forening skulde følge snart efter. Her mødtes Repræsentanter for to saa forskjellige politiske Retninger som Armfelt og Adlersparre. Begge disse havde formelig ført en Væddekamp om at komme i Forbindelse med den af Nordmændene høit elskede Prins, og de havde, skjønt ingen af dem personlig havde truffet ham, dog gjennem sine Udsendinge ofte nok forespeilet ham et Valg til Tronfølger. Disse Tilsagn var bindende for dem, og de gjorde, hvad der stod i deres Magt, for at indfrie Løfterne.

Forholdene krævede en hurtig Afgjørelse. Prinsens egen Stilling blev stadig vanskeligere, og det Øieblik kunde tænkes at være snart forhaanden, da han ikke længere kunde negte at adlyde sin Konges

---

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 285 flg.
[2] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 289 og 295 flg.

indtrængende Befalinger. Da greb Adlerspare rask til. Gjennem Oberst Anders Frederik SKIÖLDEBRAND, en af de Mænd, der nød den største Tillid hos den nye Konge, sendte han Christian August Meddelelse om, at denne vilde blive officielt foreslaaet som Tronfølger; hvis Sveriges Krone nu blev forskudt af den Prins, som Nationen ønskede, da var, efter Adlersparres Mening, det Tidspunkt ikke langt borte, da de to ældgamle Broderfolk vilde blive Ruslands Vasaller[1].

Da Christian August 14de Juli modtog dette Brev, stod der en Lieutenant færdig til at afgaa som Kurer til Kjøbenhavn med en allerede afsluttet Rapport. Alligevel ventede han i hele to Dage med at sende Kongen Melding om, hvad han nu vidste, og i denne Tid beholdt han Kureren i Christiania. Først 16de Juli afgik der fra Prinsen Rapport om de sidste Nyheder[2]. „Mit Forhold bestemmes af Deres Majestæt", skrev nu Christian August, — og atter igjen slog han paa, at Kongen, om det blev nødvendigt, kunde afskedige ham under Paaskud af Sygelighed eller noget lignende. Kongen kjendte hans Hensigter, hed det videre, og selv var han lidet villig til at modtage det fremsatte Tilbud, der sikkert vilde gjøre ham og — muligen hans Rygte til et Offer; men han vilde dog ofre alt for Fædrelandets Sag. Meningen af disse Ord skulde efter, hvad der tidligere var antydet, være aldeles klar: han vilde modtage Svenskernes Valg, for senere at vige Pladsen for Frederik VI. Men det var ham ikke muligt at stille denne nogen Sikkerhed for, at saa vilde ske; han maatte være forberedt paa, at Kongen vilde kræve Handlinger, ikke Talemaader.

Om en saadan Hensigt kunde Prinsen i ethvert Fald ikke underrette sine svenske Venner. Det Svar, som han 16de Juli sendte Adlersparre[3], er øiensynlig sat paa Skruer og affattet med et vist Forbehold. Deri antydedes, at hans første Haab havde været at se Nordens tre Riger forenede under Frederik VI., men at det nu, da dette ikke var skeet, var ham umuligt for sit personlige Vedkommende at modtage selv det mest hædrende Tilbud, saalænge den nuværende Tilstand vedvarede, og før han havde erholdt sin Konges Tilladelse; han bad Adlersparre være overbevist om, at han med varme Følelser erkjendte det hædrende i det Bevis, som den svenske Nation havde givet ham paa sin Agtelse, og at han inderlig ønskede, at den politiske

---

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 301 flg.
[2] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 301 flg.
[3] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 302 flg. Om de ældre Aftryk af dette Brev kan henvises til Note 2, S. 297 i den ældre Udgave.

Situation snart maatte forandres saaledes, at han kunde faa Anledning til at give et Bevis paa denne sin Følelse. Brevet blev af Adlersparre opfattet som et Afslag, men kom for sent i dennes Hænder til at faa nogen Indvirkning paa den Bestemmelse, som maatte tages.

Kaas havde af Prinsen selv faaet en Meddelelse om, hvad der var Indholdet af Adlersparres Brev, og havde da gjort sine Bemærkninger over det besynderlige i, at en Undersaat af en anden Stat gjorde en krigførende Magts General et saadant Forslag. Prinsen beklagede sig for Kaas, og denne fik af hans Optræden det bestemte Indtryk, at han var aldeles uskyldig, at det svenske Tilbud var ham „modbydeligt", men at hans gode Hjerte bevægede ham til Skaansel mod de Mænd, der havde budt ham en Krone. Kaas var, uagtet han fremdeles mente, at Prinsen nok kunde have lidt vaklende Ideer, i den Grad overbevist om hans ubetingede Paalidelighed, at han erklærede, at Kongen sikkert kunde betro Norges Vel i hans Hænder, og raadede til, at Kongen nu netop skulde vise ham en aldeles uindskrænket Tillid[1].

Men Kaas maa ikke længe have bevaret denne Tanke. Saaledes som Begivenhederne i Løbet af Juli Maaned udviklede sig i Sverige, var der ogsaa al Grund for ham til at betragte Prinsens Forhold med Opmærksomhed, ja endog med Mistanke. Paa Rigsdagen i Stockholm var der umiddelbart efter Kongevalget nedsat en saakaldet hemmelig Komité til Forberedelse af forskjellige vigtige Anliggender, til hvilke ogsaa hørte Valget af en Tronfølger, og denne Komité modtog 7de Juli en Opfordring fra den nye Konge til at udtale sig om dette Spørgsmaal. Intet Navn blev nævnt; men naar der hentydedes til en Fyrste af et ædelt Hus, der havde skjænket Sverige flere Konger, — en Fyrste, der i Farens Øieblik havde vist Sverige store og vigtige Tjenester, da var det ikke til at betvivle, at dermed sigtedes til den Prins af det holsteinske Hus, der i Marts 1809 havde lovet at holde den norske Hær rolig, medens den svenske marscherede mod Stockholm[2]. Komitéen fulgte Vinket og androg den 12te Juli for Kongen om at fremsætte Forslag for Stænderne om Prins Christian Augusts Valg[3]. Dette skede den 14de, altsaa samme Dag, som Skiöldebrand om Aftenen kom til Christiania; den 15de og 18de blev Forslaget enstemmig antaget af

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 303 flg.

[2] *Handl. rör. Sveriges historia,* IV, S. 61—68; smlgn. S. 48—61 i samme Værk. Jvfr. derhos ovenfor, S. 189, Note 1.

[3] *Handl. rör. Sveriges historia,* IV, S. 68—80.

samtlige Stænder[1], og dermed var Christian August valgt til Sveriges Kronprins.

Sagen skulde saaledes være bragt i Orden, forsaavidt dens Afgjørelse var afhængig af Sverige. Men det stod tilbage at se, hvorvidt Christian August var villig til at modtage Tilbudet, og hvorvidt Frederik VI. vilde tillade ham dette. Saa fik det videre vise sig, hvorvidt Valget vilde drage efter sig de Følger, som ventedes i Sverige. Thi det var ikke tvivlsomt, at de, som der havde drevet Valget igjennem, ventede paa, at det norske Folk vilde reise sig og for ikke at skilles fra den elskede Prins kræve en Forening med Sverige. Dette var ikke alene den stiltiende Forudsætning. Den blev ogsaa aabent vedgaaet af de indviede.

Baron Platen havde saaledes i Begyndelsen af Juli henvendt sig til Mr. Foster for at faa Rede paa, hvorledes den engelske Regjering vilde stille sig til en Forening mellem Norge og Sverige, og derved blev han ogsaa nødsaget til at forklare den anden, hvorledes den virkelige Stilling var. Platen sagde da, at Prinsen af Augustenborg nok hidtil havde afvist alle Forslag om at slutte sig til, hvad han kaldte en Sammensværgelse, men at der alligevel var Grunde til at vente sig det bedste Udfald af det foreningsvenlige Partis Arbeide, der vilde bringe Sverige forøget Styrke og Sikkerhed. Hensigten med at vælge Prinsen var, som Platen aabent udtalte, den at fremkalde en Brydning mellem ham og Regjeringen i Kjøbenhavn, saaledes at der ikke blev ham levnet noget Alternativ uden enten at modtage Tilbudet eller at se sig selv udsat for sin Konges Unaade. Prinsen var, sagde Platen, en meget hæderlig Mand og altfor samvittighedsfuld til, at han paa nogen anden Maade skulde ladet sig formaa til at gaa ind paa deres Planer; da han var meget afholdt i Norge, vilde hans Antagelse af Valget i Sverige, foruden at føre til en Brydning mellem ham og det danske Hof, ogsaa medføre den Fordel, at mange Nordmænd derved vilde blive endnu mere interesserede for Foreningen[2].

I disse Udtalelser er den sande Hensigt med Tronfølgervalget klart tilkjendegivet. Derfor var ogsaa Platens første Gjerning efter Valget at skrive til Grev Wedel. Brevet betroedes i Bagges sikre Hænder, og hurtigst muligt ilede nu denne Prinsens Agent tilbage til Christiania,

[1] Schinkel-Bergmann, V, S. 95.
[2] Scævola, *Utländska diplomaters minnen*, S. 65 og 67 flg.

for at melde den store Nyhed[1]. Baron Platens Skrivelse er sandsynligvis forlængst tilintetgjort. Men hans Ytringer i Samtalen med Foster er, selv om ikke Grev Wedels Svar er bevaret, tilstrækkelige til at vise, i hvilken Aand den var affattet.

For Grev Wedel var Underretningen om Tronfølgervalget den gladeste Meddelelse, han kunde faa. Den syntes at skulle kalde ham til Handling. Første Akt af det store politiske Drama var spillet til Ende, og det var derefter ham selv, der skulde forsøge at løse den spændte Knude. Fuld af Haab og Tillid, saa han Fremtiden imøde og troede, at alt vilde gaa med Lethed. I denne Stemning skrev han sit Svar til Platen, der ved et Tilfælde er reddet fra den Undergang, som altfor ofte truer historiske Aktstykker, der bliver til under Omstændigheder, som de dengang forhaandenværende[2]. Dette Svar lyder saaledes:

---

[1] Uagtet det i sig selv ikke synes rimeligt, at Bagge saa længe skulde være bleven liggende rolig i Stockholm, haves dog ingen Efterretning om, at han i Mellemtiden har været i Christiania. Platen sagde 14de Juli til Foster (SCÆVOLA, S. 67), at man ikke paa henimod en Maaned havde hørt fra Prinsen. Maaske kan Bagge da have været i Norge en kort Tur i Juni og atter omkring den 15de være vendt tilbage til Stockholm? — Fra en af disse Reiser i Mai, Juni eller Juli har han bragt Prinsen Efterretninger om den politiske Stilling, der har foranlediget følgende Svar:

Det ommeldte kan umuelig være det engelske Parthies eller dette Ministeriums Interesse — Sædvanlige, interesserte Mennesker agter ikkuns at herske, at vinde Fordeele for deres Levned — At de nordiske Rigers Selvstændighed — endog for Fremtiden lover denne handlende Nation, sikre Fordele, kommer hos disse Individuer aldeles ei i Betragtning —

Altid deres —

Christian Prinz til S.-Holsteen

bliver det endda opdaget af denne Parthie saa vil det være nyttig at lade dem mærke at uagtet mueligens Havnerne sluttes for deres Skibe, de dog ei lukkes for neutrale m. m. At Fiendens Krydsere have frie Adgang, i den seenere Aarsenstid Tilflugtssted og sælger deres Rov i de svenske Havne, kan ei være — ligegyldig for Dannemark, som i sammes nuværende Stilling og indtil vores Ønske opfyldes ei kan giøre Fred —

Brevet er egenhændigt, forsynet med den søndenfjeldske Generalkommandos Segl og adresseret til Direktør Bagge. Det findes mellem Adlersparres efterladte Papirer i Lund og er altsaa af Bagge overleveret i dennes Hænder.

[2] Originalen kom fra Platen i Adlersparres Besiddelse og opbevares nu mellem dennes Papirer i Lunds Universitetsbibliotek. Et lidet Brudstykke er trykt af C. A. ADLERSPARRE, *1809 och 1810, tidstaflor,* II, S. 287.

„Min inderligen kjere Broder!

Med et ubeskriveligen uroeligt Sind griber jeg Pennen for at takke Dig for Dine venskabelige interessante glædelige Linier af 18de July med B: — Nu er det afgjørende Øieblik snart for Haanden! — Du og Dine brave Medarbeidere have gjort det vigtigste, det første Skridt, til det store Øiemeds Opnaaelse ved at vælge vor elskede Pr: C: til Thrônfølger — Du kan troe jeg har gjort alt mueligt for at give hans Bestemmelse den rigtige Vending — Han ønsker ogsaa intet meere end at kunne jo før jo hellere komme til at vise ved Gjerninger sin Taknemmelighed — Han brænder af Begjærlighed efter at grundfæste Frihedens Tempel i Norden — Men som en gammel Militair kan han ikke nok hæve sig over alle Conveniencer og Former — han vil (efter min Meening) formeget *sauver les apparances!* — Men man maae respectere hans, som enhver Mands, Grundsætninger, naar han bliver dem troe. — Uagtet Tingene for Øieblikket ikke gaae aldeles efter Ønske, saa har jeg dog det bedste Haab — thi enten blive Vedkommende i Khn slaget med en Klogskab, som man endnu ikke har seet Prøver paa, eller de vedblive at handle saa planløst og inconseqvent som hidtil. — I første Tilfælde sluttes Freden imellem de 3 skandinaviske Riger strax, alle Partier entrere i vor Plan — og gjøre fælles Sag med os til Opnaaelse af Nordens indvortes og udvortes Frihed og Selvstændighed — under Pr: Christians Veiledning — som lidt efter lidt knytter Baandet imellem Nationerne tættere — I andet Tilfælde bliver Norge nødsaget til inden faa Uger at tale et kraftigt Sprog — Det sidste synes mig meest rimeligt — Gjæringen i Gemytterne gaaer godt fremad — Man maae lade Folk tænke lidt i Roe inden man kan fordre de skulle fatte Ting som hidtil have været ganske fremmede for dem. Under det langvarige Danske Aag er Nordmændenes Tænkekraft reent faldet i Søvn! — Der er brændbar Materie i Overflødighed — men den maae samles i det rette Forhold inden man deraf kan vente den tilbørlige Virkning — Naar først den Norske Nation har yttret sin Villie — er jeg overbeviist om at Prinds C: ingen videre Vanskeligheder kan gjøre for at antage sig Styrelsen af begge Nationer; — dog maae saadant skee saaledes at Norge har sin egen Repræsentation efter Lighedens Grundsætninger — sine egne Love, Finance-Indretninger m: v: — Vi have næsten ingen Adel — og det lidet vi have maae enten finde sig i at blive Mennesker ligesom deres Medborgere eller flytte til andre Steder som mere passe for deres ophøiede Natur — Eders

nye Constitution kan være meget god efter nuværende Omstændigheder for Sverrig — men den duer ei for Norge som skal danne sig ganske nye Indretninger — (hvilket vil blive Norges Lykke). En Ting ligger mig meget paa Hjertet at bede Dig om — og det er: at ifald Vedkommendes hidtil udviste Dumhed og Selvklogskab skulde fremskynde det Øieblik da det Norske Folks Stemme lader sig høre — I da ville lade os selv afgjøre vore Sager uden paa nogen Maade at ville blande Eder aabenbart deri, allermindst nogensinde tænke paa at benytte Øieblikket til med Vaaben at tvinge Norge. — Et saadant Skridt vilde vist for mange Decennier gjøre det store Øiemeds Opnaaelse umueligt — vilde bevirke baade Sverriges og Norges Underkuelse ved Russerne — Naar vi havde gjensidig svækket og ødelagt hinanden blev vi et let opslugt Rov for det store Hydra —

Fra vor Side kan I være ganske sikker for Angreb — Kabaler, bestemte Ordres &c. &c. have virket kuns lidet hidtil og vil herefter intet udrette uden at fremskynde det lykkelige Øieblik da man kan tale som Mand i Stedet for at hviske i Krogene — I Kiøb^{n}: er man rasende vred paa os alle her — Man sendte os gjerne Fanden i Vold — men man har endnu ikke Mod til at gjøre det — En nye Prinds Frederik af Hessen ventes hertil med 3 danske Officerer, som skulle udgjøre hans Stab — Dette vil frembringe god Virkning! — Jeg vilde ønske han var her — Formodentlig kommer han med Kaas & Co ret smukt ned igjen med megen Høflighed til Kiøb^{n}:!

Jeg er i denne Tiid færdig at gaae fra Forstanden — En Mængde løbende uinteressante Forretninger maae ikke forsømmes og Tankerne ere beskjæftigede med ganske andre Sager. Med enhver maae man tale meget mere omstændeligen og fortroeligen end før, — deels for at sondére og deels for at vinde.

Meget — meget — havde jeg at mælde Dig og afhandle med Dig — Men adskillige Aarsager forbyde mig at indlade mig i Detaillen —

Jeg har endnu det glade Haab at vi, efter at have udrettet meget for det fælles Fædrelands Ære og Lykke kunne i en blid Familiekreds ved tarveligt Bord nyde landlig Roe og Glæde —

Nu har jeg ei Roe at skrive mere Lad mig snart vide hvad der kan have Indflydelse paa fælles Tarv — Alles Opmærksomhed er spændt paa Negociationerne i Finland! Vil Napoleon ikke indlade sig i den cimbriske Idee? — Dette taler Du intet om — Jeg har luret meest derpaa — Derved kunde Sagen kort og godt afgjøres — Har Nap^{n}: svaret noget til Communicationen af P: C:s Valg?

A B[1], min gode Hustrue og øvrige Venner hilse Dig venskabeligst — Jeg regner paa at Du stedse vedligeholder de samme blide Følelser mod Din stedse oprigtige troe og for den gode Sag enthusiastiske Ven —

Publicola."

[1] Oprindelig synes der at have staaet *Anker*, hvad senere er rettet: *A B.*

XIII.

PRINS FREDERIK AF HESSEN I NORGE, AUGUST 1809.

Valget var altsaa foregaaet, — dette Valg, som efter manges Haab skulde blive Indledningen til den skandinaviske Halvøs Forening. Der kan ikke være hengaaet mange Dage, forinden der i Christiania havdes Efterretning derom, ogsaa ad andre Veie end gjennem Bagges Meddelelser. Allerede de foreløbige Forhandlinger paa den svenske Rigsdag var egnede til at vække den største Opmærksomhed. Seks Dage var den almindelige Tid for et Brev mellem Stockholm og Christiania, og saaledes var Kaas maaske allerede den 18de Juli vidende om, hvad der var skeet i Stockholm den 12te Juli. De senere foregaaede Begivenheder synes ogsaa hurtig at være komne til hans Kundskab.

Den Forandring, der nu indtraadte i Forholdet mellem Kaas og Prinsen, var bevirket ved de fra Sverige indløbne Efterretninger og havde sat Prinsen i et tvivlsomt Lys hos hans Kollega og Kontrollant. Der var allerede hengaaet en Tid, siden Kaas havde begyndt at bruge sine egne Chifre for at kunne sige Kongen sin Mening lige ud. Nu vilde han have alt paa det rene, og i et Brev, som han den 20de Juli tilskrev Prinsen fra Ladegaardsøens Hovedgaard, hvor han havde taget Ophold for Sommeren, opfordrede han ham paa det mest indtrængende til at rykke ind i Sverige[1]. Han henholdt sig kun til Adlersparres Skrivelse og fremstillede det for Prinsen, som om der var lagt en Snare for ham, og som om det hele kun var en politisk Farce, der vilde ende med at stille ham aldeles blot. Kaas havde nu opgivet alle Betænkeligheder mod et Indfald i Sverige og tilegnet sig den Mening,

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 314 flg.

at der intet var til Hinder for et saadant, idet han afviste alle mulige Indvendinger med den Bemærkning, at man i Sverige kunde tage, hvad der manglede af Penge, Klæder, Proviant og Heste. Det er meget sandsynligt, at Kaas her kunde have Ret.

Christian August vilde imidlertid været umulig som svensk Tronfølger, hvis han i dette Øieblik var gaaet over Grænsen; sandsynligvis var det især af dette Hensyn, at Kaas netop nu vilde drive ham frem. Men de samme Hensyn bestemte ogsaa andre, fremfor alle Grev Wedel, til at modarbeide ethvert saadant Forlangende. Han havde den hele Tid været imod en Indrykning i Sverige, og nu, da det var af den største Vigtighed at undgaa en fiendtlig Optræden, lagde han sin store Indflydelse hos Prinsen i Vægtskaalen. Som Medlem af Regjerings-Kommissionen og af Providerings-Kommissionen talte han indtrængende Ord til Christian August, og denne fulgte hans Raad[1].

Under et dobbelt Tryk, fra Kaas og fra Grev Wedel, bøiede Prinsen sig i sin Uvished til begge Sider. Hans Holdning vedblev at være den samme som før. Han gav ingen klar Besked; han sluttede sig ikke helt til nogen. For Kongen erklærede han i en Rapport af 21de Juli, at han vilde rykke over Grænsen, naar Russerne rykkede saa langt frem, at han kunde forene sig med dem, i hvilket Fald Sagen vilde finde en hurtig Afgjørelse; han søgte at vise Umuligheden af at optræde paa den Maade, som Kaas havde foreslaaet, og gjentog sin gamle Ytring om, at han ikke ønskede den svenske Krone, som han kun vilde modtage, hvis Kongens og Fædrelandets Interesse opfordrede ham dertil, i hvilket Tilfælde han ikke vilde sky noget Offer; hvis Kongen ved de politiske Forhold saa sig nødsaget til at lade et norsk Korps rykke ind i Sverige, ønskede han at slippe for at overtage Anførselen, som under Paaskud af, at han var syg, kunde overdrages til en anden General[2]. I Brevet hentydes ogsaa til, at han befandt sig i en yderst nedtrykt Stemning, at hans legemlige Kræfter forringedes under den Sindsbevægelse, hvori han befandt sig, og som han selv tilskrev Tanken paa den i Norge herskende Mangel.

Christian August havde, da han skrev det her omhandlede Brev, endnu ikke modtaget officiel Meddelelse om sit Valg. Saadan Underretning kom først den 24de Juli i hans Hænder ved et egenhændigt Brev

[1] Meddelelse fra Grev Wedel til Andreas Faye. Tidspunktet, naar Grev Wedel optraadte paa denne Maade, er dog ikke aldeles bestemt angivet; men efter al Sandsynlighed var det netop paa denne Tid.

[2] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 308 flg.

fra Carl XIII., som overbragtes ved Oberst, Grev AXEL MÖRNER, en Officer, der tidligere under et længere Ophold i Norge som Krigsfange havde erhvervet sig mange Venner[1]. Grev Mörner overbragte tillige et Brev fra Carl XIII. til Grev Wedel[2], hvori, som det heder, Norges Forening med Sverige berørtes „i fortrolige Udtryk". Med andre Ord, den svenske Konge sendte Grev Wedel en formelig Opfordring til at gjøre, hvad han kunde, for at afryste Frederik VI's Herredømme, sprænge Monarkiet og bevæge sine Landsmænd til at slutte sig til Sverige. Brevet til Grev Wedel skulde altsaa være en udfyldende Forklaring af det Brev, der samtidig afgik til Christian August; det viste, hvad der skulde læses mellem Linjerne af den til denne adresserede Skrivelse, — at man ventede, han vilde bringe Norge i Forening med Sverige, samtidig med, at han selv modtog Valget. Det maatte saaledes sætte ham i en endnu mere nedtrykt Stemning end den, hvori han allerede i Forveien befandt sig. Foreløbig kunde han intet Svar give, forinden han havde indhentet Kongens Samtykke, og det kunde være tvivlsomt, om dette blev let at faa. Frederik VI. kunde jo med Rette henvise til den uregelmæssige Maade, paa hvilken Valget var meddelt, ikke til ham, men til Prinsen, som dog var hans Undersaat og General.

Kongen havde med Glæde læst den Rapport, hvori Christian August underrettede ham om sine Tanker efter Modtagelsen af Adlersparres Brev, og da han samtidig fra Kaas modtog det Raad at vise Prinsen den mest uindskrænkede Tillid, bestemte han sig for at følge dette. Han opfattede det, som om Prinsen vilde afslaa det svenske Tilbud; ialfald gav han sig Mine af at staa i denne Tro, og til Løn for denne Opofrelse vilde han sætte Prinsen paa den mest ophøiede Post, han kunde faa. Dette skede ogsaa, idet han 25de Juli udnævnte ham til Feltmarschal og Statholder over Norge. Men dog var ikke denne Tillid saa oprigtig, som den skulde se ud; thi samme Dag bestemte ogsaa Kongen, at hans Svoger, Prins FREDERIK AF HESSEN, skulde gaa til Norge for at kommandere under Christian August, og naar Hæren rykkede ind i Sverige, overtage Befalingen over den Del, som gik i Felten[3]. Sendelsen af en saa høitstaaende Personlighed til Norge i dette

[1] RÆDER, III, S. 525 flg., hvor det hele Brev er gjengivet i Oversættelse fra Fransk. Et slet Aftryk af Originalen findes i *Handlingar rörande Sveriges historia,* IV, S. 31 flg. Om Grev Mörner smlgn. ovfr., S. 175, Note 1.

[2] SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 107 og Note 3; J. AALL, *Erindringer* (2. Udg.), S. 203.

[3] *Collegialtidende* 1809, No. 44 og 45; WEGENER, S. 354; RÆDER, III, S. 518. *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 305 flg.

Øieblik tyder paa, at Kongen vilde træffe de nødvendige Forsigtighedsregler, og at han ansaa Stillingen for usikker. I et Brev til Kaas har han ogsaa udtalt, at Hensigten med de to Udnævnelser kun var den at hindre Christian August fra at modtage det svenske Tilbud[1]. Fra svensk Side opfattedes Prinsen af Hessens Sendelse som en Streg i Regningen for Planerne paa Norge, og derfor blev der ogsaa lagt alle Hindringer i Veien for hans Reise. Carl XIII. negtede ligefrem den for ham ansøgte Tilladelse til at lægge Veien gjennem Sverige, og der gaves de svenske Krydsere Befaling til at søge at afskjære ham Veien over Havet[2].

Efter Prinsen af Hessens Udnævnelse modtog Frederik VI. Meddelelsen om, at Christian August, hvem Kongen netop havde stillet paa den høieste Post i Norge, var valgt til svensk Kronprins. Budskabet herom kom ikke fra Sverige, men fra Prinsen selv, som maatte indberette, hvad der var foregaaet, og meddele Kongen, paa hvem Valget var faldet. Dette maatte være ham pinligt, da han, som han samtidig skrev til sin Broder, vel indsaa, at hans Person ikke var Hovedsagen[3]; naar han var vidende om, at Svenskerne ved hans Valg haabede at løsrive Norge fra Danmark, og naar han selv erklærede for sin Broder, at denne Forudsætning ikke skulde blive opfyldt med

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 308.

[2] RÆDER, III, S. 551 flg. Smlgn. Carl XIII's Brev til Adlersparre: *„Vaksam bör man vara så väl från Svenska som Norska sidan; vaka, att ingen från Jutland sjövägen till Norge får passera och göra surprise i Norge. Jag lägger detta på Ert samvete. Denna tidning kommer eljest à propos, för att sätta Norrmännen i harnesk, om de äro rätt sinnade."* *Handl. rör. Sv. hist.,* V, S. 23 flg. Det kan ogsaa mærkes, hvad Engeström har skrevet til Adlersparre fra Stockholm 28de August 1809: *„Ifrån flera håll är Herr Baron förmodligen underrättad om Prinsens af Hessen ankomst till Norrige. Jag menar det kan göra godt."* — Derimod skrev Carl XIII. samme Dag til Adlersparre: *„I går aftons, vid min återkomst från Rosersberg, emottog jag från General Armfelt en Rapport, det han blifvit af en resande underrättad, at prins Fredric af Hessen på en båt gått öfver från Jutland till Norrige. Dess oförväntade ankomst fruktar jag kan göra en obehaglig inflytelse, och jag skyndar derföre att underrätta Eder derom."* *Handl. rör. Sveriges historia,* V, S. 39. Under 31te August skrev Kongen paa ny: *„Jag kommer åter igen till min mäst angelägna sak nemligen prinsen af Augustenburg. Haf ögonen på dess nyss ankomne vicarius."* Smlgn. for øvrigt samme Skrift, V, S. 102 flg., hvor der er trykt et Brev fra Engeström til Adlersparre af 28de Juli 1809, og VII, S. 3, hvor der er trykt et Brev fra Wetterstedt til Adlersparre af s. D.: *„Det var en vacker proposition at smyga in prinsen af Hessen till Norrige. Jag hoppas du blir nöjd med svaret, som Tawast skall lämna, och som ej förr än i morgon afgår."*

[3] RÆDER, III, S. 529.

hans Hjælp, da kunde han umulig se Fremtiden imøde med lyse Forhaabninger.

Men naar Christian August saaledes ikke vilde laane sin Bistand til Norges Løsrivelse fra Danmark, kunde han ogsaa nu have optraadt paa en anden Maade, og skulde navnlig ikke have sluppet Grev Mörner af Syne. I Stedet for at beholde denne hos sig, lod han ham reise til Skien, hvor han især var kjendt, og hvor han nu kunde faa Anledning til at virke for sit Øiemed. Medens Prinsen saaledes tog en Udsættelse for at kunne indhente Svar fra Danmark, var Carl XIII. aldeles i Uvished, da han ingen Efterretninger modtog fra sit Sendebud. Derimod hastede Prinsen med at skrive til Frederik VI. Allerede 24de Juli afgik der fra Christiania en Kurer, som overbragte Frederik VI. en Afskrift af det Brev, Christian August havde modtaget. Til samme Tid traadte Regjerings-Kommissionen sammen for at udarbeide en Forestilling til Kongen om Norges Tilstand, og bestemte, at Kaas skulde reise til Kjøbenhavn for personlig at forelægge denne for Kongen. Kaas var selv — men neppe af de samme Bevæggrunde som hans Kolleger — enig heri, uagtet Tiden ikke strak til for at indhente Kongens Tilladelse han tiltraadte ogsaa nu sine Kollegers Mening om Norges blottede Tilstand, der yderligere kunde ventes forøget ved den forestaaende mislige Høst, og som næsten stillede Hungersnøden i sikker Udsigt. Det eneste Middel var en Vaabenstilstand [1].

Kaas afreiste til fastsat Tid overland gjennem Sverige og var allerede 30te Juli i Kjøbenhavn. Underveis havde han i Sverige benyttet Anledningen til at undersøge Stemningen og var kommen til det Resultat, at

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne*, IV, S. 320. I sin Apologi (A. IPSEN, *Christian August*, S. 294 flg.) siger Prinsen: *„Alle Mitglieder, Herr v. Kaas m i t e i n g e s c h l o s s e n, waren völlig überzeugt, dass das einzige Mittel zur Rettung des Landes ein schleuniger Waffenstillstand sei. Man beschloss eine kräftige Vorstellung, die Herr v. Kaas m i t u n t e r s c h r i e b, durch eines der Mitglieder persönlich übergeben zu lassen, d i e d u r c h k r ä f t i g e m ü n d l i c h e V o r s t e l l u n g e n v o n d i e s e m u n t e r s t ü t z t w e r d e n s o l l t e, wozu dieser Mann sich erbot; und dies war sein e i n z i g e r Auftrag, den er treulich auszurichten sich erbot. Dass dieses nicht seine eigentliche Absicht, wies der Erfolg; denn er richtete (den letzten) Auftrag gar nicht aus und entschuldigte sich damit, dass der König, durch die Vorstellung ungnädig, nicht zu bewegen gewesen wäre, worauf ich ihm antwortete, dass er m i r's nicht einbilden solle, dass der König aus Unwillen gegen einzelne Individuen oder aus Laune das Wohl der Hälfte seines Volks und eine Krone auf's Spiel sollte setzen wollen, wenn er gehörig unterrichtet; dass es mir Leid thäte, dass er (Kaas) nach seinem Versprechen nicht unsrer Erwartung entsprochen.“* — Der er altsaa ved denne Leilighed talt aabne Ord om, hvad der kunde ske.

Magthaverne vilde benytte alle Midler for at fremkalde Norges Tilslutning, medens Stemningen i Almindelighed var mere for Prins Gustav, den afsatte Konges Søn. Dette berettede han umiddelbart efter sin Ankomst til Danmark for Frederik VI.[1], og derefter maa altsaa dennes Opfatning af Forholdene være bleven bestemt. De Samtaler, som Kaas i den danske Hovedstad havde med Kongen, maa hovedsagelig have angaaet Prinsen og det svenske Tronfølgervalg; men da dette kun forhandledes mundtlig, vides intet bestemt derom. Kaas har dog neppe lagt nogen Dæmper paa sin Uvilje mod Prinsen eller slaaet af paa noget af, hvad han vidste eller troede at vide om dennes og hans Omgivelsers Forhold[2].

Noget for Norge gavnligt Udbytte fulgte ikke af disse Forhandlinger. Det eneste, Kaas i denne Henseende udrettede, var, at der blev givet et Forbud mod Kaperfart, ved Forordningen af 2den August 1809[3]; men dette skal under de daværende Forhold mere have været til Norges Skade. Til Regjerings-Kommissionens Forestilling toges intet Hensyn, og med al sin Iver for at komme til Kjøbenhavn som Talsmand for denne, synes ikke Kaas der at have taget sig meget af den. Under Opholdet i Danmark, hvor Stemningen mod Christian August var en alt andet end velvillig, synes Kaas at være bleven mere opirret mod denne.

For Kaas var det af Vigtighed at komme hurtig tilbage til Christiania, især da der var lagt Hindringer i Veien for Prinsen af Hessens Reise. Thi under hans Fravær, og saalænge ikke den anden Prins var kommen til Norge, var Christian August paa egen Haand i dette Land, kun omgiven af Mænd, hvis Troskab mod Danmark der var god Grund til at betvivle. Rigtignok blev der ikke foretaget noget, som kunde se mistænkeligt ud; men det var heller ikke raadeligt at stole for meget paa den tilsyneladende Ro, og derfor ilede Kaas med at forlade Kjøbenhavn.

Paa Frederik VI.'s Svar var der i Christiania, som i Stockholm, ventet med en stedse stigende Utaalmodighed. Prinsen vilde have

---

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 321 flg. Om en krænkende Skrivelse fra Kaas til Prinsen se A. Ipsen, *Christian August,* S. 295.

[2] Ræder, III, S. 536: *„Prinsen og hans Færd skal Kaas som redelig og tro Mand have omtalt for Kongen uden Forbeholdenhed.“*

[3] Ræder, III, S. 534 flg. Smlgn. Brev fra Carl XIII. til Adlersparre: *„Danskarne synas hafva alt mer och mer saktat sina pretentioner. Ett förbud mod kaperier är utfärdadt och det har med sista posten blifvit hitsändt af Tawast.“ Handl. rör. Sveriges historia,* V, S. 37.

Besked, om den forlangte, høist paatrængende Vaabenstilstand kunde afsluttes, og om han selv kunde svare imødekommende eller afslaaende paa det svenske Tilbud. Usikkerheden pinte ham, og han følte selv, at hans legemlige Kræfter formindskedes under dens Tryk. Han vaklede frem og tilbage; den indiskrete Maade, hvorpaa hans tidligere Forhold var berørt i officielle svenske Aktstykker, var ham i høi Grad pinlig, og i sine Breve til Kongen omtalte han de der fremkomne Udtalelser som løgnagtige og fornærmelige. Uden rigtig at vide, hvordan han her kunde stille sig, antydede han for Kongen, at den bedste Udvei maaske vilde være at give et ubestemt Svar[1]. Men det varede længe, inden han fik Brev fra Kongen, der kunde hæve hans Tvivl; thi Kaas, der overbragte Svaret, gav sig paa Reisen gjennem Sverige ganske god Tid. Den 9de August var han i Göteborg, hvor han troede at have givet de svenske Politikere noget at bestille ved at udsprede et Rygte, som han havde hørt i Helsingør, men hvis Upaalidelighed han selv bedst kjendte, at Prinsen af Hessen pludselig var reist til Rusland[2]!!

Kaas havde under denne Reise, paa samme Maade som i April, atter paa egen Haand drevet en Politik, der, efterat Valget engang var foregaaet, med Nødvendighed maatte bringe ham i et spændt Forhold til Prins Christian August, saa meget mere, som den Maade, hvorpaa det skede, maatte bibringe Prinsen den Tanke, at Kongen stod bag. Kaas var vidende om, at der i Sverige var mange Modstandere af Adlersparre, og da han ansaa denne for at være Christian Augusts bedste Støtte, vilde han ved at vinde Adlersparres Fiender forsøge at undergrave Prinsens Stilling. Paa sin Reise gjennem Sverige havde han en Samtale med Kommandanten i Göteborg, Oberst Ehrenström, for hvem han uden Forbehold udviklede sine Meninger om de lykkelige Følger af en Forening mellem de tre nordiske Riger, under Frederik VI. Hvad han ytrede, blev meddelt Armfelt og øvede senere sin Virkning[3].

Kaas ankom 12te August til Christiania, medbringende Kongens Svar til Christian August og til Regjerings-Kommissionen, der begge fik sine Skraber. Om Vaabenstilstand vilde Kongen intet høre; derimod

---

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 324 flg. og 329 flg.
[2] Rapport af 9de August; smlgn. *Meddel. fra Krigsark.,* IV, S. 331, Note 1.
[3] Smlgn. RÆDER, III, S. 574 og 580. I et Brev af 17de August 1809 fra Venersborg til C. H. Anckarsvärd, siger Armfelt, at Prinsen havde skrevet til ham, at han ikke vilde modtage Valget uden Samtykke af sin Konge og af „Bonaparte", — „med mindre den norske Nation saa at sige tvang ham til at bryde visse Baand". Saa uforsigtig har dog neppe Christian August kunnet udtrykke sig. Smlgn. den ældre Udgave, I, S. 337, Note 1.

tillod han Christian August at modtage Valget, saasnart der var sluttet Fred, uagtet han var misfornøiet med, at der ikke fra svensk Side var truffet Foranstaltninger til at indhente hans Samtykke. Tilladelsen blev imidlertid given i en Tone, der ikke vidnede om nogen dybt følt Tilfredshed, og i det hele var de Budskaber, Kaas bragte med sig tilbage, af den Art, at de ikke kunde berolige Stemningen mellem Prinsens Omgivelser.

Hvad der imidlertid virkede endnu værre, var de ubesindige Ytringer, som Kaas havde ladet falde ved en Frokost, der blev given for ham paa den norske Side af Svinesund, paa Vestgaard, af Kjøbmand Carsten Tank fra Frederikshald. Da Værten, inden der endnu var drukket for Kongen, udbragte en Skaal for Christian August, havde Kaas raabt: „Den Skaal drikker jeg ikke," hvilket senere blev indberettet til Prinsen med det Tillæg, at Kaas med det samme havde kaldt ham en Forræder[1]. For det gjensidige Forhold mellem Prinsen og Kaas fik dette de mest uheldige Følger.

Medens Christian August i Christiania afventede den Bestemmelse, som Frederik VI. vilde træffe, var Adlersparre i Spidsen for sine Tropper og med ham var ogsaa Anckarsvärd vendt tilbage fra Stockholm til Vermland[2]. Den første var efter Revolutionen bleven baroniseret og udnævnt til Statsraad og Oberst; Anckarsvärd var bleven Oberstlieutenant. I Begyndelsen af August var de begge i Nærheden af Grænsen, hvor Anckarsvärd sees at have havt en Sammenkomst med Major Darre, om hvilken der for øvrigt kun vides lidet. Saavel Anckarsvärd som hans Chef synes at have gjort, hvad de formaaede, for at komme til Kundskab om de i Norge raadende Stemninger, og Adlersparre ilede da med at sende Carl XIII. Indberetning[3] om, hvordan det stod til, og hvad der hindrede Prinsen fra at afgive det Svar, som det for Kongen var magtpaaliggende at faa:

„Stormägtigste Allernådigste Konung!

Genom bivägar fick jag genast efter Grefve Anckarsvärds sammanträde med Major Darre, veta, att i Prinsens högqvarter råder mycken

[1] RÆDER, III, S. 534 flg. P. C. HOLST'S *Efterladte Optegnelser*, S. 38 flg. Nogle Oplysninger om Prinsens første Samtaler med Kaas efter hans Tilbagekomst hos A. IPSEN, *Christian August*, S. 295. Den af Kaas til Kongen givne Redegjørelse for det forefaldne findes i *Meddelelser fra Krigsarkiverne*, IV, S. 429.

[2] SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 97 flg., 103 og 107 flg. RÆDER, III, S. 567. *Handlingar rörande Sveriges historia*, V, S. 24 flg. C. A. ADLERSPARRE, *1809 och 1810*, I, S. 190.

[3] Original i Upsala Universitetsbibliotek.

håg att antaga thronföljden, den största och lifligaste erkänsla för en ädelmodig Konungs och en nations förtroende, men ock det största bekymmer, att ej genom en befläckad ära, genom ett förhastadt steg, sänka det egna personliga värdet. Prinsen har hela tiden väntat det begärda utlåtandet från Danska håfvet: Axel Mörner afreste till sina vänner i Skeen, för att afbida detta med största inqvietude väntade svar; Darres afsändning till Vinger upsköts flera timmar för samma ändamål; Darre förklarade Prinsens empressement att råka mig genast efter ankomsten af berörde svar; och General Staffeldts i underdånighet bifogade bref visar, att Danska håfvets utlåtande ännu är i förväntan. Förmodeligen är hämmandet af courrier-växlingen emellan Danmark och Norie öfver Sverrige, orsaken till detta drögsmaal: jag vågar derföre i djupaste underdånighet tillstyrka, att den åter frigifves för en ganska korrt tid, och för blott en person hvarje gång, under upmärksamhet på de personer som resa.

Prinsens norrska vänner villja att Prinsen skall antaga thronföljden, det danska svaret må blifva huru som hellst; men äfven de villja, att han skall afbida detta svar, för anständighetens skull. De mera danskt sinnade påstå att ett vägrande svar från Danmark vore högst opolitiskt: äfven de önska, att Prinsen antager thronföljden, men med Danska håfvets bifall. General Staffeldt, som högt nitälskar för Norje och för Nordens frihet, men som är Konungen i Dannmark personligt tillgifven, har jemte andra, högt yttrat åfvanberörde mening, och han har uttryckeligen sagt: man säger icke nej till en thron. Utan att kunna förutsäga något med säkerhet i denna kinkiga och vigtiga sak, tror jag mig dock äga mycken anledning till den mening jag på skäligen goda skäl hyser, att den slutas, till Eders Kongl. Majestäts nådiga nöje. Ännu en liten omständighet styrker mig i denna opinion. När Gref Anckarsvärd till Darre lämnade Bulows begäran och svaret derpå, utbad han sig, at få dessa handlingar tillbaka, samt att erhålla Prinsens yttrande huruvida han ville, att courier-växlingen skulle fortfara emellan Danmark och Norje, samt att Prinsen af Hessen skulle få tillstånd att fullfölja sin tillämnade resa. Hvarken handlingar eller yttrande hafva kommit, ehuru Norrska proclamationen i Jämtland och den mig lämnade skrifvelsen från Gref Romanow, hwilka varit Prinsen tillsända, återföljde med General Staffeldts i underdånighet bifogade bref.

I öfrigt är ibland soldater och bönder i Norje ett jämmerrop deröfver, att de skola förlora deras goda oförlikneliga Prins: denna röst är en i alla classer. De äro rigtigt bedröfvade deröfver.

Hvad den andra mig i nåder anbefalldta angelägenheten beträffar, neml^n att åt Sverrige förvärfva norrmännens tillgifvenhet, så kan deråt gifvas all den vidd och liflighet, som Eders Kongl. Majestät täckes befalla. Jag har redan rönt deras förtroende i den högsta grad: vermländska allmogens tänkesätt, den discipline som förra året blifvit iakttagen vid våra små infall i Norje, och sist revolutionen, genom hvilken kriget opphörde, hafva förvärfvat mig deras synnerliga benägenhet. När jag för dem framställt, att genom förening med Sverrige kunde i evärdeliga tider alldrig ett krig på dessa gränsor mera upkomma; att handeln genom denna förening blefve fri och alla tullar tillintet gjorda; att samma förening ej skulle öka deras skatter; att de behöfva betala intet för Sverrige, och Sverrige intet för dem; att Sverrige nu har den härligaste årsväxt, så att om föreningen ägde rum och handeln följagteligen blefve fri, kunde de erhålla emot deras varor svensk spannemål; o: s: v: — när de hört allt detta, hafva intrycken deraf varit ganska lifliga. Recognoscerande officerare, som blifvit utskickade både i norr och söder, för att justera våra carthor invid norrska gränsen, föra samma språk till både svenska och norrska bönders obeskrifliga nöje. Beständig fred och fri handel, äro för dem låckemedel, som de alldrig kunna emotstå: när dessa föremål visas dem i prospecten, glömma de radicalt allt annat: kunna de derjemte personligen göra sig pengar på denna öfvertygelses utbredande, skall man få dem att resa så långt Norje räcker, åt alla väderstreck. I landet finnas förmögna och ansedda män af bondeståndet, som dock ej befatta sig med jordbruket personligen, utan fara omkring beständigt dels i egna handelsärender, dels såsom commissionärer för städernes invånare i afseende på Norjes vidsträckta rörelse med timmer och bräder: dessa kunna resa hvarest som hellst i sitt vanliga yrke, utan att observeras eller misstänkas. När man har dessa på sin sida, — och penningen är deras högsta, enda föremål — kan man få hvilka nyheter och meningar man behagar utbredda öfver alla landsändar; och jag är öfvertygad, att man med $^1/_8$ del af hvad en månads campagne kostar, skulle kunne förekomma ett krig och lägga en säker grund för en framtida tät förening. Det är bekant, att norrska Invånarnes ton är mycket afgörande, och mycket respecterad af Danska Regeringen, så att ett krig imot deras determinerade villja föga är möjeligt eller åtminstone ej långvarigt: så lär det hafva förhållit sig med General von Kroghs infall i Jämtland: ännu mera skulle detta förhållande vara säkert och äga rum, om man förskaffade sig, genom verksamma medel, ett intresseradt anhang öfver

hela landet och bearbetade den allmänna meningen. Till fördelarne i detta afseende, kan äfven räknas den omständigheten, att bönderne äro soldater: den öfvertygelse, som inplantas i allmogen, är genast inne i armén. Jag vågar i underdånighet afvagta Eders Kongl. Majestäts nådiga befallning hvad vidd jag bör gifva åt denna verkningsmethod, och till hvilka medel tillgång gifves för detta vigtiga ändamål.

Vid en tillfrågan hos General Staffeldt hurudan Prinsen af Hessen vore, runkade han på hufvudet med yttersta missnöje. När norrska bönder lupit till honom med underrättelser om svenska trouppernes återkomst hit, har han afvisat dem och bedt dem ej springa med sådana nyheter. Han har yttrat sig bestämdt, att General von Krogh är galen. Åt soldater, som nyss blifvit permitterade från Fredricshall och hit, hafva officerarne sagt, att om de i landsbygden höra några krigsrykten, skola de ej bry sig derom.

Det är min lifliga underdåniga önskan, att snart kunna hafva den nåden upvagta Eders Kongl. Majestät med bestämda underrättelser i det vigtiga ämnet: förmodeligen beror detta af den skyndsamhet, hvarmed courier-växlingen emellan Norje och Dannmark återställes.

Med djupaste vördnad och undergifvenhet framhärdar jag till dödsstunden

Stormägtigste allernådigste Konung!
Eders Kongl. Majestäts
allerunderdånigste och tropligtigste
tjenare och undersåte
Georg Adlersparre."

Morast vid Norrska grän-
sen d: 7 Aug: 1809.

Efter dette Brev skulde Baron Anckarsvärd allerede inden 7de August have talt med Darre paa Kongsvinger[1]; han maa imidlertid ogsaa der have forhandlet med sin gamle Bekjendt, General Staffeldt, og gjennem ham have anholdt om en Samtale med Christian August, som imidlertid denne under de forhaandenværede Omstændigheder ikke vilde indvilge. Prinsens egenhændige Svar til Anckarsvärd, dateret 11te August, lød saaledes[2]:

[1] Sandsynligvis 1ste og 2den August. Smlgn. *Handl. rör. Sver. hist.*, VII, S. 6 flg. RÆDER, III, S. 553.

[2] Original mellem Georg Adlersparres efterladte Papirer i Lunds Universitetsbibliotek. Prinsens Navn er desværre paa dette, som paa flere andre af hans i denne Samling opbevarede Breve, udklippet, formodentlig for at skjænkes til en eller anden Autografsamler. I *Handl. rör. Sveriges hist.*, V, S. 79 og dèrhos RÆDER, III, S. 568 er Brevet urigtig dateret 17de, i Stedet for 11te August. -- Om en paatænkt Reise af Darre i første Halvdel af Juni til Venersborg for der at træffe Posse, smlgn. SCHINKELS *Minnen*, Bihang, II, S. 124.

„Fra General Staffeld er mig bleven tilmeldt at Deres Høivelbaarenhed — haver ønsket at have en Samtale med mig. Da jeg inden faa Dage haaber at kunde oversende Grev Mörner med mit allerunderdanigste Svar, til Hans Majestät Kongen af Sverrig, saa maae jeg paa denne og fleere Grunde ønske at den omhandlede Samtale og videre Negociaton, om hvad det end maatte være for saalænge maatte udsættes. Jeg har imidlertid beordret Overbringe[re]n af dette, Herr Major von Stabel som har min fuldkumne (sic) Tiltroe og paa hvis Discretion man kan forlade sig — at imodtage Deres Høivelbaarenheds Andrag og herom uden Ophold at indsende hans Rapport, hvorefter jeg skal strax give mig den Ære at meddele mit Svar — Jeg beder Deres Høivelbaarenhed at antage Forsikringen om min sande Høiagtelse —"

Anskarsvärd vilde imidlertid ikke indlade sig i nogen Underhandmed Stabell, og Samtalen mellem dem synes derved at være bleven resultatløs[1]. Maaske har man deri at søge Grunden til, at Prinsen straks efter valgte Darre til at afgaa med Depescher til Baron Adlersparre, da Kongens Svar omsider var indløben til Christiania. Af alle Prinsens militære Omgivelser var Darre hans fortroligste Ven, og han var desuden indviet i de Forhandlinger, der tidligere var førte med Sverige. Fra svensk Side var der jo endog skeet direkte Henvendelser til ham, og inden det svenske Revolutionsparti betragtedes han som Grev Wedels Meningsfælle. Valget af ham til at overbringe Prinsens Svar var saaledes betydningsfuldt nok.

Hvis der havde været en Mulighed for at undgaa at svare, havde Christian August visselig benyttet enhver Udvei, som kunde hjulpet ham derfra. Men alle Døre var stængte, og han maatte svare; — men hvordan? Hans hele Stilling var meget vanskelig; fra begge Sider trængtes der paa, — af Kaas fra den ene, af Grev Wedel fra den anden. Handlingens Tid skulde være kommen, og Knuden var strammet saa haardt, som den kunde. Om det Svar, der skulde sendes den svenske Konge, havde Prinsen en Forhandling med Kaas, der fandt ham meget urolig. I Henhold til Kancelli-Præsidentens Raad kom Prinsens Brev til Carl XIII. at lyde saaledes[2]: „Efter det naadige Brev, hvormed Deres Majestæt har hædret mig, har jeg oversendt mit Svar til Hr. Baron Adlersparre. Deres Majestæt vil tillade mig at ud-

[1] Ræder, III, S. 568.

[2] Ræder, III, S. 555, Noten. Prinsens Skrivelse til Adlersparre er smstds. trykt paa de to følgende Sider.

trykke den mest levende Erkjendtlighed, hvoraf jeg er gjennemtrængt, og at tilføie det Ønske, at ifølge den Forhaabning, der er saa naturlig for Deres Majestæts Hjerte og saa overensstemmende med de fredelige Hensigter, som De altid har lagt for Dagen under Deres Regjeringstid: at Freden snart maa blive sluttet i Nordeuropa! Det er da, jeg skulde føle mig lykkelig ved i Ord og ved Gjerninger at vise de Følelser af dyb Ærbødighed og oprigtig Erkjendtlighed, hvormed jeg har den Ære at undertegne mig" o. s. v.

Mere udførlig, men i lignende Aand var ogsaa den Skrivelse affattet, hvormed Prinsen samme Dag oversendte Adlersparre sit Brev til Carl XIII. Det var affattet i en meget venskabelig og for Adlersparre som for hele det svenske Folk smigrende Tone, uden dog at gaa ud over Grænsen for, hvad der kan siges i et officielt Brev. Saavel denne Skrivelse som Brevet til Kongen overbragtes af Grev Mörner. Derimod betroede Christian August en anden, mere privat Skrivelse, af 15de August, i Darres Hænder[1] og gav denne det Hverv at indhente Adlersparres Meddelelser, formodentlig nærmest de, som Anckarsvärd ikke havde villet betro Stabell. Mörner medbragte ogsaa — dog uden at Darre kjendte Indholdet — en Skrivelse fra Grev Wedel til Adlersparre, der leverede Kommentaren, saaledes som Brevskriveren i dette Øieblik opfattede Stillingen. Denne Skrivelse[2] lyder saaledes:

„De tillade, udmærkede ædle Mand! at en af Deres Norske Brødre som meest beundrer Dem, yttrer Dem sin Sorg over at Omstændighederne forbyde ham at fremstille sig personligen for Dem, og med faa Ord indstændigen beder Dem ikke tage Pr: C: Svar efter Bogstaven — Jeg er overbeviist om at faa Uger vil udvikle vore fælles Anliggender saaledes at det store Øiemed [opnaaes], som enhver, ikke altfor borneret Svensk og Norsk Mand stræber efter — Enten maae det Danske Hof faae en uvant Klogskab eller Norges alt vaagnende Selvfølelse vil sætte Pr: C: i saadan Stilling at han ei kan andet end antage sig Sveriges og Norges Styrelse under en fornuftig Form — Klogskab forbyder mig at sige meere. — Major Darre er en aldeles paalidelig Norsk sindet Mand som De kan tale ligefrem med — Han vil naturligviis i Begyndelsen være lidt tilbageholden, da hans dobbelte Egenskab udfordrer det, efter de sædvanlige Former, som jeg hader, men som faa Mennesker

[1] *Handlingar rörande Sveriges historia,* V, S. 77 flg.
[2] Brevet findes i Upsala Universitetsbibliotek som Bilag ved Adlersparres Brev til Carl XIII. af 17de August 1809.

ganske kunne hæve sig over —. Havde jeg den Lykke at min Stilling tillod mig uden at skade den gode Sag, at indfinde mig hos Dem — skulde jeg uden mindste Omsvøb sige Dem min Meening — da man under saadanne Omstændigheder som nærværende ei kan virke ved sædvanlige Midler.

Under enhver Omstændighed maae De snart have en Samtale med Prindsen. — Vær meget ligefrem — lidt paatrængende om De vil — lad ham kuns blive varm — Han er timide og tilbageholden af Naturen — Dette Slør maae først bort — Er det Dem mueligt saa kom til Christiania — Det kunde have sin Nytte i fleere Henseender! —

Undskyld disse uordentlige men velmeente Linier fra

en troefast ærlig Dem ubekjendt, men dog med Liv og Sjæl hengiven Normand

Christ. 15 Aug. 1809.

H. Wedel-Jarlsberg.

P. S. Jeg regner ganske vist paa at disse Linier strax brændes —"

Adlersparre besvarede den 17de Grev Wedels Brev; men denne Skrivelse kjendes ikke mere. Derimod sendte han samme Dag følgende Brev til Carl XIII., hvormed han uden at agte paa Brevskriverens Ønske om at brænde Brevet, ogsaa oversendte den originale Skrivelse fra Grev Wedel, som derved er bleven reddet. Brevet til Carl XIII. er ogsaa oplysende for Sagernes Stilling i dette kritiske Øieblik, da alt stod og vippede[1]:

„Stormägtigste Allernådigste Konung!

I djupaste underdånighet får jag nu den nåden härhos öfversända Prinsens svar: dertill kan jag med tillförsigt lägga den säkra enskildta underrättelsen, att om också ej fred blir, försättes Prinsen i absolut nödvändighet att komma, och jag kan i underdånighet försäkra, att han då har Norje med sig.

Allt kan och skall lyckas, så sannt som att jag lefver, om saken från Svenska sidan behandlas med den energie och vaksamhet, som vederbör, med större verkningsmedel än de nuvarande: blott genom dessa skall jag dock inom korrt, inom 14 dagar, för Eders Kongl. Majestäts ögon i underdånighet framlägga ett vigtigt resultat, nemln en pålitelig underrättelse om opinioner och villja i hvarenda socken nordanfjälls och

[1] Original i Upsala Universitetsbibliotek. Smlgn. S. 277, Note 1.

utmed hela vår gräns, med undantag af Dalsland och Bohuslän, från och på hvilka jag i en olycklig stund ej kan verka, genom den nyss tillsatte Befälhafvaren, med hvilken jag ej harmonierar, ej kan vara i förtrolig gemenskap.

Prinsen har i sitt enskildta bref till mig utbedt sig, att af hans officiella svar ej må göras officielt bruk, om det kan undvikas: jag har deröfver begärt en förklaring, och får den inom ett par dagar: emellertid vågar jag i underdånighet tillstyrka, att Prinsens svar genast meddelas Hemliga Utskottet, jämte de anledningar till snar fred, som finnas. Ständerna synas mig böra få del deraf när Prinsens förklaring kommit.

Unga Gref Wedel[1], som reste genom Sverrige till Norje, hade med sig ordres att angripa Sverrige: de lyddes ej: Regeringen i Norje föreställde Danska Håfvet nödvändigheten att göra stillestånd emellan Norje och Sverrige: det uptogs med största onåd. Icke desto mindre kommer snart från Norje proposition om stillestånd: på den kunna de mesta Troupperne här gå på rothen, för att bespara aflöningen och underhållet. Jag har nu ej rättigheten, att härom gifva föreskrifter till vänstra flygeln, enligt min första nådiga Instruction.

Innan korrt har jag den nåden upvagta Eders Kongl. Majestät med Prinsens ytterligare förklaring och med stilleståndspropositionen ifrån Norje.

Med djupaste vördnad och undergifvenhet framhärdar jag til dödsstunden etc. etc.

Georg Adlersparre.

Morast d. 17 Aug: 1809."

Grev Wedel besvarede Adlersparres Brev af 17de i følgende Ord[2]:

Christa d. 21de Aug: 1809.

Uagtet jeg i denne vigtige Tidspunkt søger, saameget mueligt, at undertrykke enhver personlig Betragtning og alt Hensyn til Egen-

---

[1] Her menes Grev Wedels Broder, Baron Ferdinand Wedel Jarlsberg, der ogsaa senere i dette Aar af Frederik VI. sendtes som Kurer til Norge. Smlgn. *Handlingar rörande Sveriges historia,* V, S. 45.

[2] Original, forseglet med det Wedelske Vaabensegl og adresseret til Adlersparre, mellem dennes efterladte Papirer i Lunds Universitetsbibliotek. Et større Brudstykke af dette Brev er trykt hos C. ADLERSPARRE, *1809 ooh 1810,* I, S. 201. flg. og derefter hos RÆDER, III, S. 578. Smlgn. Wetterstedts Brev af 22de August 1809 til Adlersparre: *„Jag har läst de enskildta brefven, som Konungen sjelf lärer återsända. Gr. W. bär hela stempeln af en manlig och kraftfull caractère; men icke dess mindre tror jag alltid, att för att få Prinsen,*

kjerlighed eller Forfængelighed — saa maae jeg dog bekjende at de under 17de d: M: mig fra Sveriges Frelser, tilsendte Linier i høi Grad have smigret og glædet mig. — Næst Overbeviisningen om mine rene Hensigter kan intet være mig kjærere end Deres Venskab! — Vel kunde jeg rødmes over at bruge dette Ord med Hensyn til Dem — thi De har viist Verden hvad De er og hvad en Mand kan udrette — Jeg er endnu ikkuns Aspirant til en Deel af samme Hæder! —

Jo vist er jeg og mange flere brave Landsmænd fuldkommen eenige med Dem i at intet kan eller maae hindre det store Øiemeds Opnaaelse. —

Jeg har i dette Øieblik intet at bede Dem uden at Sverige vedbliver i alle Henseender at vise Velvillie imod Norge og aldrig, om her skulde skee noget frappant directe blande sig i Norges indvortes Anliggender. —

Kan jeg ikke fuldkommen stoele herpaa? —

Jeg behøver ikke at udvikle for Dem de Grunde, som tale for en passiv Tilstand i saa Tilfælde. Vil man haabe at have Lykke til et Foretagende, som maaskee iværksættes, maae man handle med Forsigtighed i Begyndelsen. — De forstaaer mig nok. —

Var det mueligt at Sverige kunde (uden mindste Opsigt) lade fra Østersøen &c. &c. snarest mueligt komme betydelige Qvantiteter Kornvare til Sveriges vestlige Havne — var dette uendelig vigtigt for Sagens lykkelige Fremgang, thi saa kunde de Norske Fartøier i et vist Tilfælde strax afhente Kornvare i Overflødighed derfra — Indkjøbet maatte skee for Regjeringens Regning — og siden refunderes herfra — Havde man et saadant Forraad i Sverrige kunde visse Magters Politik ikke hindre Norges Proviantering i første Øieblik og siden har det ingen Nød thi America, Middelhavet &c: &c: er dog i saadant Tilfælde aaben. —

Undskyld dette hastige Brev og modtag, ædle Mand! min hjerteligste og oprigtigste Forsikkring om ubegrændset og urokkelig Høiagtelse og Venskab

H. Wedel-Jarlsberg.

P: S: Herefter er min Signatur X. Y. Z.“

---

måste vi först göra fred; att så länge ej fred är gjord, och således han qvar i Norge, intet utbrott sker, och att det är och blir bäst, mindst vådligt för det närvarande, och mest ledande till en garantie af en ostörd besittning i framtiden, om vi på fredligt sätt kunna tillvägabringa föreningen mellan Sverige och Norge.“ Handlingar rörande Sveriges historia, VII, S. 18.

Adlersparre havde været meget i Beraad med, hvorledes han skulde skaffe sit Brev af 17de August i Grev Wedels Hænder. Han vilde ikke sende det gjennem Darre, da denne vendte tilbage til Norge, og havde derfor betroet det til en svensk Officer, Kaptein Ekenmann. Denne kom lykkelig til Christiania og medbragte, da han vendte tilbage, Grev Wedels Brev af 21de August. Nu gjaldt det imidlertid at faa et nyt Svar tilbage til Greven i Christiania, hvilket betroedes i en meget forsigtig Mands Hænder. Men hvordan det er gaaet med denne Sendelse, vides ikke. Sandsynligvis er dog ogsaa Adlersparres Svar, der er afsendt den 23de eller 24de, naaet frem til sit Bestemmelsessted. Gjennem dette maa Grev Wedel have modtaget Underretning om den Glæde, Carl XIII. følte ved Christian Augusts Valg og ved Udsigten til Norges Forening med Sverige[1].

Af de her gjengivne Aktstykker, med deres talende Indhold, viser det sig, hvordan Stillingen var i August Maaned 1809, og hvad de indviede ventede af den nærmeste Fremtid. Da var det, Prins Frederik af Hessen ankom til Norge.

---

[1] Nærmere Oplysninger herom indeholdes i følgende Brev fra Adlersparre til Carl XIII., dat. Kristinehamn 24de August 1809 (Original i Upsala Universitetsbibliotek): *„Med underdånig och liflig erkänsla har jag haft den nåden emottaga Eders Kongl. Majestäts skrifvelse af den 16 Augusti. Om någonting i verlden skulle kunna närmare än förut fästa min underdåniga tillgifvenhet vid Eders Kongl. Majestäts höga och älskade Person, så vore det endast det nådiga deltagande i den enskilda angelägenhet, som för mig är så vigtig och dyrbar, hvilket Eders Kongl. Majestät med outsägelig nåd och godhet täckts yttra.*

När Gref Axel Mörner, i sällskap med den aktningsvärda och mycket intressanta, och i norrska angelägenheterna mycket vältänkande Major Darre, ankom till Morast, medförde han det bref från Gref Wedel, som jag haft den nåden aflämna och äfven återfått. När Gref Wedel lämnade detta bref till Mörner, hade det dock skett Darre ovetterligen, och med föreskrift, att han ej borde få veta deraf. Att nu besvara detta bref, hade stora svårigheter: med Darre eller elljest öfver Kongsvinger, gick alldeles ej ann. Jag måste derföre tänka på Bohusländska vägen. Lyckligtvis finnes vid vänstra flygeln en officèr af stor skicklighet, som förr tjent under mig och är mig personligt tillgifven, neml.n Capiten Ekenman vid fältmätare-Corpsen. Denna måste jag bedja af vänskap tjena mig. Han utverkade sig af vänstra flygelbefälet en pretext att fara till Christiania, och emottog i hemlighet ett bref från mig till Gref Wedel. Nu återkom han från Norje och återförde, i underdånighet bifogade svar, som synes vara af stor märkvärdighet. Det går särdeles väl ihop med den spannmålsupphandling, hvilken Eders Kongl. Majestät i nåder täckts besluta. Jag har försökt att åter och på samma väg smyga fram ett bref till Gref Wedel: jag är likväl ej alldeles säker om att det lyckas denna andra gången, oaktad Budbärarens öfvervägande skicklighet: han har hinder att öfvervinna både inom och utom gränsen.

Capiten Ekenman medförde den nyheten, att Prinsen af Hessen kommit på en båt till Norje: han står likväl under Prins Christians befäl och har sett

Tiltrods for alle de Hindringer, som det fra svensk Side var forsøgt at lægge i Veien for hans Reise, lykkedes det dog for denne Prins at slippe ind i Norge. Han havde taget Veien gjennem Jylland, for derfra at stikke over Kattegat til Norge. Han indskibede sig i Fladstrand paa en svensk Fiskerbaad, der tildels var bemandet med danske Søfolk og førtes af en dansk Søofficer. Baaden kom paa sin Fart opunder den svenske Kyst og i Nærheden af en engelsk Konvoi, men undgik lykkelig alle Farer. Efter en Seilas paa 44 Timer steg Prinsen af Hessen iland ved Tronviken paa Jeløen om Formiddagen 16de August og naaede samme Aften Christiania. Umiddelbart efter sin Ankomst havde han en Samtale med Christian August. Mødet mellem begge Prinser havde en venskabelig Karakter. Men Prinsen af Hessen mærkede dog snart, at den nyvalgte svenske Kronprins ikke var vel tilmode. Christian August sagde, at han af Ængstelse over Landets Tilstand ikke kunde sove rolig nogen Nat, da der kun var Forsyninger indtil September Maaneds Udgang. Han var i sin Samtale med Frederik af Hessen distrait, og uden at oppebie Svar sprang han fra det ene til det andet; han sagde, at han endnu nærede Haab om at se de tre Riger forenede derigjennem, at han selv overgav den svenske Krone til Frederik VI. Den Skildring, som den hessiske Prins saaledes har givet af Norges Statholder og Sveriges Kronprins, tyder paa, at han i disse Dage har befundet sig i en aandelig Opløsningstilstand og stridt en Sjælekamp, der tog haardt paa hans svage Kræfter[1].

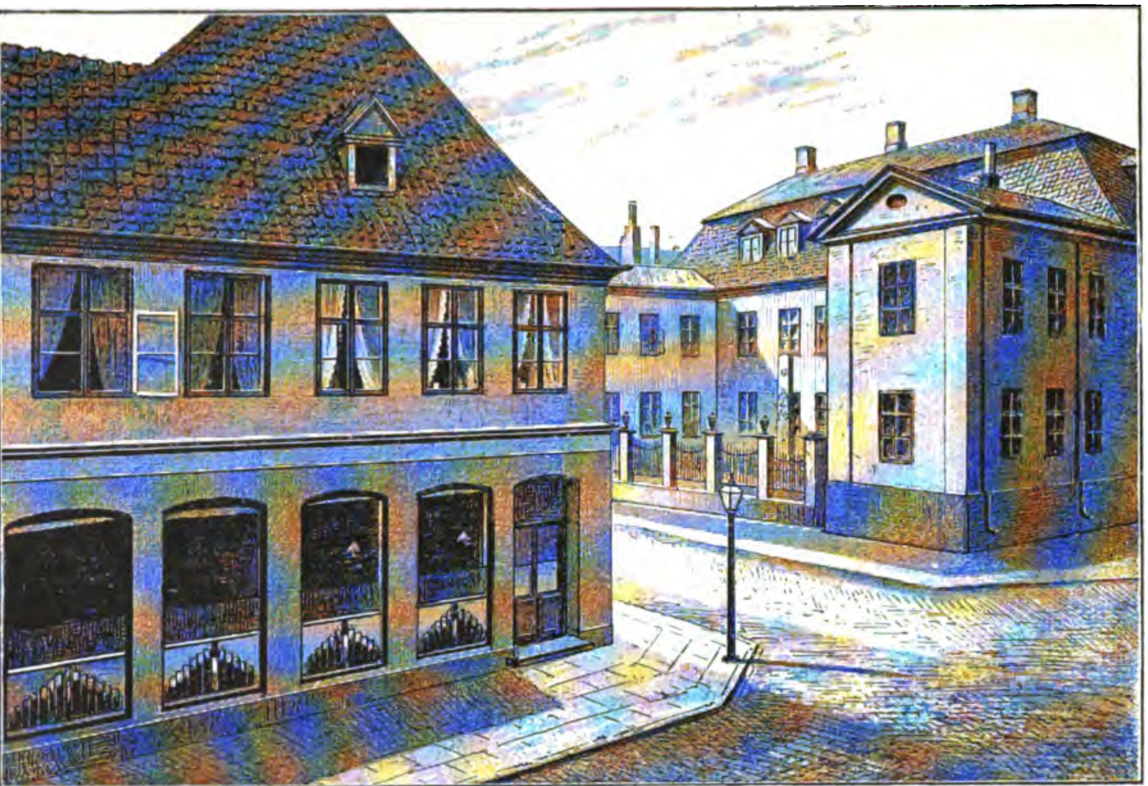
Nu skulde Christian August bestemme sig. Et ansvarsfuldt Valg, afgjørende for det skandinaviske Nordens Fremtid, var lagt i hans Haand. Norges Skjæbne syntes sørgelig, hvis man atter under Blokadespærring skulde gaa en Vinter imøde, med alle Udsigter til en mislig Høst. To Veie kunde føre til Redning, den ene ved at vove Indfaldet i Sverige og forene sig med den russiske Hær, — den anden ved at bryde med Frederik VI., proklamere Christian August som Regent og indtræde i Forening med Sverige. Grev Wedel var mellem Prinsens Omgivelser Talsmanden for den sidste Mening, i hvilken han efter

skäligen obetydlig ut. Spannmålsupphandlingen vågar jag i underdånighet på det högsta recommendera."

Darre kom ifølge *Meddelelser fra Krigsarkiverne*, IV, S. 414, tilbage til Christiania fra sin Reise til Grænsen 18de August, og formodentlig har da ogsaa den svenske Kaptein omtrent samtidig naaet frem.

Tiltrods for Adlersparres Udsagn om, at han havde faaet Grev Wedels Brev (af 15de), er dette alligevel forblevet hos Kongen. Smlgn. S. 274.

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne*, IV, S. 412.

PEDER ANKERS og Stiftamtmand STORMS Huse i Christiania.

Kancelli-Præsidentens Tilbagekomst kun var bleven bestyrket. Frederik VI's afvisende Holdning havde overbevist ham om, at denne ikke forstod Norges Stilling, og at der hos ham kun var liden Udsigt til at finde velvilligt Øre for de Krav, han selv ansaa for berettigede. Derhos antog han det for rimeligt, at Kaas fra Kongen medbragte Bemyndigelse til at arrestere ham og hans Meningsfæller, om han dertil fandt sig opfordret. Grev Wedel mente, at det da kunde være mere rimeligt at forekomme Kaas og først arrestere denne.

Hos Grev Wedel samledes hans Meningsfæller, og i de Soiréer, han jævnlig holdt i sin Svigerfaders Hus, indførtes alle, om hvem man troede, at de kunde vindes for hans dristige Planer[1]. Man ved saaledes, at da Kjøbmand Hans Møller fra Porsgrund, Chefen for et af de betydeligste Handelshuse ved Skiensfjorden, og gift med den i sin Tid af Grev Wedel besungne Inger Aall, kom ind til Christiania, blev han buden til disse Selskaber og modtog der Opfordringer og Forespørgsler. Grev Wedel var ikke til nogen Tid af sit Liv forsigtig i sine Udtalelser, og det var ikke at undres paa, om mangt og meget af, hvad der paa denne Maade blev ytret, trængte udenfor hans Kreds og der kommenteredes. Det gamle, nu nedrevne Hus paa Hjørnet af Dronningens Gade og Toldbodgaden i Christiania hørte mange dristige, ildnende Ord, og der førtes en Tale, som ikke paa Aarhundreder var hørt i Norge. I den samme Gade, nær det Hus, hvor den elskede Moder havde henlevet sine Barndomsdage, hun, fra hvis Læber han havde indsuget Kjærligheden til Norge, der førte han nu den djærve Tale til sine Landsmænd om Løsrivelse fra Danmark og om politisk Frihed, — og han vidste vel, hvilke Følger en saadan Optræden kunde bringe over hans eget Hoved.

Grev Wedels Tale i disse Maaneder var dristig, og det lader ikke til, at han har iagttaget megen Forsigtighed i Valget af de Personer, til hvem han vendte sig, ligesaalidt som i Valget af sine Ord. Da saaledes Byfoged Hammer fra Tønsberg kom ind til Christiania, for der at gjøre Kancelli-Præsidenten sin Opvartning, mødte han Grev Wedel paa Gaden, der uden videre sagde: „Gaa ikke til ham; om nogle Dage sidder han kanske arresteret.“ Hvad han har havt at bygge paa, — hvor han har haabet at finde Understøttelse, naar han saaledes vilde lægge Haand paa Kongens høitbetroede Mand, derom vides ikke meget. Bagefter kom der jo Tider, i hvilke det blev af den største Vigtighed at kaste

[1] Smlgn. P. C. Holst, *Efterladte Optegnelser,* S. 37.

Glemselens Slør over det, som var skeet i 1809. Grev Wedel selv var mindst af alle den, der talte om sine egne Bedrifter. Imidlertid, noget er altid opbevaret, og om ogsaa disse Beretninger ikke altid i sig selv er belagte med den bedste Hjemmel, saa vinder de dog i Paalidelighed ved at sammenlignes med, hvad der aldeles sikkert vides om Grev Wedels senere Planer.

Hallingdals Fjeldfolk var i Grev Wedels Tanker let at vinde for det store Værk, som han nu vilde fremme. Han vidste, hvor afholdt han var oppe i Fjeldbygden, og det er ikke usandsynligt, at han, om alt andet skulde slaa feil, virkelig har drømt om at trække sig op i Fjeldbygden og der som en ny Gustav Vasa samle Hallingen om sig for at rykke frem til Christiania. Sikkert er, at han fire Aar senere atter stolede paa Fjeldfolket i denne Dal, hvis der skulde blive Brug for dem. Ogsaa til Telebonden skal Grev Wedel have tænkt paa at henvende sig; ialfald skal han have vendt sig til en formaaende Mand i Telemarken med Forespørgsel, om han vilde stille sig i Spidsen for Telebønderne og være med paa at fængsle Kaas. Ogsaa Hærens Stemning skal have været undersøgt og paavirket. Ifølge en svensk Beretning, der synes at støtte sig til gode Kilder, var Darre enig med Grev Wedel og havde allerede udseet den Bataljon, der først skulde løfte den norske Selvstændigheds Fane og give den øvrige Hær det første Exempel[1].

Christian August var ikke uvidende om alt det, som skede rundt om ham. Han kjendte de Planer, som lagdes, og han vidste, hvad der var deres Formaal. Grev Wedel maatte mærke, hvor vanskeligt det var at drive ham frem til at tage en afgjørende Beslutning; men han opgav ikke derfor sin Sag, uagtet det af Hensyn til Hæren var af den største Vigtighed at kunne benytte Prinsens folkekjære Navn. Ikke heller fandt han hos alle den Modtagelse, paa hvilken han gjorde Regning, og selv hos Mænd, der delte hans Syn paa Fædrelandets truede Stilling, mødte han Modsigelse, naar han dristig forelagde dem sine Forslag om at handle rask og selvstændig.

---

[1] Optegnelser og Meddelelser fra forskjellige Kanter i Andreas Fayes Samlinger i Rigsarkivet. Smlgn. H. WERGELAND, *Norges Konstitutions-Historie*, I, S. 37: *„Der fortælles, at det var i Gjære at arrestere K a a s — og det vilde have været Revolutionens Begyndelse —, men ikke, om det var Prindsen, som i et heftigt Øjeblik havde fattet denne Tanke, eller om det var Patrioterne, som saaledes vilde bryde Tausheden, og gribe Initiativet, siden Prindsen ikke gjorde det, og ikke v i l d e forstaae dem. Saameget er vist, at Aaret 1809 er det farligste, den gamle Forening har overstaaet.“* Smlgn. SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 105, hvor i Almindelighed Meddelelser fra Grev Wedel og C. Forsell m. fl. angives som Kilde.

En af de Mænd, hos hvem Grev Wedel især haabede at finde Sympati, var Jacob Aall, den opofrende og virksomme Eier af Næs Jernværk ved Tvedestrand, der allerede tidligere i dette Aar havde henledet Regjerings-Kommissionens Opmærksomhed paa Fædrelandets nødlidende Tilstand og i dristige Ord opfordret den til at træffe „saadanne kraftfulde Foranstaltninger, som kunde redde det formedelst Hunger og Dyrtid høist ulykkelige Norge". Til ham sendte nu Grev Wedel følgende Skrivelse[1]:

„Bedste Hr Aall! Jeg kjender Dem som Fædrelandets sande Ven. Derfor er det jeg herved indstændigen anmoder Dem om at ville (uden Opsigt) snarest mueligt i Følge med Deres H. Broder N. Aal indfinde Dem (om mueligt endnu i denne Uge) paa Bærums ♂ Værk hos P. Anker eller her i Chr:a for at overlægge hvad der i visse Tilfælde kunde være at gjøre til Fædrelandets Redning — Det seer aldeles desperat ud med Norge! — Imidlertid maae Anarchie, og dermed følgende Ulykker hindres! — Regj: Com:s Forestillinger om Norges Stilling have intet frugtet uden Vrede! — Maaske fleere bekjendte Mænds Erklæringer kunde virke mere — Jeg er bereed til alt for Fædrelandet! Med den sandeste Høiagtelse er jeg stedse Deres oprigtige Ven

X:a 22/8 9. H. W. Jarlsberg."

Begge Brødre Aall fandt at maatte følge denne Opfordring og reiste hurtig til Christiania, hvor de i de sidste Dage af August Maaned forhandlede med Grev Wedel. Efter den mange Aar senere af Jacob Aall givne Fremstilling[2] synes det, som om Greven ikke fuldt ud har sagt dem sin Mening. Aall beretter, at Grev Wedel ved deres Sammenkomst ytrede, at nogle alvorlige Skridt burde gjøres til Landets Frelse, men derhos tilføiede, at der netop i de sidste Dage var indtruffet Omstændigheder, som kunde berolige Nationens Ængstelse med Hensyn paa Landets Stilling. Frederik VI. havde nemlig nu paa een Gang forandret sit politiske System og lagt for Dagen en Tilbøielighed til at indrømme, hvad han tidligere med eensidig Haardnakkethed havde afvist, nemlig et fredeligt Handelssamkvem med England midt under Krigen. Ved samme Leilighed foreviste Greven for Brødrene et Brev, som han

[1] Original mellem Andr. Fayes efterladte Samlinger i Rigsarkivet; tidligere trykt i Aalls *Erindringer* (2. Udg.) S. 203.

[2] Jacob Aall, *Erindringer* (2. Udg.) S. 203 flg.

havde modtaget fra Carl XIII., og som „i fortrolige Udtryk berørte Foreningen mellem Sverige og Norge". Begge Brødre skal dertil have ytret, at deres Landsmænds Hu i Almindelighed, saavidt deres Erfaring strakte sig, ikke stod til en Forening med Sverige, og at dette Middel var det sidste, der burde forsøges til Fædrelandets Redning. Jacob Aall udhæver, at der var stor Forskjel mellem hans Betragtning af Forholdene, med nedarvet Hengivenhed for den gamle Kongestamme og med hans Landsmænds sædvanlige Fordom mod en nøiere Forbindelse med Sverige, og Grev Wedels „renere Anskuelse", der var bygget paa „et klarere Overblik over de sande Forhold, et nøiere Bekjendtskab med den danske Stats Mangler og med Politikens forviklede Forhold", hvilket tillod ham at „hæve sig til et høiere og friere Standpunkt". Alligevel skulde nu, om Jacob Aalls Beretning her var rigtig, ogsaa Grev Wedel i denne Sammenkomst være bleven overbevist om, at der for Tiden ikke længere var Anledning til at foretage nogen Forandring i Landets politiske Stilling. „Den svenske Konges skriftlige Adresse til Grev Wedel var saaledes," siger Aall, „uden mindste Virkning, og Greven besluttede i Overlæg med sine Venner i denne Anledning intet at foretage."

Men denne Aalls Beretning kan ikke give det rette Billede. Under Forudsætning af, at ikke en lang Række af mellemkommende Aar har betaget hans Hukommelse dens Skarphed, saa kan det forklares deraf, at han har villet dække over, hvad mange, som endnu paa hans Tid var i Live, tilregnede Grev Wedel som en stor Feil. Men det kan ogsaa skrive sig derfra, at Grev Wedel mod Sædvane kan have holdt sin virkelige Mening tilbage i Samtalen med de to Brødre. Nogen afgjørende Beslutning om intet at foretage har Grev Wedel ved denne Tid ikke fattet, og hvis Jacob Aall troede, at dette var hans Mening, da har han taget feil. Grev Wedel har i dette Tilfælde rimeligvis indseet, at intet lod sig udrette med de to Brødre, og han har derfor foretrukket at holde dem udenfor det, som han senere foretog.

At Grev Wedel henvendte sig til disse to Brødre, havde sine naturlige Aarsager. Fra sin Virksomhed i Provideringens Tjeneste kjendte han Jacob Aalls opofrende Arbeide, hans Omsorg for sine talrige undergivne og hans Bekymringer for Fædrelandets Skjæbne. Niels Aall havde havt Grev Axel Mörner som Krigsfange i sit gjæstfrie Hjem paa Ulefos, og da denne nu atter var kommen til Norge, havde han jo straks ilet vestover til sine gamle Venner. Saaledes var der Tilknytningspunkter nok mellem Greven og begge Brødre, og derfor

er ogsaa rimeligvis den Holdning, de nu indtog, kommen ham uventet. Men den kunde tillige være ham et Fingerpeg om ikke at stole altfor meget paa, at han i Tilfælde vilde finde den Understøttelse, hvorpaa han gjorde Regning, udenfor Soldaterne og i den Kreds, hvor Christian August var mest kjendt. Alligevel fortsatte han, som han havde begyndt.

Grev Wedel lagde stor Vægt paa, at der snart kunde blive afsluttet en Vaabenstilstand; han synes at have anseet dette som en væsentlig Betingelse for at foretage de nødvendige videre Skridt, som han snart haabede at kunne tage. Christian August var enig med ham, og Adlersparre havde paa sin Side opfattet de fra de norske Parlementærer, Stabell og Darre, faldne Udtalelser som indeholdende sikre Løfter om, at Vaabenstilstanden snart vilde blive sluttet paa en mere betryggende Maade. Udfaldet viste, at han havde Ret, og at der ikke i Norge var nogen, som tog særdeles Hensyn til Frederik VI's Vilje.

Adlersparre skrev den 24de August fra Kristinehamn et Svar paa et Brev, han havde modtaget fra Kongen. Deri siger han[1]:

„Jag kan ej fyllest uttrycka min underdåniga glädje deröfver, att de sista norrska depecherne, som Grefve Axel Mörner medförde, gifvit Eders Kongl. Majestät nöje och ej bekymmer: Regeringsomsorgerne hafva så ofta varit åtfölljda af bryderi och svårigheter dessa månader, att hvarje lättnad Eders Kongl. Majestät då och då njuter, är en glädje för hvar och en, som lifligt, nitiskt och uprigtigt önskar Eders Kongl.

[1] Original i Upsala Universitetsbibliotek. I Texten meddeles den hele Skrivelse, alene med Udeladelse af den korte Indledning, hvori Adlersparre takker for Kongens Brev, og den formelle Slutning. Kongens Brev siges at være dateret 13de (15de?) August. Nogen Skrivelse af 13de August forekommer dog ikke mellem den Række af Breve fra Carl XIII. til Adlersparre, der er trykt i *Handlingar rör. Sveriges historia,* V, S. 12—67. Da Grev Mörner kom til Stockholm 19de August (anf. St., S. 33), maa der her tænkes paa det (ogsaa i Originalen saaledes daterede) Brev af 15de August, som der er trykt S. 33 flg., men hvis rette Datum dog formodentlig er 21de eller 22de. Saavel derefter, som efter Svarskrivelsens hele Indhold maa det være dette Brev, som her menes. Adlersparre har skrevet til Kongen 7de August (ovfr., S. 268 flg.), hvorpaa denne svarede den 14de (*Handl.,* V, S. 28 flg.). Adlersparre skrev atter den 17de (ovfr., S. 274 flg.) og Carl XIII. 21de eller 22de (*Handl.,* V, S. 33 flg.). Ved Siden af de her nævnte Breve har derhos Carl XIII. under 16de August besvaret et Brev fra Adlersparre af 13de; Adlersparres Brev kjendes ikke, hvorimod Kongens er trykt i de nævnte *Handlingar,* V, S. 37 flg. Det Brev af 24de (altsaa No. 2 af denne Dag), hvormed Adlersparre besvarede Kongens Brev af 16de August, er trykt ovenfor, S. 277, Note 1. Begge disse Adlersparres Breve blev af Carl XIII. besvarede 31te August (*Handl.,* V, S. 40 flg.). Af *Handl.,* V, S. 37 sees, at ogsaa Bagge, formodentlig gjennem Darre, havde sendt et Brev til Adlersparre, hvilket gik videre til Kongen og tilbage til Adlersparre.

Majestäts höga välgång och Eders Kongl. Majestäts regerings framgång och ära.

För min underdåniga del tyckte jag genast att Prinsens parti var det rätta, värdigt en dygdig man, och att dess svar var ett verkeligt mästerstycke: det smickrar och gläder mig obeskrifligt, att se detta mitt underdåniga omdöme bekräftadt af Eders Kongl. Majestäts Egen höga hand.

Nu genast afsänder jag en exprès till Norje, och anmäler mig till personligt samtal. Jag skall då med yttersta nit söka att få saken på den fot, som Eders Kongl. Majestät i nåder önskar och befaller: ingenting, som är möjligt, kan misslyckas der: så stor är allmänna välvilljan emot Sverrige. Prinsen kan likväl af ingen öfvertalas till det ena eller andra; men af hans egna sjelfständiga erkänsla för Eders Kongl. Majestäts nåd och höga förtroende kan allt väntas.

Att säd hålles i beredskab för att understödja de norrske, är en härlig och nyttig sak: jag skall i underdånighet meddela alla underrättelser om tiden och sättet till dess förmonligaste användande. Vissa trakter af Norje hafva missväxt, andra en dräglig, andra åter en rik gröda.

Jag skall natt och dag hafva mina tankar och min verksamhet fästade på det stora ändamålet, hvars uphinnande Eders Kongl. Majestäts nåd och höga förtroende låtit komma under min handläggning: om här en motgång möter oundanröjd, så vågar jag i underdånighet försäkra, att sjelfva omöjligheten står i vägen. Allt låfvar dock medgång; men tiden och stunden till säker fullbordan, vågar jag ej bestämma."

Samme Dag skrev ogsaa Adlersparre til Darre, at han den 28de vilde komme til Morast, hvor det var hans Ønske at kunne møde denne og med ham forhandle om forskjellige Ting, deriblandt ogsaa om en fornyet Vaabenstilstand[1].

Imidlertid havde i Christiania Frederik af Hessen paa den utvetydigste Maade sluttet sig til den af Christian August og Grev Wedel forfægtede Mening om Umuligheden af at foretage noget Indfald i Sverige, — og hvad der var endnu mærkeligere, endog selve Kaas gik over til denne Opfatning! Hærens slette Tilstand og Proviantmangelen var de Grunde, som anførtes, og 28de August afgik der herom Meddelelser fra begge Prinser til Frederik VI., medens samtidig Darre reiste til Grænsen for at underhandle om Vaabenstilstandens

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 418.

Forandring[1]. Han mødtes om Eftermiddagen 30te August med Anckarsvärd paa Magnor Gjæstgivergaard, ved Rigsgrænsen, hvor de enedes om et Udkast til en fornyet Vaabenstilstand med tre Ugers Opsigelse. I denne Anledning sendte Adlersparre næste Dag, 31te August, fra Morast følgende Skrivelse til Carl XIII.[2]:

„Enligt de communicationer jag nyss från Norje erhållit, bör min gemenskap, med Norje ej synas; jag bör således ej ännu visa mig för Prinsen, och han bör ej öfverskrida gränsen. Hans popularitet i alla classer fordrar detta, äfven som svenska trouppernes provisionella aflägsnande från gränsen: då detta sker genom förläggning på rothen, under bibehållande af marchefärdigt tillstånd utan aflöning, blir Krigscassans besparing betydlig.

På dessa skäl, och när jag inom ett par dagar får full öfvertygelse om fredlighet från Norje i alla händelser, tänker jag utöfva den rättighet Eders Kongl. Majestäts nådiga instruction mig tillägger, att efter eget godtfinnande förlägga trouppern på rothen. Jag vågar i underdånighet anhålla, att general-befälet vid venstra flygeln beordras att göra detsamma, när jag averterar, att det med säkerhet kan ske. Detta hör hufvudsakeligen till den stora föreningsplanen. Ett drögsmål på den flygeln, i denna väg, skulle väcka stort misstroende i Norje: de hafva der sina egna begrepp om personer och saker och afsigter: jag kan ej förklara mig närmare.

Jag vågar inom ett par dagar i djupaste underdånighet framlägga inför Eders Kongl. Majestät en af de norrske gillad plan till stilleständ för hela norrska gränsen: den er upgjord så klokt jag kunnat göra den, med afseende på trygghet, på besparing och på den stora planens befrämjande. Genom den kan Eders Kongl. Majestäts armé hel och hållen anvendas emot arffienden om nöden det fordrar; ehuru jag i underdånighet tror, att troupperne ej utan största nödfall böra aflägsnas från deras hemstationer på gränsen. Genom Courier vågar jag snart upvagta med denna stilleståndsplan.

Snart nog, kanhända inom några veckor, torde jag kunna utan skada för den allmänna saken, kunna (sic) se Prinsen, och Prinsen visa sig för Eders Kongl. Majestät. Ricksens Ständer lära ej hafva en så stor fart i sina göromål, att de icke då ännu äro församlade."

---

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 415 flg., 417 flg. og 434 flg.
[2] Original i Upsala Universitetsbibliotek.

Men hvor nær man nu end i Øieblikket syntes at være den Dag, da en sikrere Vaabenstilstand kunde afsluttes, saa voldtes der dog endnu en Udsættelse, inden denne Time slog. Thi da Darre vendte tilbage til Christiania, indløb dertil fornyet Befaling fra Frederik VI. af 27de August om ikke under nogen Betingelse at afslutte en ny Vaabenstilstand. Paa Grund deraf maatte Darre 2den September underrette Adlersparre om, at de indledede Underhandlinger ikke kunde fortsættes; den eneste Vei til at opnaa noget Resultat maatte nu være den, at Carl XIII. selv gjorde en Henvendelse til Frederik VI. Men hertil havde Adlersparre ingen Lyst, og dermed syntes Forhandlingen at være afsluttet. Adlersparre, der fremdeles laa paa Morast, indberettede dette selv til Carl XIII. i følgende Skrivelse af 3die September[1]:

„Sedan Norrska öfverbefälet både från Sverrige och från Köpenhamn fått underrättelse om den snart börjande underhandlingen emellan Sverrige och Dannemark, så finner man der, att det vore öfverflödigt att nu sluta stillestånd: åfvanberörde underrättelse föregifves åtminstone att vara den rätta orsaken, hvarföre man nu icke, lika som för några dagar sedan, är mycket begärlig på en sådan öfverenskommelse. Rätta orsaken till denna hastigt förändrade villja, till en viss köld och ett visst misstroende, som jag alldrig förr sett spor till, är dock Hans Excellence Armfeldts sammanträde med Presidenten Kaas. Att västra Arméns högste Befälhafvare hemligt sammanträder med Danska håfvets hufvudagent, med den, som i allt skall controllera den egenteliga norrska styrelsen, skulle göra, och har gjort, ett intryck, som blir ganska svårt att utplåna. Allt hvad förut är uppbyggdt, är nu till stor del åter nerrifvit, och att med framgång börja bygga igen, är verkeligen en svår sak. Jag skall göra allt hvad jag ytterligare kan i denna sak; men jag vågar inför Eders Kongl. Majestät nedlägga min underdåniga och uprigtiga bekännelse, att mitt bemödande blir tröttsamt, förödmjukande och fruktlöst, om hvar och en ostraffad får blanda sig deri. Nyheten om åfvanberörde sammanträde er redan allmän i Norje, och mitt anseende har der fallit, åtminstone i afseende på Eders Kongl. Majestäts större eller mindre nådiga förtroende till min person. Ingen der i landet kan föreställa sig, att högste Befälhafvaren för Eders Kongl. Majestäts Armé, kunnat utan authorisation hafva sammanträde med norrska patrioternes hufvudfiende: och när de märka, att en både i afseende på personer och langage dubbel underhandling är å bana, en i Vermland och en i

[1] Original i Upsala Universitetsbibliotek.

Bohuslän, så måste det af dem tagas antingen för list eller partiemisshällighet i Sverrige: bägge delarne medföra de sorgeligaste verkningar. Jag skall ej brista i nit och verksamhet för att retablera det förfallna: jag vågar försäkra, att dessa egenskaper skola i Eders Kongl. Majestäts tjenst alldrig öfvergifva mig: detta är lika påliteligt, som att jag gerna och med sårdeles nöje lämnar mitt rum och min befattning åt dem, som så innerligt önska att se mig aflägsnad. Deras motverkan skall också merändels, om ej alltid, lyckas att göra alla mina bemödanden antingen till halflyckade eller alldeles fruktlösa.

Jag har ej vågat, enligt min första afsigt att förlägga denna fördelning på rothen, ehuru det med trygghet kan ske; emedan jag ei vet, om vänstra flygeln gör detsamma. Om denna sistnämnda skulle förblifva under gevär, då Vermländska Troupperne gått på rothen, finge misstroendet i Norje ny liflighet. Jag vågar i detta afseende afvagta Eders Kongl. Majestäts allernådigste befallning.

Nu i ögnablicket får jag emottaga Eders Kongl. Majestäts nådiga skrifvelse af den 31 Augusti, hvarföre jag vågar nedlägga min underdånigste tacksägelse.

Jag beklagar hjerteligen, att Eders Kongl. Majestäts Befäl till lands haft ingen likhet med Befälet till sjös, i de norrländske orterna: ett sådant tillfälle återkommer ej ofta.

Det märkvärdiga brefvet från Bohus län ger mig bryderi och bekymmer utan ända. Allt skall retableras om det på något vis är möjeligt.“

De i den sidst anførte Skrivelse indeholdte Udtalelser af Mistillid til den af Adlersparre ildeseede Fører af Vesthærens venstre Fløi, der ingen anden var end Gustaf Maurits Armfelt, var ingenlunde ugrundede. Thi denne, der nu optraadte som Adlersparres aabenlyse Rival, havde i Løbet af August indladt sig i en Intrige, hvis Formaal ikke sigtede til noget mindre end at faa det svenske Tronfølgervalg omgjort. Her havde Armfelt fundet en Medhjælper i Frederik Julius Kaas, hos hvem han havde opdaget flere Egenskaber, der gjorde ham vel skikket til at medvirke ved en saadan Anledning. Adlersparre anede, hvad det her gjaldt, men tog dog i een Henseende Feil; det var nemlig ikke nogen Følge af disse Intriger, at Frederik VI. havde fundet sig foranlediget til at forbyde en Vaabenstilstands Afslutning.

Armfelt havde vistnok uden Vanskelighed gjennemskuet Kaas allerede ved deres første Samvære i April. Nu fik han atter, da Kaas paa Til-

bagereisen til Norge passerede gjennem Göteborg og havde havt sin Samtale med Kommandanten i denne By, den Tanke, at der med ham lod sig udrette noget for at krydse Adlersparres Planer. Tanken paa en Sammenkomst synes først at være fattet af Armfelt; men dette hindrede ham ikke fra senere hen at fremstille det, som om Forslaget først var udgaaet fra den anden. Som Mellemmand benyttedes en uværdig Person, der imidlertid længe havde været anvendt som diplomatisk Agent af laveste Rang, eller som politisk Spion, og som gjennem et omflakkende Liv i alle tre nordiske Riger havde erhvervet sig mange Bekjendtskaber, men ringe Agtelse. Navnlig havde han allerede for mere end tyve Aar tilbage været indviklet i Planerne om at forene Norge med Sverige, og da arbeidet sammen med Armfelt, men rigtignok aldrig kunnet paavise Frugter af sin Virksomhed. Denne Mand var Carl Ingmann, eller som han selv titulerede sig, Legationsraad og Landraad CARL MANDERFELT [1].

Denne Person indfandt sig, medens Kaas var fraværende paa sin Reise til Kjøbenhavn, i Christiania, hvor han udgav sig for et Sendebud fra Carl XIII., men rigtignok bagefter paa en eftertrykkelig Maade blev desavoueret, da han var fræk nok til at indsende en Beretning om sin Reise til Udenrigsministeren i Stockholm [2]. Da Armfelt fra Kommandanten i Göteborg modtog Underretning om, hvad der var forefaldt mellem denne og Kaas, synes det at have givet Anledning til, at ogsaa Manderfelt maatte sætte sig i Bevægelse for at faa fat i Kancelli-Præsidenten. Uden at give sig Ro efter Tilbagekomsten fra sin Reise, skrev han til denne 17de August fra Venersborg, hvorhen Armfelt samme Dag var kommen, at han meget beklagede ikke at have truffet ham i Christiania, og anmodede samtidig om, at den anden vilde bestemme en Dag, paa hvilken han vilde indtræffe i Svinesund og der have en Sammenkomst med Armfelt [3]. Kaas viste Manderfelts Brev til Prins Christian August, og da denne fraraadede at reise paa en saadan Opfordring, blev dette netop lokkende for ham. Her var efter hans Skjøn den gunstige Leilighed til at sætte Splid mellem de svenske Partier og ved at slutte sig til Armfelt modarbeide Adlersparre samt

[1] Om Manderfelts Bedrifter kan henvises til *Norsk historisk Tidsskrift*, anden Række, I, S. 52 flg., 99, 109 flg. og 253 flg. Ogsaa i 1808 havde Manderfelt fundet Anvendelse som Armfelts Sendebud til Norge, Dr. M. G. G. STEENSTRUP, *Dansk Maanedsskrift*, 1868, I, S. 24 flg. og de der S. 51 i Note 12 anførte Steder. Smlgn. JACOB AALL, *Erindringer* (2. Udg.) S. 201, Note 3.

[2] *Handl. rör. Sveriges historia*, V, S. 32 flg. og S. 105 flg.

[3] *Meddelelser fra Krigsarkiverne*, IV, S. 420 flg.

dermed vanskeliggjøre Prinsens Stilling: „Enhver Splid“, skrev han 22de August til Frederik VI.[1], „som kan frembringes mellem de herskende Partier, anser jeg gavnlig fór Deres kongelige Majestæt og for mit Fødeland; dette og den *inqvietude*, som visse Personer vise i Anledning af Manderfelts Skrivelse og min Beslutning at reise, har just bestemt mig dertil.“ Samme Dag reiste Kaas til Frederikshald, efterat han allerede den 19de havde opgivet en Dag for Sammenkomsten til Manderfelt, hvem han — formodentlig i Haabet om at kunne udrette noget ad den Vei — nedlod sig til at behandle med stor Opmærksomhed[2]. Fra Frederikshald meldte han Armfelt, at han var i Grænsens Nærhed, hvorpaa denne fastsatte Sammenkomsten til Eftermiddagen 25de August, med Mødested i Svinesund[3].

Saavel Armfelt som Kaas troede at skulle overliste den anden, og deres gjensidige Holdning blev i Overensstemmelse dermed. Hvad deres Samtale især gjaldt, var Muligheden af at faa Tronfølgervalget omgjort, saaledes at Frederik VI. blev svensk Kronprins og adopterede den afsatte Konges Søn, der igjen i sin Tid skulde giftes med den dansk-norske Kronprinsesse, medens Prins Christian Frederik kunde afspises med Hertugdømmerne. Saaledes har ialfald Kaas indberettet Samtalen for sin Konge[4], medens derom intet nævnes i den Rapport, der bagefter afgik fra Armfelt til Carl XIII., og hvoraf en Kopi blev tilstillet Christian August[5]. Kaas synes under den Middag, der maa

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 421.
[2] RÆDER III, S. 573 flg.
[3] RÆDER, III, S. 575.
[4] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* IV, S. 422 flg.
[5] RÆDER, III, S. 575 flg. og 580 flg. En paa samtidige Breve bygget Fremstilling af Sammenkomsten mellem Armfelt og Kaas findes hos SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 133 flg., hvormed kan jævnføres samme Verk, Bihang, II, S. 125 flg., hvor der er trykt to Breve fra Armfelt. Smlgn. fremdeles *De la Gardieska archivet,* XX, S. 19 flg., hvor der ogsaa er trykt et Brev fra Armfelt. C. A. ADLERSPARRE, *1809 og 1810, tidstaflor,* I, S. 172 flg. A. IPSEN, *Christian August,* S. 295 flg. J. G. DROYSEN *und* K. SAMWER, *Die Herzogthümer Schleswig-Holstein und das Königreich Dänemark,* S. 31. JAC. AALL, *Erindringer* (2. Udg.), S. 207, Noten og S. 668. WEGENER, S. 121. Allerede i Samtiden har man ikke med den fornødne Skarphed kunnet holde Kaas's forskjellige Besøg i Svinesund ud fra hinanden. I en Depesche fra den engelske Chargé d'affaires af 22de Oktober 1809 siger saaledes denne, at Armfelt havde været tilstede ved den Leilighed, da Kaas brugte sine stærke Udtryk om Christian August. SCÆVOLA, *Utländska diplomaters minnen,* S. 77 flg. Saa meget lettere lader det sig forklare, at alle disse Reiser senere hen ere blevne sammenblandede og forvekslede. Kaas havde, indtil Armfelt fik sin Afsked, talt med ham to Gange, i April ved sin Reise gjennem Göteborg (S. 228 flg.) og i August, da han reiste fra Christiania ned til Svinesund.

have fundet Sted ogsaa ved denne Sammenkomst, atter at have seet for dybt i Glassene. En Ytring, der undslap ham, gav Armfelt den Tanke, at der ved Hoffet i Kjøbenhavn var skumle Planer igjære mod Prinsens Liv[1], og der udbredte sig snart Rygter om, at Armfelt og Kaas her havde forhandlet om at forgive Christian August, — Rygter, som holdt sig og vandt stedse større Udbredelse og Tiltro.

Ingen af de to selvkaldede Underhandlere høstede Glæde af sin Reise til Svinesund. Carl XIII. tog Armfelt hans Forhold meget unaadig op, og fratog ham Kommandoen over Vestarméens venstre Fløi[2], medens Kaas med sin dristige Tale undergravede den Tillid, som Frederik VI. hidtil havde næret til ham. Samtalen med Armfelt, om hvis Indhold Christian August fra flere Kanter fik Besked, synes derhos at have givet det gode Forhold mellem Prinsen og Kaas det sidste Stød, saaledes, at det umiddelbart efter Kancelli-Præsidentens Tilbagekomst til Christiania kom til et aabent Brud mellem dem. Den almindelige Stemning erklærede sig nu ogsaa med voksende Styrke mod Kaas og for Christian August, hvem man ansaa for bagtalt og modarbeidet af Frederik VI's Udsending[3].

Dette viste sig bl. a. i det bekjendte Prinsegilde, som John Collett 5te September gav i sit prægtige Hus paa Ullevold for de to Prinser, som opholdt sig i det nærliggende Christiania. Her manglede det ikke paa Optrin, der tydelig viste, hvordan den offentlige Mening stillede sig til Frederik VI. og hans Repræsentant, Kaas, medens Christian August selv aabenlyst lagde for Dagen, at han følte sig krænket af den sidstnævnte[4].

---

[1] C. F. Ridderstad, *Gömdt är icke glömdt* IV, S. 48, hvor følgende forekommer i et Brev fra Armfelt af 2den Oktober 1810: „*I Finland fick jag nouvellen om Carl Augusts hastiga död, den frapperade mig grufveligen och jag tillstår, att min första idé var, att man gjordt af med honom. — En propos jag af President Kaas hört i Svinesund d. 25 Augusti 1809, då han var litet bedrucken, gjorde att jag satt på Dansk räkning denna vår olycka — jag säger vår olycka, ty i mina ögon var den det öfver beskrifning, efter denna Furste ehuru ej ett snille, var värkeligen en hederlig karl som ej kunde länge förblifva i lycksökares eller bofvars händer, som ville väl, och som ved opträdet på Svea thron, ansåg sig skyldig att adoptera och till konung dana Gustaf d. III:e sonson — på detta senare var jag förvissad af flera omständigheter som framtiden skall tydeligen oppdaga.*“

[2] Ræder, III, S. 577. Smlgn. Scævola, *Utländska diplomaters minnen*, S. 73.

[3] Smlgn. *Handlingar rör. Sveriges hist.*, VI, S. 4 flg.

[4] Dagen angives af Alf Collett, *En gammel Christianiaslægt*, S. 213. Den udførligste Beskrivelse findes hos Jac. Aall (2. Udg.), S. 206 flg.

Spændingen mellem de to Kolleger i Regjerings-Kommissionen voksede daglig, og snart kom det dertil, at Kancelli-Præsidenten efter Prins Frederiks Raad holdt sig aldeles borte fra Kommissionen og kun afgav skriftlige Betænkninger. Kaas frygtede for, at det, hvis han indfandt sig i Møderne, kunde komme til Optrin af den ubehageligste Art, medens Prinsen ansaa sig for at være grovelig fornærmet af den anden. Begge vendte sig med sine Klager til Kongen; men ogsaa han havde vanskeligt for at forlige de to Parter[1].

Christian August forsikrede om sin Uskyldighed og søgte at rense sig i Kongens Øine. Han antydede, at han vilde udgive et Forsvarsskrift, der skulde godtgjøre Renheden af hans politiske Færd. Men der blev foreløbig intet af denne Plan, idet Frederik VI. lod Prinsen vide, at en saadan Fremgangsmaade vilde foranledige ham til at øve Gjengjæld. Svaret var bidende og affattet i en Tone, der ikke ofte gjenfindes i denne Konges Brevveksling[2]: „Deres Durchlauchtighed taler om at ville justifiere sig offentlig; dersom dette skulde være Deres Ønske, naar Freden bliver, da skal jeg med Fornøielse samle alle Papirer, forat jeg kan lade trykke de originale Dokumenter og derved give Deres Durchlauchtigheds Verk mere Interesse for Publikum.“ Forsvarsskriftets Udgivelse blev efter dette udsat, og først 35 Aar senere saa det Dagens Lys; men uagtet deri omtales en lang Række af Bilag, er disse aldrig offentliggjorte.

Af de i det foregaaende meddelte Breve synes det at fremgaa, at det i Slutningen af August og Begyndelsen af September var Grev Wedels og Baron Adlersparres Tanke snarest muligt at faa Christian August over Grænsen. Allerede efter det foreløbige Svar, der var overbragt af Grev Mörner, ansaa man sig i Sverige aldeles sikker paa, at han snart vilde komme, og den 28de August gik man endog saa vidt som til at lade Prinsen i Stockholm udraabe som Sveriges Kronprins. Selve det formløse ved dette Arrangement, forinden de af

[1] De udførligste Oplysninger herom findes i *Meddelelser fra Krigsarkiverne*, IV, S. 427 flg. og hos RÆDER, III, S. 570 flg. og 580 flg. Smlgn. A. IPSEN, *Christian August*, S. 295.

[2] Brev fra Frederik VI. til Christian August, dat. 4de September 1809, *i Meddelelser fra Krigsarkiverne*, IV, S. 420. — *„Prinds Christian truer med at ville lade trykke en Justifications Mémoire. Jeg har bedet ham at opsætte dette til Freden; thi da vilde jeg naar han lod trykke, selv lade trykke alle Documenter, jeg havde om disse Sager, for at gjøre denne Bog eller Memoire desmere interessant for Publikum.“* Kongens Brev til Kaas af 4de September 1809, *Meddelelser fra Krigsarkiverne*, IV, S. 425.

Prinsen selv stillede Betingelser var opfyldte, viser i tilstrækkelig Grad, hvordan Sagen betragtedes. Carl XIII. har i et Brev til Adlersparre[1] ligefrem angivet, hvad Meningen var: „Jeg maa henstille til Dem, om det ikke var muligt, naar Fredsunderhandlingerne med Danmark er aabnede, at da Prinsen kunde bevæges til at begive sig hid, og at han da i Egenskab af Tronfølger indgik paa at aflægge Hyldnings- og Troskabseden i Stændernes Nærværelse. Derigjennem afbrødes paa een Gang hans Forhold til Danmark, og Følgerne af, hvad der kunde foregaa i Norge efter hans Afreise, kunde ligeledes aldrig sættes paa hans Regning. Ligeledes vilde dette være en ny Grund for Nordmændene til hurtig at tage sit Parti, i Tilfælde af, at Danmark ansatte en ny Befalingsmand i hans Sted, hvis Ankomst og muligen strenge og positive Optræden ufortøvet skulde sætte dem i den Nødvendighed, for at undgaa et ublidt Forhold, straks at tage det Parti, som ønskes. Jeg har her befalet, at Korn skal være i Beredskab, da Høsten paa alle Steder har været mere end tilstrækkelig til at understøtte Norge, hvor den efter troværdige Beretninger ikke har været god, om man ikke kan sige, at der overalt har været Misvækst. Dette kunde ligeledes tilkjendegives Norbaggerne med Underretning om, at Sverige var færdigt, paa enhver Maade at understøtte deres Behov."

Denne Plan var bygget paa de Erfaringer, der hidtil havde kunnet vindes om den nyvalgte svenske Tronfølgers Karakter. Efterat det havde vist sig umuligt at bevæge ham til at reise den norske Uafhængigheds Fane, skulde han fjernes, medens hans Navn ligefuldt i Fremtiden skulde benyttes. Men her kom der flere Omstændigheder til, der gjorde en slem Streg i Regningen og tilsidst ogsaa kuldkastede denne Plan. Christian August negtede sin Medvirkning, forsaavidt som han ikke vilde gaa til Sverige, og da Prins Frederik opfordrede ham til at forlade Landet for derved at tilintetgjøre alle om ham udspredte Rygter, svarede han, at alt vilde være tabt, hvis han reiste bort fra Norge[2]. Under Forudsætning af, at ogsaa den hessiske Prins her har ment, at Christian August skulde begive sig til Sverige, vare Ordene sandere og

[1] *Handlingar rör. Sveriges hist.*, V, S. 35. Om den rette Datering af dette Brev se ovenfor, S. 283, Note 1. Smlgn. C. F. BERGSTEDT, *Tidskrift för litteratur*, 1851, S. 465. Til den engelske Chargé d'affaires i Stockholm var det inden 21de August fortalt, at man ventede, at Prinsen skulde være kommen til Sverige og Norges Selvstændighed proklameret inden Forløbet af 6 Uger. SCÆVOLA, *Utländska diplomaters minnen*, S. 70.

[2] RÆDER, III, S. 593. I *Meddelelser fra Krigsarkiverne*, IV, S. 415 flg. gives en ganske afvigende Text af dette Brev fra Frederik af Hessen, som her er Kilden.

mere begrundede i Forholdene, end Spørgeren selv anede. Dernæst stod nu baade Frederik af Hessen og Kaas ved Christian Augusts Side, og disses Nærværelse vilde, hvor meget end Grev Wedel til en Tid har troet at kunne sætte sig ud over den, dog lagt Hindringer i Veien for en heldig Udførelse af den Plan, der var opgjort. Men Prinsen selv formaaede nu neppe mere end tidligere at indtage en aldeles bestemt Holdning; han har neppe med tilstrækkelig Klarhed vist den ene Part, at han ikke vilde lade sig føre længere, og givet den anden at forstaa, hvor man havde ham. Saaledes holdt Kaas's Mistro sig, medens Carl XIII. og hans Regjering med Utaalmodighed ventede paa den Dag, da Tronfølgeren vilde indfinde sig hos dem, og som Adlersparre havde forespeilet, bringe Norge med sig. At give klar Besked var ikke nu, mere end før, Christian Augusts Sag.

For alle, som haabede paa hans Afreise, var det en stor Sag at faa Vaabenstilstanden sluttet paa et fastere Grundlag. I denne Henseende aabnede der sig i første Halvdel af September noget lysere Udsigter, idet Frederik VI., bevæget ved de fra Norge indløbne Forestillinger, nu omsider gav noget efter og indrømmede, at man i Norge, hvis det af Hensyn til manglende Levnetsmidler blev nødvendigt, kunde forlænge Opsigelsesfristen til 3—4 Uger. Den 10de September modtog Christian August denne Kongens Tilladelse, og samme Dag afsendte han Darre til Grænsen. Denne krydsede paa Veien en Skrivelse, hvori Adlersparre underrettede Prinsen om, at han havde overtaget Kommandoen over den hele Vestarmé, og tillige slog paa Ønskeligheden af, at Prinsen snarest muligt indfandt sig paa svensk Grund[1]. Prinsen ænsede dog ikke denne Opfordring, og imidlertid afsluttede Darre og Anckarsvärd 14de September paa Magnor en Overenskomst, hvorved Opsigelsesfristen for Vaabenstilstanden sattes til 4 Uger; men disse 4 Uger skulde rigtignok for den svenske Hærs Vedkommende begynde fra den Dag, Opsigelsen blev forkyndt i Stockholm, hvilket ikke lidet forlængede Fristen. Faa Dage senere blev Overenskomsten ratificeret af Adlersparre og Christian August[2]. — Denne fornyede Vaabenstilstand, der fremdeles savnede formel Anerkjendelse fra begge Regjeringer, var rigtignok ingen Fred, men dog et betydeligt Skridt nærmere mod en saadan, og var, gjennem den større Betryggelse, som den gav, til en ikke ringe Lettelse i de Byrder, som man gjensidig havde at bære. Om virkelig Krig havde der i den sidste Sommer kun i ringe Ud-

[1] Prinsens Svar er trykt i *Handl. rör. Sver. hist.*, V, S. 80 flg.

[2] *Norske Samlinger*, II, S. 458 flg. *Meddelelser fra Krigsarkiverne*, IV, S. 442 flg.

strækning været Tale, og uagtet mange Tropper holdtes under Vaaben, var der egentlig ikke forefaldt andet, der kunde kaldes Krig, end det lille Indfald, der i Juli Maaned foretoges fra Trøndelagen i Jæmteland, — en i politisk som militær Henseende betydningsløs Øvelsesmarsch paa fiendtlig Grund, der ikke engang kunde tillægges Vægt som Demonstration. Indrykningen i Jæmteland var desuden enten foregaaet for tidlig eller for sent til, at det trondhjemske Korps kunde sætte sig i Forbindelse med Russerne, og da disses Angreb kom i August, havde de norske Tropper allerede været hjemme i flere Uger.

Russernes Fremrykning truede Sverige med en alvorlig Fare, af hvilken det nu, ligesom nogle Maaneder tidligere, reddedes ved Nordmændenes Holdning. De for de svenske Vaaben uheldige Kampe ved Säfvar og Ratan, hvor de svenske Tropper kjæmpede for sit betrængte Fædreland paa dettes egen Grund, havde kunnet drage værre Følger efter sig, hvis ikke Christian August havde siddet sin Konges Befalinger overhørig. Sverige var i August truet af en alvorlig Fare, og man var i denne Henseende ligesaa vel inde i Forholdene i det norske som i det svenske Hovedkvarter. Paa intet af disse Steder kunde der herske Uvished om, hvad Sverige risikerede, hvis 20,000, ja blot 15,000 norske Tropper rykkede over Grænsen som Russernes forbundne. Der kunde ræsonneres meget over, hvorvidt Angrebet fra Øst var saa alvorlig ment, som det kunde se ud; Christian August vidste, hvad hans Konge vilde, og han holdt sig alligevel tilbage. Hans Løfter i Marts var givne under den dobbelte Forudsætning, at der ikke skulde komme bestemt Befaling fra Frederik VI., og at ikke den russiske Hær angreb det egentlige Sverige. Begge Dele var indtrufne, og han lod ikke sine Tropper røre sig. De ovenfor meddelte Breve vise, hvilke fredelige Forhandlinger der førtes, medens man kjæmpede i Nord ved Säfvar og Ratan.

XIV.

FREDERIKSHAMN OG JÖNKÖPING, SEPTEMBER TIL DECEMBER 1809.

Den Holdning, som Frederik VI. indtog under de Begivenheder, der gik nærmest forud for det svenske Tronfølgervalg, giver ikke Indtryk af at være bygget paa Overlegenhed, Klarsyn og Beregning. Men den maa dog have sin Forklaring, og denne lader sig nærmest søge i Kongens haardnakkede Tro paa, at den russiske Politik uden Egennytte vilde fremme, hvad der laa i hans Interesse. Netop i dette Punkt havde han imidlertid grebet saa grundig Feil, som det vel var muligt, og dette Feilsyn drog mange uheldige Følger efter sig. Frederik VI. var Ruslands allierede, og han skulde som saadan være forpligtet til at lade sine Tropper samtidig med de russiske rykke ind paa svensk Grund. Men selv havde han holdt sig rolig, og den norske Hær under Christian August havde i 1809 paa egen Haand fulgt det fra Danmark givne Exempel. Allerede i Marts, da den norske Øverstbefalende lovede Adlersparre at holde sig i Ro, havde denne hans Holdning vakt Russernes Mistanke og øieblikkelig foranlediget en større Kjølighed i Forholdet mellem de to forbundne. Men da Krigen nogle Maaneder senere skulde tage sin Begyndelse og det engang indgaaede Forbund blev staaende, opfordrede den russiske Regjering Frederik VI. til selv at tage for sig og forinden Fredsslutningen at skaffe sig et Pant. Dette skede ikke, og den engang hos Russerne vaagnede Mistanke vedblev derfor at holde sig. Mellem den russiske Keisers militære Omgivelser forkyndtes høilydt den Opfatning, at det var Christian August, der ved

sit Tilsagn til Adlersparre havde reddet Sverige og forhindret dem fra at diktere Freden paa svensk Grund[1].

Uviljen var gjensidig. Christian August nærede paa sin Side den største Ængstelse for alle Ruslands Planer mod Sverige, og de Betænkeligheder mod at understøtte disse, der fremholdtes i hans Indberetninger til Frederik VI., var som talte ud af den varmeste svenske Fædrelandsvens Hjerte, der havde Syn for Nordens Fællesskab i Interesser. Den norske Hærfører havde aldeles tilegnet sig den svenske Opfatning af de Farer, der truede fra Rusland, og det samme var Tilfældet med Grev Wedel. De havde Ret, og ingen kan fortænke dem i, at de kviede sig ved at følge en Politik som Frederik VI's, der i sine endelige Resultater, om den kronedes med Held, vilde blive ødelæggende for Norge, som for Sverige. De havde givet sin Konge Anvisning paa en klog Politik, men ikke kunnet bevæge ham til at tilegne sig deres Synsmaader. Øieblikket nærmede sig, da det maatte vise sig, hvem der havde havt Ret.

Rusland havde endnu om Vaaren 1809 lovet Frederik VI. en Udvidelse af hans Stater, men nærmest mod Syd, hvor Sveriges sidste tyske Besiddelse, Pommern, syntes at byde den danske Konge en bekvem Erstatning for den Uleilighed, han havde havt. Frederik VI. ønskede derimod at faa en Del af Sverige, tiltrods for, at blot nogle faa af hans Tropper havde passeret Grænsen; men han var dog villig til at rette sig efter sin mægtige forbundnes Ønsker, hvis denne og Keiser Napoleon ikke skulde anse det for hensigtsmæssigt at svække Sverige altfor meget. I denne Aand instrueredes derfor hans Gesant i St. Petersburg, Blome, under Forudsætning af, at der vilde blive Adgang for denne til at deltage i de Fredsunderhandlinger, der maatte aabnes mellem Rusland og Sverige. Begyndelsen var ikke heldig for Frederik

---

[1] Smlgn. Dr. JOH. FORCHHAMMER, *Christian August, Prins af Augustenborg,* anden Afdeling, i *Dansk Maanedsskrift,* redigeret af M. G. G. STEENSTRUP Aargang 1868, I, S. 258—263. Denne Forfatter har der bl. a. benyttet Gesanten Blomes Indberetninger fra St. Petersburg og tildels gjengivet disse i Uddrag. Det kan her, for Bedømmelsen af den Maade, hvorpaa Christian Augusts Optræden opfattedes i de høieste russiske Kredse, være tilstrækkeligt at gjengive følgende Ytringer af Romanzoff, der meddeles i Blomes Indberetning af 19de Mai 1809: „Dersom Prinsen ikke havde ladet Adlersparre drage bort, og dette Troppekorps følgelig ikke kunnet marschere mod Stockholm, var Revolutionen enten slet ikke udbrudt eller i hvert Fald ikke netop i det Øieblik; man havde følgelig ikke kunnet gjøre General Knorring Fredsforslag, og denne havde opfyldt sin Pligt.“ Uagtet dette Ræsonnement ikke helt stemmer med det virkelige Forhold, har det dog sin Betydning og er meget lærerigt.

VI. Rusland lod ham straks vide, at der ikke var Tale om at indrømme ham nogen Landudvidelse paa Sveriges Bekostning, og stillede sig for øvrigt yderst kjølig til hans Forlangender[1].

Underretningen herom modtog Frederik VI., netop paa den Tid, da Kaas ankom til Kjøbenhavn (S. 265). Stillingen var ikke opmuntrende, og det blev Gjenstand for alvorlig Overveielse, hvad der nu var at gjøre. Kun een Udvei syntes ham og hans Raadgivere at staa aaben, og denne blev øieblikkelig benyttet. Man vendte sig til Sverige for at underhandle om Fred umiddelbart og separat med dette Land.

Endnu inden Kaas havde forladt Kjøbenhavn, henvendte Udenrigsministeren, Grev Bernstorff, sig umiddelbart til den svenske Udenrigsminister, Baron Lars von Engeström, og foreslog ham i en Skrivelse af 3die August at aabne Underhandlinger paa Grundlag af *status quo ante bellum*. Grev Bernstorff beklagede sig derved tillige over den Mangel paa Hensynsfuldhed mod hans Konge, hvormed den svenske Regjering havde gaaet frem efter Tronfølgervalget, da derom ikke sendtes officiel Meddelelse til Tronfølgerens Suveræn. Men ligefuldt tilbød han sig at bortrydde de Hindringer, der nu forbød Prinsen at modtage sit nye, ærefulde Kald[2].

Dette var et Brud med hele Kongens tidligere Holdning. Alt hans gamle Seiershaab var borte, og han, som endnu for faa Uger siden havde drømt om at udvide sine Lande paa Sveriges Bekostning, havde pludselig sadlet om. Han forlangte kun Fred, intet andet. Men dette Skridt var tillige yderst uklogt. Paa Forholdet til Rusland viste det sig inden kort Tid at have mislig Indvirkning, da den keiserlige Regjering i denne separate Henvendelse til Sverige kunde se og virkelig ogsaa saa en Antydning om, at Frederik VI. vilde skille sig ud af Forbundet med den og handle paa egen Haand. I Sverige opfattedes Grev Bernstorffs Brev som et Tegn paa, at der i Regjeringskredsene i Kjøbenhavn næredes alvorlige Betænkeligheder for Norge. Kaas's Reise var godt kjendt i Sverige, og det lod sig ikke undgaa, at den sattes i Forbindelse med den pludselige Frontforandring. I Stockholm var man dog ikke straks paa det rene med, hvordan denne skulde tages. Man bestemte sig for at give et undvigende Svar, og tænkte samtidig paa

[1] *Dansk Maanedsskrift*, 1868, I, S. 387—400.

[2] Brevet er trykt paa Fransk i *Handlingar rör. Sveriges historia*, IV, S. 37—40, i dansk Oversættelse i *Dansk Maanedsskrift*, 1868, I, S. 404 flg. Paa det førstnævnte Sted forekommer intet Datum; men dette sees med Sikkerhed af RÆDER, III, S. 535.

at indlede Forhandlinger med Regjeringen i Kjøbenhavn, gaaende ud paa intet mindre end Norges fredelige Forening med Sverige. Dette tænktes opnaaet paa den Maade, at den nyvalgte Tronfølger skulde formæles med Frederik VI's Datter, Kronprinsesse Caroline, og i Medgift faa Norge, hvorimod der for hendes Fader skulde skaffes Erstatning i Tyskland. Der var endog Tale om, at enten Baron Engeström i egen Person, eller ogsaa Hofkansleren, Baron Gustaf Wetterstedt skulde indfinde sig i Helsingborg og der se at faa en Sammenkomst med Grev Bernstorff og Didelot, Napoleons Sendebud i Kjøbenhavn, for at træffe en dertil sigtende Aftale[1]. Dette skede dog ikke. Det foreløbige Svar paa den danske Henvendelse var meget ubestemt, men dog heller ikke afvisende[2], og saaledes blev der paa svensk Side vundet Tid, altsaa netop det, som man der ønskede at opnaa.

Hvortil den saaledes vundne Tid skulde benyttes, var selvsagt; medens Frederik VI. og Grev Bernstorff blev opholdte med tomme Talemaader, var det Meningen at drive stærkt paa med Norges Tilslutning. Om ogsaa Carl XIII. og den svenske Regjerings Medlemmer officielt og privat kunde udtrykke sin Tilfredshed med de Forklaringer, der var fremkomne fra Prinsen angaaende hans eget Forhold, saa havde ikke dette nogen Virkning i Retning af at formindske deres Ønske om at opnaa en Forening med Norge[3]. Derfor blev ogsaa Adlersparre, der jo nu igjen laa ved Grænsen, hurtigst muligt underrettet om den aabnede Brevveksling, og derfor blev der nu virket af al Magt for at komme til en nærmere Forstaaelse med de Nordmænd, der var villige til at rive sit Fædreland ud af den gamle Forbindelse. Alt, hvad der foregik i Christiania i Løbet af August 1809, var paavirket af disse Forhold; men alle de opgjorte Beregninger strandede paa Christian August, og tiltrods for de Forhaabninger, som hans norske Venner og svenske Beundrere havde opgjort sig, hengik hele August Maaned uden at bringe en synlig Forandring.

Imidlertid var der i Maanedens Løb underholdt en Brevveksling mellem Kabinetterne[4], af hvilke det svenske ingenlunde viste sig villigt

[1] *Handl. rör. Sver. historia,* IV, S. 33—36.

[2] Engeströms franske Svarskrivelse af 9de August 1809 i *Handlingar rör. Sveriges historia,* V, S. 120 flg.

[3] Smlgn. f. Ex. SCÆVOLA, *Utländska diplomaters minnen,* S. 69 flg. Deraf sees, at der i August 1809 var Folk i Stockholm inden de høiere Kredse, som ventede, at Prinsen skulde være kommen derhen og Norges Selvstændighed udraabt inden 6 Uger.

[4] *Handlingar rörande Sveriges historia,* V, S. 111 og 124 flg. og VI, S. 147 flg. Navnlig maa her bemærkes Engeströms aabne Udtalelse af 22de August (V,

til at fremskynde det Øieblik, da de endelige Fredsunderhandlinger kunde aabnes. Man vilde ikke i Stockholm afskjære sig Adgangen til at lade Nordmændene slaa det Slag, man ventede paa. Under dette var Underhandlingerne mellem Sverige og Rusland aabnede i Frederikshamn 14de August, og derunder var det fra Begyndelsen af vedtaget, at Frederik VI. skulde udelukkes. Ruslands Stemning mod ham var bleven stedse mere kjølig, og de svenske Underhandlere fik Beviser derpaa, i de Samtaler, som de jævnlig førte med de russiske, og hvorunder disse uden Omsvøb gav dem Anvisning paa at vinde Norge som Erstatning for det tabte Finland. Russerne sagde uden Omsvøb, at Svenskerne ikke kunde have valgt Christian August med Tanken paa andet end Norge[1]. Efter denne Fortolkning fik den Skadeserstatning, der skulde være tiltænkt Frederik VI., en ny Form; det blev en Erstatning for Tabet af Norge, ikke for hans Deltagelse i Krigen som Ruslands forbundne mod Sverige[2].

Hvor upaalidelig den russiske Regjering var som Forbundsfælle, viste sig stedse klarere, eftersom Underhandlingerne i Frederikshamn skred frem. Medens de keiserlige Diplomater med ubøielig Haardhed og hensynsløst Overmod krævede ubetinget Indgaaen paa deres strenge Fordringer, var Frederik VI's Interesser dem aldeles ligegyldige, og da Blome fik Adgang til at indfinde sig i Frederikshamn paa et kort Besøg[3], var det ham der umuligt at udrette noget. Det lykkedes ham ikke at opnaa Tilsagn om Skadeserstatning i Tyskland, ligesaa lidt som der blev gjort noget Skridt for at indtage i Fredstraktaten en Bestemmelse, der sikrede Frederik VI. hans norske Rige. *Pro forma* fremsatte rigtignok Russerne et saadant Forlangende; men da der fra svensk Side gjordes Indsigelser derimod, blev det straks frafaldt, idet der kun afgaves den Erklæring, at i samme Øieblik, Rusland fik Underretning om, at der for Alvor blev Spørgsmaal om at forene Norge med Sverige, vilde Fredsunderhandlingerne uden videre blive afbrudte[4].

S. 111): „*Hvad underhandlingarne med Dannemark angår, så hvarken böra eller kunna de afböjas; men för att få se hvad ställningen med Norge kan oss bjuda, bör tid vinnas. Derföre blef mitt första svar dilatoriskt.*"

[1] SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 118, hvormed maa sammenlignes Romanzoffs Ytringer til Stedingk, *Handl. rör. Sver. hist.*, VII, S. 24.

[2] *Dansk Maanedsskrift,* 1868, I, S. 427.

[3] *Dansk Maanedsskrift,* 1868, I, S. 429. *Handl. rör. Sveriges historia,* V, S. 49.

[4] SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 123. Smlgn. Napoleons Ord i Brev til Champagny af 21de August 1809: „*Il paraît qu'il n'y a rien de nouveau. Il semble seulement que le Danemark se désiste de ses grandes prétentions; ce qui accelerera la paix avec la Russie. Voilà les affaires de Suède terminées. Pour mon*

Freden i Frederikshamn mellem Sverige og Rusland afsluttedes 17de September 1809[1]. Ved den afbrødes de gamle Baand, der havde knyttet Finland til Sverige, — en Begivenhed, der ligefra det foregaaende Aars ærefulde, men uheldige Felttog havde kunnet forudsees, men som ligefuldt nu faldt med hele sin sørgelige Vægt paa ethvert Sind. Den russiske Ørn havde naaet en ny Etappe under sin langsomme, men aldrig stansende Fremrykning mod Verdenshavene, og den havde paa Ålandsøerne skabt en truende Forpost mod Sveriges Hovedstad. Magtforholdene i Norden havde undergaaet en stor Forrykkelse, der indeholdt Spiren til nye Farer, uden at Sverige havde kunnet tænke paa at gjøre Modstand. Finland maatte ofres. En Fortsættelse af Krigen var umulig; den vilde kun atter bragt tillive de gåmle Kombinationer af et norsk-dansk-russisk Vinterfelttog paa svensk Grund, ligesom den vilde have medført en stor Risiko med Hensyn paa det allerede istandbragte Tronfølgervalg. Farer truede paa alle Kanter, og hvor tungt det end faldt, saa maatte den overmægtige Fiendes Fordringer tilfredsstilles. Her var intet Valg.

En dyb Landesorg laa over hele det svenske Folk. Men ud af denne brød der sig to nye Stemninger. Tanken paa en Gjenforening med det tabte Finland var altfor naturlig, til at den kunde tilbagetrænges. Den fandt sit første Udtryk i den Hentydning til det berømte Sted i Vergils Æneide (IV, 625): *„Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor“* etc., som den ene af de svenske Underhandlere, Skiöldebrand, endnu inden Freden var afsluttet, udtalte, at han gjerne vilde indgrave i det Signet, hvormed han skulde besegle Traktaten[2]. Men ligesaa naturligt var det, at samtidig alles Blikke vendte sig mod Norge, hvor den nyvalgte Tronfølger fremdeles opholdt sig, og hvor Grev Wedel uden Ophør arbeidede i Foreningens Interesse. Nu, mere end nogensinde før, syntes Halvøens Forening at være en politisk Nødvendighed, for hvilken der maatte arbeides af yderste Evne. At saa fremdeles

---

compte, je n'en suis pas fâché. L'exclusion de l'ancienne dynastie est consommée. C'est un événement agréable à la France, et la manière dont a été résolu ce problème de la succession me convient assez. Expliquez-vous dans ce sens, mais cependant d'une manière vague, avec M. Caulaincourt et M. Didelot.“ Correspondance de Napoléon Ier, XIX, No. 15692.

[1] Skiöldebrands Breve til Engeström om Fredsforhandlingerne i Frederikshamn er trykte hos ELOF TEGNÉR, *Minnen och anteckningar af Lars von Engeström*, II, S. 318—322.

[2] TEGNÉR, *Minnen och anteckningar af Lars von Engeström*, II, S. 319 og Note 2. SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 122, Note 8.

skede, er sikkert. Men det bliver dog kun enkeltvis, at der skinner en Lysstraale igjennem det Mørke, der nødvendig maatte omgive Forhandlinger af denne Art.

Grev Wedels hemmelige Forbindelser med hans gamle Venner i Sverige fortsattes uden Afbrydelse, og nu som tidligere synes Bagge derved at have været den mest benyttede Mellemmand[1]. Det viser sig, at Grev Wedel i August og September har vekslet Breve med flere, bl. a. med Baron Platen, der nu var Medlem af den svenske Regjering, og at han i Sverige betragtedes som den norske Leder af Arbeidet for Foreningens Istandbringelse[2].

Ved Siden af Grev Wedel arbeidede ogsaa Adlersparre mod dette Maal; men han gik andre Veie. Grev Wedel maatte være henvist til at regne med Nationens besiddende Del, med dens Dannelse og Intelligens, med Officerernes og Soldaternes Hengivenhed for sin elskede Fører og med den Popularitet, som han selv nød, fremfor alt i Buskeruds Amt og i Kystegnene vestover til Lindesnæs. Sammen med Adlersparre kunde han derhos arbeide paa at holde store Beholdninger af Korn i Beredskab paa Grænsen for at kaste disse ind i Norge, saasnart Reisningen foregik; for øvrigt var der ikke noget umiddelbart Samarbeide mellem de to Foreningsvenner for at paavirke Stemningen

[1] Medens Bagge opholdt sig i Norge, nød han fremdeles megen Tillid hos Platen. Smlgn. et Brev fra denne til Adlersparre af 18de Februar (1808), trykt i *Handl. rör. Sver. hist.*, V, S. 14.

[2] *Handlingar rörande Sveriges historia*, VI, S. 20 flg. Brev fra Platen til Adlersparre af 22de August (1809): *„Jag sänder Wedels bref och mit svar; deraf ser du mer, än jag nu har tid att skrifva om igen. Du får sjelf försegla det, men jag önskar, att det ej sendas utan med ganska säkert bud, till hvilken ända jeg skrifver det öppna brefvet till Baggen, som ger honom efter öfverenskommelse tillkänna, att Wedels bref är på gränsen. — — — — Jag har väl tillskrifvit Baggen att komma hit, och det kan väl i visst henseende vara nyttigt; men annars tror jag det ännu vara god tid tills jag närmare averterar; åtminstone bör det då vara med Wedels instruktioner om provideringen; ty denna saken är af yttersta vigt, och finner du något af vigt dermed kunna uträttas, så må du tryggt engagera dig för något ganska betydligt 100,000-tal. Jag och min svåger, som redan är efterskrifven, skola väl hålla, hvad du lofvar. Anledningen ser du af inlagde fragment af hans bref. Saken är redan här i Stats-Rådet ventileradt; men det är bäst handtera denna sak något varsamt äfven i anseende till Norrmännen, som väl till en del torde behöfva känna nödvendighetslagen.“* Smlgn. ogsaa S. 25 og 26. Grev Wedels Navn blev ligeledes i denne Forbindelse nævnt af den svenske Udenrigsminister i en Samtale med den engelske Gesant i Stockholm. SCÆVOLA, *Utl. diplom. minnen*, S. 71 flg. Det der i svensk Oversættelse gjengivne Brev, der bl. a. maa sammenholdes med, hvad der ovenfor, S. 272 flg., er meddelt, er nok snarere af 11te September end af 11te August, hvad navnlig med fuld Sikkerhed fremgaar af dets Slutningslinjer, nederst S. 73.

i Norge. Adlersparre var dog paa sin Kant ogsaa meget virksom, og ventede sig stort Udbytte af de Forbindelser, som han havde indledet i Norge, og hvorved Oberst C. P. GAHN gjorde Tjeneste som Mellemmand. Af de Indberetninger, som Adlersparre jævnlig modtog fra denne, viser det sig, af hvad Beskaffenhed de indledede Underhandlinger var. Saavel Adlersparre som Gahn havde ladet sig besnakke af omstreifende Hestehandlere, i hvem de saa Repræsentanter for den mere formuende Del af den norske Bondestand [1]. Men der kom intet ud af den hele Virksomhed, som maaske endog vilde være forbleven ukjendt for Almenheden, hvis ikke Gahns Indberetninger var blevne gjemte og trykte [2].

Naar der i Adlersparres Brevveksling med Baron Platen fra disse Maaneder jævnlig tales om store Summer, der skulde anvendes til at fremskynde Foreningen, om Beløb, der regnes efter 100,000'er, da er det umuligt, at dermed alene kunde være tænkt paa de ved disse Agitationer foranledigede Udgifter. Selv om de norske Hestehandlere, hvad der er høist sandsynligt, baade har forlangt og modtaget Penge af Gahn, saa kunde ikke dette foranledige Udtællinger som de, hvorom her er Tale. Med dem maa der være tilsigtet at vinde noget langt mere, og hvad dette er, derom kan der for en opmærksom Læser af den nævnte Brevveksling, der sammenholder denne med de i Grev Wedels og Adlersparres Breve for øvrigt forekommende Udtalelser, ikke være nogen Tvivl. Platen stillede sine egne og sin Slægts Midler til Raadighed for at anvendes som Laan til den norske Stat ved de store Opkjøb af svensk Korn, som man ventede skulde foregaa, saasnart Foreningen foregik. Det var Norges Kornforsyning, det gjaldt, og Pengene skulde siden tilbagebetales. Om andet handledes der ikke.

[1] Smlgn. Adlersparres egne Udtalelser i Brev til Carl XIII. af 7de August 1809, gjengivne ovenfor, S. 270.

[2] Den hele Forbindelse mellem Adlersparre, Gahn og de norske Hestebyttere er forlængst tilstrækkelig belyst ved Gahns egne Indberetninger, som Adlersparre i 1831 lod trykke i *Handlingar rörande Sveriges historia*, VI, S. 83—115. De er derefter gjengivne i norsk Oversættelse i JAC. AALLS *Erindringer* (2. Udg.) S. 690 flg. Jvfr. smstds. S. 200. Naar Udgiveren af disse Erindringer, C. C. A. LANGE, i en Note, S. 690, henviser til C. A. ADLERSPARRE, *Erinringar vid grefve Magnus Björnstjernas anteckningar*, S. 94—95 og nævner en der aftrykt Proklamation, der skulde staa i Forbindelse med de her omhandlede svenske Forsøg paa at indvirke paa Stemningen i Norge, da er dette en Misforstaaelse; denne Proklamation skriver sig nemlig ikke fra 1809, men fra 1808. Smlgn. ovfr., S. 174 og Note 2, med de der anførte Kilder. Nogle Rapporter vedkommende de svenske Agenters Virksomhed er af mig meddelte i *Morgenbladet*, 1868, No. 6 og 27.

Ved Siden deraf forlangte Adlersparre af den svenske Statskasse Bidrag til, hvad han kaldte, „det store, hemmelige Foretagende“; men da Regjeringen viste sig villig til at stille meget store Beløb til hans Raadighed for dette Øiemed, oplyste han selv i et Brev til Engeström af 31te August, at noget saadant ikke kunde komme paa Tale, da her blot behøvedes Penge til at lønne de hemmelige Agenter og disse ikke i noget Tilfælde vilde koste over 10,000 svenske Rigsdaler[1].

Sammenhængen er paa denne Maade aldeles klar, og en Forveksling af de forskjellige Øiemed, hvortil Pengene tænktes anvendte, skulde ikke vel være mulig. Alligevel er dette blevet grundig misforstaaet. Man har overseet Kornindkjøbene, alene fæstet sig ved Bestikkelserne og blandet Grev Wedel op deri. Jacob Aall har i sine „Erindringer“ opfattet Sagen, som om det ialfald delvis kunde tænkes, at Grev Wedel vilde naa Maalet ved Bestikkelser. Alene den blotte Tanke, at Grev Wedel var vidende derom, og at maaske en Del af de anvendte Penge kunde gaaet gjennem hans Hænder, har været tilstrækkelig Grund for Aall til at nedlægge den kraftigste Indsigelse imod enhver saadan Mulighed og til at forsikre med al den Vægt, som et mangeaarigt Venskab kan give, at „gyldne Rænker“ vilde have bortskræmt „den norske Hædersmand“, der kun ønskede at holde sig udenfor enhver Sysselsættelse med den Slags Anliggender. Den Varme, hvormed Aall har taget til Orde, synes at vidne om, at Misforstaaelsen ikke først er opstaaet hos ham, at den allerede paa hans Tid har været meget udbredt, og at han har anseet det nødvendigt at forsvare Grev Wedel mod Beskyldningen for at have været Mellemmand ved en Bestikkelse i stor Maalestok[2].

---

[1] Platens Breve, der angaar de Penge, for hvilke der skulde indkjøbes Korn, fra Maanederne August og udover Høsten er trykte i *Handlingar rörande Sveriges historia,* VI, S. 16—31, hvor navnlig er at mærke det ovenfor, S. 301, Note 2 gjengivne Sted, der maa sammenholdes med S. 277 og Note 1 der. Angaaende Statens Tilskud, hvis Øiemed nu er sikkert efter Adlersparres egne Oplysninger, kan henvises til de nævnte *Handlingar,* V, S. 41, 109 og S. 111; *Svenskt biografiskt lexikon,* IV, S. 254 flg.; ELOF TEGNÉR, *Minnen och anteckningar af Lars von Engeström,* II, S. 143, Noten, der især er oplysende. Heraf vil det kunne sees, at de Ytringer, der forekommer i et Brev fra Armfelt af 21de Februar 1811 om, at Adlersparre havde *„till sina planers utförande* (i Norge) *erhållit af Regeringen nära 100,000 R:dr B:co, för hvilka han ej behöfde redovisa“* (*De la Gardieska archivet,* XX, S. 27), er en ud af Luften greben Paastand. Smlgn. endvidere den *Den okändes sista hälsning* (Stockholm 1832), S. 114.

[2] JAC. AALL, *Erindringer* (2. Udg.), S. 201.

Af en nogen anden Art er den Misforstaaelse, der kommer til Orde hos den danske Krigshistoriker, J. Ræder. Han antyder ikke alene, at Bestikkelserne kunde være gaaede igjennem Grev Wedels Hænder, men opstiller ogsaa den Mulighed, at det var ham, der skulde bestikkes[1]. Allerede det flygtigste Kjendskab til Grevens økonomiske Stilling skulde have gjort Fremsættelsen af en saadan Insinuation til en Umulighed, selv bortseet fra alt, hvad der kjendes til hans Karakter. Arving til et Lehnsgrevskab og gift med Arvingen til Peder Ankers vidtstrakte og indbringende Godser, var han ikke den, der behøvede sine svenske Venners Guld. Hans Slægt var maaske rigere end Platens, og saadanne Fristelser var i sig selv ganske utænkelige. Den danske Krigshistoriker burde derfor nøiere have overveiet sine uberettigede Ord, forinden han fremsatte den krænkende Beskyldning.

Pengene blev kun for en mindre Del anvendte, og der høres endnu mindre bagefter noget om „forgyldte Rænker“. Saaledes som Begivenhederne nu udviklede sig, blev der nemlig mindre Behov for at forsyne Norge med svensk Korn, og endnu mindre blev der noget af den Forudsætning, som skulde været Betingelsen for de store Pengesummers Anvendelse. Forholdene i Norge forandredes nemlig efterhaanden til det bedre, og dermed formindskedes ogsaa den Opfordring til at bryde med Danmark, som hidtil havde ligget i Blokadespærringen og Krigen, med alle deraf flydende uheldige Følger. Derved lagdes en Dæmper paa de norske Foreningsvenners Optræden, og dette formindskede deres Udsigter til at rive sine Landsmænd med sig, naar de vovede sit dristige Foretagende. Dette skede netop til en Tid, da der i Sverige voksede op en stærkere Stemning for at skabe en Forening og derved erhverve en Erstatning for Finlands Tab. Paa begge Sider begyndte man at glemme den Nød, hvorunder Foreningstanken først var skudt frem; men Virkningen deraf var en høist forskjellig. I Norge indtraadte der en større Kjølighed; i Sverige var der dem, som vilde lade Nordmændene lære „Nødvendighedsloven“ at kjende[2]. I Almindelighed tog det dog Tid, forinden den i Norge foregaaede Forandring mærkedes i Øst for Rigsgrænsen.

Her havde virkelig Frederik VI. bøiet af for den Styrke, hvormed den norske Opinion udtalte sig, og da Regjerings-Kommissionen foreslog ham at aabne Adgang til at drive Handel med norske Frembringelser

[1] Ræder, III, S. 580.
[2] Smlgn. Platens ovenfor, S. 301, Note 2 anførte Udtalelser.

og med det samme tilføre Norge Levnetsmidler, havde han dertil givet sit Samtykke. Grev Wedel var, som det synes, ogsaa her den virksomste. Udkastet til den Indstilling, som i denne Anledning afsendtes til Kongen, og som uforandret var tiltraadt af Christian August og Rosenkrantz, er skrevet med hans Haand og indeholder vistnok hovedsagelig hans Tanker[1]. Anledningen til denne Henvendelse var ganske

---

[1] Grev Wedels Koncept til den omhandlede Skrivelse til Kongen af 20de Juni 1809 i Pakke 17 af Regjerings-Kommissionens indkomne Sager:

„Handelshuset Matthiesen & Schmidt i Christiansand har andraget for R: C: at en Amerikansk Kjøbmand, som er ankommen til Christiansand med et af de mange til Norske Havne opbragte Amerikanske Skibe, var villig til at indføre til Norge betydelige Qvantiteter Levnetsmidler og andre Fornødenheds Artikler fra Amerika, ja endog at forbinde sig til bestemte Leverancer af Rug, Hvede, Hvedemeel, Kjød, Smør m: v: og at modtage i Betaling Norske Produkter, naar han kunde sikres imod det langvarige Ophold, de Omkostninger, og de Ubehageligheder som han befrygter af Danske og Norske Kapere som haver opbragt en Mængde af hans Landsmænd; —

Han ansøger derfor om, at der maatte meddeeles ham saadanne Leidebreve for bemeldte fra Amerika kommende Skibe, at de kunde være sikrede imod Danske og Norske Kapere — dog at de underkaste sig ved Ankomsten til Norge enhver Undersøgelse, som Regjeringen maatte finde passende.

Da enhver Sag af denne Natur' er af yderste Vigtighed under Norges nuværende Stilling, saa har R: C: strax svaret Handelshuset Matthiesen & Schmidt at der efter de bekjendtgjorte Anordninger intet kunde være imod at Amerikanske Skibe indførte til Norge fra venskabelige eller neutrale Lande Nødvendigheds Artikler og igjen udførte Norske Produkter; — og at man i Henseende til de attraaede Leidebreve vilde indgaae med Allerunderd: Forestill: til Deres Majt:, da Commissionen ei vovede at afgjøre denne Sag paa sin egen Haand. —

Norges nuværende kritiske Stilling gjør det os til Pligt allerunderdanigst og paa det indstændigste at anbefale denne Sag til Deres Majestets Allernaadigste Opmærksomhed: —

Under 25 f: M: tog vi os den Allerunderd: Friehed at fremlægge for D: M: en Skildring af Norges Tilstand i Henseende til Provideringsvæsenet. —

Da nye Ressourcer, siden den Tid ikke ere tilveiebragte og Forraadene dagligen fortæres er Tilstanden naturligviis langt fra at forbædres, tvertimod forværret. De kraftigste, virksomste og sikreste Midler maae derfore nødvendigen uden Ophold anvendes for at skaffe Norge Tilførsel af Livets første Fornødenheder, Korn, Feedevare, Salt, alle Sorter Klædevare m: v: — af hvilke Artikler adskillige endog ei fra Danmark kunne skaffes.

Under Rigets nærværende Omstændigheder maae vi ansee den neutrale Skibsfart som det sikreste Middel til Norges Redning. Hidtil har det været mueligt ved uhyre Opofrelser og Anstrængelser at forebygge i Norge den høieste Grad af Elendighed. Men om saadant fremdeles vil være mueligt, er unægteligen meget uvist, for ei at sige, usandsynligt. — Creditvæsenet har især hidtil understøttet Statens og Privates Anstrængelser, men under Rigets nuværende Stilling har Creditvæsenet visse snævrere Mueligheds-Grændser, som ikke kunne overskrides. —

Bancosedlernes frygtelige Synken i Værdie viser tydeligen Sandheden heraf. Med den allerstørste Vanskelighed kan Commissionen faae betalt i Gothenborg

tilfældig; en amerikansk Kjøbmand havde tilbudt sig at ville indføre bestemte Mængder af Rug, Hvede, Hvedemel, Kjød, Smør o. s. v., saafremt han blot kunde blive sikret mod alle ubehagelige Følger, fornemmelig mod Opbringelse ved danske og norske Kapere. Han indgav derfor en Ansøgning om at maatte blive forsynet med Leidebrev for at undgaa dette. Regjerings-Kommissionen greb øieblikkelig denne Tanke, og anbefalede paa det mest indtrængende Kongen at indgaa paa Forslaget og ved at sikre neutrale og andre Skibes Fart paa Norge at aabne Landet for udvidet Tilførsel af Levnetsmidler. Kommissionen gjorde med Styrke Kongen opmærksom paa Rigets Tilstand og den i Norge truende Nød, der vanskelig lod sig afværge alene ved de hidtil trufne Forholdsregler.

Hvad Regjerings-Kommissionen saaledes foreslog, blev af Kongen bifaldt, formodentlig i Følelsen af, at det var en uafviselig Nødvendighed at gjøre noget for Norge. I Henhold til den kongelige Bemyndigelse lod saaledes nu Kommissionen i den senere Del af Sommeren 1809 udfærdige Søpasser eller Leidebreve for saadanne Skibe, der tilførte Norge Levnetsmidler og atter udførte Landets egne Frembringelser. Dette var en Del af de Foranstaltninger, til hvilke Grev Wedel havde hentydet i sin Samtale med Brødrene Aall, da disse troede, at han

---

ubetydelige Summer for indkiøbte Munderingssager, Medicinalvare, Salt m. v. — Bancosedlerne ere der næsten til ingen Priis anvendelige. —

Skal altsaa Norge med Sikkerhed reddes, saa maae Skibsfarten paa alle muelige Maader favoriseres: — Vel ere i dette Øieblik alle positive Forbud, som vare til Hinder for neutrale Skibes Udklarering hævede. Men dette kunne vi, efter indhentede paalidelige Efterretninger, allerunderd: forsikre, vil med Hensyn til Handelsforholdene i Europa paa denne Tidspunkt, virke saare lidet til at skaffe Norge den Tilførsel af Fornødenhedsvare uden hvilken det ikke kan bestaae, og den Afsætning af sine Produkter uden hvilken det ikke kan beholde disse Vare. —

Sikres de virkelige eller saakaldte Neutrale Skibe, ikke paa en bestemt Maade mod Opbringelse af Rigets Kapere, vil formodentligen yderst faa fremmede Skibe søge Norges Kyster, hvor Kaperne sværme.

De vilkaarlige Indskrænkninger som England og andre Magter have gjort i Skibsfarten nøde som oftest Skipperne til saadanne Omveie, som letteligen give Kaperne Aarsag til Opbringelse og Priisretterne Grund til Condemnation eller Omkostningers Idømmelse. —

Om det sikreste og under nærværende Omstændigheder, maaskee eeneste Middel til Norges Redning vove vi allerunderdanigst at foreslaae:

„At D: M: allernaad. vilde authorisere R: C: til at udstæde saadanne Leidebreve eller Passe som kunde bestemt befrie de Skibe som bragte Fornødenhedsvare til Norge og udførte Norske Produkter til venskabelige eller neutrale Lande, for Anholdelse og Opbringelse ved Rigets Kapere.“ —

„At D: M: allernaadigst vilde udfærdige Befalinger til de Danske Øvrigheder tilbørligen at agte bemældte Leidebreve eller Passer“.“

havde opgivet alle videre Tanker paa en Forening med Sverige[1]. Den neutrale Handel paa Norge kunde nu foregaa med langt større Sikkerhed end før, og forsaavidt føltes Krigens Tryk noget lettere[2]. Som enkeltstaaende Forholdsregel var dette altsaa meget godt, men dog langtfra tilstrækkeligt til at lindre den hele Nød. Her maatte der mere til, og ogsaa i denne Henseende gav Frederik VI. omsider efter. Hans fortsatte Indrømmelser vidner om, at Situationens Alvor var begyndt at gaa op for ham.

Midt under Krigen aabnedes nu det engelske Marked for den norske Skibsfart og Handel. „Næringsveienes Lænker", siger Jacob Aall[3], „blev just i disse Dage brudte, mangfoldige Sikkerhedsdokumenter var komne i Trælastudskibernes Hænder, og ved Siden af disse lagdes andre Papirer, der sikrede Norges Kornfart. I alle Norges Havne fandtes trælastladede Skibe, befragtede under fordelagtigere Vilkaar, end som nogensinde i Fædrelandet havde været kjendte, og den løsgivne Virksomhed bragte Liv langs hele Norges Vestkyst, og Munterhed iblandt dens Beboere. I de første Dage af September reiste sig en strygende Nordvest, og Forfatterens Sjæl hævede sig i Taknemmelighedsfølelser mod Forsynet ved at se den Skare af svulmende Seil, som strøg ud over Christianiafjorden, ladede med Rigdomme, der skulde bringe Trøst under Landets Lidelser og Understøttelse for de forarmede Kasser. Nordsøen saa efter 2de lange Aars Forløb vore stolte Skibe, der seilede omgivne af fiendtlige Krydsere, midt under fortsatte Krigsforhold med England, trygge under Beskyttelsen af en Stump Papir. I denne nyopvakte Virksomhed begroves alle Sorger, forstummede alle politiske Planer." Det er den saakaldte Licencefarts Begyndelse, hvortil herved sigtes. Det tillodes nemlig nu de norske Trælastudskibere at modtage engelske Dokumenter, der sikrede deres Skibe og Ladninger mod Opbringelse (*licences*), og under disses Beskyttelse var det, den norske Trælasthandel tog det store Opsving om Høsten 1809, som Jacob Aall har skildret med lyse Farver. Licencefartens Aabning var en Begivenhed, der maatte øve en stor Indflydelse paa Stemningen i Norge, og det var derfor et klogt Træk af Regjeringen i Kjøbenhavn ikke at modsætte sig denne Fart, der i kort Tid fremkaldte en Fornyelse af den indbringende Handel, der før Krigen var dreven med Norges Skovprodukter. Med de høie Priser, der nu kunde op-

[1] Smlgn. ovenfor, S. 282.
[2] Et latinsk Søpas er trykt i den ældre Udgave, I, S. 356, Note 2.
[3] *Erindringer* (2. Udg.) S. 207 flg.

naaes for Trælasten, tog den norske Handel pludselig et Opsving, hvortil Danmark under de daværende Omstændigheder intet Sidestykke kunde byde, og derved maatte i Norge for den store Mængde, der nærmest saa paa de øieblikkelige Forhold, de væsentligste Grunde til Misfornøielse over Regjeringens Politik blive fjernede. Saaledes var der for Frederik VI. en Fare mindre, medens samtidig Grev Wedel og hans Meningsfæller maatte overbevise sig om, at en af de Forudsætninger, hvorpaa deres Beregninger for Fremtiden skulde opgjøres, nu var fuldstændig forandret. Det gjorde herved intet til eller fra, at Frederik VI. vaagede over, at der ikke med de fra Norge udgaaende Skibe førtes andet end Levnetsmidler tilbage[1]. Man opnaaede alligevel de to betydelige Fordele, at faa Afsætning for Landets egne Produkter og at erholde uhindret Tilførsel af Levnetsmidler fra Fiendens Land. Men dermed ophørte ogsaa for en væsentlig Del det Tryk, der hidtil havde hvilet paa Folket og givet Foreningspartiet Udsigt til at vinde Fremgang.

Grev Wedels egne Meninger paavirkedes ikke af det Omslag, der var foregaaet med Stemningen i Norge. Han saa dybere end Flertallet af sine Landsmænd og forstod, hvor ringe Sikkerhed der var for en længere Bevarelse af de gunstigere økonomiske Forhold. Han fandt deri ingen Grund til at ændre sin politiske Overbevisning, at en Forening mellem Norge og Danmark alene ikke lod sig opretholde, saasnart Rigerne befandt sig i Krig med England og Sverige. Endnu mindre kunde de forbedrede Udsigter for Trælasthandelen bringe ham til at opgive sine Planer om at skjænke Fædrelandet en konstitutionel Forfatning. Hans „store Beslutninger“, der efterhaanden havde iklædt sig en stedse mere bestemt Form, og som nu sigtede mod klart opgjorte Maal, kunde ikke saaledes opgives, fordi Omstændighederne i Øieblikket syntes mindre gunstige. Dertil var de altfor faste, — dertil var de gaaede altfor meget ind i hans Overbevisning om, hvad der tjente til Norges Vel.

Idet altsaa Grev Wedel paa denne Maade fandt det hensigtsmæssigt at fortsætte sit Arbeide for en Forening med Sverige, er det alligevel at antage, at han havde fuldt Overblik over den Forandring, der nu foregik. Naar man altsaa fremdeles møder ham i den mest levende Forbindelse med sine politiske Venner i Sverige, er det saaledes et

---

[1] Smlgn. Reskript fra Kongen til Regjerings-Kommissionen af 18de September 1809, der er trykt i den ældre Udgave, I, S. 358.

Bevis paa, at han vedvarende ad andre Veie har haabet at kunne naa Maalet, og hvilke Veie dette var, derom kan der nu ikke mere herske nogen Tvivl. Grev Wedels Stilling var given og maatte blive saadan, som den skildres i det Brev, Adlersparre 1ste Oktober fra Carlstad skrev til Carl XIII. som Svar paa dennes Skrivelser af 21de og 22de September, hvori Kongen bl. a. meddelte ham Efterretningen om Freden i Frederikshamn[1]. Dette mærkelige Brev[2], et af de mærkeligste i Rækken af de fra 1809 bevarede Breve, lyder saaledes:

„Med lifligaste och underdånigaste erkänsla har jag fått emottaga Eders Kongl. Majestäts tvänne nådiga skrifvelser af den 21 och 22 September: en undersåte kan ej äga en större upmuntran på jorden, än den godhet och nåd, som hvarje rad innehåller.

Jag vågar inför Eders Kongl. Majestät nedlägga min underdåniga lyckönskan till erhållen fred med Sverriges bittraste fiende: ett omdöme från någon, som skulle tillsluta ögonen för nödvändigheten och behofvet af en sådan fred, ehuru åtföljd af kännbare förluster, förtjenar väl ej stor upmärksamhet: olyckan och förlusterne äro Eders Kongl. Majestäts företrädares verk: lugnet och den återvändande välmågan äro välsignelser, som upkalla öfver Eders Kongl. Majestät närvarande och kommande generationers tacksamhet. Dessa äro också allmänt och odeladt de rådande tänkesätten ibland denna ortens utmärkt aktningsvärda Invånare: här är allt trohet, ståndagtighet i den goda saken, och billiga omdömen.

I Norje äro de svenska vännerna missnöjde med Engelsmännens uraktlåtna noggrannhet i bloqveringsvägen, i afseende på spannmålstillförslen til Norje: de hafva i anledning deraf gått ifrån utsvälltningssystemet, till en annan plan, som vida mera instämmer med mina grundsattser. Jag tror att allt beror på snar fred med Dannemark; på Prinsens hitkomst i samma ögnablick, hvarefter han sjelf högeligen längtar; på den friaste och mest utbredda näringsgemenskap, på fri handel och rörelse till lands och vatten, emellan Sverrige och Norje, och enträget arbete på allmänna opi[ni]onen i Norje. Detta har alltid varit min, och är nu äfven de Norrske styresmännens öfvertygelse. Utsvälltningssystemet har förekommit mig vara förkasteligt, svårt att verkställa, och ledande till flerfalldiga vådor. När Prinsen gått öfver gränsen, skall efter min öfvertygelse en crisis inträffa: då bör förtroendet

[1] *Handlingar rör. Sveriges historia,* V, S. 45—50.
[2] Original i Upsala Universitetsbibliotek. En Modsætning til Adlersparres Breve danner Armfelts; smlgn. C. F. Ridderstad, *Gömdt är icke Glömdt,* IV, S. 34.

invånarne emellan redan vara fostradt och färdigt, och der felas intet stort, åtminstone i gränseorterne, der de svenska föreningsprinciperne äro i full fart och göra dageliga framsteg. Då bör äfven, efter mitt yttersta begrepp, vestra Armén vara färdig och utrustad, att hjelpa det partie, som vill hafva hjelp. Jag har derföre låtit de hemgångna Regementerne förblifva i marchefärdigt tillstånd, hvilket kostar intet: jag vågar äfven i underdånighet anhålla, att Kronans Tyg — Amunitions- och proviantförråder tills vidare ei genom ankommande föreskrifter må skingras. Att mina tre eller fyra adjutanter, som dageligen hafva förrättningar af egen art och betydlighet, äro genom general ordrer satte på rese tractamente, skulle jag hafva vågat i underdånighet afstyrka, om jag dertill haft tillfälle.

Några oredigheter ifrån venstra flygelns öfverbefäl, hafva vållat att jag ännu icke kunnat i underdånighet upvagta Eders Kongl. Majestät med detaillerad rapport om vestra arméns hemförlofning: inom några få dagar skall den dock vara i full ordning. Hemskickningen har dock gått med största hastighet, och de flesta äro redan på rotharne, men förblifva i alldeles marchefärdigt tillstånd. Ton och grundsattser hos troupperne af högra flygeln, kunna af ingen trouppe i verlden öfverträffas: allt är der enstämmighet, trohet, nit och välvillja.

Alla Regementerne äro desse dagar afmunstrade, deribland Eders Kongl. Majestäts Huzarer, hvaröfver underdånig rapport bifogas.

När jag slutat de oräkneliga bestyren med denna gräns och flygel, ämnar jag göra en resa till Götheborg och Bohuslän, för att reglera åtskilligt och gifva fart åt en god ton derstädes inom och utom gränsen."

Hvad der især giver dette Brev dets Betydning, er den meget væsentlige Omstændighed, at Samuel Bagge netop var ankommen til Carlstad paa Veien til Stockholm, hvorhen han straks efter fortsatte Reisen, medtagende Adlersparres egen Skrivelse. I Stockholm eller paa Rosersberg havde han umiddelbart efter sin Ankomst Foretræde hos Kongen[1].

De Oplysninger, som Adlersparre paa denne Maade kunde fremsende til Carl XIII., var altsaa — ialfald for en væsentlig Del — meddelte ham gjennem Bagge. Hvad der mentes med „de norske styresmännen", bliver da let at forstaa. Det er Grev Wedel, det er Christian August, det er Rosenkrantz. Om Bagge direkte har havt Adgang til at

---

[1] *Handlingar rör. Sver. histor.*, V, S. 50.

konferere med Prinsen selv, kan være tvivlsomt; men hvad han har udtalt, repræsenterer ialfald den Opfatning, der var den raadende mellem Prinsens nærmeste Omgivelser. For øvrigt har Bagge refereret for Adlersparre og senere for Kongen, hvad der var Grev Wedels og de øvrige høitstillede Foreningsvenners Plan. Han kan derved have benyttet uheldige Ord; men Meningen er klar, og saaledes faar Efterverdenen Besked om, hvorledes den med Situationen foregaaede Forandring havde virket.

Hvad Adlersparre, sandsynligvis efter Bagges Forklaring, har givet Navn af „utsvältnings-systemet", er kun den samme Plan, som er udviklet i flere af de i det foregaaende gjengivne Breve, og som var Grev Wedels egen. Det var den Plan, at holde store Partier af Korn og andre Levnetsmidler i Beredskab hinsides den svenske Grænse, for at kaste disse ind i Norge, saasnart den Reisning var foregaaet, for hvilken Grev Wedel arbeidede. Men forat dette skulde kunne virke, var det en Nødvendighed, at den engelske Blokade indtil videre vedligeholdtes i sin fulde Strenghed. Da kunde Reisningen paa een Gang bringe Ophævelse af Blokaden og Grænsespærringen. Idet Licencefarten tog sin Begyndelse, var denne Plan kuldkastet. Det var urigtigt fra svensk Side at kalde den et „utsvältnings-system", om end dette Navn kunde være forklarligt i en svensk Mands Mund, naar han ikke nøie overveiede den Form, han iklædte sine Tanker. Grev Wedel og hans Meningsfæller, hvis Tolk Bagge ved denne Leilighed var, nærede ingen Plan om at udsulte sine egne Landsmænd; men naar engang Blokaden var der, da vilde de ogsaa støtte sine Beregninger til den og drage Nytte af den, for at undgaa i al Fremtid en Gjentagelse af de Onder, hvorunder Norge i Øieblikket led. De gik nu over til den fuldstændige Modsætning og anbefalede den hurtigst mulige Aabning af det fredelige Samkvem, for saa, naar Christian August var over Grænsen, at prøve, hvad Virkning det vilde gjøre. Denne Opfatning har fundet et aldeles utvetydigt Udtryk i et andet Brev, som Adlersparre ogsaa skrev den 1ste Oktober til Engeström[1], og hvori han ytrer: „Snar fred med Danmark, prinsens hitkomst ögonblicket derpå, hvarefter han sjelf högeligen längtar, och så en våldsam brytning i Norge — der är hufvudsaken efter min öfvertygelse, och den k a n och s k a l l ske. Emellertid 1:0 flitig och enträgen bearbetning på allmänna opinionen i Norge, och den är i fullaste verksammaste gång; 2:0 allmän fri

[1] Elof Tegnér, *Minnen och anteckningar af Lars von Engeström*, II, S. 144, Note.

handelsgemenskap emellan bägge nationerne till lands och vatten: detta förenar och hemtämjer sinnen och hjertan."

Efter det Forhold, hvori Bagge, der godt kan kaldes Grev Wedels Agent, paaviselig ogsaa stod til Prinsen, der var vidende om hans stadige Reiser til Stockholm[1], er det vanskeligt at tilbageholde den Formodning, at Christian August har været noget mere indviet i disse Planer, end han selv vilde vedgaa for Regjeringen i Kjøbenhavn. Alt synes at tyde paa, at Bagge ogsaa har været Agent for den valgte svenske Tronfølger, og da bliver det aldeles betydningsløst, om denne selv fremdeles har iagttaget den gamle Forsigtighed i sine mundtlige og skriftlige Udtalelser.

Fra Carl XIII. modtog Adlersparre et Brev, der gav ham og hans norske Venner Medhold[2]. Derpaa svarede igjen Adlersparre i følgende Brev, der var dateret Carlstad 17de Oktober 1809[3]:

„För Eders Kongl. Majestäts nådiga skrifvelse af den 8 dennes vågar jag nedlägga min underdånigaste tacksägelse.

---

[1] Smlgn. ovenfor S. 205 og 257, Note 1, hvor der er trykt et Brev fra Prinsen til Bagge, der staar i Forbindelse med en af de mange Reiser, som denne i 1809 foretog til Sverige. — Som det ogsaa paa flere andre Steder vil sees, fældes der her en strengere Dom over Prinsen end den, der f. Ex. udtales i F. SCHIERNS Afhandling om „Carl August og Carl Johan" i *Historiske Studier*, I (1856), navnlig S. 316 flg. Schiern mener, at han maa undskyldes af enhver, „der med Kjendskab til den menneskelige Natur, ved, at denne ei altid kongruerer med Udførelsen af et bestemt Embede, og som kan sætte sig ind i den vanskelige Kollision, hvori Prinsen blev sat," efter sit Valg.

[2] Kóngens Brev til Adlersparre, dateret Rosersberg 8de Oktober 1809. Det heder bl. a. i dette: „— — *Hvad utsvältnings systemet angår har det aldrig varit min plan, jag har ansedt det för olämpligt, och såsom halfva medel hvilka aldrig duga, vill man en sak med fullkomlig vilja brukar man sådane medel som aldrig svika nemligen handkraft, den starkaste har då alltid rätt och den hala orätt, är det Norrbaggernes vilja böra de tala ur skägget och stoppa munnen på de Saduceer.* — — — — — — — — — — — — — — — — — — — *Jag hoppas att innan månans slut skall freden med Danmark vara afgjord, och således hoppas jag att snart få se min efterträdare efter hvilkens ankomst jag längtar. Apropos af honom skref jag til Er min bästa Adlersparre för en tid sedan hvaruppå jag ej feck något svar, om min önskan att han skulle aflägga vid sin hitkomst sitt förra namn Christian såsom et förhateligt namn för alla Svenskar, et lappri i sig sjelf, men som på de mindre classer gjör stort intryk, jag önskade att han ville kalla sig Carl August, låt mig veta om det går an att gjöra en sådan proposition.* — — —" Smlgn. *Handlingar rör. Sveriges historia*, V, S. 51 flg.

[3] Original i Upsala Universitetsbibliotek. Alene Overskriften og den sædvanlige Slutningsforsikring er her udeladt, ligesom ved de foran meddelte Breve. Der er endnu et Brev fra Adlersparre til Carl XIII, af 12te Oktober, hvorpaa Kongen svarer den 20de. *Handl. rör. Sveriges hist.*, VI, s. 54 flg.

Innelyckta bref från Prinsen af Augustenbourg visar, att han i Köpenhamn vill aflämna sitt norska befäl innan han kommer till Sverrige. Jag har likväl nyligen så tydligt och eftertryckeligt uplyst honom om ställningen i Sverrige och hvad den fordrar, att jag tror mig hafva rubbat hans öfvertygelse i detta ämne: så snart jag innan korrt får hans svar på mitt bref i detta ämne, skall jag dermed skyndesamt i underdånighet upvagta.

Det vore förträffeligt om snart en allmän kungörelse om fri handel på norrska gränsen utfärdades, så att all villrådighet och frugtan i detta ämne försvunne: det vanliga goda ordet tills vidare kunde kanhända indiqvera, att fortsättningen beror af deras eget förhållande. Sinnenas goda tournure och vidare verksamma bearbetning saknas ej. Jag har mångdubblat efforterna i detta ämne, då den tidepunkten nu nalkas, då Prinsen skall lämna Norje. Obeskriflig är de Norrskes saknad af hans person: det är omöjligt att vara mera älskad af alla classer, än han der är. Af de Danska är han observerad och chicanerad på alla uptänkeliga sätt: hans försigtighet i afseende på dem är ganska stor: han har till och med låtit en danskt sinnad man renskrifva sitt egenhändiga concept till innelyckta bref.

Riksdagskrånglet i Stockholm har i denna endrägtiga ort väckt ej allenast vedervilja, utan äfven bitterhet emot uphofsmännen dertill: här skulle man ej villja krusa med dem. Arméns och defensjonsverkets reglering är väl lyckligtvis updragen Eders Kongl. Majestät, och ej Lieutenant Pålman.

Jag har väl så föranstaltat, att Prinsen känner Eders Kongl. Majestäts önskan rörande namnförändringen; men att directe komma fram med den saken, har jag i underdånighet trott böra sparas till dess ett mundteligt sammanträde kunde äga rum: tillfället dertill kan nu ej länge uteblifva.

Det var en stor förlust, att Prinsens favorit, Major Darre, med döden afgått: han var ett verkeligt genie, en mycket välsinnad man, och ägde stort förtroende i Norje.

Om det är sannt hvad ryktet säger, att Presidentskapet i Krigs Collegium är ledigt, vågar jag i underdånighet lycköñska Eders Kongl. Majestät, att dertill kunna emplojera Öfverste Silfversparre, som med stats Commissarien Virsén till sin närmaste man, kan efter min öfvertygelse göra stor nytte i den vägen. Med en sådan Chef och Secund Chef, blir Krigs Collegii omskapning från chaos til enkelhet och ordning en lätt sak.

Allt hvad jag nu andas, tänker, talar och verkar, syftar endast på Norje: tiden dertill synes mig nu vara inne, efter förut gjorda kraftiga och allmänt utbredda förberedelser. I den saken synes efter alt hvad jag kan begripa, vara full medvind."

I dette Brev var der omtalt noget nyt. Christian Augusts Tanke — som han i Oktober havde fremsat den for Adlersparre — maa have været en Frugt af de Overveielser, han havde anstillet om den hensigtsmæssigste Maade til at slippe ud af den Klemme, hvori han havde bragt sig selv. Vel vidende, som han var, om de Forhaabninger, hans nærmeste Omgivelser i Norge gjorde sig om Følgerne af hans Afreise, synes det, som om han har gjort sig andre Forespeilinger — om, at alt kunde afvendes, naar han ikke reiste direkte til Sverige, men lagde Veien over Kjøbenhavn. Tanken var aldeles rigtig. Naar han var paa dansk Grund, lammedes hans norske og svenske Venner i alle Foretagender, og imidlertid aabnedes der for Frederik af Hessen og Kaas Anledning til at sikre Frederik VI's Herredømme i Norge. Men de samme Hensyn maatte ogsaa fra den anden Side fremkalde Modstand mod denne Plan, og Modstanden blev tilsidst Christian August for stærk. Heller ikke denne Plan har han udført.

Den, som ikke synes at have forstaaet Betydningen af den nu foreslaaede Reiseplan, fra Christiania over Kjøbenhavn til Stockholm, var Kong Frederik VI. Christian August lod nemlig gjennem Prins Frederik af Hessen forespørge hos Kongen, om denne vilde, at han skulde modtage de svenske Deputerede i Christiania eller først i Kjøbenhavn for der at blive forestillet for Kongen som svensk Tronfølger. Kongen gav herpaa kun det Svar, at Christian August, saasnart Freden var sluttet og han havde faaet sin Afsked, kunde reise umiddelbart fra Norge til Sverige[1]. Det ser ud, som om en personlig Utilbøielighed til at møde Prinsen har været afgjørende for Frederik VI. og bestemt denne til at give et afvisende Svar, der maatte tjene til at fremme hans Modstanderes Interesser. For Christian August var der ialfald efter dette Svar mindre Opfordring end tidligere til at gjøre Omveien over Kjøbenhavn, og da der snart efter begyndte nye Bearbeidelser, var han ikke Manden for at modstaa disse.

---

[1] Rapport fra Frederik af Hessen til Kongen af 8de Oktober og dennes Svar til begge Prinser af 21de Oktober 1809, trykte i *Meddelelser fra Krigsarkiverne*, IV, S. 447 flg. Hermed kan sammenlignes den øvrige Brevveksling fra samme Tid. For øvrigt se RÆDER, III, S. 640.

Midt under dette led Prinsen et smerteligt Tab, idet han mistede sin personlige Ven, den ham varmt hengivne Major Darre, der døde under et Ophold paa sin Gaard Kraby paa Toten, 9de Oktober 1809. Darres Død vakte megen Opsigt, og Rygtet fandt snart ud, at dette Dødsfald ikke skyldtes naturlige Aarsager. Man sagde, at han selv havde søgt Døden. Men Rygtet har dog neppe talt Sandhed, og en Udtalelse af en kyndig Læge benegter med Bestemthed Muligheden af noget saadant[1]. Men lige smertefuldt maatte Tabet af en kjær Ven blive for Christian August, især da han neppe er bleven uvidende om de uhyggelige Rygter, der kom i Omløb. Maaske kan Darres Død ogsaa have givet forøget Fart til andre Rygter, der samtidig var udspredte om, at Prinsen selv vilde blive udsat for Forgiftningsforsøg fra det danske Hofs Side[2].

Carl XIII. stod saaledes i den Tro, at en Ulykke truede Prinsen, saafremt han kom til Kjøbenhavn, og da han den 23de Oktober besvarede Adlersparres Brev af den 17de, udtalte han den største Ængstelse for sin tilkommende Tronfølgers Skjæbne, hvis denne indfandt sig i Danmark. Han gav Adlersparre bestemt Paalæg om at gjøre, hvad han kunde, for at afvende Ulykken ved at bevæge Prinsen til at lade de danske Reiseplaner fare[3]. Adlersparre fulgte Kongens Opfordring og skrev til Christian August om de Betænkeligheder, der i Stockholm næredes paa allerhøieste Sted med Hensyn til den forestaaende Reise til Kjøbenhavn. Prinsen svarede herpaa under 2den November, at en saadan Mistanke var ugrundet og ikke stemmende med Frederik VI's ædle og lojale Karakter[4]. Men uagtet han i Brevet kun talte om, at der saa meget mindre var Grund for ham til at opsætte Reisen til Danmark, blev dette dog af Carl XIII. opfattet som en Meddelelse om, at alle Tanker derpaa nu var opgivne. Hermed udtrykte Kongen sin Tilfredshed i en ny Skrivelse til Adlersparre af 10de November[5]. Sam-

[1] RÆDER, III, S. 641; *Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie,* V, S. 175; H. WERGELAND, *Konstitutions-Historie,* Hefte 1, S. 36; B. MOE, *Tidsskrift for den norske Personalhistorie,* 2den Række, S. 359 flg. Ræder og Wergeland hentyder uden Omsvøb til, at der forelaa et Selvmord, fremkaldt af politiske Hensyn, medens der i Moes Skrift anføres Grunde, der gjør det meget sandsynligt, at der her kun foreligger et ganske løst Rygte.

[2] Smlgn. ovenfor, S. 290.

[3] *Handl. rör. Sveriges historia,* V, S. 55 flg. Smlgn. C. G. MALMSTRÖM i *Bergstedts tidskrift* for 1851, S. 466 flg.

[4] *Handl. rör. Sveriges historia,* V, S. 81 flg.

[5] *Handl. rör. Sveriges historia,* V, S. 61 flg. SCÆVOLA, *Utländska diplomaters minnen,* S. 85. — At det for Frederik VI. var meget heldigt, at Prinsens Reise

tidig begyndte han atter at røre ved et andet vanskeligt Emne, Prinsens i det svenske Folks Øine ildeklingende Navn Christian.

Frygten for, at en Reise til Danmark skulde bringe en Ulykke over Prinsen og knuse alle de Forhaabninger, som man havde gjort sig om Følgerne af hans Valg, rumsterede ikke alene i Kongens Hjerne. De samme Betænkeligheder næredes ogsaa af andre, der med dyb Bekymring saa Uge gaa efter Uge, uden at der kom Afgjørelse. Til de utaalmodige hørte Platen. Han havde ventet og ventet, uden at se Foreningsplanerne gjøre noget paatageligt Fremskridt, og da man allerede var rukket saa langt som mere end en Uge ind i November, blev det ham for haardt. Han skrev da, 9de November 1809, en indtrængende Skrivelse til den eneste Mand, der kunde skaffe ham Lys i det Mørke, der i Øieblikket omgav ham, og denne var Grev Wedel. Brevet er ikke alene mærkeligt gjennem sit Indhold; det faar en forøget Interesse derved, at det er et af de yderst faatallige Breve til Grev Wedel, der er bevarede. Grunden dertil ligger alene i den Omstændighed, at Brevskriveren har forfattet et Koncept til sin Skrivelse[1]. Denne lyder saaledes:

„Då tillfället yppas, nyttiar jag det för at med några ord underrätta dig om ställningen här och hvad man har at vänta. Vi hafva nu emottagit underrättelsen, att Rosenkrantz är på vägen til Jönköping och troligen kunna ej Freds Negociationerne blifva långsamma där, hvarefter Sverge sedan vist väntar at få se sin Thronföljare och deraf beror mera än mången föreställer sig, skulle en resa till Dannemark, ännu påtänkas och förlänga den redan alt för långa period, så är det svårt förutsäga följderne; det är väl vid Thronfölgden, som vid andra saker, lika omöjeligt, at alla äro af samma tanka och då man nu så länge redan lefvat uti en viss osäkerhet, så söker naturligvis en och annan illasinnad at tyda efter sitt egit vis, alt hvad han kan. Jag får blott påminna att alt så skäligen gådt, som jag då vi först råkades förutspådde; jag vågar och tillika försäkra at till sista blodsdroppan skall jag, och en tämlig dehl dugtigt folk, förvara den en gång antagne grundsatsen; men alting har sin gränts, och et alt för långt drögsmål-

til Kjøbenhavn blev opgiven, maa ansees for sikkert. Ellers havde det utvivlsomt hedt sig, at Aarsagen til hans snart paafølgende Død maatte søges i en Gift, der paa Kongens Foranstaltning var ham bibragt i Danmark. Smlgn. C. PALUDAN-MÜLLER, *Prins Christian August i Norge,* i det danske Tidsskrift *For Literatur og Kritik,* IV, S. 134, Note 2.

[1] Koncept i det kgl. Bibliotek i Stockholm.

kan ej vara nyttigt, skulle då till slut när fråga är om at lemna Norge, Dannemark få företrädet fram för Sverge; så får jag nöja mig med at hafva varnat i tider, här som på flera andra ställen; detta giör jag nu ännu en gång, iag vågar säga, med någon kännedom af Ställningen och Nationen!

At ställningen från Revolutions början varit högst vanskelig lärer hvar och en inse, likväl har det hittils lyckats at någorlunda frälsa oss undan stormar af alla slag, men det är verkeligen tid at komma till slut och om vi till en viss grad, ej endast för vår, utan för Nordens samfälta nytta, hafva sökt och kunnat bibehålla en viss medelväg; et vist samband med England, så blir sådant hvar dag svårare, om vi ej i Norden consolidera oss, då Napoleon nu snart har fria händer på andra håll, och rent af förbi är det med at undandraga oss dess lagar och befallningar om vi förena oss med Dannemark, detta har jag sagt, detta säger jag ännu, och en sen ånger följer om man ej tror mig! lugn skall jag dock motse kommande tider, ty jag har giordt, hvad jag kunnat och felet blir ej mitt då resultatet blir inte; men ännu en gång anhåller jag högeligen, at Sverges Kronprins måtte fylla sitt stora kall, som är vida öfver alla personliga förhållanden, och komma hit, så snart val acten är honom af dess tillkommande undersåtare förelagd. Han vet at jag från första ögonblicket talat upricktigt, at jag giordt det kanske med någon kännedom, och för at ej falla besvärlig, gör jag det nu för sista gången, men då länders öden hvälfva kring oss böra ej små omständigheter uppehålla oss — I denna vecka råkas freds negociateurerne i Jönköping, och den 12 är almänt vapen stilleстånd emellan Sverge och Dannemark till Lands och Siös. Vi hafva förlorat det tillfälle kriget gaf oss till förening, få se om freds tillståndet begagnas till sielfständighet och oafhängighet ty detta är första steget till all förkofran.

Jag står på min post, med nästan mörkt rundt omkring mig, men jag står där med lugn, ty hvad ödet och (sic) har beslutat, skall jag ei finnas oberedd och overksam! hälsa alla goda vänner och mäst din Maka från

Din evigt tilgifne vän."

Hvad Grev Wedel har svaret, og om han har svaret, vides ikke.

Man var dog under alt dette omsider kommen saa langt, at der var aabnet Underhandlinger om Fred paa det dertil udseede Sted, Jönköping. Grev Bernstorff havde, saasnart han modtog Underretning om Udgangen paa de i Frederikshamn førte Underhandlinger, øieblikkelig forstaaet, at

Rusland havde opgivet hans Konges Sag, at Danmark var ladt i Stikken af sin første allierede, og at det derfor maatte blive dets første Opgave at komme til en Forstaaelse med Sverige hurtigst muligt, uden at føre yderligere Forhandlinger med Rusland eller med den anden allierede, med Keiser Napoleon. Saaledes maatte han tilraade Kongen at drive hurtig paa med Fredsunderhandlingerne, og dermed kom disse nu snart i Gang. I Jönköping mødtes paa Frederik VI's Vegne hans tidligere Gesant i St. Petersburg, Kammerherre Nils Rosenkrantz, en Broder af den Rosenkrantz, der sammen med Grev Wedel havde Sæde i den norske Regjerings-Kommission, og paa Carl XIII's Vegne den tidligere svenske Gesant i London, Kammerherre Carl Gustaf Adlerberg. Underhandlingerne, om hvilke ogsaa Adlersparre stadig holdtes underrettet ved Brevveksling med Adlerberg og med Udenrigsministeriet i Stockholm[1], tog sin Begyndelse ved Midten af November. Man ventede da en hastig Afslutning; men det trak dog ud i fire Uger, inden Freden afsluttedes. Der blev truffet en stiltiende Aftale om ikke at nævne Christian August og den af ham afsluttede Vaabenstilstand. Først 10de December sluttedes Freden i Jönköping mellem Danmark og Norge paa den ene Side og Sverige paa den anden, — en Gjenoprettelse af det før Krigens Udbrud bestaaende Forhold.

Da Christian August havde gjort Fredens Afslutning til en Betingelse for, at han kunde indfinde sig paa svensk Grund, var det naturligt, at Forhandlingernes Gang fulgtes med spændt Opmærksomhed paa begge Sider af Grænsen, i Christiania ikke mindre end i Stockholm. Paa det førstnævnte Sted var man nu bleven befriet for Kaas, der heller ikke længere kunde gjøre Kongen nogen Nytte ved at forblive i Norge. Under 4de November søgte han om Tilladelse til at gjøre en Reise til Danmark, hvor hans Nærværelse skulde være nødvendig paa Grund af økonomiske Forhold, og dette blev ham snart efter tilstaaet. Saaledes reiste han, efter Formen kun med Permission paa kortere Tid, til Kjøbenhavn, hvorfra han aldrig mere vendte tilbage til Norge. Et Rygte, der dog neppe har den bedste Hjemmel for sig, vil vide, at han endnu paa Gjennemreisen gjennem Sverige har drevet Intriger, og at disse var rettede mod Christian Augusts Liv. Men selv om han paa Reisen har fortsat sine Forbindelser med enkelte Svensker, der var misfornøiede med Prinsens Valg — man nævner Armfelt, men neppe

[1] *Handl. rör. Sveriges historia,* IV, S. 132—146 og VII, S. 26 flg.

med Grund — saa er dog denne Mistanke altfor lav, til at den kan ansees for grundet, og det kan kun beklages, at den overhovedet nogensinde er ytret[1]. Saavel Kaas som Armfelt er Personligheder, som nok kunde passe godt til at anbringes i Intriger, der forudsætter natlige Møder i enslige Bondegaarde eller paa hemmelighedsfulde Herresæder. Men de laa dog begge for høit til, at man kan tænke sig dem som Giftblandere[2].

Brevvekslingen mellem Prinsen og Adlersparre blev fortsat, medens Underhandlingerne foregik i Jönköping. Prinsen meldte den 25de og atter 28de Novbr. til den svenske Statsraad, der ventede ham paa Græensen, at han agtede at have en Samtale med denne, saasnart Freden var sluttet[3]. Herpaa sendte Adlersparre, der i Mellemtiden havde gjort

---

[1] Rygtet skal paa første Haand skrive sig fra Munck af Rosensköld, og omtales af C. A. ADLERSPARRE, *1809 och 1810,* I, S. 224; II, S. 272 flg. og 280 flg. At ogsaa Armfelt i denne Kilde blandes op i de skumle Mordplaner, er ikke saa paafaldende efter det hele Forhold, hvori G. Adlersparre havde stillet sig til ham. Smlgn. for øvrigt ovenfor, S. 290. Men det er neppe tænkeligt, efter Tiden, at de to nu atter har været sammen. Smlgn. SCÆVOLA, *Utländska diplomaters minnen,* S. 81. Naar IPSEN (*Christian August,* S. 158 flg.) ved at berette om danske Intriger for at omstyrte Christian Augusts Valg, da er dette sandsynligvis kun en ren Fabel. *Dansk Maanedsskrift,* 1868, I, S. 438.

[2] Naar C. A. ADLERSPARRE (*1809 och 1810,* II, S. 284 flg.) driver sin Uvilje mod Kaas derhen, at han retter voldsomme Beskyldninger mod ham, fordi han havde udsaaet Uenighed under Fredsforhandlingerne i Jönköping, da er dette ogsaa aldeles ugrundet. De af ham anførte Breve, hvori Kaas blot nævnes en enkelt Gang, er samtlige af ældre Datum end disse Underhandlingers Begyndelse, flere Maaneder før. — Det ser ellers under alt dette besynderligt ud, at Manderfelt fremdeles fortsatte sin Forbindelse med Kaas. Han har saaledes 8de April 1810 skrevet et Brev til denne fra Venersborg, hvori han bl. a. beretter, at Kronprinsen i Sverige gaar under Navn af Pøbelprinsen; af Brevet, der mest indeholder løst Snak, sees ogsaa, at Manderfelt havde sat sig i Forbindelse med Nils Anker paa Frederikshald. Naturligvis benyttede Manderfelt ogsaa Anledningen til at bede om Penge. *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* V, S. 43 flg. Her kan ogsaa mærkes et Brev, som Frederik af Hessen 19de Juli 1810 — altsaa længere Tid efter Kronprinsens Død — skrev fra Ladegaardsøen til Frederik VI. I dette heder det: *„Leider ist die Negotiation von Kaas mit Arenfeldt* [ɔ: Armfelt] *hier mehr bekannt als ich wusste, so auch sein Vorschlag, wie man es mit dem seligen Kronprinzen von Schweden machen sollte; dies hat mir Rosenkrantz gestern gerade aus gesagt, und dies ist ihm ein Grund mehr um aus der Regierungs Commission zu treten, da er noch die alten Grundsätze der Ehre hat und sich dadurch compromittiret ansieht."*

[3] *Handlingar rör. Sveriges historia,* V, S. 84 flg. og 85 flg. Indholdet af det Brev fra Adlersparre af 15de November, hvorpaa disse Breve er Svar, findes gjengivet hos RÆDER, III, S. 651. Smlgn. sidstnævnte Værk, III, S. 642 flg. om det Rygte, der uden Grund var kommet i Omløb, hvorefter Landet i Øst for Glommen skulde overdrages til Sverige ved Fredsslutningen.

en hurtig Reise til Stockholm, den 2den December med Kaptein Carl Gustav Forsell en Svarskrivelse til Prinsen, hvori han indtrængende opfordrede ham til at paaskynde sin Reise. I Virkeligheden havde det ogsaa megen Hast med denne, da Carl XIII. den 24de November var bleven rammet af et Sygdomsanfald, der truede med at tage en dødelig Vending, og Sverige behøvede saaledes at have hans Efterfølger inden sine Grænser[1]. For Christian August blev dette en ubehagelig Efterretning. Han, der allerede før havde havt saa mange Tvivl om, hvad der var det rigtige, og som havde udstaaet saa mange Kampe for at træffe dette, fik der atter en alvorlig Sag til Overveielse. Efter hvad der tidligere var foregaaet, maatte det dog nu falde ham lettere at komme til en Bestemmelse om, hvad der i dette Tilfælde bedst passede sig. Der kunde ikke nu for ham være Tale om at reise, saalænge der ikke var indløbet Efterretning om Fredens Afslutning, og i Overensstemmelse dermed blev hans Svar. Da dette i sin Helhed er en høist mærkelig Skrivelse, som i al sin Dunkelhed dog kaster Lys over Stillingen, fortjener det at læses[2]. Det lyder saaledes:

„Høyvelbaarne
H: Statsraad, General Adjutant
Oberst og Baron!

Ved H: Capitain Forsell har jeg havt den Ære at imodtage Deres Høyvelbaarenheds Skrivelse af 2den d. M. — Jeg er ei i Stand tilfulde at udtrykke den Bedrøvelse og den Følelse, som den i samme indeholdte sørgelige Efterretning har opvakt hos mig. — Maatte mine Ønsker opfyldes og Himlen erholde Hans Majestæt til den svenske Nations Lykke. — Jeg ansøger Deres Høyvelbaarenhed saa ofte som muelig igiennem Commandanterne paa Eda og Kongswinger, at ville meddeele mig Efterretning; og snart haaber jeg at høre den glædeligste af alle, at Hans Majestæt er i Forbedring. — Jeg ønsker min underdanigste Respect nedlagt for Høysamme med den underdanigste Forsikring at jeg med et taknemmelig og rørt Hierte erkiender Høysammes naadige Tænkemaade; at min fornemste Attraae, naar jeg seer mig i Stand til at nærme mig Hans Majestæts Throne, da stedse vil være den,

[1] RÆDER, III, S. 657 flg.

[2] Originalen mellem Adlersparres efterladte Papirer i Lunds Universitetsbibliotek; tidligere trykt i *Handl. rör. Sver. hist.*, V, S. 87 flg.; RÆDER, III, S. 658 flg.; AALL, S. 680 flg.

at vise den bedste Villie til, efter Evne at kunne svare til Kongens og Nationens Forventning og deres for mig saa hæderfulde Tillid.

Saasnart jeg erholder den mig af Deres Høyvelbaarenhed lovede Efterretning, at Freden i Jönkiöping er underskreven — og jeg haaber at den ommeldte Difference snart vil være jævnet — da skal jeg uden Ophold afgaae til Kongswinger, hvor jeg haaber at forefinde Deres Høyvelbaarenheds behagelige Bestemmelse om Stedet og Timen, hvor jeg kan have den Ære at møde Dem den paafølgende Dag. —

Med megen Længsel modseer jeg den Underretning om Udfaldet af den Kongelige svenske Mission til Cabinettet af St: Cloud, hvortil Deres Høyvelbaarenhed har havt den Godhed at give mig Haab og hvorom Meldingen, efter de offentlige Blade formodes maae være indløben i disse Dage til Stockholm. — Ingen kan være meere overbeviist om Nødvendigheden, at enhver Beslutning af en frie og ædel Nations Representantere maae være aldeles uafhængig af udenlandske Magters Indflydelse. — Nationens Ære, Friehed og Selvstændighed — hvis Erholdelse maae være det vigtigste Øyemed saavel for den Konge, der er saa lykkelig at staae i Spidsen for et frit Folk, som for enhver Statens Borger — kræver dette ubetinget; Men Deres Høyvelbaarenhed tillade mig at yttre, hvilken Indflydelse har og maae Keiser Napoleons Beslutninger, i Europas nuværende politiske Stilling, uimodsigelig have paa Sverrigs og Dannemarks tilkommende Skiæbne. — Kan jeg og bør jeg indtræde i en Stilling, hvori jeg, forinden jeg haver den fulde Overbeviisning om ovenmeldte det franske Cabinets Beslutning, vover at paaføre et Land — som har ved den mig beviiste ufortiente Tiltroe saa megen Ret paa min Taknemlighed, samt det Land, hvor jeg er født, og som jeg ligeledes skylder megen — maaskee alleene ved mit Individuum en nye Krig? en Ulykke, som i nuværende Øieblik sandsynlig vilde have begge Landes Ruin til Følge. — Efter det her ommeldte — og jeg appellerer til Deres Høyvelbaarenheds Caracteer, som sikkert stemmer overens med disse Grundsætninger — forbyder mig efter min Overbeviisning Ære og Pligt, at indgaae nogen lignende Forpligtelse eller at underskrive Forsikrings Acten forinden Freden med Dannemark er undertegnet, forinden jeg har erholdet den ovenmeldte, for min Sinds Roe uomgængelig nødvendige Overbeviisning. — I Følge heraf vil Deres Høyvelbaarenhed Selv indsee, i hvilken yderlig Forlegenhed jeg vilde være, naar Hans Majestæt Kongen forinden den Tid, hvilket Gud forbyde, skulde blive os frarøvet. — Jeg har imidlertid uden Ophold herom indmeldt til Hans Majestæt Kongen af Dannemark.

Saasnart Høysammes Svar indløber, skal jeg skyndsomst give mig den Ære herom at tilsende Deres Høyvelbaarenhed den fornødne Communication. — Mine herværende Forretningers Tilendebringelse, saasnart jeg efter forommeldte ser mig i Stand til at tage en Beslutning, vil da ei udfordre meere end 8 à 10 Dages Ophold. —

Det er med den oprigtigste Høyagtelse og Hengivenhed at jeg stedse forbliver

Deres Høyvelbaarenheds

Christiania den 5 December 1809.

tienstvilligst ærbødige
Christian Prinz til Slesvig Holsteen."

Den, som med Opmærksomhed gjennemlæser denne Skrivelse, vil ikke kunne afvise den Tanke, at den nye, ved hans personlige Forhold fremkaldte Krigsfare, hvortil Prinsen deri hentyder, maatte være foranlediget ved Planerne til at løsrive Norge fra Danmark. Det bliver da den mest aabne af hans Skrivelser fra denne Tid.

Adlersparre kunde snart meddele mere beroligende Efterretninger om den svenske Konges Tilstand, og Prinsen sendte herpaa 8de December et kort Svar[1]. Formodentlig endnu forinden dette var naaet frem, skrev Adlersparre, der nu opholdt sig paa sin Eiendom Gustafsvik, 9de December to Breve til Norge, et til Prinsen, hvem han meddelte, at Carl XIII's Sundhedstilstand daglig blev bedre[2], — og et til Grev Wedel, hvem han særlig paalagde at virke for, at Christian August forandrede Navn.

Begge Breve blev besvarede 13de December, og Svarene er sandsynligvis overbragte til Adlersparre ved samme Kurer. Indholdet af Prinsens Svar[3] er en Tak til Adlersparre for de modtagne Meddelelser

[1] Adlersparres Brev nævnes hos RÆDER, III, S. 660, hvor tillige meddeles en dansk Oversættelse af et Brev fra Carl XIII. til Prinsen, som denne imidlertid allerede maa have modtaget i November. Prinsens Svar er trykt i *Handlingar rör. Sv. hist.*, V, S. 91 flg.

[2] RÆDER, III, S. 662 flg.

[3] *Handlingar rör. Sveriges historia*, V, S. 92 flg. Fra omtrent samme Tid (December 1809) kjendes ogsaa et Brudstykke af et Brev fra Christian August til hans Broder, Hertugen: *„Mein Entschluss ist aufrichtig, lediglich durch meine Ueberzeugung von der Pflicht gegen mein Vaterland veranlasst, durch keine Nebenidee und noch weniger durch Ehrgeiz. Sobald die Alternative war, entweder einen Russen oder einen Franzosen oder mich an der Stelle zu setzen, blieb wohl keine Wahl und konnte kein Opfer schwer werden. Dass auch hierin die von Die geaüsserte Idee enthalten ist, gestehe ich."* DROYSEN und SAMWER, *Die Herzogthümer Schlesw.-Holst. und Dänemark*, S. 32.

og en Fornyelse af Løftet om en Sammenkomst, naar Freden var afsluttet. Grev Wedels Svar var mere indholdsrigt; det lyder saaledes[1]:

Christiania d: 13de Dec: 1809.

„Ædle Ven!

I Hast griber jeg Pennen for at besvare saa godt som jeg kan Deres venskabelige forbindtlige Skrivelse af 9de d: M: som sætter mig lidt i Forlegenhed. — Jeg har fleere Gange talt mèd P: C: om Adoptionen og Navnforandringen, men har aldrig kunnet faae noget bestemt Svar desangaaende — da han endnu over denne Punct ingen ret afgjort Meening har og regner denne Sag blandt de mange, som han ønsker mundtligen at aftale med Dem. — Han er vist besjælet af det ivrigste Ønske endog i Bagateller, at gjøre alt hvad der kan anbefale ham hos den ædle Svenske Nation og at undgaa alt hvad som paa nogen Maade kan støde det Folk som har valgt ham til dets Fremtids Anfører; men han føler nogen Modbydelighed for at forandre Navn og er ikke aldeles overbeviist om Nødvendigheden og Nytten af at lade sig omdøbe — især da han har 2 Navne hvoraf man kan bruge det som findes mest antageligt og ganske udelade det andet.

Efter min Formening have Navnforandringer &c: et Udseende af Barnagtighed som man om mueligt maae søge at undgaae især i vore Tider da Barnagtighed synes ret at komme igjen i Brug. — Det samme synes mig ogsaa nogenledes at gjelde om Adoptionen af voxne Folk. — Efter min Følelse er en Nations — især den forstandige Svenske Nations — eenstemmige frievillige Valg, et saa ædelt Stempel at alle Kongers Adoption ei fortjener at staae ved Siden deraf. Dette er min Maade at betragte Tingen — Tillad at jeg spørger om det med Hensyn til de Begivenheder som vi maae haabe Fremtiden vil medføre, er raadeligt at bortkaste aldeles Navnet C: under hvilket vor Pr: er bleven bekjendt og elsket i Norge? — er det ikke bædre at bibeholde begge Navne og ikkuns at bruge August i Sverrig? — Bør den Idee at P. C: ophører at være Norges og eene bliver Sveriges Skytsaand næres? — Kunde en formelig Bortkastelse af det Navn under hvilket han har levet i Norge ikke synes fornærmende for Nationen? (thi om Hoffet taler jeg ikke) — Skeer Navnforandringen i al Stilhed undgaaes denne

[1] Original i Lunds Universitetsbibliotek mellem Adlersparres efterladte Papirer. En større Del af dette Brev er trykt hos C. A. ADLERSPARRE, *1809 och 1810, tidstaflor,* I, S. 209 flg. og derefter hos RÆDER, III, S. 651 flg., WEGENER, S. 361 flg.

Ubehagelighed tilligemed det Latterlige i al Omdøbning! — Alt dette bør synes mig nøie overveies.

Med barnlig Glæde tænker jeg paa Pr: C:s Reise til Kongsvinger, thi jeg følger med ham for at nyde den Lykke at omfavne den ædle Mand som gav Sverrig et Stød fremad som heele Norden føler og fremdeles stærkt vil føle: — Den Time da vi træffe hinanden, vil jeg ansee som den lykkeligste i mit Liv. — Meget — meget ville vi have at afhandle. Ogsaa jeg sukker efter Fredstidenden; — Paa det at Sverrigs Anliggender endeligen kunne komme paa en fast Fod. Dog herom naar vi sees. Rygterne fra Jönköping som De omtaler ere latterlige og aldeles uden mindste Grund! —

Det synes mig meest passende at titulere P: C: som hidtil — thi naar han vil være stricte consequent kan han ikke modtage Titelen Kongl: Hhd: førend Fredens Afslutning —

Ungdoms Venskab og Fortroelighed knytter ofte Baand som Erfaringen og Fornuften vanskeligen sønderriver — Dette gjelder ogsaa om en vis Ven og den af Klodser og Kjeltringer omgivne Corporal (maaskee til Nød — „Lieutenant.") —

Sat sapienti! —

De Documenter som jeg modtog med Deres Brev af $^{23}/_{10}$ der først indløb mig efter 4 Uger skal jeg levere Dem naar vi sees — da jeg er yderst forsigtig med at sende Papirer — En alvorlig Ungdoms Erfaring har indpræntet mig denne Forsigtighed. — Den daglige Forventning af Fred har foraarsaget at jeg ikke har sagt Dem min Meening om den Gang, Tingene bør gaae — Jeg beder ikke om Tilgivelse for min Taushed thi De er ophøiet over Etiqvette; — Havde Sagen fordret Brev havde De faaet Brev og atter Brev! — Alt har hidtil gaaet fortreffeligt skjønt noget langsomt — Den eneste Maade at befordre den Sag er nu at skride frem — med smaae afmaalte og sikre Skridt — Alt andet kunde frembringe Ulykker uden at føre til Øiemedet. — Men dette afhandles bedst mundtligen! Med sand Længsel og uindskrænket Høiagtelse er jeg til Døden Deres troe Ven og Nordboe

H. Wedel-Jarlsberg."

Det var Grev Wedels Fremtidsprogram, som han her i raske, lidenskabelige Træk udkastede for en fortrolig Ven i en Skrivelse, om hvilken han aldrig tænkte sig Muligheden af, at den skulde blive bevaret og gaa til Efterverdenen. Alt nærmere skulde efter hans Beregning

aftales, naar han mødtes paa Kongsvinger, i Prinsens Følge, med den Ven, han endnu aldrig havde seet. Dette Haab gik imidlertid ikke i Opfyldelse. Thi da Prinsen den 15de December, efter at have modtaget Underretningen om den i Jönköping afsluttede Fred, drog til Kongsvinger, laa Grev Wedel syg i Christiania. Herfra skrev han følgende Brev til Adlersparre[1]:

Christiania d: 15de Dec: 1809.

„Ædle Ven!

Med Følelser sammensatte af Bedrøvelse og Glæde griber jeg atter i Dag Pennen for at forklare Dem Aarsagen hvorfor jeg ikke fulgte med Pr. C: til Kongsvinger og for at bevidne Dem hvor ondt det gjør mig at see det Øieblik da jeg skal blive bekjendt med Deres Person, — (Deres Aand kjende vi alle) bortfjernet ved tilfældige Omstændigheder.

I Gaar laae jeg det meeste af Dagen til Sengs af en forbandet Forkjølelse &c. tog Vomitiv &c: &c: Da Pr: C: i Nat fik Efterretning om Freden besluttede han strax at reise til Kongsvinger — og troede det en Selvfølge at jeg ikke kunde følge med, da jeg var syg — skrev mig en Billet ved Afreisen som jeg først fik 6 Timer efter. — Ved min gode Natur og ved denne Efterretning blev jeg ganske rask og munter igjen saa at jeg i Dag er ude; — Strax efter Billettens Modtagelse besluttede jeg at reise efter til Kr — Men ved nærmere Overveielse forandrede jeg min Beslutning, fordi man sagde, at De alt var paa Kr — (det følgeligen var uvist hvorlænge De blev der og om jeg endnu traf Dem) — og fordi denne Reise, saa pludseligen foretaget, uden mindste ostensible Anledning, paa en Tid da en Mængde bestemte Forretninger gjør det umueligt at reise ubemærket, vilde gjøre megen Opsigt og opvække Mistanke der kunde være den gode Sag skadelig. Havde jeg reist med Pr: C:, var Sagen ganske anderledes, thi saa reiste jeg kuns for at gjøre ham Selskab eller at figurere i hans Følge. — Men at reise allene ganske uventet til Kongsvinger giver meget naturligen Leilighed til det Spørsmaal: — Hvad har Amtmanden og Regjerings Commissairen i Norge at afhandle med Statsraadet i Sverrig som jog den ene gale Konge af Thronen? &c: &c —

Saaledes troer jeg at handle rigtigst og maae ansee det som en af Skjæbnens Chicaner at jeg endnu ikke faaer omfavne Dem ædle Ven! —

[1] Original paa samme Sted som foregaaende Brev. En Del af Brevet er tidligere trykt hos C. A. ADLERSPARRE, *1809 och 1810, tidstaflor*, I, S. 230 flg.

Men nu maae man tænke paa en anden Leilighed! — Jeg og en Mængde Pr: C:s Venner have besluttet at følge med ham i det mindste til Svinesund naar han forlader os for at tiltræde sit hæderlige Kald — Formodentligen møder De ham ved Svenske Grændse som commanderende General! Er dette ikke Planen saa maae det endeligen blive det — thi det var godt om en Mand af Deres Indflydelse &c: talte med nogle af de Mænd som fulgte Pr: C: — og lod falde et beleiligt Ord! — Var det saa ikke mueligt at jeg kunde, som tilfældigviis kjøre nogle Miil tête à tête med Dem i Deres Eqvipage eller faae Qvarteer sammen næste Nat ikke for langt ind i Sverrig — dog dette overlader jeg til Dem at arrangere paa beste Maade — Jeg kommer om det end skulde være halvdød til Svinesund med Pr: C: Det maae fra min Side anmærkes at jeg i min Stilling egentlig ikke uden bestemt Kongl: Tilladelse maae forlade Riget — Ret mange Miile ind i Sverrig kan jeg altsaa ikke blive med — Men dette finder sig nok ved Deres gode Omsorg. —

Vi maae, hvorledes det end gaaer, have nogle Timers eensomme Samtale — Hvor og paa hvad Maade bestemmer De — Herom venter jeg et Par Ord om ikke før saa paa Vestgaard med en paalidelig Mand — Vi havde meget ønsket her var kommet nogle saadanne elskværdige Svenske Mænd som Skjöldebrand, Forsell, Ankarsværd &c. &c. forat afhente Pr: C:, thi en Mængde Mennesker have forenet sig om at give saa brilliante Fêter for Pr: C: og Freden som Localer &c. tillader — Ved saadan Leilighed kunde brave Svenske Mænds Nærværelse have en ønskelig Virkning. Men dette bliver nok saavidt jeg kjender Planen ikke Tilfældet — Kunde det uden at synes Plan — endnu skee, saa var det vist godt — Jeg talte derom til min Ven Capt. Forsell — Nu maae jeg sandeligen standse med at kjede Dem ved mine lange Perioder — Undskyld gunstigen mit hastige uordentlige Skriverie. — Er det ikke godt skrevet saa er det desto ærligere meent — Erindre for Alting Samtalen ved Svinesund. Til Døden Deres troe Nordboe

X. Y. Z.“

Saaledes havde Christian August 15de December 1809 uden Grev Wedel sin Sammenkomst med Adlersparre. Den svenske Statsraad kom først, og snart mødtes han af en Overraskelse, da han saa sit Fædrelands valgte Tronfølger komme kjørende i en simpel Slæde, med en Adjutant staaende bag paa[1]. Dette var et Optog, der i høi Grad

[1] RÆDER, III, S. 664.

tiltalte Adlersparre. Den lille, ubetydelig udseende Prins svarede til de Forventninger, som hans svenske Beundrer paa Forhaand havde opgjort sig, og Adlersparre har selv beskrevet de Følelser, som derved vaktes i hans Bryst[1]: „Saadan som jeg i mine Drømme havde opgjort mig Idealet af en svensk Prins, saaledes stod han nu der lyslevende for mine Øine, og ud af hele hans Væsen tiltalte mig denne en stor Sjæls Elskværdighed, som aldrig kan undlade at fængsle og fortrylle.“ Adlersparre saa her utvivlsomt i den tarvelige Prins Repræsentanten for et Slags Borgerkongedømme, saadan som han ønskede det. Fra det første Øieblik, de mødtes, havde han opgjort sig et Indtryk af Prinsen, der blev Grundlaget for den af ham og hans Søn drevne Christian Augusts-Kultus, som igjen af andre udnyttedes til oppositionelle Angreb paa det følgende Dynastis Stamfader.

Samtalen mellem Prinsen og Adlersparre angik hovedsagelig Ordningen af Ceremoniellet ved hans Ankomst til Sverige, Forholdene i dette Land med Hensyn til det afsatte Dynastis Udsigter o. s. v. Om den udenrigske Politik ytrede Prinsen, at han holdt paa Forbund med Frankrige som Nordens naturligste Bundsforvandt, medens der i Øst hos Slaver ingenting var at søge for et frit og hæderligt Folk. Da der blev Tale om det vanskelige i den Kunst at finde paalidelige Venner, ytrede Prinsen de Ord, der synes at have gjort et dybt Indtryk paa Adlersparre: „Man faar nok Folk til at følge sig.“

Om Sveriges politiske Forhold og Fremtidsopgaver udtalte Prinsen sig i følgende Ord: „Sverige forekommer mig at være udseet af Forsynet til at blive Udgangspunktet for den skandinaviske Idé. Herfra skal den nationale Enhed transpirere, der skal sammenholde de nordiske Kræfter; men det sker ikke førend Regjeringerne forstaar, hvor meget Splittelsen mellem disse Riger nedsætter deres og Folkenes Anseelse og gjør Nordens Betydning til saagodtsom ingen. Det synes mig saa let for disse Stater at komme til et rigtigt indbyrdes Forhold med hinanden. Samme Sprog og Interesser, samme Klima og Folkekarakter, samme Vaner og Lyder, alt taler om et fælles Maal. Hvorfor da ikke mødes der?“

Her laa et stort Program. Det var den storskandinaviske Politik fra Marts 1809, i en noget afændret Form, som Christian August paa denne Decemberdag paa Kongsvinger Fæstning lagde frem for sin lyttende

---

[1] C. A. Adlersparre, *1809 och 1810, tidstaflor,* I, S. 225 flg. Smlgn. *Handlingar rör. Sveriges historia,* VI, S. 29.

svenske Ven. Ad den Vei haabede han at kunne naa de største Maal, uden selv at være den, der maatte tage det afgjørende Skridt. Det kom kun an paa, om han havde bedømt sig selv rigtig, og om han virkelig havde den Evne til at rive Folk med sig, som han, efter sin Ytring til Adlersparre, tiltroede sig.

En nær Fremtid maatte vise, hvorvidt han her dømte rigtig.

XV.

PRINS CHRISTIAN AUGUSTS AFREISE OG DØD.

I det sidste Brev, som Grev Wedel skrev til Adlersparre, havde han antydet, at der endnu kunde tænkes en Leilighed, der lod sig benytte til at reise det norske Folk og samle det i Enighed om Christian August. Naar Afskedens Time slog, naar hans Landsmænds Følelser for den folkekjære Prins kom til Udbrud, da kunde det, hvis blot Prinsen vilde gaa med, endnu være muligt at kalde Folket til Handling. I dette Øiemed var det, Grev Wedel ønskede, at nogle anseede svenske Mænd kunde indfinde sig i Christiania og der ved sin Nærværelse bidrage til at vende Tankerne mod en Forening mellem de to Riger. Endnu kunde Christian August komme til Sverige som Norges Konge, — endnu var der Anledning for ham til at rive det hele Folk med sig; det kom blot an paa ham selv. Grev Wedel har neppe undladt at forklare Prinsen, hvad han ventede af ham.

Christian Augusts Holdning blev under dette sig selv lig. At fatte en afgjørende Bestemmelse var ham nu som tidligere umuligt, og han droges til alle Sider. Dette blev ikke ubemærket, og der kom snart Rygter i Omløb om, at han havde ombestemt sig og ikke vilde modtage den svenske Krone. Disse Rygter har sandsynligvis netop havt sin Grund i den Ubestemthed og Mangel paa Beslutsomhed, Prinsen nu lagde for Dagen; de naaede saa langt som til Frederik VI. og foranledigede denne til at sende den vaklende Prins en indtrængende Opfordring til at vogte sig og ikke nu ved at trække sig tilbage styrte Sverige ud i Anarki[1]. Christian August trak sig ikke tilbage, men traf istedet sine Forberedelser til Reisen. Han havde ikke selv de

---

[1] RÆDER, III, S. 677 flg.

fornødne Midler til denne, men maatte for at bestride de uundgaaelige Udgifter endog laane 8000 Rdl. af Frederik VI.[1]. Med sit gode og deltagende Hjerte havde han altid anvendt større Midler, end han i Grunden havde Raad til, i velgjørende Øiemed, og han havde ikke engang villet bekoste sig en Vogn; en saadan maatte derfor sendes imod ham fra Sverige for at benyttes, naar han havde passeret Grænsen. Selv var han en Fiende af al Etikette, og han havde ringe Lyst til at se sig omgiven af den Pragt, der maatte herske ved det svenske Hof; han gjorde, hvad der stod i hans Magt, for at afværge en glimrende Modtagelse i Sverige og lod sine Venner i dette Land forstaa, at han helst ønskede saa lidet Opstyr som muligt, idet han foreslog, at Kongens Sygdom kunde give et bekvemt Paaskud til at sløife alle store Festligheder[2]. Han ordnede sine Affærer i Norge og traf Bestemmelse om, hvem der skulde ledsage ham til Sverige. 28de December 1809 fratraadte Prinsen sin Stilling som Statholder for Norge og Regjerings-Kommissionens Præses, idet han i det samme Dag afholdte Møde fremviste den ham meddelte Afsked.

Store Høitideligheder gik i Christiania forud for hans Afreise, under hvilke denne Stads Indbyggere paa mange Maader greb Anledningen til at lægge for Dagen, hvor inderlig de holdt af ham. Da han saa den 4de Januar 1810 forlod Christiania, hilset til Afsked med Salut fra Akershus Fæstning, fulgte der under hans videre Reise gjennem Akershus og Smaalenenes Amter en Række nye Fester, der paa samme Maade vidnede om den almindelige Hengivenhed, som det norske Folk nærede for ham. Den 6te Januar tog han paa Frederikshalds Torv Afsked med det søndenfjeldske Infanteri-Regiment, hans eget gamle Regiment, og saa kom den endelige Afskedsdag, den 7de Januar, da Prinsen fra det yndige Rød, Carsten Tanks Eiendom, hvor han havde sovet den sidste Nat i Norge, ved Svinesund steg ind i den Baad, som skulde føre ham over til den svenske Side. I svensk Uniform — den norske var aflagt paa Rød — steg den svenske Kronprins, CARL AUGUST iland paa sit nye Fædrelands Grund. Føielig mod sin Adoptivfaders Ønsker, havde han fra dette Øieblik ophørt at bruge det Navn, hvorunder han havde vundet det norske Folks og den norske Hærs Kjær-

[1] RÆDER, III, S. 656. Ved Reskript af 31te Januar 1810 til Regjerings-Kommissionen eftergav Frederik VI. Prinsen baade denne Sum og 6000 Rdl., som han havde laant i 1807 (Del.-Prot. No. 13).

[2] Prinsens Brev til Adlersparre af 22de December 1809, trykt i *Handlingar rör. Sveriges historia,* IV, S. 94 flg.

lighed[1]. Endnu over Svinesund fulgte norske Bønder, der stimlede sammen om Prinsens Vogn, som om de ikke vilde lade ham slippe bort fra sig. Men omsider maatte Skilsmissen finde Sted, og snart var den bortdragende Prins skjult for de Øine, der til det sidste speidede efter hans Skikkelse[2].

Kun en eneste Nordmand — foruden Adjutanten Holst, der gik med ham i svensk Tjeneste — var endnu i Kronprinsens Følge. Det var Grev Herman Wedel, der nu benyttede Leiligheden til at træffe Adlersparre og med ham overlægge om den kommende Tids Politik. Det var om dette, han havde skrevet i sit sidste Brev, og nu havde de to Mænd omsider faaet Anledning til at se hinanden og udvikle sine Tanker om det, der laa dem paa Hjerte. I Tanum Prestegaard, hvor Carl August tog sit første Nattekvarter paa svensk Grund, var der sørget for, at Grev Wedel fik sig anvist Seng i det samme Værelse som sin svenske Ven. Der blev neppe sovet meget, og Natten tilbragtes med Overlægninger om de nye Midler, der nu under de forandrede Forhold kunde anvendes til Fremme af det store Øiemed, for hvilket de fremdeles vilde arbeide med sin hele Energi[3]. Det var to forenede, indad selvstændige Riger, der var Grev Wedels Maal, og det fortælles, at da en af Kronprinsens svenske Følge den næste Morgen traadte ind og hilsede Værelsets tvende Beboere med „I gode Herrer og svenske Mænd!“, skal Grev Wedel have protesteret paa en eftertrykkelig Maade.

Ved Tanum saaes Carl August og Grev Wedel for sidste Gang. Kronprinsen fortsatte sin Reise, først til Göteborg og siden til Stockholm, fra Fest til Fest. Men hans Livskraft var brudt; det var en udslidt og knækket Mand, Sverige her fik til Kronprins. Grev Wedel derimod vendte fuld af Kraft og Iver tilbage til sit Hjem, fast bestemt paa at fortsætte den Gjerning, som han havde begyndt. Det var denne Gang Prinsens Svaghed, der paa samme Tid havde tilladt ham at gaa saa langt, som han gjorde, og dog havde stanset ham. Naar næste

---

[1] Første Gang, Prinsen undertegnede sig paa den nye Maade, er i det Brev til Adlersparre af 1ste Januar 1810, der er trykt i *Handlingar rör. Sveriges historia*, V, S. 98—100; men det er urigtigt, naar det der i Underskriften staar: *Carl August*, da Originalen kun har *C. August Svea Rikets Kronprinds.* Ogsaa i et senere Brev, der er skrevet til Adlersparre, efter Ankomsten til Stockholm, har han kun undertegnet sig: *C. August.*

[2] *Norges Farvel til Christian August* (Christiania 1810). RÆDER, III, S. 690 flg. *Skillingmagazin* for 1847, S. 142 flg.

[3] SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 148 flg.

Gang Leiligheden bød sig frem, skulde han ikke holdes tilbage af denne Hindring. Grev Wedel havde nok lidt Skuffelser; men disse kunde ikke nedslaa ham eller lamme hans Arbeide for at føre sine „store Beslutninger“ frem til Virkelighed.

Han havde seet den sidste store Afskedsfest i Christiania, uden at Begeistringen der havde kaldt hans Landsmænd til kraftig Handling, og han havde seet Prinsen for sidste Gang mønstre sit eget Regiment og gaa igjennem dets Geledder, uden at nogen havde hævet sin Røst for at bede ham blive Norges Konge. Han havde — kan man gjerne sige — fulgt Prinsen til Svinesund med den norske Krone i sin Haand, for at vove med ham den store, men farlige Gjerning, at opflamme Folkets Nationalfølelse og vække det til en kraftig Daad, hvad enten denne skulde føre til Seier eller Undergang. Men fordi han hidtil kun havde mødt Afslag, var ikke Grev Wedel den, som gav tabt. Det var et Nederlag, han havde lidt, da han i Tanum Prestegaard skiltes fra Christian eller Carl August; men af den forandrede Situation uddrog han nyt Haab, og paa Grundlag af den lagde han nye Planer.

Bagefter maatte Overveielsens Tid komme. Naar Greven da saa hen paa, hvad der var skeet, da kunde han ogsaa sige til sig selv, at hans dristige Planer maaske fuldt saa meget var strandede paa ydre Forhold, som paa indre, at maaske den Mand, hvis Medvirkning han ansaa for at være nødvendig, kunde været mere medgjørlig, hvis Stillingen udad havde været en anden. Grev Wedel selv havde jo allerede om Vaaren 1809 forudsat Englands Tilslutning og Understøttelse. Men naar den svenske Regjering, samtidig med at den nærmede sig til Rusland, ogsaa ønskede Fred med Keiser Napoleon, da maatte dermed Tanken paa en Forening med Norge støde paa voksende Vanskeligheder. I Virkeligheden maa ogsaa Hensynet hertil om Høsten og Vinteren 1809—1810 have lagt et Baand paa Foreningsvennerne, der ikke kunde anvise nogen Vei, ad hvilken der lod sig opnaa Overensstemmelse mellem de stridende Interesser, Norges Trang til en Stansning af Fiendtlighederne med England og Sveriges Ønske om Fred med Frankriges mægtige Behersker. Sveriges Behov af at komme til nye Kræfter maatte, om det just ikke blev en afgjørende Hindring, dog lægge en stærk Dæmper paa Planerne til en Forening. I Sverige kunde man rigtignok gjøre Regning paa, at den engelske Regjering efter al Sandsynlighed vilde stille sig venlig mod en saadan; men alligevel blev det vanskeligt at vove Skridtet med engelsk Hjælp.

Naar det derfor om Sommeren 1809 viser sig, at der i Sverige,

mellem dette Lands dygtigste og mest indflydelsesrige Mænd fandtes enkelte, der nærede Mistillid til en snarlig Virkeliggjørelse af de høitflyvende Drømme om den skandinaviske Halvøs Forening til et politisk Hele, da var ogsaa dette begrundet i et skarpt Blik paa Forholdene og i deres Opfatning af, hvad Sveriges Interesser for den nærmeste Fremtid maatte kræve. Til disse Mænd hørte en ikke ringere Personlighed end Hofkansleren, Baron GUSTAV WETTERSTEDT. Ogsaa han var med Adlersparre og Platen enig om at ønske den Tid nær, da de kunde se Norge forenet med Sverige; han holdt det derigjennem for muligt at kunne i Fremtiden skabe „et Fristed for Verdens Selvstændighed", som han kaldte det, paa den skandinaviske Halvø, og han gik derfor ud fra, at Foreningen mellem denne Halvøs tvende Riger aldrig maatte tabes af Sigte, men netop stadig fastholdes som Maalet for al fremtidig svensk Politik, indtil den var gjennemført. Men i Øieblikket havde han sine Betænkeligheder. I 1809 var det en dristig Sag at opgjøre nogen Beregning, naar der ikke kunde stoles paa den franske Keiser, og om dennes Meninger troede ikke Wetterstedt, at man kunde være sikker.

Sin egen Opfatning heraf har han i August 1809 i følgende Ord udviklet for Adlersparre[1]: „Kan vi vel, siger jeg, under denne Sagernes Stilling i Almindelighed, naar det forudsættes, at Foreningen med Norge skede imod Frankriges Ønsker, og der saaledes paadroges os en Krig med denne Magt, muligens haabe, i Længden, endog med Englands Hjælp, at opkaste os til Hævnere og Forsvarere af Fastlandets Frihed, ja endogsaa være heldige nok til at gjennemføre dette vort djærve Foretagende? Enten falder Frankriges Kjæmpehersker under sine endnu ufuldendte Planer, og den Regjeringsbygning, som han har opreist, splintres udover Europa og skjænker den gamle Selvstændighed til dettes Troner. I dette Tilfælde paataler ingen Sveriges Sammensmeltning med Norge, og Rusland, der ligesom England, af alle mulige politiske og kommercielle Grunde er bestemte til et nært og stadigt Sammenhold, ser gjerne vor Opmærksomhed henledet fra vore østlige Grænser til de vestlige. Eller ogsaa er og bliver Napoleon Kontinentets Behersker og udstrækker sin Magt ligesaavel til os som til mere bortfjernede Lande, hvis vi vil slutte os nær til hans uforsonlige Fiende, England. Jeg er villig til at erkjende, at vor Beliggenhed er fortræffelig. Men Udsigten til evig Krig for at opretholde et Forbund med Stor-

[1] *Handlingar rörande Sveriges historia,* VII, S. 12 flg. Brevet er dateret Stockholm 17de August 1809.

britannien, giver alligevel intet trøstefuldt Resultat; thi om vi end ikke vil komme i Pengeforlegenhed, saa vil der altid blive Mangel paa Folk. Krigen kommer netop, fordi den bliver en Forsvarskrig, til at føres om Vinteren, da ingen engelsk Søstyrke kan beskytte os; den vil koste mange Folk og blive besværlig, da vi har en lang og let angribelig Kyst at forsvare. Thi jeg forudsætter altid, at saa længe Napoleons Magt er den samme som nu, vilde Rusland og Danmark bestandig gribe til Vaaben paa hans Vink, hvis der fra vor Side foretages noget, som af ham kunde ansees for at stride mod hans almindelige Planer. For saaledes under eet at samle mine Meninger, — saa tror jeg (men kan jo bedrage mig deri), at en Forening af Norge med Sverige under Frankriges Garanti bliver mere sikker og mindre farlig, end samme Forening, naar den skulde følges af en Krig med Fastlandet, hvorved den engelske Sømagt blev vor Støtte og vort Forsvar. Du svarer, at fri Handel er den eneste Bevæggrund for Norge til at erklære sig for os; men mon, i Tilfælde af en almindelig Krig, undtagen med England, denne Magt kan forsyne Norge med saa meget Korn, som det kan faa fra Jylland og Archangel? Dertil kommer endnu andre Hensyn: hvis i en kommende Tid, og jeg haaber, at den ei maa være langt borte, Frankrige angriber Rusland og opmuntrer os til at handle paa vor Side, hvilket visselig er det haardeste Slag, som kan føres mod den engelske Handel paa Østersøen, i Tilfælde af, at de russiske Barbarer atter vises tilbage til Asien, hvad bør vi da vel gjøre? Skulde vi da opofre Finland eller ikke hellere opbyde vore sidste Kræfter, og søge at gjenvinde en tusindaarig Besiddelse, hvor hver eneste Indbyggers Navn fortjener at indridses paa Medborgerlighedens Alter? Jeg er overbevist om, at der i denne Henseende blot kan være een Tanke; og hvis det endelig blev nødvendigt, at der skulde vælges mellem Finland og Norge, saa skulde jeg, skjønt jeg indrømmer det sidstes Fortrin i geografisk og militær Henseende, ikke kunne sove rolig i min Grav, hvis jeg ikke havde stemt for vore gamle Brødre. England kan aldrig med sin bedste Vilje skaffe os Finland tilbage: det kan heller ikke i Længden forsvare os i en Krig, der fremkaldtes ved en Forening med Norge, der ikke var anerkjendt af de europæiske Fastlandsmagter; Frankrige kan derimod begge Dele. Fra Seines Strande kan den Tordenkile slynges tilbage til Newas, der nu har truffet den ædleste Formur for Sveriges fremtidige Selvstændighed, og da først kan vi som frie Mænd nedstige i vore Grave, naar Østersøens nordlige Strande fra Ladoga til Nordsøen favner blot et eneste Folkeslag.“

I dette Brev har Wetterstedt med en malende Pen tegnet den politiske Situation, saadan som den i Øieblikket stillede sig med Hensyn paa det store Spørgsmaal om Norges Forening med Sverige. Han pegte paa de store Hindringer, der stillede sig imod en saadan, og han havde visselig Ret, naar han erklærede, at uden Frankriges Samtykke var det umuligt at iværksætte nogen Forandring i den bestaaende Tingenes Orden paa den skandinaviske Halvø, saafremt man ikke vilde opgive Tanken paa en fredelig Overenskomst med dette Land og i Stedet ved Englands Hjælp forsøge at trodse Napoleons, maaske ogsaa Ruslands Magt. Det var dette Dilemma, hvori en snar Forening med Norge maatte føre den svenske Politik ind, og hvorfra det forekom meget vanskeligt at finde en Udvei, ad hvilken det paa samme Tid kunde lykkes at sikre saavel Freden med Frankrige som Foreningen med Norge.

Men dette Dilemma var intet nyt, i hvilket man pludselig saa sig kastet ind om Høsten 1809. Det havde været meget tidlig oppe, og ligefra Revolutionens Udbrud havde det været en Hovedopgave for den af denne fremgaaede nye svenske Regjering at vinde Keiser Napoleons Velvilje, hvorved man ogsaa haabede at kunne opnaa hans Samtykke til at indtræde i Forening med Norge. Faa Dage efter Revolutionen havde saaledes Hertug-Regenten afsendt Major DE LA GRANGE til den i det nordlige Tyskland kommanderende franske Marschal BERNADOTTE, hvem han først traf i München. Den franske Hærfører modtog ham meget venlig og skaffede den svenske Udsending Adgang til at fortsætte sin Reise til Keiseren, der endnu opholdt sig i Paris[1]. De la Grange kom tidsnok til at overlevere Napoleon den fra Hertug Carl medbragte Skrivelse[2], hvorpaa Keiseren 12te April gav et velvilligt, men dog temmelig indholdsløst Svar[3]. Den 30te Marts sendtes Grev ROBERT ROSEN umiddelbart til Napoleon, overbringende en ny Skrivelse fra Hertug Carl til den franske Keiser[4] og en Depesche fra den svenske Kancelli-Præsident til den franske Udenrigsminister, Grev de Champagny, den senere Hertug af Cadore. Mellem de Forslag, som han

[1] Bernadottes Brev til Feltmarschal Klingspor er trykt hos SCÆVOLA, *Utländska diplomaters minnen från svenska hofvet*, S. 36 flg. Smlgn. SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 9.

[2] SCÆVOLA, S. 459 flg.

[3] *Correspondance de Napoléon Ier*, XVIII, No. 15,064; SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 51 og 351 flg.; SCÆVOLA, S. 51 og 463; denne sidstnævnte Forfatter har to Gange meddelt Brevet.

[4] SCÆVOLA, S. 461 flg.

skulde gjøre, var ogsaa det, at lade Sverige faa en Erstatning for Finland i Norge[1].

Grev Rosen maatte søge Napoleon i det sydlige Tyskland. Natten efterat han havde besvaret Hertug Carls Brev, var Keiseren pludselig afreist fra Paris for at møde den i Bayern fremtrængende østerrigske Hær, og først i Donauwörth kunde Napoleon afse Tid til at modtage Grev Rosen. Dette var 18de April. Men den Modtagelse, som de svenske Forslag fandt, var ikke den gunstigste. Det kunde under disse Omstændigheder, medens Napoleon var optagen med at udstede Ordrer til alle Kanter for at rette sine Slag mod Østerrige, allerede ansees som store Ting, at han skal have ofret flere Timer paa sin Samtale med Grev Rosen, og at han skrev et nyt velvilligt Brev til Hertug Carl[2]. Men uagtet Keiseren i denne Samtale var bleven gjort bekjendt med hele Grev Rosens hemmelige Instruktion, havde han dog ikke villet udtale sig paa nogen Maade om de to Punkter, angaaende hvilke der i Sverige fremfor alt ønskedes klar Besked, nemlig Tronfølgen og Foreningen med Norge. Hvad denne Udsending ved sin Tilbagekomst til Stockholm, 6te Mai, havde at meddele, var saaledes ikke meget trøsterigt[3].

Alligevel blev, som vi har seet, ikke af denne Grund Tanken paa en Forening med Norge opgiven, og den svenske Regjering satte ogsaa i den følgende Tid vedblivende sit Haab i denne Sag til Keiser Napoleons Velvilje. Om Vaaren og Sommeren 1809 afgik der endnu til hans Hovedkvarter tre svenske Udsendinger, Grev CARL LÖWENHIELM, den franskfødte General SUREMAIN og Major ARFWEDSON, og bestandig skulde der af disse virkes for at opnaa Keiserens Samtykke til en Forening med Norge, mod at der paa andet Hold skaffedes Frederik VI. Erstatning for hans Tab. Men Udbyttet blev ogsaa bestandig det samme; de blev ikke engang alle stedede til Audiens hos Keiseren[4]. Imidlertid gik dog denne ind paa at aabne Underhandlinger om Fred, og han lod udfærdige de fornødne Pas for de Underhandlere, som ventedes, Grev ESSEN og Baron LAGERBJELKE. Men han var derfor ligefuldt utilbøielig til at

---

[1] SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 43 flg., SCÆVOLA, S. 49.

[2] *Correspondance de Napoléon Ier*, XVIII, No. 15,089; SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 352.

[3] SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 51—55 og Bihang, II, S. 104 flg. BIGNON, *Histoire de France*, VIII, S. 166 flg.

[4] SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 75 flg., S. 84 flg., S. 126 flg., Note 6, S. 354 flg. SCÆVOLA, S. 472 flg., hvor der bl. a. i Oversættelse er aftrykt to Breve fra Carl XIII. til Napoleon af 20de Juli og 2den August 1809.

indgaa paa nogen Ordning, hvorved den skandinaviske Halvøs Forening kunde opnaa Frankriges Garanti, og han har selv i et Brev, som han 23de September 1809 fra Hovedkvarteret i Schönbrunn tilskrev Grev de Champagny[1], givet sine Følelser Udtryk i følgende Ord: „Pas paa at skrive til Hr. de Caulaincourt, at jeg nærer den største Interesse for Danmark; at jeg ikke antager det for stemmende, hverken med Keiser Alexanders eller med min Værdighed, at Danmark taber noget ved den Forbindelse, som det underholder med os; at Tanken paa at lade det miste Norge forekommer mig som en Roman."

L'idée de lui faire perdre la Norvége me paraît un roman, det var Napoleons Ord, og de maatte vel nedslaa Modet hos dem, der alligevel vovede at nære det Haab, at Norge snart skulde være forenet med Sverige. Under disse Forhold, medens Keiserens Uvilje mod Foreningen alt mere lagdes for Dagen, er det noksaa mærkeligt at se, hvorledes den svenske Regjering ligefuldt gjorde Regning paa, at der skulde foregaa noget i Norge. Saaledes er det bekjendt, at der toges Hensyn til denne Mulighed, da der forhandledes om Formen for de Instruktioner, som skulde udfærdiges for de to Underhandlere[2].

Efter en længere Reise ankom disse den 26de September til Paris, hvor Napoleon først indfandt sig i Midten af November, efter Fredsslutningen med Østerrige. Underhandlingerne trak længe ud, og først 6te Januar 1810 undertegnedes i Paris Freden mellem Sverige og Frankrige, hvorved Sverige, mod at forbyde Indførsel i sine Havne af engelske Varer, erholdt tilbage det af Franskmændene besatte Svensk Pommern og fik Frankriges Garanti for sine Besiddelser[3].

Ovenpaa disse sidste Begivenheder var der kun een Vei at følge. Grev Wedel havde, saalænge der ikke var sluttet Fred, kunnet opgjøre sine Beregninger under den Forudsætning, at man i Nødsfald kunde bryde med Frankrige og med Englands Hjælp optage Kampen. Man ved ikke, i hvilken Udstrækning han har været indviet i Underhandlingernes Gang; men det kan dog være sandsynligt, at han neppe til enhver Tid har modtaget de sikreste Meddelelser derom. Han var nemlig hovedsagelig henvist til at benytte Adlersparre som Mellemmand,

[1] *Correspondance de Napoléon Ier*, XIX, No. 15,840. Smlgn. SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 123, Note 9.
[2] *Handl. rör. Sveriges hist.*, VII, S. 84.
[3] SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 126 flg. BIGNON, *Histoire de France*, VIII, S. 393 flg. E. TEGNÉR, *Minnen och anteckningar af L. von Engeström*, II, S. 144 flg.

og dennes Indflydelse var om Høsten 1809, ialfald i de første Maaneder af 1810, i Dalen. Han isolerede sig alt mere og trak sig tilbage paa en Maade, der hos andre baade vakte Opsigt og Beklagelse[1]. Under denne Stemning var han neppe saa meget inde i de ydre politiske Forhold, at han helt kunde sætte sin norske Ven ind i disse. I ethvert Tilfælde er her, baade for Grev Wedels og Christian Augusts Vedkommende, et føleligt Hul i vort Kjendskab til de Forudsætninger, hvorunder de handlede. Meget kan dog tale for, at de savnede nærmere Oplysninger om Napoleons Holdning og neppe heller var sikre paa, at den svenske Regjering oprigtig arbeidede for Fredsslutningen med Frankrige. I modsat Fald vilde Prinsen lettere have fundet et fast Standpunkt, medens Grev Wedel paa sin Side neppe vilde have drømt om Muligheden af en Reisning under Christian August saa sent som i de sidste Dage af 1809. Thi dermed vilde fulgt en gjennemgribende Omændring af alle politiske Forhold, og de nyforenede Riger maatte hurtig have grebet Englands Parti. Den norske Opfatning af Fremtidens Politik maatte da have seiret over den svenske og sprængt Sveriges nye Forbindelser med Napoleon.

Efter Freden i Paris og efter Kronprinsens Ankomst til Sverige var imidlertid den nye Situation given. I Mangel af Napoleons Samtykke var der for Øieblikket intet at gjøre, uden at slaa sig tiltaals og oppebie en kommende Tid, der kunde bringe nye Omvæltninger i de lidet betryggede politiske Forhold, som nu herskede, og af hvilke det fremdeles var Foreningens Venner tilladt at haabe alt. Derunder knyttede der sig helt naturlig en stor Interesse til den nye svenske Kronprins, hvis Personlighed fremdeles maatte være Midtpunktet for alle Foreningsplaner, som herefter maatte fremmes ved fransk Bistand. Efter alt, hvad der var foregaaet, var han den selvskrevne til at virkeliggjøre et af de to skandinaviske Programmer, der havde fundet sine Tilhængere i 1809, — enten den storskandinaviske Plan at samle de tre Riger, hvert med en fri Forfatning, i en Union, eller den mere indskrænkede, der lod sig nøies med at forene Norge med Sverige. Her maatte der imidlertid virkes gjennem andre Kanaler end de før benyttede, og det er saaledes neppe nogen Tilfældighed, at den hidtil utrættelige Mellemmand, Samuel Bagge, der endnu i Dagene mellem Jul og Nytaar havde gjort en Reise til Stockholm[2], kort efter ansaa det hen-

[1] Schinkel-Bergmann, Bihang, II, S. 155.
[2] *Handl. rör. Sveriges historia,* VII, S. 35.

sigtsmæssigt at forlade Norge. Han vendte tilbage til Sverige og indtraadte i sin gamle Stilling som Kaptein og „Mekanist" ved *arméens flotta*[1].

Carl August havde selv fra den første Stund af, da han meddelte sin Broder, Hertugen, de Udsigter, som han havde til at ophøies paa Sveriges Kongestol, holdt frem for sig selv, som det Hensyn, der skulde forklare og retfærdiggjøre hans Holdning, at han ikke arbeidede for sin egen Person, men at han kun havde Nordens Forening under Kong Frederik VI's Scepter for Øie. I sit Brev til Broderen af 10de Marts 1809 (S. 192) havde han i denne Henseende angivet sit Udgangspunkt, — kun at arbeide for andres Interesser. I December 1809, endnu inden han havde forladt Norge, udtalte han sig i samme Aand for sin Broder, og deres senere Brevveksling, efter Carl Augusts Ankomst til Sverige, skal nærmere have udviklet lignende Idéer. Carl August vilde selv træde tilbage for Frederik VI., naar en Leilighed dertil aabnede sig, og hvis dette blev umuligt, da paa den ene eller den anden Maade arbeide for den afsatte svenske Konges Søn[2].

At et Arbeide for den første af disse Planer kunde have bragt et heldigt Resultat, er — efter den i Sverige raadende Opfatning af den dansk-norske Konges Personlighed — neppe sandsynligt. Men det skulde dog være Kronprinsens ved flere Leiligheder fremholdte Program, og fra den dansk-norske Regjerings Side vistes der Tilbøielighed til at møde ham med en ligesaa klog som værdig Forsigtighed. Alligevel vides der intet om, at Kronprinsen har foretaget noget Skridt for at fremme denne Plan, og navnlig er derved at mærke, at han ikke søgte at komme i et nærmere, mere fortroligt Forhold til den Gesant, som Frederik VI. efter Freden sendte til det svenske Hof, Grev MAGNUS VON DER NATH eller VON DERNATH[3]. I Stedet for en voksende Tillid,

[1] Bagge havde fra Sommeren 1804 staaet i Peder Ankers Tjeneste med en aarlig Løn af 600 Rdl., hvilken han oppebar til Marts 1809. Han byggede for Anker den store Kehrrad fra Stensfjorden og over i Sørkedalens Vasdrag, som det synes, med en Bekostning af noget over 33,000 Rdl. Om Vaaren 1807 foretog han paa Ankers Bekostning en Reise til England. Efter 31te Marts 1810, da han fik det sidste Opgjør for Kehrraden, forekommer ikke hans Navn i Bærums Regnskaber. — At hans Tjenester paaskjønnedes i Sverige, viser sig deraf, at han 25de Januar 1814 optoges i Adelstanden; han levede ikke længe efter dette, da han druknede 30te Juli s. A. paa Vetteren. B. SCHLEGEL *och* C. A. KLINGSPOR, *Den ej introducerade svenska adelns ättartaflor,* S. 9. Det kunde have Interesse at faa oplyst, hvem der fra Marts 1809 til Marts 1810 har lønnet Bagge og bekostet hans Reiser.

[2] DROYSEN *und* SAMWER, S. 32 flg.; A. IPSEN, *Christian August,* S. 177 flg.; FORCHHAMMER i *Dansk Maanedsskrift,* 1868, II, S. 329 flg.

[3] *Dansk Maanedsskrift,* 1868, II, S. 333 flg., hvor der af FORCHHAMMER er meddelt værdifulde Oplysninger om Kronprinsens Forhold, efter Aktstykker i det

som den var haabet og ønsket i Kjøbenhavn, blev Kronprinsen stedse mere tilbøielig til at trække sig tilbage fra sin tidligere Konge. Svag og ubestemt, som han var, har han her ligget under for andres Indflydelser; det kan være et forholdsvis underordnet Spørgsmaal, hvem der har bøiet det let paavirkelige Sind. Man har gjættet paa Hertugen af Augustenborg og paa Armfelt; det er muligt, at de begge havde sin Andel deri[1].

Armfelt vilde, at Kronprinsen skulde adoptere Prins Gustav[2], og denne var ialfald ikke uvillig. Men dermed maatte han ogsaa frygte for et uigjenkaldeligt Brud med Adlersparre, og han maatte erindre, at alle skandinaviske Planer paa denne Maade vilde kuldkastes. Carl August vovede saaledes heller ikke længe at holde fast derved, og da han blev udsat for Tryk, faldt han straks fra; ja, han vovede ikke engang at vedstaa de Planer, han i denne Henseende havde havt. Saa skulde der gjøres Forsøg paa at skaffe Kronprinsen gift, og han erklærede sig villig til at indtræde i Ægteskab. Man havde kastet sine Øine paa Napoleons Broderdatter, Prinsesse Charlotte Bonaparte, i den Tro, at Keiseren da lettere vilde lade sig bevæge til at indgaa paa Norges Forening med Sverige. Men det lykkedes ikke at vinde Øre derfor i Paris. Napoleon gav Anvisning paa en anden Udvei, — at Carl August kunde ægte Frederik VI's Datter, Prinsesse Caroline, hvorpaa der kunde sluttes en Familiepagt mellem de to skandinaviske Hoffer, til fælles Værn mod Rusland. Dette var i Overensstemmelse med en Plan, han allerede i Marts 1810 havde lagt til at knytte et fast Forbund med disse Hoffer. Men denne Giftermaalsplan fandt ikke Kronprinsens eget Bifald og stødte paa Modstand fra den svenske Regjerings Side, og dermed var ethvert Holdningspunkt atter opgivet. Mai

---

danske Udenrigsministeriums Arkiv. Kammerherre Grev MAGNUS VON DERNATH blev under 20de Januar 1810 akkrediteret ved det svenske Hof og rappelleret under 10de April 1812. Under 24de Juli 1812 blev han akkrediteret ved det sachsiske Hof og rappelleret 4de Oktober 1815, hvorefter han akkrediteredes ved det spanske Hof 1ste Juli 1816 og *de facto* rappelleredes 24de December 1825. Han døde i Kjøbenhavn 15de April 1828. Han var ved Familiebaand nøie knyttet til den Bernstorffske Kreds. Smlgn. *Gräfin Elise von Bernstorff, ein Bild aus der Zeit von 1789 bis 1835.* Dritte Auflage. Berlin 1897. En Del af hans Depescher er aftrykt i den ældre Udgave. Smlgn. for øvrigt C. J. ANKER *och* F. U. WRANGEL, *Utdrag ur danska diplomaters meddelanden från Stockholm* 1807—1813, Stokcholm 1897.

[1] *Dansk Maanedsskrift,* 1868, II, S. 331 flg. og 336 flg.

[2] SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 356 flg. Smlgn. Armfelts egne Ytringer om Sagen i det S. 290, Note 1 anførte Skrift.

Maaned 1810 nærmede sig allerede mod sin Ende, og intet var udrettet for det Maal, Carl August havde sat sig[1].

Men da nærmede ogsaa hans Liv sig mod sin Ende. Under et Besøg i Skaane, hvor han bl. a. traf sammen med sin Broder Hertugen, døde han pludselig 28de Mai 1810[2]. Der raabtes høit paa Forgiftning, og dette vidt udbredte Rygte gav Anledning til yderst beklagelige Udskeielser og til Forfølgelser mod Kronprinsens formentlige Mordere. Men her behøvedes ingen saadan Forklaring. Det var de fysiske Anstrengelser og de moralske Kampe, som Prinsen havde maattet udstaa i Norge, der ødelagde hans Helbred, som desuden aldrig havde været stærk; det var disse, der saa tidlig lagde ham i Graven. Han har selv sagt, at Sygdommen var grundlagt i de mange bekymringsfulde Nætter, han havde tilbragt i Norge[3]. Kronprinsens Adjutant, Holst, der var tilstede ved hans Død, og som ledsagede Liget til Stockholm, vilde ikke tro paa Forgiftning, uagtet der skal være øvet Tryk paa ham for at bevæge ham til at afgive Erklæringer i modsat Retning; Prinsen havde, saa lød hans Forklaring, havt mange lignende Anfald i Norge, og formodentlig paadraget sig dem ved at bivuakere paa Sneen, da han havde Kommandoen imod Svenskerne[4]. Det havde været heldigt, om Almenheden i Sverige straks havde lyttet til saadanne Røster, i Stedet for at lade sig beherske af den ugrundede Mistanke om, at der her forelaa et Giftmord. Adlersparre var en af de ivrigste til at befæste og udbrede dette Rygte, og efter hans Død gjorde hans Søn sig til Talsmand for det samme[5].

Store Forhaabninger knustes ved dette pludselige Dødsfald; men kun faa, om overhovedet nogen, gjorde sig det klart, at Carl August neppe vilde været Manden for at opfylde disse. Hans hele forudgaaende Optræden viser, at han savnede den for en saadan Opgave nødvendige Karakterfasthed og den ligesaa uundværlige Evne til at

[1] SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 162 og 177 flg.; Bihang, II, S. 186 flg.; *Dansk Maanedsskrift*, 1868, II, S. 339 flg.; *Correspondance de Napoléon Ier*, XX, No. 16,313, 16,402 og 16,486; BIGNON, *Histoire de France*, IX, S. 202 flg.

[2] Som Bevis paa det Slurveri, hvormed den oftere citerede Pseudonym SCÆVOLA har udgivet de vigtige Aktstykker, hvortil han har faaet Adgang, kan anføres, at han (*Utländska diplomaters minnen*, S. 480 flg.) lader en Depesche, hvori den franske Chargé d'affaires i Stockholm beskriver Forholdene efter Kronprinsens Død, være dateret 12te Januar 1810! ja uden nærmere Undersøgelse sætter denne foran Depescherne fra Mai, i hvilke Prinsen omtales som levende!.

[3] SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 170.

[4] ELOF TEGNÉR, *Minnen och anteckningar af Lars von Engeström*, II, S. 157.

[5] Af Bladet „Tiden" for 1810 sees let, at Mistanken ogsaa vandt Tilslutning i Norge.

fastholde vidtrækkende Planer. Nu kaldtes han bort, inden hans Svaghed havde faaet Anledning til at vise sig, og Sorgen over hans pludselige Død kastede en fornyet Glans over hans Navn. Bagefter har der i Sverige været drevet et stort Misbrug med dette, idet Billedet af Carl August med hans tarvelige Vaner og beskedne og tilbagetrukne Liv fremmanedes af Oppositionen for at anvendes i Kampen imod hans Efterfølger, som om historiske Personligheder kunde bedømmes efter Antallet af de Middagsgjæster, de saa ved sit Bord.

Fra dansk Side er der paa samme Maade forsøgt at gjøre ham medansvarlig i den for Danmark skjæbnesvangre Politik, der er dreven af hans Slægtninge. Men han er uskyldig i den. Der laa ingen Træskhed i hans Karakter, og mindst af alt var han den konsekvente Mand, der udkrævedes for at slutte sig til en Politik som den augustenborgske i Danmark.

Langt fra at være en betydelig Personlighed, var Carl August en jævn og velmenende Mand, der i mindre Forhold kunde udfolde megen Dygtighed. Hjertet var godt, og derigjennem øvede han et Trylleri paa sine Omgivelser, der igjen lod disse i ham se en langt større Mand, end han virkelig var. Han kunde rives med til at sværme for Idéer, men savnede Evnen til at gjennemføre disse og kunde ikke ofre personlige Hensyn. Da en Krone stilledes ham i Udsigt, havde han paa den ene Side ikke den tilstrækkelige Forsagelse til at tvinge sin Ærgjerrighed tilbage; paa den anden Side var han heller ikke Manden for at følge den Politik, hvormed han troede at kunne berolige sin Samvittighed. Derved kastedes han op i en Sjælekamp, der ikke bragte andet Resultat end at svække hans egne Kræfter[1].

I Norge blev han af Landets Digtere besungen som den dybt savnede Fyrste. Frederik Schmidt, Joh. St. Munch, Lyder Sagen m. fl. stemte sin Harpe til hans Ros, og 23de Juli 1810 tolkedes Norges Sorg over det store Tab ved en Sørgefest i Vor Frelsers Kirke i Christiania.

I sit Forhold til Danmark og Frederik VI. vilde Carl August som svensk Regent aldrig have grebet Initiativet til en aggressiv Politik. Forsaavidt kan hans Bortgang have været til Skade for Danmark. Men det kan siges, med samme Sikkerhed, at hvis der i Sverige var opstaaet en hensynsløs, kraftig Leder, der vilde føre an i en stærkt danskfiendtlig Politik, da vilde den svage Carl August aldrig have budt nogen Garanti mod hans Planer. Han vilde have gjort Modstand til en

[1] Smlgn. *Dansk Maanedsskrift,* 1868, II, S. 356 flg.

Begyndelse og saa, under Sjælskampe og med Reservationer, bøiet sig for en stærkere Vilje.

At der ved denne Tid, af politiske Hensyn, foregik et Personskifte i Styrelsen af Danmarks og Norges udenrigske Politik, havde ingen Betydning i Forholdet til Sverige. Kongen havde ikke dermed forandret sit ældre System. Grev CHRISTIAN BERNSTORFF traadte 27de April 1810 tilbage; til hans Efterfølger havde Kongen udseet NIELS ROSENKRANTZ, der netop havde afsluttet Freden i Jönköping og nu overtog Stillingen som dansk-norsk Udenrigsminister[1]. Rosenkrantz var født Nordmand. Men dette kunde ikke komme til Syne i Politiken.

[1] Smlgn. herom bl. a. Dr. AAGE FRIIS i *[Dansk] Historisk Tidsskrift*, syvende Række, I, S. 229 flg.

XVI.

SELSKABET FOR NORGES VEL.

Inden den svenske Kronprins forlod Norge, havde Grev Wedel benyttet den folkekjære Fyrstes Nærværelse og den Stemning, der var vakt ved Tanken paa den forestaaende Skilsmisse, til at skabe en Institution, der var beregnet paa at blive et virksomt Led i Rækken af de Forberedelser, hvormed han vilde virkeliggjøre sine „store Beslutninger". Han benyttede her et tysk Forbillede. Under Preussens dybeste Fornedrelse havde der om Vaaren 1808 en Del fædrelandssindede Mænd sluttet sig sammen i en Forening, der fik Navn af „Tugendbund", og som snart udbredtes over hele Preussen. Det var dette Forbunds Opgave at hæve den under de store Ulykker lammede nationale Bevidsthed, at lindre fysisk og moralsk Elendighed, at sørge for Ungdommens nationale Opdragelse, at arbeide for Hærens Reorganisation, at vække Fædrelandskjærlighed og Hengivenhed for Kongehuset osv., alt med det endelige Maal at forberede den Dag, da Konge og Folk kunde afryste det franske Aag. „Tugendbund", der bestyredes af et Femmandsraad, var inddelt i fem Kammere, for Opdragelse og Folkedannelse, for offentlig og huslig Økonomi, for Politi, for Militær og for Literatur.

I Lighed med dette preussiske Forbund skal Grev Wedel allerede om Sommeren 1809, da han begyndte at forstaa, hvor vanskeligt det var at rive Prinsen med sig, have fattet Tanken paa at skabe et lignende Samfund i Norge. En svensk Beretning, der nok i Enkelthederne kan være unøiagtig, men som dog i sin Helhed maa antages at støtte sig til gode Kilder[1], fortæller herom: „Saasnart Grev Wedel efter flere

[1] Schinkel-Bergmann, V, S. 88.

mislykkede Forsøg havde indseet det umulige ved at formaa Prinsen af Augustenborg til at tiltræde Planen om at løsrive Norge fra Danmark og at forene det med Sverige, besluttede han at handle paa egen Haand. I denne Hensigt udkastede han den første Tanke paa det saakaldte Selskab for Norges Vel, et Slags Frimurerorden, der havde sine Forgreninger i alle Dele af Landet og blandt næsten alle Folkeklasser. Dette Selskabs tilsyneladende Formaal var at fremme Agerbruget og flere Grene af den norske Industri; men i Virkeligheden havde Wedel med dets Stiftelse intet ringere Formaal, end at det skulde udgjøre Kjernen for en fremtidig Folkerepræsentation og forberede Gemytterne for den nye Tingenes Orden, som han vilde indføre i sit Fædreland. Af denne Grund arbeidede ogsaa Wedel i det skjulte og overtalte Biskop Bech til at stille sig i Spidsen for Forslaget, som ikke førend paa et senere Tidspunkt, ved Tiden for Prinsens Afreise fra Norge til Sverige, blev almindelig bekjendt. Ingen andre end Selskabets høieste Ledere kjendte det hemmelige Formaal med dets Stiftelse."

Den store Plan behøvede sin Tid for at modnes, og først, da Prinsen forlod Norge, var den saaledes forberedt, at den kunde lægges frem for Offentligheden. Men den var da paavirket af de forandrede Forhold og maatte lempes efter disse, skjønt Grev Wedel ikke dermed havde opgivet sine Forhaabninger om at stifte et Forbund, der skulde fremme det norske Folks Opvaagnen til national Bevidsthed og politisk Selvstændighed. Han forhandlede om Stiftelsen af et patriotisk Selskab for Norge med forskjellige Mænd, hvis Gjerning hidtil havde ligget mere fjernt fra det politiske Felt, som Biskop FREDERIK JULIUS BECH, den gamle Rektor JACOB ROSTED, Overlærer L. STOUD PLATOU, der efter Enevold de Falsens Død havde overtaget Redaktionen af „Budstikken", og Overlærer SØREN RASMUSSEN, hvilke i Fællesskab udarbeidede et Udkast til en Indbydelse til at danne et Selskab som det paatænkte.

Grev Wedel var her i Formen mere tilbagetrædende. Han overlod det saaledes til Platou at affatte Udkastet, der i Overensstemmelse med Tidens Fordringer var holdt i en svulstig Tone. Men han lagde dog paa flere Steder en Dæmper paa denne, og navnlig drog han Omsorg for at fjerne Udtryk, der forekom ham at indeholde altfor stærke Udbrud af Hengivenhed for Frederik VI. Den Mand, der i de samme Dage misundte Adlersparre at have omstyrtet een Konges Trone, og som om sig selv havde sagt, at han var Aspirant til samme Hæder, kunde ikke

vel sætte sit Navn under et Dokument, der strømmede over af hyperlojale Udbrud mod den Konge, hvem han ønskede at berøve hans ene Krone. Indbydelsen er saaledes, med al sin Svulst, dog mærkelig ved den Nøgterhed, hvormed „Sjette Frederik“ deri omtales, som ogsaa derigjennem, at der udelukkende tages Hensyn til Norge. Danmarks Navn forekommer ikke engang i Indbydelsen, ligesaa lidt som „Tvillingrigerne“, et Udtryk, som ellers hører til de staaende Zirater i Tidens officielle Stil[1].

Det ser ud, som om Grev Wedel, netop for at kunne gribe det beleilige Øieblik ved Prinsens Afreise, har fremskyndet Tiden for Selskabets Stiftelse. Ialfald enkelte af de øvrige Indbydere havde oprindelig helst ønsket denne henlagt til Kongens Fødselsdag i 1810. Medens andre nærede Tvivl om, at de forberedende Arbeider endog kunde være afsluttede til denne Tid, mente Grev Wedel, at dette fik være det

[1] *Tiden,* 15de Januar 1810; M. BIRKELAND, *Selskabet for Norges Vel,* S. 4 flg. Smstds. S. 15 om de foreløbige Møder. Det originale Koncept forefindes i Rigsarkivet, hvorhen det er kommet med Biskop Bechs Papirer, der var blevne liggende i Bispearkivet. Haanden gjenkjendes med Lethed som Platous. — I det Afsnit i Indbydelsen, der begynder: „Norges Mænd! skjønt og ædelt og høit“ (BIRKELAND, S. 6), heder det i det oprindelige Manuskript: „— — fremskynde og befordre vor fredegode Konges, vor 6te Frederiks eneste Attraa og høieste Ønske — —.“ Her har Grev Wedel foreslaaet simpelthen at sætte „Kongens“, hvilket ogsaa blev vedtaget. I det følgende Afsnit stod der oprindelig: „— — pønse, handle og virke alle i Forening til at fremme vor odelsbaarne Konge, vor sjette Frederiks stolte og ophøiede Formaal.“ Grev Wedel slettede her „odelsbaarne“ med den Bemærkning: „Mig synes, Begrebet om Odel passer ei paa Nationer.“ — Ved Begyndelsen af det derpaa følgende Afsnit: „I denne skjønne og store Hensigt — —“ har Rosted bemærket: „Burde ikke her den Mand nævnes, som gjorde Forslaget?“ desværre uden, at han selv giver nærmere Vink om, hvem denne Mand var. — Den straks efter følgende Formulering af Selskabets Øiemed skriver sig fra Platou, Rosted og Bech, idet de to sidste har udvidet de oprindelige Udtryk: „hvis Virkekreds ikke skal indskrænke sig til nogen særegen Gjenstand, noget bestemt Sted, men udstrække sig til alle Norges fjerneste Egne.“ — Slutningen lød oprindelig saaledes: „Vi vove derfor herved at indbyde alle Nordmænd og Fædrelandets Sønner til at forene sig og samvirke med os i et almindeligt patriotisk Samfund, der nu paa sjette Frederiks Fødselsdag skal oprettes under Navn af det patriotiske Selskab for Norge, hvis Plan og første Grundlove vi derfor hermed ville meddele alle vore norske Brødre.“ Ved „alle“ har Rosted bemærket: „Ordet alle bør efter mine Tanker gaa ud.“ — Med Hensyn til den foreslaaede Stiftelsesdag spørger Rosted tvivlende: „Kan man blive færdig til den Tid?“ hvortil Grev Wedel bemærker: „Mig synes Selskabet kunde stiftes paa Fredag den 29de.“ I det sidstnævnte Afsnit hidrører Sætningerne fra „Vel indse vi, at der“ o. s. v. indtil henimod Enden („det store Maal nærmere“) fra Biskop Bechs Haand. — Udkastet har ogsaa været gjennemgaaet af Rasmussen. Konceptet indeholder ikke Udkast til Grundregler for Selskabet.

samme, og han satte sin Vilje igjennem. Selskabets Stiftelse blev knyttet til Christian Augusts, ikke til Frederik VI's Festdag.

Da den høitidelige Afskedsfest holdtes for den bortdragende Prins, den 29de December 1809, fremlagdes Indbydelsen, der var undertegnet af Prins Frederik af Hessen, de allerede nævnte Indbydere og 22 andre Mænd. Det viste sig, at Grev Wedel havde regnet rigtig; Øieblikkets Begeistring skaffede Selskabet forøget Tilslutning. To Hundrede Medlemmer tegnede sig paa Stedet, og Tallet steg siden raskt og jævnt. „Selskabet for Norges Vel" — ved dette, som det synes, af Biskop Bech foreslaaede Navn var man efter nogen Famlen bleven staaende — havde 18de Januar 1810 sin første Generalforsamling og fik der sin foreløbige Organisation. Prinsen af Hessen valgtes til Præses og Biskop Bech til Vicepræses. Selskabet deltes i syv Klasser eller Kommissioner, en naturvidenskabelig, en topografisk-statistisk, en historisk-filosofisk, en Klasse for Jagt, Fiskeri, Fædrift og Biavl, en for Jorddyrkning, Berg- og Skovvæsen, en for Hus-, Fabrik- og Kunstflid, og en for Landets Forsyning, Handel, og hvad dermed staar i Forbindelse, i hvilken sidste Grev Wedel fik Plads, sammen med Oberstlieutenant J. Seiersted og Grosserer Ludvig Mariboe. Ogsaa Dagen, 18de Januar, fortjener at paaagtes. Det ser ud, som om Grev Wedel ogsaa nu har skudt den kongelige Fødselsdag til Siden og hindret Selskabet fra at organisere sig paa denne.

Oprettelsen af et Selskab som dette, der var beregnet paa at omslutte det hele Norge og at fremme alle patriotiske Øiemed, af hvilken Art de end maatte være, kunde ikke andet end vække stor Opmærksomhed i Samtiden. Uagtet blot meget faa Medlemmer kunde være indviede i de vidtrækkende Planer, der havde foresvævet den egentlige Stifter, og uagtet en Mand som Prinsen af Hessen, Kongens Svoger, i Navnet var stillet paa den høieste og mest indflydelsesrige Plads, saa kunde det ikke miskjendes, at der her var skabt en Institution, der mægtigen kunde bidrage til at fremme den norske Selvstændighedsfølelse. Under Krigen havde denne taget et vigtigt Skridt fremad, og det var gaaet op for Folket, at Forholdene i mange Henseender tiltrængte en Forbedring. Det Indblik, Grev Wedel havde erhvervet sig i Manglerne ved Fædrelandets Stilling, var ogsaa, om just ikke med samme klare Bevidsthed som hos ham, vundet af mange andre. Nationen var i Begreb med at undergaa en stor Forandring, og naar der da kom et saadant Samfund, der under en klarsynet og kraftig Ledelse kunde gjøre sig til Tolk for, hvad der bevægede sig hos Folket, da var dermed

skabt det første Grundlag, paa hvilket der kunde udvikles en Repræsentation for Folket, et Organ, hvorigjennem det kunde gjøre sine Ønsker og sin Vilje gjældende[1]. Som Formaal for sin Virksomhed havde Selskabet i Grunden alt, hvad der laa inden Statsstyrelsens Ramme; det kunde her paa een Gang kontrollere denne og konkurrere med den. I dets Stiftelse laa underforstaaet, at der var mange Huller, som ikke kunde udfyldes ved Regjeringens Virksomhed, og at der af denne Grund maatte rettes en indtrængende Appel til enhver af Landets egne Beboere om at træde hjælpende til.

Det var allerede et dristigt Skridt at indlade sig paa Oprettelsen af et saadant Selskab, med saa vidtrækkende Formaal, uden at give Kongen Underretning derom. Grev Wedel maa her have holdt nede enhver Tanke paa en Henvendelse til Kongen, forinden Selskabet var konstitueret og dets Stiftelse en fuldbyrdet Kjendsgjerning. Han, som fremdeles tænkte sig Muligheden af, at Stemningen ved Prinsens Afreise kunde vokse sig op til en saadan Høide, at den affødte kraftig Handling, kunde mindst af alt ønske at se Frederik VI. blandet op i Forberedelsen af et Foretagende, der i dette Tilfælde maatte blive sat i Forbindelse med den ventede Reisning. Ogsaa som det nu gik, blev Selskabets Stiftelse et dristigt Kup, et Udtryk for en mod Landets høieste Styrelse rettet Opposition.

Her havde Grev Wedel virkelig realiseret en af sine „store Beslutninger". Han havde benyttet Øieblikket og skabt et Samfund, der kunde føre Landet videre ad den Selvstændighedens Bane, paa hvilken han vilde føre det ind. Omstændighederne havde føiet sig efter hans Ønsker, og i det samme, han syntes at have lidt Nederlaget, samlede han sine Landsmænd til Arbeidet for at hævde Norges Selvstændighed paa ethvert Felt, i Literatur og Videnskab, som i enhver af Landets Næringsveie. Der var saaet en Sæd, der siden har spiret og baaret Frugt; Veien var nu vist for Landets fremtidige Udvikling, og om ikke Selskabet for Norges Vel altid fandt den, saa var den ialfald aaben for andre. Men Grev Wedel havde heller aldrig mødt en saa almindelig Forstaaelse hos sine Landsmænd. Hvor meget han end som den overlegne og handlekraftige Personlighed kan have paavirket andre og draget dem med sig, saa var han nu ikke alene om Verket. Hans store Fortjenester af den norske Nationalfølelse forringes ingenlunde derved, at han mødtes af lignende Bestræbelser, som han med sin stærke Haand

[1] Smlgn. A. TH. BRÖMEL, *Selskabet for Norges Vel* (Bergen 1834), S. 6 flg.

kunde forene og lede. Han gav sine Landsmænd det første Vink om at samle sine Interesser om Fædrelandets fælles Anliggender.

Aaret 1809 havde altsaa dog bragt et Resultat.

Det var klog Beregning at lade Stiftelsen af det nye Samfund foregaa med den Offentlighed og Høitidelighed, som det nu skede, idet man forbandt den med Christian Augusts Afreise. Ogsaa han lagde i den Afskedsproklamation, som han 30te December 1809 udstedte til det norske Folk, dette lignende Formaal paa Hjerte som de, for hvilke Selskabet skulde arbeide. Da derefter Selskabet organiseredes, blev det saa meget vanskeligere for Frederik VI. at nedlægge nogen Indsigelse imod den Maade, hvorpaa det gjorde sit Arbeide. Men ingen, som kjendte Kongen, kunde heller være i Tvivl om, at han ikke vilde se paa det nye Selskab med de gunstigste Øine, og at han helst vilde ønske, at det ikke var traadt i Virksomhed. Det er imidlertid paafaldende, at han lod hengaa en længere Tid, forinden han begyndte at røre paa sig; men tilsidst maatte dog noget foretages.

I Midten af Februar 1810 henvendte han sig til Regjerings-Kommissionen og tilkjendegav denne i meget naadige Udtryk, at han havde bragt i Erfaring, at der i Norge havde dannet sig flere patriotiske Foreninger, der havde sat det som sin Opgave at understøtte og fremme den indenlandske Vindskibelighed, og da Kongen ønskede at erholde nærmere Kundskab om Antallet af saadanne Selskaber, samt om deres Formaal og Virksomhed, paalagdes det nu Regjerings-Kommissionen efterhaanden at indgive Beretning om ethvert af disse Selskaber, da det svarede til Kongens landsfaderlige Hensigter at bistaa og understøtte saadanne Bestræbelser; tillige paalagdes det Kommissionen at fremkomme med Forslag angaaende de Midler, ved hvilke den bedst troede, at Kongens Hensigter vilde rammes[1].

At her for en overveiende Del sigtedes til det nystiftede Selskab for Norges Vel, kan, skjønt dette ikke nævnes, neppe betvivles. Forskjellige smaa Selskaber, der kunde have dannet sig med lokalpatriotiske Formaal, kunde ikke vel have den Betydning for Kongen, at det af Hensyn til dem skulde blive nødvendigt at afkræve Regjerings-Kommissionen en saadan Forklaring, som her var forlangt. Alene det Selskab, der omfattede det hele Land, kunde have den Vigtighed for Kongen. Heller ikke synes den kongelige Henvendelse at have foran-

[1] Regjerings-Kommissionens Deliberations-Protokol, No. 8, under 26de Februar 1810. Ordene findes anførte i den ældre Udgave, I, S. 404, Note 1. Det kongelige Reskript var dateret 16de Februar 1810.

lediget nogen ivrig Undersøgelse fra Regjerings-Kommissionens Side efter de lokale Selskaber, og hvad dens Medlem Grev Wedel angaar, da tog han dette meget lunt. Først 14de Juni indberettede han i Egenskab af Amtmand over Buskeruds Amt, at der ikke i dette fandtes noget Selskab af den Art, hvorom Kongen ønskede Oplysninger[1].

For Prins Frederik kunde det ingenlunde være uden Betænkeligheder, at han var gaaet saa langt, som han havde gjort. Han var derved kommen i en dobbelt Stilling, men havde tillige paataget sig en Forpligtelse til at stemme Kongen mere gunstig for det, som nu engang var skeet. Han skal da ogsaa i denne Anledning have gjort Kongen Forestillinger[2]. Først maatte han drage Omsorg for, at Selskabets Direktion henvendte sig umiddelbart til Kongen og anmodede ham om at tage Selskabet under sin Beskyttelse og tillade det at tage Navn af det kongelige Selskab for Norges Vel. Men ogsaa hermed gik det paafaldende langsomt. Den 26de Februar havde Regjerings-Kommissionen modtaget det kgl. Reskript; først den 14de Marts blev Ansøgningen skreven[3]. At Prinsen af Hessen, uagtet han allerede var valgt til Selskabets Præses, ikke ved denne Leilighed har underskrevet, kan efter hans Forhold til Kongen ikke være paafaldende. Naar derimod saavel Grev Wedels som Peder Ankers Navn savnes mellem Underskrifterne paa Ansøgningen, er dette egnet til at vække Opmærksomhed.

Kongen var faktisk nødsaget til at godkjende, hvad der engang var skeet. Ved Resolution af 24de Marts 1810 tillod han Selskabet at antage Navnet „Det kongelige Selskab for Norges Vel"[4]; ved en anden Resolution af s. D. skjænkede han Selskabet 2000 Rdl. engang for alle, og 1000 Rdl. aarlig som Bidrag til Opnaaelsen af dets gavnlige Formaal, og ved et aabent Brev af 4de April 1810 tog han Selskabet under sin allerhøieste Beskyttelse. Ogsaa senere modtog Selskabet jævnlig Beviser paa den kongelige Bevaagenhed, som dog neppe har skuffet Mænd som Grev Wedel i Henseende til Kongens Tanker angaaende det nyoprettede Samfund. Thi Frederik VI. har i Virkeligheden aldrig opgivet sin Mistillid til dette, og endnu i den hemmelige Instruktion, som i Mai 1813 blev medgiven Prins Christian Frederik, ved hans Afreise til Norge,

---

[1] Deliberations-Protokol, No. 9 (Journal-No. 914). Grev Wedels Brev var dateret 14de Juni 1810.

[2] Saa paastaaes af J. Chr. Berg i en Note til *Wessel-Bergs Reskripter*, IV, S. 842.

[3] Ansøgningen er trykt hos M. Birkeland, *Selskabet for Norges Vel*, S. 17, Note 2.

[4] Denne Resolution er trykt i den ældre Udgave, I, S. 405, Note 3.

skimter denne Kongens Mistanke til Selskabet for Norges Vel stærkt igjennem[1].

Intet kunde være mere naturligt end en saadan Følelse fra Frederik VI's Side. Thi den Maade, hvorpaa det nystiftede Selskab fra Begyndelsen af havde foresat sig at virke, maatte, selv om det skulde komme til at ende med Nordens Forening og ikke med Norges Løsrivelse fra Danmark, dog føre til et Brud med de Grundsætninger, hvorefter Frederik VI. vilde regjere sine Lande. Han ansaa det for nødvendigt, at begge Riger nærmedes hinanden, og hvad der kunde tjene til at fjerne dem, var derfor i hans Øine afgjort skadeligt, selv om det ikke sprængte de Baand, der holdt Monarkiet sammen. Han vilde af oprigtigt Hjerte i lige Grad begge Rigers Vel; men han troede alene at kunne opnaa dette ved at lade dem vedblive i det Forhold, hvori de engang var komne. Saaledes maatte han være forberedt paa, at Selskabet snart vilde komme i Opposition til hans Anskuelser, og da Grev Wedel forstod det samme, var det ikke paafaldende, at han holdt sig tilbage, naar der var Tale om at stille et saa oppositionelt Selskab under kongelig Beskyttelse.

Frederik VI. har selv — netop i Marts 1810 — udtalt sig paa en Maade, der ikke efterlader nogen Tvivl om, hvordan han vilde stille sig, naar der blev Tale om at lade Selskabet for Norges Vel arbeide for sine Formaal. Det er i nogle Bemærkninger over Norge, som han i denne Maaned har nedskrevet til Brug for Prins Frederik, og som efter sit Indhold maa betragtes som en hemmelig og fortrolig Instruktion for denne[2]. Kongen udtaler sig i fjerde Punkt af Bemærkningerne om Nødvendigheden af at gjøre mere for den høiere Dannelse i Norge, hvilket han antog bedst kunde ske ved en Forbedring af de bestaaende Kathedralskoler; „men," tilføies der, „at oprette, som mange mene, et Universitet, er vist ei af Nytte." Kongen saa deri en Fare for Monarkiets Fremtid; han har maaske allerede nu anet, at dette var et Spørgsmaal, hvorom det nystiftede Selskabs Meninger vilde komme til at afvige betydelig fra hans egne. Paa samme Maade stillede Frederik VI. sig uvillig ligeover for Ønsket om større økonomisk Uafhængighed ved Stiftelsen af en norsk Nationalbank. Han saa ogsaa deri kun Indledningen til en Opløsning af Monarkiet, idet han mente, at den norske Handel derved vilde blive i den Grad afhængig af England, at det ikke vilde vare længe, forinden det ogsaa kom til en politisk Forening.

[1] Se Forfatterens *Bidrag til Norges Historie i 1814*, II, S. 31.
[2] *Meddelelser fra Krigsarkiverne*, V, S. 3 flg.

Saaledes betragtede Frederik VI. nogle af de vigtigste Opgaver, hvis Løsning havde ligget Grev Wedel paa Hjerte, da han stiftede Selskabet for Norges Vel. Greven maatte derfor nu være forberedt paa at møde den seigeste Modstand fra Kongens Side under sit Arbeide, og alligevel veg han ikke tilbage. Fremtiden viste, at Grev Wedel ulige klarere end Frederik VI. havde forstaaet, hvad den bar i sit Skjød. Ved sin energiske Viljekraft skulde netop han blive den, der kun et Aar senere fravristede Kongen Løftet om at stifte det norske Universitet, og inden faa Aar skulde ogsaa Begivenhedernes Medfør have fremtvunget en Ordning, der blev den første Indledning til Norges Emancipation fra den danske Banks Herredømme. I den Grad havde Kongen været ude af Stand til at se, hvad den kommende Tid bar i sit Skjød.

Grev Wedel tog ikke megen Del i det Arbeide i det smaa, der udførtes af Selskabet for Norges Vel. I denne Henseende er det vistnok aldeles rigtigt, hvad Jacob Aall[1] derom beretter, at Selskabets Virksomhed delte sig i altfor mange Grene, til at det kunde optage Grevens Sind og Opmærksomhed, „der stedse bevægede sig i en stor Sfære". En Virksomhed, der ifølge sin Natur for en væsentlig Del maatte blive smaalig, tiltalte ikke ham, og han overlod derfor denne til andre. Selskabets Vicepræses, Biskop Bech, og dets Sekretær, Overlærer Platou, bar lige ufortrødent, under personlige Opofrelser denne Del af Byrden, medens Grev Wedel hovedsagelig sysselsatte sig med enkelte store Sager. Da det gjaldt om at grundlægge det norske Universitet, tog han saaledes Løsningen af denne Opgave paa sine Skuldre.

Sandsynligvis kan dog en Frugt af hans Virksomhed spores paa et enkelt andet Punkt, ialfald ved Siden af hans Kollega i Direktionen for Selskabets syvende Klasse, Ludvig Mariboe. Fra denne Klasse fremkom der et vigtigt Forslag til Fremme af Landets Kommunikationsmidler, for hvilke Grev Wedel var varmt interesseret. Forslaget gik ud paa, at Selskabet for Norges Vel skulde oprette fem Kjøreposter eller Diligenceruter, der skulde underholde regelmæssig Forbindelse mellem Christiania og følgende seks Stæder, Frederikshald, Frederikstad, Drammen, Christiansand, Bergen og Trondhjem. Til de tre førstnævnte Stæder skulde Kjøreposten afgaa 2 Gange ugentlig, til de 3 sidstnævnte 1 Gang hver anden Uge.

Grev Wedel ansaa det heller ikke nu nødvendigt at underrette Kongen eller at indhente allerhøieste Samtykke, og saasnart der var udarbeidet

---

[1] *Erindringer* (2. Udgave), S. 232.

Overslag over de sandsynlige Omkostninger for første Halvaar, lod Selskabet Forslaget bekjendtgjøre „til snarest mulig Iværksættelse“ i „Budstikken“ for 1ste Mai 1810. Saasnart dette kom til Kongens Kundskab, satte han sig øieblikkelig i Bevægelse for at faa nærmere Rede paa Sammenhængen med den hele Foranstaltning. Ved et kgl. Reskript af 15de Mai fik Regjerings-Kommissionen Paalæg om at afgive nærmere Forklaring i Sagens Anledning[1]. Herpaa maatte der naturligvis gives Svar, og efter indhentet Betænkning fra Selskabet blev dette affattet 11te Juni og sendt til Kjøbenhavn. Svaret stemte Kongen mildere eller overbeviste ham ialfald om det hensigtsmæssige i at lade Sagen gaa sin Gang uden videre Indgriben. Saaledes blev det derefter ved et nyt kgl. Reskript af 19de Juni[2] meddelt Regjerings-Kommissionen, at naar der gjennem den indkom Ansøgning fra Selskabet for Norges Vel om Tilladelse til at oprette „en reguleret Fragtkjørsel“, kunde derpaa ventes en allerhøieste Resolution, da Kongen ansaa „Tingen i det hele for gavnlig“. Den forlangte Ansøgning indkom derefter, og under 19de September erholdt Selskabet den kongelige Bevilling til sit paatænkte Foretagende[3]. Dette kom ogsaa i Gang. Regelmæssig Befordring for Gods og Personer indrettedes to Gange om Ugen mellem Christiania og Drammen og en Gang om Ugen fra Christiania over Moss og Frederikstad til Frederikshald, hvorhos der i 1811 sattes Fragtvogne i Gang til Trondhjem hver tredie Uge.

Foretagendet delte Skjæbne med mange andre af samme Art og maatte snart, som medførende Tab, ophøre. Der var imidlertid vist en Vei for Fremtiden, ligesom ved de af Selskabet optagne Planer til forskjellige Anlæg af Kanaler i det søndenfjeldske Norge. Disse sidste var rigtignok tildels allerede forud bragte i Forslag og tildels endog forberedte af Regjeringen, som ogsaa havde truffet de første Foranstaltninger til deres Iværksættelse og senere virkelig gjorde Begyndelsen til at udføre det ene af dem[4]. Krigen stansede ogsaa dette Arbeide, og først meget længe efter blev det endelig sat i Gang og ført til en Afslutning. Det var hermed som med meget andet, der blev bragt i Forslag før de ulykkelige Krigsaar. Det maatte vente længe, indtil

[1] Regjerings-Kommissionens Deliberations-Protokol No. 8 (J.-No. 762). Texten derfra gjengives i den ældre Udgave, I, S. 408, Note 1.

[2] Deliberations-Protokol, No. 9 (Journal-No. 950, Møde 27 Juni). Texten derfra gjengives i den ældre Udgave, I, S. 409, Note 1.

[3] BIRKELAND, *Selskabet for Norges Vel*, S. 51.

[4] BIRKELAND, anf. St., S. 51; P. CHR. HOLST, *Efterladte Optegnelser*, S. 24 flg.

Nationen atter kom til Kræfter. Men omsider kom dog dets Tid. Følgende Slægter har sat de Arbeider til Kommunikations-Væsenets Udvikling i Gang, der foresvævede hine Tiders mest fremsynte Mænd. Kun et enkelt af dem, for hvilket ogsaa Grev Wedel var varmt interesseret, lader endnu vente paa sig; det var Istandbringelsen af den sammenhængende landværts Forbindelse mellem Christiania og Bergen[1].

[1] *Budstikken*, II (1811), S. 29. — Ved andre Leiligheder, hvor der var Tale om mindre, men nyttige Foretagender, kunde Grev Wedel træde støttende til, ved Siden af Selskabet. I 1812 bidrog han saaledes med et Laan til at etablere Bogtrykker Christopher GRØNDAHL, samtidig med at denne blev hjulpen paa lignende Maade af Selskabet for Norges Vel. Grev Wedel forærede dertil Grøndahl en Del Bogtrykkermateriale, bl. a. Typer, som han eiede. Grøndahl blev senere en af Christianias mest anseede Haandværkere, og den af ham grundede Forretning, der efterhaanden blev betydelig udvidet, bestaar fremdeles. Antagelig har det været Meningen at knytte det nye Bogtrykkeri nær til Selskabet for Norges Vel; dette lod længe sine Skrifter trykke der, og disse trykkes der ogsaa nu, efter en længere Afbrydelse.

XVII.

REGJERINGS-KOMMISSIONENS SIDSTE VIRKSOMHED.

Efter Fredsslutningen med Sverige og Gjenoprettelsen af den landværts Forbindelse med Kjøbenhavn var en særskilt Regjerings-Kommission for Norge ikke længere i samme Grad som tidligere paakrævet af Forholdene. Alligevel vedblev den endnu at være i Funktion i henimod tolv Maaneder, idet den først opløstes mod Slutningen af 1810, efter da at have bestaaet i mere end tre Aar.

Christian August havde inden sin Afreise fra Norge nedlagt sit Embede som Statholder og Præses i Regjerings-Kommissionen, uden at Prinsen af Hessen med det samme var indtraadt i disse Stillinger som hans umiddelbare Efterfølger. Denne Prins havde rigtignok i Henhold til en kgl. Befaling fra November 1809 oftere deltaget i Kommissionens Forhandlinger[1]. Men denne savnede alligevel en Præses. Prins Frederik var nok efter sin Herkomst det fornemste Medlem, men savnede foreløbig enhver Bemyndigelse til at indtage Forsædet. Han sees desuden i 1810 ikke at have deltaget i Kommissionens Forhandlinger før langt ude i Marts[2]. Først under 9de Januar 1810, samtidig med, at Kaas

[1] Da et Bind af Deliberations-Protokollerne forlængst er kommet bort, kan man ikke aldeles nøiagtig følge Regjerings-Kommissionens Møder fra 3die Juli til 6te November 1809. I det foregaaende er der S. 169, Note 1, S. 188, Note 2 og S. 229 Note 2 gjort Rede for Møderne i Januar til Juni 1809. Derefter var saavel Prinsen som Grev Wedel og Kaas tilstede i et Møde 3die Juli. I November var Christian August og Grev Wedel tilstede den 6te, 9de, 13de, 16de, 20de, 23de, 27de og 30te, Frederik af Hessen kun den 30te. I December var de to Prinser tilstede den 4de, 7de, 11te, 13de, 18de, 21de og 28de. Grev Wedel deltog ogsaa i disse Møder undtagen den 13de.

[2] Prins Frederik var tilstede i Kommissionens Møder 22de, 26de og 29de Marts. Grev Wedel mødte 3die, 11te, 18de, 22de, 25de og 29de Januar, 1ste, 5te, 8de,

endelig entledigedes fra sin Stilling i Norge, blev Prins Frederik af Hessen virkelig udnævnt til Vicestatholder i Norge og Præses i Regjerings-Kommissionen[1]. Ved samme Leilighed blev ogsaa Sommerhielm udnævnt til Medlem af denne, en Stilling, hvortil han i Grunden allerede skulde været udnævnt i December 1808, men som han dog nu først virkelig tiltraadte. Regjerings-Kommissionen talte altsaa i 1810 følgende Medlemmer: Prins Frederik som Præses, Grev Wedel, Rosenkrantz og Sommerhielm. Dens Arbeide foregik i det væsentlige paa samme Maade som før.

Under Kommissionen var der til Sagernes Expedition indrettet to Bureauer; i dens Møder indførtes et Uddrag af enhver indkommen Sag i Deliberations-Protokollerne, hvoraf der var to Suiter, og som nærmest er at betragte som Journaler, hvori der tildels er indført Bemærkninger i Expeditionsrubriken. Enhver udgaaende Skrivelse indførtes i en af de to Suiter Korrespondanse-Protokoller eller Kopibøger. Sagerne behandledes dels skriftlig, dels mundtlig. I de endnu i Mængde bevarede Cirkulations-Paategninger findes der talrige Bidrag til Grev Wedels Karakteristik. Egentlig departementalt eller bureaukratisk anlagt kan han ikke kaldes; han kaster sine Tanker løst hen paa Papiret, som de falder ham ind, uden at bekymre sig, om det stemmer med de kollegiale Former. I mange Tilfælde sætter han sin Opfatning igjennem, og Bemærkningerne om Sagens Expedition viser, hvor ofte hans Indstillinger er tagne tilfølge.

12te, 19de og 26de Februar, 5te, 8de, 12te, 19de, 26de og 29de Marts. Rosenkrantz mødte 3die, 11te, 15de, 18de, 22de, 25de og 29de Januar, 1ste, 5te, 8de, 12te, 19de, 22de og 26de Februar, 5te, 8de, 12te, 19de, 22de, 26de og 29de Marts. — Naar Grev Wedel ikke var tilstede i Mødet 22de Marts, da var Grunden den, at han næste Dag maatte reise til Kongsberg, hvor der var indtruffet en betydelig Ildebrand: *„Eine bedeutende Feuersbrunst“* — heder det herom i Prins Frederik af Hessens Indberetning til Kongen af 24de Marts 1810 — *„hat 60 Haüser auf Kongsberg in die Asche gelegt. Diess ist wahrlich ein grosser Verlust. Der Amtmann Graf Wedel ist gestern dahin abgereist um die nöthigen Verfügungen wegen der Unterbringung und Ernährung der Einwohner die dabey gelitten zu besorgen.“ Meddelelser fra Krigsarkiverne,* V, S. 42. I Anledning af denne Ildebrand stillede Kongen til Regjerings-Kommissionens Raadighed 4000 Rdl. for de brandlidte paa Kongsberg. Deliberations-Protokol, No. 13, Fol. 89, J.-No. 412.

[1] I Regjerings-Kommissionens Deliberations-Protokol, No. 8, er under Mødet 22de Januar indtaget et Referat af en Kancelliskrivelse af 11te s. M., hvis Text er gjengivet i den ældre Udgave, I, S. 412, Note 3. Den nye Vicestatholders Instruktion af 10de Januar 1810 er trykt i WESSEL-BERGS *Reskripter,* IV, S. 824—826. Denne indeholder dog intet af Vigtighed, hvorimod de S. 351 omtalte Bemærkninger af Kongen snarere er at anse som den egentlige, hemmelige Instruktion.

Et Træk ved Grev Wedels Virksomhed i Regjerings-Kommissionen, der hurtig falder i Øinene, er den store Omhu, som han viser for Almuen. Han vidste, hvor trykkende Krigens Byrder var for denne, og han anstrengte sig altid for at gjøre disse saa udholdelige som muligt. Han arbeidede saaledes for at skaffe den skydsende Almue en Forhøielse af den forud bestemte Skydsbetaling, ogsaa udover, hvad der blev tilstaaet ved Regjerings-Kommissionens Plakat af 31te Marts 1810[1]. Men dette hindrede ham rigtignok ikke fra ogsaa at forlange de yderste Anstrængelser fra Almuens Side, netop med Pligtskyds, naar det gjaldt om at skaffe de første Fornødenheder frem til Hæren[2]. Han var en Ven og Forsvarer af Almuen og vilde sikre denne mod Optrækkerier og Udsugelser af enhver Art. I et af sine skriftlige Vota fra September 1810 har han saaledes udtalt sig om Landkræmmerne, der prakkede overflødige Varer paa Fjeldbønderne: „Efter min Overbeviisning ere Landkræmmere i Fjeldbøigderne det meest fordærvelige man kunde udtænke — Alle Indskrænkninger i Bevillingen nytter kun saare lidet — ved Frastanden fra Øvrigheden — Erfaringen viser overalt hvor der findes Landkræmmere, at de ere mest forsynede med de Artikler som ei er Nødvendigheds Artikler. — H. W.-Jarlsberg.“ Regjerings-Kommissionen sluttede sig i dette Tilfælde til hans Anskuelse.

I en anden Anledning havde han kort i Forveien udtalt sig paa følgende Maade: „Da de publique Udgivter som reparteres paa Amterne stige dagligen til det Uhyre saa bør man synes mig være vaersom ved at forøge samme — Efter min Formeening bør dette Forlangende afslaaes da Prokuratorerne have for ikke lang Tid siden faaet en betydelig og for Almuen byrdefuld Tilvæxt i Indtægter ved at bevilges Sallarium i befalede Sager som de før uden Betaling maatte som oftest udføre. — H. W. Jarlsberg.“

Ofte stod dog baade det enkelte Medlem og den samlede Regjerings-Kommission raadløs overfor de Krav, som stilledes til dem. Navnlig paa Kongsberg, for hvilket dog Grev Wedel særlig interesserede sig,

[1] Korr.-Prot., No. 19, Fol. 132, indeholder en Skrivelse af 19de Juni 1810, hvis Text er gjengivet i den ældre Udgave, I, S. 413, Note 1. Skydsbetalingen blev yderligere forhøiet ved Vicestatholderens Plakat af 9de (19de?) April 1811. WESSEL-BERGS *Reskripter*, IV, S. 915. I Statholderskabets Arkiv ligger en Skrivelse fra Grev Wedel af 19de Januar 1813, hvori han ogsaa foreslaar denne Betaling end mere forhøiet, af Hensyn til Almuen.

[2] I Regjerings-Kommissionens Deliberations-Protokol, No. 6, Fol. 63 flg. er der herom en længere Protokollation, som er gjengivet i den ældre Udgave, I, S. 414, Note 1.

var det ikke altid let at skaffe Hjælp. I September 1809 maatte saaledes Grev Wedel i Anledning af et derfra indkommet Andragende nøies med at votere: „Hvor intet er har Kejseren tabt sin Ret. — Imidlertid kunde Skrivelsen remitteres Providerings Commissionen — H. W.-Jarlsberg.“ Et andet Votum i samme Sag lød saaledes: „Og mig synes, at saalænge der endnu er noget at uddele til Bergalmuen, kunde det samme tilstaaes Myntarbejderne. Rosenkrantz.“ Regjerings-Kommissionen fulgte Grev Wedel, formodentlig af den Grund, at den i det sidste Votum forudsatte Betingelse ikke kunde opfyldes. Ialfald viser dette sig af, hvad der kort efter blev svaret paa en Forestilling fra den kongsbergske Fattigdirektion, af hvilken Grev Wedel fremdeles var første Medlem. Grev Wedel afgav da følgende Votum, der ogsaa blev Kommissionens Beslutning: „Directionen kunde svares at intet uden Magasinernes bedrøvelige Forfatning er Aarsag i at Kongsberg har manglet den fornødne Tilførsel. — Saasnart det er muligt skal Kongsbergs Fattigvæsen og Bergalmue blive fortrinligen forsynet. — H. W.-Jarlsberg.“

Overfor alle Andragender om at sikres mod Nød, fra hvilken Stand de end kom, var Grev Wedel altid imødekommende. Naar der forhandledes om at forhøie de svenske Krigsfangers Underholdningspenge, var han straks villig til at gaa med derpaa. Det er i den Anledning fornøieligt at læse hans i Regjerings-Kommissionen afgivne Votum:

„Er dette Tillæg (2 Rdl. maanedlig) ikke for lidet med Hensyn til det Fanejunkerne nyde — 48 Sk. daglig er 15 Rdl. maanedlig — Tager jeg ei Feil have nogle Officeerer kuns faaet 11 eller 12 Rdl. maanedlig — med Tillægget bliver deres Gage ikkuns 13 a 14 Rdl. maanedlig — eller høyst 15 Rdl. — En Officeer burde dog vel have lidet meere end en Fahnejunker — Jeg foreslaaer derfor at To Tallet forandres til 5 Rdl. — Det er umueligt at leve af 14—15 Rdl. maanedlig — Vore Officerer staae jo siden de høistbesværlige Tider begyndte paa Feldtfod — Eene dette gjør det nogenledes mueligt for dem at subsistere — Det synes mig uanstændigt at lade de fangne Officerer med Ret beklage sig over Sult! — Desuden vil nogen Generøsitet i denne Periode ikke blive synderlig byrdefuld, da Conjunkturerne formodentlig snart skille os ved disse Gjester. —

H. W. Jarlsberg.

Jeg er af samme Formeening.

G. Moltke.“

I de allersidste Dage af Regjerings-Kommissionens Funktionstid indkom der fra en af dens Underordnede et Andragende om Lønsforhøielse. I den Anledning blev der afgivet følgende Vota: „Under nærværende Omstændigheder er det aldeles umueligt at have taaleligt Logis, Varme, Lys, ordentlig men dog høist tarvelig Føde, Vask, Fodtøi og heele Klæder for mindre end 35 a 40 Rdl. maanedlig — Dette vil jeg tilstaae min Gaardskarl, naar han vil selv sørge for det ovenommeldte istedetfor at faa det i Huuset — Mindre kan R: C: ikke være bekjendt at byde nogen som den har anseet duelig til at antages paa et af dets (sic) Comptoirer — H. W.-Jarlsberg." — og saa det andet: „Dette maa nu ankomme paa Hs: D: Statholderens Bestemmelse. Rosenkrantz." Sagen blev imidlertid afgjort af Kommissionen, der tilstod Ansøgeren en Gratifikation af 100 Rigsdaler.

Respekt for enhvers borgerlige Eiendom, ved Siden af fuld Erkjendelse af alles Pligt til at afgive, hvad Staten i Nødsfald kunde behøve, var ogsaa et Karaktertræk hos Grev Wedel. Dette viser sig bl. a. af et Votum, han imod Slutningen af 1809 har afgivet i Anledning af et Andragende fra Kommandør Friess om at maatte rekvirere Vaaben af private. Grev Wedel har derom udtrykt sig i følgende Ord: „Unægteligen kan Regjeringen naar Nødvendigheden det udkræver sætte de Borgeres Geværer i Reqvisition som ei boe saaledes at de kunne bruge disse Vaaben til eget eller Medborgeres Forsvar, for dermed at væbne de Borgere som ere udsatte for Anfald. Men saadant maae gives Lovskraft inden nogen er forpligtet til at aflevere sin lovlige Eiendom — Mig synes derfor at man for Fremtiden kunde afgive de Bestemmelser som Command. Friess ønsker — Derimod kan ingen ansees for den forbiegangne Tid — H. W. Jarlsberg." Kommissionen fattede i den Anledning følgende Resolution: „Commandeur Friess underrettes om R: C:s Meening i Almindelighed men anmodes om at opgive til Amtet hvormange Geværer behøves hvorefter Amtet haver at sætte samme i Reqvisition."

Overdrevne Fordringer mødte hos Grev Wedel bestemt Modstand. I November 1809 indkom der fra nogle bergenske Skibsredere en temmelig stiv Fordring paa Erstatning for de Tab, de havde lidt ved en Befragtning i Provideringens Tjeneste. Grev Wedel voterede i denne Sag, som følger: „Saa aldeles afgjort som Stiftamtmand Bull finder det er det neppe at Eierne af de for Kongl: Reg: befragtede Skibe efter stræng Ret tilkomme Godtgjørelse for de Udgivter &c som vare forbundne med den mislykkede Reise — Imidlertid er det billigt, at de

ikke eene bære Tabet — Men at indlade sig i de Herrers temmelig drøie Regninger er vanskeligt — den mislykkede Reise maae ansees som en mislykket Speculation. (Thi Patriotismen ved en Licitation kan ikke komme i Betragtning) — Den forlangte Godtgjørelse beløber sig omtrent 70 Rdr: pr. Commerce Læst — Maaske kunde man uden at erkjende Rederens Ret bevilge en Godtgjørelse af 40 pr. C. Læst. H. W. Jarlsberg.“ Regjerings-Kommissionen fattede følgende Resolution: „Uagtet R: C: ei finder at Rederne efter stræng Ret kunne fordre Erstatning for de med den mislykkede Reise forbundne Omkostninger — anseer C: det dog billigt at de ikke eene bære Tabet og vil derfor indgaae med Allerunderd: Forestilling men forinden ønskes at nogle af de kyndigste, dueligste og meest upartiske Mænd i Bergen maatte gjennemgaae Reg: og give deres Videtur.“

Af saadanne Vota kunde der leveres et stort Antal, hvoraf mange vilde være oplysende for vort Kjendskab til Grev Wedels Personlighed som høiere administrativ Embedsmand. Men det vilde tillige kræve megen Plads at levere saadanne Prøver i nogenlunde større Udstrækning. Kun een Side ved denne hans Virksomhed maa her endnu nævnes, — en Side, der er overordentlig betegnende for Grev Wedels Tankegang, og viser ham som den hjertelige, folkegode Mand. Det er hans Forhold som Medlem af Regjerings-Kommissionen til den arresterede Lægprædikant, Hans Nilssøn Hauge, hvis Sag var noget af det første, hvormed han fik at beskjæftige sig efter Overtagelsen af sin nye Stilling. Tildels havde han ogsaa havt at bestille dermed som Amtmand i Buskeruds Amt, hvor Hauge havde virket meget; det var jo netop inden dette Amts Grænser, i Haugsund, at han 24de Oktober 1804 var bleven arresteret.

Fire Aar senere, 21de November 1808, indkom der fra Hauges Broder, Mikkel, et Andragende om, at han maatte blive sat paa fri Fod. Under 13de Januar 1809 afkrævede Regjerings-Kommissionen i den Anledning Grev Wedel hans Betænkning over Hauges Forhold. Denne blev ogsaa afgiven og viste sig at være en Anbefaling for den forfulgte Mand.

Ogsaa i Kommissionen maa Grev Wedel have interesseret sig for hans Sag; thi Udfaldet af dennes Forhandlinger blev en Anbefaling for Hauges Løsladelse, med en varm Appel til Kongens Retsfølelse, der ikke kunde tilstede, at nogen dansk eller norsk Borger paa denne Maade kunde blive siddende mangfoldige Aar i Fængsel, uden at at dømmes. Da ogsaa Grev Moltke vides at have været en Velynder af Hauge og formodentlig ogsaa Christian August og Rosenkrantz har

været velvillig stemte mod ham, har han vistnok i Almindelighed været beskyttet af Kommissionen. Det var ogsaa den, som kort efter, 27de Februar 1809, uden at oppebie Svar fra Kjøbenhavn, løslod Hauge. Det var jo da, det mærkelige hændte, at denne Mand, der var anseet for saa farlig, at han var holdt i Arrest i over 4 Aar, blev sat paa fri Fod og reiste rundt om i Landet for at anlægge Saltkogerier og derved afværge den Saltmangel, under hvilken Landet led. Regjerings-Kommissionen foretog dette paa egen Haand. Formodentlig skyldes det ogsaa den, at Hauge, da han om Høsten 1809 atter var kommen i Arresten, blev behandlet med større Mildhed. Men da han i 1811 fuldstændig kom paa fri Fod, var den allerede opløst[1]. Grev Wedel har for Hauge sandsynligvis kun næret den samme Interesse, som han altid viste dem, der led ondt og havde Modgang. Hvad han kjendte til Hauges og hans Venners Forhold, kunde ikke tale til deres Skade, og hvad han havde erfaret om den Haardhed, hvormed Hauge selv var behandlet, kunde heller ikke stemme ham ugunstig mod den haardt prøvede Mand. Med sine Begreber om Samfundets Ret til Frihed og om den enkeltes Krav paa Retfærdighed, har Grev Wedel aldrig kunnet forsone sig med en Skjæbne som den, der rammede en Mand, der i hans Øine maatte staa aldeles uskyldig, selv om han ikke har havt Sympatier for Hauges Virksomhed som Ordets Forkynder, — et Punkt, hvorom for øvrigt intet er bekjendt. Grevinde Wedel skal ogsaa have været interesseret for Hauge og i hans senere Leveaar have besøgt ham paa hans Gaard.

Ogsaa ved en anden Leilighed viste Grev Wedel, som da var Statsraad og Chef for Finansdepartementet, sin Interesse for Hauge. Det var i 1820, da det gjaldt om at skaffe denne Erstatning for den Skade, han havde lidt ved det Beslag, der under den langvarige Arrest var lagt paa hans Eiendomme. Grev Wedel indstillede paa at yde Hauge en saadan Erstatning, og han drev det igjennem i Statsraadet, hvor alene et enkelt Medlem (Collett) stemte imod, udelukkende af juridiske Hensyn[2].

Bondegutten fra Tune, Bæreren af det norske Folks religiøse Vækkelse, havde fundet sin Beskytter i Greven fra Jarlsberg, den første Bærer af det samme norske Folks politiske Gjenreisning, — et hidtil

[1] A. Chr. Bang, *Hans Nielsen Hauge og hans Samtid* (1874), S. 461—467. St. J. Stenersen, *Hauges Liv*, S. 73.

[2] Statsraadets Protokol for indstillede Sager 5te Mai 1820, i Statssekretariatets Arkiv. Ved kgl. Resolution af 3die Juni 1820 blev den foreslaaede Skadeserstatning tilstaaet Hauge med 2240 Spd. 32 ß.

lidet paaagtet Tidsbillede, men dog saa talende, — et Møde mellem to Mænd, der begge, i sine meget forskjellige Stillinger, havde faaet den Gjerning for Livet at føre sit Folk ind paa nye Baner.

Regjerings-Kommissionens egne Medlemmer kunde, efter Fredsslutningen, ikke længere føle synderlig Lyst til at vedblive i en Stilling, der lagde Beslag paa en stor Del af den Tid, de kunde afse til sine øvrige Forretninger. Saaledes maatte de med Glæde imødese Kommissionens Opløsning. Denne kunde imidlertid ikke stanse med en eneste Gang; Overgangen til andre administrative Forhold krævede sin Forberedelse. Ved en kgl. Resolution af 9de Juni 1810, der ved et Kancelli-Cirkulære af 23de Juni meddeltes de norske Overøvrigheder[1], blev den omdannet til et Expeditions-Kollegium for alle Sager, der angik Kjøbstædernes og Landdistrikternes „økonomiske Forfatning". Andre Sager kunde derimod indsendes direkte fra de norske Embedsmænd til Kancelliet. Om nogen selvstændig besluttende Myndighed for Regjerings-Kommissionen kunde der efter denne Dag ikke være Tale.

Ved Reskript af 26de September 1810[2] blev endelig Kommissionen definitivt opløst, at regne fra Udgangen af November Maaned. Fra 1ste December 1810 skulde saaledes dens Forretninger overtages af Vicestatholderen alene, hvem ogsaa de Kommissionen underlagte Kontorer for Eftertiden skulde underlægges. „Derhos tilkjendegives Dem" — saaledes ender det til de enkelte Medlemmer stilede Reskript — „at Kongen med allerhøieste Velbehag erkjender de heldige Anstrengelser, hvormed De har rygtet det vigtige Kald, Kongen anbetroede Dem, da han under Norges afsondrede Stilling overdrog Dem den nærmeste Omsorg for et Land, der er hans Krone saa magtpaaliggende, og et Folk, der er hans Hjerte saa kjært." Med den i disse Ord udtalte Paaskjønnelse maatte Kommissionens Medlemmer nøies. Ved deres Tilbagetræden ventede dem ingen andre høie Stillinger, ingen Titler, ingen Ordener.

Regjerings-Kommissionens Medlemmer kunde ved dens Opløsning se tilbage paa en betydningsfuld Virksomhed. For første Gang paa lange Tider havde der inden Norges Grænser været en virkelig Regjering, og uagtet Kommissionens Hænder ingenlunde havde været saa ubundne, som det kunde have været ønskeligt, saa havde den dog ved mange Leiligheder grebet selvstændig ind og reddet Landet af Nød og Fare.

[1] WESSEL-BERGS *Reskripter,* IV, S. 865. Smlgn. S. 869 flg.
[2] WESSEL-BERGS *Reskripter,* IV, S. 883.

Kun en eneste Mand af alle dens Medlemmer havde virket den hele Tid, hvori Kommissionen var samlet, nemlig Rosenkrantz. Men de, som havde givet denne norske Regjering dens nationale Holdning og gjort den til det, den blev, var andre, først Falsen og senere Grev Wedel. Den sidste havde spillet et høit Spil, da han for kommende Tider vilde fjerne de Farer, for hvis Gjentagelse Fædrelandet altid vilde være udsat, saalænge det alene stod i Forening med Danmark. Men han havde samtidig vundet et klarere Blik paa Fremtidens Behov, og han havde ikke gjennemlevet disse Aar uden at gjøre Erfaringer, der siden kunde komme ham til Gode under hans fortsatte Arbeide for Fædrelandet.

Endnu var jo Grev Wedel en ung Mand. I en Alder af 31 Aar traadte han nu tilbage fra den indflydelsesrigeste og næsten den høieste Stilling i et Land, hvis Vel han uden smaalige Hensyn havde ofret sit daadkraftige Arbeide. Han kunde se tilbage paa skjæbnesvangre Afgjørelser og paa et Par gjennemlevede Aar, fulde af æventyrlige Begivenheder og rige paa en Spænding, der vilde taget stærkt paa en mindre kraftig Natur.

Noget efter sin Udtrædelse af Regjerings-Kommissionen blev Grev Wedel ligeledes befriet fra et andet af de anstrengende og byrdefulde Hverv, som han havde havt at varetage i Krigsaarene, nemlig som Medlem af Providerings-Kommissionen. Norges Forsyning med de fornødne Levnetsmidler blev derefter overdraget andre. Hvad Grev Wedel og Erik Thurmann fra 1808 til 1810 (S. 158) havde udrettet til sine Landsmænds Gavn, var noget ganske overordentligt. Alene denne Gjerning vilde, selv om de intet andet havde gjort, for alle Tider have berettiget dem begge til at nævnes med den største Erkjendtlighed af sine Landsmænd. De var jo ikke de eneste, der arbeidede for Fædrelandets Forsyning; men Overledelsen var for en væsentlig Del lagt i deres Haand, og de arbeidede med en sjelden Opofrelse og Uegennyttighed paa Løsningen af sin vanskelige Opgave.

Norges Statshusholdning krævede i disse Aar betydelige Summer, og der ydedes fra Danmark Tilskud til Landets Fornødenheder i en stor Udstrækning. Dette er et Forhold, som man i Norge har været tilbøielig til at overse, hvor der spurgtes om et Opgjør af de to gamle Tvillingrigers Mellemværende, medens der til Gjengjæld var en Tid, hvori det meget stærkt fremholdtes fra Danmark. Statskassens Midler stod i hine Aar lige meget til Tjeneste for begge Riger, og der ofredes betydelige Summer til Fremme af særlig norske Formaal. Der var

ingen smaalig Veining mellem Danmarks og Norges Interesser, selv ikke til Tider, da Krigens Tryk kunde føles stærkere i Syd end i Nord for Skagerak.

I denne Forbindelse kan her exempelvis alene nævnes de store Laan, der tilstodes norske næringsdrivende. Om Høsten 1808 fik saaledes det Ankerske Fideikommis et Laan af Statskassen paa 300,000 Rdl., og Carsten Anker, der tidligere havde en Gjæld til Staten af 57,000 Rdl., fik i September 1808 et nyt Laan paa 60,000 Rdl. Den 4de November s. A. ansøgte en Del Sagbrugseiere i Drammen Regjerings-Kommissionen om et Laan paa 200,000 Rdl., men blev af denne henviste til at gaa direkte til Kongen. De har sandsynligvis ialfald faaet noget, uagtet der for Tiden ikke haves nærmere Oplysninger om den Modtagelse, deres Ansøgning fik. Ved kgl. Resolution af 15de Oktober 1808 blev der bevilget 150,000 Rdl. til Indkjøb af Korn, der kunde udlaanes til trængende, hvorhos der skjænkedes 30,000 Rdl. til Uddeling blandt saadanne trængende, der ikke kunde erholde Understøttelse af Fattigkommissionerne. Peder Anker havde inden April 1809 faaet et Laan paa 150,000 Rdl. Justitsraad Collett ansøgte i November 1809 om et Laan paa 85—90,000 Rdl. og fik straks af Regjerings-Kommissionen et Forskud af 20,000 Rdl.

I Anledning af dette Laan er under 27de November 1809 af Grev Wedel afgivet følgende Erklæring[1]:

„I Overeensstemmelse med den Kongelige Regjeringscommissions Befaling har jeg deels ved personlig Nærværelse paa Hassel Værket og Fredriksminde Isenkramfabrik, deels ved mundtlig Samtale og deels ved Correspondence søgt at tilveiebringe mig Oplysninger i Henseende til de Grunde, hvorpaa Hr. Assessor Justitsraad Collett bygger sin Ansøgning om at erholde 85 til 90,000 Rdr. til Laans af Statscassen for at afbetale Gjeld og gjøre nye Industrie Indretninger paa sine Ejendomme.

De nærmere Forklaringer, som Herr Justitsraad Collett har afgivet om de intenderte Anlæg, og de Pengesummer, han behøver til disse og til Gjelds Afbetaling, har jeg den Ære herved at fremsende. —

Men jeg maae tilstaae at jeg finder mig i Forlegenhed ved at afgive den befalede Erklæring om Ansøgningens Gjenstande — især i Henseende til de projecterte Industrie Anlæg, thi jeg har al Efterspørgsel

[1] Pakke 23 af Regjerings-Kommissionens Papirer. Kun Underskriften er egenhændig.

uagtet, ikke kunnet finde Spor til nye Industrie Anlæg, Herr Justitsraaden har gjort eller agter at gjøre. Derimod har jeg fundet Hassel Jernværk og det (!) ved Laan af Creditcassen indrettede Fredriksminde Isenkramfabrik i en saa forfalden og maadelig Tilstand, at mange Aar og store Pengesummer ville medgaae for at bringe Jernværket og de dermed forbundne Indretninger endog blot til den Drivt og Grad af Fuldkommenhed, som adskillige af Norges Jernværker alt have opnaaet. Under disse Omstændigheder vilde det efter min Overbeviisning være uhensigtsmessigt af Herr Justitsraad Collett, der endnu ingen Erfaring har i Værksdrivt og saavidt jeg veed ingen duelige Bestyrere har antaget at gjøre nye usædvanlige Anlæg inden de simplere Indretninger og Fabricationsgrene ved Jernværket og Isenkramfabrikken ere i det mindste bragte til den Fuldkommenhed, som findes her i Landet for Ex: ved Næss Jernværk.

Jeg maae derfor ansee Gjelds Afbetaling og saadanne Reparationers og Indretningers Iværksættelse, som ere uundgaaeligen nødvendige til Fortsættelsen af de alt existerende Værkers Drivt som Hovedgjenstandene for Herr Justitsraad Colletts Attraae ved det ansøgte Laan.

Ifølge Herr Justitsraad Colletts Opgave behøver han til at sikkre sig imod sine Creditorers Anfald henved 40,000 Rdr. Til nødvendige Reparationer, Anlæg af Damme, Opbygning af fornødne Huse, Anskaffelse af Forraader af Malm, Kull, tørre Bygningsmaterialier, Forskudder til Bønder og andre Gjenstande som ere nødvendige til en varig og ordentlig Drivt af Hassel og Fredriksminde Værker — vil efter min Overbeviisning vist udfordres 40,000 Rdr. Forudsat altsaa at Justitsraad Collett behøver 40,000 Rdr. til Gjelds Afbetaling, vil han til sine nyelig kjøbte Ejendommes Vedligeholdelse og hensigtsmessige Drivt behøve et Laan i alt af 80,000 Rdr.

Hvad han til de intenderte nye Anlæg, hvis Plan endnu ikke er udarbeidet vil behøve er aldeles umueligt at bestemme, fordi det beroer paa den Maalestok som følges, thi vil Justitsraad Collett efter Klogskab begynde i det Smaae og lidt efter lidt udvide sin Industrie, naar han først har bragt sine nyelig kiøbte Eiendomme i hensigtsmessig Drivt — saa behøves i lang Tiid ikkuns saare ubetydelige Forandringer og Indretninger ved Fredriksminde for der at forfærdige meget gode Agerdyrkningsredskaber i temmelig stor Mængde. — Ved den Fordeel, som Værkerne rigtig drevne maae kaste af sig vil Justitsraad Collett meget hastigere sættes i Stand til at gjøre de Anlæg, som Tiid efter anden behøves til Udvidelsen af Industrien, end han kan indsamle de Kund-

skaber, samt den Erfaring og danne de Arbeidere som til fortrinlige Agerdyrknings og Industrie Machiners og Redskabers Forfærdigelse udfordres. — Af det Forudskikkede erfares gunstigen at jeg anseer Justitsraad Colletts Tale om de betydelige Industrie Anlæg, han agter at gjøre enten som et Argument for at skaffe sig Laan, eller som grundet paa en temmelig umoden Idee. Imidlertid vover jeg dog at anbefale ham til det ansøgte Laan af 80,000 Rdr.

Jeg indseer vel, at man med Grund kan indvende:

at Justitsraad Collett burde inden han kiøbte saa betydelige Ejendomme, i en Periode som nærværende, været betænkt paa at anskaffe de til Gjeldens Afbetaling og Værkernes Drivt fornødne Fonds, —

at Justitsraad Collett ikke maae formodes at være i Pengeforlegenhed, da han nyeligen har kiøbt adskillige andre Eiendomme, —

at Regjeringen ei bør understøtte Proprietairer for at benytte sig af Conjunkturerne til at samle mange Ejendomme — &tc.

Men tager man derimod i Betragtning: —

at Hassel Værk var i et Interesentskabs Hænder, som hverken havde Fonds eller Credit til at drive det og i hvis Værge det forfaldt, —

at det ikke er Staten ligegyldigt om et af Norges bedste Jernverker gaaer til Grunde (ligesom er skeet med Dikemark) eller drives med Kraft, —

at det af Justitsraad Collett tilbudne Hypothek er fuldkommen betryggende og

at — uagtet JRd. Collett endnu aldeles ingen Prøver har aflagt paa Talent eller Kundskab til at bestyre betydelige Ejendomme — man dog maae af hans Stilling i Staten vente, at han ifølge sit Løvte vil bestræbe sig for efter Evne at befordre Industrie og gjøre, om ei andet, dog nyttige Forsøg, der kunde tjene andre til Exempel. — Saa formoder jeg at fornævnte Indvendinger vil bortfalde."

Hvad her er anført, er kun Exempler, der tilfældig er fundne i Arkiverne. Tildels blev der endog budt Norge mere, end der strengt taget behøvedes. Saaledes var der ved kgl. Resolution af 2den Marts 1811 bevilget et Laan paa 50,000 Rdl. og derhos skjænket 10,000 Rdl. til trængende Indvaanere af Trondhjems Stift; men hverken Laanet eller Gaven blev benyttet[1].

---

[1] Vicestatholderens Kollegial-Korrespondanse-Protokol, sign. No. 133, Fol. 17, b — i Rigsarkivet.

Det var overhovedet store Pengebeløb, som i disse Aar blev udgivne for Norge, efter de derfra reiste, uafviselige Krav. Krigsforholdene nødvendiggjorde mange Slags Udgifter, som ellers ikke kjendtes. I Slutningen af 1809 blev der alene til at opkjøbe i Norge fremmede Veksler, en Forretning, der af Finans-Kollegiet var betroet Agent Jacob Nielsen, Zahlkasserer Schaft og Grosserer Ener Holm, aabnet en Kredit af 750,000 Rdl. ved den norske Zahlkasse[1]. Pengene til alle disse Udgifter anvistes ikke alene paa denne Kasse, men ogsaa jævnlig paa den danske og paa den holsteinske Zahlkasse. Alligevel var det efter Datidens Forhold meget betydelige Summer, der blev udbetalte gjennem den norske Zahlkasse. Dens Regnskaber udviste tilsidst, at den fra Krigens Udbrud til 30te Juni 1810 havde havt en Udgivt af 23,759,380 Rdl. mod en Indtægt af 20,847,424 Rdl. 2 Sk.[2], for den Tid meget store Beløb.

For en væsentlig Del var disse Udgifter foranledigede ved Grev Wedels og Thurmanns Virksomhed med Provideringen. Men Norges Forsyning kostede endnu meget udover, hvad disse brugte, og en ikke ringe Del af de dermed forbundne Udgifter blev baaren af Danmark. Den i Jylland anordnede Kommission, som derfra skulde virke for Norges Forsyning med Levnetsmidler, gik om Sommeren 1809 over til en Providerings-Administration[3] i Jylland, der foruden en ved den norske Regjerings-Kommission opnævnt Mand skulde bestaa af de samme, som tidligere havde besørget disse Forretninger, Riisbrigh, Løvenskiold og Langeland. Ved Siden deraf bestod der fra Vaaren 1809 i Kjøbenhavn en Kommission[4], der skulde føre Overbestyrelsen over alle Foranstaltninger, der fra Danmark blev trufne til Norges Forsyning, og under hvilken Providerings-Administrationen igjen skulde sortere, da denne noget senere blev oprettet. I denne

[1] Deliberations-Protokol, No. 12, Journal-No. 1222 og 1310. Under 12te September 1809 var der aabnet de nævnte tre Mænd en Kredit paa 300,000 Rdl. 28de November blev der yderligere anvist 150,000 Rdl., og 12te December aabnedes der atter en Kredit paa 300,000 Rdl. En nærmere Undersøgelse af Zahlkassens Regnskaber maatte kunne vise, hvorvidt de 150,000 skulde indbefattes i den sidst anviste Sum af 300,000 Rdl., i hvilket Tilfælde det samlede Beløb kun bliver 600,000 Rdl.

[2] Deliberations-Protokol, No. 13, Journal-No. 962. Finanskollegiet udbad sig fra Regjerings-Kommissionen nærmere Oplysning om, hvorledes dette havde kunnet gaa for sig.

[3] Kancelli-Promemoria af 12te August 1809. WESSEL-BERGS *Reskripter*, IV, S. 811 flg., *Collegialtidende* for 1809, No. 47, S. 520 flg.

[4] Reskript af 19de Mai 1809. WESSEL-BERG, IV, S. 805; *Collegialtidende* for 1809, No. 34, S. 326 flg.

kjøbenhavnske Providerings-Kommission fik Statsminister, Grev Reventlow Forsædet, medens den for øvrigt skulde bestaa af Viceadmiral Wleugel, Generalmajor Haxthausen, Etatsraad Frelsen, Etatsraad Birck, Etatsraad Cold og Generalkrigskommissær Münch. Disse danske Myndigheder kunde dog, hvor meget der end fra deres Side er arbeidet, ikke gjøre den i Christiania bestaaende Kommission overflødig, og Grev Wedel og Thurmann arbeidede derfor fremdeles ligesaa utrættelig som tidligere. Det skulde ligge nær at antage, at en Mand som Grev Wedel, der dog i 1809 stod oppe i saa mange Forretninger og havde saa mange vigtige Anliggender at tænke paa, ikke skulde kunnet række at varetage ogsaa sit Hverv som Medlem af Providerings-Kommissionen. Men det viser sig snart, at han, saa langt fra at have trukket sig tilbage, endog har deltaget i de mindste Detaljer af dette Arbeide. Ikke faa af de fra Kommissionen udgaaede Skrivelser er skrevne med hans Haand, og stadig møder der Vidnesbyrd om, hvor virksom han var, ogsaa paa dette Felt.

Som Prøve paa Grev Wedels Stil i disse Skrivelser kan her meddeles to af ham skrevne Promemorier til Regjerings-Kommissionen, begge daterede Christiania 28de November 1809 og begge undertegnede af Grev Wedel og Thurmann. Den første lyder saaledes:

Promemoria!

Ved at tilbagesende de med den Kongl. Regjerings Commissions Befaling af 24de d: M: fulgte Documenter give vi os herved den Ære at erklære i Anledning af Hr. Hans Kjellands Andragende om at nyde 603 Rdr. 68 *ß* erstattet for Udredningen af Skibet Speculationen som efterat være befragtet af Prov:s Com:n er opbragt af Fienden:

Dette Andragende er os særdeles vel bekjendt da Hr: H: Kjelland, saavel skriftlig, som mundtlig, endog med megen Grovhed, har paastaaet denne Godtgjørelse, Befrielse for Caution m: v:, men af os er med al muelig Høflighed henvist til Landets Domstole i Henseende til fornævnte Godtgjørelse — hvorimod jeg H: Wedel Jarlsberg er bleven hans Cautionist da han paastod ingen anden at kunne faae. Efter vor Formeening er det imellem Prov:s Com:n og Hr: H: Kjelland sluttede Certepartie (hvoraf Afskrivt findes vedlagt) den Regel som bør afgjøre Trætter imellem Hr. Kjelland og Regjeringen; — Men deraf sees ikkuns at naar Ladning frembringes skal den bestemte Fragt betales og naar Skibet forulykkes eller tages skal den betingede Forsikringssumma erlægges. — Vil Hr. Kjelland fortjene Fragten saa maae Hr. Kjelland ogsaa udrede Skibet saaleedes at det kan udføre den omakkorderede Reise; — Der

kan altsaa af den Omstændighed, at Skibet var tilbørligen eqviperet og bemandet, ikke følge nogen nye Forpligtelse for Befragterne — Det Tab som Rederen lider ved en 'mislykket Reise kan ligesaa lidet som den Fordeel der flyder af en lykkelig Reise komme paa Befragternes Regning. Begge Deele ere Følger af Certepartiets og enhver Hazard-contrakts Natur. —

Efter det anførte kunne vi ikke andet end fremdeeles ansee Hr: H: Kjellands Paastand som ugrundet og troe det rigtigst at overlade ham at paatale sin formeentlige Ret ved Domstoelene — Denne Meening maae vi saameget meere hælde til, som vi ere overbeviiste om at det vilde medføre uendelige Vidtløftigheder, og bevirke megen indbyrdes Misundelse, om man indlod sig paa DHr: Rederes Fordringer for Tab ved mislykkede eller langvarige Reiser &c.“

Den anden Promemoria lyder saaledes:

„Vi maae bede ret indstændigen om Tilgivelse fordi vi først nu efter-at have modtaget den Kgl: Regjerings Com:s Erindring af 23de d: M: afgive den under 4de Aug: befalede Erklæring over Hr. Peder Mørcks Besværing i Anledning af at Prov:s Com:n har afkortet ham de 500 Rdr. som vare ham forskudte ved Befragtningen af hans Skib Haabet, der er jaget i Land ved Grenaae af Fienden og forliist. —

Efter vor Overbeviisning kan den Omstændighed at der af den Kgl: Kassa er bleven forstrakt Hr. P: Mørck 500 Rdr. til sit Skibs Udredning ikke virke nogen Forpligtelse fra Regjeringens Side til at eftergive ham disse 500 Rdr. fordie Skibet er forliist.

Hr. P: Mørck har under 31te Dec: 1808 indgaaet Certepartie med Prov:s Com:n hvori er betinget den paa den Tid almindelige Fragt naar Skibene tilstodes frie Assyrance — Dette Certepartie bliver den Lov som maae følges — Af dette Certeparties Natur følger det at naar ingen Ladning indtages og frembringes er heller ingen Fragt fortjent — Naar altsaa Hr. Mørck faaer Assyrance Summen er det alt hvad han kan fordre — Paa Grund af Certepartiet kan han følgeligen ikke af Prov:s Com:n fordre de 500 Rdr. som man af Føielighed har forstrakt Hr. Mørck. Det eeneste som kunde synes at tale for at Hr. P. Mørck skulde nyde nogen Erstatning af Omkostninger foruden Forsikrings Summen, er at hans Skib har formodentlig ifølge Reg:s Com:s almindelige Befaling været reqvireret og eqviperet en Tid førend det fik nogen Bestemmelse ved at befragtes af Prov:s Com:n. — Men dette synes at være opgjort derved

at Hr. P: Mørck bortfragtede sit Skib mod høiere Fragt end var bestemt for reqvirerte Skibe. —

Unægteligen taber Hr. P: Mørck ·og mange andre som have bortfragtet deres Skibe naar de efter en langvarig Reise opbringes eller ødelægges —

Men et Certepartie maae ansees som en Hazard-Contrakt; — Ligesom Rederne ei kunde afkortes noget i Fragten om Skibene gjøre hældige, hurtige og fordeelagtige Reiser, saaledes kunne de ei heller fordre af Befragterne Erstatning for deres Udgivter naar de tabe ved Reisen. —

Desuden maae vi bemærke at man vilde indlade sig i uendelige Vidtløftigheder ved at antage og undersøge Rederes og Skipperes Regninger over Tab ved Skibes Udrustning, Ophold m: v: — hvorfor vi troe det rigtigst at det overlades Hr. P. Mørck og andre, der ikke finde sig fornøiede med Opgjørelse efter Certepartier og Billighed, — at indtale deres formeentlige Ret ved Domstoelene."

Det har været et møisommeligt Arbeide, som paa denne Maade besørgedes af Grev Wedel og Thurmann, et Arbeide, der var rigt paa Skuffelser, men som ogsaa ofte bragte dem Tilfredsstillelse. De Papirer, hvoraf Efterverdenen er henvist til al søge sin Kundskab om, hvad de udrettede, vidner om, hvor varmt og villig de har gaaet til den store Gjerning, der var dem forelagt. Baade før og efter den store kjøbenhavnske Kommissions Nedsættelse havde de talrige vanskelige Spørgsmaal til Afgjørelse, som de enten selv maatte ordne, eller som de henviste til Regjerings-Kommissionen eller til Kongen, hvor de fandt det mest hensigtsmæssigt at gaa til de høiere Instanser. En nærmere Skildring af dette vidtløftige Arbeide vilde forudsætte specielle Kundskaber i mange praktiske Ting og navnlig en større Indsigt i Datidens Regnskabsvæsen og Bogholderi, ligesom den vilde komme til at befatte sig med talrige Enkeltheder, der savner enhver større og mere almen Interesse. Saaledes vil det her være mest hensigtsmæssigt at nøies med at meddele enkelte Træk, der kan stille dette store Arbeide i det rette Lys.

Selv med den Redebonhed og Offervillighed, hvormed der fra Danmark ydedes Norge Understøttelse, kunde det ikke undgaaes, at der opstod Kollisioner mellem begge Landes Interesser. Saaledes hændte det, at der i Jylland stansedes Skibe, som var færdige til at afgaa til Norge med Korn, naar der i et Øieblik kunde være Anvendelse for dem i Danmark. Hvad der ønskedes i Christiania og der med fuld Grund

kunde ansees for rigtigt, fandt ikke altid Bifald hos Øvrighederne i Jylland, der maatte tage andre Hensyn. Ligeledes kunde der forekomme Tilfælde, i hvilke de Foranstaltninger, der blev trufne af Hensyn til det heles bedste, kunde krydse privates Interesser, og ved saadanne Anledninger krævedes der baade Bestemthed og Hensynsfuldhed fra Providerings-Kommissionens Side. Grev Wedel var her med sin djærve Natur maaske ofte tilbøielig til rask at overskjære alle Vanskeligheder. Han, for hvem Ofre intet veiede, kunde tro at have Ret til at forlange den samme Opgivelse af egne Interesser hos andre.

En Promemoria fra Grev Wedel og Thurmann af 26de Januar 1809[1] er i denne Henseende karakteristisk:

„I Anledning af den Kongl. Regjerings Commissions Befaling af Gaars Dato give vi os den Ære at mælde: At vi for at undgaae, saavidt mueligt, Stridigheder med Redere og Skippere af de for Provideringen befragtede, og i Danmark af Øvrighederne 3—5 ja 6 Maaneder stoppede Skibe, have, med Hensyn til Billighed og til Vigtigheden af under nærværende Conjunkturer at vedligeholde en god Stemning og Velvillie hos de Søefarende, ved hvis Bestræbelser Hungersnød skal forebygges — tilstaaet en Godtgjørelse for Opholdet i Danmark af 2: Rdr. pr. Commerce Læst maanedlig. — De fleste saaledes stoppede Skibes Redere og Skippere have imod ommældte Godtgjørelse fraskrevet sig al videre Paastand; — Men enkelte ville formodentlig gjøre deres Ret gjeldende ved Domstolene. — Hvad Udfaldet af et Søgsmaal vilde blive, er tvivlsomt, da Providerings Commissionen formodentlig ikke kan, som Befragter, forpligtes til at udrede Liggedagspenge fordi Øvrigheden hindrer prompte Expedition — Uagtet det, efter vor Formeening er tvivlsomt efter den strænge Ret om nogen Godtgjørelse kan fordres af Providerings Commissionen for de af den befragtede Skibe, saa tilsiger dog Billighed det. — Om og hvorvidt dette bør udvides til alle for privat Regning farende i Danmark stoppede Skibe? — synes os vanskeligt at besvare; — da det paa den ene Side er vist, at Øvrighederne i Jylland have til stort Tab for Skibs Eierne og til ubodelig Skade for Norges Providering befattet sig med at hindre Kornskibe fra at fuldføre deres Reise til Norge; — hvorfor det synes at Regjeringen bør, (forsaavidt saadan Standsning er skeet efter Regjeringens Befaling) give de Lidende en passende Erstatning; — Men paa den anden Side synes det be-

[1] Regj.-Kommissionens Arkiv, Pakke No. 17.

tænkeligt at antage som almindelig Regel at Regjeringen er forpligtet til at give enhver Privatmand Erstatning, som godtgjør at have lidt Tab ved Foranstaltninger, som i Krigstider ansees fornødne til det Almindeliges Vel, (uagtet Hensigten vel ofte forfeiles). — Endog de allerfortræffeligste Foranstaltninger ere som oftest imod nogle Privatmænds Interesse —

Denne Sag synes os efter det her anførte af den Beskaffenhed at man, som ubekjendt med de Regler, som i lignende Tilfælde ere befulgte i Danmark — ikke kan andet end anbefale den til at forelægges Hans Majestæt til Afgjørelse."

Regjerings-Kommissionen gjorde, som den var anmodet om, og skrev under 7de Marts 1809 til Kongen.

Penge gik i store Masser gjennem de to Kommissærers Hænder. Det er Millioner, som passerede denne Vei, og naar de udbetalte Pengene, vidste de ikke, om den svømmende Ladning kunde reddes ind imellem de norske Skjær, eller om den skulde falde i Fiendens Hænder. Hovedsagen var, ialfald i Grev Wedels Øine, altid at have Penge ved Haanden, som det bedste Middel til at lette Operationerne[1]. Herom vidner følgende Promemoria fra Grev Wedel til Kommissionen, dat. Bærum 4de Marts 1808: „Til Betaling af de Qvantiteter Kornvahre som Stiftamtmand Gyldencrone og andre Commissionairer i Jylland have anskaffet til Norges Providering enten imod contant Betaling eller mod faa Ugers Credit tør jeg udbede mig anviist i Danmark i det mindste 80,000 Rdr. men om mueligt 100,000 Rdr. da intet bidrager mere til at lette Operationerne end naar man kan tilbyde prompte Betaling — Om gjørligt ønskes Anviisningerne expederede hver paa 10,000 Rdr. og saa betids at de paa Tiirsdag kunde afsendes med Posten." Isen hindrede længe om Vaaren, og saasnart den var borte, kom de engelske Krydsere, som det i de lyse Nætter ikke var let at slippe forbi. Naar Nætterne atter blev mørke, maatte de dristige Seilere være forberedte paa at møde Jævndøgnsstormene, og seilede Englænderne hjem, saa kunde Isen snart komme og overtage Blokaden. Inden Isen var helt forsvunden, begyndte Farten paa ny, og de første Seilere blev isede ud af de østjydske Havne. Ofte var der Mangel paa hensigtsmæssige Skibe, og Kommissionen maatte i Vaarmaanederne 1809 efterhaanden afhjælpe denne ved at bygge i de norske Havne smaa Danmarksfarere, som kunde løbe nær ind under Jyllands grunde Kyster.

[1] Regjerings-Kommissionen, Indkomne Sager, Pakke No. 14.

Fra Begyndelsen af Januar 1809, den Tid, da man egentlig kan regne, at Grev Wedel og Thurmann var komne i ordentlig Gang, og videre udover vrimler der i Regjerings-Kommissionens Arkiv af Anmodninger fra dem om Pengeanvisninger. I Januar forlangtes der saaledes 3 Gange Anvisninger paa den norske Zahlkasse og paa Zahlkassen i Holstein, tilsammen lydende paa 147,000 Rdl. Fra 6te April til 20de November 1809 er der ligeledes forlangt anvist til Providerings-Udgifter 1,110,000 Rdl., om ikke mere. I Marts var der mindst forlangt 100,000 Rdl., og i December blev der alene den 12te forlangt en Anvisning paa 150,000 Rdl. Under 24de Februar forlangtes 30,000. Sandsynligheden er saaledes for, at Grev Wedel og Thurmann alene i dette Aar har havt Anvisninger paa meget over 1½ Million. „Ingen Penge i Kassen!" er alligevel den almindelige Klage i deres Breve, og uadskillelig forbunden dermed er Anmodningen om nye Anvisninger for at dække de stadig opdukkende Krav om Levnetsmidler.

Providerings-Kommissionens Virksomhed strakte sig paa en Maade over hele Norge. Dog var det hovedsagelig det søndenfjeldske, med hvilket den fik at beskjæftige sig. For Tromsø Stifts Vedkommende havde den kun lidet at gjøre. Her ordnedes det fornødne hovedsagelig af Grev Schimmelmann, der ad diplomatisk Vei aabnede sig Forbindelser i Rusland. Handelshuset Alexei Popoff og Sønner i Archangelsk var her Finansministerens Agenter, der udførte store Mængder af Rug til Tromsø, Bodø og Trondhjem, ja endog paatog sig at levere Korn helt ned til Bergens Stift[1]. Ved enkelte Leiligheder greb ogsaa Regjeringen umiddelbart ind i Forsyningen og skaffede større Mængder af Levnetsmidler. Om Sommeren 1810 lod saaledes Kongen Konsul Saaby i Handelshuset Ryberg & Ko.'s Navn opkjøbe i Hertugdømmerne 40,000 Tønder Korn, der skulde sendes til Norge[2].

Østlandet slugte det meste af det Korn, man saaledes fik sendt over Havet. Undertiden kunde det endog hænde, at mindre Partier lod sig overføre fra Bergen og derhen[3]. Ogsaa andre Fornødenheder kunde indimellem, naar det gjaldt, skaffes tilveie fra de vestenfjeldske Byer; saaledes maatte der i Marts 1809 fra Bergen kjøbes 1000 Ruller Seildug. Hvor det gjaldt om at afhjælpe den herskende Mangel paa Salt, kunde

[1] Regjerings-Kommissionens Korrespondanse-Protokol, No. 18, Fol. 71 flg. og 112.

[2] Deliberations-Protokol 8, No. 930 (16de Juni 1810) og Korrespondanse-Protokol 19, Fol. 138.

[3] Korrespondanse-Protokol 14, Fol. 108, b.

man, efterat der var indtraadt et fredeligt Forhold til Sverige, tildels faa det manglende fra dette Land.

Den store Forsyning med Levnetsmidler fra Jylland af besørgedes dels for privat Regning, dels for offentlig. Om begge Arter af Expeditioner modtog Kommissionen ugentlige Meddelelser fra Administrationen i Aalborg, der viser, hvor overordentlig levende Farten over Havet var, tiltrods for de truende Farer. Den private Foretagsomhed, der støttedes ved den aabnede Adgang til at faa Skibene assurerede, havde ogsaa i stor Udstrækning kastet sig ind i disse Forretninger. Her var ingen Konkurranse at frygte fra Statens Side, da denne med Hensyn til Priserne rettede sig efter de private. Paa begge Maader, saavel med de offentlige som med de private Skibe, indførtes betydelige Mængder af Levnetsmidler til Norge, Rug, Byg, Havre, Malt, Ærter, Gryn, Brændevin og Fedevarer, samt noget Tobak. Navnlig modtog de norske militære Magasiner fra Flensborg gjennem Langelands-Omsorg Brændevin, Skraatobak og Røgtobak, ved Siden af forskjellige Kornsorter. Fra det danske Feltkommissariat blev der ogsaa i Marts 1809 opsendt ikke mindre end 120,000 ℔ saltet holsteinsk Oksekjød.

En betydelig Pengeomsætning foranledigedes, ogsaa for den norske Zahlkasses Vedkommende, ved Justitsraad Wexelsens Sendelse til Norge som Regjeringens handelspolitiske Agent. Det er, om ikke sikkert, saa dog høist sandsynligt, at Grev Wedel under sit Ophold i Danmark om Høsten 1808 havde givet Stødet til, at Grev Schimmelmann da bestemte sig for at lade Wexelsen gjøre denne Reise[1]. Intet kunde fra Grev Schimmelmanns Side være mere velment end Udsendelsen af denne Mand, en født Nordmand, Privatsekretær hos Grev Reventlow og Medlem af Direktionen for den grønlandske Handel. Alt tyder ogsaa paa, at Regjerings-Kommissionen har betragtet dette storartede Foretagende med de velvilligste Øine og lovet sig heldige Følger deraf. Men det er med denne, som med adskillige af de Foranstaltninger, hvormed Grev Schimmelmann søgte at holde Finansstyrelsen i Gang og at kalde den hensygnende Næringsvirksomhed til fornyet Liv, meget vanskeligt at dømme om dens Berettigelse i Almindelighed. Under Forhold som de, under hvilke man nu var henvist til at virke, spørges der imidlertid ikke altid efter, hvad der passer for normale Omstændigheder, og selv Foranstaltninger, der ellers maatte regnes for noget vilde, kan da, under Øieblikkets Tryk, blive forsvarlige. I Almindelighed

[1] Aalls *Erindringer,* 2. Udgave, S. 159.

vil dog Dommen over dem blive fældet efter deres endelige Udgang, og denne blev ikke heldig for de af Justitsraad Wexelsen indledede Foretagender.

Wexelsen kom til Norge i Slutningen af 1808 for at afhjælpe den Nød, som var fremkaldt ved Stansningen af de vigtigste Næringsveie i Landet, og som i lige Grad rammede de større Forretningsmænd som den af dem afhængige Arbeiderklasse. Regjeringen i Kjøbenhavn besluttede at anvende en større Sum Bankosedler, som den tog fra den store Seddelfabrik i Altona, for at holde Virksomheden i Gang, og overlod det saa paa samme Tid til en kommende Forbedring af Konjunkturerne at helbrede de nye Saar, der vilde blive en Følge af den stærke Forøgelse af Papirpengene med den deraf flydende Forværring af Kursen. Den trængende Sælger skulde blive hjulpen og den velmenende Kjøber ikke udsættes for Tab. Forretningerne førtes, for at dække Regjeringen, i Handelshuset Peschiers Navn.

Wexelsen begyndte sine Forretninger paa Kysten af Nedenæs og omkring Skiensfjorden. I Slutningen af Januar 1809 var han saaledes i Porsgrund og i Begyndelsen af Marts i Christiania. Regjerings-Kommissionen skaffede ham Penge, og Udtællingerne til ham gik i Hundredetusinder. Han kjøbte og solgte Jern og Trælast, men hovedsagelig hos de mindre Forretningshuse. Omstændighederne medførte, at Regjeringen indimellem tjente paa disse Omsætninger, som derimod neppe i Længden var til Fordel for de norske Producenter, hvem det var Tanken at hjælpe. Der opstod mange indviklede Forretningsforhold, som tildels først blev klarede adskillige Aar efter 1814. Derimod bidrog vistnok de Skildringer, som Wexelsen gav af Forholdene, meget til, at Kongen blev tilbøielig til at slappe det strenge Forbud mod Handel med Englænderne [1].

Uagtet det Wexelsenske Handelsforetagende ikke stod i direkte Forbindelse med Provideringen, tjener det dog ogsaa til at belyse, hvad det var for særegne Forhold, under hvilke Grev Wedel i denne Tid arbeidede, samtidig med at han havde fæstet sine Øine paa meget vidtgaaende politiske Formaal. Men da Freden var sluttet med Sverige, kunde han sige til sig selv, at et saa overvældende Arbeide som det, hvori han hidtil havde levet, ikke kunde vare til alle Tider. Fædrelandet behøvede ikke længere hans Tjeneste i den samme Udstrækning

[1] Aalls *Erindringer,* 2. Udgave, S. 169. M. Rubin, *1807—1814,* S. 364 flg. A. Skavlan i *Ny illustreret Tidende,* 1880, S. 514 flg. I Regjerings-Kommissionens Arkiv findes mange Spor af Wexelsens Virksomhed.

som tidligere, og der var ikke den samme Nødvendighed for ham at anstrenge sig udover det rimelige Maal, der kunde stille sig, selv for hans overordentlige Arbeidskraft. Arbeidet med Provideringen vedblev dog at gaa hele Vinteren og Sommeren i uformindsket Maalestok. Et Brev fra den kjøbenhavnske Providerings-Kommission til den norske Regjerings-Kommission af 16de Juni 1810 bringer saaledes den Oplysning, at der fra 1ste September 1809 og til nævnte Dag ialt var opsendt til Norge 917,366½ Tønder Korn, Gryn og Mel[1].

Da Høsten atter indfandt sig, oprandt ogsaa det Øieblik, da Grev Wedel og Thurmann kunde anse sig berettigede til at træde tilbage og overlade det fortsatte Provideringsarbeide til nye Kræfter. Under 23de Oktober 1810 indgav de derfor til Regjerings-Kommissionen følgende Ansøgning om Afsked fra sine Stillinger[2]:

„Efterat jeg H. W. Jarlsberg siden Krigens Begyndelse og jeg Erich Thurmann siden Midten af September 1808, have, foruden vore øvrige Forretninger, havt Bestyrelsen af Provideringsvæsenet for Norge, vil enhver, som kjender noget til det Bryderie og det Ansvar, som er forbunden dermed, vist undskylde, at vi alt længe have ivrigen næret det Ønske, snart at kunne entlediges derfra. Saalænge vi ansaae Provideringsvæsenets Forretninger af den Vigtighed, at den Standsning, som en Forandring af Personale ved Bestyrelsen let frembringer, kunde være af nogen væsentlig Skadelighed for Fædrelandet, undertrykte vi hiint Ønske — men nu synes det Øieblik at være kommet, da vi kunne følge dets Kald, og derved tillige tage Hensyn paa det vi, som alt have et meget vidtløftigt og yderst indviklet Regnskab at aflægge for flere Millioner, skylde os selv og vore Familier.

Aggershuus og Christiansands Stifter have havt en velsignet overflødig Høst — Alle offentlige og private Korn-Magaziner ere vel fyldte — Fiendens Blokade hindrer ikke synderligen Tilførselen, naar man betjener sig af de rette Midler — Fra Naboelandet Sverrig kunne betydelige Qvantiteter Kornvahre faaes til taalelige Priser — Bergens Stift er, saavidt vi vide, ej heller udsat for synderlig Mangel — Tronhjems Stift er den eneste Deel af Norge, som nu trænger til en Provideringskommissions Omsorg — men vi maatte under alle Omstændigheder bestemt erklære, at vi, af Mangel paa local Kundskab, og fordi vi opholde os 60 Mile fra Tronhjem, aldeles ikke kunne overtage denne Deel

[1] Deliberations-Protokol, No. 9, Journal-No. 948.
[2] Pakke 35 af de til Regjerings-Kommissionen indkomne Sager. Ansøgningen er egenhændig undertegnet af Grev Wedel og Thurmann.

af Norges Provideringsvæsen nu, da der formodentligen vil fordres mange øieblikkelige Foranstaltninger.

Paa disse Grunde ansøge vi herved ærbødigst om

1. at vorde den 31te December dette Aar aldeles entledigede fra al videre Bestyrelse af Provideringsvæsenet, saaledes, at vi ikkuns afgjøre med alle Vedkommende det, som angaaer den forbigangne Tid og aflægge Rigtighed derfor, men aflevere Skibe, Beholdninger &c: &c: til den eller de, som til Modtagelsen befuldmægtiges.

2. At Commissionens Comptoir maatte vedblive, indtil vore Regnskaber endeligen ere opgjordte og afsluttede, og de deraf flydende Udgivter føres til Regning.

3. At vi maatte authoriseres til, naar vi see os i Stand til at undvære nogen af Comptoirets Personale, efter Omstændighederne, at tilstaae dem, som afskediges, et Gratiale af 1 a 2 Aars Gage, naar de ikke strax ved en anden offentlig Indretning kunde faae Levebrød.

I Henseende til Bestyrelsen af Provideringsvæsenet efter den 31te December dette Aar, være det os tilladt, korteligen at fremsætte vore Tanker.

Aggershuus, Christiansands og Bergens Stifter ere saaledes, som vi alt have taget os den Frihed at anmærke, i den Grad forsynede med Kornvare, at der neppe vil behøves saa mange øieblikkelige Foranstaltninger til at afhjelpe Almuens Nød, at en særskildt Provideringskommission kunde være fornøden; men vi troe, at Magazinvæsenet kunde overtages af Stifterne, saaledes som var Tilfældet før Krigen, eller overdrages det Kongelige Commissariats Collegium, hvis Sag det egentlig er at forsyne Armeerne med alle Fornødenheder. For Tronhjems Stift burde derimod, efter vor Overbeviisning, anordnes en særskilt Provideringskommission i Staden Tronhjem, og kunde denne Kommission overdrages Disposition over omtrent 30 Transport-Fartøier — de øvrige Transport-Fartøier kunde enten modtages af det Kongelige Commissariats-Collegium, eller fordeles imellem Aggershuus — Christiansands og Bergens Stifter.

Saasnart vi ere underrettede om den Kongelige Regjerings-Kommissions Valg af den eller de, som skulle den 31te December dette Aar afløse os, skulle vi ikke mangle at afgive de nærmere Oplysninger, som maatte behøves.

Ligesom vi høitideligen forsikre, stedse at have opfyldt de os paalagte Pligter efter vor bedste Overbeviisning, og uden mindste Hensyn til Egennytte, saaledes tage vi os herved den Frihed at erklære, at vore

Medborgeres Agtelse og Erkjendtlighed er den eneste Belønning vi attraae for vor Opoffrelse af Kræfter og Tid.“

Saa hurtig, som de to Ansøgere havde ønsket det, kunde ikke Afskeden tilstaaes, og det nye Aar 1811 fandt dem fremdeles i Arbeide. Som det synes, har Prins Frederik af Hessen nødig villet slippe dem begge, ialfald ikke Grev Wedel. Under 7de Februar 1811 skrev han[1] saaledes til Kongen: „I Providerings-Kommissionen sidde nu to Mænd, som i hele forrige Krig have vist sig meget gode, nemlig Grev Herman Wedel og Kjøbmand Thurmann; naar disse fik Justitsraad Wiewild til Hjælp, vilde det være meget godt.“ Under 12te Februar reskriberede imidlertid Kongen, at Wiewild var ansat i Grev Wedels Sted, da denne ved sin forestaaende Reise til Kjøbenhavn skulde fratræde Kommissionen. Derefter blev den 5te Marts deres Ønske helt imødekommet, og de kunde fra Maanedens Udgang undertegne sig „i den forrige Providerings-Kommission“. Forsaavidt de havde antaget, at der ikke herefter behøvedes nogen særlig Providerings-Kommission, da blev deres Forslag ikke fulgt. Der blev nemlig nedsat en ny Providerings-Kommission, bestaaende af Etatsraad Falbe, Justitsraad Wiewild og Stadshauptmand Paul Thrane. Udnævnelsen foretoges af Prins Frederik af Hessen, der samme Dag, 5te Marts, underrettede Kongen om, at han havde udnævnt disse 3 Mænd til at tiltræde Providerings-Kommissionen „i Stedet for den til Danmark reiste Kammerherre og Ridder Grev Wedel Jarlsberg og Kjøbmand Erik Thurmann, hvilken sidste, efter Ønske, fra bemeldte Kommission er entlediget“. Samtidig foreslog Prinsen, at Kongen vilde bevilge hver af de tre nye Kommissærer 1,000 Rdl. i aarlig Løn[2].

Ved kgl. Resolution af 29de Marts 1811 blev det imidlertid bestemt, at disse ikke skulde oppebære fast Gage, hvorimod der ved en senere Resolution af 11te April 1812 for det første Aar af deres Funktionstid blev tilstaaet hver af dem en Gratifikation paa 1,000 Rdl. og ved en senere Resolution af 17de Mai 1813 hver en Gratifikation paa 800 Rdl.

Ved en kgl. Resolution af 1ste Marts 1811 blev det endvidere paalagt Vicestatholderen at udnævne tvende kyndige og retskafne Mænd i Christiania til at decidere Providerings-Regnskaberne. Thurmann blev, som en Paaskjønnelse af hans store Fortjenester, 7de Marts 1811 Ridder

---

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* V, S. 57.

[2] Vicestatholderskabets Kollegial-Korrespond.-Prot., sign. No. 132, Fol. 77, i Rigsarkivet. Smlgn. Korresp.-Protokol, sign. 135, No. 238, 239, 283 og 286.

af Danebroge, efterat Vicestatholderen 2 Gange, senest 27de Februar, havde indstillet ham til at erholde denne Udmærkelse. Af denne nye Kommission udviklede sig atter den i 1812 organiserede, noget mere mandstærke norske Overproviderings-Kommission.

Opgjørelsen af den ældre Kommissions Regnskaber tog længere Tid, end det oprindelig var paaregnet, og baade Aaret 1811 og 1812 gik hen uden at have bragt nogen Afslutning paa dette meget indviklede Arbeide. Særegne Vanskeligheder synes at have mødt, og navnlig var det Personale, som kunde staa til Raadighed for Kommissionen, et meget indskrænket. Da i 1813 en ny Statholder, Prins Christian Frederik, ankom til Norge, var Arbeidet endnu ikke afsluttet, og han paalagde derfor Kommissionen at give nærmere Forklaring og aflægge Regnskab. I den Anledning tilstillede Grev Wedel og Thurmann under 29de Juni 1813 Statholderen følgende „underdanigste Promemoria“ [1]:

„I Anledning af Deres Høyheds Naadige Skrivelse af 23 hujus give vi os den Ære herved at melde: at der stædse siden vor Entledigelse fra Bestyrelsen af Provideringsvæsenet, da man fik Roe fra de active Forretninger, er arbeidet paa Opgjørelsen af vore Regnskaber, hvormed Commissionen nu og har bragt det derhen at den haaber inden dette Aars Udgang at kunne aflægge sit Kasse Regnskab for den hele Tid fra Krigens Begyndelse til ultimo Martii 1811.

At ikke forhen noget Regnskab er aflagt, dertil maa vi angive følgende Aarsager som de væsentligste:

At jeg Grev Wedel Jarlsberg i det første Aar af Krigen næsten eene var om Forretningerne og da jeg i den Tid for største Deelen var fraværende i Reiser, Provideringen vedkommende, ligesom jeg og var blottet for behørig Hjelp ved Kontoiret, saa maatte hvad der da blev sat til Side, oparbeides efterat man i Aarene 1809 & 10, var bleven forsynet med brugbare Betjente. —

At Commissionen stædse har ønsket at kunne aflægge Regnskab under eet for den heele Bestyrelses Tid circa 3½ Aar, til hvis Opgjørelse en passende Tid var fornøden. —

At den største Deel af Aaret 1811 medgik til indhentende Oplysninger og Afgjørelser med de mange Personer, Regnskabsførere o: a: hvormed Kommissionen stod i Forbindelse.

At man endnu fra nogle af Kommissionens Kommissionairer uagtet

[1] Original i Vicestatholderskabets Arkiv i Rigsarkivet; kun Underskrifterne er egenhændige.

al anvent Umage mangler adskillige Regnskaber, hvoriblandt et serdeles vigtigt fra afgangne Forvalter Langes Boe for Aggershuus Magasin pro 1808, som Herr Magasin Forvalter, Over Krigscommissair, Ridder Rørbye, har paataget sig at opgjøre, og efter hvis Indberetning det nu snart kan forventes.

At Anførselen og Posteringen af de successive indkomne circa 700 Stykker Regnskaber paa alle sine vedkommende Conti, har medtaget megen Tid, inden man blev i Stand til at paabegynde det egentlige Kasse Regnskab. —

At Revisionen af de under Kommissionen henhørende og fra Magasin Betjente, Commissionairer og Skippere indkomne circa 700 tildeels meget vidløftige Regnskaber endnu ikke er fuldbyrdet og at forinden intet fuldstændigt Regnskab kan aflægges, men da saadan Revision, som henhører under Herr Krigsraad Revisor Kjerulf, formodentlig ikke snart vil kunne tilendebringes, efterdi han maa deele sin Tid blandt flere Authoriteter, saa havde vi allerede længe forinden Deres Høyheds Befaling indløb, antaget, ikke længere, at udsætte Regnskabets Aflæggelse, da et Continuations Regnskab, naar Alt er afgjordt, derefter kan paafølge."

Hertil sluttede sig endnu en anden Skrivelse fra de samme til Statholderen af 12te Oktober 1813, saalydende[1]:

„Da det er af yderste Vigtighed for os, og ei heller uvigtigt for det Offentlige, at Regnskaberne angaaende Norges Provideringsvæsen fra Krigens Begyndelse til 31te Martii 1811, da vi efter Allernaadigst Tilladelse overleverede dette Anliggende til den nuværende Providerings Commission i Christiania, snarest muligt tilendebringes, saa tage vi os den underdanige Friehed at andrage følgende Omstændigheder for Deres Høihed og at udbede os Deres gunstige Bistand til at opnaae hiint Øiemed.

Vort Hovedregnskab til February Maaneds Udgang d: A: til Beløb omtrent 5 Millioner Rdr. ledsages af circa 1,200 Hoved-Casse Bilager og henved 700 særskildte tildeels meget vidtløftige og indviklede Regnskaber med mange tusinde specielle Bilager. —

Uagtet $2^1/_2$ Aar ere henrundne siden vi bleve entledigede fra Provideringsvæsenet, og uagtet 2de Medhjælpere have fra vor Side assisteret Hr. Krigsraad Kjerulf med Revisionen, saa er dog neppe $^1/_{15}$ af det Regnskabsvæsen hvorfor vi staae til Ansvar afgjort. —

---

[1] Vicestatholderskabets Arkiv. Originalen er skreven med Grev Wedels Haand.

Efter dette Forhold vilde meere end vor rimelige Leve-Alder medgaae, førend vi kunde ved Qvittering og Decharge befries fra et yderst ubehageligt Bryderie og foruroeligende Ansvar. —

Vel giver Oprettelsen af det nye Revisions Comptoir for Providerings Sagerne os Haab om en meget hastigere Gang end man kunde vente, saalænge det norske Revisions Comptoir i Christiania var bebyrdet med mange andre Sager; — Men vi ere dog overbeviiste om at Hr. Assessor Bye tilligemed et Par duelige Contorister vilde, som ganske fremmede for de Anliggender, som vi have bestyret, have fuldt Arbeide i fleere Aar blot med vore Regnskaber. Skal han nu tillige overtage Revisionen af alle de Regnskaber, som de nu existerende Providerings Commissioner tilstille ham, saa øine vi ikke den Tidspunct da vore Regnskaber kunne tilendebringes. Vi vove derfor det underdanige Forslag:

„Enten at Hr. Assessor Bye og underhavende Comptoir tillægges „bestemt Ordre ikke at befatte sig med noget Regnskab førend alle vore „Regnskaber ere berigtigede; eller: at vi bemyndiges til selv ved vort „Comptoirs Hjælp at revidere og decidere alle de Regnskaber, som „Magasinforvaltere, Commissionairer, Skippere eller andre med hvilke „vi have staaet i Forbindelse, have aflagt til os, for at følge vort Hoved„regnskab som Bilager; og at altsaa ikkuns vort eget Regnskab og de „Bilager, hvorved de af os umiddelbar udbetalte Summer legitimeres, „vorde Gjenstand for Revisions Comptoirets og Decisorernes Arbeide."

Ved en Skrivelse af 23de Oktober 1813 gav Statholderskabet sit Samtykke til den saaledes foreslaaede sidste Ordning. Ovenpaa Begivenhederne i 1814 blev Revisionen og Decisionen af disse Providerings-Regnskaber undergivet de nye Auktoriteter, som da blev anordnede for Revisionen af de offentlige Regnskaber. Paa denne Maade hengik der en meget lang Tid, inden Grev Wedel endelig kunde betragte sig som den, der helt havde afsluttet denne betydningsfulde Del af sin Gjerning.

Som Amtmand i Buskerud var Grev Wedel i stadig Virksomhed gjennem Aarene 1809 og 1810, ligesom han ogsaa varetog sine kongsbergske Forretninger. For ham var det en ren Adspredelse, om Morgenen at stige tilhest paa Vækkerø, ride til Kongsberg og der deltage i Fattigdirektionens Arbeide, for efter dettes Tilendebringelse at stige til Hest og ride hjem, uden at have nydt nogen Hvile i 24 Timer. Om

Vinteren kunde han om Morgenen kaste sig i Slæden paa Bærum og uden Stans fare afsted op i de øverste Bygder af sit kjære Hallingdal, medens hans svenske Tjener, Carlquist, ilede foran ham som Forbud. Fra Bærum, fra Christiania, eller hvor han i Øieblikket befandt sig, kunde han expedere Amtmandskabets løbende Forretninger[1]. Det var hans gamle Maner, at være tilstede overalt og med Lynets Hurtighed fare om for at besørge sine høist forskjelligartede Embedsforretninger. Alene en saa kraftig Natur som hans kunde udholde dette strabaserende Arbeide, uden Ro og Hvile. Det var, som om han foragtede slige Ting, — som om han vilde vise, at han aldrig kunde ligge under for nogen aandelig eller legemlig Anstrengelse. Og dog kan det ikke være tvivlsomt, at han paa sine Farter i Buskeruds Amt, ligesaavel som paa sine Søreiser har udviklet de Spirer til Gigtsygdomme, som han havde arvet fra Forfædrene.

---

[1] Grev Wedel har bl. a. undertegnet Amtets Breve 22de Februar, 4de, 11te, 14de April, 2den, 5te, 12te, 23de, 26de Mai, 6te, 9de Juni, 4de, 25de Juli, 1ste, 7de, 8de, 22de August, 15de, 16de September, 2den, 17de, 20de, 24de Oktober 3die, 10de, 11te, 21de November, 5te, 30te December 1809, — 3die, 27de Januar, 17de Februar, 31te Marts, 16de, 26de April, 14de, 17de, 24de, 31te Mai, 4de, 11te, 28de Juni, 5te Juli, 6te August, 20de, 27de September, 4de Oktober, 26de November, 6te, 17de, 23de, 31te December 1810; 23de Juli 1810 har Jonas Collett undertegnet. I 1811 har Grev Wedel undertegnet Skrivelser fra Amtet 14de, 21de, 28de Januar, 3die, 4de Februar, 15de, 18de April, 13de Mai, 17de, 29de Juni, 1ste, 31te August, 12te, 23de Oktober, 13de November, 12te December. Collett har derimod undertegnet som konstitueret Amtmand 9de, 19de, 23de, 26de Marts. 18de April 1811 var Grev Wedel i Christiania, og havde da atter overtaget Amtets Bestyrelse. 4de Februar havde han ogsaa været i Christiania.

XVIII.

GREV WEDEL UNDER OG EFTER DET ANDET SVENSKE TRONFØLGERVALG, JULI 1810 TIL APRIL 1811.

Ved Kronprins Carl Augusts Død var Sverige paa ny bragt i en betænkelig Forfatning. Hvor svag end denne Fyrste havde været, saa savnedes dog nu en Mand, der som Medlem af Kongehuset kunde staa ved Siden af den affældige Carl XIII. og, hvis noget rammede ham, hurtig gribe Regjeringens Tøiler. De samme Hensyn, der i 1809 havde maattet paaskynde den da valgte Tronfølgers Afreise til hans nye Hjemland, talte paa ny med hele sin Vægt for hurtigst muligt at skaffe ham en Efterfølger. Kongens svage Helbredstilstand gjorde det umuligt at udsætte Valget, og saaledes maatte der handles rask. Sveriges Tronfølge var atter bleven et aabent Spørgsmaal, og Tanken henledes derved igjen paa de Forhaabninger, som havde været knyttede til den hedengangne Fyrstes folkekjære Personlighed. For de Mænd, der i 1809 havde arbeidet for at forene de tvende Riger under samme Fyrste, lød atter Kaldet til at træde frem og virke for sin Sag, og saa gjaldt det om at finde den Personlighed, der eiede de fornødne Betingelser for at løse Opgaven[1].

Grev Wedel kunde nu se nye Kombinationer dukke frem, der vilde tillade ham at gjennemføre sine Foreningsplaner. Han fastholdt sin gamle Betragtning af, at disse ikke kunde realiseres uden ved engelsk

---

[1] Om det andet Tronfølgervalg kan i Almindelighed henvises til Dr. AAGE FRIIS's Afhandling i *[Dansk] Historisk Tidsskrift,* syvende Række, I, S. 241 flg. og ALBERT VANDAL, *Napoléon et Alexandre Ier*, II, chapitre XII, *L'élection de Bernadotte.*

Hjælp, og derfor blev det nu for ham en Sag af største Vigtighed, at Sverige ikke yderligere bandt sin Politik til den franske, men i den størst mulige Udstrækning bevarede sin Handlefrihed for alle paakommende Tilfælde. For den allerførste Tid havde han dog ingen Anledning til at give sin Mening tilkjende, idet hans svenske Venner ikke fik Tid til at raadføre sig med ham. Sandsynligvis vilde deres Holdning være bleven en noget anden, om der for dem straks havde været Adgang til at erfare, hvorledes han stillede sig til den første Kandidat, der blev foreslaaet.

Dette var Hertug FREDERIK CHRISTIAN af Augustenborg, der øieblikkelig efter Kronprinsens Død af Georg Adlersparre blev nævnt for Kongen og Statsraadet[1]. Her var det personlig Hengivenhed for Carl August og Ønsket om at bevare Nordmændenes Følelser for den svenske Kronprins, der hovedsagelig bestemte Adlersparre til at anbefale denne Kandidat, til hvem han for øvrigt kun besad et ganske overfladisk Kjendskab. Det var fremfor alt i Egenskab af Arving til det norske Folks Kjærlighed til Carl August, at Frederik Christian blev holdt frem. Men dette var et stort Feilgreb. Thi Hertugens Navn var saa godt som ukjendt i Norge, og det vilde der aldrig have kunnet vække den Begeistring, paa hvilken Aldersparre gjorde Regning, selv om Frederik Christian for øvrigt havde eiet de Forudsætninger, der var nødvendige for at løse de Opgaver, som var ham tiltænkte. En Henvendelse til Grev Wedel havde hurtig kunnet oplyse Adlersparre og hans Meningsfæller om, hvilken Mand den lidet betydende Hertug, med sit Pedanteri, sine Kundskaber og sit tarvelige Ydre, i Virkeligheden var. Men i Hastværket blev dette overseet, og man troede sandsynligvis i Sverige netop, at Grev Wedel, der havde været en Ven af den afdøde Kronprins, ogsaa med Glæde vilde hilse et Valg, der gjorde dennes ældre Broder til hans Efterfølger. Ugrundet og løs, som Adlersparres vigtigste Forudsætning for Hertugens Valg maatte erkjendes at være, gjorde den af ham fremkastede Tanke alligevel sin Virkning, og samme Dag, som Forslaget var fremsat, 1ste Juni, havde det ogsaa i det svenske Statsraad samlet næsten alle Stemmer. Den følgende Dag afgik den kongelige Skrivelse, hvori Hertugen foreløbig opfordredes til at komme til Stockholm, under Paaskud af at ordne sin Broders Efterladenskaber[2].

[1] *Handlingar rörande Sveriges historia,* IX, S. 1 flg. ELOF TEGNÉR, *Minnen och anteckninger af Lars von Engeström,* II, S. 159. SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 182 flg. C. A. ADLERSPARRE, *1809 och 1810,* III, S. 135.

[2] WEGENER, S. 363. JUL. CLAUSEN, *Frederik Christian. Hertug af Augustenborg,* S. 108 flg.

Men Hertugen blev ikke den eneste Kandidat. Det var nu gaaet op for FREDERIK VI., at Tiden var kommen til at gjenoprette, hvad der var forsømt i 1809, og der blev øieblikkelig gjort Forsøg paa at bringe det franske Diplomati til at interessere sig for hans Valg til svensk Kronprins[1]. Frederik VI. var nu villig til at gjøre, hvad Grev Wedel forgjæves havde foreslaaet ham i Marts 1809. Hvis Sverige bød ham Tronfølgen, vilde han af egen Drift give sine Arveriger en Konstitution. Men herigjennem opnaaede han ikke engang at vinde Grev Wedel, skjønt hans nuværende Plan netop faldt indenfor Rammen af dennes oprindelige storskandinaviske Politik. Grunden hertil er let at paavise. I Mellemtiden, siden 1809, havde Grev Wedel erhvervet et Kjendskab til Frederik VI's Karakter, der gjorde ham det umuligt at tænke sig denne Fyrste i Besiddelse af nogen Evne til at realisere hans store Fremtidsdrøm, og han var derhos vidende om, at det blotte Forslag om at vælge den dansk-norske Konge i Sverige vilde fremkalde en Misstemning, der ikke var let at overvinde.

Der var dog een Mand, som vilde havt det i sin Magt ogsaa at overvinde denne Misstemning. Den franske Keiser holdt Valget i sin Haand, og hvis han, saaledes som det i denne Tid blev udtrykt, havde bestemt sig for at give Sverige „en af sine Konger", saa var enhver saadan bleven modtagen med Glæde[2].

Men han var taus, og den Vilje, som man lige meget ønskede at erfare i Stockholm som i Kjøbenhavn, lod sig ikke udforske. En klar Tilkjendegivelse af et bestemt Ønske fra hans Side vilde have fjernet enhver Usikkerhed og paa Stedet afgjort Valget til Fordel for den af ham udpegede Kandidat. Man stod nu uden Veiledning; man savnede endog en fransk Gesant i Stockholm, hvor Forretningerne alene besørgedes ved Legationssekretæren Désaugiers som Chargé d'affaires. Men han havde ingen Instruktion, ingen Befalinger og betragtedes i Paris, som om han ikke existerede[3], og af Keiserens egen Opførsel lod der sig ikke udlede bestemte Vink.

Carl XIII. havde allerede 2den Juni henvendt sig til Napoleon og formelig lagt Valget af Sveriges fremtidige Tronfølger i hans Haand, idet han tillige anbefalede Hertug Frederik Christian som den, hvis Valg bedst kunde sikre fremtidig Overensstemmelse mellem dansk og

[1] SCÆVOLA, *Utländska diplomaters minnen från Svenska hofvet,* S. 485.
[2] BIGNON, *Histoire de France,* IX, S. 216.
[3] BIGNON, *Histoire de France,* IX, S. 214.

svensk Politik[1]. Men Keiseren forhastede sig ikke med at give Svar. Da dette omsider afgik, den 24de Juni[2], blev det heller ikke meget oplysende: kun en Tak for den viste Tillid og en i almindelige Udtryk holdt Forsikring om, at den Plan, at knytte fastere de Baand, som forenede Sverige med Danmark, vilde bringe det førstnævnte Land væsentlige Fordele. Der forekom i Brevet ikke en eneste Hentydning til den Kandidats Navn, hvem Keiseren helst vilde se valgt. Den skede Henvendelse havde saaledes i Grunden ikke bragt noget Resultat, og Napoleon vilde ikke give nogen Antydning, med Hensyn paa det forestaaende Valg. Hans Optræden i den følgende Tid vedblev at være lige ubestemt og gav ingen sikre Vink om, hvor man havde ham med hans Sympatier.

Imidlertid opfattedes i Stockholm det modtagne Svar som gunstigt for den augustenborgske Kandidatur. I Kjøbenhavn troede man derimod at vide noget andet, idet det derværende Udenrigsministerium havde Meddelelser om, at Keiseren ønskede Frederik VI. valgt, hvorom for øvrigt ogsaa en Underretning var indløben til det svenske Udenrigsministerium[3]. Hertugen af Augustenborg havde først afslaaet at indfinde sig i Stockholm[4]. Men da Carl XIII. 10de Juli sendte Oberstlieutenant Holst til ham med en Skrivelse, der indeholdt en Opfordring til Hertugen om at modtage Valg, — et Valg, hvortil Napoleon allerede paastodes at have skjænket sit Samtykke[5], maatte han give et bestemt Svar. Forinden henvendte han sig til sin Svoger og Landsherre, Frederik VI., der til Svar meddelte ham sine Planer og forklarede, at han havde de stærkeste Forsikringer om Napoleons Interesse. Hertugens Svar, der 23de Juli afgik fra Slottet Graasten, hvor han opholdt sig, blev altsaa i Formen et Afslag. Men saaledes blev det ikke i Realiteten opfattet, hverken af Afsenderen eller af Modtageren. Hertugen har selv, efterat saavel Holst, som den svenske Kammerherre Silfverstolpe, der ogsaa var sendt til ham, var vendte tilbage, i et Brev til Frederik VI. af 25de Juli udtalt, at Valget nok alligevel kunde falde paa ham[6]. Under saadanne Forhold var det naturligt, at Frederik VI. for at sikre sig mod

[1] Scævola, S. 489 flg.
[2] *Correspondance de Napoléon Ier*, Vol. XX, No. 16588.
[3] Engeströms *minnen*, II, S. 177.
[4] Wegener, S. 364 flg.
[5] Wegener, S. 365 flg.
[6] Wegener, S. 137—147, 367—370, 372—378. Hertugens Svarskrivelse til Carl XIII., med Datering 17de Juli, trykt i svensk Oversættelse hos Scævola, S. 497 flg., hvor bl. a. Holst kaldes Hollot!

alle Muligheder lod Omgivelserne af Als, hvor Hertugen boede, bevogte med Kanonbaade for saaledes dog i alle Tilfælde at være sikker paa hans Person[1]. Frederik VI. havde imidlertid selv aabnet Forbindelser i Sverige[2], og derhos i en Skrivelse af 18de Juli anmeldt sig for Carl XIII. som Kandidat til den ledige Plads som svensk Tronfølger[3].

Désaugiers, der under alt dette fremdeles var ladet uden Instruktioner, opfattede ogsaa Stillingen, som om Napoleon var stemt for dette Valg. Da han med Hensyn til Keiserens sande Mening ikke fik vide andet end, hvad Grev v. Dernath meddelte ham af sine over Kjøbenhavn modtagne Efterretninger, arbeidede han efter Evne for at fremme de danske Interesser, idet han dog søgte at gjøre det franske Udenrigsministerium opmærksomt paa de Fordele, som det vilde bringe, om i Stedet for Frederik VI., hans Fætter og eventuelle Tronfølger, Prins Christian Frederik, der ogsaa antoges at have sit Parti i Sverige, kunde opstilles som Kandidat[4]. Men Désaugiers fik herfor kun liden Tak. Keiseren gav 25de Juli Ordre til at kalde ham tilbage og til at lade den nyudnævnte Gesant i Stockholm paaskynde sin Reise derhen saa meget som muligt; Napoleon holdt nu paa Hertugen af Augustenborg[5]. Forvirringen var dermed bleven større end nogensinde tidligere, og da intet Vink kunde erholdes fra Napoleon, blev Stemningen afhængig af de rene Tilfældigheder. Den oldenburgske Prins, hvis Kandidatur ogsaa denne Gang var nævnt, vandt ingen almindelige Sympatier for sig, hvorimod manges Tanker tidlig var blevne henvendte paa Valget af en fransk Marschal eller General. Særlig var her en enkelt bleven nævnt, Marschal BERNADOTTE, Fyrste af Pontecorvo.

Indimellem nævntes ogsaa Grev Herman Wedel som en Mand, hvem Sverige nok kunde skjænke sin Krone. Naar den ledende Tanke

---

[1] WEGENER, S. 152.

[2] SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 254.

[3] WEGENER, S. 370—372. SCÆVOLA, S. 500 flg. I begge Værker findes et righoldigt Materiale for det andet svenske Tronfølgervalgs Historie. Ligesaa i Bihanget til SCHINKEL-BERGMANN, II, 216 flg. Smlgn. TOUCHARD-LAFOSSE, *Histoire de Charles XIV*, II, S. 143 flg. Grev von Dernaths Skrivelse til den svenske Udenrigsminister af 6te August 1810 er trykt i ENGESTRÖMS *Minnen och anteckningar*, II, S. 335 flg.

[4] Prins Christian Frederik sysselsatte sig i August 1810 meget med Tanken paa de tre Rigers Forening under Frederik VI. Blandt andre Muligheder stod det for ham, at Gustav IV. Adolf vilde lande med engelske Tropper, og at dette lod sig benytte til Fordel for Frederik VI.

[5] *Correspondance de Napoléon Ier*, Vol. XX, No. 16712. BIGNON, IX, S. 216 flg. SCÆVOLA, S. 493 flg., 503, 531 flg.

ved dette andet, ligesaa meget som ved det første Tronfølgervalg, skulde være den at forberede Halvøens fremtidige Forening, laa det i Virkeligheden ikke ved denne Anledning fjernt at tænke paa Grev Wedel. Hans Navn maatte uvilkaarlig tvinge sig frem. At han er nævnt som Kandidat for det forestaaende Tronfølgervalg, er ogsaa aldeles sikkert, og det er neppe heller usandsynligt, at Rygtet har truffet det rette, naar det nævnte Platen og Wetterstedt som dem, der alvorlig havde tænkt paa at vælge ham til svensk Tronfølger[1]. Videre er imidlertid neppe Sagen kommen, og Grev Wedel blev aldrig opstillet som Kandidat, uagtet han fremdeles nævntes under Valgrigsdagen[2].

Derimod førtes der med ham andre Forhandlinger, der viste, hvilken Vægt Sveriges første Mænd lagde paa hans Mening, og som yderligere godtgjør, at et af de vigtigste Hensyn, der skulde tages ved dette Valg, var at bane Veien for en Forening med Norge. Han blev saaledes, forinden Rigsdagen traadte sammen, raadspurgt angaaende de forskjellige Kandidaturer. Grev Wedel stod i den svenske Opinion som Norges første Mand, og da man saaledes antog, at han bedst kunde give Oplysning om Stemningen i dette Land, paatog Baron Platen sig, inden Rigsdagen samledes, at konferere med sin norske Ven[3]. Der blev mellem dem truffet Aftale om en Sammenkomst, som ogsaa fandt Sted en af Dagene straks før 20de Juli paa Ström eller Lilla Edet ved Götaelven. Bernadottes Kandidatur var da velbekjendt, og Platen

---

[1] SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 262; smlgn. LANGES Note til AALLS *Erindringer,* 2. Udg., S. 246. I *Svenskt biografiskt lexikon,* XX, S. 85, nævnes ogsaa Georg Adlersparre mellem dem, der tænkte paa at opstille Grev Wedel som Kandidat ved Tronfølgervalget. Men dette er neppe grundet. — *[Dansk] Historisk Tidsskrift,* 5te Række, III, S. 441.

[2] Den paalideligste Kilde er her Grev v. Dernath, som selv aflagde Besøg ved Rigsdagen i Örebro. I en Depesche af 10de Oktober 1810 (det danske Udenrigsministeriums Arkiv), i hvilken han redegjorde for de Grunde, der med en saadan Lethed havde muliggjort Pontecorvos Valg, har han ytret, at en af disse Grunde var den mod Rusland herskende Skinsyge: *„Un autre sentiment très-général,“* fortsætter han derefter, *„est celui de la jalousie et de la malveillance contre nous, de l'envie de s'aggrandir à nos dépens. On n'avait proposé et élu le défunt Prince Royal, que dans l'espérance, qu'il entraîneroit la Norvége. Sa mort n'a pas éteint la veilleté de s'en emparer: ce qui le prouve bien fortement, c'est qu'il y a eu des gens à Örebro, qui ont parlé d'élire le Comte Herman Wedel.“* Grev v. Dernath oplyste videre i samme Depesche, at man nu i Sverige gjorde sig Haab om at erhverve Norge, og at Kongen af Danmark til Erstatning skulde faa Halvdelen af Kongeriget Westfalen. Smlgn. *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* V, S. 18.

[3] I ENGESTRÖMS *Minnen och anteckningar,* II, S. 162, heder det i Anledning af Platens Reise: *„NB. Platen och Adlersparre sade alltid, att de genom Wedel skulle få Norge.“*

havde umiddelbart forinden sin Afreise fra Stockholm talt med den fra Paris hjemvendte Baron Otto Mörner, som arbeidede ivrigst for den franske Marschals Valg[1]. Af denne kunde han modtage nærmere Oplysninger angaaende Bernadottes fremtidige Holdning, for atter at meddele, hvad han fik at vide, til sin norske Ven, samtidig med, at han æskede dennes Mening.

Grev Wedel fik sig altsaa ved sin Ankomst til Ström forelagt det Spørgsmaal, hvorvidt Valget af en fransk Marschal til Kronprins af Sverige kunde ventes at faa nogen Indflydelse paa den norske Nations Stemning med Hensyn paa en fremtidig Forening med Sverige.

Af Grev Wedels Svar foreligger der to forskjellige Gjengivelser, som dog begge lader sig forene. Ifølge den Beretning, der skriver sig fra Platen, lød Svaret, at et Valg som det nævnte ikke vilde have nogen uheldig Indflydelse i denne Henseende, saafremt blot Foreningen blev grundlagt paa Betingelser, der var til Norges Fordel, — at det efter hans Mening vilde være det bedste Parti, man kunde tage i Sverige, hvis man der valgte Fyrsten af Pontecorvo. Derimod fraraadede Grev Wedel bestemt at vælge Hertugen af Augustenborg.

Efter en anden Beretning, som hvis Kilde Georg Adlersparre opgives, skulde Grev Wedel netop have udtalt sig i modsat Retning, og ytret, at den franske Marschal med sin Luxus og sine franske Sæder vilde komme til at øve en uheldig Virkning paa begge Nationer. Tillige heder det i denne Beretning, at Grev Wedel fra sit Ophold i Danmark 1808 personlig kjendte den nye Kandidat til den svenske Tronfølge[2]. Dette er dog ikke sandsynligt. Bernadotte havde nemlig i 1808 allerede begivet sig til Altona, forinden Grev Wedel betraadte dansk Grund. Idet Grev Wedel netop ikke kjendte Marschallen, var det ganske rimeligt, at han til en Begyndelse kan have fremført baade de nævnte Indvendinger og fremfor alt ytret sine Betænkeligheder ved

---

[1] SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 260. LOUIS DE GEER, *Minnesteckning af B. B. von Platen*, S. 54 flg.

[2] SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 261 flg. ENGESTRÖMS *Minnen och anteckningar*, II, S. 162. Ifølge sidstanførte Kilde havde Grev Wedel paa den Tid intet personligt Kjendskab til Fyrsten af Pontecorvo. Smlgn. ogsaa L. DE GEER, *B. B. von Platen*, S. 55. — Det var i Anledning af denne Reise, Grev Wedel i Juli 1810 maatte lade Collett konstituere som Amtmand i Buskerud; smlgn. ovenfor, S. 382, Note 1. Greven har altsaa ingen Hemmelighed gjort af sin Reise, skjønt det neppe er rimeligt, at han har havt Kongens Tilladelse til at foretage den. Sandsynligvis har hans Permission kun været bevilget af Regjerings-Kommissionen.

at vælge en Tronfølger, om hvem det med Rimelighed kunde formodes, at han vilde lede Sveriges Politik i samme Aand som Frankriges øvrige Vasalfyrster. Men saa har, hvad den for den augustenborgske Kandidatur indtagne Adlersparre aldeles fortier eller maaske ikke har faaet høre om, Platen forklaret, hvad han vidste om den Holdning, Marschal Bernadotte vilde indtage, naar han kom til Sverige, og idet Grev Wedel dermed er bleven beroliget, har han paa sin Side afgivet Forsikringer, der igjen var tilfredsstillende for den svenske Udsending. Begge Parter var paa det rene med Hensyn til den Politik, der skulde følges, og som nu ved Sammenkomsten paa Ström blev nærmere fastslaaet. Ved denne Anledning maa tillige Grev Wedel for første Gang være bleven indviet i den aldeles nye Situation, der var fremkommen.

Grev Wedel, der paa denne Reise ledsagedes af sin Hustru, har antagelig med sin Seilbaad stukket lige over Havet fra Tønsberg til Göteborg. Efter Sammenkomsten paa Ström fortsatte han paa samme Maade Reisen videre og dukkede pludselig op paa Sjælland, hvor han besøgte Grev Schimmelmann paa Sølyst. Bl. a. traf han her den nylig fratraadte Udenrigsminister, Grev Chr. Bernstorff, og for denne som for sin Vært og det øvrige Selskab forkyndte han en helt ny Politik, — at det nu var Norge, til hvis Interesser der fremfor alt maatte tages Hensyn.

I et Brev til Broderen Joachim af 28de Juli 1810[1] har Grev Bernstorff skildret dette Møde:

„For mig var det interessant at finde Herman Wedel paa Sølyst. Han er her med sin Kone paa otte Dage. Han er brusende som altid i sine Ytringer, skarp og ubesindig og hensynsløs, en aaben, streng, ofte uretfærdig Dadler af Regjeringen, bedømmende forbigangent og nærværende kun efter ganske ensidige, heltigjennem norske Synspunkter."

En saadan Tale var aldrig før hørt af det gamle Monarkis danske og tyske Statsmænd; den blev dobbelt kraftig paa den Mands Læber, der kom lige fra Aftalerne paa Ström. Men den blev neppe forstaaet. Saa drog Grev Wedel paa de kjendte Veie over Havet og var snart atter i Norge.

Efterat de Betænkeligheder, som var nærede med Hensyn til Norges fremtidige Tilslutning, kunde ansees fjernede, reiste Platen til Örebro, hvor Valgrigsdagen traadte sammen 23de Juli og aabnedes en

[1] Jeg har en velvillig Meddelelse fra Professor Edvard Holm at takke for denne, i flere Henseender mærkelige Oplysning. Brevet er skrevet paa Tysk.

Uge senere. Her var allerede den kongelige Proposition udarbeidet, hvori det skulde foreslaaes Stænderne at vælge Carl Augusts Broder, i Overensstemmelse med, hvad tidligere var vedtaget inden Statsraadet. Men der blev intet deraf, idet Stemningen for at vælge Bernadotte snart vandt en almindelig Udbredelse og tilsidst endog rev selve Regjeringen med sig og foranledigede Udfærdigelsen af en helt ny kongelig Proposition om Tronfølgervalget. Dette Valg hører med til de æventyrligste Begivenheder i den nyeste Tids Historie. Beretningen derom lyder utrolig, hvorledes en ung Lieutenant, der reiste som Kurer til Paris, udkastede Planen og lod Bernadotte indvie i den, — hvorledes der saa arbeidedes for hans Valg gjennem en særegen Agent, og saa tilsidst alle andre Beregninger blev kuldkastede for den Stemning, der var oparbeidet for den franske Fyrste. Den pludselige Tilbagekaldelse af Désaugiers bidrog hertil, idet man deri troede at finde et Udtryk for Napoleons Ønske om at se en af sine egne valgt, og den franske Agent, der kom til Sverige, blev der antagen for at være udsendt af Keiseren. Det virkelige Forhold var, at denne ikke interesserede sig for Fyrsten af Pontecorvo, men derimod, om man endelig vilde have en fransk Tronfølger, ulige hellere havde seet Vicekongen af Italien, Prins Eugène, paa denne Plads[1]. Men enhver videre Tanke derpaa var skudt tilside, da denne Prins selv bestemt viste sig utilbøielig til at lade sig foreslaa.

Imidlertid troede man i Sverige, at Napoleon med Glæde vilde se Bernadotte valgt, og dette var tilstrækkeligt til at vinde Stemningen for ham. Tilsidst lykkedes det ogsaa at omstemme Carl XIII. for denne nye Kandidatur, og 18de August overleveredes en kgl. Proposition desangaaende til Rigsdagen. Tre Dage senere, 21de August, havde Sverige en ny Kronprins, JEAN BAPTISTE JULES BERNADOTTE, Fyrste af Pontecorvo, eller som han snart skulde kalde sig, CARL JOHAN. Ti Dage senere forklarede Grev von Dernath for Regjeringen i Kjøbenhavn, at nu gjaldt det Norge, der gjennem Sveriges nye Forbindelser med Frankrige var mere udsat end Finland, — en Spaadom, hvis Opfyldelse fire Aar længere nede i Tiden godtgjorde, hvor rigtig denne Diplomat

---

[1] A. AHNFELT, *Två krönta rivaler*, I, S. 146. Smlgn. *Mémoires pour servir à l'histoire de Charles-XIV-Jean, par Coupé de St.-Donat et B. de Rochefort* (Paris 1820), I, S. 119: „*Napoléon, loin d'approuver cette élection, en parut d'abord très-mécontent; mais venant en suite à réfléchir qu'en consentant à l'élévation de Bernadotte, il éloignait un rival, dont la popularité lui était suspecte, Hé bien! dit-il, que la destinée s'accomplisse.*“ Mere herom i samme Værk, I, S. 158 flg.

havde bedømt Stillingen [1]. Saaledes maa ogsaa Grev Wedel have opfattet denne, da han udtalte sig for den franske Marschals Valg, idet han gjorde Regning paa, at den nye Kronprins vilde virke for at fremme de „store Beslutninger“, hvis Opfyldelse han i 1809 havde troet at være nær. Dette var Udgangspunktet for Sveriges fremtidige Politik, for hvilken den nye Tronfølger var vunden, inden han havde betraadt sit nye Fædrelands Grund. Den 20de Oktober steg han iland ved Helsingborg, og 2den November 1810 holdt han sit høitidelige Indtog i Stockholm. Fra nu af tilhørte han den skandinaviske Halvø. Fra dansk Side mødte, tiltrods for alle Skuffelser, ingen Protest mod, hvad der var skeet.

Napoleon havde givet sit Samtykke til, at Fyrsten af Pontecorvo modtog Valget, men i Udtryk, der ingenlunde tilkjendegav nogen Henrykkelse [2]. Hvad der i Øieblikket navnlig stod ham for Hovedet, var Ønsket om at berolige den russiske Regjering, og samme Nat, som han havde svaret Carl XIII., ilede han, efterat han selv var gaaet til Sengs, med at instruere Hertugen af Cadore om, at der maatte gjøres alt for at overbevise den russiske Regjering om, at han ingen Andel havde i Valget, da han havde holdt enten paa Frederik VI. eller paa Hertugen af Augustenborg [3]. Den Omhu, hvormed Napoleon stræbte at berolige den russiske Regjering, var ingenlunde ugrundet. Thi uagtet ogsaa denne gav sig Udseende af at være den uinteresserede Tilskuer, der kun ønskede et frit, upaavirket Valg, var man der meget ivrig for at komme paa Spor efter de mellem Stockholm og Paris indledede Forbindelser [4]. Napoleon ønskede endnu at undvige enhver Mistanke om at ville angribe Rusland, og han var af den Grund alt andet end tilfreds med at se en af sine Marschaller i en Stilling, der kunde opfattes som en Forpost for det franske Angreb paa Rusland. Saaledes fremkom disse Undskyldninger og Forklaringer, der var beregnede paa Hoffet i St. Petersburg. Men dette fandt sig ikke hurtig tilfredsstillet.

---

[1] Depesche fra Grev von Dernath til N. Rosenkrantz, dateret Stockholm 31te August 1810, i det danske Udenrigsministeriums Arkiv. Smlgn. ogsaa den ovenfor, S. 388, Note 2 omhandlede Depesche af 10de Oktober 1810.

[2] *Correspondance de Napoléon Ier,* Vol. XXI, No. 16875; BIGNON, IX, S. 226.

[3] *Correspondance de Napoléon Ier,* Vol. XXI, No. 16876 og 16879. Smlgn. BIGNON, IX, S. 227 flg. og SCÆVOLA, S. 514 flg., hvor Navnet Caillard er opfattet som tilhørende Brevets Forfatter, medens dette i Virkeligheden er skrevet af Hertugen af Cadore til Caillard, der bestyrede Legationen i Stockholm, indtil Alquier kunde komme derhen!

[4] AHNFELT, *Två kröntа rivaler,* I, S. 108 flg.

Saaledes berettes, at Valget fra russisk Side blev betragtet som en Udfordring, mod hvilken man øieblikkelig begyndte at foretage Rustninger[1].

Snart forandredes imidlertid Situationen paa en Maade, der bedre kunde berolige den russiske Regjering end nogen Forsikring fra Paris. Carl Johans Holdning viste, at han ikke agtede at være Napoleons yderste Vagtpost, men følge en selvstændig Politik, der kunde sikre Sveriges Interesser. Hvilken Politik dette maatte være, var hurtig forstaaet af ham, der fra Høsten 1810 var Sveriges virkelige Styrer. Alle vidste, hvor Magtens Tyngdepunkt nu laa, efterat Tronfølgeren var ankommen paa svensk Grund. Regjeringen var faktisk tilfaldt en Mand, der havde Kraft, og som var istand til at forfølge vidtrækkende Planer; i de første Maaneder af 1811 blev den ogsaa under Kongens Sygdomsanfald overdragen ham i Navnet, og han førte den da, som ellers, med en Selvstændighed, som aldrig kunde være udfoldet af noget Medlem af den hertugelige Familie paa Augustenborg. Det viste sig, inden lang Tid var hengaaet, at der var kommet en fremragende Personlighed som Repræsentant for det svenske Kongedømme, en Mand, der med Sandhed kunde sige, hvad han vel et Aar senere udtalte i en Skrivelse til sin tidligere Rival: *„On est de la famille des rois, quand on sait commander aux hommes et qu'on a vaincu dans plusieurs batailles.“* Rigsdagen i Örebro havde ei alene valgt en Tronfølger, men en Regent.

Af ham kunde det nu ikke fordres, at han skulde komme til Sverige, besjælet af en levende Kjærlighed for dette Land og dets Institutioner. Noget saadant kunde umulig findes hos ham, og det vilde være at misforstaa en betydelig historisk Personlighed, om man tillagde ham Følelser, der alene kunde opstaa, naar han havde levet en Tid i Landet og sammen med dets Folk. Carl Johan var interesseret for det Land, der kaldte ham til sin Tronfølger, og han kom med den redelige Beslutning, at vie sin Fremtid til Arbeidet for dettes Vel. Hans Politik var alligevel ikke bygget paa Følelser, men paa den kloge Beregning af, hvorledes Fremtiden bedst lod sig udnytte, med dette Maal for Øie. Idet hans Fortid ikke var knyttet til Sverige, men netop aldeles uberørt af alt, hvad der var foregaaet i dette Land, havde han den væsentlige Fordel at kunne se med den største Fordomsfrihed paa den politiske Stilling, og upaavirket af de Sidehensyn, der vilde have virket paa en indfødt svensk Fyrste, at kunne udse sig de Opgaver, for hvilke det

[1] SCHINKEL-BERGMANN, VI, S. 29.

var lønnende at arbeide. I den Henseende skal sjelden en Statsmand af den Rang, som Sveriges nyvalgte Tronfølger have staaet bedre end han. En begeistret Nation stod bag ham, og han selv var fuldt beredt paa at handle, men uden at lade Folkets Illusioner faa Overtaget over sin Handlefrihed.

De Opgaver, som forelaa Carl Johan ved hans Ankomst til Sverige, var mange, og der kunde ikke være nogen Mulighed for at løse dem alle samtidig. Foreløbig var han henvist til at indtage en afventende Holdning, hvorunder intet blev foregrebet med Hensyn til den kommende Tid. Uden at ønske aabent Brud med England, var han dog nødsaget til at opretholde den gode Forstaaelse med Frankrige; ved en af disse Magters Bistand skulde han opnaa Foreningen med Norge, medens det svenske Folk tillige ventede, at han skulde skjænke det Finland tilbage. England var allerede beroliget ved de Forsikringer, der endnu inden Tronfølgervalgets Afholdelse var givne Admiral Sir James Saumarez af den svenske Admiral Krusenstjerna om, at Regjeringen fremdeles vilde bevare den venskabelige Holdning, hvilken den hidtil trods alle franske Trusler ikke havde villet opgive[1]. At berolige Frankrige faldt ikke ligesaa let, da Mistanken her hurtig var vaagnet. Navnlig var det Sveriges gjennem hele Aaret 1810 fortsatte tvivlsomme Forhold til Kontinentalspærringen og de gamle Planer om at forene Norge med Sverige, der vakte Anstød. Det sidste var en Trusel mod Frederik VI., Napoleons nære forbundne, og denne kunde ikke lettelig ventes at ville hjælpe til at berøve ham Norge.

I Stockholm repræsenteredes fra Høsten 1810 Frankrige af et forhenværende Konventsmedlem, der havde voteret for Ludvig XVI's Død, Baron ALQUIER, der omsider var ankommen dertil, nogle Maaneder før Kronprinsen. Mellem denne Diplomat og Grev von Dernath knyttedes hurtig en intim Forbindelse, og den sidste søgte gjerne sin Støtte hos den franske Keisers Gesant, der paa sin Side satte Greven meget høit. Ingen af dem havde synderlig Tillid til Kronprinsen; de udvekslede hyppig sine Meninger og betroede hinanden, hvad de hørte af hans Mund. Paa sin Side maa Kronprinsen snart være kommen paa det rene med det Forhold, der bestod mellem de to Diplomater; men det lader ikke til, at han altid har indrettet sin Handlemaade derefter.

Baron Alquier havde ilet med at anholde om en Audiens, saasnart Kronprinsen var ankommen til Stockholm, og ved denne Leilighed synes

[1] SCÆVOLA, *Utländska diplomaters minnen*, S. 105 flg.

Samtalen at have streifet viden om, og bl. a. berørt Spørgsmaalet om Norge. Kronprinsen sagde da, at han ikke vilde erobre Norge; der var for Sverige al Grund til at holde sig roligt, og han vilde desuden ogsaa i det Land, hvor han allerede befandt sig, faa Klipper nok at regjere over [1].

I Virkeligheden var det langt fra, at Kronprinsen her havde sagt sit Hjertes Mening. Han forstod alle de Fordele, der vilde flyde af de to Rigers Forening, og var bestemt paa at gjøre, hvad der stod i hans Magt for at sætte den igjennem. Imellem hans nærmeste Omgivelser var Foreningspartiet fra 1809 repræsenteret ved flere Mænd af Indflydelse. Uagtet Adlersparre, der længst holdt fast ved den augustenborgske Fiktion, til det sidste havde været imod Tanken paa at vælge en fransk Marschal, blev der dog, da Valget engang var skeet, gjort mange Forsøg paa at trække ham over i den fortrolige Kreds, der omgav den nye Kronprins, og denne lyttede, selv om der kan reises Tvivl, hvorvidt det lykkedes ham helt at vinde Revolutionshelten fra 1809, ialfald villig til, hvad han hørte af hans og Platens Mund om Muligheden af at vinde Norge. Allerede ved sin første Sammenkomst med Adlersparre skal Kronprinsen have antydet, at naar engang Foreningen var sluttet, da var ingen mere skikket til at knytte Baandet mellem Broderfolkene fastere end netop Carl Augusts fortrolige Ven [2]. Hvad Adlersparre og Platen sagde, rammede igjen, hvad Grev Wedel mente om Foreningen, saaledes som det sidst var aftalt ved Sammenkomsten paa Ström.

Carl Johan saa allerede nu, hvorledes Sandsynligheden for at opnaa Foreningen var større, om han gik mod end med Napoleon, ligesom han straks havde fattet, at Sveriges vigtigste økonomiske Interesser maatte tilsige et Forbund med England, ikke med Frankrige. Saaledes er det vel bekjendt, at Kronprinsen umiddelbart efter sin Landstigning i Helsingborg gav Landshøvding, Grev A. Rosen fra Göteborg den

---

[1] Depesche fra Grev v. Dernath til Rosenkrantz, dateret Stockholm 4de November 1810, i det danske Udenrigsministeriums Arkiv. I det Uddrag af Alquiers Depescher, som meddeles hos Scævola, findes intet om denne Samtale.

[2] C. A. ADLERSPARRE, *1809 och 1810,* III, S. 218. Et vigtigt Brev fra Georg Adlersparre, dat. Mariestad 21de Februar 1811, der belyser dennes Forhold til Kronprinsen og hans Meninger om Foreningen, er trykt hos SCHINKEL-BERGMANN, VI, S. 359—361. Da dette staar mellem en Del Korrespondense fra 1812, kunde man tvivle om Dateringens Rigtighed; men da der refereres til Kronprinsens Brev af 12te Februar, og da der netop haves et Brev fra denne til A. af den 12te Februar 1811, maa dermed Tvivlen bortfalde.

Forsikring, at hvor meget han end skulde ønske, at det kunde lykkes ham at forene sit gamle og sit nye Fædrelands Interesser, saa vilde han ikke et eneste Øieblik, om Sveriges Vel krævede det, tage i Betænkning at udtale sig mod det første. Han havde, som han sagde, Keiser Napoleon at takke for meget; men han var dog ikke kommen til Sverige, for at være hans Præfekt og Toldembedsmand[1].

Mellem denne Kronprinsens Opfatning af, hvad Sveriges merkantile og økonomiske Interesser krævede, og hans Tanker om Foreningen med Norge med de deraf flydende Fordele, var der en naturlig indre Forbindelse. Han vilde i begge Henseender sikre Halvøens Uafhængighed ved en Tilslutning til England. Rent geografiske Hensyn virkede her bestemmende paa Carl Johan, og hvad der blev ham forklaret af hans nye Omgivelser, tjente kun til at bestyrke ham i Troen paa, hvad Sveriges sande Vel maatte kræve. At en ubegrænset Tilslutning til Fastlandsspærringen var i Strid med Landets økonomiske Interesser, var forlængst anerkjendt af Regjeringen, og Kronprinsen havde allerede inden sin Ankomst til Sverige erkjendt Rigtigheden deraf.

Hvad Norge angik, da ønskede Carl Johan kun den ydre Forbindelse, til Værn mod fælles Fiender, medens han intet havde at indvende imod Foreningsvilkaar, der overlod hvert af de tvende Riger en udstrakt Selvstændighed i sine indre Anliggender. Ogsaa i denne Henseende havde han meget let for at tilegne sig de Wedel-Platenske Synsmaader.

For Carl Johan var den politiske Stilling i November 1810 overordentlig ubehagelig, og hvilket Valg han end maatte træffe, maatte det tage lige meget paa ham. Det stod paa Spidsen; det gjaldt om Frankrige eller Sverige. I Hælene paa ham var der fulgt en fransk Note, der i haanende Form forlangte Opgivelsen af Sveriges Selvbestemmelse og blind Underkastelse under Kontinentalsystemet[2]. Kronprinsen bøiede af, idet han indsaa, at hvor haanlig end Napoleons Behandling af ham var, saa var det endnu klogest at give efter for Keiseren. Tvungen af Omstændighederne, erklærede han derfor England Krig 17de November 1810. Men det blev en Krig, om hvilken begge Parter var enige, at at den ikke skulde føres med Alvor[3].

---

[1] SCHINKEL-BERGMANN, V, S. 306; VI, S. 20 flg.
[2] SCÆVOLA, S. 524 flg. SCHINKEL-BERGMANN, Bihang, II, S. 321 flg.
[3] SCHINKEL-BERGMANN, VI, S. 27. Smlgn. Fremstillingen hos BIGNON, IX, S. 340 flg., der er oplysende for det Haan, hvormed Carl Johan behandledes af Napoleon.

Umiddelbart efter aabnedes de første hemmelige Underhandlinger med England. Ingen ringere Person end Baron Platen reiste paa Kronprinsens Vegne til Göteborg for at træffe Sir JAMES SAUMAREZ, der laa med en mægtig Flaade i den bohuslänske Skjærgaard. Denne Admiral var rigtignok allerede afreist; men Platen fik i det Sted Anledning til gjennem Grev Rosen at gjøre Bekjendtskab med en underordnet diplomatisk Agent, ved Navn Johnstone, der netop skulde begive sig til Wien. Denne afgav til Platen, — hvis egen Beretning[1] her er Kilden — den Erklæring, at den engelske Regjering, paa den Maade, som kunde synes hensigtsmæssig, var tilbøielig til at medvirke til Norges Forening med Sverige, ogsaa med Subsidier, saafremt man kun var sikker paa en heldig Udgang. Norge stod mod Finland. Allerede nu maatte der, saa mente Baron Platen, næres Haab om, at den Dag ikke var fjern, da der kunde blive Tale om en Tilnærmelse mellem England og Rusland; han troede at forstaa dette af den Maade, hvorpaa Johnstone udtalte sine Tvivl angaaende en fremtidig Afstaaelse af Finland. Men den svenske Udsending kunde paa sin Side berolige den anden ved den Erklæring, at enhver Tanke paa Finland stred mod Kronprinsens Hensigter.

Baron Platen forberedte tillige, under samme Besøg paa den svenske Vestkyst, Udsendelsen af en Agent til Norge, hvem han i den derom afgivne Beretning omtaler som en meget paalidelig Person, der i Begyndelsen af December var færdig til at afreise fra Göteborg. Sendelsen blev dog foreløbig udsat, idet man ventede, indtil det viste sig, om Kronprinsen selv kom til Göteborg. Hvem denne meget paalidelige Person var, er ikke bekjendt, ligesaa lidt som det vides, om hans Reise virkelig senere hen er kommen til at foregaa.

Derimod kjendes en Samtale, som Carl Johan omtrent i de samme Dage havde med en fransk Kjøbmand fra Göteborg, Lorent, der var ankommen til Stockholm. Hvad Carl Johan sagde til denne, var beregnet paa at skulle gaa videre til Adlersparre, hvilket ogsaa skede gjennem Grev Rosens Mellemkomst. Lorent har selv nedskrevet en Beretning[2] om Kronprinsens Ytringer. I denne fortæller han: „Idet

[1] SCHINKEL-BERGMANN, VI, S. 48 flg. og Bihang, II, S. 336 flg. Smlgn. SCÆVOLA, S. 546.

[2] Lorents Beretning om denne Samtale er efter Originalen mellem Adlersparres efterladte Papirer i Lund, trykt paa Fransk i Forfatterens Afhandling om *Kielerfreden,* S. 59 flg., i *Christiania Videnskabsselskabs Forhandlinger* for 1886, No. 13. Tidligere er den ogsaa trykt paa Fransk hos C. A. ADLERSPARRE, *1809 och 1810,* III, S. *212* flg. Paa Svensk er den gjengiven hos SCHINKEL-BERGMANN, VI, S. 47 flg.

han talte om Norge, bemærkede han, at naar man forenede det med Sverige, vilde disse to Lande danne en Østat, der omtrent vilde være beskyttet mod ethvert Angreb og, naar den befandt sig i Forbund med England, kunde byde det hele Fastland Spidsen, gjennem den Lethed, hvormed man til talrige Punkter kan overføre en Styrke paa 15—20,000 Mand. Han roste meget Nordmændene, idet han beklagede baade deres Stilling i Forhold til Danmark og de Vanskeligheder, som var tilstødte, da der handledes om at forene dem med Kongeriget Sverige. Han tilføiede: Dersom Nordmændene senere hen vil forene sig med Sverige, saa faar de indrette sin Forfatning saadan, som den passer til deres Love, til deres Sæder, til deres Behov, til deres lokale Stilling, til deres Fjelde, — Kongen af Sverige vil underskrive alt! De faar vaage over sit Lands Sikkerhed, over dets Forsvar, og dersom de efter dette kan bidrage til Sveriges Civilliste 50,000, 30,000, 10,000 Rdl. om Aaret eller aldeles intet, — Kongen af Sverige vil underskrive Alt! Hvad Papirpengene angaar, da maa man først til deres Indløsning anvende alle Krongodser og for øvrigt oprette en Amortisations-Kasse, for lidt efter lidt at trække dem ind. Fremfor alt, sagde han, skulde man forsøge at iværksætte denne Forening uden Blodsudgydelse, og de danske Embedsmænd, som i Troskab mod sin Konge vil opfylde sin Pligt, maa sendes tilbage uden at blive mishandlede.“ Saadan lød Carl Johans første bestemte Udtalelser, der nu kjendes, om de norske Forhold, — dobbelt interessante, fordi de samme Tanker senere gjenfindes hos ham i det Øieblik, da han skulde endelig gjennemføre sin Unionspolitik, umiddelbart foran Norges Løsrivelse fra Danmark.

Naar Carl Johan nærede saadanne Fremtidsplaner, kunde han ikke staa i noget godt Forhold til Frederik VI. Der skulde netop i Kjøbenhavn aabnes Underhandlinger om Tilbagegivelsen af de svenske Fartøier, der var opbragte af danske og norske Kapere, og ved denne Anledning ser det ud, som om der i Stockholm er sat i Omløb Rygter om, at noget var igjære mod Norge. Disse antog en saadan Form, at Grev von Dernath ansaa dem for vel grundede og ilede med at indberette til sin Regjering, hvilke Aarsager han troede at have til at frygte for et nærforestaaende Fredsbrud[1]. Han fortalte bl. a., at i Sverige ansaaes Grev Wedel, i Henhold til Ytringer af den afdøde Kronprins, for at være *un génie supérieur,* hvem man tillagde den Plan at revolu-

[1] Original i det danske Udenrigsministeriums Arkiv; i sin Helhed aftrykt i den ældre Udgave, I, S. 458, Note 1.

tionere hele Norge, og at der næredes Planer om at erhverve Norge som en Erstatning for Finland.

Grev Wedels Navn blev ogsaa ellers høilydt nævnt i Stockholm som den, paa hvem man stolede[1]. Man haabede, at han skulde reise det norske Folk til politisk Frihed og Forening med Sverige. Hvad der fortaltes, blev af v. Dernath indberettet til Udenrigsministeriet i Kjøbenhavn. Carl Johan og hans nærmeste Omgivelser talte stadig om, at der fra Norge var gjort dem Tilbud, men at disse ikke var modtagne. Alquier var nærmest den, der fik høre denne Art fortrolige Meddelelser; men han fortalte alt til Grev von Dernath. Hvad deri var Sandhed, og hvad deri var Digtning, lod sig ikke altid udskille, og de to Diplomater maatte opgive Forsøgene paa at komme til Sikkerhed i denne Henseende. Carl Johans overordentlige Aabenhed synes uforklarlig, naar det vides, at hans Hensigt virkelig var at vinde Norge[2].

Stillingen antog i Grev von Dernaths Øine et stedse mere truende Skjær. Noget usikkert, men meget farligt forekom ham at være i Anmarsch, og han anmodede indtrængende om, at man i Kjøbenhavn vilde være paa sin Post. Han søgte sin Støtte hos Alquier, der ved Leilighed kunde true med Keiser Napoleon, som ikke vilde tillade, at hans forbundne led nogen Overlast. Alquier modtog for øvrigt paa samme Tid selv mundtlige Forslag fra Carl Johan om, at Frankrige maatte overlade ham Norge, som han nok kunde faa af andre, men som han for sit Vedkommende blot vilde modtage af Keiserens Haand, for saa at blive dennes mest paalidelige allierede. I denne Samtale, der fandt Sted 5te Februar 1811, gik Kronprinsen meget vidt og talte løst

---

[1] Brev fra Armfelt, dat. Finnspång 21de Febr. 1811: *„Gref Vedel Jarlsberg har ett stort parti i det landet och han vill afskudda sig danska oket. Men derföre vill han ej blifva en Svensk constitutionel undersåte — — att han önskat ett federatif-systeme med Sverige, sådant som det, hvilket förenar cantonerne i Schweitz, en handelstractat med England och oss, derpå är jag förvissad. Men detta är långt ifrån hvad A—e laggt fram för oss. Hade vi lofvat att ej blanda oss i Norges affärerne och att med stillhet afvakta händelser så — — — Låt Norge blifva sjelfständigt, låt det känna sitt behof af en kraft, som det e n s a m t skall sakna, låt oss få en regering med energi, klokhet, en constitution, som ej är regimen för en paralytique, författningar, som ej qväfva all handel och industri, och föreningen med Norge skall då vara lika så lätt, lika så säker, som den nu är omöjlig."* *De la Gardieska archivet*, XX, S. 27 flg. Denne Skrivelse er af samme Dag som Adlersparres Brev til Carl Johan, SCHINKEL-BERGMANN, VI, S. 359—361.

[2] Flere Uddrag af Grev v. Dernaths Depescher fra Stockholm, skrevne i de første Maaneder af 1811, er gjengivne i den ældre Udgave, I, S. 460, Note 1 og S. 461, Note 1.

og fast, i en Aand, der ialfald maatte overbevise den anden om, at han ikke havde levet sig synderlig ind i sit nye Fædrelands Institutioner og fattet Kjærlighed til dem. Han sagde rent ud, at hvis Napoleon ikke følte sig tiltalt og betrygget ved disse, saa var der ikke fra hans Side noget i Veien for at omdanne dem og give dem et mere monarkisk Sving. Men uagtet samme Tilbud allerede var gjort fra Carl XIII. selv gjennem General Suremain til Désaugiers, to Maaneder før Carl Johans Valg, er det dog ikke rimeligt, at det ved nogen Leilighed har været ment saa aldeles alvorlig, allermindst i Februar 1811. Hensigten maa da nærmest tænkes at have været den, at undersøge, hvad der mentes fra den anden Side.

Alquier var ikke paa det rene med Hensyn til den Indflydelse, som Tronfølgeren virkelig besad. Han vidste, at den svenske Almenhed inderlig ønskede Erhvervelsen af Norge, og at dette Spørgsmaal veiede tungt i den indre svenske Politik. Stemningen var antifransk, — det stod klart for Alquier. Men han troede, at dette var imod Kronprinsens Ønske, og at Sverige nok vilde følge Frankrige, saafremt Napoleon blot var villig til at støtte Carl Johan. Gustav III. havde med fransk Hjælp gjort den monarkiske Regjeringsform til Virkelighed i Sverige, — Anvendelsen laa nær for den forhaandenværende Situation, idet Alquier troede at kunne fæste sig ved, hvad der to Gange var budt [1].

Fra dette Øieblik af herskede der mellem Kronprinsen og det franske Sendebud tilsyneladende den mest ubegrænsede Fortrolighed, og Grev von Dernaths Depescher til sit Lands Udenrigsminister vidner i tilstrækkelig Grad om, at der mellem dem fandt hyppige Sammenkomster Sted. I Virkeligheden havde imidlertid Napoleon stillet sig afvisende til de svenske Tilbud, og navnlig havde han negtet at yde sin Medvirkning til Norges Adskillelse fra Danmark, idet han lod Alquier instruere om, at han altid skulde forklare, at Keiseren ikke i nogen

---

[1] SCÆVOLA, *Utländska diplomaters minnen*, S. 539—545, BIGNON, X, S. 155 flg. — Den ved Scævola meddelte Samling lader sig heldigvis kontrollere ved andre, der har havt mere samvittighedsfulde og kyndige Udgivere. Saaledes viser det sig ved at sammenholde hans Arbeide med BIGNON, *Histoire de France*, X, S. 216, at han har sprunget over den Depesche af 22de Juni 1810, hvori Désaugiers gjør Rede for en Samtale med Suremain, der var sendt til ham fra Carl XIII. I denne Depesche heder det: *„Que l'Empereur, m'a dit le colonel, nous donne un de ses rois, et la Suède se croira sauvée; qu'il écrive au Roi: Votre constitution ne vaut rien, et ce seul mot suffira au Roi pour la modifier, sans craindre d'opposition de la part de la Diète.“*

Henseende trængte til Sverige[1]. At Kronprinsen alligevel fortsatte sin Forbindelse med Alquier, synes blot at kunne have den ene Forklaring, at han ønskede at vildlede denne med Hensyn paa sine virkelige Planer.

Disse syntes at røbe sig, da Oberstlieutenant Holst, Carl Augusts gamle Adjutant, der først havde arbeidet i Hertugen af Augustenborgs Interesser og derpaa til sin gamle Konges store Fortrydelse var traadt ind i Carl Johans Stab, midt paa Vinteren med sin Familie foretog en Reise til Norge, hvor han bl. a. opholdt sig en Tid hos sin Svigerfader, Justitsraad Klöcker i Skien. Herom skrev Grev von Dernath 19de Februar fra Stockholm[2]: „Jeg skulde ikke kunne sige, at den Mistanke, som Hr. Holsts Reise indgiver mig, er bestyrket ved nogen Opdagelse, som jeg har gjort hersteds. Men det er sikkert, at jeg ikke er alene om at nære den. Baron Alquier sagde mig igaar, at man til ham havde talt om denne Officer, hvem jeg aldrig havde nævnt for ham, som en af de Personer, der af Regjeringen anvendtes i Norge. Den, som gav ham Meddelelsen, har ikke kunnet belægge sine Gjætninger med nogen sikker Kjendsgjerning. Men jeg maa ikke destomindre meddele dem til Deres Excellence, uagtet det lader sig antage, at jeg derved paa blotte Mulighed mistænkeliggjør en Mand, som maaske er uskyldig. Hvis Hr. Holst ikke er dette, da er han bedraget af dem, som anvender ham. Thi hans Anskuelser er sikkerligen afvigende fra deres. Han kan være benyttet som Redskab; *mais il est impossible, qu'on veuille faire de lui, Suédois, moteur de rebellion. Il seroit peut-être possible de surprendre sa confiance, tandisqu'il est encore en Norvége: quelque usé que soit ce moien, je ne crois pas, qu'il évitèroit le piège; il est très-réservé et paroît être faux; mais il n'est pas un aigle.*"

Holst blev i Norge indtil Slutningen af Marts og vendte da tilbage

[1] *Correspondance de Napoléon Ier*, Vol. XXI, No. 17 386: „*La conversation du baron Alquier doit être la même, toutes les fois que ces questions seront mises sur le tapis: la France n'a besoin de la Suède, ni en matelots, ni en officiers, ni en troupes; elle ne désire rien d'elle et ne lui demande rien.*" SCÆVOLA, S. 546. Ogsaa v. Dernath skriver 22de Februar 1811, at Kronprinsen nu igjen synes at nærme sig til Frankrige, og at det er Ministrene, som holder paa Tanken om Norges Erobring. 19de Marts skriver den samme, at Alquier havde meddelt ham en Udtalelse af Hertugen af Cadore, hvorefter Keiser Napoleon ikke vilde tilstede noget Skridt, der ledede til en Forringelse af de danske Stater; dette gjentages ligeledes i en Depesche af 22de Marts.

[2] Fransk Original i det danske Udenrigsministeriums Arkiv. I denne Depesche fortælles ogsaa, at Carl Johan havde sagt til Alquier, at han ikke maatte lade sig lede af Grev v. Dernath.

til Stockholm[1]. Men Grev von Dernath havde ikke kunnet tilveiebringe nærmere Oplysninger angaaende Øiemedet med hans Reise. Selv var han imidlertid bleven skuffet med Hensyn paa Kronprinsens virkelige Holdning. Han lod sig ogsaa forlede til en Undervurdering af denne Fyrstes Personlighed, der var høist uberettiget, og som med Fordommens sædvanlige Magt længe hindrede ham fra at erhverve det fulde Indblik i, hvad der virkelig foregik omkring ham. Hans Depescher viser dette. Saaledes skrev han 1ste Marts[2]: „For Øieblikket har Alquier en stærk Indflydelse over Kronprinsen. Men han forstaar, at han ikke kan gjøre Regning paa ham. En ren Ubetydelighed kan omstemme en Fyrste, der ikke har mere Aand, end der behøves for med Begjærlighed at gribe de Synsmaader, som man forelægger ham, uden at kunne analysere dem og tilegne sig dem. Baronen havde Ret, da han igaar ganske fornøielig sagde til mig: *C'est un homme, qui a deux ou trois phrases dans le ventre, qu'il rend à toute occasion, et de l'esprit autour de la tête.* Med alt dette tror jeg, at vi ved Hjælp af Kronprinsessen og nogle af Kronprinsens Omgivelser har vundet en Grad af Sikkerhed fra den Side, og at tiltrods for Sveriges Rustninger, de Farer, som Norge løber, er fjernede, forudsat at Keiseren ophører med at udfordre Prinsen og at ægge Svenskerne. Wetterstedt er den Mand, jeg mest frygter. Jeg har henledet min Kollegas Opmærksomhed *sur la nécessité de parvenir jusqu'à lui,* og jeg haaber, at dette skal være muligt. Hvis den franske Minister kunde sikre sig Hofkansleren, vilde Prinsen være fuldstændig omringet, og vi vilde være næsten sikre paa ham."

Med saadanne Forestillinger satte Grev von Dernath sig stedse mere fast i den Mening, han nu havde opgjort sig om Kronprinsens sandsynlige Hensigter. Han kunde ikke være mere vildledet, mere kjørt i Ring, end han nu var bleven, og naar det fortaltes ham, at der virkelig til Stockholm var ankommet Udsendinge fra Norge, der havde opfordret den svenske Regjering til at forberede en Forening, da var han aldeles utilbøielig til at tillægge dette nogen Vægt, uagtet han ikke kunde benegte, at der virkelig var saadanne Nordmænd i Stockholm, hvad dog maaske ikke var saa sikkert[3]. Her var ingen alvorlig Fare, mente Grev von Dernath, selv om Carl Johan kunde have Lyst paa

[1] Depesche fra v. Dernath, Stockholm 2den April 1811: *„Mr. de Holst est arrivé Vendredi dernier."* (Danske Udenrigsministerium).
[2] Fransk Original i det danske Udenrigsministeriums Arkiv.
[3] Et kort Uddrag af Grev v. Dernaths Depescher fra Marts 1811 er meddelt i den ældre Udgave, I, S. 465, Note 1.

Norge. Thi han vilde, om der i den nærmeste Fremtid udbrød en stor Verdenskrig, deltage i denne som Napoleons allierede, og da kunde umulig Norge blive Lønnen for hans Hjælp.

I Kjøbenhavn betragtedes Sagerne i et noget andet Lys. Der nærede man virkelig en ikke ringe Frygt for at tabe Norge. Rygter om, at der herskede Spænding mellem Sverige og Frankrige, kom ud blandt Folk, og i den danske Hovedstads diplomatiske Kredse vidste man at fortælle, at der i Udenrigsministeriet næredes Bekymringer for den Mulighed, at Napoleon kunde forlange Gjennemmarsch gjennem Danmark for en mod Sverige bestemt Hær. Ligeledes gik der Rygter om, at der fra svensk Side var et Angreb paa Norge igjære[1]. I Forbindelse dermed nærede Regjeringen ogsaa Frygt for, at et Parti i Norge havde svenske Sympatier. Fremfor alle var Grev Wedel mistænkt som den, der skulde arbeide for at sprænge den gamle Forenings Baand. Ogsaa Prins Frederik af Hessen, der saa Stillingen i det Lys, hvori den maatte vise sig for en Iagttager i Christiania, havde tidlig henledet Kongens Opmærksomhed paa, at noget maatte være igjære mod Norge[2]. Dette var hans første Indtryk ovenpaa det svenske Tronfølgervalg, der i en ganske mærkelig Grad falder sammen med den Forklaring, der indløb fra Grev von Dernath. Aldeles i samme Aand søgte Niels Rosenkrantz, der siden 1810 var i Funktion som Udenrigsminister, at raade Frederik VI., da han nogle Maaneder senere, under 31te Januar 1811, forelagde Kongen en udførlig Forklaring over den politiske Situation[3]. Han henledede deri navnlig Kongens Opmærksomhed paa de Farer, for hvilke Norge vilde blive udsat, naar Krigen med England fortsattes. Rosenkrantz antog endog, at disse Farer kunde blive saa store, at det norske Folk, tiltrods for sin Hengivenhed for det oldenborgske Kongehus, dog kunde se sig tvunget til at løsrive sig. Dette var stærke Ord at sige Frederik VI. Men Rosenkrantz's Mening var tydelig: der laa deri en Opfordring til, at Kongen, naar Valget maatte gjøres, vilde slutte sig til England, Rusland og Sverige i Krigen mod Frankrige, og en saadan Krig hørte i Øieblikket ikke til Umulighederne. Napoleons nye *réunions* i det nordlige Tyskland, hvorved

---

[1] Depesche fra den svenske Gesant i Kjøbenhavn, Baron Oxenstierna, til Engeström, dateret 13de Februar 1811, Udenrigsministeriets Arkiv i Stockholm. Smlgn. hermed, hvad der berettes i FR. SCHMIDTS *Dagbøger*, S. 84, om, at Christie i de sidste Dage af Januar 1811 hørte, at man i Göteborg ventede paa, at Norge skulde forene sig med Sverige.

[2] *Meddelelser fra Krigsarkiverne*, V, S. 53.

[3] *Meddelelser fra Krigsarkiverne*, V, S. 87 flg.

navnlig Hertugen af Oldenburg blev skadelidende, havde vakt megen Uvilje ved det russiske Hof, og der var al Grund til at frygte for et Fredsbrud. Medens Napoleon om Høsten 1810 havde kunnet betragte sig som den, der havde Fred med den hele Verden[1], oprandt det nye Aar 1811 under truende Udsigter[2].

Rosenkrantz talte imidlertid for døve Øren, og det lykkedes ham ikke at vinde Kongen for sine Meninger. Ogsaa Frederik VI. havde tydet Tidens Tegn paa den Maade, at en stor og afgjørende Krig nærmede sig; ogsaa han troede paa Sandsynligheden af et voldsomt Sammenstød mellem Frankrige og Rusland. Han vidste, at Rusland for dette Tilfælde ønskede hans, ligesaavel som den svenske Regjerings Medvirkning; men han vilde alligevel ikke gaa mod Napoleon. Han mente at kjende sine Folk, og han vilde ikke nu, som Tanken havde været i 1807, følge en Politik, der maatte lede til, at Hertugdømmerne, Jylland og Fyen foreløbig tabtes, alene for at undgaa en Krig med Sverige. Om denne antog han, at den nok i Henseende til Norge kunde medføre sine Farer, men at den dog lod sig udholde. Imidlertid var han forberedt paa en hed Krig med Sverige, „og ingen anden Løsning kan være for Nordboerne end Seier eller Død".

I denne Aand instruerede Frederik VI. sin Repræsentant i Norge. Mod dennes Raad, mod sin Udenrigsministers indtrængende Advarsler, valgte han selv en Politik, der efter alle Beregninger maatte udsætte Norge for de største Farer ved en fortsat Krig med England og mod Folkets egne Ønsker kunde tvinge det til at opløse Foreningen. Frederik VI. havde, som det nu viste sig, intet lært af, hvad der var foregaaet i Norge 1809. Det kunde forsaavidt gjerne siges, at det var ham, som tvang Grev Wedel og dennes Meningsfæller til at handle, som de siden gjorde, gjennem den Halsstarrighed, hvormed han nu fulgte en Politik, der oprindelig var ham paatvungen. Thi det kunde ikke være nogen Hemmelighed for Grev Wedel, der i Norge stod i personligt Omgangsforhold til Vicestatholderen og til Udenrigsministerens Broder, Marcus Gjøe Rosenkrantz, hvorledes Kongen betragtede den politiske Situation.

Frederik VI. var imidlertid under disse Forhold paa sin Post. Allerede 9de Februar 1811 paalagde han Vicestatholderen at udruste

[1] *Correspondance de Napoléon Ier*, Vol. XXI, No. 16908.

[2] Bignon, X, S. 1 flg. skildrer den politiske Stilling ved Aarsskiftet 1810—11 i følgende Ord: *„La possibilité de la guerre entre la Russie et la France est admise à Paris et à Petersbourg, et cependant ni l'empereur Napoléon ni l'empereur Alexandre ne sont encore décidés à une rupture."*

Roflotillen og Briggerne, hvoraf nogle maatte sendes til Nordland[1]. Der tænktes atter paa at sætte Regjerings-Kommissionen i Virksomhed og at lade M. G. Rosenkrantz, Etatsraad Falbe og Justitsraad Holten indtræde i denne. Man var forberedt paa at glide ind i en ny Krig, hvori Norge kunde komme til at staa mindre gunstig end i den forrige. Dog dæmpedes Kongens Krigsfrygt i nogen Grad ved de fra Stockholm indløbende Efterretninger om, at Carl Johan var tilsinds at slutte sig til Napoleon, og ved de Meddelelser, der i Sammenhæng dermed hørtes om, at han tænkte paa at omdanne den svenske Forfatning.

Dette hindrede dog ikke, at de norske Myndigheder vedblev at føre den nøieste Opsigt med ethvert Skridt fra svensk Side. Saaledes blev der holdt et vaagent Øie med Holst, og hans Fader, Generalmajor Hans Gram Holst, maatte endog nedlægge sin Post som Kommandant i Frederikstad og reise til Larvik, medens Fæstningen betroedes til andre Officerer, hvis Troskab ansaaes mere sikker. Ligeledes blev der draget Omsorg for at sikre Kongsvinger og fremfor alt det vigtige Frederiksten imod Muligheden af enhver Overrumpling, og der holdtes skarpt Opsyn med alle mistænkelige Fremmede. Saaledes var der en mistænkelig Østerriger, der kaldte sig Baron Zeno von Sollwangen, som med sin Hustru tilbragte denne Vinter paa Frederikshald og der stod under Politiets Tilsyn. Et Par franske Agenter ventedes ogsaa til Landet og blev grundig eftersøgte. Paa samme Maade var Politiet paa Spor efter en vis Nordenfels, der opgaves at være svensk Adelsmand, men tysk af Fødsel, og som med en Tjener, Löfberg, skulde have passeret Malmø 31te Marts paa Vei til Norge[1]. Man var ogsaa begyndt

---

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* V, S. 17. Smlgn. JAC. AALL, *Erindringer* (2. Udgave), S. 275.

[1] Forskjellige Papirer i Vicestatholderskabets Arkiv i Rigsarkivet, bl. a. i Pakke No. 2 (J.-No. 301—650) og Pakke No. 3, Litr. a (J.-No. 651—950). Smlgn. WESSEL-BERGS *Reskripter,* IV, S. 907. 2den Februar 1811 skrev Kongen til Frederik af Hessen: *„Flere indløbne Efterretninger fra Sverrig berette: at franske Sendebud bruges, for at skade den Tillid, Folket skal have til mig.“* Om en fransk Agent i Norge se WEGENER, S. 407. Smlgn. ogsaa *Christiania Videnskabsselskabs Forhandlinger,* 1882, No. 23, S. 47 og *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* V, S. 27. Om Nordenfels, der efter Sigende skulde være forsynet med Pas fra den svenske Minister i Berlin, Baron Taube, og muligen fra Landshøvdingen i „Skaane,“ smlgn. Vicestatholderens Kopibog, sign. No. 135, Fol. 139 i Rigsarkivet. Smstds. Fol. 125—126 findes ogsaa Oplysninger om en vis Jean Adrien Morio, der havde udgivet sig for at være Adjutant hos den svenske Kronprins, og som nu paa Forlangende af Grev Rosen i Göteborg blev efterlyst ved en Skrivelse fra Vicestatholderen af 16de April 1811.

at organisere et Spionvæsen, og en Søofficer blev sendt til Sverige for at undersøge Forholdene paa Stedet.

Den, paa hvem Frederik VI. især havde fæstet sine Øine, var dog Grev Wedel. Alle Beretninger fra Sverige nævnte jo ham som den, paa hvem de Svenske mest gjorde Regning, og Kongen kunde derfor, fra sit Standpunkt, ikke handle fornuftigere, end ved at kalde ham til Kjøbenhavn. Naar han var borte, saa havde de mulige misfornøiede i Norge intet Hoved at samle sig om. Maaske blev der i Forbindelse dermed tænkt paa andre Forholdsregler. Det var saaledes et almindeligt Rygte, at Prins Frederik af Hessen skulde afløses af ingen ringere Personlighed end den sandsynlige Tronfølger, Prins Christian Frederik[1].

Grev Wedel var under alt dette rolig hjemme. Han havde sine Fremtidstanker; men Øieblikket til at handle var ikke kommet, og der lader sig intet paavise om, at han for sine politiske Venner i Sverige havde antydet, at Foreningens Time var nær. Det lader endog til, at han ved denne Tid har været paavirket af Frygt for, at Carl Johan skulde gaa i fransk Ledebaand, hvilket vel var en Følge af de Rygter, der var udbredte om dennes Sindelag, og at han derfor har holdt sig mere tilbage. Den 4de Februar var Grev Wedel i Christiania og formodentlig endnu flere Dage senere paa Vækkerø[2], og han tiltraadte derfra en Reise til Tingene i Hallingdal. Han var der tilstede ved Vinter-, Sage- og Skattetinget for Aals Tinglag, der varede fra 12te til 15de Februar, og drog derfra til Næs, hvor Tinget var berammet fra 18de til 21de. Men paa dette Sted mødtes han af overraskende Brevskaber. Der laa Skrivelser fra Kongen og fra Rentekammeret, ved hvilke han uopholdelig kaldtes til Kjøbenhavn[3]. Kongens længe nærede Mistanke havde omsider drevet ham til Handling, og en alvorlig Fare kunde svæve over Grev Wedels Hoved.

Under 2den Februar havde Frederik VI. i et Brev til Prinsen af Hessen[4] ytret sig saaledes: „Af dem, der i Norge nævnes, hvorpaa man forlader sig i Sverige, er Amtmand Grev Herman Wedel. —

---

[1] FR. SCHMIDTS *Dagbøger*, S. 111, af hvilke det sees, at Grev Wedel kjendte disse Rygter, og *Christiania Videnskabsselskabs Forhandlinger*, 1882, No. 23, S. 47 flg.

[2] Smlgn. ovenfor, S. 382, Note 1.

[3] Den kongelige Resolution af 8de Februar 1811 blev ved en Skrivelse fra Rentekammeret af den følgende Dag meddelt Grev Wedel. Rentekammerets Kopibog for Buskeruds Amt og Grevskaberne, 1810—1814, sign. No. 214, i Rigsarkivet.

[4] *Meddelelser fra Krigsarkiverne*, V, S. 12.

Omendskjønt ingen Regent bør mistro nogen, forinden man har undersøgt sligt, saa paalægger Øieblikkets Trang, at De som Vicestatholder bør undersøge dette; thi Forræderi er det skrækkeligste. Tidernes Historie har givet os saa mange Beviser paa sligt og dets Følger, at man med Aarvaagenhed maa paase alt.“ Hertil svarede Prinsen 7de Februar[1]: „Af de svenske Sendebud her i Norge er mig intet bekjendt, og tror jeg det ikke, ligesaa lidt som, at Grev Wedel skulde være mistænkelig, som vel er uforsigtig i sine Ytringer, hvorved han gjør sig mange Fiender, men hader de Svenske ligsaa meget som enhver Nordmand, hvorfore jeg ogsaa glæder mig meget mere at føre Arméen mod Sverige, end med Svenskerne, som Nordmændene ei gjerne vilde gjøre.“

Efter Modtagelsen af dette Svar skrev Frederik VI. den 12te Februar[2] tilbage: „Grev Herman Wedel nævner De selv som uforsigtig i sine Udtalelser; herom maa jeg forlange Deres nøiere Forklaring, hvori de bestaar, og om saadant er mod mig, Landet eller Statens Interesse i Almindelighed; Efterretningerne om Grev Herman Wedel er ei alene her, men fra Stockholm, fra Berlin; disse bestaa deri, at de Svenske sige overalt, at naar de blot komme til Norge, bygge de paa ham som en Mand, de forlade sig paa; han har meget gode Konnexioner og Korrespondencer i Sverige og ved meget af, hvad der foregaar i Kabinettet. Han har desuden været sat paa den Liste, hvor alle de stode, man vilde vælge til svensk Kronprins. Ingen uskyldig maa fældes, men heller ingen skyldig slippe; vi ere i Krigstider, vi ere i et Sekulum, hvor de mindste Omstændigheder ere af Vigtighed og kunne have Følger.“

Paa denne Skrivelse svarede Prinsen af Hessen under 17de Februar[3]: „Jeg indestaar med min Ære, at Grev Herman Wedel aldrig haver i min Nærværelse sagt noget, som kunde gjøre ham mistænkelig, hverken mod Deres kongelige Majestæt eller Landet eller Statens Interesse i Almindelighed; at de Svenske maaske have udbredt saadanne Rygter for at sætte Mistillid imod ham, er mig meget sandsynligt; thi deres Ønske er at skabe Partier. Vel har han talt imod Folk, som staa i Embede, og dermed været uforsigtig; men ellers er mig aldrig kommet noget for Ørerne. Jeg beder Deres kongelige Majestæt derfor at prøve

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* V, S. 57.
[2] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* V, S. 18. Smstds. S. 92 meddeles, at Angivelsen mod Grev Wedel var fremkommet i et anonymt Brev, der var lagt i Posten i Hamburg, men i Virkeligheden antoges at være forfattet i Stockholm.
[3] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* V, S. 59.

hans Duelighed, naar han kommer til Kjøbenhavn og ansætte ham der i Provideringsvæsenet eller hvor Deres kongelige Majestæt tror at kunne benytte ham, for ei at vise ham den ringeste Midtillid; thi skulde han have der Ubehageligheder, vilde det gjøre ham et slemt Indtryk."

Kongen svarede under 23de Februar[1]: „Grev Wedels Rygte kan ei bevæge mig til at behandle ham ilde; men Forsigtighed byder at vaage om en Mand, der har gjort sig i Europas Øine mistænkt for ei at være sindet saaledes, som han burde være det."

Befalingen var imidlertid sendt; den var i Grev Wedels Hænder, og han maatte indrette sin Handlemaade derefter. Han fattede straks sin Beslutning. Han vilde møde Faren i Kjøbenhavn og reiste øieblikkelig. Om Aftenen 19de Februar var han tilbage paa Vækkerø, hvor Familien under hans Fravær paa Tingreisen var forøget med en Søn, der blev født 10de Februar. Den følgende Morgen meldte han sig hos Vicestatholderen i Christiania og erklærede sig færdig til at reise. Af dette Møde har Prins Frederik i et Brev til Kongen af 20de Februar[2] givet følgende Skildring: „Grev Wedel har idag været hos mig; han har vist mig Deres kongelige Majestæts allernaadigste Skrivelse for at kalde ham til Kjøbenhavn, som og Rentekammerets Brev; først i Aftes er han kommet tilbage fra en Reise i hans Amt, og imorgen reiser han herfra til sin nye Bestemmelse; han er meget rolig, og jeg tør paa nyt forsikre Deres kongelige Majestæt, at han vist ikke vilde være det, om han troede at have gjort noget Uret; han forlader sin Kone i Barselseng, da hun for faa Dage siden er nedkommet."

Reisen blev endnu udsat en Dag, fordi Grev Wedel, som Prinsen af Hessen troede, ikke var bleven færdig med sine Forretninger[3]. Disse har imidlertid maaske tildels været af en noget anden Art, end Vicestatholderen forestillede sig. Grev Wedel vidste, hvad der kunde forestaa, og derfor var det ham magtpaaliggende at fjerne alt, der kunde bevise hans Forbindelser med Sveriges ledende Politikere. Forsigtig, som Grev Wedel altid søgte at være med at lade uforsigtige Brevskaber forsvinde, har han neppe nogensinde i større Udstrækning gjemt Papirer af dette Indhold[4]. Noget var dog fremdeles i Behold, og det maatte

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* V, S. 21. Enkelte Afsnit af den her omhandlede Brevveksling findes ogsaa trykt hos WEGENER, anf. St., S. 404—406.
[2] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* V, S. 60.
[3] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* V, S. 61.
[4] P. C. HOLST, *Efterladte Optegnelser,* S. 37.

nu tilintetgjøres. Vigtige historiske Aktstykker blev saaledes paa en af disse Februardage ofrede til Luerne, efter al Sandsynlighed paa Gaarden Stabæk, hos Forvalter B. M. Lange, en Mand, til hvem Grev Wedel nærede megen Tillid.

Efter at være bleven beroliget i denne Henseende, drog Grev Wedel den 22de fra Vækkerø, formodentlig over Christiania og Moss til Tønsberg, for derfra at fortsætte Søveien. Da han var kommen et kort Stykke fra Hjemmet, til Bestum, blev han greben af trykkende, mørke Anelser, der ikke lod ham faa Ro. Han vendte sin Hest, ilede tilbage, omfavnede sine kjære, og lod det atter bære mod Syd. I Tønsberg fik han en Dæksbaad, der for en gunstig Bør bragte ham over Havet, og inden nogen endnu ventede ham, var han om Aftenen 28de Februar i Kjøbenhavn, hvor han tog ind hos sin Broder Ferdinand[1]. Følgende Dag, 1ste Marts, havde han Audiens hos Frederik VI.

Monarken og den Undersaat, der havde arbeidet paa at skille ham ham af med hans ene Krone! Frederik VI. tog neppe dette Møde

[1] Brev fra Komtesse Caroline Wedel Jarlsberg til Broderen Baron Wilhelm, dat. Frederiks Hospital 2den Marts 1811, tilhørende Kammerherre Ferdinand Julius Wedel Jarlsberg: „*I Følge Ønske og egen Drivt iler jeg med, i Hast at tilmelde Dig og især den elskede Karen, at vores ejegode Herman i forgaars Aftes den 28de Februarii lykkelig ankom til Ferdinands Palais — var i gaar Morges hos Kongen — bley usigelig naadigen modtaget — tilsagt til Taffelet o: s: v: — Endnu har han ej erfaret hvad hans egentlige Ærinde er — noget af stor Vigtighed er det visseligen ikke — man har talt om at det skulde angaae Kongsbergs Fattig-Væsen — vær Du altsaa kuns ganske rolig — han skal desværre vel snart! igjen være hos Jer — vi beholdt ham saa gjerne ret længe nede hos os! Han var hos mig et Øjeblik i Gaar — — — Gud været lovet! at den elskede Søster Karen saa lykkeligen blev Moder til en Gut; hils og lykønsk hende kjærligst fra mig — næste Postdag tilskriver jeg hende selv den Ejegode! — — —.*" I et Brev fra samme til samme, dat. Kjøbenhavn 29de Marts 1811, heder det: „*Ret indstændig beder jeg Dig saasnart muelig at sende mig et Brev til Excellencen — jeg fik forleden Brev fra ham og er han reent unaadig over Din Taushed — som heller ikke er rigtig af Dig; — han beskylder vores gode Herman for at være den, der gjør Dig utaknemmelig imod ham — det er altsaa Pligt af Dig, at jo før jo hellere at bevise ham det modsatte — det er Du Herman skyldig med Rette og det vilde være slet af Dig, hvis Du gjorde det — thi hvorfor skulde vi give ham Vaaben i Hænderne mod denne vores Broder! Skriv nu ret kjønt til ham, at han ej sporer noget, som kan gjøre ham mere opbragt — dette er Du Dig selv skyldig. — Lad mig nu ei bede forgjæves! — — —.*" Under 2den Marts 1811 skrev Baron Oxenstierna fra Kjøbenhavn til Baron Engeström: „*Le comte de Wedel Jarlsberg est arrivé ici hier et a déjà vu le Roi hier matin. On en a pris l'occasion pour repandre des bruits assez absurdes, entr'autres que quand les Anglais, chassés de Portugal, iront attaquer la Norvége, les propriétaires les plus riches et les personnes les plus considérables pourvoiront à leur sureté, en se rendant ici.*" (Original i Udenrigsministeriets Arkiv i Stockholm).

med samme Overlegenhed som Grev Wedel, der paa ny en Vinternat havde trodset Havets Bølger for at fremstille sig for den Konge, der kunde kræve ham til Regnskab for hans Færd. Ingen skriftlig Beretning vidner om, hvilke Ord der ved denne Leilighed blev vekslede. Til sine nærmeste sagde Greven, at der ikke var forefaldt noget særdeles; men tilsyneladende straalede Kongens Naade over den mistænkte Nordmand, der spiste ved det kongelige Taffel, og for øvrigt kun ønskede at vide, hvorfor man havde kaldt ham saa pludselig fra Hallingdal til Kjøbenhavn.

Grev Wedels Mod var kommet upaaregnet for Frederik VI. Faren var derved afværget. Hans Søster Caroline kunde straks skrive fra Kjøbenhavn, at der ikke længere var nogen Grund til Ængstelse, og Traditionen vil vide, at Prinsen af Hessen, da han modtog de første Meldinger om, hvordan det var gaaet, ilede til Grevinde Wedel og styrtede ind i hendes Værelse, idet han raabte: „Herman ist gerettet.“ Prinsen viste selv sine venskabelige Følelser for Grev Wedel, ved det Brev, han 11te Marts sendte til Kongen[1]: „Grev Wedel er sikkert en meget brugbar Mand, som jeg alt før har havt den Ære at forsikre Deres kongelige Majestæt; Norge har meget at takke ham for hans Foranstaltninger i Provideringen i forrige Krig, og det glæder mig usigelig, at Deres kongelige Majestæt er tilfreds med ham; han har skrevet hertil, at han var bleven meget naadig modtaget af Deres Majestæt; men han tror ellers at have mange Fiender i Kjøbenhavn. Deres kongelige Majestæt kan være forsikret om, at hvorom De spørger ham, siger han Dem oprigtig, hvad han tænker, særdeles nu, da han tror, Deres Majestæt er ham naadig.“

Under Opholdet i Kjøbenhavn vedblev Grev Wedel fra Kongens Side at behandles med den samme iøinefaldende Opmærksomhed. Aldrig tidligere havde han tilsyneladende nydt en saa stor Gunst, som nu i Marts 1811; der var ikke Ende paa de Udmærkelser og Høfligheder, der vistes ham. Frederik VI. syntes at ville sætte alt ind paa at vinde hans Hengivenhed og i ham sikre sig en Tilhænger af sin Politik. Men Grev Wedel lod sig ikke i denne Henseende paavirke, og han vendte

---

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* V, S. 65. Anderledes — og vistnok med mere Ret — betragtede Prins Christian Frederik Grev Wedels Opfatning: „*Grev Wedel har, som det synes, ikke været meget tilfreds med sin Reise herned, siden Grunden til samme vel egentlig var Mistillid; men han blev vist saa vel behandlet her, som muligt, og det tror jeg, at han dog har erkjendt.*“ WEGENER, S. 409.

hjem til Norge med den samme politiske Opfatning, som han var dragen ud. Det er ingenlunde umuligt, maaske endog sandsynligt, at et i Samtiden udbredt Rygte var vel grundet, der fortalte, at Kongen ønskede at beholde Grev Wedel i Danmark, og at han havde tilbudt ham en høi Stilling i dette Land, hvad imidlertid Greven havde afslaaet. I ethvert Fald maatte Kongen udfinde en midlertidig Sysselsættelse for ham, der kunde afgive en tilsyneladende Forklaring til, at han paa denne Aarstid var kaldt til Danmark. Men det lader ikke til, at de herom førte Overveielser havde ledet til noget Resultat, inden Grev Wedel fremstillede sig for Kongen; denne maatte da paa staaende Fod forklare, hvad han vilde sin mistænkte norske Undersaat. Det synes, som om man har tænkt at overdrage ham et eller andet Hverv, der angik Kongsberg; men Kongen blev dog staaende ved en anden Tanke, nemlig at kræve hans Medvirkning ved de forberedende Arbeider til Grundlæggelsen af et Universitet i Norge. Grev Wedel modtog med Glæde dette ærefulde Hverv, hvorved han atter — som en Følge af Kongens Mistanke — fik Anledning til at gjennemføre en af sine „store Beslutninger".

Oprettelsen af et norsk Universitet var nemlig efter faa Ugers Forløb en fastslaaet Kjendsgjerning, og med Bevidstheden om at kunne bringe sine Landsmænd Opfyldelsen af et længe næret Nationalønske, forlod Greven i de sidste Dage af Marts den danske Hovedstad og tiltraadte Hjemreisen til Christiania[1].

---

[1] Om denne Grev Wedels Færd fra Hallingdal til Kjøbenhavn har tidligere kun lidet været kjendt. JAC. AALL har (*Erindringer,* 2. Udg., S. 318 flg.), skjønt han kunde benytte Meddelelser fra Grev Wedel selv, dog sammenblandet denne Reise med en anden, der, ogsaa under æventyrlige Forhold, blev foretagen i 1813. I anden Udgave af Aalls Værk er dog Feilen rettet af Lange, og det meddeles der, at Reisen foregik tilsøs fra Tønsberg. Hos M. J. MONRAD, *Det kgl. Frederiks-Universitets Stiftelse,* S. 87 flg. findes en mere udførlig Fremstilling, der bygger paa en i Hovedsagen rigtig Traditon. Af Rigsarkivar M. BIRKELAND er mig i sin Tid meddelt en Optegnelse om den samme Begivenhed, hvori han nedskrev, hvad Professor Welhaven i Julen 1862 havde fortalt, og som egenhændig af Welhaven er attesteret at være en nøiagtig Gjengivelse af Grev Wedels Fortælling til ham. Her siges, at det var Prinsen af Hessen, der først var ilet til Vækkerø og havde underrettet Grevinde Wedel om de Farer, der truede hendes Mand, hvorpaa hun sendte et Ilbud til Hallingdal. Her bestemte han sig da straks til at forekomme sine Fiender og at reise til Kjøbenhavn. Dette maa imidlertid bero paa en unøiagtig Erindring og modsiges allerede ved Grevindens Tilstand i de samme Dage. Welhaven er min Hjemmel med Hensyn paa Anelsen, der vist er rigtig; naar Greven vendte ved Bestum, der hvor nu Landstedet Sølyst ligger, tyder dette paa, at han har valgt den ikke ualmindelige Vei over Moss til Tønsberg. Havde han taget umiddelbart vestover, havde han ikke passeret dette Sted. — I en Meddelelse af C. C. A. LANGE til Rigsarkivar Birkeland forekommer det rigtige, at det var

Fra Norge havde Grev Wedel uden Tvivl med fuldt Forsæt og vel vidende om, hvad han var mistænkt for, foretrukket at tage den farlige Vei over Skagerak. Til Norge valgte han den anden Vei og reiste gjennem Sverige, hvor han nu desuden kunde give sig bedre Tid. Hans Reise var ikke der bleven ubemærket. Hans pludselige Kaldelse til Danmark var hurtig gjort til Gjenstand for Indberetninger fra Baron Oxenstierna, der i Kjøbenhavn repræsenterede den svenske Konge[1].

---

en officiel Kurer, som indhentede Greven i Hallingdal. Lange har Fortællingen om de farlige Papirer i den Form, at Greven „paa Nedreisen til Kjøbenhavn har været inde hos hans Fader paa Stabæk og der deponeret sine Papirer — med den Ordre, at de skulde brændes, saasnart man erfarede, at der var tilstødt ham noget; men i modsat Fald skulde de gjemmes, til han krævede dem tilbage“. Den almindelige og muligens rigtigste Tradition gaar dog ud paa, at Papirerne virkelig er brændte straks, og at Greven selv paasaa, at dette skede hos Lange. Det er muligt, at Papirerne først er betroede til denne, da Greven den 20de fra Vækkerø reiste ind til Christiania, og at de saa er brændte efter Samtalen med Vicestatholderen. — I Andreas Fayes Samlinger i Rigsarkivet findes i et af hans Udkast til Grev Wedels Biografi en Note, som hvis Kilde han angiver den danske Forfatter, Rektor Forchhammer, ifølge hvilken Anledningen til Grev Wedels Kaldelse til Kjøbenhavn skulde være den, at der var opdaget en Brevveksling mellem ham og Grev Rosen i Göteborg. Forchhammers Kilde har sandsynligvis været en Optegnelse af Engelstoft, trykt i *[Dansk] Hist. Tidsskr.*, femte Række, II, S. 379 flg.

[1] Depesche fra Oxenstierna til Engeström, dateret Kjøbenhavn 15de Marts 1811, i Udenrigsministeriets Arkiv i Stockholm: *„Il n'est pas aisé de rendre compte des motifs de l'ordre qu'avait reçu le comte de Wedel Jarlsberg de venir ici. Il-y-en a eu probablement plusieurs et je n'excluerai pas du nombre celui de la méfiance, quoiqu'on ait l'air de le traiter fort bien. C'est un fait qu'on avait parlé quelque tems auparavant de son arrivée, et pourtant l'ordre de venir avait été si pressant, qu'il s'est mis en route deux jours après les couches de sa femme. En général on donne pour cause de sa venue le besoin de prendre son avis sur plusieurs objets et sur différens arrangemens, qu'on voudroit entreprendre en Norvége. Ainsi on parle d'établir à Kongsberg tant le depôt, que les manufactures et ateliers de tous les articles nécessaires pour l'equippement et l'armement des troupes Norvégiens, qui jusqu'ici pour la plus grande partie a du leur être envoyés de Dannemarc. A cette fin on veut se servir des maisons et usines, qui après l'abandon et la cessation des travails dans les mines, sont restées sans emploi. Il-y-a longtems que les Norvégiens étaient mécontents de ce qu'il manquait dans le Royaume une université, et que la jeunesse Norvégienne fut obligée pour achever ses études et pour parvenir à quelque emploi, soit civil, soit ecclesiastique de passer en Dannemarc. La société, se nommant celle pour le bien de la Norvége, a commencé de colliger des sommes pour en fonder une. Mais le gouvernement ici, jaloux de ne pas laisser un pareil établissement se former et surtout s'achever sans son intervention, a voulu s'en méler, et la direction générale de l'instruction publique doit en ce moment s'en occuper. Le comte Wedel a eu ordre de donner là-dessus son opinion. Enfin il est très-occupé depuis son arrivée, surtout comme il désire de partir bientôt: à la fin de la semaine prochaine il compte de pouvoir le faire. En général il paraît que plutôt de certaines personnes en place, que le*

Det var jo ogsaa selvsagt, at den maatte vække Opsigt i Sverige og give Anledning til mange Gisninger. Et Vidnesbyrd derom foreligger i en Optegnelse fra Baron Platens Haand, i hvilken denne har søgt at samle de tidligere aftalte Vilkaar for Norges Forening med Sverige og i Almindelighed gjøre Rede for denne Forenings Udsigter. Der foreligger intet, som med Bestemthed peger paa, for hvem Platen har nedskrevet sine Tanker; men deri, at de er affattede paa Fransk, tør der ligge et Bevis for, at de var beregnede paa at sees af Kronprinsen. Man har tidligere henført dem til August 1810 og antaget, at de var bestemte for Grev G. Mörner, som da reiste til Paris for at meddele Valget. Men dette er umuligt. Affattelsestiden fremgaar med tilstrækkelig Klarhed af selve Aktstykket, der maa være forfattet i den Tid, hvori Grev Wedel opholdt sig i Danmark, altsaa i Marts 1811, maaske nærmest i Maanedens første Halvdel. Det er ialfald muligt, at det har været bestemt for den i det følgende omtalte Grev A. O. Mörner, da han reiste til Göteborg for der at træffe Grev Wedel[1].

Desværre er Optegnelsen ikke i alle Dele affattet med den fornødne Tydelighed, da Platen langtfra var Herre over det Sprog, i hvilket han nu maatte fæste sine Tanker til Papiret.

„Foreningen er," skriver Baron Platen, „Gjenstand for alle kloge og for en stor Del af samtlige oplyste Nordmænds Ønsker, — men vel at mærke alene en Forening, som grundes paa følgende Vilkaar: fælles Forsvar; de bestaaende, saavel borgerlige som militære Indretninger skal bibeholdes; hvert af de to Lande skal ordne sine Finanser, sine Skatter samt bestyre det offentlige Undervisningsvæsen og øvrige Kulturforhold paa egen Haand i Overensstemmelse med sin egen Statsforfatning; begge Lande skal være fælles repræsenterede i den forberedende

---

gouvernement, ou pour mieux dire, le Roi lui-même se soient défiées du comte Wedel, qui jouit d'une grande considération dans le pays, et qui ne doit pas donner aveuglement dans toutes les idées de ces bureaucrates (sic), *qui par-là les gêne, et sans arborer une frauderie ou une opposition quelconque, les retient pourtant dans de certaines bornes, qu'ils aimeraient mieux pouvoir à leur gré passer ou se préscrire. Rien de prononcé contre lui, pas le moindre grief articulé, et pourtant on affectait de la curiosité sur la manière, dont il serait reçu. On m'a dit qu'il a été question de l'engager à s'établir ici, en lui offrant un poste supérieur à celui qu'il occupe en Norvége, n'étant là que baillif, mais aussi qu'il a montré fort peu de disposition à se faire transplanter.*"

[1] Optegnelsen er trykt *in extenso* hos SCHINKEL-BERGMANN, VI, S. 324—327; smlgn. S. 47. Saafremt den er overleveret den straks nedenfor nævnte Grev A. Mörner, da denne reiste for at træffe Grev Wedel, som en Instruktion for ham, bliver det altsaa kun ved en Navneforveksling med Grev G. Mörner, dens Affattelse kan være henført til August 1810.

Komité, i den høieste Domstol o. s. v.; men Regjeringen eller Kongemagten tilligemed den udøvende Magt skal ifølge Lov tilhøre Sverige." Netop i dette Punkt maa det beklages, at Platen ikke har formaaet paa det fremmede Sprog at finde Udtryk, der med fornøden Skarphed kunde gjengive hans egne og hans norske Vens Tanker, der nu indhylles i en beklagelig Dunkelhed[1]. Han var heldigere, hvor det gjaldt at fremhæve de Betænkeligheder, som Nordmændene nærede mod en Forening, — paa den ene Side deres Frygt for den svenske Adels Indflydelse, paa den anden Side deres Uvilje mod Frankrige, der maatte fjerne dem fra den svenske Kronprins, hvis han søgte Rygstød hos Napoleon. Men netop derfor antog Platen, at det var af den største Vægt, at Kronprinsen blev kjendt, og at ogsaa det norske Folk fik Tillid til hans Hensigter.

Saa heder det videre: „Efter mine Underretninger, og efter hvad jeg selv har troet at kunne bemærke, har Grev Wedel og flere andre Personer af Betydning besluttet hellere at forsvare sig til det yderste mellem sine Alper end at foreslaa noget i Landet, som kunde være dette skadeligt eller mishage Nationen, hvis Symbol er lovmæssig Frihed. For øvrigt bør man ikke forundre sig over, at Wedel har en Mistanke til vort Tronfølgervalg, som om det var en Følge af fransk Indflydelse, — samt at han tildels laaner Øre til flere falske og for Vedkommende mindre fordelagtige Rygter." Efter Forfatterens Mening maatte altsaa Kronprinsen ogsaa lægge an paa at fjerne enhver mulig Mistanke om hans Planer i denne Henseende. Foreningsdagen maatte oppebies i Ro, og ethvert Erobringsforetagende opgives. Derimod kunde man ved at opstille et Observationskorps tvinge Nordmændene til at gjøre lignende Skridt og deryed lade dem faa føle Krigens Byrder, ligesom der kunde være Tale om at blokere Havnene og hindre Handelen, for at paaskynde Foreningens Afslutning. Men alt vilde mislykkes, hvis Kongen af Danmark personlig

[1] Smlgn. L. DE GEER, *B. B. von Platen*, S. 60: *„Platen var icke fullt förtrogen med Franska språket, ehuru han skref det ohindradt, och för hvem som helst skulle det varit en svår uppgift att på ett främmande språk med få ord karakterisera ett lands tillämnade institutioner, hvilkas detaljer ännu icke kunnat vara genomtänkta. Det vore troligen förhastadt att af dessa ord draga den slutsats, hvartill de, sådana de lyda i öfversättning, närmast synas gifva anledning, eller att de afsågo en gemensam högsta domstol, som förutsätter samma lagar, samt att den verkställande magtens organer äfven för Norge skulle tillhöra Sverige. Äfven om man kunde förutsätta en sådan mening hos Platen, så kan den omöjligen hafva funnits hos Wedel, och Platens promemoria angifver uttryckligen, att den öfverensstämmer med Wedels dåvarande tänkesätt."*

indfandt sig i Norge, idet da Hengivenheden for det gamle Dynasti vilde rive alle med sig.

I denne Fremstilling foreligger der altsaa en Redegjørelse for den Maade, hvorpaa en Mand som Platen i Marts 1811 betragtede den fremtidige Forening. At man her, ialfald for en Del, har for sig Aftalerne fra Ström i 1810, tør være utvivlsomt; men de er, for at kunne gjælde som paalidelige Udtryk for Grev Wedels Opfatning af, hvad Fremtiden kunde bringe, ikke saa klare og udtømmende, som det kunde ønskes. Imidlertid haves der en anden Kilde, som ikke lader noget tilbage i disse Henseender. Det er en til Carl Johan afgiven Beretning om en Samtale mellem Grev Wedel og den svenske Konges Adjutant, Oberst Grev Axel Otto Mörner, den samme, som senest i Juli og August 1809 havde været i Norge (S. 263). Denne Beretning, der er opsat af Grev Mörner selv, maa betragtes som paalidelig, og den viser med al ønskelig Tydelighed, hvorledes Grev Wedel netop, idet han vendte tilbage fra Danmark, har opfattet Forholdene[1].

Paa Reisen fra Kjøbenhavn til Christiania var Grev Wedel i Göteborg 26de Marts og traf der Grev Mörner, hvem han kjendte fra hans tidligere Ophold i Norge, hvor de havde udvekslet sine politiske Meninger. Grev Mörner spurgte derfor nu sin norske Bekjendt, om han fremdeles var ligesaa stemt for en Forening. Beretningens Forfatter siger selv, at han ansaa Grev Wedel for at være efter al Sandsynlighed den eneste Nordmand, som var istand til at drive denne igjennem.

Grev Wedels Svar paa Henvendelsen lød saaledes: „Som de fleste af mine Landsmænd, der er tilstrækkelig oplyste til at kunne bedømme Nordens sande Interesse, er jeg fuldstændig af samme Overbevisning nu, som dengang. Alle ønskede da at styres af høisalig Kronprins Carl August, da han under et langt Ophold i Norge havde forstaaet at tilvinde sig almindelig Kjærlighed og Tillid, og fra det Øieblik, da han var valgt til Tronfølger i Sverige, var det ganske let at vende Stemningen til Fordel for en Forening mellem de to Lande. Men Prinsens *grannlagenhet* lagde Hindringer i Veien for Udførelsen, idet han endnu beherskedes af en Følelse af Hengivenhed for sin gamle Suveræn. Hvad derimod Sveriges nuværende Kronprins angaar, saa behøver ikke han — det er sandt — at lade sig holde tilbage af saadanne Betænkeligheder, der nu er forsvundne. Men der trænges Tid for at vække denne Tillid til Prinsen, som den danske Regjering gjennem sine Stemplinger

[1] Schinkel-Bergmann, VI, S. 346—349; smlgn. S. 99.

har gjort alt for at ødelægge. De ved, at denne Regjering, som altid frygter for at miste Norge, benytter sig af de mindste Omstændigheder for at fjerne dette Øieblik. Til en Begyndelse har man for at gjenoplive det Had, som man stedse har søgt at vedligeholde mellem de to Nationer, og som har været nær ved at slukkes, forstaaet at bestyrke dette ulykkelige Rygte, som spredte sig efter salig Prinsens Død, som om denne Død ikke skulde været naturlig, og at man alene af den Grund havde valgt ham til Tronfølger i Sverige, at man deri fandt et Middel til at skille sig af med en Prins, hvilken man frygtede i Spidsen for en Armé, der skulde modsætte sig Sveriges ærgjerrige Planer paa Norge. Saadanne Histörier har ingen Indvirkning paa de oplyste, men har ikke undladt at forbitre de lavere Klasser.

De erindrer fra Deres Ophold i Norge, hvor fiendtlig Stemningen da var imod Englænderne. Alle mindedes med Harme, hvor uretfærdig England havde røvet Danmarks Flaade i Kjøbenhavn, og overensstemmende med sin Pligt, anvendte Pressen hele sin Indflydelse for at vedligeholde denne Sindenes Stemning. Men denne har nu undergaaet en fuldstændig Forandring. Nordmændene husker alle de Fordele, som de har nydt af sine Handelsforbindelser med England, og ønsker at se dem gjenoplivede. Danmarks Forbund med Frankrige danner derfor ogsaa et af deres væsentlige Klagepunkter mod den danske Regjering.

Her finder De nu en Anledning, der kan tjene den danske Regjering som et nyt Vaaben mod Sverige. Man har nemlig med Duelighed benyttet sig af denne Nordmændenes velkjendte Uvilje mod Frankrige for at skræmme dem op i Anledning af Eders nye Kronprins's Ankomst til Sverige, og man har søgt at fremstille hans Valg som en Følge af Keiserens umiddelbare Indflydelse, idet han for at kunne styre Norden efter Behag, paa Sveriges Trone tiltrængte en Fyrste, som alene havde at iverksætte hans Vilje. Man har tillagt, at ifølge dette Valg skulde man snart i Norden faa se de samme Optrin, som havde foregaaet i Spanien.

Saadant var det Sprog, som da for Tiden førtes af alle, som ankom fra Kjøbenhavn. Nu derimod, da man gjennem den svenske Regjerings Opførsel i Forhold til Frankrige, ligesom gjennem Kronprinsens egne Forholdsregler og Skridt, har fundet, at man ikke længere kunde holde os i denne feilagtige Opfatning, har man i Kjøbenhavn foresat sig at udbrede den Mening, at om der mærkedes nogen Kulde mellem Keiseren og den svenske Kronprins, saa var den blot tilsyneladende. Jeg omtaler alt dette, forat De kan vide, hvorledes man har søgt at skade

Kronprinsen i mine Landsmænds Forestillinger. De Midler, af hvilke man nu betjener sig, er temmelig svage; men Almenheden er let at føre bag Lyset, og det gaar langsomt med at udslette daarlige Indtryk. Hvad mig selv angaar, saa er jeg, om jeg ogsaa for et Øieblik har ladet mig bedrage i Spørgsmaalet om Prinsens Tænkemaade, nu kommen paa bedre Tanker, og det Sprog, som jeg herefter agter at føre i mit Hjem, skal i det mindste bidrage til at ødelægge de daarlige Indtryk, og den Mistro, som saadanne Forespeilinger har kunnet afstedkomme. Men der behøves Tid, og jeg er sikker paa, at den Begeistring, hvormed den svenske Nation betragter sin Kronprins, skal gaa over paa Nordmændene, og alt eftersom de faar se den svenske Styrelse befæstes og et lykkeligt Resultat krone de Forholdsregler, som Eders Prins agter at tage, skulle de lige ivrig ønske at regjeres af ham, som fordum af høisalig Prins Carl August.

De mærker, at jeg taler med Dem uden Forstillelse og oprigtig meddeler Dem mine Tanker. Derfor siger jeg, at hvis Eders Regjering gjorde sig skyldig i nogen Foranstaltning, inden hvilkensomhelst Gren af den almindelige Forvaltning, som kunde indgive Tvivl angaaende dens Hensigter eller i øvrigt mislykkes, da skulde saadant medføre stor Skade for den Sag, hvorom der her er Spørgsmaal, og man følger i Norge med stor Opmærksomhed, hvad der tildrager sig hos Eder. For saa meget som muligt at paaskynde det afgjørende Øieblik, skulde det endelig være ønskeligt, om Kronprinsen under en Reise i Sverige vilde nærme sig vore Grænser. Hans Popularitet, hans elskværdige Optræden skulde ikke undgaa at blive kjendte ogsaa hos os. Mange skulde af Nysgjerrighed reise for at se ham, og deres Fortællinger om ham skulde ved Hjemkomsten være af den største Nytte. Senere hen skulde ingen Ting være lykkeligere i Henseende til Fremgangen, end om Danmark erklærede Eder Krig. Forgjæves skulde man da befale den norske Hær at gaa over Grænsen, og I vilde da have frie Hænder til at operere mod Sjæland, hvis Erobring lader sig iverksætte med Englændernes Bistand. Derimod maa man aldrig tænke paa at kunne istandbringe Foreningen uden deres Medvirkning."

Dette var Grev Wedels politiske Program i Marts 1811. Han tog Grev Mörners Æresord paa, at denne kun skulde meddele hans Udtalelser til Kronprinsen, og han tilføiede: „Jeg aander alene for mit Fædrelands Vel, og en Forening med Sverige er det, som skal sikre mine Efterkommeres Ro og Lykke. Saaledes bør jeg af Sjæl og Hjerte

arbeide for denne, og jeg skal gjøre det. Men jeg siger Dem ogsaa, at om Sverige nogensinde skulde ville, med Vaaben i Haand imod os, bringe Foreningen istand, — aldrig skal den da finde Sted.“ I samme Aand som Grev Wedel ytrede ogsaa Peder Anker sig, da han nogle Dage senere havde en Samtale med Landshøvding Grev Rosen, kun med den Forskjel, at hans Udtalelser faldt mere forsigtig end Svigersønnens[1].

Saaledes havde den udsøgte Opmærksomhed, hvormed han var behandlet i Kjøbenhavn, ikke i fjerneste Maade paavirket Grev Wedel. Han var uforandret den samme som før, beredt paa at gjøre om igjen ethvert af sine Skridt fra 1809, og han mente, at han deri vilde finde Støtte hos en Flerhed af sine oplyste Landsmænd. Den Tillid, hvormed han i dette Punkt udtalte sig, synes at vidne om, at han har havt noget at holde sig til; men der er i de nu tilgjængelige Kilder intet, som berettiger til at tro paa Tilværelsen af en bestemt Opinion til Fordel for Foreningen med Sverige. Maaske har Grev Wedel derfor her kun stolet paa de vaagnende engelske Sympatier og den Frygt for Fremtiden, der blev en Følge af Kongens seige Fasthængen ved Napoleon. Han maa da have antaget som givet, at Folket derigjennem tilsidst vilde komme til de samme Meninger som han. Foreningen kunde i dette Tilfælde bringes istand ved Nordmændenes selvstændige Reisning, under Medvirkning fra England. I dette Punkt er der en ganske mærkelig Overensstemmelse mellem Grev Wedels Haab og Statsminister Rosenkrantz's Frygt.

Grev Wedel saa i Napoleon den værste Hindring for sine Planer; hans Frygt for, at Carl Johan skulde være en Dukke i Keiserens Haand, havde allerede een Gang bragt ham til at mistro dennes Politik, og den kom snart efter — tiltrods for de beroligende Forsikringer, han nu maa have modtaget af Grev Mörner — igjen til at paavirke hans Holdning. Hvad han fortæller om de Forsøg, der gjordes fra Kjøbenhavn i Retning af at mistænkeliggjøre den svenske Kronprins i Norge fra dette Synspunkt, bekræftes ikke af andre Kilder. Men det er dog sandsynligt, at Grev Wedel her har havt Ret, idet det viser sig, at hans Udtalelser i et andet Punkt medfører fuld Sandhed. Frederik VI. har virkelig paa den af Grev Wedel omtalte Maade søgt at udbrede Forestillingen om, at Carl August ikke var død paa en naturlig Maade, og at han efter sin Død maatte savnes som den Mand, der besad

[1] SCHINKEL-BERGMANN, VI, S. 99.

Kongens hele Fortrolighed og Venskab[1]. Har Grev Wedel været vel underrettet i det ene Punkt, saa kan han ogsaa i de øvrige have havt ligesaa gode Kilder for sig, og den Besked, som han gjennem Grev Mörner gav Carl Johan, har efter al Sandsynlighed været saa paalidelig, som den overhovedet efter Sagens Beskaffenhed kunde blive.

Umiddelbart efter Sammenkomsten med den svenske Udsending forlod Grev Wedel Göteborg og var nogle Dage efter paa ny i sit Hjem. Hvad han havde sagt, blev forelagt Carl Johan, men atter røbet for Grev von Dernath. Denne var nu for øvrigt meget optagen af en anden Affære, hvori han troede at være kommen paa Spor efter nye Konspirationer. Han saa i Wetterstedt ikke alene Danmarks farligste Fiende, men ogsaa den troløse Konspirator, der søgte at holde sig alle Døre aabne, og i den Anledning skulde underholde hemmelige Forbindelser med Hertugen af Augustenborg. I Kjøbenhavn var man kommen under Veir med, at der i Helsingør opholdt sig en hemmelig svensk Agent, som paa samme Tid antoges at sende Breve til Augustenborg og til Stockholm. Med sin Chef, Udenrigsministerens Tilladelse satte v. Dernath sin franske Kollega ind i disse Forhold, og fra ham gik det videre til Kronprinsen, der igjen ad den samme Kanal lod svare, at han kjendte Vedkommende, der nærmest arbeidede i engelsk Interesse, men at han vilde høre paa de Forslag, der maatte komme, hvis der med disse blev ham budt *une grande existence.* Kronprinsen lod ogsaa Frederik VI's Gesant underrette om de udstrakte Forbindelser, som Frimurerne underholdt i de nordiske Lande[2].

I Kjøbenhavn vaagnede nu den aldrig slukkede Mistanke mod Carl Augusts Broder til nyt Liv, og den sattes, efter de fra Gesanten i Stockholm modtagne Underretninger, i Forbindelse med de svenske Planer mod Norge. Man nærede Frygt for at se en ny svensk Revolution, der styrtede Carl Johan og satte Hertugen af Augustenborg i hans Sted som Arving til alle den afdøde Broders Traditioner. Men det lykkedes ikke at finde noget Spor, der kunde lede til et Resultat, og Mistanken maatte atter dø hen[3].

---

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* V, S. 18. Imidlertid blev det ogsaa berettet til Sverige, at der mellem de lavere Folkeklasser i Norge var begyndt at udbrede sig en Tro paa, at den afdøde Prins var bleven forgivet paa dansk Foranstaltning; heri troede man i Sverige at *„igenfinna ett prof af grefve Wedels verksamhet och klokhet.“* ENGESTRÖMS *Minnen och anteckningar,* II, S. 341.

[2] Depesche fra Grev v. Dernath til Rosenkrantz af 26de Marts 1811, i det danske Udenrigsministeriums Arkiv, gjengivet i den ældre Udgave, I, S. 485.

[3] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* V, S. 30 og 66.

Derimod blev man i Kjøbenhavn snart vidende om, hvorledes Grev Wedel havde optraadt under sin Tilbagereise til Norge, og atter igjen blev disse Hemmeligheder røbede gjennem Carl Johans Samtaler med Napoleons Sendebud, fra hvem de hurtig fortaltes til Grev von Dernath. Allerede saa tidlig som 9de April 1811[1] kunde denne indberette til Udenrigsministeriet i Kjøbenhavn, at Grev Wedel havde budt en Forening med Sverige paa de Vilkaar, at Norge skulde have sin uafhængige Forfatning, — at Kongen skulde opholde sig i Landet tre Maaneder hvert Aar, — at Civillisten udelukkende skulde forbruges i Landet, — at en national Bank skulde oprettes, og at der skulde gives et Tilsagn om aldrig at ansætte Svensker i Norge. Efter Carl Johans Beretning til Alquier skulde samtidig Grev Wedel have betinget sig selv *de grands avantages*, noget, som ikke ellers omtales.

---

[1] Depesche fra Grev v. Dernath til Rosenkrantz, dat. Stockholm 9de April 1811, i det danske Udenrigsministeriums Arkiv: *„Si le Prince n'est pas trompé d'une manière inexplicable, — parceque le but de l'invention le seroit, le Comte de Wedel est déjà allé fort loin. Une constitution indépendante de celle de la Suède, la résidence du Roi en Norvége pendant 3 mois de l'année, toute la liste civile dépensée dans le pais, une banque nationale, la promesse de ne jamais placer des Suédois en Norvége, telles seroient, d'après le Prince, les conditions, que Mr. de Wedel, en stipulant pour lui-même de grands avantages, auroit démandées, pour faire révolter la Norvége. Le Prince n'a dans ce moment-ci aucune envie d'entrer dans ces vues. Je dis à chaque occasion à Mr. Alquier, que le Comte Wedel, ou ceux, qui le font parler, veulent tromper le successeur; que la Suède réunie à la Norvége n'obéiroit jamais à un François, que ces deux pais se constitueroient en république ou qu'ils appelleroient le Duc d'Augustenbourg au trône dans l'espérance que ce Prince recevroit toujours la loi sans jamais la donner; et que nommément Monsr. de Wedel ne pouvoit contenter son ambition que par un de ces moiens. La justesse de ce raisonnement a frappé mon collègue, et indépendamment des sentimens, que, malgré sa malheureuse réligiosité à tout rapport, il voue à S. M. notre auguste souverain, il craint la révolte de la Norvége, comme un événement très-nuisible aux intérêts de son maître; et il a fait sentir au Prince, comment son propre intérêt exige de fermer l'oreille à toute proposition de ce genre. Cela explique la sincérité du successeur, depuis qu'il a été informé de la correspondance de Mr. de Wetterstedt; et il seroit peut-être possible de la faire aller encore plus loin, en employant le même moien. — — — — — — — — — — — — — — —*

Je crains bien plus l'influence d'un nom chèr aux deux peuples, employé par un homme d'esprit, que celle que le Prince pourroit gagner sur eux, et il me paroît, que l'intérêt de S. M. et celui de Son voisin coincident dans cette occasion. Mr. de Suchtelen m'a fait entendre, qu'il avoit reçu des avis sur l'existence des mauvaises intentions en Norvége. Le but de cette dernière confidence étoit d'autant moins à méconnoître, qu'elle étoit mélée à des observations sur les dangers du Holstein; mais le fait n'étoit pas de l'invention du général, qui déjà m'a parlé du comte de Wedel lors de l'émeute des matelots à Christiansand.“

Smlgn. den ældre Udgave, I, S. 487, Noten.

Da Grev von Dernath netop havde levet sig ind i Forestillingen om de augustenborgske Intriger, søgte han i denne Anledning at gjøre det begribeligt for Alquier, at Grev Wedel aldrig kunde mene det alvorlig med en Politik, der tilsigtede at lade Kronprinsen af Sverige regjere over begge Lande. Hans Ærgjerrighed vilde alene kunne tilfredsstilles, naar de blev en Republik, eller naar den svage Hertug af Augustenborg besteg Tronen, over hvem Greven kunde tænke paa at faa fuld Indflydelse. Alquier paatog sig at inspirere Kronprinsen, der ogsaa lod til at ville laane Øre til hans Advarsler mod at befatte sig med Planerne paa Norge, og gav Grev von Dernath Forsikringen om sin Taknemmelighed for alt, hvad der kunde meddeles om den mistænkelige Brevveksling. Ved at aabne nogle Breve mente nu von Dernath, at der kunde tilveiebringes Beviser mod saavel Wetterstedt som Holst, og at saa Kronprinsen maaske kunde blive bevæget til at meddele ham Sammenhængen med de i Norge indledede Forbindelser. I Gesantens Øine var Grev Wedel en langt farligere Mand for hans Konge end den svenske Kronprins, og den Indflydelse, han kunde vinde ved at støtte sig til et afholdt Navn, som Augustenborgerens, saa stor, at begge Fyrsters, Carl Johans som Frederik VI's Interesse maatte tilsige dem at holde sammen og at gjøre Front mod den fælles Fiende. Men det er neppe heller tvivlsomt, at den svenske Kronprins med Glæde saa den Mand, der skulde vaage over hans Foretagender, paa denne Maade indvikle sig selv i falske Forestillinger om, hvad der forberededes.

Frederik VI. stillede sig mindre troende til denne Meddelelse om Grev Wedels Planer. Da han havde modtaget Indberetningen fra sin Gesant i Stockholm, lod han saaledes hengaa flere Dage, inden han sendte Underretning om dens Indhold til den norske Vicestatholder. Først 20de April skrev han til denne om de Betingelser, som Grev Wedel havde opstillet for en Forbindelse mellem Norge og Sverige, saadan som man nu kjendte disse efter Carl Johans Antydninger, og bemærkede dertil kun: „Jeg anser det hele som Følger af Grev Wedels fremfusende Handlemaade i Almindelighed, og at man derved har lagt disse Ord i hans Mund uden hans Vidende[1].“ Men om Mistanken nu indtil videre var dæmpet, eller om Kongen blot foreløbig havde villet skjule den, — saa blev den ialfald snart igjen vakt. Allerede 30te April heder det i et Brev fra Kongen til Frederik af Hessen: „Anonyme

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* V, S. 29.

Breve fra Tyskland avertere atter mod Grev Wedel Jarlsberg, som de tale om, at man hverken maa tro eller bygge paa, da han er en Forræder af sit Fædreneland; saa urimeligt dette end synes at være, saa bør De være underrettet derom for at kjende alt og undersøge Tingene. Faderen i Wien er død [1]." Prins Frederik vilde dog heller ikke denne Gang fæste Lid til, hvad der ad en saadan Vei blev forebragt Kongen om Grev Wedels Færd. Han skrev saaledes 6te Mai 1811 fra Christiania til Kongen [2]: „Jeg skal være saa paapassende, som muligt er, paa alt, hvad der angaar Grev Wedel, omendskjønt jeg ikke tror, at noget er sandt, af hvad man skriver anonymt imod ham; Fiender har han; men vore Naboers List og Rænker har det altid været at sætte Mistillid mellem Regjeringen og Folket, hvilket de ogsaa gjøre her, imod alt, hvad der sker af Regjeringen og i Kongens Navn, blot for at sætte ondt Blod imellem Danmark og Norge; fra denne Synspunkt anser jeg Sagen; men dobbelt opmærksom skal jeg derfor være."

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* V, S. 30 flg.
[2] Original mellem indkomne Sager for 1811 i det danske Krigsministeriums Arkiv. Skrivelsen er ikke trykt i *Meddelelser fra Krigsarkiverne.*

XIX.

GREV WEDEL OG DET NORSKE UNIVERSITET.

Fra sin vovelige Vinterreise i 1811 bragte Grev Wedel tilbage som sikkert Resultat Kongens Tilsagn om, at der skulde oprettes et norsk Universitet[1]. Hans Virksomhed for dette var dog ikke noget nyt. Med mange af sine Landsmænd havde ogsaa Grev Wedel bittert følt Savnet af en videnskabelig Anstalt inden Fædrelandets Grænser, og han lod det ikke mangle paa Handling for at afhjælpe denne store Mangel. I Forening med Peder Anker og Kjøbmand Johannes Thrane stillede han i 1809 en Sum af 1000 Rdl. til det topografiske Selskabs Raadighed, for at anvendes til Præmier for de bedste Afhandlinger om et Universitet for Norge. Inden dette Selskab gik op i det store Selskab for Norges Vel, udførte det, hvad Grev Wedel havde ønsket, og bekjendtgjorde som Opgave for Prisafhandlingerne følgende Spørgsmaal:

„1. Bør Norge have et Universitet i sit eget Skjød?

2. Hvorledes og hvor indrettes et Universitet i Norge mest hensigtsmæssigen?

3. Hvad udfordres til Oprettelsen og Vedligeholdelsen af et Universitet i Norge, og af hvilke Kilder tages de Midler, som dertil udfordres?"

Under 9de December 1809 var denne Bekjendtgjørelse indrykket i Bladet „Tiden". Selskabet for Norges Vel fik at gjøre med Sagens videre

[1] For dette Afsnits Vedkommende kan i Almindelighed henvises til det ved Universitetets halvhundredaarige Jubilæum i 1861 udgivne Program af M. J. MONRAD, *Det kongelige norske Frederiks Universitets Stiftelse,* med de deri aftrykte Aktstykker, — til M. BIRKELAND, *Selskabet for Norges Vel,* S. 19 flg., samt G. P. BLOM, *Norges Statsforandring i 1814,* S. 72 flg. og JAC. AALL, *Erindringer* (2. Udgave), S. 258—265.

Behandling. Tidspunktet for Afhandlingernes Indlevering blev sat til 1ste November 1810, og Grev Wedel var selv med Biskop Bech o. a. Medlem af den Komité, der skulde bedømme de indkomne Arbeider. Ialt blev der indleveret ni Afhandlinger, af hvilke en, der var forfattet af Adjunkt ved Christiansands Latinskole, NICOLAI WERGELAND, og bar Titelen Mnemosyne, tilkjendtes den første Pris, 800 Rdl. De tilbagestaaende 200 Rdl. blev, i Forening med et lignende, af Kjøbmand Westye Egeberg skjænket Beløb anvendte til Belønning for nogle af de øvrige Skrifter. Wergeland foreslog Oprettelsen af et fuldstændigt Universitet, helst med Sæde i Christiania, hvad han antog at kunne faa istandbragt for en Kapital af 500,000 Rdl. og for en Del nærmere angivne aarlige Indtægter[1]. Mnemosyne vandt overordentlig Anklang udover Landet, og dets Forfatter modtog mange Beviser paa sine Landsmænds Erkjendtlighed for de Strenge, som han nu havde anslaaet i deres Bryst.

Men ogsaa i Kjøbenhavn var der til samme Tid vakt Opmærksomhed for, hvad der foregik i Norge, og efter den Stilling, som Grev Wedel indtog til Sagen, maatte Regjeringen der forstaa, at der her var sat noget i Gang, der vanskelig lod sig stanse. Saa blev det forsøgt at møde den norske Bevægelse og ved at byde noget mindre, men sikkert, stanse Arbeidet for det større, men usikre. Fra Danmark blev der i de første Maaneder af 1810 budt, hvad man kaldte en „akademisk Lære-Anstalt for Ustuderede“, ved hvilken der hovedsagelig skulde lægges Vægt paa Naturvidenskaberne, medens der ikke var levnet nogen Plads for Historie, Filosofi og Sprogvidenskaber.

I Norge var der imidlertid ingen, som bekymrede sig om dette Tilbud, og Selskabet for Norges Vel lod den engang begyndte Gjerning gaa sin Gang. Afhandlingerne blev skrevne, og den nedsatte Komité afgav sin Bedømmelse, hvis Udfald blev bekjendtgjort paa Selskabets Generalforsamling 7de Februar 1811. Paa denne blev der som et Udslag af den herskende almindelige Begeistring ifølge et Forslag af Biskop Bech fattet den Beslutning, „at saavel hvert Selskabets Medlem som hver Norges Ven gjennem Selskabets respektive Distriktskommissioner skulde udspørges om, hvad og hvorledes enhver Landets Indbygger vilde bidrage til, at Norge fik et Universitet i sit eget Skjød“.

Paa dette Standpunkt befandt Universitetssagen sig, da Grev Wedel fik den pludselige Kaldelse til Kjøbenhavn, og det blev da denne, ikke

---

[1] Om Wergelands Skrift er der fældet meget forskjellige Domme. Smlgn. L. DAAE i *Vidar*, 1887, S. 60 flg., foruden de ovenfor anførte Skrifter.

de kongsbergske Manufakturer, hvormed han fik at sysselsætte sig[1]. Som fremragende Medlem af Selskabet for Norges Vel, var han i Forveien nøie inde i Spørgsmaalet og kunde give de bedste Oplysninger. Ved kgl. Reskript af 1ste Marts 1811 modtog Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler Paalæg om at konferere med Grev Wedel, der, som det hed, var ankommen fra Norge og i nogen Tid vilde opholde sig i Staden, og for den akademiske Undervisningsanstalt for Norge, om hvilken Direktionen skulde afgive Forestilling, „at benytte de Oplysninger, han efter sine lokale Kundskaber om Norge, sine Indsigter og sin umiskjendelige Iver for Landets Vel vil være istand til at meddele“.

Onsdag 6te Marts 1811 begyndte Forhandlingerne. Ved disse antog man uden videre at kunne gaa ud fra, som afgjort, at en akademisk Lære- eller Undervisnings-Anstalt skulde indrettes i Norge. Saaledes kunde man straks gaa over til Undersøgelsen af det næste Hovedpunkt: „af hvilken Beskaffenhed og hvor udvidet denne Undervisningsanstalt maatte være“, og her afgav da Grev Wedel den Erklæring, „at efter alt, hvad han kjendte, havde hørt og fornummet, var det norske Folks enstemmige og ivrige Ønske, at Norge maatte erholde et Universitet, af saadan Beskaffenhed og saadan Udvidelse, at det kunde give den Del af Norges Ungdom, som vil dyrke Videnskaber, saavel de lærde som de almen nyttige, ikke alene en forberedende, men ogsaa en uddannende akademisk Undervisning i de Sprog og Videnskaber, som sædvanlig henhøre til Universitetsstudier, — at enhver akademisk Læreanstalt, anlagt efter mindre Maalestok, ikke vilde fyldestgjøre forbemeldte Folkets Ønske eller Haab, ikke i nogen ønskelig Grad vinde offentlig Yndest eller Tillid eller Understøttelse fra den formuende Klasse, som er istand til at understøtte, og altsaa ei heller kunne gaa frem med Held, eller til Varighed. Derimod holdt han sig efter modneste Overlæg forsikret om, at et fuldstændigt Universitet vilde blive modtaget med aabne Arme, blive yndet, søgt og understøttet, og end mere binde Nationens Hjerter til den Konge, som stiftede det.“

Grev Wedel stod her som Talsmanden for det norske Folks berettigede Krav. Paa dets Vegne talte han til Kongen og til Danmark, og han har, i Følelsen af at være sine Landsmænds Tolk, talt med en

[1] Ifølge en Apostille fra Baron Oxenstierna af 15de Marts 1811 (i Udenrigsministeriets Arkiv i Stockholm) skulde der ogsaa have været Tale om at afkræve ham en Betænkning angaaende Forandring af Odelsretten.

Overbevisningens Varme og med en Kraft, der gjennembrød enhver Hindring. Dette lader sig læse ud af den Protokol, af hvilken den ovenfor meddelte Gjengivelse af Grev Wedels Argumentation er hentet, og det forstaaes ogsaa, hvorledes den virkede, naar det umiddelbart efter heder i den samme Protokol: „I denne Erklæring fandt Direktionen et Motiv af den Værd og den Vigtighed, at den ikke vilde betænke sig paa allerunderdanigst at henstille til Hans Majestæt, om den akademiske Læreanstalt, som Allerhøistsamme forlængst har bestemt for Norge, maatte, naar Ressourcer dertil kunde udfindes, blive et fuldstændigt Universitet af foranførte Beskaffenhed og Udvidelse, dog med Undtagelse af fuldstændigt medicinsk Fakultet.“ Grunden hertil opgaves at være den, at det kun var i de store Stæder, man havde de fornødne Indretninger for Uddannelsen af Læger og Chirurger; i „den danske Stat“ var derfor et medicinsk Studium kun muligt i Kjøbenhavn, med denne Stads mange og kostbare Sygehuse, ved hvilke endog fremmede begjærligen søgte Undervisning i dette Fag. „Grev Wedel Jarlsberg,“ heder det, „var aldeles enig om denne Undtagelse, især da den nøiere Forklaring blev tilføiet, at Botanik, Chemi, Anatomi og Fysiologi, som forberedende Videnskaber til det medicinske og chirurgiske Studium, ikke fra det norske Universitet skulde blive udelukkede.“

Med Hensyn til det meget vigtige Punkt, hvor det nye Universitet mest hensigtsmæssig kunde lægges, blev man nærmest staaende ved to Steder, ved Christiania og Kongsberg, af hvilke man tilsidst enedes om at give Kongsberg Fortrinet.

Ved Siden heraf anstilledes en Undersøgelse af, hvilke Midler der tiltrængtes for Universitetets Oprettelse, og hvorledes disse bedst kunde tilveiebringes. I Protokollen heder det om den frivillige Subskription, som man tænkte paa at sætte i Gang i Norge: „Denne er i alt, hvad som hidtil er skrevet om et Universitet i Norge, altid nævnet som et Middel, der vilde indbringe noget betydeligt. Det samme formodede Grev Wedel Jarlsberg, efter hvad han kjendte til Tænkemaaden i Norge og til den Varme, hvormed Universitetet der ønskedes. Imidlertid maatte man allerede anse det for en betydelig Anstrengelse af Goddædighed.“ Videre heder det længere nede i Protokollen, hvor der blev Tale om, hvad der kunde ventes af det Ankerske Fideikommis: „Derom forklarede Grev Wedel Jarlsberg, at det Fideikommis kan blive i Fremtiden, naar dets Gjæld er afbetalt, en saa rig Kilde, som kunde afgive endog det meste af, hvad som behøves til Universitetets aarlige Underholdning. Men til Gjældens Afbetaling vil hengaa nogle Aar, og

imidlertid kunde ventelig ikke afgives mere end en Andel af de 5000 Rdl. aarlig, som Fideikommisbestyrelsen for nærværende Tid har at disponere over til fattige Enker og til Studerende."

Den 21de Marts var Forhandlingerne tilendebragte, og umiddelbart efter begav Grev Wedel sig paa Tilbagereisen[1]. Men han var ved sin Hjemkomst taus og fortalte i Norge intet om sin Virksomhed; som en Følge deraf varede det længe, inden det blev bekjendt i videre Kredse, hvad han havde udrettet, og at det var hans Energi, hans glødende Kjærlighed for Norge og hans overbevisende Veltalenhed, man nu havde at takke for det mægtige Fremstød, som Universitetssagen paa et Par Uger havde faaet[2]. Hans Nærværelse og hans Deltagelse i Forhandlingerne havde været tilstrækkelig til at bevirke, at det kunde fastslaaes, at Norge skulde have sit fuldstændige Universitet, og at enhver Tanke paa det uheldige Misfoster, der havde været nær ved at udklækkes, for alle kommende Tider maatte opgives. Ligesom Grev Wedel i Hjemmet havde sat nyt Liv i den hendøende Bevægelse for at faa oprettet et særeget norsk Universitet, saaledes havde han ogsaa nu bragt sine egne og sine Landsmænds Forhaabninger nærmere mod Opfyldelsen. Uden nogen Undervurdering af, hvad andre havde gjort for den samme Sags Fremme, kan det dog siges, at ingen Nordmand paa langt nær havde udrettet saa meget som Grev Wedel. Modstanden fra dansk Side var brudt, — en Modstand, der maaske ikke saa meget udgik fra Frederik VI. personlig, som fra enkelte indflydelsesrige danske Mænd, der kun ugjerne saa et Universitet oprettet i Norge[3].

Under 12te April 1811, da altsaa Greven allerede var vendt tilbage til Hjemmet, blev der fra Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler afgivet en Indstilling til Kongen, i hvilken der meddeltes en nærmere Udvikling af de Punkter, hvorom der under Forhandlingerne

[1] Han sees allerede at have forladt Kjøbenhavn den følgende Dag. FR. SCHMIDTS *Dagbøger,* S. 113.

[2] Det synes ogsaa, som om der heller ikke inden den norske Koloni i Kjøbenhavn straks har været vakt nogen synderlig Opmærksomhed for det, som nu var foregaaet. Selv Mænd som Sverdrup og Treschow havde vanskeligt for at fæste Lid til, at det nu skulde blive til Alvor med Universitetets Oprettelse. Det var Carsten Anker, som først bestyrkede dem i Troen herpaa, og dette var saa sent som 12te April. FR. SCHMIDTS *Dagbøger,* S. 128 flg. Af det som Bilag til JACOB AALLS *Erindringer* (2. Udgave) S. 732 flg. trykte Brev fra Treschow til Platou af 8de Oktober 1811 sees dog, at han da var kommen ind i Forholdet. Smlgn. forøvrigt J. Chr. Bergs mærkelige Udtalelse hos L. DAAE, *Udvalg af Breve til Nyerup,* S. 58 flg.

[3] Smlgn. de i FR. SCHMIDTS *Dagbøger,* S. 94 flg. og 98 flg. anførte Udtalelser af Professor Sverdrup og Biskop Münter.

med Grev Wedel var opnaaet Enighed. Ved Siden deraf, og i Strid med sin norske Konsulents bestemt udtalte Meninger, forsøgte den ogsaa at bringe i Erindring sine tidligere Anskuelser om at give det nye Institut et vist praktisk Tilsnit og tillige at aabne det for Ikke-Studerende. Grev Wedel har imidlertid ikke lagt nogen Vægt paa denne Indstilling. Men han stolede heller ikke paa, at Sagen skulde være afgjort med det opnaaede, og derfor var det, han antog det bedst, at man i Norge fortsatte paa den engang betraadte Vei. Uden at oppebie Kongens Svar paa den sidst afgivne Indstilling, vilde han saaledes først have en bestemt Handling, og hvor voveligt det end kunde være, saa vilde han dog, paa denne i økonomisk Henseende yderst trykkede Tid, rette en indtrængende Appel til sine Landsmænds Offervillighed.

Biskop Bechs Forslag fra 7de Februar var endnu ikke realiseret. Men det blev nu optaget af Selskabet for Norges Vel, hvis Bestyrelse under 1ste Juni 1811 udsendte en, ifølge sikre Vidnesbyrd af Grev Wedel forfattet Indbydelse til at yde Bidrag til Oprettelsen af et norsk Universitet. Det viste sig snart, at denne fandt Gjenklang, og Tegningen gik med en overraskende Hurtighed fra Haanden. Grev Wedel var den mest offervillige af alle. I Forening med sin Svigerfader, hvis eneste Arving hans Hustru var, tegnede han sig for et Bidrag af 50,000 Rdl., eller som det senere blev ændret, 10,000 Rdl. engang for alle og et aarligt Bidrag af 320 Tønder Byg. Subskriptionen, der endelig betragtedes som afsluttet 11te Juni 1813, havde da i det hele indbragt 782,000 Rdl. engang for alle og 13,352 Rdl. aarlig. Forsøget var gaaet heldig, og den Appel, som Selskabet for Norges Vel havde rettet til sine Landsmænd, var bleven glimrende besvaret, over al Forventning.

Saasnart det mærkedes, at Subskriptionen skjød Fart, blev derved øvet et moralsk Tryk paa Regjeringen i Kjøbenhavn, som denne ikke længere formaaede at modstaa, og nu kom Svaret paa Indstillingen af 12te April 1811, i det kongelige Reskript af 2den September 1811 til Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler. Ved dette tilkjendegav Kongen sin Hensigt at oprette et Universitet for Norge inden Landets egne Grænser. Der var i Reskriptets Form og Udtryk flere Ting, som fremdeles kunde vække Tvivl om Regjeringens fuldkomne Oprigtighed; men disse Betænkeligheder, der nok for Mænd som Grev Wedel og hans Meningsfæller kunde have sin store Betydning, trængtes foreløbig tilside. Paa Foranledning af Direktionen for Norges Vel blev der 11te December 1811 over det hele Land

feiret en stor Nationalfest, — atter noget nyt, men som godt kunde stemme med Grev Wedels „store Beslutninger“.

Selskabet for Norges Vel havde dermed gjort sin Gjerning for Universitetet. Der var i Norge dem, som ønskede, at dets Direktion ogsaa havde faaet sig overdraget Sagens fortsatte Behandling. Men herom vilde Kongen ikke høre tale, og der blev derfor ved et nyt kongeligt Reskript af 29de November 1811 nedsat en speciel Kommission, der skulde forberede Universitetets Anlæg. I denne Kommission blev af Selskabets Direktion indkaldt Grev Wedel, Stiftamtmand M. G. Rosenkrantz og Biskop Bech, hvorhos den i Professor Nils Treschow endnu fik et norsk Medlem, ved Siden af tre danske. Atter igjen maatte saaledes Grev Wedel reise til Danmark. Han og M. G. Rosenkrantz ankom paa den sidste Dag af Aaret 1811 til Kjøbenhavn, hvor Biskop Bech allerede i Forveien havde indfundet sig[1]. De opholdt sig i denne By indtil Slutningen af Marts[2].

For denne nye Kommission forelaa der bl. a. en af Prins Frederik af Hessen som Vicestatholder, paa Foranledning af Universitets-Direktionen afgiven Betænkning om Valget af det Sted, hvortil den nye videnskabelige Stiftelse mest hensigtsmæssigen kunde henlægges, i hvilken det, bl. a. med Hensyn til de af Nicolai Wergeland i Mnemosyne anførte Grunde, foresloges, at Universitetet skulde lægges i Christiania, ikke paa Kongsberg. Denne Betænkning synes at have været afgjørende, og Kommissionen opgav fra nu af Kongsberg. Efter dens Indstilling fastslog Kongen ved Resolution af 12te Februar 1812 Christiania som Norges fremtidige Universitetsstad. Dermed maatte ogsaa de Indvendinger bortfalde, der var fremsatte imod Oprettelsen af et medicinsk Fakultet, og da Kommissionen under 15de Marts afgav sit endelige Forslag angaaende Universitetets Omfang og Organisation, gik den deri ud fra, at der i Christiania var Adgang til at byde Landets Læger fuldstændig Uddannelse, og et medicinsk Fakultet blev derfor ogsaa et Led i denne Plan. Ved kgl. Resolution af 24de Marts 1812 bifaldtes Indstillingen, hvorefter der udnævntes en Bygnings-Kommis-

---

[1] Depesche fra Baron Oxenstierna, dateret Kjøbenhavn 3die Januar 1812, i Udenrigsministeriets Arkiv i Stockholm. I Anledning af denne Grev Wedels Reise blev Jonas Collett 25de December 1811 konstitueret som Amtmand i hans Sted. Statholderskabets Korrespondanse-Protokol, sign. 135, Fol. 341, b.

[2] Forfatterens Uddrag af de østerrigske Gesantskabs-Indberetninger fra Kjøbenhavn 1807–1812 i *Christiania Videnskabsselskabs Forhandlinger*, 1882, No. 23, S. 68.

sion, i hvilken senere Grev Wedel fik Sæde. Allerede i det følgende Aar begyndte det nye Universitet sin Virksomhed, og 5te Juli 1813 blev de første Studerende indskrevne efter at have underkastet sig *examen artium*.

Grev Wedel havde dermed paa ny ydet sin Medvirkning til Istandbringelsen af en Institution, der kunde hjælpe til at hævde Fædrelandets Selvstændighed. Da han netop i 1812 udnævntes til Kommandør af Danebroge, var dette et synligt Tegn, at Kongen havde paaskjønnet og anerkjendt de store Fortjenester, han havde indlagt sig. Han havde, da han udsatte Prisopgaven, givet Stødet til, at Interessen for et norsk Universitet atter vaagnede, — og han havde siden, mere end nogen anden enkelt norsk Mand, arbeidet for at fjerne alle Hindringer, der stillede sig i Veien. Af den Grund maa til alle Tider hans Navn nævnes først blandt det norske Universitets Stiftere. Norsk Videnskab, norsk Nationalfølelse staar for alle Tider i Taknemmelighedsgjæld til ham. Hvad Nordmænd forgjæves havde ønsket gjennem halvandet hundrede Aar, det bragte han i faa Dage til Virkelighed.

Hans egen private Stilling havde, kort efter hans Tilbagekomst fra Kjøbenhavn i 1811, undergaaet en betydelig Forandring. Hans Fader, Grev Frederik Anton, afgik nemlig ved Døden, og Lensgrevskabet tilfaldt derefter Grev Herman Wedel. Faderen havde levet i London indtil 1806, da han den 22de August blev rappelleret. Han var saaledes ikke mere i London, men paa Jarlsberg, da Englænderne foretog sit Overfald paa Kjøbenhavn. Under dette sit længste Ophold paa Jarlsberg synes han ikke at have havt nogen Omgang med sin Søn, men skal dog med Deltagelse have hørt hans Ry. Uagtet sin bekjendte Paaholdenhed ofrede ogsaa han i Trængselsaarene paa Fædrelandets Alter[1]. I 1808 blev han udnævnt til den fornemste Gesantpost, ved Keiserhoffet i Wien, men kunde foreløbig ikke slippe væk fra Norge, da det ikke var ham muligt at opnaa Tilladelse til at reise gjennem Sverige[2]. Først i 1809 kom han afsted og tiltraadte derpaa 13de Februar 1810 sin Stilling i Wien. I denne By afgik han 7de April 1811 ved Døden[3]. Hans Lig blev foreløbig bisat i en af de derværende Kirker, maaske nærmest

[1] I Pakke No. 13 af Regjerings-Kommissionens Papirer findes herom en Skrivelse fra ham, der er trykt i den ældre Udgave, I, S. 498, Note 1.

[2] *Christiania Videnskabsselskabs Forhandlinger*, 1882, No. 23, S. 28.

[3] I den sædvanlige Liste over Døde i *Wiener Zeitung* læses: „*Gest. 7 April 1811. Herr Anth. Friedrich Wedel, Graf der Grafschaft Jarlsberg, Herr zu Evenburg etc. etc. Tabor, N. 319.*“ Smlgn. ovenfor, S. 422.

i Carmeliterkirken, der var Sognekirke for den Gade, i hvilken han boede. I længere Tid blev der fra Norge betalt Afgift for hans Kiste; men denne er nu kommen bort, og det har vist sig umuligt at skaffe Rede paa, hvor den er bleven af. Ved Skjæbnens besynderlige Spil kom saaledes hverken han selv eller hans anden Gemalinde til at hvile i det Gravkapel, han havde opført paa Jarlsberg for sig, hende og deres „gode Børn“; Kapellet, der var en 6- eller 8-kantet Stenbygning og formodentlig meget økonomisk opført, er senere nedfaldt, og de derværende Kister indsatte i et andet, der paa hans Bos Bekostning blev indrettet efter hans Død. Mellem dem var hans ældste Søns Kiste, og for endel Aar tilbage har hans første Gemalindes Kiste der fundet Plads.

Grev Frederik Anton var den gamle til sin Død. Hans Uvilje mod den ældste Søn dæmpedes aldrig helt, og der forekommer Spor af den indtil hans sidste Levedage[1]. Men hans økonomiske Sans havde feiret en stor Triumf. Der var efter ham en betydelig Formue, som danner en paafaldende Modsætning til de Summer, der nævnes i hans første Skifte, med Børnene af første Ægteskab. For at ordne hans Affærer afreiste hans næstældste Søn, Baron Ferdinand, fra Kjøbenhavn til Wien[2]. Efter sin Tilbagekomst reiste denne i August 1811 til Christiania, hvor han traf sammen med Brødrene Herman og Vilhelm.

Om Indholdet af den gamle Greves Testamente har der været fortalt mange Ting. Men det er alt Overdrivelser, og særlig er ingen Sandhed i, hvad der har været fortalt og troet angaaende nogle deri forekommende haanlige Udtalelser om hans ældste Søn. Der var efter ham kun en „sidste Vilje“, dateret Jarlsberg 1ste December 1807, der til Vitterlighed er underskreven af Overinspektør og Overbirkedommer Nilsen og Sorenbirkeskriver J. Chr. Berg. Ifølge denne skulde Grev Herman foruden Grevskabet Jarlsberg med dets Kirker, have hele den derværende Beholdning af Hø med alt Salt fra Vallø Saltværk, den hans Farfader af Christian VI. skjænkede pragtfulde Guldkaarde, „der fra ældste til ældste skal forblive i Familien“, samt den ham af hans Mormoder, Generalinde Huitfeldt legerede „Revenu af Foring og Leding af Idde og Marker Fogderi paa Østlandet, der i Medhold hendes ytrede Ønske skal følge og stedse forblive ved Jarlsberg Grevskab“. Derhos skulde der af Jarlsberg foruden andre Pensioner aarlig udbetales til Enkegrevinden 1000 Rdl. dansk Kurant og til Frederik Christian Otto

[1] Smlgn. ovenfor, S. 409, Note 1.
[2] *Christiania Videnskabsselskabs Forhandlinger*, 1882, No. 23, S. 49.

Wedelskiold, en naturlig Broder af den gamle Greve, 100 Rdl. dansk Kurant og 12 Sk℔. Hø hvert Aar. For øvrigt indsattes den tredie Søn, Baron Vilhelm Frederik til Universalarving af hele den rørlige Formue, mod at udbetale til hver af sine Brødre — undtagen den ældste — 10—11 000 Rdl. og til hver af Søstrene 5 000—5 500 Rdl. dansk Kurant, samt mod en aarlig Udtælling til Enken af 1 000 Rdl. Dertil kom der endnu forskjellige andre Bestemmelser om Gravkapellet, Tjenerskabet o. s. v.

Denne sidste Vilje var imidlertid beheftet med store Mangler, og da Brødrene mødtes i Christiania, besluttede de at henstille til de øvrige Arvinger, at det hele maatte omgjøres. Grevskabet og dets Kirker tilkom den ældste Søn fra Fødselen af og kunde saaledes ikke berøres af nogen testamentarisk Bestemmelse, hvilket ogsaa maatte gjælde den omtalte Foring og Leding (150 Rdl. aarlig), der allerede ifølge Generalinde Huitfeldts Testamente var henlagt til Grevskabet. Videre heder det i det nu opgjorte nye Forslag til Deling: „Løsøret paa Jarlsberg er, naar et Par Vogne og en Del Sengklæder undtages, ubetydeligt; thi der findes ikke gode Møbler til 2 Værelser, og af Besætning, Plove, Harver eller andet, til en Avlsgaard hørende Redskab findes ikke mindste Spor," — og atter igjen: „Bygningerne paa Jarlsberg ere i saa slet Forfatning, at der maa bygges en aldeles ny Ladegaard og gjøres betydelige Reparationer paa Hovedbygningen; hvortil og til at bringe Gaarden i forsvarlig Drift vist vil medgaa 10 Aars Revenuer af Grevskabet." Ligeledes oplystes, at den forhaandenværende Beholdning af Hø og Salt neppe kunde fortjene at nævnes. Alt, hvad den ældste Søn skulde arve af sin Faders private Eiendomme, var saaledes en ren Ubetydelighed.

De tre Brødre foreslog derfor at ophæve alle Bestemmelser om Faderens private Formue og af denne først at udbetale Enkegrevinden 100,000 Rdl. dansk Kurant, medens det øvrige skulde deles i 13 Lodder. Greven gjorde Afkald paa enhver Lod, hvorimod en dobbelt Broderlod, eller 4 af de udlignede Lodder, skulde tilfalde Baron Vilhelm som Erstatning for, at han ikke blev Universalarving. Saaledes fik hver af de andre Sønner 2 og hver Datter 1 Lod. Til dette Forslag sluttede samtlige Arvinger sig, hvorpaa Boet opgjordes af Nilsen og Berg. Ved dettes Slutning i 1820 var den beholdne Formue, der kom til Deling mellem Arvingerne, 240,930 Spd. 89 Sk. Hvorledes denne, uden den gamle Greves Mellemkomst opgjorte Status kan forenes med de Opgaver, han fremlagde i 1803, vil bestandig blive vanskeligt at forklare paa anden

Jarlsberg.

Maade end, at han dengang forsætlig har holdt Børnene i Uvidenhed om, hvad han virkelig eiede. Det synes ellers uforklarligt, at en Mand, hvis hele Fædrenearv var 3,183 Rdl., og som deraf i 1803 kun skulde have tilbage omtrent 12,000 Rdl., ved sin Død i 1811 kunde efterlade sig en, navnlig for hin Tid saa betydelig Formue, som den, der forefandtes efter ham[1]. Han har ikke mindst ved det første Skifte vist sin økonomiske Sans.

Grev Herman Wedel overtog nu sit fædrene Grevskab, men blev fremdeles boende paa sit gamle Sted. Han fik aldrig nogen Kjærlighed til Jarlsberg og opholdt sig der aldrig længe. Paa Bærum, Vækkerø, Bogstad og i Christiania følte han sig ganske anderledes hjemme end paa det ved Faderens hensynsløse Drift ødelagte Jarlsberg. Hans Familie var nu vokset. Den 7de April 1808 var der født en Datter, der fik Navn efter sine Bedstemødre, Cathrine efter Grevens og Elisabeth efter Grevindens Moder, men kun levede nogle faa Maaneder. Midt i den spændende Tid 1809, den 8de Mai, fødtes den ældste Søn, der ikke fik Farfaderens, men Morfaderens Navn, PEDER ANKER, og saa kom den 10de Februar 1811, i et ligesaa spændende Øieblik, den anden Søn, HARALD. Det næste Barn blev en Datter, der fødtes 2den December 1812 og fik sin ældre Søsters Navne; hun døde 2den Marts 1821. Efter Faderen kunde han ikke have noget Savn. Saa meget nærmere sluttede han sig i det Sted til Svigerfaderen, Peder Anker, for hvem han følte meget stærke Sympatier, og i hvis lune Humor han fandt meget igjen af sin egen Natur.

Den huslige Lykke trak ikke Grev Wedel bort fra offentlig Virksomhed. Efter at være traadt ud af Regjerings-Kommissionen og af Providerings-Kommissionen, undte han sig ikke megen Hvile. Ved Siden af sine Forretninger som Amtmand i Buskerud fik han fra Sommeren 1811 tillige Bestyrelsen af Larviks Grevskab som Amtmand. Dette Grevskab var i 1805 blevet solgt af den sidste Lensbesidder, Grev Ahlefeldt-Laurvigen, og som det hed, „overtaget for kongelig Regning". Tidligere var det paa Lensgrevens Vegne bestyret af en Overinspektør, der havde at udføre en Amtmands sædvanlige Forretninger. Fra 1805 overdroges derimod Grevskabets Bestyrelse til Severin Løvenskiold, Amtmand i Bratsberg Amt, der uden nogen særskilt Godtgjørelse besørgede denne indtil 1811. Da hans Helbred ikke længere

[1] De her benyttede Papirer findes dels paa Jarlsberg, dels i Kammerherre Ferdinand Julius Wedel Jarlsbergs Besiddelse.

tillod ham at varetage alle disse Forretninger, maatte han ansøge om Entledigelse, hvilket ogsaa tilstodes med Bevidnelse af Kongens allerhøieste Tilfredshed. Rentekammeret havde derhos henvendt sig til Grev Wedel med Forespørgsel, hvorvidt han var villig til at indtræde i den Stilling, som Løvenskiold opgav. Da han gav et bejaende Svar, anbefalede Kammeret ham („den særdeles duelige og virksomme Amtmand for Buskeruds Amt, Kammerherre, Greve Wedel Jarlsberg") til at blive midlertidig ansat. Ved kgl. Resolution af 21de Mai 1811 blev da Løvenskiold entlediget og Grev Wedel konstitueret som Amtmand i Larviks Grevskab[1].

Uagtet Grevskabet i Udstrækning ikke paa langt nær kunde maale sig med det store Buskeruds Amt, var dets Bestyrelse dog ikke forbundet med lidet Arbeide. Det dannede en naturlig Fortsættelse af Grev Wedels tidligere Amt, idet det indbefattede den sydlige Del af Laagens Dalføre og de tilstødende Kystegne. Jarlsberg Grevskab, der for nylig var tilfaldt Grev Wedel, omsluttedes helt af de Distrikter, hvis Administration var lagt i hans Hænder, forsaavidt det ikke begrænsedes af Christianiafjorden; men i dette besørgedes Amtmandens Forretninger af Overinspektøren[2].

Hvad der navnlig gav Amtmanden Arbeide i Larviks Grevskab, var Kongens værdifulde Eiendom, Fritsø Jernværk. Dettes umiddelbare Bestyrelse var betroet Bergraad Petersen, der i denne Egenskab var Grev Wedels underordnede. Petersen var en selvraadig Mand, med hvem det ikke var let at have noget Samarbeide, og han var kjendt som saadan af Rentekammeret og af dettes Chef, Statsministeren Grev Reventlow, der netop i Sommeren 1811 foretog en længere Reise i Norge[3] og derunder den 13de Juni besøgte Grev Wedel paa Vækkerø. Den 15de Juli var han atter sammen med ham og Kammerherre P. Anker ved den store Kehrrad paa Ringerike og opholdt sig derefter i flere Dage paa Bærum, hvorfra han den 18de i Grev Wedels Selskab tiltraadte en længere Udflugt. Den 30te passerede de Jarlsberg og kom til Larvik, hvor Grev Wedel, Bergraad Petersen og Bergmester Collett

[1] Forestilling til Kongen af 14de Mai og kgl. Resolution af 21de Mai 1811 i Rigsarkivet (Rentekammerets Koncept-Forestillinger 1811—1814). Kommunikation af den kgl. Resolution til Løvenskiold, Grev Wedel og Vicestatholderen, af 1ste Juni 1811, i Rentekammerets Kopibog for Grevskaberne og Buskeruds Amt, sign. No. 214.

[2] I Grev Wedels Tid inddeltes Larviks Grevskab i to Sorenskriverdistrikter. Kgl. Resolution af 27de Mai 1812.

[3] Grev Reventlows Dagbog paa denne Reise til Norge i det danske Rigsarkiv.

i Forening opgjorde Planen for Statsministerens Reise til Vestlandet. Den 13de September var Grev Reventlow igjen tilbage i Larvik, hvor han gav Bergraad Petersen en Advarsel om at vise større Forsigtighed i sit Forhold til Rentekammeret.

Ved Afskeden, 19de September, skrev Grev Reventlow i sin Dagbog: „Paa den jarlsbergske Side ved Horten forlod Grev Wedel os, og i Moss Bergraad Petersen, om hvilke begge jeg haaber, at de vil komme til at harmonere sammen, endskjønt Petersens Uvenner, fra hvilke han har vindiceret en Del af Grevskabets Rettigheder, Kjøbmænd og andre, søge at opvække Mistanke hos Greven om Petersens Retsindighed, og den Vane, denne i Grev Ahlefeldts Tid er kommen i, at raade ene paa Grevskabet, og uden at indhente Resolution gjøre de vigtigste Foranstaltninger, vanskeligen af ham vil glemmes og let vil kunne give Greven og Kollegiet grundet Anledning til nogen Misfornøielse. Men jeg kjender ham og Greven ikkun som Mænd, der er ivrige for Kongens Tjeneste og af retskaffen Tænkemaade. Med denne haaber jeg, at alle Anstødsstene med Tiden ganske vil forsvinde, og Larvik blive det, hvortil Naturen giver Anledning, en skjøn Klenodie i Kongens norske Krone."

Grev Wedel havde, da han overtog Bestyrelsen af Larviks Grevskab og dermed ogsaa af det til dette hørende Jernværk, adskillig Øvelse netop i denne sidste Gren af Administrationen, idet han i flere Aar havde havt Overtilsynet med det andet af de Jernværker, som paa den Tid blev drevne for offentlig Regning. Han kjendte desuden fra sin Svigerfaders Forretninger adskilligt til Driften ved et andet af Norges største Jernværker, nemlig Bærum, og var saaledes sagkyndig paa dette Omraade.

K o n g s b e r g J e r n v æ r k var et af de industrielle Anlæg, hvorved Regjeringen søgte at hjælpe paa Tilstanden i den ved Sølvværkets Nedlæggelse nødlidende Bergstad og der at kalde ny Virksomhed tillive. Tanken var at benytte Kullene fra de kongsbergske Skove til en storartet Produktion af Jern, hvortil skulde anvendes den Malm fra Fritsø Jernværks Gruber, som dette ikke selv kunde tilgodegjøre. Anlægget af det nye Jernværk blev overdraget til Bergkandidat Paul STEENSTRUP, der ogsaa opførte Marsovnen, og hvad dertil hørte. Som hans nærmeste overordnede var Grev Wedel allerede tidlig udseet til at virke for Jernværket. Da Regjeringen i Holstein havde faaet Anledning til at kjende hans Beslutsomhed og handlekraftige Dygtighed under hans to Reiser i

1807, vendte den sig ogsaa i dette Anliggende til ham. Allerede under 18de November havde den i Rendsborg værende Afdeling af Rentekammeret henstillet til Rentekammeret i Kjøbenhavn at overdrage Grev Wedel Overtilsynet med det nye Jernværk, der skulde anlægges af Steenstrup, og under 5te December skrev dette til Grev Wedel med Anmodning om at paatage sig dette Hverv, idet han, som det siges, var „en Mand, hvis Kundskaber og Nidkjærhed vil være os Borgen for Anlæggets heldige Fremgang". Grev Wedel svarede straks ja; men hans Skrivelse kom aldrig i Rentekammerets Hænder, og først, da han om Høsten 1808 kom til Kjøbenhavn (S. 151), erfarede han, at dette var Grunden til, at den ventede Udnævnelse ikke var kommen. Han gav derfor nu fra Aalborg den forlangte Erklæring, hvorpaa han ved kgl. Resolution af 19de December 1808 blev overdraget Overtilsynet med Kongsberg Jernværk. Det var imidlertid Steenstrup, som ledede Opførelsen og senere bestyrede Driften, medens Grev Wedel hovedsagelig besørgede Kontrollen[1].

Denne Forretning varetog han under sine jævnlige Besøg paa Kongsberg, der næst hans eget Hjem var det Sted i Norge, hvortil han i disse Aar følte sig mest knyttet. Det var, som om han her ansaaes for uundværlig; da der saaledes skulde udsees Embedsgaarde i den nærmeste Mils Omkreds af Bergstaden, for de ved Bergværket, Skovvæsenet og den nye Marsovn ansatte Embedsmænd, anmodede Rentekammeret ved Skrivelse af 20de November 1810 ham om at indtræde i en Kommission for dette Øiemed sammen med Berghauptmand Brünnich og Steenstrup[2]. Samtidig havde han sit kongsbergske Fattigvæsen, der sandsynligvis har givet meget at bestille, navnlig efterat en

[1] Grev Wedels Promemoria til Rentekammeret i Kjøbenhavn lyder saaledes: „*Ved min Nærværelse i Hovedstaden bragte jeg i Erfaring, at det Kongelige Rentekammer ikke har modtaget min Erklæring, at jeg med pligtmæssig Beredvillighed paatager mig Over Opsynet med det paa Kongsberg anlæggende Jernværk, overenstemmende med høisammes for mig meget smigrende Yttring i en Skrivelse, hvis Datum jeg ikke erindrer — Jeg giver mig derfor den Ære herved at igjentage bemældte Erklæring med Forsikring at jeg stedse i denne saavelsom i enhver anden Henseende vil af yderste Kræfter søge at fortjene den mig skjænkede Tillid. — Aalborg den 30te Octr: 1808.*" Den er egenhændig, men mangler Underskrift. Sammen med Sagens øvrige Dokumenter findes den ved Resolutionen i Rigsarkivet (Rentekammeret, Berg- og Saltværkskontorets kgl. Resolutioner, 1808—10).

[2] Rentekammerets Kopibog for Grevskaberne og Buskeruds Amt, 1810—1814, sign. No. 214.

Ildebrand i 1810 havde ødelagt de industrielle Indretninger, der var anlagte for at skaffe Sysselsættelse for de fattige[1].

Jernværket var dog nu det vigtigste af Statens Anlæg paa og ved Kongsberg. Grev Wedel var som Tilsynsmand meget tilfreds med den af Steenstrup udfoldede Virksomhed, og har derom udtalt sig i følgende Skrivelse[2], der bedre end nogen Skildring paa anden Haand vil vise, hvad her var udrettet, og hvorledes Forholdene stillede sig ved det nye Jernværk, væsentlig som en Følge af Steenstrups ihærdige Anstrengelser:

„I Overeenstemmelse med det Kongelige Collegii Befaling giver jeg mig den Ære at yttre min Meening om den Fremgang, som Jernværks-Anlægget paa Kongsberg har havt, og om Herr Bergcandidat Steenstrups Bestyrelse af bemeldte Anlæg.

Da Herr Bergcandidat Steenstrup i her vedlagte Indberetning til det Kongelige Collegium af 3die d. M. udførligen har fremsat de Hindringer, som har mødt ham ved Iværksættelsen af Marsovn-Anlægget og Paablæsning, samt forklaret den Fremgang, som dermed er gjort — saa seer jeg mig i Stand til at fatte mig kort.

Foreløbigen maae jeg bemærke, at uagtet jeg saa ofte, som Mængden af andre paatrængende Forretninger har tilladt det, har været paa Kongsberg og beskjæftiget mig med det som kunde fremme Fattigvæsenets og Jernværkets Tarv, og uagtet jeg i flere Aar har boet paa et af Norges beste Jernværker — saa maae jeg dog beklage at jeg ikke har havt tilstrækkelig Tiid til at erhverve mig de Kundskaber og den Erfaring, som udfordres for med Grundighed at kunne dømme om enhver Ting, henhørende til Jernværksdrivten. — Jeg har derfor søgt undertiden at formaae Mænd af Erfaring og Kundskab i dette Fag til at følge med mig til Kongsberg, for at erfare deres Meening; blandt disse Mænd vil jeg blot nævne Herr Peder v: Cappelen, Ejer af Eidsfoss, og Kammerherre P. Anker, Ejer af Bærums Jernværk. —

---

[1] Smlgn. ovenfor S. 355, Note 2. — Ved kgl. Resolution af 4de November 1811 modtog Direktionen for det kongsbergske Fattigvæsen Tilkjendegivelse af Kongens naadigste Tilfredshed med dens Virksomhed (Berg- og Saltværkskontorets kgl. Resolutioner, 1811). Mellem de Dokumenter, der er denne vedlagte, findes ogsaa en Indstilling af 11te Oktober 1811, som Grev Wedel har undertegnet med de øvrige Medlemmer af Direktionen.

[2] Skrivelsen, hvori for øvrigt kun Grevens Underskrift er egenhændig, findes i Rigsarkivet (Rentekammeret, Berg- og Saltværks-Kontorets kgl. Resolutioner 1811) som Bilag ved den nedenfor nævnte Resolution af 10de Oktober 1811. Den deri paaberaabte Skrivelse fra Steenstrup forefindes der ogsaa.

Paa disse Mænds Dom bygger jeg mere end paa min egen i omtalte Henseende. —

Marsovnen og alle dertil hørende Bygninger og Maskinerier ere fuldførte efter de approberede Planer, med en usædvanlig Soliditet, som lover at trodse Tiden — med en Fuldkommenhed i Arbeidet som hidtil har været ukjendt paa Kongsberg og kuns findes paa faa Steder i Riget — med en smagfuld Ziirlighed i det heele og hver Deel, som er et offentligt Anlæg værdig, — og med adskillige her i Landet usædvanlige Indretninger, som kunne tjene til lærerigt Exempel for andre norske Værker. —

Overhovedet maae enhver, nogenledes sagkyndig, tilstaae at dette Anlæg gjør dets Bestyrer, Herr Steenstrup stor Ære. —

Unægtelig har det været meget længe under Arbeide og blevet kostbarere end sædvanligt er; Men Herr Steenstrup har ogsaa havt mange usædvanlige Hindringer at kjæmpe med, mange Uhæld ere indtrufne under Arbeidet — og den Tidspunct hvori han har virket har været den uhældigste Norge i Aarhundrede[r] oplevede. —

Jeg skylder Sandheden at meddele Herr Steenstrup det Vidnesbyrd at han med ligesaa uafladelig, utrættelig Iver, har arbeidet for Anlæggets Fremme, som om det havde været hans eget. — Ja jeg tør paastaae efter den Kundskab jeg har om Herr Steenstrups virkelige meget ædle Caracter, at han neppe vilde have med saa ængstelig Omhyggelighed vaaget for enhver endog den mindste Ting ved Anlægget dersom det havde været for hans egen Regning. —

Om Herr Steenstrups strængeste Redelighed, kan ingen som kjender ham tillade sig mindste Tvivl. — Hans fortrinlige Kundskaber og Duelighed kan man ligesaalidet tvivle om, især da den vedholdende Iver og Fliid han anvender paa alt det han foretager sig snart skaffer ham den praktiske Erfaring, han maatte mangle. —

Herr Steenstrups Iver for de offentlige Anlæg kan endvidere skjønnes deraf, at han har ladet sine private Anlæg, hvori en betydelig Deel af hans liden Formue stikker aldeles beroe for med udeelt Opmærksomhed at kunne vaage over de ham overdragne Forretninger. — Med sine øvrige gode Egenskaber, som gjøre ham til en aldeles udmærket og sjelden Embedsmand, foreener han en menneskekjærlig Adfærd imod de under ham staaende Folk. —

Udfaldet af hans Bestræbelser kan ikke bedømmes efter Værkets nuværende Drivt, som formedelst de Uhæld, som uden Herr Steenstrups Skyld, ere indtrufne ved Paablæsningen, maae ansees som fordærvet

indtil Marsovnen bliver omstællet, hvilket skeer saasnart man udenlandsfra kan faae de sædvanlige Stællestene, hvortil Anstalt er truffet. — Imidlertiid ere de aldeles raa Folk ved Herr Steenstrups Bestræbelser blevne dannede saaledes at intet kan hindre en god Drivt. —

Efter saaledes korteligen at have yttret min Meening om Anlægget under Herr Steenstrups Bestyrelse, maae jeg i Henseende til Bestyrerens oeconomiske Forfatning tage mig den Frihed at bemærke: at mig synes ham bør ej bydes mindre end 1 500 Rdl: aarlig fra den Tiid Anlægget bekyndte (sic) — Med mindre kan han ikke leve; — og da han hverken har frit Huus, Jord, Heste, Kjør, Brænde eller andre sædvanlige Agréments af Værket, tjener han, som unægtelig har aldeles usædvanlige Kundskaber, ikke saa godt som de fleste private Mænds Forvaltere, — ei at tale om at hans Tænkemaade ophøier ham over all Sportulering. —

Til Slutning giver jeg mig den Ære at forsikkre det høie Collegium at ligesom jeg hidtil har biedraget efter Overlæg med Herr Steenstrup og andre kyndige Mænd, hvad mine Evner, og mine øvrige Forretninger have tilladt til Værkets Tarv, saaledes skal jeg for Fremtiden intet forsømme, som jeg kan udrette for Værkets Vel, der int[e]resserer mig ligesaa meget som mit eget. — Da jeg tør haabe, at den forventende Fred med Sverrig vil entledige mig fra Regjeringscommissionen — og Overcriminalretten, samt lette Arbeidet i Providerings Commissionen, saa glæder jeg mig ved Udsigten at kunne opoffre mere Tiid til Anlæggene paa Kongsberg, samt mit Amt, der ligge mig meest paa Hjertet. —

Christiania den 20de October 1809.

H. Wedel-Jarlsberg.

Det Kongelige Rentekammer."

I Henhold til denne Grev Wedels Erklæring blev Steenstrup ved kgl. Resolution af 10de Oktober 1811 ansat som Jernværkets Bestyrer under Grev Wedels Overtilsyn, med en aarlig Gage af 1,000 Rdl. foruden en Gratifikation af 2,000 Rdl.[1].

Ogsaa med Bestyrelsen af det paa Kongsberg anlagte Uldmanufaktur havde Grev Wedel i disse Aar at bestille. Dette blev besluttet oprettet ved kgl. Resolution af 18de April 1811 og da straks henlagt under Fattigvæsens-Direktionen, hvorhos der ved kgl. Resolution af

---

[1] Sagens Dokumenter mellem Berg- og Saltværkskontorets kongelige Resolutioner (for 1811), i Rigsarkivet. Smlgn. ogsaa smstds. kgl. Res. af 20de Mai og 10de Juni 1812. Ifølge kgl. Resol. af 5te Marts 1811 var det Generalauditør Chr. A. Bergh, der først havde foreslaaet at oprette et Uldmanufaktur paa Kongsberg.

29de Mai og 3die Juni s. A. gaves nærmere Regler for Bestyrelsen. Selve det kongsbergske Fattigvæsen fik ved kgl. Resolution af 5te Marts 1811 en Forøgelse af sit Fond og en midlertidig Forhøielse af sit aarlige Tilskud af Statsmidler. Dette var vistnok meget nødvendigt, da der var betydelig større Udgifter end Indtægter. Ved kgl. Resolution af 4de November 1811 blev det ogsaa bifaldt, at en Underbalanse af 35,139 Rdl. 32 Sk. skulde udredes af Kongens Kasse, og paa samme Maade maatte der ved en kgl. Resolution af 25de Marts 1813 ydes et lignende Tilskud paa ikke mindre end 161,989 Rdl. 23 Sk. til Dækkelse af Fattigvæsenets Underbalanse fra 1811. Ved samme Resolution tilstodes yderligere for Aaret 1812 et Tilskud af 57,000 Rdl. dansk Kurant, hvorhos der for de to følgende Aar, 1813 og 1814, bevilgedes et større Bidrag i Korn.

Af Datum for nogle af disse Resolutioner faar man det Indtryk, at Grev Wedel under sit Besøg i Danmark 1811 ogsaa har benyttet Anledningen til at arbeide for Kongsberg. Med Vished vides det, at han under sit følgende Ophold i Kjøbenhavn, Vinteren 1812, var tilkaldt — sammen med M. G. Rosenkrantz — for at forhandle med Finans-Kommissionen om, hvad der lod sig iagttage for at paabyde nye Skatter i Norge[1]. Ved kgl. Resolution af 27de Mai 1812 fik han sig ogsaa overdraget det øverste Tilsyn med de kongsbergske Skove.

Grev Wedels Arbeide for at oprette et Uldmanufaktur paa Kongsberg bragte ham for øvrigt i Kollision med Mariboe, der allerede tidligere var forbitret fra et Sammenstød mellem dem i Provideringsanliggender (S. 157). Mariboe vilde for egen Regning anlægge en Uldfabrik, som ikke kom igang. Med Ærgrelse saa han en saadan oprettes for Statens Regning paa Kongsberg[2].

[1] Dette omtales i en Forestilling fra Rentekammeret af 30te Juni 1812, i Rigsarkivet (Berg- og Saltværkskontorets Forestillinger). — I den ældre Udgave, I, S. 509 findes Oplysninger om en enkelt Sag, hvori Grev Wedel forsvarede Foged Johan Collett.

[2] *Tillæg til Patrouillen,* 1826, Hefte 5—6, S. 4: *„Det faldt i en Andens Lod at vorde Stifteren af en kostbar Uldmanufactur — men for Statens Regning."*

XX.

FORENINGS-POLITIK I 1811 OG 1812.

Faren for et Fredsbrud drev i 1811 over, men uden at der opnaaedes nogen varig Betryggelse for den kommende Tid. Sammenstødet mellem Frankrige og Rusland var kun udsat, og alle politiske Forhold vedblev at lide under den raadende Usikkerhed. Napoleon stod overfor Carl Johan som den, der fremdeles gjorde Krav paa at være hans Herre, og Kronprinsen kunde ikke være i Uvidenhed om, hvad hans fordums Keiser vilde kræve af ham. Der er saaledes bevaret et Brev fra Napoleon af 8de Marts 1811[1], hvori han for den svenske Kronprins udvikler den Politik, han havde fulgt mod England, siden han ved Berlinerdekretet af 21de November 1806 indførte sit Kontinentalsystem, og af ham fordrer den nøiagtige Opfyldelse af dettes Regler med Hensyn til engelske Varers Indførsel: „Dersom De svigter Deres Forpligtelser, vil jeg betragte mig som løst fra mine," — med denne Trusel slutter Brevet.

Alligevel var dette Brev under en enkelt Forudsætning et Tegn paa nogen Tilnærmelse fra Napoleons Side. I December 1810 havde han ladet Hertugen af Cadore give Alquier den Meddelelse, at han ikke kunde indlade sig paa nogen Brevveksling med Carl Johan, forinden denne havde besteget Tronen[2], og nu brød han alligevel paa den Regel, han i dette Punkt selv havde givet. Det kunde ialfald tydes,

---

[1] Trykt hos COUPÉ DE ST. DONAT, I, S. 230—233, hvorimod det mangler i *Correspondance de Napoléon Ier,* Vol. XXI. Her findes imidlertid et andet Brev (No. 17453) af 10de Marts 1811, hvori Keiseren giver Hertugen af Cadore Instruktioner for det franske Sendebud i St. Petersburg, Caulaincourt, Hertug af Vicenza. Napoleons Brev af 8de Marts til Carl Johan har været kjendt og er tildels citeret af BIGNON, *Histoire de France,* X, S. 160.

[2] *Correspondance de Napoléon Ier,* XXI, No. 17229.

som om Keiseren alligevel, naar det kom til Stykket, ønskede at undgaa et fuldstændigt Brud med Sverige, og at han derfor nu vilde vise sig villig til at lægge en noget større Imødekommenhed for Dagen. I Virkeligheden viste der sig ogsaa i April 1811 Tegn paa, at en Tilnærmelse kunde komme istand, og da Maret, Hertug af Bassano, 17de April havde afløst Hertugen af Cadore som fransk Udenrigsminister, skrev Carl Johan nogle Breve til denne, hvori den venskabeligste Stemning mod Keiseren kom til Orde[1]. Der var da Tale om en nærmere fransk-svensk Allianse, rettet mod England og Rusland, hvorved den svenske Regjering vilde være kommen i et ligesaa nært Forhold til Napoleon, som det, hvori Frederik VI. stod til denne[2]. Der forhandledes om en Forandring af Sveriges Grænse mod Rusland, medens Carl Johan dog heller ikke aldeles kunde opgive alle Tanker paa Norge, og derfor slog paa, at man ialfald kunde give Sverige de Grænser, som var bestemte ved den roeskildske Fred i 1658, og overlade det Trondhjems Stift[3].

Alquier, der ellers har faaet Ord for at være den, som altid viste sig barsk og uhøflig, og som i den Henseende skulde have handlet stik imod sine Instruktioner, beklagede sig i denne Tid for Frederik VI's Sendebud over, at Napoleon ikke gjorde noget for at vinde Kronprinsen[4]. Men til samme Tid lader det til, at der efterhaanden er indtraadt en vis Kjølighed i Forholdet mellem de to Diplomater. Grev von Dernath tabte dermed det Spor, han tidligere troede at have havt. Da om Vaaren 1811 de bekjendte Opløb af Almuen forefaldt i flere af Sveriges Landskaber, og der i den Anledning samledes Tropper, tænkte han sig endog Muligheden af, at dette kunde være rettet mod Norge, hvorfra det nu atter hed sig, at der var kommet deputerede for at tilbyde den svenske Regjering Hjælp fra Nordmændene selv. Der blev i denne Tid talt meget, og Luften var fuld af Rygter. Saaledes nærede Grev v. Dernath fremdeles Mistanke til Hertugen af Augustenborgs Forbindelser i Sverige, og fandt sig allarmeret, selv ved en saa naturlig Foranledning som den, at Hofkansleren for sin Helbreds Skyld reiste til Ramlösa for at bruge Badene paa dette Sted, der laa saa nær Als

[1] SCÆVOLA, S. 568 flg.
[2] BIGNON, X, S. 161 flg. Smlgn. SCÆVOLA, S. 563 flg. og 566 flg.
[3] BIGNON, X, S. 164.
[4] Depesche fra Grev von Dernath, dateret Stockholm 23de April 1811. Den følgende Fremstilling er bygget paa denne Diplomats Depescher, hvoraf de Uddrag er meddelte i den ældre Udgave, I, S. 512 flg.

Han vidste ikke, hvad han selv skulde tro; men med hele den Uvished, der taler ud af hans Depescher, bliver han det bedste Vidnesbyrd om den Uklarhed, der hvilede over den politiske Situation. Nu, om Vaaren 1811 forberededes nemlig det store Sammenstød for det kommende Aar, og under saadanne Forhold bliver det endnu vanskeligere end ellers at trænge ind i Politikens Labyrint. Grev v. Dernath var ingen ganske ringe Mand, og dog stod han nu raadløs ligeoverfor de nye Kombinationer, der holdt paa at danne sig, og den Veiledning, som Regjeringen i Kjøbenhavn kunde erholde fra ham, blev derfor ikke til megen Nytte.

Frederik VI's Repræsentant ved det svenske Hof formaaede ikke at løfte det Slør, der for ham skjulte Carl Johans virkelige Hensigter, og han vidste ikke, hvem der blev ført bag Lyset, om det var Carl Johan og Engeström, eller om det var Alquier. Han forstod ikke, at det dog tilsidst var ham selv, der af alle blev den mest narrede. Det var Norge og de svenske Foreningsplaner, der gav ham mangen en Nød at knække, uden at han blev klogere. Snart drømte han om, at der forberededes dristige Anslag, og snart var han aldeles utilbøielig til at tro paa nogen Fare. Det gik op og ned. Saaledes var det meget naturligt, at Grev von Dernath nærede det Ønske at faa høre Kronprinsens Udtalelser om de norske Anliggender; men han maatte da rigtignok ogsaa kunne sige sig selv, at der var lidet Haab om at faa oprigtig Besked paa noget Spørgsmaal desangaaende. Det var ikke ad den Vei, han kunde vente at finde den store Gaades Løsning, selv om han troede at kunne bygge paa den Aabenmundethed, som han fandt at være en af de mest fremtrædende Egenskaber hos den svenske Kronprins.

Det er under disse Forhold interessant at se, hvorledes den Mand, der skulde varetage den danske og norske Konges Interesser, opfattede Stillingen, — at han indimellem, i Lighed med de Funderinger, han tidligere havde anstillet over Hertugen af Augustenborg, kunde søge sin Hjælp i den Betragtning, at det vilde være høist ufornuftigt af Carl Johan at arbeide for Norges Forening med Sverige, idet han derved kun vilde opnaa at se den afsatte Konges Søn som Herre over begge disse Riger. Denne Opfatning fremholdt han gjentagne Gange for Alquier. Men heller ikke paa den Maade lykkedes det at udrette noget, ligesaa lidet som han opnaaede at se et Resultat af Meddelelserne om de formodede augustenborgske Intriger. Han maatte endog 13de Juni indberette til Kjøbenhavn, at Wetterstedt nu var den, der havde størst Indflydelse hos Carl Johan. Hvad der gjorde Sagen

endnu værre, var det, at Hofkansleren havde faaet Rede paa, ad hvilke Veie Kundskaben om de formodede Forbindelser med Augustenborg var bragt til Kronprinsen. For Frederik VI's Sendebud kunde det kun være en ringe Trøst, at han troede at have aabnet sin franske Kollegas Øine for Kronprinsens Karakter[1].

Grev v. Dernaths store Feil under alt dette var den, at han først altfor sent blev opmærksom paa, at det ikke var den svenske Regjerings Forhold til Frankrige, men til Rusland, hvorpaa der nu maatte lægges Vægt. En russisk Udsending, TSCHERNITSCHEFF, havde allerede i December 1810 passeret Stockholm, og der var da mellem Kronprinsen og ham vekslet de første Meningsudtalelser om den Retning, hvori Sveriges fremtidige Politik skulde ledes. Der var det foreløbig angivet som et Hovedpunkt, at Sverige ikke skulde drømme om Finlands Gjenerobring, men lægge sin Kraft paa Arbeidet for en Forening med Norge[2]. Samtidig indløb der fra Grev Stedingk, der repræsenterede Sverige i St. Petersburg, Meddelelser, som tydede paa, at der var stærk Stemning for en saadan Tilnærmelse[3]. Men endnu i Juni 1811 vilde Grev v. Dernath alligevel ikke fæste Lid til, at der her var i Begreb med at udvikle sig et mere intimt Forhold mellem de tvende Magter[4]. I Virkeligheden var dette endog da kommet meget langt, og uagtet den gode Forstaaelse et Par Gange havde været truet ved mellemkommende Begivenheder, saa havde ikke en saadan forbigaaende Spænding kunnet bortlede Carl Johans Blik fra det Fællesskab i Interesser, der under de daværende Omstændigheder maatte bestaa mellem ham og den russiske Keiser overfor Napoleon. Af denne havde han intet at haabe, ikke Norge og knapt nok Finland, ialfald ikke uden byrdefulde Betingelser. Ved at stille sig paa den anden Side var meget at vinde, skjønt rigtignok, i Tilfælde af Nederlag, omtrent alt at tabe.

Alquiers overmodige, ja ofte ligetil uforskammede Optræden bidrog her særdeles meget til at fjerne Muligheden af nye Tilnærmelser. Han krævede saaledes, at Kronprinsen skulde lade Engeström afskedige, fordi

---

[1] Depesche fra Grev v. Dernath af 28de Mai 1811. — Om Hertugen af Augustenborg kan forøvrigt henvises til WEGENER, S. 167—180.

[2] SCHINKEL-BERGMANN, VI, S. 36 flg. AHNFELT, *Två krönta rivaler,* I, S. 199—221.

[3] SCHINKEL-BERGMANN, VI, S. 39.

[4] I en Depesche fra ham, dateret Stockholm 7de Juni 1811, heder det: *„Le Régent croit à des demi-ouvertures faites au mois de Décembre à Mr. le comte de Stedingk, pour faire entendre à la Suède, que la Russie lui permettroit, de se dédommager de la Finlande par la Norvége."*

han ikke fandt Naade for Keiserens Øine, et Forlangende, der mødtes med bestemt Afslag. Nu først, i Slutningen af Juni 1811, kom Frederik VI's Sendebud mere ind i Forholdene og begyndte at forstaa, hvorledes Situationen havde udviklet sig. Han havde saaledes paa denne Tid en meget stærk Følelse af, at hans egen Konges Interesser var alvorlig truede, og at Sympatierne inden det svenske Statsraad gik i Retning af et Forbund med Rusland, rettet imod Frederik VI. I denne Henseende synes der ikke at være gjort nogen stor Hemmelighed af, hvad der ønskedes inden de høieste Kredse i Stockholm. Det var ogsaa betegnende, at den gamle Historie om norske Udsendinger i Sverige nu atter dukkede frem, rigtignok med det sædvanlige Tillæg, at Kronprinsen ikke vilde modtage dem. Denne Gang formodedes endog, at de havde været i Carlstad, og Kronprinsen omtalte dem selv i en af sine Samtaler med Alquier, der igjen gav v. Dernath Meddelelse derom.

Alquier fik høre meget af Kronprinsen, og i Slutningen af August 1811 forefaldt der mellem dem en Samtale, hvori Carl Johan i de skarpeste Udtryk erklærede sig bestemt paa hellere at lide Døden end at taale noget Indgreb i sin egen og Sveriges Værdighed og Selvstændighed [1]. Tilnærmelsen til Rusland laa bag disse stolte Ord, og dette blev forstaaet. Navnlig blev det af General Tibell, der netop var kommen tilbage fra en Reise til Göteborg, og derpaa havde havt en længere, meget indholdsrig Samtale med Carl Johan, forklaret for Alquier, at Kronprinsen, tiltrods for de Følelser, som han nærede for Frankrige, ikke kunde have noget Valg, naar Rusland og England sluttede sig sammen; Stemningen i Sverige, saadan som Kronprinsen havde lært den at kjende paa sin nylig foretagne Reise, var ikke for at vinde Finland tilbage, men for at faa Norge, og Frankrige kunde nu engang ikke skaffe andet end Finland [2]. I Begyndelsen af September sagde Kronprinsen selv til Alquier, at han maatte have Norge; han viste ham paa Kartet, hvorledes dette Land faldt indenfor det, som han gav Navn af Sveriges naturlige Grænser. Dertil svarede Alquier, at paa saadant maatte der ikke tænkes, hvis Prinsen ønskede at bevare Keiserens Venskab. Kronprinsen gjorde da det Spørgsmaal, om han ikke kunde bevare dette, naar han alene satte sig i Besiddelse af Trondhjems Stift;

---

[1] SCÆVOLA, S. 581—586; SCHINKEL-BERGMANN, IV, S. 92—94. Smlgn. AHNFELT, *Två krönta rivaler,* I, S. 353.

[2] Depesche fra v. Dernath af 31te August 1811, der nøie stemmer med, hvad der efter Alquiers Depesche af 4de September meddeles hos BIGNON, *Histoire de France,* X, S. 180 flg.

men Alquier vilde ikke have nogen Befatning med en saadan Forespørgsel til sin Keiser. Derimod skyndte han sig med at give Grev v. Dernath Underretning om denne Samtale.

Carl Johan nøiedes heller ikke med Talemaader, men gjorde netop paa denne Tid nye Skridt for at blive bekjendt med Stemningen i Norge. I en Samtale, som han under sin Reise i de vestlige Provinser havde Anledning til at føre med Georg Adlersparre, der nu havde trukket sig tilbage fra Statsraadet og levede i Mariestad som Landshøvding over Skaraborgs Len, kom han ogsaa ind paa dette Emne. Forud for Samtalen maa Kronprinsen have modtaget en Meddelelse om, at der i Norge ikke herskede nogen større Sympatier for at antage en Statsforfatning, afpasset efter den svenske af 1809, med den deri bibeholdte Firestands-Rigdag. I denne Anledning ytrede han til Adlersparre sin Beklagelse derover og bebreidede ham tillige, at man ikke i 1809 havde indrettet sin Statsforfatning paa en Maade, der kunde give Nordmændene Lyst til at dele Frugterne af Svenskernes Forbedringer „gjennem en fuldstændig Sammensmeltning“. Da Adlersparre dertil svarede, at Ønsket om at bevare Grundvolden for den i Aarhundredernes Løb opførte Samfundsbygning uden altfor indgribende Omdannelser, her havde været afgjørende, bemærkede Kronprinsen, at dette kunde have sin naturlige Forklaring, men at det for alle Tider vilde fjerne Muligheden af at danne af de tvende Folk et sammenhængende og ligeartet Hele, og at det muligens med Tiden vilde lede til Forviklinger. „Imidlertid,“ skal han have fortsat, „er Danmarks Aftrædelse af Landet vor første Betingelse. Men det er ikke længere muligt at gaa med Frankrige, som paastaaelig vægrer sig ved at yde sin Hjælp dertil. England og Rusland maa saaledes hjælpe os til at fremtvinge denne Afstaaelse, hvorvel jeg ved, at Nationen endnu er langt fra at vurdere denne Nødvendighed.“ Saaledes er Samtalen refereret i en Optegnelse, der skriver sig fra Adlersparres Haand, og hvis Paalidelighed i alle hovedsagelige Punkter maa ansees for utvivlsom[1].

En Samtale af denne Art kaster Lys over meget. Den viser, at Carl Johan, der nu ikke mere end før lod sig beherske af Følelser, men fremdeles bedømte Forholdene med den udenforstaaendes abstrakte, om end interesserede Syn, fra sit Standpunkt ansaa det for ønskeligt, om ingen nationale Hindringer havde staaet i Veien for en Sammenarbeiden af begge Folk. Han havde endnu blot et ydre Kjendskab til

---

[1] Schinkel-Bergmann, VI, S. 100 flg.

Forholdene, men var dog paa det rene med, at Norge ubetinget maatte kræve en mere moderniseret Forfatning end den, hvormed den svenske grundlovgivende Rigsdag i 1809 havde ladet sig nøie. Saaledes havde han af Hensyn hertil forstaaet, at en Sammensmeltnings-Politik ikke lod sig gjennemføre, af Hensyn til de politiske Uoverensstemmelser, der med Nødvendighed maatte opstaa, naar Rigerne forenedes.

For at tilveiebringe nærmere Oplysninger sendte Kronprinsen i September 1811 sin Adjutant, Major C. FORSELL og i Oktober Oberst M. F. F. BJÖRNSTJERNA til Norge. Den første af disse Udsendinger overbragte en Skrivelse fra Carl Johan til Prins Frederik af Hessen. Men hans egentlige Øiemed var at træffe Grev Wedel og at opnaa en Samtale med ham. Björnstjerna synes derimod kun at have havt den Opgave at undersøge Stemningen, og der vides intet om, hvorvidt han paa sin Reise har talt med Grev Wedel eller andre mere fremragende Personligheder.

Det lykkedes Forsell at træffe Grev Wedel, der kort efter hans Ankomst til Christiania kom ind til Byen og, efter at have modtaget en Visit af den svenske Reisende, fulgte ham ud til Bogstad, hvad enkelte skal have fundet lidt mistænkeligt. Paa Bogstad kunde de tale frit; men Grev Wedels Udtalelser lød ikke opmuntrende. „Jeg gjør nu intet mere," skal han have sagt til Carl Johans Adjutant, „efterat de har valgt Fyrsten af Pontecorvo." Han udtalte sig med Barskhed og paa en Maade, der virkede saarende paa den anden, om Prinsens franske Luxus, og Samtalen fik derved en ubehagelig Tone. Forsell maa paa Prinsens Vegne have budt Grev Wedel at blive Norges første Statholder; men denne svarede: „Hvad hans Tilbud angaar, om at udnævne mig til Landets første Statholder, saa er det igjen en Stilling, der tilkommer mig med Rette, saavel ifølge min Stilling, som min Formue og min Fødsel." Hvad Björnstjerna kunde berette om Stemningen i Landet, angik hovedsagelig den mod Frankrige ugunstige Vending, denne havde taget, medens Bønderne havde faaet mere Sympati for Sveriges nye Kronprins[1].

Uagtet Forsell vel vogtede sig for at gjengive Grev Wedels Ord i den Form, hvori de var ytrede, blev dog hans Beretning tilstrækkelig oplysende til at give Kroprinsen en Forestilling om, at Grev Wedel nu

[1] SCHINKEL-BERGMANN, VI, S. 101 flg. og *Bihang*, II, S. 392 flg. Af Björnstjernas Beretning er ogsaa en Del trykt i Forfatterens *Bidrag til Norges og Sveriges Historie 1812—1816*, S. 19 flg.

indtog en mere afvisende Holdning. Hvad Grunden dertil var, vides ikke. Det er vel muligt, at den Maade, hvorpaa Kronprinsen af Sverige i Samtalerne med Alquier havde benyttet hans Navn, var kommen til hans Kundskab, og at hans større Tilbageholdenhed skrev sig derfra. Der var flere Veie, ad hvilke disse Ting kunde blive bekjendte for Grev Wedel. Det havde imidlertid vist sig, at Carl Johan nu søgte Grev Wedel, og at han ikke var saa tilbageholden overfor Norge, naar det repræsenteredes af denne, som naar han afviste de Udsendinge, om hvilke han talte til Alquier, men som maaske i de fleste Tilfælde ikke existerede. Her var det Grev Wedel, som indtog den afvisende Holdning, og dette gav sandsynligvis Anledning til, at Carl Johan senere hen fattede Mistillid til Greven, — en Mistillid, der sporedes helt ind i 1814[1].

At Grev Wedel efter sin Reise til Kjøbenhavn har været mere forsigtig end tidligere, er ogsaa af andre Grunde meget rimeligt, og bestyrkes derhos ved andre Meddelelser. Om Vaaren 1811 lod Frederik VI. Norge bereise af den danske Oberstlieutenant TSCHERNING, der efter sin Tilbagekomst gav en Skildring af Forholdene, som bl. a. foranledigede Prins Christian Frederik til at nedskrive følgende: „I Norge har dannet sig et mægtigt Parti, som har til Formaal at udgjøre Centralpunktet for den norske Nations Vilje og Kraftytring. Dette Parti har udbredte Forbindelser i Sverige, som Tscherning tror, gjennem Frimurerordenen, og det er almindelig Sproget blandt de Personer, som afhænge af dette Partis Hovedmænd, Grev Wedel og Kammerherre P. Anker, at Norge ikke kan bestaa ene mod et Angreb fra flere Sider, at det maatte udhungres, og at det ønskelige var, at det blev Forbundsstat med Sverige. Selv tale disse Mænd af Vægt ikke dette Sprog. Grev Wedel er nu meget forsigtig og circumspect; han taler langsomt og overveiet. Men hvorfra skulde deres Undergivne vel have disse Tanker uden fra deres Herrer? I Grev Wedels Bogsamling og paa hans Arbeidsbord findes en Mængde af svenske Taler, holdne ved forskjellige Leiligheder“[2].

Naar dette ogsaa i Kjøbenhavn var den i de høieste Kredse herskende Opfatning af Stemningen i Norge, var det intet Under, at de tidligere Rygter vedblev at holde sig udover Høsten 1811. I Carl Johans Hoved var Tanken paa Erhvervelsen af Norge ligesaa levende som tidligere. Derunder drøftede han tillige den Mulighed, som allerede forhen

---

[1] *Bidrag til Norges og Sveriges Historie 1812—1816*, S. 152.
[2] WEGENER, S. 407 flg.

havde været fremme, at Frederik VI. kunde falde paa selv at begive sig til Norge. Det blev i September berettet Kronprinsen, at en saadan Plan virkelig var paa Tale. Men han svarede da kun: „*Je Vous garantie, qu'il n'y seroit point reçu*[1]." Senere havde Grev v. Dernath indimellem noget at meddele om disse stadig opdukkende Rygter, uden at det dog lader til, at han, med alle sine Betænkeligheder, endnu helt havde Forstaaelsen af, hvor megen Sandhed der havde været i hans første Spaadom om Følgerne af Carl Johans Valg[2].

Aaret 1811 gik til Ende, uden at der var kommet Løsning paa de politiske Spørgsmaal, som havde truet med at forstyrre Europas Fred, og Aaret 1812 oprandt med de samme mørke Udsigter. Den politiske Situation kunde nu forsaavidt være klarere, som enhver maatte føle, at den stedse blev mere tilspidset, at Tidspunktet for det endelige og afgjørende Brud mellem de tvende Keisermagter var rykket nærmere, og at det stedse blev vanskeligere at afvende det Uveir, der svævede over vor Verdensdel. Under disse truende Forhold forlod de Diplomater, hvis Indberetninger indtil dette Tidspunkt har givet mange Oplysninger om, hvad der handledes og tænktes ved det svenske Hof, sine Stillinger i Stockholm, og begge fik kun midlertidige Efterfølgere, som et Tegn paa, at der ikke længere herskede det bedste Forhold mellem Hofferne i Stockholm, Kjøbenhavn og Paris. Grev v. Dernath afreiste i Marts 1812, og hans Forretninger blev derefter besørgede af hans Nevø, Grev Wolf von Baudissin som Chargé d'affaires. Ogsaa Alquier forlod Sverige, men af noget særegne Grunde. Han havde ved sin hovmodige Optræden gjort sin fortsatte Vedbliven i denne Stilling til en Umulighed. Ikke engang selve Keiser Napoleon fandt længere at kunne opretholde ham. Saaledes blev det mod Slutningen af 1811 bestemt, at han skulde ombytte sin Post i Stockholm med den tilsvarende i Kjøbenhavn, og da Grev Wedel ved Aarets Udgang ankom til denne By, var sandsynligvis allerede Alquier der før ham[3]. Ialfald kom han snart efter til Kjøbenhavn, medens der til Stockholm kun sendtes en underordnet Diplomat, De Cabre, der som Chargé d'affaires indtil videre skulde besørge det franske Gesantskabs Forretninger.

Saaledes var det denne, der repræsenterede Keiser Napoleon i Stockholm, da der indløb Efterretning om, at de franske Tropper havde

[1] Depesche fra Grev v. Dernath af 24de September 1811.
[2] Smlgn. den ældre Udgave, I, S. 522.
[3] Bignon, *Histoire de France*, X, S. 183 flg. *Correspondance de Napoléon Ier*, Vol. XX, No. 18233.

besat Svensk Pommern. Carl Johan tog dette tilsyneladende med største Ro, men aabnede samtidig nye Underhandlinger med Rusland og lod Grev Carl Löwenhielm afgaa til St. Petersburg som Overbringer af egenhændige Breve fra Kongen og Kronprinsen. Det var Napoleon, som havde gjort det første fiendtlige Skridt, og Sveriges Styrer havde al Opfordring til at sætte sig i Forsvarsstilling og styrke denne ved at søge den eneste Allianse, der var at erholde under de daværende Forhold. Den til Rusland udrakte Haand blev ikke stødt tilbage. Ved Keiserhoffet var Tanken i Grunden allerede greben inden Grev Löwenhielms Ankomst, og den blev paa den kraftigste Maade støttet af indflydelsesrige Mænd mellem Keiser Alexander I's nærmeste Omgivelser. Den ene af disse var Grev Mauritz Armfelt, der i Marts 1811 havde forladt Stockholm og var traadt i russisk Tjeneste; den anden var den forhenværende neapolitanske Gesant, Hertugen af Serra Capriola. Ved deres velvillige Bistand bortryddedes de Hindringer, som endnu kunde være tilbage, og Keiser Alexander gik snart villig ind paa de Forslag, som Carl Johan havde gjort ham gjennem Grev Löwenhielm. Deriblandt var ogsaa Fordringen om, at Rusland skulde anerkjende Norges Forening med Sverige, og at det skulde bidrage til denne Forenings Istandbringelse med 24 Bataljoner, der enten kunde anvendes mod Norge eller mod Sjæland, og som bagefter skulde gjøre Tjeneste til Fremme af Sveriges og Ruslands fælles Interesser[1].

Franskmændenes Indrykning i Pommern blev ogsaa paa en behændig Maade benyttet til at lade Napoleon vide, at den svenske Regjering nu ansaa sig løst fra sine Forpligtelser til ham, og at den agtede at stille sig neutral under Frankriges vedvarende Krig med England. Allerede om Høsten 1811 var der aabnet Underhandlinger med denne Magt, hvilke tildels førtes i den lille Stad Åmål ved Venern, hvor der indfandt sig en engelsk Diplomat Thornton, som forhandlede med Sveriges Chargé d'affaires og Postdirektør i Hamburg, Johan Isak Netzel[2]. Uagtet denne Underhandling foreløbig ikke bragte bestemte Resultater, saa blev den dog Indledningen til Sveriges paafølgende nær-

[1] Her kan for den følgende Fremstilling af de politiske Forhold i Almindelighed henvises til Forfatterens *Aktmæssige Bidrag til Sveriges politiske Historie 1812—1813,* trykt i *Christiania Videnskabsselskabs Forhandlinger for 1876,* No. 7, og ved Siden deraf til SCHINKEL-BERGMANN, VI, S. 110 flg.

[2] Om disse Underhandlinger findes nærmere Meddelelser hos SCHINKEL-BERGMANN, VI, S. 97 flg., i L VON ENGESTRÖMS *Minnen och anteckningar,* II, S. 193, samt fornemmelig hos SCÆVOLA, S. 155—218.

mere Forbindelse med England. Fra den engelske Regjerings Side var der allerede ved denne Leilighed fuld Beredvillighed til at slutte Fred med Sverige; hvad man i Sverige fremfor alt ønskede, var Vished for, at en Fred med England kunde sikre Foreningen med Norge, der, som det atter fremholdtes af Carl Johan, vilde gjøre den skandinaviske Halvø til en af det øvrige Europa uafhængig Østat. I dette Punkt var imidlertid den engelske Udsending ikke forsynet med de nødvendige Instruktioner, og det ansaaes ikke i Sverige for tilstrækkeligt, hvad han selv havde antydet, at det for at opnaa den tilsigtede Sikkerhed fra svensk Side kunde være nok at løsrive Norge fra Danmark og at stille dets Selvstændighed under Beskyttelse af England, Preussen og Rusland [1]. Den svenske Regjering fandt heller ikke endnu den politiske Situation tilstrækkelig udviklet til, at den paa dette Tidspunkt kunde tage en afgjørende Beslutning, og saaledes medvirkede flere Hensyn til, at den i Åmål indledede Underhandling blev afbrudt. Men det varede ikke længe, forinden den atter gjenoptoges med bedre Udsigter.

Imidlertid var Napoleon bleven opmærksom paa, hvad der foregik, og han lod i Begyndelsen af Marts 1812 Forslag til et nærmere Forbund fremlægge for Carl Johan gjennem ingen ringere Person end dennes egen Gemalinde, Kronprinsesse Désirée [2]. I dette Forslag, der blev afsendt fra Paris 7de Marts, tilbagevistes atter Tanken paa enhver Mulighed af Norges Erhvervelse. Napoleon bød Finland for det Tilfælde, at Sverige vilde slutte sig til ham og bekjæmpe Rusland og England. Men deraf fulgte igjen, at Kronprinsen ikke vilde indgaa derpaa, idet det stred altfor meget mod den Politik, hvortil han nu uigjenkaldelig havde sluttet sig. Det er denne, som i den svenske Historie er bekjendt under Navnet Politiken af 1812, og som betegner et stort og afgjørende Brud med hele Sveriges Fortid. Det var Opgivelsen

---

[1] Allerede i Slutningen af Januar 1811 var der fra Stockholm sendt Meddelelse til England om, at der i Norge herskede stærk Gjæring, og at Grev Wedel stod i Spidsen for de misfornøiede, som, efter hvad der nu opgaves, vilde gjøre sig uafhængige under engelsk Beskyttelse. Meddelelsen gik ud paa, at saadant vilde være særdeles fordelagtigt for Sverige, da dette Land mindre behøvede at nære Frygt for Rusland, hvis det havde Norge paa sin Side og Udsigt til at erholde engelsk Understøttelse. Scævola, S. 145. Maaske haves her den nærmeste Foranledning til, at Thornton fremsatte de i Texten berørte Hentydninger, hvorom nærmere hos anførte Forfatter, S. 172.

[2] Scævola, S. 625; Bignon, X, S. 408 flg. Smlgn. *Rapport à. S. M. le Roi de Suède par son ministre d'état & des aff. étrangères le 7. Janv. 1813,* Pag. 12; *Europäische Annalen,* 1814, I, S. 89 flg., *Minerva,* 1813, II, S. 131 flg., Garden, *Histoire générale des traités de paix,* XIV, Pag. 380.

af alle Revancheplaner, af det endnu ikke uddøde Haab om at gjenvinde Finland, for i det Sted at vende sig mod Vest og arbeide for at opnaa Foreningen med Norge. En Politik som denne kunde maaske alene tænkes mulig for en Fyrste, der som Carl Johan, det nye Dynastis Grundlægger, stod udenfor de svenske nationale Forudsætninger, og hvis Hjerte ikke havde blødet for det tabte Finland. Men denne Politik var ikke først bleven planlagt i 1812; den havde staaet for den nyvalgte Kronprins, da han i 1810 først kom til Sverige, og den var fastholdt i 1811. Det var den norske Opfatning af Betingelserne for en fremtidig Forening, som Carl Johan, gjennem en rent geografisk Betragtning af Forholdene havde tilegnet sig. En storskandinavisk Politik var opgiven i samme Øieblik, det andet svenske Tronfølgervalg var afgjort; kun Foreningen af Halvøens tvende Kongeriger stod tilbage, og denne var, efter den norske Opfatning, alene mulig, naar man brød med Napoleon og sluttede sig til England. Der havde under Forhandlingerne mellem Netzel og Thornton været slaaet paa, at Napoleon ønskede at sende franske Tropper overland til Norge for derfra at kaste dem over paa den skotske Kyst, hvad vel nærmest kun er blevet fremsat for at gjøre Englænderne mere imødekommende i Spørgsmaalet om Norges Forening med Sverige.

Under spændte og meget truende Forhold sammentraadte den svenske Rigsdag 13de April 1812, ogsaa denne Gang i Örebro, hvor Kongen og Kronprinsen havde indfundet sig. Her vedtoges en ny Lov om Beværingen, der var af megen Vigtighed for de kommende Begivenheder, og her fremlagdes for *hemliga utskottet* en Forklaring over den af Kronprinsen indledede nye Politik, i hvilken der ogsaa gjordes Rede for de med Rusland angaaende Norge indledede Underhandlinger. Foruden andre vigtige Beslutninger havde Rigsdagen ogsaa inden sin Opløsning, 18de August, for det Tilfælde, at der skulde udbryde Krig, stillet seks Millioner til Regjeringens Raadighed. Stemningen var paavirket af Kronprinsens overlegne Personlighed; det havde lykkets for ham, der endnu var som den fremmede i Landet, at vinde Folket for sin Betragtning og at fremkalde en ny Begeistring for de Maal, mod hvilke han agtede at føre det. Naar der i Örebro, ogsaa i officielle Dokumenter, taltes om en Krig, forstodes let, hvem denne Krig gjaldt, og det var ingen Hemmelighed, at svenske Tropper nu skulde kjæmpe ved Siden af de russiske. Men samtidig tænktes der ogsaa paa Norge, hvad bl. a. gav sig tilkjende derigjennem, at der sendtes smaa Flyveskrifter, haandskrevne og trykte, til Norge, hvilke angaves at komme fra den i Örebro for-

samlede Rigsdag. Saaledes blev der i Norge paa flere Steder indsendt et lidet Skrift[1], kaldet „*Utdrag af et Bref från en Riksdagsman i Örebro till en Norrsk Patriot*“, hvori der efter en Del Ros over Kronprinsen af Sveriges Personlighed bl. a. opstilles følgende Betingelser for en Forening:

„1° De två Brödra Nationerne lyda lika under Sveriges Konung, hvilken förbinder sig att skiftevis bo i Sverige och Norrige.

2° Norrige gör lika som Sverige, sina egna lagar och sin egen beskattning, behåller de gamla eller förändrar dem efter egit godtfinnande.

3° Bägge dessa Riken försvara sig och hvarandra gemensamt.

4° Emellan båda Folkslagen skall råda oinskränkt fri handelsgemenskap till Lands och sjös med alla vahror utan ringaste tvång af Tullar och författningar.

5° Sverige skall med En eller Två Millioner Rd. B.co efter öfverenskommelse bidraga till Norrska Sedelmyntets förbättring.

6° Sverige deremot fordrar intet annat biträde af Norrige, än gemensamt försvar och ger i utbyte hela sin Krigshär tillbaka, enär Norrige hotas eller anfalles.

7° Sverige kan och vill försäkra Norriges handel om frihet och beskydd från Englands sida.

Där ser ni min Vän hufvuddragen af den öfverenskommelse Svenske män frivilligt erbjuda: dessa och alt annat beror i öfrigt på hvad man widare kan uptänka såsom ledande till jämnlika fördelar.“

Dette Flyveskrift, der maaske ikke har faaet ringe Udbredelse i Grænselandskaberne, efterfulgtes atter af: „*Andra Brefvet från en Swensk Riksdagsman till en Norrsk Patriot*“[2]. I dette heder det bl. a.:

"Ni försäkrar mig widare, att en sådan förening, som Skottlands med England, wore enlig med många upplysta Norrmäns öfwertygelse. Jag får i anledning häraf yttra, att en sådan förening är just hwad man i

---

[1] Vicestatholderskabets Arkiv, Pakke No. 12, a, Journal-Nummer 2720, — i Rigsarkivet. Dette Exemplar, der er skrevet, var indlagt paa en Gaard i Hof i Solør af en reisende svensk Dame, Fru Chenon. En Oversættelse i Uddrag findes mellem indkomne Sager for 1812 (Journal-No. 207) i det danske Krigsministeriums Arkiv. Smlgn. WEGENER, S. 413. Skriftet er fuldstændig trykt i den ældre Udgave, I, S. 527 flg.

[2] Er gjengivet i den ældre Udgave, I, S. 529 flg. efter et med Fraktur trykt Exemplar (3 Kvartblade) i Rosensteinska papperen i Linköpings Stiftsbibliotek (smlgn. Forfatterens *Det første overordentlige Storthing*, S. 256) og et skrevet Exemplar paa samme Sted i Rigsarkivet som foregaaende Brev. En Afskrift af begge Breve, der indkom gjennem Brukspatron Otterberg, blev 4de September 1812 af Sommerhielm tilstillet Frederik af Hessen og findes nu i det danske Rigsarkiv.

Swerge anser wara till hufwudgrunden det rätta, med ännu de förändringar deri, som Norrmännen kunna önska, förbehålla och besluta. Ibland förändringar af detta slag, anser både jag och Swenskarne i allmänhet följande wara alldeles oundgängeliga: 1:o Att det förenade Nord Rikets Hufwudstad borde anläggas wid Nord Rikets Medelpunkt; 2:o Att Nord Rikets Konung nödwändigt skall wistas lika många månader af året i Norje, som i Swerge; Att Nord Rikets Stats Råd, Högsta Domstol och Collegier skola bestå, af lika många Norrmän, som Swenskar; eller ock, att hwardera af de twå Rikena har sitt eget Stats Råd, sin egen Högsta Domstol och egna Collegier, lika som egna Ständer och Lagar, till dess att bägge friwilligt öfwerenskomma att sammanjämka och förena dem; 3:o Att hwarje Rike genom sin egen beskattning, besörjer endast sina egna utgifter; 4:o Att i Norje inrättas lika många Academier och Gymnasier, som i Swerge, så att hwarje del af detta Rike har, lika som i Swerge, sitt egit Lärowerk; 5:o Att endast Norrmän befordras till Norrska Embeten och Tjenster, och endast Swenskar til Swenska Embeten och Tjenster, till dess bägge Rikena finna för godt att i framtiden besluta en fullkomlig sammansmältning; 6:o Förswaret bör genast blifwa gemensamt, på det sätt, att det ena Rikets Krigshär är Reserve, när det andra anfalles. Norje t. ex. förswarar sig sjelf med 30,000 man, och biträdes med 60,000 Man ifrån Swerge. När Swerge anfalles, förswarar det sig sjelf med 60,000 Man, och biträdes, om det behöfs af 30,000 Norrmän. Hwarje Rike underhåller endast sin egen Krig[s]här i fred och i krig.

Här ser Ni Min Wän, hwad wi Swenskar tänka och åsyfta. Många tillägg och förbättringar kunna ännu göras, och jag skall med nöje af Er emottaga alla möjeliga upplysningar i ämnet."

Paa svensk Side blev man ikke staaende ved saadanne spredte Henvendelser. Der gjordes samtidig Forsøg paa at aabne en mere systematisk Forbindelse med de misfornøiede Nordmænd, og Overledelsen af disse Forsøg lagdes i Hænderne paa Georg Adlersparre, ved hvis Side der organiseredes en hel Stab af Rapportører og Agitatorer. I det nordligste Bohuslän overtog Major Nils Koch paa Blomsholm dette Arbeide; i Venersborg var der en Mand ved Navn Funch, i Vermeland Landshøvding Elias von Eichstedt, i Ljusnedal Brukspatron Wicklund, og i Östersund en Wasell, der ledede Spionvæsenet, samt havde at vedligeholde de gamle og aabne nye Forbindelser i Norge. Der blev neppe sparet paa Penge i dette Øiemed. Men endskjønt der kan være givet store Forhaabninger om, hvad der ad den Vei lod sig

udrette, blev dog Resultatet overmaade tyndt. Hvad den gamle General von Krogh 17de April 1812 skrev til Frederik VI.[1], var visselig Sandhed: „De Venner, som Adlersparrre stoler paa, er vistnok kun i Indbildningen, da jeg ikke kan tro nogen Nordmand saa slet; men eftersom han er for Krigen, er det ikke usandsynligt, at han bruger saadanne Udladelser, støttede paa Formodninger, der vist ere ugrundede." Det svenske Udspioneringssystem vakte hurtig Opmærksomhed i Norge, som i Kjøbenhavn og fremkaldte flere Foranstaltninger til Forsvar. Det fortaltes og troedes allerede i Januar 1812, at der forberededes et kraftigt Angreb fra Sverige paa hele Grænsen fra Venersborg til Eda[2]. Længere ud paa Vinteren ansaa Prins Frederik af Hessen det nødvendigt at lade Garnisonen forstærke i de norske Grænsefæstninger[3], og ligeledes var det et Vidnesbyrd om det Alvor, hvormed man i Norge betragtede Fremtiden, at den senere Professor Gr. F. Lundh i Mai 1812 indgav et Forslag til Kongen om Oprettelse af en Almuevæbning i Norge[4].

Under disse Forhold er det paafaldende, at Grev Wedel ikke længere stod paa samme Fod med sine tidligere svenske Venner, og at disse som en Følge deraf var tilbøielige til at mistænke ham for at helde mere til Regjeringen i Kjøbenhavn, end han tidligere havde gjort. Selv Adlersparre skrev nu om ham i en Tone, der var vidt forskjellig fra den, hvori han i 1809 havde omtalt sin norske Ven; han var i Grunden aldeles uvidende om, hvad Grev Wedel mente, og holdt sig til de forskjellige, indbyrdes modstridende Rygter, som derom kunde naa hans Øren. Der har aabenbart ikke længere været nogen Forbindelse, og den kjølige, afvisende Holdning, som Grev Wedel havde indtaget om Høsten 1811, ytrede fremdeles om Sommeren 1812 sin Indflydelse. Ifølge et Rygte, som var kommet for Carl Johans Øren, skulde det paa denne Tid have været Grev Wedels Plan at stille sig i Spidsen for en norsk Deputation, for at afgaa til England og anholde om, at den engelske Regjering vilde sikre Norges Selvstændighed. Kronprinsen ansaa dette Rygte, hvis Paalidelighed neppe har været meget stor, for vigtigt nok til at lade den engelske Regjering opfordre til at give Grev Wedel, naar han kom over, den Anvisning, at en Forening med Sverige vilde være det bedste Middel til at opnaa, hvad de saaledes ønskede[5].

---

[1] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* V, S. 319.
[2] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* V, S. 288.
[3] Indberetning fra Frederik af Hessen til Frederik VI. af 19de Marts 1812.
[4] Indkomne Sager for 1812 i det danske Krigsministeriums Arkiv.
[5] SCÆVOLA, S. 288.

Rygtets Tilværelse godtgjør ialfald, at Carl Johan ikke nu var paa det rene med Grev Wedels Planer, og det viser sig ogsaa af andre Kilder, at han ikke længere var saa villig, som han tidligere havde været, til at indlade sig i Forhandlinger, og Grundene dertil lader sig med nogenlunde Sikkerhed paavise. Den svenske Forfatning af 1809 bød i Grev Wedels Øine ikke tilstrækkelige Garantier for den borgerlige og politiske Frihed, som han ønskede at sikre sit eget Fædreland. Carl Johan havde i den Henseende draget den rigtige Slutning, naar han ikke heller var tilfreds med denne Forfatning. Som den skræmte Grev Wedel tilbage, maatte den ogsaa øve en lignende Virkning paa mange andre. Grev Wedel synes derhos, endskjønt Carl Johans Politik netop stemte overens med hans egen tidligere Opfatning, dog paa denne Tid at have næret visse Betænkeligheder, med Hensyn paa Betimeligheden af just nu at foretage det Brud med Frankrige, der skulde bane Veien for en kommende Forening. Han var rimeligvis ogsaa skræmt ved den Maade, hvorpaa hans Forbindelser med Sverige og de Forhaabninger, man der gjorde sig om hans Medvirkning, var røbede af Kronprinsen selv. Dertil kommer da muligens et tredie vægtigt Hensyn, nemlig en Mistillid til den svenske Regjerings Villighed til at holde fast ved de tidligere Forudsætninger for Foreningen. Skjønt der ikke i dette Punkt haves bestemte Kjendsgjerninger at slutte efter, er det dog vel tænkeligt, at det netop kan have været en saadan Mistillid, der har øvet den stærkeste Indflydelse paa Grev Wedel, naar han nu var bleven mere forbeholden overfor de svenske Tilnærmelser[1].

---

[1] Den hele Række af Indberetninger findes i det kgl. Familiearkiv paa Stockholms Slot; Adlersparres forefindes dog kun i en af Kancelliraad Wahlström besørget fransk Oversættelse i Uddrag. Under 18de Juni 1812 skrev A., at Rosenkrantz, Wedel, Bech og Anker var Norges betydeligste Mænd, men at det ikke var godt at vide, hvor man havde dem: „*Les trois premiers étant revenus il-y-a peu de tems de Copenhague où la cour les a comblés de faveurs, ce qui les a rendu plus Danois que l'année passée.*“ I et Brev af 21de Juni nævnte han Wedel og Tank som indflydelsesrige Mænd: „*Le comte Wedel et Messieurs Rosenkrantz et Anker, anciens patriotes Norvégiens, sont à présent plus Danois que jamais. Ils sont vraisemblablement incorrigibles. Pas un mot a transpiré dans le public des offerts, qui ont été faits ci-devant au comte de Wedel.*“ — I et Brev af 19de Juli heder det: „*Le chambellan P. Ancher à Christiania est un homme de beaucoup de considération, mais vieux: il augure bien de la réunion. Son gendre le comte de Wedel Jarlsberg ne paroît pas non plus y être contraire; mais il dit que la Suède n'est pas assez libre et que si les Russes sont écrasés par Napoléon, le tour vient après à la Suède. Les négocians Stang et Rist à Fridrichshall et un prêtre nommé Hount sont dans le coeur Suédois.*“ — I et Brev af 16de Juli indberettes videre, at Anker var aldeles svensksindet og havde megen Indflydelse over sin Svigersøn. — Det maa være til denne Adlersparres norske Korrespondense, der sigtes hos SCÆVOLA, S. 643.

Ikke Grev Wedels politiske Opfatning, ikke hans Blik paa Fædrelandets Stilling i Almindelighed var det, som havde undergaaet en Forandring. Men han stolede ikke nu paa Carl Johan, paa dennes Evne til at gribe det rette Øieblik og maaske heller ikke paa Oprigtigheden af de tidligere givne Tilsagn. Der maa ved denne Tid være vakt en Mistanke og en Mistillid hos ham, som ikke saa hurtig kunde fjernes, uden ved Gjerninger, der ikke efterlod nogen Tvivl om, hvad der tilsigtedes.

Men idet saaledes Grev Wedel holdt sig forsigtig tilbage, var der intet Hoved for et norsk Foreningsparti. Der var ingen Mand af Anseelse, med hvem de svenske Mænd, der havde paataget sig det forberedende Arbeide, kunde træde i Forbindelse, og de blev væsentlig henviste til at forhandle med Hestebyttere og Handelskarle af tvivlsom Ærlighed. Det var en Feiltagelse af gammelt Datum, naar man i Sverige betragtede disse som Repræsentanter for den bedste Del af den norske Bondestand og troede at kunne gjennem deres Mellemkomst opnaa noget til Fordel for en fremtidig Forening. Der kan neppe være Tvivl om, at disse Folk, der for frem og tilbage over Grænsen, baade med Glæde hævede Penge i Sverige og fortalte allehaande om sine Bestræbelser for at paavirke Stemningen i Norge. Men i de to Aar, fra 1812 til 1814, hvori Adlersparre havde Overledelsen af denne agiterende og spionerende Virksomhed, blev der alligevel faktisk intet udrettet[1] for at samle et norsk Foreningsparti. Forholdene var ikke gunstige derfor; snarere blev de virkelige Foreningsvenner i Norge stødte bort.

Adlersparre kunde muligens have udrettet noget, hvis han var kommen paa samme Fod med Grev Wedel, som han tre Aar tidligere havde staaet. Men han selv forstod ikke dette, og han levede sig ind i Forestillingen om, at han udrettede noget for det Maal, han havde sat sig. Hans Fantasteri i denne Henseende har ogsaa senere hen udsat hans Færd for en uskaansom Kritik[2].

---

[1] Nogle Oplysninger om denne Korrespondense, der i Begyndelsen fra Adlersparre tilstilledes Wetterstedt, senere Engeström, findes i Forfatterens Værk, *Det første overordentlige Storthing,* S. 247 flg. Under 9de Juni 1812 skrev Carl Johan fra Örebro til Adlersparre, at Forsell skulde overlevere ham 8,000 Rdl. Bko, hvilke Penge sandsynligvis maatte være bestemte til Anvendelse i disse Øiemed. 5te September 1812 kaldte Kronprinsen A. til Stockholm paa et kort Besøg. (Originale Skrivelser i Lunds Universitetsbibliotek).

[2] Dette gjælder rigtignok nærmest de Forbindelser, som han i 1809 havde indledet med de omflakkende Hestebyttere, men finder ligefuldt sin Anvendelse paa, hvad han foretog sig fra 1812 til 1814. [G. MONTGOMERY] *Anmärkningar*

Det er sandsynligt, at Adlersparre selv har været omgiven af danske eller norske Spioner. Frederik VI. var i den Henseende undertiden endog meget vel betjent, og det ser ud, som om der vogtedes nøie paa, hvad Adlersparre foretog sig[1]. Men da han intet udrettede, blev det heller ikke synderlig meget, som kunde erfares om hans Foretagender, og den gjensidige Spionering blev som Følge deraf lidet frugtbringende.

Men medens det hemmelige Arbeide langs Grænsen saaledes ingen Fremskridt gjorde, foregik der andensteds mærkelige Begivenheder, der fik den største Betydning for den kommende Tid. Forvisset om at være støttet af den svenske Nation, var Carl Johan skreden videre frem paa sin Bane og havde knyttet sin Politik fastere til den russiske. Allerede 5te April 1812 var der i Petersburg som en Følge af de der ved Grev Löwenhielm indledede Underhandlinger afsluttet en svensk-russisk Traktat, der i bestemte Udtryk sikrede Sverige russisk Bistand til Erhvervelsen af Norge. Traktaten havde til Øiemed at sikre begge Magters Besiddelser, og da de nu begge truedes — Sverige ved Besættelsen af dets tyske Besiddelser og Rusland gjennem Frankriges truende Holdning — skulde de med en Styrke af 25—30,000 Svensker og 15—20,000 Russer gjøre en Diversion paa Kysten af Tyskland. Da imidlertid Kongen af Sverige ikke kunde lade sine Tropper tage Del i en Diversion af denne Art, saalænge Landet langs hans vidt udstrakte Vestgrænse skulde betragtes som fiendtligt, og da for øvrigt Norges geografiske Beliggenhed syntes at antyde, at Naturen selv havde bestemt det til en Del af Kongeriget Sverige, forpligtede Keiseren af Rusland sig til, enten gjennem Underhandlinger eller krigersk Medvirkning at

---

öfver Handlingar rör. Sveriges historia, VII:de delen, S. 9, 18 og 38. Paa sidstnævnte Sted tales endog om, at Adlersparre fik sine Meddelelser *„uteslutande ifrån en eller annan utåt gränsen boende usling, någon fattig och penningbehöfvande prest, dit förrymda Swenska banquerout-spelare, samt ifrån en högst eländigt organiserad espionage, som lefde på betalningen af dessa tilfredsställande underrättelser“.* Forfatteren af disse haarde Ord var for øvrigt en skarp Modstander af Adlersparre. ENGESTRÖM (*Minnen och anteckningar,* II, S. 219) har ligeledes udtalt sig meget nedsættende om de ved Adlersparre indsendte Oplysninger. Endog Adlersparre selv har fældt haanlige Ord om det *„patrask“*, han anvendte paa Grænsen. SCHINKELS *Minnen,* IX, S. 453.

[1] En af Lederne for det danske Spionvæsen var Postmester, Kammerraad H. Topp i Helsingør, der stadig sendte Indberetninger umiddelbart til Kong Frederik VI. Under 9de September 1812 skrev han bl. a.: *„Grev Adlersparre er ankommen til Stockholm fra en Mission til sine Venner i Norge, men ingen veed, hvad han har udrettet.“* Adlersparre var virkelig umiddelbart efter Kronprinsens Tilbagekomst fra Åbo af ham kaldt til Stockholm, som nævnt i næstforegaaende Note, — hvorimod han neppe umiddelbart i Forveien havde været i Norge.

skaffe Sverige Norge, ligesom han forsikrede det om en fredelig Besiddelse af dette Land og lovede ikke at ville nedlægge Vaabnene, forinden denne Betingelse var opfyldt. Det russiske Armékorps skulde først bruges til at støtte de Krav, der vilde blive fremsatte for Regjeringen i Kjøbenhavn om at afstaa Norge, og hvis den ikke indgik herpaa, da at medvirke ved et fiendtligt Anfald mod Sjæland, hvorved Afstaaelsen skulde fremtvinges. Der havde ogsaa været Tale om at kunne anvende disse Tropper til et Angreb paa Norge, og et Forbehold herom var udtrykkelig indtaget i en Traktat, der omtrent samtidig var afsluttet i Stockholm efter Underhandlinger mellem Baron Engeström og den russiske Gesant, SUCHTELEN. Men denne blev ikke ratificeret, da den russiske Keiser ikke i det her omhandlede Punkt vilde binde sig udover, hvad der var tilsagt ved den i Petersburg afsluttede Traktat[1].

Om Sommeren 1812 kom da endelig den længe forudseede fransk-russiske Krig til Udbrud. Men den Hurtighed, hvormed denne udviklede sig, forhindrede Keiser Alexander fra at opfylde sit Tilsagn om at yde Sverige Hjælp med et Troppekorps, der efter at have medvirket ved Norges Forening skulde falde den franske Hær i Ryggen fra Jylland af, sammen med svenske og muligens danske Tropper. Men Planen var ikke dermed opgiven.

Carl Johan arbeidede nu først paa at slutte Fred med England, hvilken ogsaa kom istand. Ved Freden i Örebro 18de Juli 1812 gjenoprettedes det venskabelige Forhold til den engelske Regjering, ogsaa i det ydre[2]. Carl Johan havde ønsket at kunne benytte denne Leilighed til ogsaa at erholde Tilsagn fra den engelske Regjering om dens Medvirkning til Norges Forening. Men herpaa vilde man foreløbig fra den anden Side ikke gaa ind, hvor meget end Carl Johan kunde ytre sine Beklagelser over den Mangel paa politisk Skjøn, som derved gjorde sig gjældende hos hans tilkommende allierede. Der blev imidlertid af Carl Johan afgivet Forsikringer om, at han agtede at bygge den fremtidige Forening paa det allerede forud angivne Grundlag[3], hvad antagelig ogsaa var den stiltiende Forudsætning for Overenskomsten med Rusland. I Traktaten nævnes dog intet derom.

---

[1] SCHINKEL-BERGMANN, VI, S. 137 flg.

[2] LE COMTE DE GARDEN, *Histoire générale des traités de paix,* Vol. XIII, Pag. 219, hvor Traktaten er dateret 12te Juli, medens Pag. 407 flg. Freden i Örebro mellem England og Rusland er dateret 18de Juli.

[3] SCÆVOLA, S. 288.

Heller ikke i den anden Traktat, der i dette Aar afsluttedes mellem Sverige og Rusland, Traktaten i Åbo, og hvori ligeledes Norge omhandledes, blev der indtaget noget saadant Forbehold. Denne Traktat blev afsluttet ved et personligt Møde med den russiske Selvhersker. I Slutningen af August 1812 begav Carl Johan sig til Åbo, hvor han havde sin berømte Sammenkomst med Keiser Alexander. Ved denne sattes Slutstenen paa den Tilnærmelse mod Rusland, der var begyndt om Høsten 1810. Den her $^{30}/_{18}$ August mellem Grev Löwenhielm og Romanzoff afsluttede Traktat[1] betegnedes i sin Indledning som en videre Udvikling af den sidst indgaaede Overenskomst. Ifølge den første Artikel i den nye Traktat skulde der nu i September sendes et russisk Korps paa 25,000 Mand til Skaane og dertil i November yderligere 10,000, for at gaa angrebsvis tilværks mod de danske Øer. Videre heder det i Artikel IV:

„For det Tilfælde, at Hans Majestæt, Kongen af Danmark ikke skulde bestemme sig for frivillig at afstaa Kongeriget Norge til Sverige, for at forene sine Tropper med den kombinerede svenske og russiske Hær i det Øiemed at lade dem optræde sammen imod den fælles Fiende, — og at man saaledes blev tvungen til at angribe Sjæland, saa afstaar Hans Majestæt Keiseren over alle Ruslande, der er bleven underrettet om, at den britiske Regjering har forlangt, at der ikke skulde træffes Bestemmelse om Øen Sjæland uden en fælles Aftale mellem de tre Magter, sine Krav og Erobringsrettigheder til denne Ø til Hans Majestæt Kongen af Sverige, under Forbehold af, at der for Resten træffes Aftale med Hans Majestæt Kongen af det forenede Kongerige, Storbritannien og Irland. Hans Majestæt, Keiseren over alle Ruslande forbeholder sig imidlertid at give sin Garanti til, hvad der vil blive aftalt og besluttet mellem Sverige og Storbritannien.“

I Forbindelse med Traktaten afsluttedes der ved samme Leilighed en Familiepagt mellem Sverige og Rusland, der i nogen Tid havde været forberedt, og hvori det ogsaa havde været paatænkt at optage Danmark, saafremt Frederik VI. vilde afstaa Norge med det gode og derefter indgaa en nærmere Forbindelse med de nye allierede. Denne Del af Planen blev opgiven, hvorimod Sverige og Rusland gjensidig garanterede hinanden sine Besiddelser, med Forpligtelse til at forsvare disse med et Troppekorps af nærmere bestemt Styrke. Forbundet var saa intimt, som det vel kunde blive. Carl Johan

[1] AHNFELT, *Två krönta rivaler,* II, S. 167 flg. GARDEN, XIII, Pag. 409 flg.

havde knyttet sin Skjæbne til Keiser Alexanders, og han havde overvundet den Modstand, som han maatte vente fra det svenske Folk, der nys havde kjæmpet en forbitret Kamp mod den russiske Overmagt. Det var et epokegjørende Omslag i den svenske Politik, der nu foreløbig var henvist til at søge sine Maal i Vest og i Syd, ikke i Øst. Carl Johan forstod selv, at der mødte ham store Hindringer. Han undervurderede ikke disse. Netop af Hensyn til dem ønskede han, at Norges Forening med Sverige skulde være iværksat, forinden den svenske Hær gik over til Fastlandet, til Krigen mod Napoleon. Men i dette Punkt maatte han i det følgende Aar gjøre store Afslag, og han saa sig tilsidst nødsaget til at rykke i Felten, uden at der af hans allierede var foretaget noget for at opfylde de givne Tilsagn.

Politiken af 1812, der havde ført til Overenskomsten i Åbo, har, fordi den var et skarpt Brud med Fortiden, givet Anledning til mange Angreb paa den Fyrste, der var dens Bærer. Man har bebreidet ham, at han for stedse vendte sit Blik fra Sveriges gamle Besiddelser, og at han ofrede Tanken paa eller Muligheden af disses Gjenerhvervelse for den nye Forening med Norge. Carl Johans mere geografiske Synsmaader er dadlede af Modstandere, for hvem Hensynet til de historiske Baand var bestemmende. Mange politiske Hensyn af nyere Datum er ogsaa indblandede i disse Angreb[1]. Den første Forudsætning for, at Carl Johan kunde have fulgt den modsatte Politik, maatte have været den, at der i Finland var en stærk Stemning for en Gjenforening paa de gamle Vilkaar. Carl Johan synes i 1813 selv til en Tid at have staaet i den Tro, at der i Finland var en saadan Sympati for Sverige; men Rigtigheden deraf er benegtet af en nyere finsk Forfatter, der specielt har gjort hine Aar til Gjenstand for sine Studier[2], og som har antaget, at der neppe var nogen Grund til at have en saadan Opfatning af Forholdene. En anden Forudsætning var, at den svenske Hær, muligens i Forening med allierede Korpser fra Norge og Danmark, kunde have fremkaldt en anden Afgjørelse af den store Verdenskamp. Men ogsaa her maa der møde stærke Tvivl. Den russiske Vinter vilde vistnok alligevel have gjort sit Ødelæggelsesværk i Napoleons Hærmasser. Men selv om Udfaldet var blevet et andet, — hvis Carl Johan og Napoleon havde rakt hinanden Hænderne paa russisk Grund som Seierherrer, saa var dog Følgen alene bleven nye Ydmygelser for Sverige som for andre

[1] Smlgn. det Forsvar for Carl Johans Politik, der er leveret af LE COMTE DE GARDEN, *Histoire générale des traités de paix,* Vol. XIV, Pag. 347 flg.
[2] ROBERT CASTRÉN i *Finsk tidskrift,* 1877, I, S. 414.

Stater, der ønskede at bevare nogle Rester af Selvstændighed, fremfor udelukkende at modtage Befalinger fra Paris.

Mod Slutningen af 1812 blev der baade fra russisk og svensk Side gjort Forsøg i Kjøbenhavn paa at bevæge Frederik VI. til godvillig at afstaa Norge. Men disse blev afviste. Ligesaa lidt kom der noget ud af de Forhandlinger, der fremdeles førtes om allerede i Vinteren 1812—13 at lade russiske Tropper gaa over til Sverige for at deltage i et Angreb paa Norge. I denne Henseende var neppe den russiske Keiser selv istand til at opfylde de engang givne Tilsagn, da han behøvede de Tropper, hvorover han kunde raade, for at optage Kampen mod Napoleon. Saaledes blev det ved Talemaader og Forsikringer, medens Keiseren selv syntes at blive kjøligere mod Carl Johan og Sverige.

Ved Aarsskiftet mellem 1812 og 1813 var Carl Johans Stilling mindre behagelig. Det var for ham ikke let at træffe bestemte Afgjørelser. Angrebet paa Norge var ikke endelig opgivet; men ved Siden deraf havde Kronprinsen tænkt paa at gjenoptage sin tidligere Plan om at knytte Danmark til sine Interesser. Ligesom han i 1812 havde ønsket, at Familiepagten ogsaa skulde omfatte dette Land, saa havde han i Begyndelsen af Februar 1813 den Plan at skaffe sin eneste Søn den norske Krone. Generaladjutant Gyllensköld indfandt sig da hos Baudissin for at foreslaa et Ægteskab mellem Prins Oscar og Frederik VI's Datter Prinsesse Caroline, hvilke derefter skulde faa Norge som sit Rige, med en fra den svenske aldeles adskilt Forfatning. Samtidig udbredtes nye Rygter af den gamle Sort om misfornøiede Nordmænd, som skulde have gjort den svenske Regjering Tilbud[1].

Grev Baudissin, der endnu var en ung Diplomat, men som alligevel ikke var uskikket for den Stilling, han nu, under særdeles vanskelige Forhold var bleven kaldet til at beklæde, forstod, at der her handledes om meget alvorlige Spørgsmaal, og var paa sin Post. Med spændt Opmærksomhed fulgte han Begivenhedernes Gang og i livlige, velskrevne Indberetninger skildrede han for sin Regjering, hvad der fore-

[1] Grev Baudissins Depescher til Rosenkrantz af 5te Februar 1813 i det danske Udenrigsministeriums Arkiv. I den ene af disse heder det: *„On a de nouveau voulu me faire accroire le conte tant de fois rebattu d'offres nouvellement faites au gouvernement Suédois par des Norvégiens mêmes."* — Endnu 30te Mai 1812 sees Hertugen af Bassano at have troet, at Napoleon kunde vinde Carl Johan ved at lade ham faa Norge mod at give Frederik VI. Svensk Pommern i Bytte, og at have foreslaaet dette for Keiseren. SCÆVOLA, S. 634. — Om Giftermaalsprojektet smlgn. SCHINKEL, Bihang, III, S. 107.

gik paa Stockholms Kongeborg og i den svenske Hovedstads fornemste Kredse. Grev Baudissin var en Pennens Mand, og det var jo netop i den tyske Literatur, ikke i det danske Udenrigsministerium, at han i Fremtiden skulde vinde sit Navn. Derved er hans Indberetninger ogsaa blevne meget interessante at læse, og de vil blive en værdifuld, om end ensidig Kilde for Carl Johans Historie i Aarene 1812 og 1813[1].

Af disse Beretninger viser det sig, hvor langt det i Virkeligheden var kommet mellem de tvende Regjeringer, i Stockholm og i Kjøbenhavn. Alene en meget energisk og klog Politik fra Frederik VI's Side kunde afværge hans Monarkis Deling. Men her traadte hans fuldstændige Magtløshed klarest for Dagen; den rette Tid var forsømt mod Frederik af Hessens og mod hans Udenrigsminister Nils Rosenkrantz's Raad. Kong Frederiks forladte Stilling kan vække Medlidenhed og Sympati, og de Følelser, som han endnu i den gamle Forenings sidste Dage viede sit norske Kongerige med dets Befolkning, skulde mindst af alt savne Paaskjønnelse i Norge[2]. Men han manglede Kraften og Evnen til at beherske de Vanskeligheder, som taarnede sig op omkring ham, og han havde fremfor alt ladet den beleilige Tid til at handle gaa sig forbi. Saaledes var der kun ringe Udsigt for ham til at føre Statsskibet i Havn; han var nødsaget til at se Stormen nærme sig, uden Haab om at kunne komme bort.

Paa et tidligere Trin af Begivenhedernes Udvikling vilde efter al Sandsynlighed en Tilslutning til England have kunnet styrke Frederik VI's Sag ganske væsentlig. Den engelske Regjering synes hverken i 1811 eller 1812 at have næret nogen synderlig Tilbøielighed til at medvirke til det dansk-norske Monarkis Opløsning og Norges Forening med Sverige. En rask Optræden af Regjeringen i Kjøbenhavn kunde yderligere have formindsket Lysten til at indgaa paa de svenske Forlangender og fremkaldt en Forandring til Fordel for Frederik VI's Interesser. Nu var det imidlertid for sent, og ved den i Stockholm 5te Marts 1813 afsluttede Traktat gav ogsaa England sit Samtykke til, at Norge skulde forenes med Sverige. I anden Artikel af denne Traktat lovede den engelske Regjering sin Bistand til Foreningen. Det heder i den franske Text, at *le royaume de Norvége soit annexé et réuni à perpétuité, comme partie intégrante, au royaume de Suède,* hvilket mærkelig nok er

[1] I den ældre Udgave, I, S. 543 flg. meddeles en Række Uddrag af disse Indberetninger. Smlgn. det S. 339 Note 3 nævnte Værk af C. J. ANKER og F. U. WRANGEL.

[2] *Meddelelser fra Krigsarkiverne,* VI, S. 78.

gjengivet i den samme Aar officielt udgivne svenske Oversættelse i følgende Ord: *konungariket Norriges förening och beståndiga införlifvande, såsom* *oafhängig del*, *med konungariket Sverige.* Fra engelsk Side var endvidere taget det Forbehold, at Foreningen skulde iværksættes med al den Skaansomhed og de Hensyn, som var mulige og nødvendige for det norske Folks Lykke og Selvstændighed. Kort efter blev der ogsaa sluttet en lignende Traktat med Preussen (i Stockholm 23de April 1813), som derved ogsaa overtog en Garanti for Norges Forening med Sverige.

I de sidste Dage af December 1812 blev De Cabre udvist af Sverige. Om at Carl Johan havde brudt med Napoleon og sluttet sig til hans Fiender, kunde der ikke længere være Tvivl, ligesaa lidt som om, at Norge var Indsatsen i det Spil, som nu skulde tage sin Begyndelse. Grev Baudissin vedblev alligevel at opholde sig i Stockholm i sin Egenskab af dansk-norsk Chargé d'affaires, men uden der at kunne vente at udrette noget for den Konge, han repræsenterede. Kun en Appel til Vaabnene stod tilbage, og dens Udfald blev stedse mere tvivlsomt for Frederik VI.

Imidlertid sad Grev Wedel hjemme i Norge, hvor han med Spænding afventede, hvad der videre kunde ske. Hans Sind og Tanke var dog i Øieblikket ikke alene optagen af Napoleons Kamp i Rusland og hvad der knyttede sig til den. Det forfærdelige Uaar, som i 1812 hjemsøgte Norge, var ham en større Kilde til Bekymringer. Om Høsten 1812 opholdt han sig med sin Familie længe paa Jarlsberg. Han saa de Lidelser, der allerede begyndte. Men tillige mente han, at det norske Folk i Lidelsen, naar Ulykkens Maal syntes fyldt, vilde samle sig til den kraftige Anstrengelse, der førte til det Maal, hvori han saa det første Vilkaar for en betrygget Fremtid.

Der er ved et lykkeligt Tilfælde, netop fra denne Høst bevaret to Breve fra ham til Svigerfaderen, i hvilke han selv har sagt, hvad han mente[1]. Det ene af disse lyder saaledes:

Jarlsberg d: 14de Octr 1812.

„Beste Fader!

Det har gjort min Karen og mig ubeskriveligen ondt at erfare Din Upasselighed; imidlertid har den Forsikring som Khr Løvenskjold har meddeelt os at Sygdommen er ægte Podagra, meget beroeliget os; —

[1] Originaler hos Statsminister Løvenskiold paa Vækkerø.

thi hvor smærtelig den end kan være, saa betager den os al Frygt og giver os et fornyet Haab om at have en elskværdig og elsket Fader iblandt os i mange, mange Aar. —

Saasnart Veiret bliver lidt bedre agter Karen og begge Gutterne, hvilke alle tre hjerteligen omfavne Dig i Tankerne, at tiltræde Reisen til Dit Opholdssted. — Her seer Alting meget mørkt ud. — Næsten intet Korn er endnu i Huus. — Det som Kulden og den ugunstige Aarstid har skaanet ødelægger det uophørligen vedvarende heftige Regnveir. — Pløining og andet nødvendigt Arbeide er længesiden standset da Vandet staaer over alle Marker. — Man hører intet uden Klager. — Potetes have reent slaaet feil. —

Hvor bedrøvelige disse Ulykker end ved første Øiekast forekomme, saa opvække de dog hos mig det glade Haab at de ville endeligen aabne Folks Øine og føre til et Resultat!!! —

Den omtalte Anviisning tilligemed nye Vexler paa W. & D: have DH[r] N: & B: formodentlig alt afsendt — ifølge den Aftale jeg har truffet med dem. — Vist kan jeg ikke sige det da de begge have været et Par Dage borte og først hjemkomme i Morgen. — Skulde imod Formodning Sagen endnu ikke være expederet (som jeg sikkert efter gjort Aftale maae troe er skeet) saa skal jeg paasee at det skeer med næste Post, imidlertid kan Du ganske trygt disponere over de omtalte $100/_{m}$ —

Vi leve i stor Uvished i Henseende til de store politiske Begivenheder — Aviserne vise intet tydeligen om østlige eller vestlige Despoter have seiret ved Moskwa —

Med inderlig Længsel efter snart at høre gode Efterretninger fra Dig og de oprigtigste Ønsker for Din hastige Helbredelse henlever jeg Din

taknemmelige troe Søn
H. W. Jarlsberg."

Det andet Brev er udateret, men det viser sig at være fra samme Tid, skrevet nogle Dage senere:

„Beste Fader!

Jeg griber Pennen for at bede Dig beste af Fædre! creditere Mellemværende for Beløbet 4000[r] af indsluttede Vexel last H: Ener Holm i X[a] —

Af Nilsen har jeg faaet Forsikring om at de omtalte $100/_{m}$ ere i tilbørlig Orden anviiste. —

Karen takker inderligen for Dine Linier af 15de d. M: — Hun, jeg og alle Dine Venner — det er — alle de som kjende Dig — glæde sig over Din Helbredelse. — Karen og Gutterne der ere raske og kysse Bedstefader, reise om nogle Dage, da Sverdrups komme i Dag. — Her seer det hver Dag bedrøveligere ud — Endnu er intet Korn kommet i Huus — Meget er uskaaret — I Dag regner det saa at det øser ned igjen. —

Hold altid meget af Din troe taknemmelige Søn

Herman W. Jg."

